Bodleian Libraries
UNIVERSITY OF OXFORD

This book is part of the collection held by the Bodleian Libraries and scanned by Google, Inc. for the Google Books Library Project.

For more information see:

http://www.bodleian.ox.ac.uk/dbooks

This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 2.0 UK: England & Wales (CC BY-NC-SA 2.0) licence.

6.160. D. 8.

~~78 C 18~~

C

* 15073. f. 8

CR. N 9

6.160. D. 8.

~~78.C.18~~

C

* 15073. f. 8

CR. N 9

A.CORN. CELSUS.
EX ICONIBUS A SAMBUCO EDITIS

AMSTELÆDAMI
Apud JOANNEM WOLTERS. 1713.

C. Cotes

AUR. CORN.

CELSI

DE

MEDICINA

LIBRI OCTO

Brevioribus ROB. CONSTANTINI, IS. CASAUBONI ALIORUMque Scholiis ac locis parallelis illustrati.

Cura & Studio

TH. J. AB ALMELOVEEN,

M. D. ET PROFESSORIS.

Editio ultima, auctior & correctior.

BODLEIAN LIBRARY UNIVERSITY MUSEUM OXFORD

AMSTELÆDAMI,
Apud JOANNEM WOLTERS. 1713.

6

C

VIRIS CELEBERRIMIS,

PETRO PETITO

ET

MATTH. SLADO

ILLI GALLORUM, HUIC BATAVORUM MEDICORUM PRINCIPIBUS,

THEOD. JANS. AB ALMELOVEEN

S. D.

Ntiquioris Medicinæ parentes nobilissimos licet, atque ob elegan-

ter fideliſſimeque tradita præcepta ſummopere neceſſarios, à plurimis noſtri ſeculi hominibus non modo negligi & contemni, verum etiam acerrimis proſcindi dicteriis, uſque adeo percrebruit, Viri Præſtantiſſimi, ut hoſpes in literis, in Arte quoque noſtra plane peregrinus ſit oporteat, qui tam nota atque vulgaria ſe neſcire fateatur. Nec tantum illi, verum etiam (en quo tandem pigrities deſidiaque homines perduxit?) illorum cultores vel maximo odio, imo ludibrio habentur. Quod cum animadvertiſſem, quorum nominibus ſcriptorem hunc,

quem

quem ob innumera tranſlata loca, non immerito quidam Latinum appellare ſolent Hippocratem, de novo noſtra cura prodeuntem, inſcribi gratum eſſet, non ita diu quærere debui, ſiquidem non alios niſi Vos, Viri eruditionis fama, multiſque ac magnis in univerſam literarum rempublicam meritis celeberrimi, operis hujus patronos certiſſimos antiquiſſimoſque potui eligere, quos ne Celſus ipſe quidem, ſi in vitam ei daretur reditus, ſcriptorum ſuorum cenſores recuſaret. Nunc itaque nihil mihi reſtat, quam ut obnixe Vos rogem, ut me

in amicitiam Veſtram recipere, hancque inſcriptionem, tamquam benevolentiæ obſervantiæque erga Vos meæ, qualecunque documentum admittere dignemini. Valete. Dabam Trajecti ad Rhenum a. d. XV. Kal. Febr. cIↃ IↃ CXXCVII.

THEOD. J. AB ALMELOVEEN

LECTORI BENEVOLO

S. D.

Multos non modo proximi, verum etiam hujus ſeculi eruditione atque fama præſtantiſſimos viros operam in emendandis atque illuſtrandis A. C. CELSI de Medicina *libris, non vulgarem poſuiſſe, qui ignorat, ne ſcriptorem illum ignoret neceſſe eſt. Quis enim eſt, qui vel primis labris Medicinam guſtaſſe præ ſe ferat, quem Cæſarii, Pantini, Conſtantini nomen fugiat? quis Jeremiam Threverium, quis Balduinum Ronſſeum de fama non noverit? quis de Jodoco Lommio, Petro Pavio nil audiviſſe ſe auſit profiteri? quis denique, quid Joannes Antonid. van der Linden præſtiterit non obſervarit? quorum Virorum exemplis, quibus duci ſolemus, incitatus incredibile quanto legendi, relegendique flagraverim deſiderio? quod repetita aliquoties lectione non leviter accrevit, adeo ut notare quædam*

dam ab aliis prætermissa, & hunc Autorem cum aliis conferre scriptoribus subinde cœperim, quod cum vidissent Celsi nostri cultores diligentissimi, operæ pretium me facturum existimarunt, si cum orbe literato hunc nostrum communicarem laborem, promissisque abhinc fere anno datis satisfacerem. Quod cum altius in animum descendisset meum, protinus istis expoliendis memet applicui. Veruntamen quum variarum lectionum numerum in majorem molem excurrere viderem, editionem vero formæ commodioris, & si ita loqui liceat, portatilis desiderari, consilium mutavi, satis habens loca duntaxat sive nostri auctoris, sive alterius medici, parallela indicare, scriptoris nostri sententiam quæ aut illustrarent aut confirmarent. Editioni autem huic rerum atque verborum indicem, quem in omnibus aliis desiderari sciebam editionibus adjecimus, de industria, ne nimiam in molem assurgeret nunquam è manibus deponendum hoc Medicinæ ἐγχειρίδιον, *aliquanto contractiorem; quod præ manibus nobis sit, ejusmodi lexicon, quale una cum notis eruditissimis in Celsum à viro fama super æthera*

thera noto, Joanne Rhodio confectum, incendio tristissimo absumptum summopere dolemus, alii editioni subnectendum. Subjunximus, quæ loca difficiliora explicant R. Constantini annotationes selectas ex exemplari, alias rarissimo, è Cl. Grævii Bibliotheca deprompto. Scholia eruditorum facile principis Isaaci Casauboni, margini codicis quo fuerat usus, festinantissime illita, quæ ex τȣ πάνυ Isaaci Vossii Gazophylacio secum attulit Gothofredus Thomasius, ὁ χαριέστατος, pro amicitia atque necessitudine, quæ inter nos intercedit non vulgaris, quam benignissime mecum communicavit; quæ licet breviora, numero pauciora, minimeque publicæ luci ab Autore adaptata, ob religionem tamen, qua summa eum colo, supprimere non potui aut minus grata fore putavi. Quid vero ipsi præstiterimus lectione ipsa consequetur H. Lector, quem duo monitum velimus, numerum margini impressum loci paralleli paginam versumque indicare, alterum in notulis, ubi citati libri sæpenumero auctoris reticetur nomen, Hippocratis debere intelligi.

CLA-

CLARISSIMO VIRO,

DOMINO GUIDONI PATINO BELLOVACO,

DOCTORI MEDICO PARISIENSI, ET PROFESSORI REGIO, AMICO SUO MAGNO SALUTEM.

CLARISSIME VIR,

ICERONIS ista gloriatio est: *Latinos omnia invenisse melius, quam Græcos; aut ab illis accepta fecisse meliora.* Augusta profecto, & magno viro magnarumque rerum fiduciam habente digna! Quam & veram minimeque vanam deprehendit, quisquis à Romanis posteritati tradita comparat cum Græcis. Ne longum abeam, Oratorum quidem laus ita ducta fuit ab humili ad summum: fuere & Philosophiæ studia sic ad Latinos traducta, ut ne bibliothecis quidem Græcis eguerint. Neque vulgare est, quod de nostra arte Celsus promeruit. Quam enim ab Hippocrate, ab Asclepiade, ab aliis Græcorum plurimis accepit scribendi de Medicina materiam, hoc ipso fecit meliorem, quod primus eam sic conceperit, ut esset ad discendum aptior, ad faciendum promtior. Græcorum antea nemini, quod sciam, id laudis datum, quod artem redegerit in systema, & corpus methodo constitu-

tu-

tutum. Celſus præſtitit, & res faciendæ medicinæ utiles ac ſolum neceſſarias ita ingenioſe ac diligenter ex antiquis elegit, ita per partes digeſſit, haſque ipſas innexuit inter ſe, ut vel Recentiores inter non noverim, quem ipſi jure poſſis anteponere. Neque ad eam laudem refert, ſermone tantum, an etiam opere fuerit medicus. Si enim coire iſta ſemper neceſſe eſt, quotuſquiſque hodie medicus eſt? Cathedrarios quippe videas medicinæ ſcientiam plerumque ſubtilius, quam ex uſu, excolere, atque hoc per ambitionem, quam vocant veri ſcrutationem, agere, ut ingenio & facundia vincant. Contra, qui quæſtui ſerviunt, bene gnari, morbos non eloquentia, ſed remediis curari, ut populo placeant, ex quo ille major eſt, ſufficere credunt ſecreta jactare & his curatorum longas oſtentare tabellas. Hippocrates certe pro Medicis habet, qui veram artis ſibi cognitionem compararunt: ſed transferre ad uſum ſuadet, & fructum eorum, quorum gratia eſt inventa. Saperene putandus eſt, qui lucernam accendit, & ſubter modium ponit? Sapit, & bene de ſe ac proximo meretur, qui accenſam imponit candelabro, ut alluceat omnibus qui ſunt in domo. Cæterum hoc dubitare de Celſo docti ſolent, fueritne in operibus Artis exercitatus. Quo de quia meam aliquando ſententiam rogaſti, dicam paucis. Magnum quid medendi ſcientia eſt: majus, prudentia atque ſapientia. illa quippe ſcientiæ oculus; hæc manus eſt. Abſque prudentia ſi eſt, neque tempora luſtrare Medicus rei bene gerendæ, neque præcipites captare occaſiones poteſt. Abſque ſapientia ſi eſt, tractare homines ignorat, & ſuo quemque calopodio calceare. Uti vero ſcientia niſi diſcendo, hoc

eſt,

est, legendo, audiendo, cogitando; ita prudentia & sapientia, nisi faciendo & rebus se gerendis accommodando, non comparantur. Ex artis scientia Celsus si venit æstimandus, vix persuaderi potest, ut is non habeatur pro Medico, & quidem usu longo atque exercitatione perfecto, qui suis scriptis Medicinæ intima penetralia subiisse, abdita quæque enucleasse, penitus abstrusa rimatum esse, suam ubique de iis sententiam interponendo se prodit. Quod esse judicium novisti ejus, qui præfatus olim ad Rubeum fuit. Probum mihi, & ex toto probatum. Si, quæ in nullius non morbi curatione elucent, prudentiam atque sapientiam spectemus, ubi, te quæso, unum Hippocratem si excipias, utriusque aut salubriora præcepta, aut fideliora monita reperisti? Quæ si numquam noster venit in rem, quemadmodum fuit assecutus? Putasne secreta atque arcana artis, hoc est intimas & occultas ad salutem cujusque pertinentes rationes scire posse eum, qui in conclave numquam penetravit? Quæ sola felicis ingenii magnitudine complexum, & ob id alieni operis interpretem atque Hippocratis ejusque sectatorum discipulum, & exscriptorem habendum esse potius, quam medicinæ aliquem auctorem, judicium est viri egregie eruditi. Cui per me subscribere, quibus libet, licet nam à me non impetro. Si rectum tamen, heu! quantos auctores amisimus! Ex toto quippe Galeni oceano, si dicere per invidiam fas est, non tot interiora medendi consilia quis hauserit, quam ex ubere hoc Cornelii rivo. Fateor, plus est in Galeno florum, ut & foliorum: sed fructuum plus in Celso est. Taceo multis locis sic illum loqui, ut, se fecisse medicinam, liquido satis demonstret: nullo sic, ut

con-

contrarium inde queat liquere. Solum obstare videtur, quod Plinius sua ætate, hoc est centum & viginti præter propter annis post, solam hanc artium Græcarum nondum exercuisse scribit Romanam gravitatem, & in tanto fructu paucissimos Quiritium attigisse, eosque ipsos statim ad Græcos transfugisse; imo vero authoritatem aliter quam Græce eam tractantibus, etiam apud imperitos experteſque linguæ, non fuisse. Si ex vero ista, sicuti causam non credendi non habemus oculato testi, quei credimus Celsum, ex gente Cornelia, omnium Romæ nobilissima, oriundum, factitasse artem, populus quam expertus damnavit? Non hoc ulli volo persuasum, fuisse ἐκ τῶν περιοδευτῶν, quos vocat Modestinus l. 6. §. 1. ff. de Excusationibus; atque adeo solitum ἀνὰ τὴν πόλιν φοιτᾶν, & ægros visitatum circuire mercedis causa. M. Catonem meminit idem Secundus professum, esse commentarium sibi, quo mederetur filio, servis, familiaribus. Nec alia ratione medicinam exercuisse Cornelium puto; nec apud alios, nisi forte quod nonnemini video placere, in gravioribus casibus sit passus se adiri, & eam rogari operam, quæ virum nobilem non dedeceret. Verbo: talem opinor fuisse Medicum, qualis Cato fuit, aut quales sunt hodieque Regum archiatri. Qui, etsi non omnibus vigilant, miserabilibus tamen personis & ad se, ceu Æsculapium aliquem, confugientibus suam negare opem non sustinent; scientes, nulla re hominem magis accedere ad Deum, quam salutem hominibus dando. Præter hæc quæ aut dici in eamdem sententiam, aut objici possunt, jam sunt ab aliis vel occupata vel refutata: ut necesse non sit illis repetendis vel tempus prodigere, vel doctas tuas aures & gravioribus intentas

curis obtundere. Hoc unum dicam, qualis qualis noſter fuerit, digniſſimus eſt, vel doctrinæ cultu, vel elegantiæ nitore, non ſolum qui legatur, ſed qui numquam de manibus deponatur. Me, fateor, nullius poſt Hippocratem lectione vel affici magis, vel erudiri. Quo factum, ut & ſæpius relegerim, & numquam ſine voto, exiſteret aliquis, qui aut daret eum nobis quam emendatiſſimum, aut emendandi materiam ſuppeditaret. Quam tuo tandem beneficio conſecutus nobilem & locupletem, ſtatim operi admovi manum; quo & meæ ſatisfacerem cupiditati, & expectationi eorum, apud quos nulla non occaſione & laudare Cornelium noſtrum, & ſerio commendare ſum ſolitus. Quam autem feliciter mihi res ſub manu ſucceſſerit, te velim vel in primis judicare. Nam hæc inter plurimas mihi cauſa eſt, quod Celſum iſtum, quem meum imagine quadam adoptionis feci, celeberrimo tuo nomini, & multis mihi nominibus ſuſpiciendo colendoque conſecrarim. In ſeculi quippe hujus & tam antiquitatis faſtidioſi, quam novitatis omnis cupidi, conſpectum proditurientem, nec ſine patrono auſum, cujus in clientelam potius, quam tuam debui dare? Abſque illis certe ſubſidiis, quæ mihi numquam ſine ſumma laude loquendum ſtudium tuum juvandi publicum tulit, ſi fuiſſet, vel animum non applicuiſſem ad recognitionem Authoris ut eruditiſſimi, ita & corruptiſſimi. Quis credat, poſt Egnatii, Cæſarii, Conſtantini, Stephani, Pantini, Ronſſei, Rubei, tot illuſtrium virorum diligentiſſimas curas, fuiſſe mihi pluſquam bis mille locis corrigendum? Quo ipſo quia feciſſe me opus putabam non pœnitendum, aut tuo nomine & ſeculo indignum, etiam hoc auſus ſum illi inſcribere. quamvis non ignorem multo plura majora-

que

que me debere amori & beneficiis in me tuis. Itaque te rogo, Vir Clariſſime, hanc cautionem accipere crediti, & animi ad omnem ſe gratitudinis memoriam obligantis. Certe hunc, quem eo vultu, quo omnes literatos ſoles amplecti, ſuſcipiendum tibi offero, ſi non induſtriæ, ſaltem laboris mei fœtum, teſtem eſſe volo, quanti & ſim & in perpetuum tibi ſim futurus debitor. Deus autem immortalis diu te ſoſpitem atque incolumem Rei medicæ, literariæ, publicæ, imo mihi & omnibus bonis conſervet. Dabam Lugduni-Batav. Menſe Auguſto, anni cIↃIↃCLVII.

Tui nominis atque dignitatis
cultor propenſiſſimus

JOH. ANTONIDES
VAN DER LINDEN.

LECTORI S.

SISTO *tibi, amice Lector,* A. CORN. CELSUM, *authorem latinissimum, medicum sapientissimum, prudentissimumque. Cujus ego amorem tibi si velim commendare, idem fecero, quod hederam qui suspendit vino veteri & bono. Quemadmodum namque virtutem non potest non amare ac sequi quisquis ejus pulchritudinem atque pretium novit: ita Celsum nemo non æstimat, nemo non diurna versare manu, versare nocturna studet, quin in succum & sanguinem, quod aiunt, convertere, nisi qui ignorat, quanto nitore atque cultu, quanta industria atque solertia istos de Re medica libros octo (solos nobis ex pluribus eisque eruditissimis ingenii ac vigiliarum egregie elaboratarum monumentis reliquos) scripserit, atque ex Hippocrate cumprimis, medicinæ parente, contraxerit, adhibitis in omni graviore negotio etiam in consilium aliis, & semper quidem optimis authoribus. Quales omnino necesse est fuisse, si sola confisus ingenii magnitudine, nulla artis exercitatione comparata notitia, tam admirandum nobis opus concinnare est agressus. Quod me non credere, jam supra dixi. Sceptico s in scribendo sequu-*

quutum, author est Quintilianus. Quod si de sermonis ornatu intellexit, concedi potest: non facile, si de modo doctrinæ. Ita enim scripsit, ut qui neutiquam dubitavit, non suam modo sententiam aperte profiteri, sed & summorum quoque virorum ad incudem cum rationis tum experientiæ revocare; quia & necessaria ac laudanda in artibus libertate mutare præcepta eorum, qui medendo scribendoque se ostendebant aberrare, non tam à placitis & à doctrina majorum, quam ab officio medici. quod Asclepiades esse dicebat, referente nostro, ut tuto, ut celeriter, ut jucunde curet. Ubique autem ea usus est modestia Celsus, ut, etsi numquam tanti putaret authorem, quanti hominum salutem, neminem sua tamen laude fraudaret. Quamquam vero jam ipsius ætate medicina esset in tres sectas, easque plurimum inter se dissentientes, diducta; ita tamen Dogmaticæ (quæ minime omnium deflectebat ab Hippocratica) se applicuit adhæsitque, ut nihilominus etiam ab Empiricæ atque Methodicæ principibus acceperit, quæ rationalis conjectura atque fidelis usus comprobassent: dignus vel ipso proposito, ut eum penetrasse cujusvis sectæ omnia, atque delectu habito, in hanc velut multorum operum epitomen congessisse meliora quæque, credamus. For-

ma operis, supra quam nostrum putat vulgus, ornata est, & ordinata. Sermo toto in opere plenus, purus, venustus, castus, &, quod præcipuum est, accommodus rei tradendæ; adeo ut in medicina quidem nemo uti meliore scribendi magistro queat. Ordo, quam in toto dilucidus, in partibus articulatus, tam est in utrisque appositus ad usum. Quem ut solum Celsus spectavit, ita nihil eo non pertinens, non necessarium attulit: quin, resectis omnibus, non dicam superfluis, sed quæ aliunde & possunt & revera debent accipi, eam solummodo Medicinæ partem persecutus est, in qua proprie & principaliter ars consistit. Quo de dicerem plura, nisi te discere hoc ex ipso authore mallem. Ego certe, propter quæ dixi, illum mihi semper habui familiarem, & dignum, in quo non solum versando studii, sed & emendando operæ plurimum, atque laboris ponerem. Itaque conquisitis in eam rem necessariis, quæ quidem potui, hoc in præsenti egi, ut textum exhiberem quam maxime emendatum. Feci id adjutus iis subsidiis, quorum mox catalogum exhibebo. Quantum fecerim, non aliunde rectius cognosces, quam si conferre editionem hanc cum omnibus velis, quæ prodierunt hactenus. Præter quæ

dixi,

dixi, sæpe mihi fuit Hippocrates adeundus. Quem quanti noster fecerit, non tam ex ore ipsius, quam opere disces. quod, quia omnibus paginis quamplura exinde transsumta continet, auctori meruit nomen Hippocratis Latini. Quæ causa mihi curatius utrumque conferendi, & colligendi quoque, quæ Foësius in doctissimis suis ad Hippocratem notationibus pridem observavit. Quædam, sed admodum pauca, ex ingenio tentavi, & nisi cum res aperte postularet. In cæteris, ubi mei mihi libri & ingeniosæ summorum virorum conjecturæ non prælucebant, malui errorem retinere, aut locum in suspicione saltem relinquere. Quod & eo securius mihi licere putavi, quia Cl. D. Johannem Rhodium, virum inter seculi & nostræ artis primos, à multis annis ex multo plurimis cum membranis tum libris emaculatissimum &, quem ab Authore habuit, nitori haut dubie restitutum ac luculentissimis commentariis illustratum, penes se servare scio. Quem & rogo (si quid veteris se amicitiæ memoria patitur rogari) ut ne diutius protollat exspectationem atque desiderium eorum, qui & Celsum & Rhodium in pretio & amore magno suo merito habent. Glossemata offendi plura: nullum tamen,

præter forte unum, quod nimio erat ἀπροσδιόνυσον ausus sum de medio tollere, quia nullum huc præeuntem habebam librum. Librorum in capita distinctiones uti ab ipso authore esse certum est ex VI. 12. *&* VIII. 9. *in fine: ita lemmata illis adscripta esse à librariis, & è margine in titulos transsumta, ne locus quidem dubitandi est. unde & aliliquid licere mihi in istis putavi. quin, si forma operis sivisset, redire eo, unde venerant authoris injussu, jussissem. Præter hæc animus erat, notas addere, & quasdam nostras in authorem observationes: sed, præter quam modo retuli, causa alia fuit libri forma. Quam & ego & typographus εὐμετακόμιστον in præsens malebamus: ille, lucri gratia; ego, authoris. Quem mihi spes est reperturum tanto plures emtores lectoresque, quanto est editio ista cæteris emendatior, & elegantior atque aptior ad circumferendum. Vale, & tuus mihi favor sit stimulo ad tuum in commodum majora melioraque conandum.*

AUR.

AURELII CORNELII CELSI
VITA

à

Clarissimo Viro

JOANNE RHODIO

Conscripta.

CORNELII CELSI laudabilem in Re Medica operam annis jam mille sexcentis, & quod superat, Experientia, veritatis prima parens, feliciter probavit. Nec melioris animi quisquam ita ab omni humanitate remotus fuit, cui non venerandum tam illustre nomen. At ingenio magis, quam origine notum, quam, relictâ soli animo gloriâ, temporis diuturnitas posteritatis memoriæ exemit. Quamvis enim Romæ vixisse Celsum, ipsius, sive ut aliis visum, Scribonii Largi ad J. Callistum Epistola indicio sit: non desunt tamen causæ, cur addubitem, patriâ, an jure civitatis ipsum Romanis

accenſeam. Maximeque, quum præter hunc, quidam Julius Celſus Hadriano Imperatori à Conſiliis, vel ex aliorum ſententia, Alexandri Severi temporibus, Juris ſcientiâ perhibeatur claruiſſe. Vid. Spartianum in Hadr. 30. & Pompon. Jc. lib. 2. in fin. de Orig. Jur. & Politianum lib. 5. Epiſt. ad Jac. Modeſtum. Equidem Celſum Patrem ac Filium Jureconſultis annnumerat Hotomannus in Deſcriptione Juriſconſultorum, & Juventium Celſum Patrem ad Veſpaſiani Imperatoris tempora refert Jacob. Gothofred. Hiſtor. Jur. Civil. cap. 7. de Juriſconſultorum ſucceſſione. Idem Celſum Patrem & Filium ſub Trajano, Hadriano, Antonino Pio vixiſſe cenſet. Verùm & Apulejus Celſus Valentis ac Scribonii Largi in Medicis Magiſter occurrit apud Scribonium Largum de Compoſ. Med. cap. 94. & 171. Cujus præter Agricolam Woverius in Apulei Vita mentionem injecit. Niſi fortè cum Cornario in Marc. Empirici Præfat. interpoſito inciſo, Apulejo, Celſo, diſtinctè legendum fuerit. Ita in præfat. Marcell. & Apulejus & Cel-

& Celſus occurrunt. Volaterranus etiam meminit in Anthropologia lib. 14. Celſi cujuſdam, qui Philoſophiæ Stoicæ ſectator, Origenis erat adverſarius, magiæ ſcientiâ notus, cui Lucianus Pſeudo-Mantem inſcripſit. Ejuſdem quoque nominis ibidem, imperante Nerone è Galliis puer novennis martyrio nobilitatus. Numo etiam innotuit apud Auguſtin. Dialogo 5. de Num. Celſus quidam III. Vir. Noſter autem Auguſti ævo floruit, ex quorundam ſententia, inter quos Jo. Britannic. in Juvenal. Sat. 6. & 7. Ovidii autoritate, vel ut Jo. Cajo placuit, Cl. Tiberii, A. C. 29; aut certè Caji Imp. conjecturâ Sambuci, Viri Antiquitatis notitiâ clariſſimi. Major tamen eruditorum pars ſub Tiberio vixiſſe, vel fortè ipſo imperante natum uſque ad Trajani tempora vitam produxiſſe cenſet; quamvis & ſub Nerone vixiſſe putet Thom. Fienus. Ut uno ſeculo vetuſtior Galeno videatur. Cæterum, non levem hic de Patria ejus dubitandi occaſionem præbet Cæl. Rhodiginus, qui Antiq. Lect. Lib. 14. cap. 5. Veronen-

nenſes, ait, cum Macrobio, Vitruvio, & Plinio, Celſum quoque ſuum ortu civem agnoſcere. Librorum inſcriptionibus hujuſmodi divinationes ſtabiliri aſſolent. Sed exigui momenti munimento. Notius enim eſt, quam ut pluribus confirmetur, Librorum titulos Literatoribus & Librariis arbitrarios fuiſſe, vixque veterum quempiam ulli ſuorum Commentariorum quidquam prænotaſſe, referente de ſemet idipſum Galeno lib. 7. Meth. Med. cap. 1. qui id officii ab Amicis habuit: haud dubiè iſtius ævi modeſtiâ, quod ingenia admiratione ſuperiora protulit. Sed enim, ut mala exempla ex bonis initiis orta: Ita ex æmula, in conquirendis magnorum ingeniorum monumentis, Principum munificentia, accreſcente paulatim Librariorum avaritiâ, omnes propè optimorum etiam Autorum præſcriptiones impunè, ad lucroſam cujuſque libidinem, immutatæ, ne dicam adulteratæ.

Atque ut ad Celſum redeam; quot ejus hodie Editiones, tot fermè Inſcriptiones diverſæ. Cæſarii habet,

Au-

Aurelii Cornelii Celsi de Re Medica VIII. Libri eruditissimi. Vulgatæ Lugdunenses omnes, & Leydensis modestius sine phalerato encomio A. C. C. D. M. L. VIII. Horum priorem Cajus sic mutavit: *Aurelii Cornelii Celsi Romani de Re Medica Libb. VIII.* pereruditi. H. Stephanus in suo exemplari cæteris Medicinæ Principibus adjecto receptæ lectioni subdidit; Operis ab eo scripti Pars Sexta. Vett. Codicum MS. autoritatem secutus, quibus communis hæc inscriptio: *A. Cornelii Celsi Artium Liber VI.* Nihil tamen hic præter consilium & rem ab illo temerè factum. Patriam enim sive Autor ipse sive alius quispiam addiderit, id certè non caret vetustatis exemplo, potissimum apud Græcos, quos inter Celsus sibi *Hippocratem Coum* inprimis imitandum proposuit, cujus etiam pleraque non infeliciter Latino sermone reddidit, suam ipse testatus in Epist. ad Pullum Natalem, in hoc studiorum genere diligentiam, longè accuratiorem, quam Largii designationi, qui Epistolâ ad filios se fuisse liberiorem fatetur, quemadmodum notante Cornario

rio in Dedic. Marcelli, in plerisque Hippocratem expressit, ut integras sententiarum periodos ex ipso descriptas subinde in eo videas; imò tota capita nihil aliud quam Hippocratis sententias ad verbum reddunt. Hinc non immeritò Hippocratis Simiam dixit Nic. Monardus, de V. S. in Pleurit. f. 8. Etsi verò Latini Scriptores Patriam haut usque jactabant: neutiquam tamen diffitendum, antiquitus Romanæ civitatis jus gloriosum fuisse. Quo fortè venditores Autorem nostrum commendare satagebant; sive is meritis & gratiâ civium numero adscriptus esset; sive Româ oriundus. Posterius tamen ut credam, suadet præter apertum Autoris lib. 5. cap. 21. textum, Epistola ejusden ad Callistum, & persuadet ad Pullum Natalem altera; in quibus inprimis Viri boni genius conspicitur. Imo Marcellus in Præf. Operis Cornelium Celsum inter viros illustres & cives enumerat, quicquid ei imposuerit Verderius Cens. p. 144. Ejus Columella, Claudii tempore clarus, ut æqualis aut certè paulo superioris, Rei Rust. lib. 1.

cap.

cap. 1. ſic meminit: *Noſtrorum temporum Cornelius Celſus totum corpus Diſciplinæ, quinque libris complexus eſt.* Quem Ruſticam intellexiſſe, vero proximum eſt. Quintiliani ſententia Inſt. Orat. lib. 10. cap. 1. is Vir Eruditus, inter eos Philoſophos Latinos, quos eloquentes literæ Romanæ tulerunt, qui ſcripſit non parum multa, ſcepticos ſequutus, non ſine cultu & nitore. Ideoque ob nimiam novitatis cupiditatem, ejuſdem cenſurâ notatur. Scripta ejus ſigillatim prodidit Volaterranus Anthropol. l. d. Cornelius Celſus mediocri Vir ingenio, non ſolum artem Rhetoricam, ſed de re Militari, & de Ruſticana, deque Medicina libros compoſuit. Quæ omnia J. Douſa æternum gentis & generis ſui decus in Sylva Extemporal. hoc Epigrammate venuſtiſſimè complexus:

Facta urbana tuo res Ruſtica munere, ſcriptis
Nec minus illuſtris eſt Medicina tuis.
Hinc quoque Militiæ tractaſti commoda Rhetor,
Hoc Martem Muſis jungere, Celſe, fuit.

Sub-

Subjungit Polyhiſtor Italus : *Ad nos tantum ejus Medicina pervenit Oratorio more conſcripta.* Sed & quædam Rhetorica ejus noſtrâ ætate Sixti Popmæ ſtudio feruntur emiſſa. Veterinariam quoque conſcripſiſſe autor eſt Mercurialis lib. 4. cap. 2. & Phil. Ingraſſ. Quæſt. de Veterinar. cap. 9. Herbarium verò ei adſcriptum, Apuleji potius credit in vita Apuleji Elmenhorſtius. Julium quidem Celſum inter rei militaris Scriptores enumerat Rob. Valtur. quemadmodum huic à nonnullis adſcripta ſunt Julii Cæſaris Commentaria. De quibus tamen nihil verè conſtat. Varia ſanè ejus eruditio aliud prodere non poteſt quam Virum ingenuè natum, magna ſeculi felicitate, quod bonarum literarum erat feraciſſimum. Excepit nempe coluitque ea ætas Viros ſcientiâ, prudentiâ, ac eloquentiâ ſummos, Tullium, Saluſtium, Catullum, Virgilium, Propertium, Horatium, Tibullum, Manilium, Vitruvium, Antonium Muſam, Ovidium, Livium, Scribonium Largum, Valerium Maximum,

mum, Velleium Paterculum: atque si se in Claudii imperium ipsius extenderit vita, Quintum Curtium, Persium, Senecam, Silium Italicum, Plinium, Viros omnes consummatissimos, in quibus tamen postremum nonnulli Celso Juniorem censent. Opinionem meam firmat laudabilis veterum consuetudo, qua tria nomina Nobiliorum, Celso etiam Plinii auctoritate rata, Libertis rarò, nec fermè sine gravi causa unquam concessa scimus, quibus tamen semper servile nomen remansit. Nec moror, quod Celsi Epistolæ apud Marcellum in limine Operis Prænomen desit, quo soli Romani insigniebantur. Nomen ènim apud bonos Auctores sæpe Prænomen & Cognomen includit. Hinc Martialis:

Ut jugulem curas, nomen utrumque bibam.

Salutaribus itaque disciplinis Græcisque literis, non levi nobilitatis indicio, rectè institutus, facilè potuit seculo tam augusto ac beato, nihil non (ut ipse in Epistola ad Natalem refert)

dignum ſublimi Romanorum majeſtate de bono Medicinæ Artis ſplendidiſſimè ſcribere, idque perennitati & literis mandare, utilitatis magis quam delectationis cauſâ.

Scio equidem, non deeſſe multæ auctoritatis Viros, qui ex modo adducta Celſi Epiſtola opinantur, ipſum animo in diverſa ſtudia diviſo, Græca duntaxat medicinalia in Latinum convertiſſe, aut Empedoclis & Democriti exemplo non ut merus atque ad quæſtum Medicus, ſed ut ſapientem, atque, ut Columellæ verbis utar, univerſæ naturæ prudentem, Medicinam veluti Philoſophiæ partem cum ſapientiæ ſtudio conjunxiſſe. Ideoque nec factam ejus ab Aureliano mentionem, Barthio Adv. lib. 38. cap. 3. cenſente. Nec denique unquam Medicinæ operatum. Credat qui volet. Nec eam litem meam facio. Medicum certè agnovit magnus Scaliger de Re Num. 36. Remedia quidem, Hippocratis & Galeni exemplo, aliunde congeſta digeſſiſſe, ultrò largior, ipſam verò Morborum τέκμαρσιν & θεραπείαν proprio ingenii ductu

ductu contextam pro me res ipsa loquitur. Quin ipsum Pharmaca præbuisse, non mediocri gloriâ, ex ipsius ad Julium Calistum Epistola satis liquet. Quorum artificiosam mistionem se accuratè intellexisse prodit ipse lib. 7. cap. 26. Unde Cornarius fortassis inter Pharmaceuticos reposuit. Imò deditâ operâ ab aliis prætermissa proferre ac illustrare voluisse censuit Minadous variæ eruditionis Medicus, de Ext. Affect. lib. 2. cap. 3. Maximeque Medicum ejus Chirurgica probant, quæ Gesneri in Catalogo Chirurgorum sententiâ, veterum solus Latine scripsit, ut verè ipsum inter Chirurgos reponat doctissimus Septalius Animadv. lib. 8. Caut. 1. & 40. Tantâ verò id fide peregit, ut Hieronymus ab Aquapendente Medicus & Chirurgus usu vel annis nemini secundus, in Operat. Chirurg. cap. de Chir. Dent. his verbis sese in ipsius laudes diffuderit: *Mirabilis Celsus in omnibus: quem nocturnâ versare manu, versare diurnâ, consulo.* Nec mirum: quum Celsus eruditissimo Manardo Epist. Medic. lib. 9. Epist. 1. bonus & fidelis

Hippocratis interpres, licet in aliquo verbo quandoque lapsus videatur. Quod Viro in omni literarum genere exercitato vel ipsa πολυγραφία libenter profectò condonari jubet, quamvis non diffiteatur ipse non pauca se ex aliena quandoque sententia posuisse. Horatio pariter Augenio de Miss. Sanguin. lib. 8. cap. 1. Lommio, Ronsseo Epist. Medic. lib. 8. sect. 3. cap. 7. Schenckio, Jo. Heurnio, Bened. Matamoro, Rod. à Castro, innumerisque præclari judicii Medicis, propter singularem & succinctam cum elegantia doctrinam, Latinus Hippocrates appellatur, in quo Pantini judicio Comment. ad Celsi lib. 1. cap. 1. optimæ Methodi ac viæ rationisque docendi discendique, & in summa brevitate mira Artis & Sapientiæ observatio plerunque animadvertatur. Rectè igitur Agricola de Pond. Rom. lib. 4. *Celsi*, inquit, *autoritas Medicis nota est, aut saltem esse debet.* Quam elegantissimis verbis Cælius Rhodiginus Antiq. Lect. lib. 26. cap. 3. insinuavit: *A. Cornelio Celso versuram faciunt multi. Verùm citra illius sen-*

ſententiam nihil fermè promunt; perinde ac verba ſint veterum ſacrorum, quæ demutaſſe piaculare flagitium planè cenſeri debeat, quodque hoſtiis majoribus procures. Inde Fernelio, Franciæ Hippocrati, referente Plantio in Vita Fernelii cùm ob orationis puritatem, tum ob ſententiarum pondus, quam chariſſimus fuit. Juriſconſultis procul dubio iiſdem nominibus uſque adeò venerabilis, ut Pandectas ſuas hujus Viri auctoritate muniri voluerint. Verùm, ne nimiis laudibus veriùs is oneretur, quam ornetur, quem mortalium nemo rectè vituperavit: unicum Heurnii judicium, inter cetera graviſſimum, huic Virtutum coronæ lemniſci loco ſatis erit. Ita ille Meth. Stud. Med. cap. 5. *Latinos inter Medicos primus eſt Cornelius Celſus: ſed prudenter legendus. Nam in multis Aſclepiadem Methodicum ſectatur, ut fatetur ipſe. Hujus cote ſtylum ſubigemus, & pluris Latinitatem ejus quam Medicinam faciemus.* Unicus itaque Celſus, ut ſcitè idem in Epiſt. ad Ronſſ. Celſo præfixa, Medicis Latinis præferatur: qui pomœria Romanæ eloquentiæ eò protulit, ut

Medicina ſuaviſſimo ore eloquentiæ jam ſeſe cultioribus ingeniis meritò commendet.

His quotquot naturæ aſſociavit benignitas, æquos adferte animos, eleganti favete linguæ. Ita Vobis, & verum animi ſermoniſque cultum, & firma valetudinis præſidia parabitis. Tantum eſt.

Optandum eſt, ut ſit mens ſana in corpore ſano!

L I B R I

Quibus J. A. van der Linden usus fuit in hoc opere recognoscendo.

Mss. seu ἀπόγραφον codicis Parisiensis, descriptum anno CIↃ CXXIV. *Communicavit V. cl. D. Joh. Hoornbeeck, SS. Theol. D. & Profess. ordin. in Academia, ac V. D. Min. in Ecclesia, quæ est Lugd. Batavorum, Collega reverendus.*

Liber editus Venetiis, apud Aldum 1528. *in* 4. *sed sedulo collatus atque emendatus à V. cl. Jac. Carpentario, Doct. Med. Parisiensi & Prof. Regio, ex codicibus duorum Med. Parisiensium, nempe Joh. Fernelii, viri incomparabilis, & Joh. Capellani, qui ei in comitina Archiatrῶn anno* CIↃ IↃ LVIII. *successit apud Henricum* II. *Galliarum Regem. Mutuo dedit V. cl. D.*[a] *Guido Patinus, Bellovacus, Doct. Med. Parisiensis & Professor Regius, amicus mihi eximius.*

Alius ibidem editus 1549. *in folio cum Medicis antiquis. Quem sua manu V. cl. Nic. Nancelius contulit cum editionibus, quotquot suo tempore extabant, excepta Stephani;*

a *Lettres de Feu Mr. Guy Patin, Lettre* CXVI.

toto opere ad marginem adſcriptis non modo lectionibus, ubi à libro, qui erat præ manu, variabant; ſed & propriis conjecturis, raro non bonis & doctis. Hunc quoque utendum dedit V. cl. D. [a] *Guido Patinus, ob ſingulare publicum juvandi ſtudium nunquam & nulli non laudandus.*

Alius Lugdini editus apud Joan. Tornæſium 1554. *in* 12. *cui ad oram V. ill. Joſ. Scaliger, ſeculi miraculum, & veteris cujuſdam codicis lectiones & ſuas emendationes atque notas adſcripſit. Quem ipſe teſtamento reliquit V. cl. D. Ælio Everhardo Vorſtio, Botanices ac Medicinæ, dum viveret, Profeſſori primario; ego autem uſui acceptum debeo V. cl. D. Adolfo Vorſtio, Parenti optimo in utraque & profeſſione & dignitate ſucceſſori digniſſimo, ac Collegæ meo honorando.*

Variæ lectiones, è Mſs. Codice antiquo Bibl. Regiæ Pariſienſis, qui inſcriptus erat, Medicina antiqua, deſcriptæ anno 1631. *à V. cl. D. Joh. Walæo, Med. Doct. & poſtea Profeſſore inſigni.*

Variæ lectiones è libro Sacri Johannis, ab eodem excerptæ. Et has & præcedentes mihi utendas dedit D. Antonius Clementius, ὁ

μανα-

a *Lettres de Feu Mr. Guy Patin. Lettre* CXVI.

μακαρίτης, *Cl. D. Walæi ex sorore nepos, juvenis doctus, probus, pius, & si fata sivissent, longiore vita dignus.*

Præter quæ contuli etiam eorum editiones, emendationes, annotationes, lectionesque varias, quarum in epistola ad Cl. D. Patinum feci mentionem. Quemadmodum & illa, quæ Janus Cornarius in comm. ad Gal. de Comp. pharm. quæque alii & celebres inter Criticos (quos Fax Artium liberalium exhibet) authores observarunt. Hoc quoque te scire tua interesse, Lector amice, putavi. Nunc adi ad auctorem. Quem, si cum cura & studio leges, spondeo,

Lectio lecta, magis decies repetita, placebit.

IN-

INDICULUS

Editionum

C E L S I.

In Folio,

Apud

Nicolaum, *Florentiæ* 1478.
Leonardum Pachel Uldericum Sinczenzeler, *Mediolan.* 1481.
Joannem Rubeum, *Venet.* 1493.
Philippum Pinzi, *Venet.* 1497.
Aldum ex emendatione Bapt. Egnatii, *Venet.* 1524.
Christ. Wechelum, *Paris.* 1529.
Aldum cum Medicis antiquis, *Venet.* 1547.
Joannem Oporinum cum Notis Guilielmi Pantini, *Basileæ.* 1552.
Henricum Stephanum Tom. III. Medicor. Princip. *Paris.* 1567.

In Quarto,

Francisc. Raphelengium, cum Notis Jerem. Thriverii Brachelii & Balduini Ronsseii, *Lugd. Batav.* 1592.

In Octavo,

Aldum & Andr. Asulanum, *Venet.* 1528.
Johan Soterium, cum Notis Joh. Cæsarii, *Hagenoæ* 1528. *Paris.* 1533.
Et *Salingiaci* 1538. *Tiguri* 1540.
——— *Lugd.* 1542.
Matthæum Cerommium cum Notis Thriverii, *Antuerp.* 1539.
Marc. Anton. de Galassis, *Patavii* 1563.
Guilielm. Rovillium cum Annotationibus R. Constantini, *Lugd.* 1566.
Hieronymum Scotum, *Venet.* 1566.

Joann.

In Duodecimo,

Joann. Tornæſium, *Lugd.* 1549.

Lugdun. 1592.

Lugdun. 1608.

Joan. Tornæſium & Guilielmum Gazeium, *Lugdun.* 1554.

Lugd. 1587. Epiſtre Françoiſe à Monſr. de la Scala, p. 325.

Joann. de Tournes, *Genev.* 1625.

Joann. Elſevirium ex recognitione Joan. Antonid. van der Linden, *Lugd. Batav.* 1657.

Salom. Wagenaar, *Lugd. Batav.* 1665.

In Bibliotheca Eduardi Bernardi ſunt binæ editiones, ſeu duo exemplaria cum Mſs. collata. Exſtant No. 7489. ſeu 143. & 7495. ſeu 149. *pag.* 227. *Catal. Mſs. Angliæ.*

Simon Bevelaqua *Lugdun.* 1516. in 4.

Simon Silvius. Ejus dedicatio exſtat in Edit. *Parif.* 1529. Sed eſt impreſſus apud Chriſtian. Wechelum in fol.

JODOCI LOMMII Commentarii de Sanitate tuenda in primum librum de Re Medica Aurelii Cornelii Celſi, Medicorum Romanorum longè principis. *Lovanii* apud Anton. Mariam Bergagne, 1558. in 8.

HIERONYMI RUBEI Annotationes in libros VIII. A. C. Celſi de Re Medica, quibus omnia, quæ ad univerſam Medicinam ſpectant, dilucide & compendioſe explicantur. *Venet.* ex Typographia Franciſci Rampazeti, 1614. in 4.

PETRI PAAW Amſtelædamenſis Succenturiatus Anatomicus, continens Commentaria in Hippocratem de capitis vulneribus. Additæ in aliquot capita libri VIII. A. C. Celſi explicationes. *Lugd. Bat.* apud Jodocum à Colſter A. 1616. in 4.

JOANNES MORISOTUS ſcripſit Annotationes in Corn. Celſum, *Baſil.* ap. Joan. Oporin. 1547.

PRO-

Franc. Vertunianus in Epistol. Dedicat. in Librum Hippocrat. de Capitis vulner. cum Notis Scaligeri.

UNum addam, quod tibi ac Asclepiadis omnibus scio fore gratissimum, si à te tuique simillimis hunc primum suum conatum probatum iri animadverterit Scaliger, idem in reliquo Hippocrate tentaturum: quod jam in non minus eloquenti, quam fido ejusdem Hippocratis interprete Celso, cursim volutando, perfecit, cujus novam editionem, si per otium relegere dignabitur, castæ emendatæque Latinitatis amantibus propediem adornat.

Joannes Tornæsius in Epistolis Gallicis ad Jos. Scaligerum, pag. 325.

J'Imprime *Corn. Celsus* en petit volume, comme autrefois feu mon Pere l'avoit imprimé. Je me sers de ce que je treuve de bon en l'edition de Constantin par Rouillé, & en celle de Henri Estienne. J'ay entendu depuis deux jours que vous avez des Notes sur cet Auteur-là, tant de feu Monsieur vôtre Pere que de vous. Je vous supplie bien fort & avec toute affection, qu'il vous plaise me vouloir faire part de ce que vous avez: je l'imprimeray avec toute la diligence qu'il me sera possible. Vous ferez du bien au public, & je recognoistray le secours que vous m'aurez fait ainsi que le trouverez bon.

Paulo post.

Pour revenir à mon affaire, je vous prieray me faire ce bien que d'envoyer à Paris au Sire Ambroise Drouard Libraire juré près Saint Benoist ce que vous aurez sur *Celsus*, afin qu'il me le fasse tenir le plus promptement qu'il pourra. &c.

P. Colo-

P. Colomesius Gallia Oriental. pag. 116.

Celsum etiam pollicebatur Joh. Walæus D. M. de cujus morte Sam. Sorberius in Epistol. Gallicis p. 442. In eundem Authorem notas parabat Ælius Everardus Vorstius apud Leydenses primarius Medicinæ Professor, de quo Cunæus in laudatione funebri.

Lettres de Feu Mr. Guy Patin, Lettre CXVI. *de la derniere edition.*

On dit que Mr. Rhodius en fait imprimer un (Celse) à Padouë, & nous avons ici (à Paris) Mr. Mentel qui en promet un pareillement en vertu de plusieurs manuscrits & revisions qu'il a devers soi. Pour ce dernier, quoi qu'il dise & promette beaucoup, il ne fait jamais rien, & dit toûjours qu'il fera merveille.

JACOBUS HOLSTIUS Tonningæ Medicus scripsit commentarium in Celsum *Morhof. Polyhistor. liter. IV. cap.* 12. *pag.* 174.

PETRUS DACQUETUS Furnensis Medicus scripsit Commentarium in Celsum. *Valer. Andr. Dessel. Biblioth. Belgic. p.* 734.

TESTIMONIA
ET
ELOGIA de CELSO.

Quintilian. Instit. Orat. L. XII. C. XI.

QUid plura? cum etiam Cornelius Celsus mediocri vir ingenio non solum de his omnibus conscripserit artibus, sed amplius rei militaris, & rusticæ etiam, & medicinæ præcepta reliquerit? dignus vel ipso proposito, ut eum scisse omnia illa credamus.

Fran-

Franciſcus Floridus Sabinus Lection. Subciſiv. lib. I. cap. IV.

Cornelium Celſum ego tam excellentem ſcriptorem fuiſſe reor, ut paucos ei anteponendos Latium protuliſſe cenſeam, cum medicinam tam candide, eleganterque Romanis literis illuſtraverit, quam potuit, qui ingenium ſic ad omnes ſcientias verſatile habuit, ut ad id unum à natura formatus videretur, quod vir præſtantiſſimus tractare conſtituiſſet. Itaque cum ejus, quæ exſtant, lucubrationibus nihil ſit pulcrius, nihil elegantius, quam ornate Philoſophica explicaſſe credendus eſt? de quibus non pauca ab illo Scepticos imitato ſcripta fuiſſe, memoriæ prodidit Fabius Quintilianus, in iis etiam Celſo perſæpe (ut ejus de Oratoria Inſtitutione libri teſtantur) adverſatus, quæ ad Oratoriam artem ſpectantia, utinam cum infinitis aliorum voluminibus commune naufragium paſſa non fuiſſent. Nam & Celſi ingenium latius agnoſceremus, & Rhetoricos ad Herennium libros non modo non ad Celſum, ſed ne ad mediocrem quidem Celſi auditorem eſſe referendos, tamquam in ſpeculo (ut eſt in proverbio) conſpicaremur.

Claudius Verderius Cenſion. in Auctores, pag. 144.

Cornelius (Celſus) de Latinitate eſt tam bene meritus, ut inter Latinos videatur is, qui inter Græcos Theophraſtus fuit. Sed Hippocratem, & Græca pene omnia parum feliciter vertit. Exemplo ſit Aphoriſmus quidam Hippocratis, quem ille ſic interpretatur lib. II. cap. VII. circa finem. *Alvus nigra*, inquit, *ſanguini atro ſimilis repentina, ſive cum febre, ſive ſine febre perniciosa eſt.* αὐτόματος autem in Hippocratis Græco non repentinum, ſed ſpon-

ſpontaneum ſignificat: ut idem alio Aphoriſmo αὐτομάτους κόπους προαγγέλους καὶ κήρυκας τῶν νόσων eſſe dixit, hoc eſt laſſitudines non quidem repentinas, ſed ſpontaneas, prænuncias & præcones morborum eſſe. Etenim ex repentino motu repentina laſſitudo evenire poteſt, non tamen erit morbi prænuncia, quia cauſam habet motum: deinde vero Celſus, *repentina*, particulam ita collocat, ut ad *alvumne* an ad *febrem* referatur, vix dignoſcas. Melius itaque vertit Theodorus: *Dejectiones nigræ modo ſanguinis atri ſponte venientes, cum febre ſive ſine febre peſſimæ ſunt, & quo plures ſunt pravi colores eo pejus: ſed ſi ex medicamento tales digeruntur melius eſt, & quæ plures non pravi colores eo melius.* Nec quoque integrum Aphoriſmum vertit Celſus, ſed ſententiam Hippocratis ſecuit per medium. Nec Theodorus utique bene vertit, ſic enim tranſtulit Aphoriſmum 79 particulæ IV. *Si quis ſanguinem mingit, & grumos, & guttatim emittit urinam, ac dolorem ad ventrem imum, & pectinem & fœmen, vitiis veſicæ laborat.* Celſus in eundem errorem incidit. *Aut ſi paulatim diſtillat*, ait Celſus, *vel ſi ſanguis per hanc editur, & in eo quædam cruenta concreta ſunt, idque ipſum cum difficultate redditur, & circa pubem inferiores partes dolent, in veſica vitium eſt.* Græcum autem Hippocratis, *in veſica*, non habet, ſed *circa veſicam* hoc eſt, περὶ κύστης. Celſus lib. II. cap. 2. *Si Auſtri pluviæque hyemem occuparint, ver autem frigidum & ſiccum eſt gravidæ quidem fœminæ, quibus adeſt partus abortu periclitantur: hæ vero quæ gignunt, imbecillos vixque vitales edunt. Ceteros lippitudo arida, & ſi ſeniores ſunt, gravedines atque diſtillationes, male habent.* Hæc ad verbum ex Hippocrate eſſe videntur, niſi quod συντόμως ἀποθνήσκειν, male habere non eſt. Magna certe eſt differentia inter male habere

habere & continuo mori. at male habet, qui continuo moritur. credo equidem: ſed ita ſit, Celſus Hippocratem non bene vertit. Pylorum inteſtinum à Græcis ita dictum eſſe commentatur quod per partes inferiores, tanquam per oſtium, ea quæ in corpore excreſcunt, emittat: cum Pylorum, pugnante è diametro ratione, tale nomen ſortitum eſſe ex Galeno pateat, quia ſcilicet nihil niſi prius in chylum (chylum enim pro Latina voce uſurpant medici) converſum tamquam bonus janitor exire ſinat, & poſtea ad inferiora inteſtina deducit, non ut dejiciat, ſed ut remoretur potius in corpore, & ab hepate in ſanguinem tranſmittatur. Eaque ratione permotus Galenus V. de Uſu partium, non τῶν ἀφεττομάτων, ſed alimentorum ait eſſe inſtrumenta: ideoque à natura flexuoſa facta ut cibus non repente fluat, ſed perſtans concoquatur & nutriat. Apud Celſum deniq; obſervationes quædam ſunt ludicræ: qualis hæc, ſi nimirum ægrotus ſummis digitis extrema parietum evellat, hoc eſt lapillos ex muro exradicet, ſignum mortis eſſe.

Ab hoc Latinitatis amantes Latinas morborum nuncupationes repetere debebant. *Vertunianus in Hippocrat. librum de vulneribus cap. pag.* 71.

Medicorum Deus. *Caſaub. Ep.* 29.

Puriſſimus Scriptor Cornelius Celſus. *Voſſ. de Vitiis Serm. I. c.* 16.

A. CORN.

A. CORN. CELSI MEDICINÆ LIBER PRIMUS.

PRÆFATIO.

VT ALIMENTA ſanis corporibus Agricultura, ſic a ſanitatem ægris Medicina promittit. Hæc nuſquam quidem non eſt. Siquidem etiam imperitiſſimæ gentes herbas, aliaque prompta in auxilium vulnerum morborumque noverunt. Veruntamen apud Græcos aliquanto magis, quam in cæteris nationibus, exculta eſt, ac ne apud hos quidem à prima b origine, ſed paucis ante nos ſeculis; utpote cum vetuſtiſſimus auctor Æſculapius celebretur. Qui, quoniam adhuc rudem & vulgarem hanc ſcientiam paulo ſubtilius excoluit, c in deorum numerum receptus eſt. Hujus deinde duo filii, Podalirius & d Machaon, bello Trojano ducem Agamemnomem ſecuti, non mediocrem opem commilitonibus ſuis attu-

p. 16. 30.

A lerunt.

a De Vet. Med. T. VIII. 22. b De Vet. Med. III. 8. c Orat. Theſſ. N. 178. d Orat. Theſſ. 183. Maxim. Tyr. Diſſert. XXIX. Plato de Rep. l. III. pag. 407. T. 2. ed. H. Steph. Ariſtides Oration. in Aſclepiada.

lerunt. Quos tamen Homerus non in pestilentia, neque in variis generibus morborum aliquid attulisse auxilii, sed vulneribus tantummodo ferro & medicamentis mederi solitos esse proposuit. Ex quo ap- 5
405, paret, has partes medicinæ solas ab his es-
29. se tentatas, easque esse vetustissimas. Eodemque auctore disci potest, morbos tum ad iram deorum immortalium relatos esse; & ab iisdem opem posci solitam. 10 Verique simile est, inter non multa auxilia adversæ valetudinis, plerumque tamen eam bonam contigisse ob bonos mores, quos neque desidia, neque luxuria vitiarant. Siquidem hæc duo corpora, prius in 15 Græcia, e deinde apud nos afflixerunt. Ideoque multiplex ista medicina, neque olim, neque apud alias gentes necessaria, vix aliquot ex nobis ad senectutis principia perducit. Ergo etiam post eos, de qui- 20 bus retuli, nulli clari viri medicinam exercuerunt; donec majore studio literarum disciplina agitari cœpit, quæ ut animo præcipue omnium necessaria, sic corpori inimica est. Primoque medendi 25 scientia, sapientiæ pars habebatur, ut & morborum curatio, & rerum naturæ contemplatio sub iisdem auctoribus nata sit:
21, 30. scilicet his hanc maxime f requirentibus, qui corporum suorum robora inquieta 30 cogitatione, nocturnaque vigilia minuerant. Ideoque multos ex sapientiæ professoribus peritos ejus fuisse accepimus: clarissimos vero ex his Pythagoram, & Empe-

e Serv. ad Virg. Aen. 1. 641. Isid. Orig L. XIV. c. 111. p. 1162. Suidas V. Ἀφροδισιὰ f Cælius Aurelian. Tard. Pass. l. v. c. 9. Hippocrat. Democrit de nat. hom. 13.

Empedoclem, & Democritum. Hujus autem (ut quidam crediderunt) discipulus Hippocrates Cous, primus quidem ex omnibus memoria dignis, ab studio sapien-
5 tiæ disciplinam hanc separavit, vir & arte & facundia insignis. Post quem Diocles Carystius, deinde Praxagoras & Chrysippus, tum Herophilus & Erasistratus sic artem hanc exercuerunt, ut etiam in diversas
10 curandi vias processerint.

Iisdem temporibus in tres partes medicina diducta est: ut una esset, quæ victu: altera, quæ medicamentis: tertia, quæ manu mederetur. Primam διαιτητικὴν, secun-
15 dam φαρμακευτικὴν, tertiam χειρουργικὴν Græce nominaverunt. Ejus autem, quæ victu morbos curat, longe clarissimi auctores etiam altius quædam agitare conati, rerum quoque naturæ g sibi cognitionem 13, 11.
20 vendicaverunt, tanquam sine ea, trunca & debilis medicina esset. Post quos Serapion, primus omnium, nihil hanc rationalem disciplinam pertinere ad medicinam, professus, in usu & experimentis eam posuit.
25 Quem Apollonius, & Glaucias, & aliquanto post Heraclides Tarentinus, & alii quoque non mediocris viri secuti, ex ipsa professione se ἐμπειρικοὺς appellaverunt. Sic in duas partes ea quoque, quæ victu curat,
30 medicina divisa est, aliis rationalem artem, aliis usum tantum sibi vendicantibus: nullo vero quicquam post eos, qui supra comprehensi sunt, agitante, nisi quod acceperat: donec Asclepiades medendi ratio-

g De Vet. Med. xxxvi. 18, de Steril. xviii. 1.

nem magna ex parte mutavit. Ex cujus
successoribus Themison nuper ipse quo-
que quædam in senectute deflexit. Et per
11, 7. hos quidem maxime viros salutaris ista no-
bis professio increvit. 5

Quoniam autem ex tribus medicinæ
partibus, ut difficillima, sic etiam clarissi-
ma est ea, quæ morbis medetur, ante om-
nia de hac dicendum est. Et, quia prima in
ea dissensio est, quod alii sibi experimento- 10
rum tantummodo notitiam necessariam es-
se contendunt: alii, nisi corporum rerum-
que naturalium ratione comperta, non sat is
potentem usum esse proponunt: indican-
dum est, quæ maxime ex utraque parte di- 15
cantur, quo facilius nostra quoque opinio
interponi possit.

Igitur hi, qui rationalem medicinam
profitentur, hæc necessaria esse propo-
nunt: Abditarum & morbos continentium 20
causarum notitiam, deinde Evidentium,
post hæc etiam Naturalium actionum, no-
vissime Partium interiorum. Abditas cau-
sas vocant, in quibus requiritur, ex qui-
bus principiis nostra corpora sint, quid se- 25
cundam, quid adversam valetudinem fa-
5, 10. ciat. Neque enim credunt, posse eum scire,
32, quomodo morbos curare conveniat, qui,
6, 32. unde hi sint, [h] ignoret. Neque esse dubium,
7, 3, 19. quin alia curatione opus sit, si ex quatuor 30
principiis vel superans aliquid vel deficiens
adversam valetudinem creat; ut quidam
ex sapientiæ professoribus dixerunt: alia,
si in humidis omne vitium est; ut He-
ro-

h De Flatib. II. 3. 4. Pallad. ad Hippocr. Epid. VI. pag. 224.

rophilo visum est: alia, si in spiritu; ut Hippocrati: alia, si sanguis in eas venas, quæ spiritui accommodatæ sunt, transfun- 1620.
ditur, & inflammationem, quam Græci
5 φλεγμονὴν nominant, excitat, eaque inflammatio talem motum efficit, qualis in febre est; ut Erasistrato placuit: alia, si 139,15.
manantia corpuscula per invisibilia foramina subsistendo iter claudunt; ut Asclepiades
10 contendit. Eum vero recte curaturum, 4, 27.
quem prima i origo causæ non fefellerit. Neque vero inficiantur, experimenta quoque esse necessaria; sed, ne ad hæc quidem aditum fieri potuisse, nisi ab aliqua ratio-
15 ne, contendunt. Non enim quidlibet antiquiores viros ægris inculcasse; sed cogitasse, quid maxime conveniret; & id usu explorasse, ad quod ante conjectura aliqua ducti essent. Neque interesse, an initio ple-
20 raque explorata sint, si à consilio tamen cœperunt. Et id quidem in multis ita se habere. Sæpe vero etiam nova incidere ge- 13, 27.
nera k morborum, in quibus nihil adhuc usus ostenderit, ut ideo necessarium sit
25 animadvertere, unde ea cœperint; ceu fine quo nemo mortalium reperire possit, cur hoc, quam illo, potius utatur. Et ob hæc quidem in obscuro positas causas persequuntur. Evidentes vero has appellant,
30 in quibus quærunt, initium morbi calor attulerit, an frigus; fames, an satietas; & quæ similia sunt. Occursurum enim initio dicunt eum, qui originem non igno- 4, 27. 6, 32.
rarit. Naturales vero corporis actiones 13, 4.

i Hippocr. de Art. xx. 4. k Plato de Republ. l. 3. Tom. 2. pag. 405. ed. H. Steph. Lindan. Exercitat. Batav. pag. 754.

appellant, per quas ſpiritum trahimus & emittimus; cibum potionemque aſſumimus & concoquimus: itemque, per quas eadem hæc in omnes membrorum partes digeruntur. Tum requirunt etiam, quare venæ noſtræ modo ſubmittant ſe, modo attollant: quæ ratio ſomni, quæ vigiliæ ſit. Sine quorum notitia, neminem putant vel occurrere, vel mederi morbis, intra hæc naſcentibus, poſſe. Ex quibus quia quam maxime pertinere ad rem concoctio videtur, huic potiſſimum inſiſtunt; &, duce, alii, Eraſiſtrato l, atteri cibum in ventre contendunt: alii, Pliſtonico Praxagoræ diſcipulo, putreſcere: alii credunt Hippocrati, per calorem cibos concoqui. Acceduntque Aſclepiadis æmuli, qui, omnia iſta vana & ſupervacua eſſe, proponunt. Nihil enim concoqui, ſed m crudam materiam, ſicut aſſumpta eſt, in corpus omne diduci. Et hæc quidem inter eos parum conſtant. Illud vero convenit, alium dandum cibum laborantibus, ſi hoc; alium, ſi illud verum eſt. Nam ſi teritur intus, eum quærendum eſſe, qui facillime teri poſſit. Si putreſcit, eum, in quo hoc expeditiſſimum eſt. Si calor concoquit, eum, qui maxime calorem foveat. At nihil ex his eſſe quærendum, ſi nihil concoquitur: ea vero ſumenda, quæ maxime manent, qualia aſſumpta ſunt. Eademque ratione, cum ſpiritus gravis eſt, cum ſomnus aut vigilia urget, eum mederi poſſe arbitrantur, qui prius illa ipſa, qualiter eve-
4, 27. niant, perceperit. Præter hæc, cum in interiori-

l Macrob. Satur. VII. 15. m Cælius Aurelian. Acut. Morb. l. I. c. 14.

rioribus partibus & dolores & morborum
varia genera nascantur, neminem putant
his adhibere posse remedia, n quas ipse i- 4, 27.
gnoret. Necessarium ergo esse, incidere o 13, 4.
5 corpora mortuorum, eorumque viscera at-
que intestina scrutari. Longeque optime fe-
cisse Herophilum p & Erasistratum, qui no-
centes homines, à regibus ex carcere acce-
ptos, vivos inciderint, considerarintque e-
10 tiamnum spiritu remanente, ea, quæ natura 11, 12.
ante claussisset, eorumque q posituram, co-
lorem, figuram, magnitudinem, r ordinem,
duritiem, mollitiem, lævorem, confra-
ctum: processus deinde singulorum & re-
15 cessus, sive quid inseritur alteri, sive quid
partem alterius in se recipit. Neque enim,
cum dolor intus incidit, scire, quid doleat,
eum, qui qua parte quodque viscus intesti-
numve sit, non cognoverit. Neque curari
20 id, quod ægrum est, posse abeo, qui, quid
sit, ignoret. Et cum per vulnus alicujus vi-
scera patefacta sunt, cum, qui sanæ cujus-
que colorem partis ignoret, nescire, quid
integrum, quid corruptum sit; ideo nec suc-
25 currere quidem posse corruptis: aptiusque
extrinsecus imponi remedia, compertis
interiorum & sedibus & figuris, cognitaque
eorum magnitudine: similesque omnia,
quæ proposita sunt, rationes habere. Ne-
30 que esse crudele, sicut plerique proponunt,
hominum nocentium, & horum quoque
paucorum, suppliciis remedia populis in-
nocentibus seculorum omnium quæri.

Contra hi, qui se ἐμπειρικοὺς ab experien-

n De diæt. I. T. 1. Gal. Med M. l. 2. o Cic T. Q. II. 39.
p Tert. de An. c. x. & xxv. Gal. Adm. An. III. 5. q Gal
ad Eug. de prop. l. p. 50: T. 1. r De Vet. Med. XLI.
25. seq. A. Tral. VII. 3.

tia nominant, evidentes quidem causas, ut necessarias, amplectuntur: obscurarum vero causarum & naturalium actionum quæstionem ideo supervacuam esse contendunt, quoniam incomprehensibilis natura 5 sit. Non posse vero comprehendi, patere ex eorum, qui de his disputarunt, discordia: cum de ista re, neque inter sapientiæ professores, neque inter ipsos medicos conveniat. Cur enim potius aliquis Hippocra- 10 ti credat, quam Herophilo? cur huic potius, quam Asclepiadi? Si rationes sequi velit, omnium posse videri non improbabiles: si curationes, ab omnibus his ægros perductos esse ad sanitatem. Itaque neque disputationi, neque auctoritati cujusquam fi- 15 dem derogari oportuisse. Etiam sapientiæ studiosos maximos medicos esse, si ratiocinatio hos faceret: nunc illis verba superesse, deesse medendi scientiam. Dif- 20
18, 33. ferre f quoque pro natura locorum, genera medicinæ; & aliud opus esse Romæ,
119, 15. aliud in Ægypto, aliud in Gallia. Quod si morbos hæ causæ facerent, quæ ubique eædem essent, remedia quoque ubique eadem 25 esse debuisse. Sæpe etiam causas apparere, ut puta lippitudinis, vulneris; neque ex his patere medicinam. Quod si scientiam hanc non subjiciat evidens causa, multo minus eam posse subjicere, quæ in dubio est. Cum 30 igitur illa incerta incomprehensibilisque sit, à certis potius & exploratis petendum esse præsidium; id est, his, quæ experientia in ipsis curationibus docuerit, sicut in

f Thessal. orat. 130. Galen. de Simpl. Med. Facult. III. 12. Clem. Alex. Strom. l. VI. Valeriol. Enarrat. lib. II. Enar. V.

in cæteris omnibus artibus. Nam ne agricolam quidem aut gubernatorem disputatione, sed usu fieri. Ac, nihil istas cogitationes ad medicinam pertinere, eo quoque disci, quod, qui diversa de his senserint, ad eandem tamen sanitatem homines perduxerint. Id enim fecisse, quia non ab obscuris causis, neque à naturalibus actionibus, quæ apud eos diversæ erant; sed ab experimentis: prout cuique responderant, medendi vias traxerint. Ne inter initia quidem ab istis quæstionibus deductam esse medicinam, sed ab t experimentis. Ægrorum enim, qui sine medicis erant, alios propter aviditatem primis diebus protinus cibum assumpsisse, alios propter fastidium v abstinuisse, levatumque magis eorum morbum fuisse, qui abstinuerant. Itemque alios in ipsa febre aliquid edisse, alios paulo ante eam, alios post remissionem ejus: optime deinde his cessisse, qui post finem febris id fecerant. Eademque ratione alios inter principia protinus usos esse cibo pleniore, alios exiguo; gravioresque eos factos, qui se implerant. Hæc similiaque cum quotidie inciderent, diligentes homines x notasse, quæ plerunque melius responderent: deinde ægrotantibus ea præcipere cœpisse. Sic medicinam ortam, subinde aliorum salute, y aliorum interitu, perniciosa discernentem à salutaribus. Repertis deinde medicinæ remediis, homines de rationibus eorum disserere cœpisse: nec post rationem, medicinam esse

15, 28.

t Diod. Sicul. 1. 82. v Hippocrat. de Arte T. VI. de Vet. Med. x. 17. x Præcept. 11. 26. 27. y Columell. l. 1. c. 1.

ſe inventam ; ſed poſt inventam medicinam , rationem eſſe quæſitam. Requirere etiam , ratio idem doceat , quod experientia , an aliud. Si idem , ſupervacuam eſſe : ſi aliud , etiam contrariam. Primo tamen remedia exploranda ſumma cura fuiſſe , nunc vero illa explorata eſſe : neque ulla aut nova genera morborum reperiri , aut novam deſiderari medicinam. Quod ſi jam incidat mali genus aliquod ignotum , non ideo tamen fore medico de rebus cogitandum obſcuris : ſed eum protinus viſurum , cui morbo id proximum ſit ; tentaturumque [z] remedia ſimilia illis , quæ vicino malo ſæpe ſuccurrerint ; & per ejus ſimilitudinem opem reperturum. Neque enim ſe dicere , conſilio medicum non egere , & irrationabile animal hanc artem poſſe præſtare ; ſed has latentium rerum conjecturas ad rem non pertinere , quia non interſit , quid morbum faciat , ſed quid tollat. Neque ad rem pertinere , quomodo , ſed quid optime digeratur , ſive hac de cauſa concoctio intercidat , ſive de illa ; & ſive concoctio ſit illa , ſive tantum digeſtio. Neque quærendum eſſe , quomodo ſpiremus , ſed , quid gravem tardumque ſpiritum expediat : neque , quid venas moveat ; ſed , quid quæque motus genera ſignificent. Hæc autem cognoſci experimentis. Et in omnibus ejuſmodi cogitationibus in utramque partem diſſeri poſſe. Itaque ingenium & facundiam vincere : morbos autem , non a eloquentia , ſed remediis curari. Quæ ſi quis elinguis uſu diſcre-

z Maxim. Tyrius ſerm. XL. a Lucian. Hippias. pag 503. Tom. II. ed. Bened.

discreta bene norit, hunc aliquanto majorem medicum futurum, quam si sine usu linguam suam excoluerit. Atque ea quidem, de quibus est dictum, supervacua esse
5 tantummodo. Id vero, quod restat, etiam crudele; vivorum hominum alvum atque præcordia incidi; & salutis humanæ præ- 4, 4.
sidem artem, non solum pestem alicui, sed hanc etiam atrocissimam inferre: cum præ-
10 sertim ex his, quæ tanta violentia quærantur, alia non possint omnino cognosci, alia possint etiam sine scelere. Nam colo- 7, 11.
rem, lævorem, mollitiem, duritiem, similiaque omnia, non esse talia, inciso cor-
15 pore, qualia integro fuerint. Tum quia, corporibus inviolatis, hæc tamen metu, dolore, inedia, cruditate, lassitudine, & mille aliis mediocribus b affectibus sæpe mutantur. Unde multo magis verisimile,
20 interiora, quibus major mollities & lux ipsa nova est, sub gravissimis vulneribus & ipsa trucidatione mutari. Neque quicquam esse stultius, c quam quale quid vivo homine est, tale existimare esse moriente, imo jam
25 mortuo. Nam ne uterum quidem, ut nihilominus aerem contineat, spirante homine posse diduci: simulatque vero ferrum ad præcordia accessit, & discissum transversum septum est, quod membrana qua-
30 dam superiores partes ab inferioribus diducit (διάφραγμα Græci vocant) hominem protinus animam amittere: itaque demum mortui præcordia & viscus omne in conspectum latrocinantis medici dari: quod

b Quintil declam. VIII. pag. 116. ed. Gron. c Aristot. Hist. Anim. III. 2.

necesse sit tale esse, quale mortui sit, non quale vivi fuit. Itaque consequi medicum, ut hominem crudeliter jugulet; non ut sciat, qualia vivi viscera habeamus. Si quid tamen sit, quod adhuc spirante homine conspectui subjiciatur; id sæpe casum offerre curantibus. Interdum enim gladiatorem in arena, vel militem in acie, vel viatorem à latronibus exceptum sic vulnerari, ut ejus interior aliqua pars, & in alio alia, aperiatur; atque ita sedem, positum, ordinem, figuram, similiaque cognoscere
7, 12. prudentem medicum, non cædem, sed
20, 7. sanitatem molientem; idque per misericordiam discere, quod alii dira crudelitate cognoverint. Ob hæc, ne mortuorum quidem laceratione necessariam esse. Quæ, etsi non crudelis, tamen fœda sit, cum aliter pleraque in mortuis se habeant: quantum vero in vivis cognosci potest, ipsa curatio ostendat.

Cum hæc per multa volumina, perque magnæ contentionis disputationes à medicis sæpe tractata sint atque tractentur: subjiciendum est, quæ proxima vero videri possint, neque addicta alterutri opinioni, neque ab utraque nimium abhorrentia, sed media quodammodo inter diversas sententias. Quod in plurimis contentionibus deprehendere licet, sine ambitione verum scrutantibus, perinde ut in hac ipsa re. Nam quæ demum causæ, vel secundam valetudinem præstent, vel morbos excitent; quomodo spiritus, aut cibus,

vel

vel deferatur, vel digeratur, ne sapientiæ quidem professores scientia comprehendunt, sed conjectura prosequuntur. Cujus autem rei non est certa notitia, ejus opinio 5, 33.
5 certum reperire remedium non potest. Verumque est, ad ipsam curandi rationem nihil plus conferre, quam experientiam. Quanquam igitur multa sint, ad ipsas artes proprie d non pertinentia, tamen eas adju-
10 vant, excitando artificis ingenium. Itaque ista quoque naturæ rerum contemplatio, quamvis non faciat medicum, aptiorem 406. 29. tamen medicinæ reddit. Profecto verisimile est, & Hippocratem & Erasistratum
15 & quicunque alii, non contenti febres & ulcera agitare †, rerum quoque naturam ex aliqua parte scrutati sunt, non ideo quidem medicos fuisse, verum ideo quoque majores medicos extitisse. Ratione vero opus
20 est ipsi medicinæ, si non semper inter obscuras causas, neque inter naturales actiones, tamen sæpe. Est enim hæc ars e con- 57, 16. jecturalis, neque respondet ei plerumque non solum conjectura, sed etiam experien-
25 tia. Et interdum non febris, non cibus, non somnus subsequitur, sicut assuevit. Rarius, sed aliquando morbus quoque ipse 5, 22. novus est: quem non incidere, manifeste falsum est; cum ætate nostra quædam, ex
30 naturalibus partibus carne prolapsa & arente, intra paucas horas expiraverit; sic ut nobilissimi medici neque genus mali, neque remedium invenerint. Quos ideo nihil tentasse judico, quia nemo in splendida persona

d Augustin de Doctrin. Chr. II. 39. Hippocrat. Epist. ad Thessal. fil. De decent. Ornat. T. I. II. III.
† i. e. *tradere.* e Hip. Cratev. ep. 7. Plato de leg. XIII. p. 976. T. 2. Arist. Or. Plat. I, p. 364.

persona periclitari conjectura sua voluerit;
283, 5. ne occidisse, nisi servasset, videretur. Veri
tamen simile est, potuisse aliquid excogi-
tare, detracta tali verecundia, & fortasse
responsurum fuisse id, quod aliquis esset 5
expertus. Ad quod medicinæ genus, ne-
que semper similitudo aliquid confert; &
si quando confert, tamen idipsum rationa-
bile est, inter multa similia genera, & mor-
borum & remediorum, cogitare, quo po- 10
tissimum medicamento sit utendum. Cum
igitur talis res incidit, medicus aliquid
oportet inveniat, quod non ubique for-
tasse; sed sæpius tamen etiam respondeat.
Petet autem novum quoque consilium, 15
non ab rebus latentibus (istæ enim dubiæ
& incertæ sunt) sed ab his, quæ explorari
possunt; id est, evidentibus causis. Inter-
est enim, fatigatio morbum, an sitis; an
frigus, an color; an vigilia, an fames fece- 20
rit; an cibi vinique abundantia, an intem-
perantia libidinis. Neque ignorare hunc
27, 33. oportet, quæ sit ægri natura: humidum
magis, an magis siccum corpus ejus sit:
validi nervi, an infirmi: frequens adversa 25
valetudo, an rara: eaque, cum est, vehe-
mens esse soleat, an levis; brevis, an longa:
quod is vitæ genus sit secutus; laboriosum,
an quietum; cum luxu, an cum frugalitate.
Ex his enim, similibusque, sæpe curandi 30
nova ratio ducenda est. Quamvis ne hæc
quidem sic præteriri debent, quasi nullam
controversiam recipiant. Nam & Erasi-
stratus non ex his fieri morbos dixit; quo-
niam

niam & alii, & idem alias post ista non febricitarent.

Et quidam Methodici seculi nostri, sub auctore (ut ipsi videri volunt) Themisone
5 contendunt, nullius causæ notitiam quicquam ad curationes pertinere: satisque esse, quædam communia morborum intueri, Et quidem horum tria genera esse, unum adstrictum, alterum fluens, tertium mix-
10 tum. Nam modo parum excernere ægros, modo nimium: modo alia parte parum, alia nimium. Hæc autem genera morborum, modo acuta esse, modo longa; & modo increscere, modo consistere, modo minui
15 consuevisse. Cognito igitur eo quod ex his est, si corpus adstrictum est, digerendum esse: si profluvio laborat, continendum: si mixtum vitium habet, occurrendum subinde vehementiori malo. Et aliter acutis
20 morbis medendum, aliter vetustis: aliter increscentibus, aliter subsistentibus, aliter jam ad sanitatem inclinantibus. Horum observationem medicinam esse, quam ita 9, 13.
finiunt, ut quasi viam quandam, quam
25 μέθοδον Græci nominant, eorumque, quæ in morbis communia sunt, contemplatricem esse contendant. Ac neque rationalibus se, neque experimenta tantum spectantibus annumerari volunt: cum ab illis eo nomine
30 dissentiant, quod in conjectura rerum latentium nolunt esse medicinam: ab his eo, quod parum artis esse in observatione experimentorum credunt. Quod ad Erasistratum pertinet, primum, ipsa evidentia ejus opini-

opinioni repugnat; quia raro, nisi post horum aliquid, morbus venit. Deinde non sequitur, ut quod alium non afficit, aut eundem alias, id ne alteri quidem, aut eidem tempore alio noceat. Possunt enim 5 quædam subesse corpori, vel ex infirmitate ejus, vel ex aliquo affectu, quæ vel in alio non sunt, vel in hoc alias non fuerunt, eaque per se non tanta, ut concitent morbum; tamen obnoxium magis aliis injuriis 10
13, 11. corpus efficiant. Quod si contemplationem rerum naturæ f (quam non temere Medici sibi vendicant) satis comprehendisset, etiam illud scisset, nihil omnino ob unam causam fieri, sed id pro causa apprehendi, quod contulisse plurimum videtur. 15 Potest autem id, dum solum est, non movere, quod junctum aliis maxime movet. Accedit ad hæc, quod ne ipse quidem
5, 3. Erasistratus, qui transfuso in arterias sanguine febrem fieri dicit, idque nimis repleto corpore incidere, reperit, cur ex duobus æque repletis, alter in morbum inciderit, alter omni periculo vacarit; quod quotidie fieri apparet. Ex quo disci potest, 25 ut vera sit illa transfusio, tamen illam non per se, cum plenum corpus est, fieri; sed cum horum aliquid accesserit.

Themisonis vero æmuli, si perpetua, quæ † promittunt, habent, magis etiam, 30 quam illi rationales sunt. Neque enim, si quis non omnia tenet, quæ rationalis alius probat, protinus alio novo nomine artis indiget: si modo, quod primum est, non me-

f De Vet. Med. XXXVI. 18. † Horat. *ad medicorum esse promittunt medic.*

memoriæ soli, sed rationi quoque insistit. Sin, quod vero propius est; vix ulla † perpetua præcepta medicinalis ars recipit, iidem sunt, quod ii, quos experimenta sola sustinent: eo magis, quoniam, si compresserit aliquem morbus, aut fuderit, quilibet etiam imperitissimus videt. Quid autem compressum corpus resolvat, quid solutum teneat, si à ratione tractum est, Rationalis est medicus: sin, ut ei, qui se rationalem negat, confiteri necesse est, ab experientia, Empiricus. Et ita apud eum morbi cognitio extra artem, medicina intra usum est. Neque adjectum quicquam Empiricorum professioni, sed demtum est; quoniam illi multa circumspiciunt, hi tantum facillima, & non plus, quam vulgaria. Nam & hi, qui pecoribus ac jumentis medentur, cum propria cujusque ex mutis animalibus nosse non possint, communibus tantummodo insistunt. Et exteræ gentes, cum subtilem medicinæ rationem non noverint, communia tantum vident. Et qui ample valetudinarios nutriunt, quia singulis summa cura consulere non sustinent, ad communia ista confugiunt. Neque, hercules, istud antiqui medici nescierunt, sed his contenti non fuerunt. Ergo etiam vetustissimus auctor Hippocrates, dixit g mederi oportere, & communia, & propria intuentem. Ac ne isti quidem ipsi intra suam professionem consistere ullo modo possunt. Siquidem & compressorum & fluentium morborum genera diversa sunt; faciliusque

119, 25.

19, 20. 18, 10. 96, 15.

† De Loc. in Homin. T. L. 2. g Epidem. 1. 5. & III. 2.

que id in his, quæ fluunt, inspici potest. Aliud est enim sanguinem, aliud bilem, aliud cibum vomere: aliud dejectionibus, aliud torminibus laborare: aliud sudore digeri, aliud tabe consumi. Atque in partes quoque humor erumpit, ut oculos, aures-que, quo periculo nullum humanum membrum vacat. Nihil autem horum sic, ut aliud curatur. Ita protinus in his à communi fluentis morbi contemplatione ad propriam medicina descendit. Atque in
96 16. hac quoque rursus alia proprietatis notitia sæpe necessaria est; quia non eadem omnibus, etiam in similibus casibus, opitulantur. Siquidem certæ quædam res sunt,
112, 17. quæ in pluribus ventrem aut astringunt,
405, 17. aut resolvunt. Inveniuntur tamen, in quibus aliter, atque in cæteris, idem eveniat. In his ergo communium inspectio contraria est, propriorum tantum salutaris. Et causæ quoque æstimatio sæpe morbum solvit. Ergo etiam ingeniosissimus seculi nostri medicus, quem nuper vidimus, Cassius, febricitanti cuidam & magna siti affecto, cum post ebrietatem eum premi cœpisse cognosceret, aquam frigidam ingessit. Qua ille epota, cum vini vim miscendo fregisset, protinus febrem somno & sudore discussit. Quod auxilium medicus opportune providit, non ex eo, quod aut strictum corpus erat, aut fluebat; sed ex causa, quæ ante præcesserat. Estque etiam
8, 21. proprium aliud h & loci & temporis, istis
119, 32. quoque authoribus. Qui, cum disputant, quem-

h Aphor. 1. 2. Orat. Thess. filii. 130.

quemadmodum ſanis hominibus agendum
ſit, præcipiunt, ut gravibus aut locis aut
temporibus magis vitetur frigus, æſtus, ſa-
tietas, labor, libido; magiſque ut conquie-
5 ſcat iiſdem aut locis aut temporibus, ſi quis
gravitatem corporis ſentit; ac neque vomi-
tu ſtomachum, neque purgatione alvum
ſollicitet. Quæ vera quidem ſunt; à com-
munibus tamen ad quædam propria de-
10 ſcendunt. Niſi perſuadere nobis volunt,
ſanis quidem conſiderandum eſſe, quod
cœlum, quod tempus anni ſit: ægris vero
non eſſe. Quibus tanto magis omnis obſer-
vatio neceſſaria eſt, quanto magis obnoxia
15 offenſis infirmitas eſt. Quinetiam morbo-
rum in iiſdem hominibus aliæ atque aliæ
proprietates ſunt: &, qui ſecundis aliquando
fruſtra curatus eſt, contrariis i ſæpe reſtitui- 405,
tur. *Plurimaque in dando cibo diſcrimina* 16.
20 reperiuntur: ex quibus contentus uno ero.
Nam famem facilius fert k adoleſcens, quam 32, 25.
puer: facilius in denſo cœlo, quam in tenui:
facilius hieme, quam æſtate: facilius uno ci- 33, 7.
bo, quam prandio quoque aſſuetus: facilius
25 inexercitatus, quam exercitatus homo. Sæpe
autem in eo magis neceſſaria cibi feſtina-
tio eſt, qui minus inediam tolerat. Ob quæ
conjicio, eum, qui propria non novit, com- 17, 30.
munia tantum intueri debere: eumque, qui
30 noſſe propria poteſt, illa quidem non opor-
tere negligere, ſed his quoque inſiſtere.
Ideoque, cum par ſcientia ſit, utiliorem ta-
men medicum eſſe l amicum, quam extra-
neum. Igitur, ut ad propoſitum meum re-

i Aphor. II. 22. k Aphor. I. 13. l Plaut. Perſ.
IV. 4. 46. Hippocrat. Dionyſ. 29. 30. 31.

deam, rationalem quidem puto medicinam esse debere: instrui vero ab evidentibus causis; obscuris omnibus, non à cogitatione artificis, sed ab ipsa arte rejectis. Incidere autem vivorum corpora, & crudele, & supervacuum est: mortuorum vero, m di- 5
12, 11. scentibus necessarium. Nam positum & ordinem nosse debent. Quæ cadavera melius, quam vivus & vulneratus homo, repræsentant. Sed & cætera, quæ in vivis cognosci modo possunt, in ipsis curationibus vulneratorum paulo tardius, sed aliquanto mitius usus ipse monstrabit. His propositis, primum dicam, quemadmodum Sanos agere conveniat: tum ad ea transibo, quæ ad Morbos & curationes eorum pertinebunt. 10 15

CAPUT I.

Quemadmodum sanos agere conveniat.

SANUS homo, qui & bene valet, & suæ spontis est, nullis obligare se legibus debet; ac neque medico, neque iatroalipta egere. Hunc oportet a varium habere vitæ genus: modo ruri esse, modo in urbe, sæpiusque in agro: navigare, venari, quiescere interdum, sed frequenter se exercere. 20 25
28, 12. Siquidem ignavia b corpus hebetat, labor firmat, illa maturam senectutem, hic longam adolescentiam reddit. Prodest etiam interdum balneo, interdum aquis frigidis uti: modo ungi, modo idipsum negligere: nullum cibi genus fugere, quo populus utatur: interdum in convictu esse, interdum 30

m Cicero A. Qu. II. 39. a Cæl. Aurel. de Morb. Acut. I. 14. b De Diæta l. I. T. I. 18. l. II. T. XXXVII. 13. & 28. I. Off. Med. XII. 4. Dion. Chrys. Or. L. p. 5. ed. Cas. Pallad. ad Hipp. l. 6. Epid. p. 252.

dum ab eo se retrahere: modo plus justo, modo non amplius assumere: * bis die potius, 33, 29.
quam semel cibum c capere: & † semper quam plurimum, dummodo hunc concoquat.
5 Sed ut hujus generis exercitationes cibique necessarii sunt; sic athletici supervacui. Nam & intermissus propter aliquas civiles necessitates ordo exercitationis corpus affligit: & ea corpora, quæ more
10 eorum repleta sunt, celerrime & senescunt, & ægrotant.

De Concubitu.

Concubitus vero neque nimis concupiscendus, neque nimis pertimescendus est.
15 Rarus, corpus excitat; frequens, d solvit. Cum autem frequens, non numero sit, sed natura, ratione ætatis, & corporis, scire licet, eum non inutilem esse, quem corporis neque languor, neque dolor sequitur.
20 Idem interdiu pejor, tutior noctu: ita tamen, si neque illum cibus, neque hunc cum vigilia labor statim sequitur. Hæc firmis servanda sunt: cavendumque, ne in secunda valetudine adversæ præsidia consumantur.
25

CAP. II.

Quæ imbecillis servanda sint.

30 AT imbecillis (quo in numero magna pars urbanorum, omnesque pene cupidi literarum a sunt) observatio major 2, 29.
necessaria est: ut, quod vel corporis, vel loci, vel studii ratio detrahit, cura restituat

*Vide Nonn. de Re Cibar. l. 1. c. 4. c De Vet. Med. XVIII. † Casaub. in Athen. 11. 8. d De Gen. 1. 5. 11. Præd. VIII. 15. 16. a Nazian. Orat. Funeb. in Basil. Magn.

ſtituat. Ex his igitur, qui bene concoxit mane tuto ſurget: qui parum, quieſcere debet; &, ſi mane ſurgendi neceſſitas fuerit, redormire. Qui non concoxit, ex toto conquieſcere, ac neque labori ſe, neque exercitationi, neque negotio credere. Qui crudum ſine præcordiorum dolore ructat, is ex intervallo aquam frigidam bibere, & ſe nihilominus continere. Habitare vero ædificio lucido, perflatum æſtivum, hibernum ſolem habente: cavere meridianum b ſolem, matutinum & veſpertinum frigus; itemque auras fluminum atque ſtagnorum; minimeque nubilo cœlo, ſoli aperienti ſe committere, ne modo c frigus, modo calor moveat: quæ res maxime gravedines deſtillationeſque concitat. Magis vero gravibus locis iſta ſervanda ſunt, in quibus etiam peſtilentiam faciunt. Scire autem licet, integrum corpus eſſe, cum quotidie mane urina alba, dein rufa eſt. Illud concoquere, hoc concoxiſſe ſignificat. Ubi experrectus eſt aliquis, paulum intermittere; deinde, niſi hiems eſt, fovere os multa aqua frigida debet. Longis diebus meridiari potius ante cibum; ſin minus, poſt eum. Per hiemem potiſſimum totis noctibus conquieſcere. Sin lucubrandum eſt, non poſt cibum id facere, ſed poſt concoctionem. Quem interdiu vel domeſtica, vel civilia officia tenuerunt, huic tempus aliquod ſervandum curationi corporis ſui eſt. Prima autem ejus curatio, exercitatio eſt, quæ ſemper antecedere cibum debet: in

25, 21. 24, 8. 14. 37, 19. 40, 17. 36, 11. 37, 19.

b De Diæta. III. x. 6. 7. 8. c Aphor. III. 1. Epidem. VI. 4. 41. d Plin. XXVIII. 6.

in eo, qui minus laboravit, & bene concoxit, remissior: in eo, qui assuetus est, & minus concoxit, amplior. Commode vero exercent, clara lectio, arma, pila, cursus, 38, 26.
5 ambulatio, atque hæc non utique plana, commodior est: siquidem melius ascensus quoque & descensus, cum quadam varietate corpus moveat; nisi tamen id perquam imbecillum est. Melior autem est sub divo,
10 quam in porticu: melior, si caput patitur, in sole, quam in umbra: melior in umbra, quam parietes aut viridaria efficiunt, quam quæ tecto subest: melior recta, quam flexuosa. Exercitationis autem plerumque fi-
15 nis esse debet e sudor, aut certe lassitudo, quæ citra fatigationem sit: idque ipsum, modo minus, modo magis faciendum est. Ac ne his quidem, athletarum exemplo, vel certa esse lex, vel immodicus esse la-
20 bor debet. Exercitationem recte sequitur, modo unctio, vel in sole, vel ad ignem; modo balneum, sed in conclavi quam maxime & alto & lucido & spacioso. Ex his vero neutrum semper fieri oportet; sed sæpius
25 alterutrum, pro corporis natura. Post hæc paulum conquiescere opus est. Ubi ad cibum ventum est, nunquam f utilis est nimia 24, 33.
satietas: sæpe inutilis nimia abstinentia: sæpe, si qua intemperantia subest, tutior est
30 in potione, quam in esca. Cibus à salsamentis, oleribus, similibusque rebus melius incipit. Tum caro assumenda est, quæ assa optima, aut elixa est. * Condita omnia duabus de causis inutilia sunt, quoniam & plus

e Epid vi. 3. 13. f Aph. ii. 51. Vet. Med. xv. 10. 15. Tert. carm. ad Sen. Leon. Imp. nov. Const. 1. Arist. de Mor. ii. 2. * Salmas. ad Simplicium p. 21. 22.

propter dulcedinem assumitur, & quod modo par est, tamen ægrius concoquitur. Secunda mensa bono stomacho nihil nocet, in imbecillo coacescit. Si quis itaque hoc parum valet, palmulas, pomaque, & similia melius primo cibo assumit. Post multas potiones, quæ aliquantum sitim excesserunt, nihil edendum est: post satietatem, nihil agendum. Ubi expletus est aliquis, facilius concoquit, si, quicquid assumpsit, potione aquæ frigidæ includit, tum paulisper invigilat, deinde bene dormit. Si quis interdiu se implevit, post cibum neque frigori, neque æstui, neque labori se debet committere. Neque enim tam facile hæc inani corpore, quam repleto nocent. Si quibus de causis futura g inedia est, labor omnis vitandus est.

22, 6. 35, 31. 36, 15. 38, 31.

CAP. III.

Observationes quædam, prout res novæ incidunt, & corporum genera, & sexus, & ætates, & tempora anni sunt.

ATQUE hæc quidem pene perpetua sunt: quasdam tamen observationes desiderant & novæ res, & corporum genera, & sexus, & ætates, & tempora anni. Nam neque ex salubri loco in gravem, neque ex gravi in salubrem transitus satis tutus est. Ex salubri in gravem, prima hieme: ex gravi in eum, qui salubris est, prima æstate transire melius est. Neque vero ex multa fame nimia a satietas: neque ex nimia satietate fames idonea est. Peri-

92, 20. 23, 27.

g Aphor. I. 16. a Aphor. II. 16.

Periclitaturque & qui semel, & qui bis die cibum incontinenter, contra consuetudinem, assumit. Item, neque ex nimio labore subitum ocium, neque ex nimio ocio subitus labor, sine gravi noxa est. Ergo, cum quis mutare aliquid volet, paulatim debebit b assuescere. Omnem etiam c laborem facilius vel puer vel senex, quam insuetus homo sustinet. Atque ideo quoque nimis ociosa vita utilis non est; quia potest incidere laboris necessitas. Si quando tamen insuetus aliquis laboravit, aut multo plus, quam solet, etiam is qui assuevit, huic jejuno dormiendum est: multo magis, si etiam os amarum est, vel oculi caligant, aut venter perturbatur. Tum enim non dormiendum tantummodo jejuno est, sed etiam in posterum diem ita permanendum, nisi cito id quies sustulit. Quod si factum est, surgere oportet, & lente paululum ambulare. At si somni necessitas non fuit, quia modice magis aliquis laboravit, tamen ingredi aliquantum eodem modo debet. 22, 3.

Communia deinde omnibus sunt post fatigationem cibum sumpturis, ubi paulum ambulaverunt, si balneum non est, calido loco, vel in sole, vel ad ignem ungi, atque sudare: si est, ante omnia in tepidario residere: deinde, ubi paulum conquieverunt, intrare & descendere in † solium; tum multo oleo ungi, leniterque perfricari; iterum in solium descendere: post hæc, os aqua calida fovere, deinde frigida. Balneum his fervens idoneum non est. Ergo si

b Aphor. II. 50. II. De Diæt. XLIV. 2. 3. c Aph. II, 49. † Alveum A. ad Heren. lib. IV. 10.

nimium alicui fatigato pene febris eſt, huic abunde eſt, loco tepido demittere ſe inguinibus tenus in aquam calidam, cui paulum olei adjectum ſit: deinde totum quidem corpus, maxime tamen eas partes quæ in aqua fuerunt, leniter perfricare ex oleo, cui vinum & paulum contriti ſalis ſit adjectum. Poſt hæc, omnibus fatigatis aptum eſt, cibum ſumere, eoque humido uti; aqua, vel certe diluta potione eſſe contentos; maximeque ea, quæ moveat urinam. Illud quoque noſſe oportet, quod ex labore
209, ſudanti frigidæ potio perniciosiſſima eſt:
19. atque etiam, cum ſudor remiſit, itinere fatigatis inutilis. A balneo quoque venientibus Aſclepiades inutilem eam judicavit. Quod in his verum eſt, quibus alvus facile, nec tuto, reſolvitur, quique facile inhorreſcunt: perpetuum in omnibus non eſt, cum potius naturale ſit, potione æſtuantem ſtomachum refrigerari, frigentem calefieri. Quod ita præcipio, ut tamen fatear, ne ex hac quidem cauſa ſudanti adhuc frigidam bibendam eſſe. Solet etiam prodeſſe, poſt varium cibum, frequenteſque dilutas potiones, vomitus, & poſtero die longa quies, deinde modica exercitatio. Si aſſidua oſcitatio urget, invicem modo aqua, modo vinum bibendum eſt, raroque balneo utendum. Levatque laſſitudinem etiam laboris mutatio: eumque, quem novum genus cujuſdam laboris preſſit, id, quod in conſuetudine eſt, reficit. Fatigato quotidianum cubile d tutiſſimum eſt: inſolitum con-

d Aphor. 11. 48.

contra, lassat. Quod enim contra e consuetudinem est, nocet, seu molle, seu durum est.

Proprie quædam ad eum pertinent, qui
5 ambulando fatigatur. Hunc reficit in ipso quoque itinere frequens frictio: post iter, primum sedile, deinde unctio; tum calida aqua aut balneo magis inferiores partes, quam superiores foveat. Si quis vero exustus in
10 sole est, huic in balneum protinus eundum est, perfundendumque oleo corpus & caput: deinde in solium bene calidum descendendum est, tum multa aqua per caput infundenda prius calida, deinde frigida est.
15 At ei, qui perfrixit, opus est in laconico primum involuto sedere, donec insudet; tum ungi; deinde lavari: cibum modicum, potiones meracas assumere.

Is vero, qui navigavit, & nausea pressus
20 est, si multam bilem evomuit, vel abstinere cibo debet, vel paulum aliquid assumere. Si pituitam acidam effudit, utique sumere cibum, sed assueto leviorem: si sine vomitu nauseavit, vel abstinere, vel post ci-
25 bum vomere. Qui vero toto die, vel in vehiculo, vel in spectaculis sedit, huic nihil currendum, sed lente ambulandum est. Lenta quoque in balneo mora, dein cœna exigua prodesse consueverunt. Si quis in
30 balneo æstuat, reficit hunc ore exceptum, & in eo retentum acetum: si id non est, eodem modo frigida aqua assumpta. Ante omnia autem scire convenit f naturam corporis: quia alii graciles, alii obesi sunt; alii calidi

e. Aphor. II, 50. f Cicero de Orat. II. 44.

calidi, alii frigidiores; alii humidi, alii ficciores; alios adstricta, alios resoluta alvus exercet. Raro quisquam non aliquam partem corporis imbecillam habet. Tenuis vero homo implere se debet, plenus extenuare, calidus refrigerare, frigidus calefacere, madens siccare, siccus madefacere. itemque alvum firmare is, cui fusa: solvere is, cui adstricta est. Succurrendumque semper parti maxime laboranti est.

De causis quæ implent corpus.

20, 28. Implet autem corpus modica h exercitatio, frequentior quies, unctio, &, si post prandium est, balneum, contracta alvus, modicum frigus hieme, somnus plenus & non multum nimis longus, molle cubile, animi securitas, assumpta per cibos & potiones maxime dulcia & pinguia, frequentior cibus, &, quantum plenissime potest digerere.

De his, quæ extenuant corpus.

40, 6. Extenuat corpus aqua calida, si quis in eam descendit, magisque si salsa est: in jejuno balneum, inurens sol, & omnis calor, cura, vigilia, somnus nimium vel brevis vel longus: lectus, per æstatem, terra; hieme, durum cubile: cursus, multa ambulatio, omnisque vehemens exercitatio, vomitus, dejectio, acidæ res & austeræ, & semel in die assumptæ epulæ, & vini non perfrigidi potio jejuno in consuetudinem adducta.

Cum vero inter extenuantia posuerim vomitum & dejectionem, de his quoque pro-

g Cassiodor. Variar. I. Ep. 39.

propria, quædam dicenda sunt. Rejectum esse ab Asclepiade vomitum h in eo volumine, quod de tuenda sanitate composuit, video: neque reprehendo, si offensus eorum est consuetudine, qui quotidie ejiciendo vorandi facultatem moliuntur. Paulo etiam longius processit. Idem purgationes i quo- 85, 7.
que eodem volumine expulit. Et sunt hæ 118,
perniciosæ, si nimis valentibus medica- 10.
mentis fiunt. Sed hæc tamen submovenda esse, non est perpetuum: quia corporum temporumque ratio potest ea facere necessaria, dum & modo, & non nisi cum opus est, adhibeantur. Ergo ille quo- 31, 14.
que ipse, si quid jam corruptum esset, expelli debere confessus est. Ita non ex toto res condemnanda est. Sed esse ejus etiam plures causæ possunt: estque in ea quædam paulo subtilior observatio adhibenda.

De Vomitu. 87.

Vomitus utilior est k hieme, quam æstate nam tum & pituitæ plus, & capitis gravitas major subest. † Inutilis est gracilibus, & imbecillum stomachum habentibus, utilis vero plenis & biliosis omnibus, si vel nimium se replerunt, vel parum concoxerunt. Nam, sive plus est, quam quod concoqui possit, periclitari, ne corrumpatur, non oportet: sive jam corruptum est, nihil commodius est, quam id, qua via l primum expelli potest, ejicere. * Itaque, ubi amari ructus cum dolore & gravitate præcordiorum sunt, ad hunc protinus confugiendum est. Idem prodest ei, cui pectus m æstuat &

h Plin. L. XXVI. 3. i Scribon. Larg. Epist. ad Calist. k De Salubr. diæt. VI. 2. 3. 4. † Aph. IV. 6. l De loc. in Hom. L. V. 11. 12. m Soran. Ephes. Isagog. c. 7. * Aph. IV. 17.

& frequens saliva, vel nausea est; aut sonant aures, aut madent oculi, aut n os amarum est. Similiterque ei, qui vel cœlum, vel locum mutat; hisque, quibus, si per plures dies non vomuerunt, dolor præcordia infestat. Neque ignoro, inter hæc præcipi quietem, quæ non semper contingere potest agendi necessitatem habentibus: nec in omnibus idem facit. Itaque istud luxuriæ causa fieri non oportere confiteor: interdum valetudinis causa recte fieri, experimentis credo. Commoneo tamen, ne quis, qui valere & senescere volet, hoc quotidianum habeat. Qui vomere post cibum volet, si ex facili facit, aquam tantum tepidam ante debet assumere; si difficilius, aquæ vel salis, vel mellis paulum adjicere. At, qui mane vomiturus est, ante bibere mulsum, vel hyssopum esse, aut o radiculam debet; deinde aquam tepidam, ut supra scriptum est, bibere. Cætera, quæ antiqui medici præceperunt, stomachum omnia infestant. Post vomitum, si stomachus infirmus est, paulum cibi, sed hujus idonei, gustandum; & aquæ frigidæ cyathi tres bibendi sunt, siquidem vomitus fauces exasperavit. Qui vomuit, si mane id fecit, ambulare debet, tum ungi, deinde cœnare: si post cœnam, postero die lavari, & in balneo sudare. Huic proximus cibus mediocris utilior est: isque esse debet cum pane hesterno, vino austero meraco, & carne assa, cibisque omnibus quam siccissimis. Qui vomere bis in mense vult, melius

n Aphor. IV. 17. Coac. Prænot. 200. o Soran. Ephes. I Isag. c. VII.

lius consulet, si biduo p continuarit, quam si post quintum decimum diem vomuerit; nisi hæc mora gravitatem pectori faciet.

De Dejectionibus.

5 Dejectio autem à medicamento quoque petenda est, ubi venter suppressus parum reddit, ex eoque inflationes, caligines, capitis dolores, aliaque superioris partis mala increscunt. Quid enim inter hæc adjuvare 10 possunt quies & inedia, per quæ illa maxime eveniunt? Qui dejicere volet, primum cibis vinisque utatur his, quæ hoc præstant. Dehinc, si parum illa proficiunt, aloen sumat. Sed purgationes quoque, ut inter- 29, 4.
15 dum necessariæ sunt, sic, ubi frequentes sunt, periculum afferunt. Assuescit enim non ali corpus; & ob hoc infirmum erit: cum omnibus morbis obnoxia maxime infirmitas sit.

20 *De his, quæ calefaciunt & refrigerant corpus.* p. 105.

Calefaciunt unctio, aqua q salsa, magisque si calida est; omnia salsa, vinum austerum. Contra r refrigerant, in jejuno, amara, 25 carnosa; si post cibum est, balneum, & somnus, nisi nimis longus est, & omnia acida; aqua quam frigidissima; oleum, si aqua miscetur; & lotus.

De his, quæ humidant, & siccant.

30 Humidant autem corpus labor minor, quam ex consuetudine, frequens balneum; cibus plenior, multa potio; post hanc, ambulatio, & † vigilia. Per se quoque ambulatio multa & vehemens, & matutinæ exercitationi

p De Salubri Diæt. T. VII. 13. q II. De diæt. XXXV 4. r De diæta XXXV. 7. † Siccare, ait Galenus M. Med. c. 7.

tationi non protinus cibus adjectus; ea genera escæ, quæ veniunt ex locis frigidis, & pluviis, & riguis. Contra siccant immodica exercitatio, fames, unctio, sine aqua calor, sal immodicus, frigida aqua, 5 cibus exercitationi statim subjectus, & is ipse ex siccis & æstuosis locis veniens.

De his, qua alvum adstringunt & solvunt.

106. Alvum adstringit labor, sedile, creta 10
107. figularis corpori illita, cibus imminutus, & is ipse semel die assumptus ab eo, qui bis solet: exigua potio, neque adhibita, nisi cum cibi quis quantum assumpturus est, cepit: post cibum quies. Contra solvit aucta ambulatio atque esca, 15 motus qui post cibum est, subinde potiones cibo immixtæ. Illud quoque scire oportet,
59, 28. quod ventrem vomitus solutum comprimit, compressum solvit. Itemque comprimit is vomitus, qui statim post cibum est: 20 solvit is, qui tarde supervenit.

De ætatum varietate.

19, 21. Quod ad ætates vero pertinet, inediam facillime sustinent [s] mediæ ætates, minus 25 juvenes, minime pueri & senectute confecti. Quo minus fert facile quisque, eo sæpius debet cibum assumere; maximeque eo eget, [t] qui increscit. Calida lavatio, & pueris & senibus apta est. Vinum dilutius pue- 30 ris, senibus meracius, neutri ætati, quæ inflationes movent. Juvenum minus, quæ assumant, & quomodo curentur, interest. Quibus juvenibus fluxit alvus [v], plerumque in

[s] Aphor. 1, 13, 14. [t] Aphor. 1, 14. Cassii Medic. Probl. 46. [v] Aphor. 11, 20. 53.

in senectute contrahitur. Quibus in adolescentia fuit adstricta, sæpe in senectute solvitur. w Melior est autem in juvene fusior, in sene adstrictior.

5 *De varietate temporum.*

Tempus quoque anni considerare oportet. Hieme plus esse x convenit; minus, sed 19,23.
meracius bibere; multo pane uti, carne potius elixa, modice oleribus; semel die ci-
10 bum capere, nisi si nimis venter adstrictus est. Si prandet aliquis, utilius est exiguum aliquid, & ipsum siccum sine carne, sine potione sumere. Eo tempore anni calidis omnibus potius utendum est, vel calorem
15 moventibus. Venus tum non æque perniciosa est. At vere y paulum cibo demendum, adjiciendumque potioni, sed dilutius tamen bibendum est: magis carne utendum, magis oleribus, transeundum paula-
20 tim ab elixis ad assa. Venus eo tempore anni tutissima est.

De diæta ciborum potionumque.

Æstate vero & z potione & cibo sæpius corpus eget; ideo prandere quoque com-
25 modum est. Eo tempore aptissima sunt & caro & olus: potio quam dilutissima, ut & sitim tollat, nec corpus incendat: frigida lavatio, caro assa, frigidi cibi, vel qui refrigerent. Ut sæpius autem cibo utendum, 21, 2.
30 sic exiguo est.

Autumnalis diæta.

Per autumnum vero, propter a cœli varietatem, periculum maximum est. Ita- 42,21.
que neque sine veste, neque sine calcea-

C mentis

w Aph. II. 53. x De Sal. diæt. I. 2. De diæt. III. III. N. 11. 12. 13. Aph. I. 15. Orib. Sard. de Vict. rat. Ægin. I. 53. y De Sal. diæt. I. 8. z De Diæt. sal. I. 17. a Aph. III. 4.

mentis prodire oportet, præcipueque diebus frigidioribus, neque sub divo noctu dormire, aut certe bene operiri. Cibo vero jam paulo b pleniore uti licet; minus, sed, meracius bibere. Poma c nocere quidam putant, quæ immodice toto die plerumque sic assumuntur, ut ne quid ex densiore cibo remittatur. Ita non hæc, sed d consummatio omnium nocet. Ex quibus in nullo tamen minus, quam in his noxa est. Sed his uti non sæpius, quam alio cibo convenit. Denique aliquid densiori cibo, cum hic accedit, necessarium est demi. Neque e æstate vero, neque autumno utilis venus est. Tolerabilior tamen per autumnum: æstate in totum, si fieri potest, abstinendum est.

CAP. IV.

De his, quibus Caput infirmum est.

PROXIMUM est, ut de his dicam qui partes aliquas corporis imbecillas habent. Cui caput infirmum est, is si bene concoxit, leniter perfricare id mane manibus suis debet; nunquam id, si fieri potest, veste velare, aut ad cutem tondere: utileque lunam a vitare, maximeque ante ipsum lunæ solisque concursum: sed nusquam post cibum progredi. Si cui capilli sunt, eos quotidie pectere: multum ambulare; sed, si licet, neque sub tecto, neque in sole: utique autem vitare solis ardorem, maximeque post cibum & vinum: potius ungi, quam lavari; nunquam ad flammam ungi, interdum ad prunam. Si in balneum venit,

b De Salubr. Diæt. I. 25. c Æginet. I. 53. de Affect. L. I. 3. d Aphor. II. 51. Actuar. M. M. III. 9. e Aëtius Tetrab. I. Serm. III. c. 8. a Macrob Saturn. VII. 16.

venit, sub veste primum paulum in tepidario insudare, ibi ungi, tum transire in calidarium: ubi sudarit, in solium non descendere, sed multa calida aqua per caput
5 se totum perfundere, tum tepida, dein frigida; diutiusque ea caput, quam cæteras partes perfundere; deinde id aliquandiu perfricare; novissime detergere & ungere. Capiti nihil æque prodest atque aqua fri- 36, 5.
10 gida. Itaque is, cui hoc infirmum est, per 39, 30.
æstatem id bene largo canali quotidie debet aliquandiu subjicere. Semper autem, etiamsi sine balneo unctus est, neque totum corpus refrigerari sustinet, caput ta-
15 men aqua frigida perfundere. Sed cum cæteras partes attingi nolit, demittere id, ne ad cervices aqua descendat; eamque, ne quid oculis, aliisve partibus noceat, defluentem subinde manibus ad hoc regere-
20 re. Huic modicus cibus necessarius est, quem facile concoquat: isque, si jejuno caput læditur, assumendus etiam medio die est: si non læditur, semel potius. Bibere huic assidue vinum dilutum lene, quam
25 aquam magis expedit; ut, cum caput gravius esse cœperit, sit, quo confugiat: eique ex toto neque vinum, neque aqua semper utilia sunt: medicamentum utrumque est, cum invicem assumitur. Scribere, legere,
30 voce contendere, huic opus non est, utique post cœnam: post quam nec cogitatio 24, 8.
quidem ei satis tuta est; maxime tamen vomitus alienus est.

CAP. V.

De his, qui lippitudine, gravedine, destillatione, tonsillisque laborant.

35, 9. NEQUE vero his solis, quos capitis imbecillitas torquet, usus aquæ frigidæ prodest; sed iis etiam, quos assiduæ lippitudines; gravedines, destillationes, tonsillæque male habent. His autem non caput tantum quotidie perfundendum; sed
22, 24. os quoque multa frigida aqua fovendum est: præcipueque omnibus, quibus hoc utile auxilium est, eo utendum est, ubi gravius cœlum Austri reddiderunt. Cum-
24. 8. que omnibus inutilis sit post cibum aut contentio, aut fatigatio animi; tum his præcipue, qui vel capitis, vel arteriæ dolores habere consueverunt, vel quoslibet alios oris affectus. Vitari etiam gravedines, destillationesque possunt, si quam minime is, qui his opportunus est, aërem vel loca aquasque mutat; si caput in sole protegit, ne incendatur, neve subitum ex repentino nubilo frigus dimoveat: si post concoctionem jejunus caput radit: si post cibum neque legit, neque scribit.

CAP. VI.

Ad solutam Alvum remedia.

QUEM vero frequenter cita alvus exercet, huic opus est pila similibusque superiores partes exercere; dum jejunus est, ambulare; vitare solis nimium ardorem, continua balnea;

ungi

ungi citra ſudorem ; non uti cibis variis, minimeque juruleṇtis aut leguminibus, oleribuſve his, quæ celeriter deſcendunt ; omnia denique ſumere, quæ tarde conco-
5 quuntur. Venatio, durique piſces, & ex domeſticis animalibus aſſa caro maxime 108, 1.
juvant. Nunquam vinum ſalſum bibere expedit, ne tenue quidem ; aut dulce ; ſed auſterum, & plenius, neque id ipſum per-
10 vetus. Si mulſo uti voler, id ex decocto melle faciendum eſt. Si frigidæ potiones ventrem ejus non turbant, his utendum potiſſimum eſt. Si quid offenſæ in cœna ſenſit, vomere debet ; idque poſtero quo-
15 que die facere: tertio, modici ponderis panem ex vino eſſe ; aut ova fricta ex oleo, vel ex defruto, ſimilibuſque aliis : deinde ad conſuetudinem redire. Semper autem 24, 8.
poſt cibum conquieſcere, ac neque inten- 22, 28.
20 dere animum, neque ambulatione quamvis leni dimoveri.

CAP. VII.

Remedia ad coli dolorem.

25 AT SI laxius inteſtinum dolere conſuevit, quod κόλον nominant, cum id nihil niſi genus inflationis ſit, id agendum eſt, ut concoquat aliquis ; ut lectione, & aliis generibus exerceatur ; utatur balneo
30 calido, cibis quoque & potionibus calidis ; denique omnimodo frigus evitet, item dulcia omnia, leguminaque, & quicquid inflare conſuevit.

CAP. VIII.

Quæ agenda sint Stomacho laborantibus.

SI QUIS vero stomacho laborat, legere clare debet; post sectionem ambulare; tum pila, vel armis, aliove quo genere, quo superior pars movetur, exerceri. Non aquam, sed vinum calidum bibere jejunus. Cibum bis die assumere; sic tamen, ut facile concoquat. Uti vino tenui & austero; & post cibum, frigidis potionibus potius. Stomachum autem infirmum indicant pallor, macies, præcordiorum dolor, nausea, & nolentium vomitus, in jejuno dolor capitis. Quæ in quo non sunt, is firmi stomachi est. Neque credendum utique nostris est, qui cum in adversa valetudine vinum aut frigidam aquam concupierunt, delitiarum patrocinium in accusationem non merentis stomachi habent. At, qui tarde concoquunt, & quorum ideo, præcordia inflantur, quive propter ardorem aliquem noctu † sitire consueverunt, ante quam conquiescant, duos tresve cyathos per tenuem fistulam bibant. Prodest etiam adversus tardam concoctionem clare legere, deinde ambulare, tum vel ungi vel lavari; assidue vinum frigidum bibere; & post cibum, magnam potionem, sed, ut supra dixi, per siphonem: deinde omnes
24, 11. potiones aqua frigida includere. Cui vero cibus acescit, is ante eum bibere aquam egelidam debet, & vomere. At si cui ex hoc frequens dejectio incidit, quotiens alvus

† Aphor. v. 27.

alvus ei constiterit, frigida potione potissimum utatur.

CAP. IX.

Quid observandum sit dolore Nervorum laborantibus.

5 SI CUI vero dolere nervi solent, quod in podagra chiragrave esse consuevit, huic, quantum fieri potest, exercendum
10 idi est, quod affectum est, objiciendumque labori & frigori: nisi cum dolor increvit; sub quo quies optima est. Venus semper inimica est. Concoctio, sicut in omnibus corporis affectibus, necessaria.
15 Cruditas enim id maxime lædit, & quotiens offensum corpus est, vitiosa pars maxime sentit. Ut concoctio autem omnibus vitiis occurrit, sic rursus aliis frigus, aliis calor. Quæ sequi quisque pro * habitu
20 corporis sui debet. Frigus inimicum est seni, tenui, vulneri, a præcordiis, intestinis, 46, 14.
vesicæ, auribus, coxis, scapulis, naturalibus, b ossibus, dentibus, nervis, vulvæ, cere- 75, 34.
bro. Idem summam cutem facit pallidam,
25 aridam, c duram, nigram. Ex hoc horrores tremoresque nascuntur. At prodest d juvenibus, & omnibus plenis. Erectiorque mens est, & melius concoquitur, ubi frigus quidem est, sed cavetur. Aqua vero frigida
30 infusa, præterquam capiti, etiam stomacho 35, 9.
prodest. * Item articulis doloribusque, qui sunt sine ulceribus. † Item rubicundis nimis hominibus, si dolore vacant. Calor autem adjuvat omnia, quæ frigus infestat: item

* Aph. III, 2. a Aph. V, 24. b. Aph. V, 18. c Aph. V, 20. d Aph. V, 21. * Aph. V, 25. † Aph. V, 23.

lippientes, si nec dolor, nec lachrymæ sunt: nervos * quoque, qui contrahuntur; præcipueque ea ulcera, quæ ex frigore sunt. Idem corporis colorem bonum facit: urinam movet. Si nimius est, corpus
28, 22. e effœminat, nervos † emollit, stomachum solvit. Minime vero aut frigus aut calor tuta sunt, ubi ‡ subita insuetis sunt. Nam frigus, lateris dolores, aliaque vitia; frigida aqua, strumas excitat. Calor concoctionem prohibet, somnum aufert, sudore digerit, obnoxium morbis pestilentibus corpus efficit.

CAP. X.

Observatio in Pestilentia.

EST etiam observatio necessaria, qua quis in pestilentia utatur adhuc integer, cum tamen securus esse non possit. Tum igitur oportet peregrinari, navigare. Ubi id non licet, gestari, ambulare sub divo, ante æstum, leniter; eodemque modo ungi: &, ut supra comprehensum est, vitare
22, 4. fatigationem, cruditatem, frigus, calorem, libidinem; multoque magis se continere. Si qua gravitas in corpore est, tum neque mane surgendum, neque pedibus nudis ambulandum est, minimeque post cibum, aut balneum: neque jejuno, neque cœnato vomendum est: neque movenda alvus; atque etiam, si per se mota est, comprimenda est. Abstinendum potius, si plenius corpus est. Itemque vitandum balneum, sudor, meridianus somnus, utique si ci-

* Aphor. v. 22. e Aphor. v. 16. † Aphor. v. 22. ‡ Aphor. III. 1.

si cibus quoque antecessit; qui tamen semel die tunc commodius assumitur; insuper etiam modicus, ne cruditatem moveat. Alternis diebus invicem, modo aqua, modo vinum bibendum est. Quibus servatis, ex reliqua victus consuetudine quam minimum mutari debet. Cum vero hæc in omni pestilentia facienda sint, tum in ea maxime, quam Austri excitarint. Atque etiam peregrinantibus eadem necessaria sunt, ubi gravi tempore anni discesserunt ex suis sedibus, vel ubi in graves regiones venerunt. Ac si cætera res aliqua prohibebit, utique abstinere debebit: atque ita à vino ad aquam, ab hac ad vinum, eo, qui supra positus est, modo, transitus ei esse.

LIBER SECUNDUS.

Præfatio.

INSTANTIS autem valetudinis signa complura sunt. In quibus explicandis non dubitabo authoritate antiquorum virorum uti, maximeque Hippocratis; cum recentiores quoque medici, quamvis in curationibus mutarint, tamen hæc illum optime præsagisse fateantur. Sed antequam dico, quibus præcedentibus morborum timor subsit; non alienum videtur exponere, quæ tempora anni, quæ tempestatum genera, quæ partes ætatis, qua-

lia corpora maxime tuta vel periculis opportuna sint, quod genus adversæ valetudinis in quoque timeri maxime possit. Non ✝ quod non omni tempestatum genere, omnis ætatis, omnis habitus homines per omnia genera morborum & ægrotent & moriantur; sed quod frequentius tamen quædam eveniant. Ideo utile est scire unumquemque, quid, & quando maxime caveat.

CAP. I.

Quæ anni tempora, quæ tempestatum genera, quæ partes ætatis, qualia corpora vel tuta vel morbis opportuna sunt, & quod valetudinis genus in quoque timeri possit.

I GITUR saluberrimum † ver est: proxime deinde ab hoc, hiems: periculosior æstas, autumnus * longe periculosissimus. Ex tempestatibus vero optimæ ✝ æquales sunt, sive frigidæ, sive calidæ: pessimæ, quæ
33, 31. maxime variant. Quo fit, ut a autumnus plurimos opprimat. Nam fere meridianis temporibus calor: nocturnis atque matutinis, simulque etiam vespertinis, frigus est. Corpus ergo, & æstate, & subinde meridianis caloribus relaxatum, subito frigore excipitur. Sed ut eo tempore id maxime fit, sic quandocunque evenit, noxium est. Ubi æqualitas autem est, saluberrimi sunt b sereni dies: meliores pluvii, quam tantum nebulosi, nubilive: optimique hiemie, qui omni vento vacant: æstate, quibus Favonii perflant. Si genus aliud ventorum est, salubriores

✝ Aph. III. 19. † Aph. III. 9. * Aph. III. 9.
✝ Aph. III, 8. a Aphor. III. 9. b Aphor. III, 15.

briores Septentrionales, quam Subsolani, vel * Austri sunt. Sic tamen hæc, ut interdum regionum sorte mutentur. Nam fere ventus ubique à mediterraneis regionibus
5 veniens, salubris; à mari, gravis est. Neque solum in bono tempestatum habitu certior valetudo est; sed pejores morbi quoque, si qui inciderunt, leviores sunt, & promptius finiuntur. Pessimum ægro est cœ-
10 lum, quod ægrum fecit; adeo ut in id quoque genus, quod naturâ pejus est, in hoc statu salubris † mutatio sit. Ætas media, tutissima est: quia neque juventæ calore, neque senectutis frigore infestatur. Longis morbis
15 senectus, acutis adolescentia magis patet. 47, 8.
Corpus autem habilissimum quadratum est, neque gracile, neque obesum. Nam longa c statura, ut in juventa decora est, sic matura senecture conficitur. Gracile cor-
20 pus infirmum: obesum hebes est. Vere tamen maxime, quæcunque d humoris motu novantur, in metu esse consuerunt. Ergo tum lippitudines, pustulæ, profusio ‡ sanguinis, abscessus corporis, quæ ἀποσήματα Græ-
25 ci nominant, bilis atra, quam μελαγχολίαν appellant, insania, morbus comitialis, angina, gravedines, destillationes oriri solent. Hi quoque morbi qui in articulis nervis- 238, 4.
que modo urgent, modo quiescunt: tum
30 maxime & inchoantur & repetunt. At æstas e non quidem vacat plerisque * his morbis; sed adjicit febres, vel ardentes, vel tertianas, vomitus, alvei dejectiones, auricularum dolores, ulcera oris, cancros, cum in cæteris

* Galen de Theriac. l. 1. c. 11. p. 945. T. 13. † Aph. III. 3. c Dicæarch. Geogr. c. x. p. 56. Aph. II. 54. ‡ Soran. Ephes. Isag. c. 5. d Aph. III, 20. e Aph. III, 21. * Soran. Ephes. Isag. c. 5.

cæteris quidem partibus, tum maxime obscœnis; & quicquid sudore hominem resolvit. Vix quicquam ex f his in autumnum non incidit: sed oriuntur eo quoque tempore febres incertæ, lienis dolor, aqua inter cutem, 5
167. tabes, quam Græci φθίσιν nominant; urinæ difficultas, τραχυστερίαν quam appellant; tenuioris intestini morbus, quem εἴλεὸν nominant. Fit item lævitas intestinorum, quæ λειεντερία vocatur; coxæ dolores, morbi 10 comitiales. Idemque tempus & diutinis malis fatigatos, & ab æstate, etiam proxima pressos interimit; & alios novis morbis conficit; & quosdam longissimis implicat, maximeque quartanis, quæ per hiemem quoque exerceant. Neque aliud magis tempus pestilentiæ patet, cujuscumque ea generis est; quamvis variis rationibus nocet. Hiems autem g capitis dolores, tussim, & quicquid in faucibus, in * lateribus, 20 in visceribus mali contrahitur, irritat.

Ex tempestatibus, † Aquilo tussim movet, fauces exasperat, ventrem h adstringit, urinam supprimit, horrores excitat, item dolorem lateris & pectoris. Sanum tamen † corpus 25 spissat, & mobilius atque expeditius reddit. Auster i aures hebetat, sensus tardat, capitis dolorem movet, alvum solvit, totum corpus efficit hebes, humidum, languidum. Cæteri venti, quo huic vel illi 30 propiores sunt, eo magis vicinos his illisve affectus faciunt. Calor omnis & jecur & lienem inflammat, mentem hebetat, & ut k anima deficiat, ut sanguis prorumpat,

f Aph. III. 22. g Aph. III. 23. † Cæl. Aurel. Acut. Morb. II. * Aph. III. 5. h Aph. III. 17. 13. † Aph. III. 17. i Aph. III. 17. k Aph. V. 16.

rumpat, efficit. Frigus modo l nervorum
distentionem, modo rigorem infert; illud
σπασμὸς, hoc τέτανος Græce nominatur: ni-
grorum in ulceribus, & horrorem in febri-
5 bus excitat. In siccitatibus, * acutæ febres,
lippitudines, † tormina, urinæ difficultas,
articulorum dolores oriuntur. Per imbres,
m longæ febres, alvi dejectiones, angina,
cancri, morbi comitiales, resolutio nervo-
10 rum, quam παράλυσιν Græci nominant. 178.
Neque solum interest, quales dies sint,
sed etiam quales ante præcesserint. Si
hiems sicca Septentrionales ventos habuit,
ver autem Austros & pluvias exhibet, fere
15 subeunt n lippitudines, tormina, febres,
maximeque in mollioribus corporibus,
præcipue in muliebribus. Si vero, Austri
o pluviæque hiemem occuparunt, ver au-
tem frigidum & siccum est, gravidæ qui-
20 dem fœminæ, quibus tum adest partus,
abortu periclitantur: hæ vero quæ gi-
gnunt, imbecillos, vixque vitales edunt.
Cæteros lippitudo arida, &, si seniores sunt,
gravedines atque destillationes male ha-
25 bent. At si à prima hieme Austri ad ulti-
mum ver continuarint, laterum dolores,
& insania febricitantium, quam φρενῖτιν ap- 148.
pellant, quam celerrime rapiunt. Ubi vero
calor à primo vere orsus æstatem quoque
30 similem p exhibet, necesse est multum sudo-
rem in febribus subsequi. At si sicca æstas q
Aquilones habuit, autumno vero imbres Au-
strique sunt, tota hieme, quæ proxima est,
tussis, destillatio, raucitas, in quibusdam etiam
tabes

l Aph. v. 17. * Aph. III. 7. † III. 16. m Aph. III. 16. n Aph. III. 11. o Aph. III. 12. p Aph. III. 6. q Aph. III. 13.

tabes oritur. Sin autem autumnus quoque æque siccus [r] iisdem Aquilonibus perflatur, omnibus quidem mollioribus corporibus, inter quæ muliebria esse proposui, secunda valetudo contingit: durioribus vero instare possunt, aridæ lippitudines, & febres partim acutæ, partim longæ, & hi morbi, qui ex atra bile nascuntur.

[s] Quod ad ætates vero pertinet, pueri proximique his vere optime valent, & æstate prima tutissimi sunt: senes æstate & autumni prima parte: juvenes hieme, quique inter juventam senectutemque sunt. Inimicior
39, 21. senibus hiems, æstas adolescentibus est. Tum si qua imbecillitas oritur, proximum est, ut infantes, teneroque adhuc pueros serpentia
386, [t] ulcera oris, quæ ἄφθας Græci nominant,
10. vomitus, nocturnæ vigiliæ, aurium humor, circa umbilicum inflammationes exerceant. Propria etiam [v] dentientium, gingivarum exulcerationes, distentiones nervorum, febriculæ, alvi dejectiones, maximeque caninis dentibus orientibus male habent. Quæ pericula plenissimi cujusque sunt, & cui maxime venter adstrictus est. At ubi ætas paulum processit, [w] glandulæ, & vertebrarum, quæ in spina sunt, aliquo inclinationes, strumæ, verrucarum quædam ge-
334, nera dolentia, ἀκροχορδόνας Græci appel-
11. lant, & plura alia tubercula oriuntur. Incipiente vero jam pube, [x] ex iisdem multa, & longæ febres, & sanguinis ex naribus cursus. Maximeque omnis pueritia, [y] primum circa quadragesimum diem, deinde septimo

r Aph. III. 4. s Aphor. III. 18. t Aphor. III. 24. v Aphor. III. 25. w Aphor. III. 26. x Aph. III. 27. y Aphor. III. 28.

septimo mense, tum septimo anno, postea circa pubertatem periclitatur. Siqua etiam genera morborum in infantem inciderunt, ac neque pubertate, neque primis coitibus,
5 neque in fœmina primis menstruis finita * 172,
sunt, fere longa sunt: sæpius tamen his 17.
morbi pueriles, qui diutius manserunt, terminantur. Adolescentia z morbis acutis, 43, 15.
item comitialibus, tabique maxime obje-
10 cta est: fereque juvenes sunt, qui sanguinem exspuunt. Post hanc ætatem a laterum & pulmonis dolores, lethargus, cholera, insania, sanguinis per quædam etiam velut ora venarum, αἱμορροΐδας Græci appellant, 62, 12.
15 profusio. In senectute, b spiritus & urinæ 401.
difficultas, gravedo, articulorum & renum 494.
dolores, nervorum † resolutiones, malus corporis habitus, κακεξίαν Græci appellant, nocturnæ vigiliæ, vitia longiora aurium,
20 oculorum, etiam narium, præcipueque soluta alvus, &, quæ sequuntur hanc, tormina, vel lævitas intestinorum, cæteraque fusi ventris mala. Præter hæc graciles, tabes, dejectiones, destillationes, item viscerum
25 & laterum dolores fatigant. Obesi plerunque acutis morbis, & difficultate spirandi, strangulantur, subitoque c sæpe moriuntur, quod in corpore tenuiore vix evenit.

30 CAP. II.

De signis adversæ valetudinis futuræ.

ANTE adversam autem valetudinem, ut supra dixi, quædam notæ oriuntur; quarum omnium commune est,

* Aph. III. 28. z Aphor. III. 29. a Aph. III. 30. b Aphor. III. 31. † Aphor. III. 31. VI. 57. c Aph. II. 44.

est, aliter se corpus habere, atque consuevit; neque in pejus tantum, sed etiam in melius. Ergo si plenior aliquis, & speciosior, & coloratior factus est, a suspecta habere bona sua debet. Quæ quia neque in eodem habitu subsistere, neque ultra progredi possunt, fere retro, quasi ruina quadam, revolvuntur. Pejus tamen signum est, ubi
58, 19. aliquis contra consuetudinem emacuit, &
51, 22. colorem decoremque amisit: quoniam in
53, 24. his, quæ superant, est quod morbus demat; in his quæ desunt, non est quod ipsum morbum ferat. Præter hæc, protinus timeri debet, si graviora membra sunt; si crebra ulcera oriuntur; si corpus supra consuetudinem * incaluit; si gravior somnus pressit; si tumultuosa somnia fuerunt; si sæpius expergiscitur aliquis, quam assuevit, deinde iterum soporatur; si corpus dormientis circa partes aliquas contra consuetudinem † insudat, maximeque si circa pectus, aut cervices, aut crura, vel genua, vel coxas. Item, si marcet animus: si loqui & moveri piget; si corpus torpet; si dolor præcordiorum est, aut totius pectoris, aut, qui in plurimis evenit, capitis; si salivæ plenum est os; si oculi cum dolore vertuntur; si tempora astricta sunt; si membra inhorrescunt; si spiritus gravior est; si circa frontem intentæ venæ moventur; si frequentes oscitationes; si genua quasi fatigata sunt, totumve ⊥ corpus lassitudinem sentit. Ex quibus sæpe plura, nunquam non aliqua febrem antecedunt. In primis tamen illud con-

a Aphor. I. 3. * Aphor. IV. 39. † Aphor. IV. 38. ⊥ Aphor. II. 5.

considerandum est, num cui sæpius horum aliquid eveniat, neque ideo corporis ulla difficultas subsequatur. Sunt enim quædam proprietates hominum, sine qua- 96,15.
5 rum notitia non facile quicquam in futurum præsagiri potest. Facile itaque securus est in his aliquis, quæ sæpe sine periculo evasit. Ille solicitari debet, cui hæc nova sunt; aut qui ista nunquam sine custodia
10 sui tuto habuit.

CAP. III.

Quæ bona in ægrotantibus signa sint.

UBI vero febris aliquem occupat, scire licet, non periclitari, si in latus aut
15 dextrum aut sinistrum, ut ipsi in usu est, cubat a, cruribus paulum reductis; qui fere sani quoque jacentis habitus est: si facile convertitur; si noctu dormit, si inter-
20 diu vigilat; si ex facili spirat; si non confli- 51,10.
ctatur; si circa umbilicum b & pubem cutis 51,16.
plana est; si præcordia ejus sine ullo sensu doloris æqualiter mollia in utraque parte sunt: quod si paulo tumidiora sunt, tamen
25 digitis cedunt & non dolent. Hæc valetudo, ut spacium aliquod habebit, sic tuta erit. Corpus quoque, quod æqualiter molle & calidum est, quodque æqualiter c totum insudat, & cujus febricula † eo sudore fini-
30 tur, securitatem pollicetur. Quando jam ad sanitatem venit corpus, sternutamentum etiam inter bona indicia est, & cupiditas d cibi vel à principio servata, vel etiam post fastidium orta. Neque terrere debet

a Actuar. M. Med. II. 3. b Aph. II. 35. c De Judicat. 1, 3. † Aph. IV. 55. d Aphor. II, 32.

ea febris, quæ eodem die finita est: ac ne ea quidem, quæ, quamvis longiore tempore tenuit, tamen ante alteram accessionem ex toto quievit, sic, ut corpus integrum, quod εἰλικρινὲς Græci vocant, fieret. Si quis autem incidit vomitus, mixtus esse ex bile & pituita debet: & in urina subsidere album, læve e, æquale; sic ut etiam, si quæ quasi nubeculæ innatarint, in imum deferantur. Ac venter ei, qui à periculo tutus est, reddit mollia, figurata, atque eodem fere tempore, quo secunda valetudine assuevit, modoque convenientia his, quæ assumuntur. Pejor cita alvus est, sed ne hæc quidem terrere protinus debet, si matutinis temporibus coacta magis est, aut si procedente tempore paulatim contrahitur, & rufa est, neque f fœditate odoris similem alvum sani hominis excedit. Ac lumbricos g quoque aliquos sub fine morbi descendisse nihil nocet. Si inflatio sine inflammatione in superioribus partibus † dolorem tumoremque fecit, bonum signum est sonitus ventris inde ad inferiores partes devolutus; magisque etiam, si sine difficultate, cum stercore excessit.

CAP. IV.

Mala signa ægrotantium.

54, 28. CONTRA gravis morbi periculum est, ubi supinus æger jacet, porrectis manibus, & cruribus: ubi residere vult in ipso acuti morbi impetu, præcipueque pulmonibus laborantibus: ubi nocturna vigilia premitur, etiamsi interdiu somnus

e De Judicat. 1, 8. f De Judicat. 1, 6. g. De Judicat. 1, 7. Prænot. x, 1. Aph. IV. 74.

nus accedit, ex quo tamen pejor est, qui inter quartam horam & noctem, quam qui à matutino tempore ad quartam. Pessimum tamen est, si somnus neque noctu, neque
5 interdiu accedit: id enim fere sine continuo a delirio esse non potest. Neque vero 64, 16.
signum bonum est, somno ultra b debitum 54, 33.
urgeri: pejusque, quo magis sopor interdiu, noctuque continuat. Mali etiam mor-
10 bi testimonium est vehementer & crebro
spirare, à sexto c die cœpisse inhorrescere: 49, 20.
pus expuere: vix excreare: dolorem habere 56, 3.
continuum: difficulter ferre morbum: jactare brachia & crura: sine voluntate d la- 54, 31.
15 chrymare: habere humorem e glutinosum 54, 14.
dentibus inhærentem; cutem circa f umbi- 49, 21.
licum & pubem macram; præcordia g inflammata, dolentia, dura, tumida, intenta; magisque, si hæc dextra parte quam sinistra
20 sunt: periculosissimum tamen est, si venæ quoque ibi vehementer agitantur. Mali etiam morbi signum est, nimis celeriter 48, 9.
emacrescere: caput & pedes manusque † frigidas habere, ventre & lateribus calenti-
25 bus; aut frigidas h extremas partes acuto 55, 22.
morbo urgente; aut post sudorem i inhor- 285,
rescere; aut post vomitum k singultum esse, 27.
vel rubere oculos: aut l post cupiditatem cibi, postve longas febres hunc fastidire; 53, 17.
30 aut multum sudare, maximeque frigido 56, 11.
sudore; aut habere sudores non per totum 301,
corpus æquales, quique febrem non finiant. 24.
Malæ etiam febres, quæ quotidie tempore eodem revertantur; quæve semper pares

a Aph. VII, 18. b Aph. II, 3. c Aph. IV, 29. d Aph. IV, 52. VIII, 2. e Aph. IV, 53. f Aph. II, 35. g Aph. II, 28. † Aph. VIII, 12. h. Aph. VII, 1. 26. i Aph. VII, 4. k Aph. VII, 3. l Aph. VII, 6.

acceſſiones habeant, neque[m] tertio quoque die leventur; quæve ſic continuent, ut per acceſſiones increſcant, per deceſſiones tantum molliantur, nec unquam integrum corpus dimittant. Peſſimum eſt, ſi ne leva- 5
175, tur quidem febris, ſed æque concitata con-
55, 20. tinuat. Periculoſum eſt etiam, poſt arqua-
13. tum[n] morbum febrem oriri; utique ſi præcordia dextra parte dura manſerunt, aut dolentibus iis læva. Nulla acuta febris le- 10
viter terrere nos debet. Neque unquam in acuta[o] febre, aut a ſomno non eſt terribilis nervorum diſtentio. Timere etiam ex ſomno[p], mali morbi eſt. Itemque in prima febre protinus mentem eſſe turbatam, 15
membrumve aliquod eſſe reſolutum. Ex quo caſu quamvis vita redditur, tamen id
56, 13. fere membrum debilitatur. Vomitus etiam
296, periculoſus eſt ſinceræ pituitæ vel bilis;
10. pejorque, ſi viridis, aut[q] niger eſt. At mala 20
56, 17. urina eſt, in qua ſubſidunt ſubrubra aut livida: deterior, in qua quaſi fila quædam tenuia atque alba: peſſima ex his, ſi tanquam ex furfuribus factas nubeculas repræſentat. Diluta quoque, atque alba, vi- 25
tioſa eſt, [r] ſed in phreniticis maxime. Alvus autem mala eſt, ex toto ſuppreſſa. Periculoſa etiam, quæ inter febres fluens conquieſcere hominem in cubili non patitur; utique, ſi quod deſcendit, eſt perliquidum, 30
aut albidum, aut pallidum, aut ſpumans. Præter hæc periculum oſtendit id, quod excernitur, ſi eſt exiguum, glutinoſum,
56, 32. læve, album, idemque ſubpallidum: vel ſi eſt

m Aph. IV, 43. n Aph. IV, 62. o Aph. IV, 66.
p Aph. IV, 67. q Aph. IV. 22. r Aph. IV, 72.

est aut lividum, aut biliosum, aut cruentum, aut pejoris odoris, quam ex consuetudine. Malum est etiam, quod post febres longas sincerum est. 55, 33.

5 CAP. V.

De signis longæ valetudinis.

POST hæc indicia, notum est longum morbum fieri: sic enim necesse est, nisi occidit. Neque ulla alia spes in magnis est, quam ut impetum morbi trahendo aliquis effugiat, porrigaturque in id tempus, quod curationi locum præstet. Protinus tamen signa quædam sunt, ex quibus colligere possumus, morbum, etsi non interemerit, longius tamen tempus habiturum. Ubi frigidus a sudor inter febres non acutas circa caput tantum, & cervices oritur; aut ubi, febre non quiescente, corpus * insudat; aut ubi corpus modo b frigidum, modo calidum est, & color alius ex alio fit; aut ubi, quod inter febres † aliqua parte abscessit, ad sanitatem non pervenit; aut ubi æger pro spacio parum emacrescit. Item, si urina modo liquida & c pura est, modo habet quædam subsidentia; si lævia atque alba rubrave sunt, quæ in ea subsidunt; aut si quasdam quasi miculas repræsentat; aut si bullulas excitat. 56, 11. 48, 9. 60, 31.

CAP. VI.

De indiciis mortis.

SED inter hæc quidem, proposito metu, spes tamen superest. Ad ultima vero

† Aph. VII. 6. a Aph. IV. 37. Coac. Præn. IV. 8, 39, 40. De Jud. VI, 9. VIII. 2, 3, 4, 5. * Aph. IV. 56. b Aph. VII, 60. † Aph. IV. 51. c De Jud. VI. 1, 2. Aph. VII. 31.

jam ventum esse testantur, [a] nares acutæ, collapsa tempora, [b] oculi concavi, frigidæ languidæque aures & imis partibus leniter versæ, cutis circa frontem dura & intenta, color aut niger aut perpallidus; multoque magis, si ita hæc sunt, ut neque [c] vigilia præcesserit, neque ventris resolutio, neque inedia. Ex quibus causis interdum hæc species oritur, sed uno die finitur. Itaque diutius durans, mortis index est. Si vero in morbo vetere [d] jam triduo talis est, in propinquo mors est: magisque, si præter hæc oculi quoque lumen [e] refugiunt, &
51, 15. illachrymant; quæque in iis alba esse debent [f] rubescunt; atque in iisdem [g] venulæ pallent; pituitaque in iis innatans, novissime angulis [h] inhærescit; alterque ex his minor est; iique aut vehementer subsederunt, aut facti tumidiores sunt; perque somnumi palpebræ non committuntur, sed in-
72, 18. ter has ex albo oculorum aliquid apparet; neque id fluens alvus expressit: eædemque palpebræ pallent, & idem [k] pallor labra & nares decolorat: eademque labra, & nares, oculique, & palpebræ, & supercilia, aliquave ex his perverturtur; isque propter imbecillitatem jam non audit, aut non videt.
50, 30. Eadem mors denunciatur, ubi æger supinus [l] cubat, eique genua [m] contracta sunt: ubi deorsum ad pedes subinde delabitur:
51, 14. ubi brachia & [n] crura nudat, & inæqualiter dispergit, neque iis calor subest: ubi
51, 7. hiat [o]: ubi assidue dormit: ubi is, qui mentis suæ non est, neque id facere sanus so-

a Præn. II, 6. Coac. Præn. I, 104. b Præn. II, 7. c Præn. II, 13. d Præn. II, 17. Pl. VII, 51. e Pr. II, 19, 20. f Pr. II, 23. g Id. II, 24. h Id. II, 24. i Aphor. VI, 52. Præn. III, 1, 2. k Aph. IV, 49. l Præn. III, 8. m Id. III, 14. n Id. III, 10. o Id. III, 3.

let,

let, dentibus p ſtridet: ubi ulcus, q quod aut 63, 22.
ante, aut in ipſo morbo natum eſt, aridum,
& aut pallidum, aut lividum factum eſt.
Illa quoque mortis indicia ſunt, * ungues, 66, 14.
5 digitique pallidi; frigidus r ſpiritus: aut ſi
manibus quis in febre, & acuto morbo,
vel inſania, pulmoniſve dolore, vel capitis,
in veſte f floccos legit, fimbriaſve diducit,
vel in adjuncto pariete, ſi qua minuta e-
10 minent, carpit. Dolores etiam circa coxas
& inferiores partes orti, ſi ad viſcera tran-
ſierunt, ſubitoque deſierunt mortem ſub-
eſſe teſtantur; magiſque, ſi alia quoque
ſigna acceſſerunt. Neque is ſervari poteſt,
15 qui ſine ullo tumore febricitans, ſubito
ſtrangulatur, aut devorare ſalivam ſuam
non poteſt: cuive in eodem febris corporiſ-
que habitu cervix t invertitur, ſic ut devo-
rare æque nihil poſſit: aut cui ſimul & con-
20 tinua febris & ultima corporis infirmitas 52, 6.
eſt: aut cui, febre non quieſcente, exte-
rior pars v friget, interior ſic calet, ut etiam 51, 25.
ſitim faciat: aut qui, febre æque non quieſ- 90, 23.
cente, ſimul & w delirio & ſpirandi difficul-
25 tate vexatur: aut qui, epoto x veratro, ex-
ceptus diſtentione nervorum eſt: aut qui
ebrius obmutuit. Is enim fere y nervorum
diſtentione conſumitur, niſi aut febris ac-
ceſſit, aut eo tempore, quo ebrietas ſolvi
30 debet, loqui cœpit. Mulier quoque gravi-
da z acuto morbo facile conſumitur: & is,
cui ſomnus dolorem a auget: & cui protinus,
in recenti morbo, bilis atra b vel infra vel
ſupra ſe oſtendit: cuive alterutro modo ſe

p Id. IV, 4. q Id. IV, 7, 8. * Aph. VIII, 12. r Id. IV, 9.
f Id. IV, 14. t Aph. IV, 35. v Aph. IV, 48. w Aph. IV,
50. x Aph. IV. 16. V, 1. Coac. IV, 24. y Aph. V, 5.
z Aph. V, 30. a Aph. II, 1. b Aph. IV, 22.

promſit, cum jam longo morbo corpus
51, 12. ejus eſſet extenuatum & confectum. Spu-
70, 32. tum etiam c biliosum, & purulentum, ſive
71. 2. ſeparatim iſta, ſive mixta proveniunt, in-
teritus periculum oſtendunt. Ac, ſi circa 5
ſeptimum diem tale eſſe cœpit, proximum
eſt, ut is circa quartumdecimum diem de-
cedat, niſi alia ſigna mitiora pejorave ac-
ceſſerint: quæ quo leviora graviorave
ſubſecuta ſunt, eo vel ſeriorem mortem, 10
vel maturiorem denunciant. Sudor quo-
301, que d frigidus in acuta febre peſtiferus eſt:
24. atque in omni morbo vomitus, qui e varius,
52, 18. & multorum colorum eſt; præcipueque, ſi
malus in hoc odor eſt. Ac ſanguinem quo- 15
que in febre f vomuiſſe, peſtiferum eſt. Urina
vero g fulva & tenuis in magna cruditate eſſe
52, 21. conſuevit; & ſæpe, antequam ſpacio matu-
reſcat, hominem rapit. Itaque ſi talis diutius
permanet, periculum mortis oſtendit. Peſ- 20
ſima h tamen eſt, præcipueque mortifera,
nigra, craſſa, mali odoris. Atque in viris
quidem & mulieribus talis deterrima eſt.
In i pueris vero, quæ tenuis & diluta eſt. Al-
vus quoque varia, peſtifera eſt; & quæ 25
ſtrigmentum, ſanguinem, bilem, k viride
aliquid, modo diverſis temporibus, modo
ſimul, & in miſtura quadam, diſcreta ta-
men repræſentat. Sed hæc quidem poteſt
paulo diutius trahere. In præcipiti vero 30
jam eſſe denunciat, quæ liquida, eadem-
52, 34. que vel nigra l, vel pallida, vel pinguis eſt;
53, 2. utique, ſi magna fœditas m odoris acceſſit.

Illud interrogari me poſſe ab aliquo ſcio: ſi cer-

c Aph. IV, 23. d Præn. V, 4. e Præn. XII, 11, 12, 13, 14. f Aph. VII, 37. g De Jud. VII, 5. h Præn. XI, 14, 15. i Plin. XXVIII. 6. k Præn. X, 8, 9. l Vict. Acut. XLVIII, 1. m Præn. X, 6.

ſi certa futuræ mortis indicia ſunt, quomodo interdum deſerti à medicis convaleſcant, quoſdamque fama prodiderit in ipſis funeribus revixiſſe? Quinetiam vir
5 jure magni nominis Democritus, ne finitæ quidem vitæ ſatis certas notas eſſe, propoſuit, quibus medici credidiſſent: adeo illud non reliquit, ut certa aliqua ſigna futuræ mortis eſſent. Adverſus quod ne il-
10 lud quidem dicam, quod in vicino ſæpe quædam notæ poſitæ, non bonos, ſed imperitos medicos decipiunt (quod Aſclepiades ſciens, funeri obvius inclamavit, eum vivere, qui efferebatur:) * nec protinus n cri-
15 men artis eſſe, ſi quod profeſſoris ſit. Illa tamen moderatius ſubjiciam. Conjecturalem o artem eſſe medicinam, rationemque conjecturæ talem eſſe, ut cum ſæpius aliquando reſponderit, interdum tamen fal- 13,22.
20 lat. Non itaque, ſi quid vix p milleſimo in corpore aliquem decipit, id fidem non habet, cum per innumerabiles homines reſpondeat. Idque non in his tantum, quæ peſtifera ſunt, dico: ſed in his quoque, quæ
25 ſalutaria. Siquidem q etiam ſpes interdum fruſtratur, & moritur aliquis, de quo medicus ſecurus primo fuit. Quæque medendi cauſa reperta ſunt, nonnunquam in pejus 18, 13.
aliquibus vertunt. Neque id evitare huma- 19, 18.
30 na imbecillitas in tanta varietate corporum poteſt. Sed eſt tamen medicinæ fides, quæ multo ſæpius, perq; multo † plures ægros prodeſt. Neq; tamen ignorare oportet, in r acutis morbis fallaces magis notas eſſe & ſalutis, & mortis.

* Soran Epheſ. cap. IV. n Hipp. de Arte XV, 6,7. o Sext. Emp. adv. Math. l. I. c. 3. Macrob. Sat. VII, 15. p Cic. de N. D. II, 4. q Quintil. Declam. VIII, p. 110. † Galen. M. Med. LXI. r Aph. II, 19.

CAP. VII.

De notis, quas aliquis in singulis morborum generibus habere possit.

SED cum proposuerim signa, quæ in omni adversa valetudine communia esse consueverunt; ad ea quoque transibo, ut, quas aliquis in singulis morborum generibus habere possit notas, indicem. Quædam autem sunt, quæ ante febres, quædam quæ inter eas, quid aut intus sit, aut venturum sit, ostendunt. Ante febres, si caput grave est, aut ex somno oculi caligant, aut frequentia sternutamenta sunt, circa caput aliquis pituitæ impetus timeri potest. Si sanguis, aut calor abundat, proximum est, ut aliqua parte profluvium
48, 9. sanguinis fiat. Si sine causa quis emacrescit, ne in malum habitum corpus ejus decidat, metus est. Si præcordia dolent, aut inflatio gravis est, aut toto die non concocta fertur urina, cruditatem esse manifestum est. Quibus diu color a sine morbo regio malus est, hi vel capitis doloribus conflictantur, vel terram edunt. Qui diu habent faciem b pallidam & tumidam, aut capite, aut visceribus, aut alvo laborant. Si in continua febre puero venter nihil reddit,
64, 17. mutaturque ei color, nec somnus c accedit, ploratque is assidue, metuenda nervorum distentio est. Frequens autem destillatio in corpore tenui longoque, tabem timendam esse testatur. Ubi pluribus diebus non descen-

a II. Præd. XXXIX. 1, 2, 3. b II. Præd. XXIX. 7, 8. c Aph. VII, 18.

descendit alvus, docet, aut subitam dejectionem, aut febriculam instare. Ubi pedes tument, & longæ dejectiones sunt, aut dolor in imo ventre & coxis est, aqua inter
5 cutem instat, sed hoc morbi genus ab ilibus oriri solet. Idem propositum periculum est his, quibus, cum voluntas desidendi est, venter nihil reddit, nisi & ægre & durum. Cum tumor in d pedibus est, idem-
10 que modo dextra, modo sinistra parte ventris, invicem oritur atque finitur, à jocinore id malum proficisci videtur. Ejusdem morbi nota est, ubi circa e umbilicum intestina torquentur (σρόφον Græci nomi-
15 nant) coxæque dolores manent, qui neque tempore, neque remediis solvuntur. Dolor autem articulorum, prout in pedibus, manibusve, aut alia qualibet parte sic est, ut eo loco nervi contrahantur; aut si id
20 membrum, ex levi causa fatigatum, æque frigido, calidoque offenditur, ποδάγραν χειράγρανve, vel ejus articuli, in quo id sentitur, morbum futurum esse denunciat. Quibus in pueritia sanguis ex naribus flu-
25 xit, dein fluere desiit, hi vel capitis doloribus conflictentur necesse est, vel in articulis aliquas exulcerationes graves habeant, vel aliquo morbo etiam debilitentur. Quibus fœminis * menstrua non proveni-
30 unt, necesse est capitis acerbissimi dolores sint, vel quælibet alia pars morbo infestetur. Eademque his pericula sunt, quibus articulorum vitia, ut dolores, tumoresque, sine podagra similibusque morbis, oriuntur

d Præn. VIII, 4. e Aphor. IV, 11. * Aph. V. 57.

tur, & desinunt. Utique, si sæpe tempora iisdem dolent, noctuque corpora insudant, frons prurit, lippitudinis metus est. Si mulier à partu vehementes dolores habet, neque præterea signa mala sunt, circa vigesimum diem aut sanguis per nares erumpet, aut in inferioribus aliquid abscedet. Quicunque etiam dolorem ingentem circa tempora & frontem habebit, ei alterutra ratione finiet: magisque, si juvenis erit, per sanguinis profusionem; si senior, per suppurationem. Febris autem, quæ subito sine ratione, si bonis signis finita est, fere revertitur. Cui fauces sanguine & interdiu & noctu replentur, sic, ut neque capitis dolores, neque præcordiorum, neque tussis, neque vomitus, neque febricula præcesserit, hujus aut in naribus, aut in faucibus ulcus reperietur. Si mulieri ex inguine febricula orta est, neque causa apparet, ulcus in vulva est. f Urina autem crassa, ex qua quod desidit, album est, significat circa articulos, aut circa viscera dolorem, metumque morbi esse. Eadem viridis, aut viscerum dolorem, tumoremque cum aliquo periculo subesse, aut corpus certe integrum non esse, testatur. At si † sanguis aut pus g in urina est, vel vesica, vel renes exulcerati sunt. Si hæc crassa carunculas h quasdam exiguas aut quasi capillos habet, aut si i bullat, aut male k olet, aut interdum quasi arenam, interdum quasi sanguinem trahit, dolent autem coxæ, quæque inter has superque pubem sunt, & acce-

f Aph. IV, 74. Plin. XXVIII. 6. † Aph. IV. 78. 81.
g Aph. IV, 75. h Aph. IV, 76. i Plin. XXVIII. 6.
k Aphor. IV, 81.

accedunt frequentes ructus, interdum vomitus biliosus extremæque partes frigescunt, urinæ crebra cupiditas, sed magna difficultas est, & quod inde excretum est,
5 aquæ simile, vel rufum, vel pallidum est, paulum tamen in eo levamenti est, alvus vero cum multo spiritu redditur, utique in renibus vitium est. At si paulatim destillat, vel si sanguis per hanc editur, & in eo
10 quædam cruenta concreta sunt, idque ipsum cum difficultate redditur, & circa pubem interiores partes dolent, in eadem vesica vitium est. Calculosi vero his indiciis cognoscuntur. Difficulter urina redditur;
15 paulatimque, interdum etiam sine voluntate, † destillat. Eadem arenosa l est. nonnunquam aut sanguis, aut cruentum, aut purulentum aliquid cum ea excernitur. Eamque quidam promptius recti, quidam
20 resupinati, maximeque hi qui grandes calculos habent, quidam etiam inclinati reddunt, colemque extendendo, dolorem levant. Gravitatis quoque cujusdam in ea parte sensus est; atque ea cursu, omnique
25 motu augetur. Quidam etiam, cum torquentur, pedes inter se, subinde mutatis vicibus, implicant. Fœminæ vero oras naturalium suorum manibus admotis scabere crebro coguntur. Nonnunquam *, si
30 digitum admoverint, ubi vesicæ cervicem is urget, calculum sentiunt. At, qui spumantem sanguinem excreant, his in pulmone vitium est. Mulieri gravidæ m sine modo fusa alvus elidere partum potest. † Eidem si 73,34.
lac

† Aph. v, 80. l Aph. iv, 79. m Aph. v, 34.
† *Solet*. Treverius.

lac n ex mammis profluit, imbecillum est, quod intus gerit. Duræ mammæ, sanum illud esse, testantur. Frequens o singultus, & præter consuetudinem continuus, jecur inflammatum esse, significat. Si p tumores 5 super ulcera subito esse desierunt, idque à tergo incidit, vel distentio nervorum, vel rigor timeri potest: at, si à priore parte id evenit, vel lateris acutus dolor, vel insania expectanda est. Interdum etiam hujusmodi casum, quæ tutissima inter hæc est, 10 profusio alvi sequitur. Si ora q venarum,
47, 14. sanguinem solita fundere, subito suppressa
401, 17. sunt, aut aqua inter cutem, aut tabes sequitur. Eadem tabes subit, si in lateris dolo- 15
67, 2. re orta suppuratio intra r quadraginta dies purgari non potuit. At, si longa s tristitia cum longo timore & vigilia est, atræ bilis morbus subest. Quibus sæpe ex naribus fluit sanguis, his aut lienis tumet aut ca- 20 pitis dolores sunt: quos sequitur, ut quædam ante oculos tanquam imagines obversentur. At, quibus magni lienes sunt, his t gingivæ malæ sunt, & os olet, aut sanguis aliqua parte prorumpit. Quorum si nihil evenit, 25
215, 13. necesse est in cruribus mala ulcera, & ex his nigræ cicatrices fiant. Quibus causa doloris, neque sensus u ejus est, his mens laborat. Si in ventrem x sanguis confluxit, ibi in pus vertitur. Si à coxis, & ab infe- 30 rioribus partibus dolor in pectus transit, neque ullum signum malum accessit, suppurationis eo loco periculum est. Quibus sine febre aliqua parte dolor, aut prurigo, cum

n Aph. v. 52. o Aph. VII. 17. p Aph. v. 65. q Aph. VI. 12. r Aph. v. 15. s Aph. VI. 23. t De Int. Aff. XXXIV. 9, 10. Æg. de Re. Med. L. III. c. 49. u Aph. II. 6. x Aph. VI, 20.

cum rubore & calore est, ibi aliquid suppurat. Urina quoque, quæ in homine parum sano liquida est, circa aures futuram aliquam suppurationem esse denunciat.
5 Hæc vero, cum sine febre quoque vel latentium, vel futurarum rerum notas habeant, multo certiora sunt, ubi febris accessit; atque etiam aliorum morborum tum signa nascuntur. Ergo protinus insa-
10 nia timenda est, ubi expeditior alicujus, quam sani fuit, sermo est, subitaque loquacitas orta est, & hæc ipsa solito audacior: aut ubi raro quis & vehementer spirat, venasque concitatas habet, præcordiis duris &
15 tumentibus. Oculorum y quoque frequens motus; & in capitis dolore offusæ oculis tenebræ: vel, nullo dolore substante, somnus ereptus, continuataque nocte & die vigilia; vel prostratum z contra consuetu-
20 dinem corpus in ventrem, sic, ut ipsius alvi dolor id non coegerit; item, robusto adhuc corpore, insolitus dentium stridor, 55, 1.
insaniæ signa sunt. Si quid etiam abscessit, &, antequam sputum prodiret, manente
25 adhuc in corpore solita febre, subsedit, periculum affert primum furoris, deinde interitus. Auris a quoque dolor acutus, cum febre continua vehementique, sæpe mentem turbat: & ex eo casu juniores in-
30 terdum intra septimum diem moriuntur; seniores tardius: quoniam neque æque magnas febres experiuntur, neque æque insaniunt: ita sustinent, dum is affectus in pus vertatur. Suffusæ quoque b sanguine mulie-

y Coac. Præn. III. 331, 332, 333. z Coac. Præn. VI, 104. a Coac. Præn. II. 58. b Aph. V. 40.

mulieris mammæ, furorem venturum esse, testantur. Quibus autem longæ c febres sunt, his aut abscessus aliqui, aut articulorum dolores erunt. Quorum faucibus in febre illiditur spiritus, instat his nervorum distentio. Si angina subito d finita est, in pulmonem id malum transit; idque sæpe intra septimum diem occidit: quod nisi incidat, sequitur, ut aliqua parte suppuret. Denique, post alvi longam resolutionem e tormina: post hæc, intestinorum
226, 14. lævitas oritur. Post nimias destillationes, tabes f. Post lateris g dolorem, vitia pulmonum: post hæc, h insania. Post magnos i fervores corporis, nervorum rigor, aut distentio. Ubi caput k vulneratum est, deli-
51, 6. rium: ubi vigilia l torsit, nervorum disten-
58, 30. tio: ubi vehementer venæ m supra ulcera moventur, sanguinis profluvium erit.

Suppuratio vero pluribus modis excitatur. Nam si longæ febres sine dolore, sine manifesta causa remanent, in aliquam partem id malum incumbit, sed in junioribus tantum: nam in senioribus ex ejusmodi morbo quartana fere nascitur. Eadem suppuratio fit, si præcordia dura & dolentia ante n diem vigesimum hominem non sustulerunt, neque sanguis ex naribus fluxit, maximeque in adolescentibus; utique, si inter principia aut oculorum caligo, aut capitis dolores fuerunt: sed tum in inferioribus partibus aliquid abscedit. At si præcordia tumorem o mollem habent, neque habere intra sexaginta dies desinunt,

c Aph. IV, 44. d Aph. V, 10. Act. Meth. Med. I, 17. e Aph. VII, 23, 75. f De l. in Hom. XXVII, 1. g Aph. VII, 11. h Aph. VII, 12. i Aph. VII, 13. k Aph. VII, 14. l Aph. VII, 18. m Aph. VII, 21. n Coac. Præn. II, 228. o Coac. II, 232.

hæ-

hæretque per omne id tempus febris, tum in superioribus partibus fit abscessus: ac, si inter ipsa initia sanguis è naribus non fluit, circa aures erumpit. Cumque omnis longus tumor ad suppurationem fere spectet, magis eo tendit is, qui in præcordiis, quam is, qui in ventre est: & is qui supra umbilicum, quam is qui infra est. Si lassitudinis etiam sensus in febre est, vel in maxillis, vel in articulis aliquid abscedit. † Interdum quoque urina tenuis & cruda sic diu fertur, ut alia salutaria signa sint, exque eo casu plerunque infra transversum septum (quod διάφραγμα Græci vocant) fit abscessus. Dolor pulmonis, si neque per sputa, neque per cucurbitulas, neque per sanguinis detractionem, neque per victus rationem finitus est, vomicas aliquas interdum excitat, aut circa vigesimum diem, aut circa tricesimum, aut circa quadragesimum, nonnunquam etiam circa sexagesimum. Numerabimus autem ab eo die, quo primum febricitavit aliquis, aut inhorruit, aut gravitatem ejus partis sensit. Sed hæ vomicæ modo à pulmone, modo à costarum parte nascuntur. Quod suppurat, ea parte, quam afficit, dolorem inflammationemque concitat, ipsumque calidius est: &, si in partem sanam aliquis decubuit, onerare eam ex pondere aliquo videtur. Omnis etiam suppuratio, quæ nondum oculis patet, sic deprehendi potest: si febris non dimittit, eaque interdiu levior est, noctu increscit; p multus sudor oritur; cupidi-

† Aph. IV. 31. p De loc. in Hom. XXVIII. 12.

tas tussiendi est, & pene nihil in tussi excreatur; oculi cavi sunt; malæ rubent; venæ sub lingua inalbescunt; in manibus fiunt adunci ungens; digiti, maximeque summi, calent; in pedibus q tumores sunt; 5 spiritus difficilius trahitur; cibi fastidium est; pustulæ toto corpore oriuntur. Quod si protinus initio dolor & tussis fuit, & spiritus difficultas, vomica vel ante vel circa vigesimum diem erumpet. Si serius ista 10 cœperint, necesse est quidem increscant, sed quo minus cito adfuerint, eo tardius solventur. Solent etiam in gravi morbo
55, 6. pedes cum digitis unguibusque nigrescere. quod si non est mors consecuta, & reli- 15 quum corpus convaluit, pedes tamen decidunt.

CAP. VIII.

Quæ notæ in quoque morbi genere vel spem vel pericula ostendant. 20

SEQUITUR, ut in quoque morbi genere proprias notas explicem, quæ vel spem, vel periculum ostendant. Ex vesica dolenti, si purulenta a urina processit, 25 inque eo læve & album subsedit, metum detrahit. In pulmonis morbo, si sputo b ipso levatur dolor, quamvis id purulentum est, tamen, si æger facile spirat, facile excreat, morbum ipsum non difficulter fert, potest 30 ei secunda valetudo contingere. Neque inter initia terreri convenit, si protinus sputum mistum est rufo quodam sanguine, dummodo statim sedetur. Laterum c dolores,

q De loc. in Hom. XXVIII, 8. a Præn. XIX, 11. b Præn. XIII, 16. Præd. II, XII, 2. c Aph. V, 15.

lores, ſuppuratione facta, deinde intra quadrageſimum diem purgata, finiun- 62,15.
tur. Si in jocinore vomica eſt, & ex ea fertur pus purum d & album, ſalus ei fa- 71,13.
5 cilis. Id enim malum in tunica eſt. Ex ſuppurationibus vero hæ tolerabiles ſunt, quæ in e exteriorem partem feruntur, & acuuntur. At ex his, quæ intus f procedunt, hæ leviores, quæ concluſæ cutem non af-
10 ficiunt, eamque & ſine dolore & ejuſdem coloris, cujus reliquæ partes ſunt, ſinunt eſſe. Pus g quoque, quacumque parte erumpit, ſi eſt læve, album & unius modi, ſine 410,
ullo metu eſt; &, quo effuſo, febris proti- 34.
15 nus conquievit, deſieruntque urgere cibi faſtidium & potionis deſiderium. Si quando etiam ſuppuratio deſcendit in crura, ſputumque ejuſdem factum pro rufo purulentum eſt, periculi minus eſt. At in ta-
20 be ejus, qui ſalvus futurus eſt, ſputum eſſe debet album, h æquale, totum, ejuſdemque coloris, ſine pituita: eique etiam ſimile eſſe oportet, ſi quid in nares à capite deſtillat. Longe optimum eſt, i febrem
25 omnino non eſſe: ſecundum eſt, tantillam eſſe, ut neque tantulum cibum impediat, neque crebram ſitim faciat. Alvus k in hac valetudine ea tuta eſt, quæ quotidie coacta, eaque convenientia his, quæ aſſumun-
30 tur, reddit. Corpus id, quod minime tenue, maximeque lati l pectoris atque ſetoſi eſt, cujuſque cartilago exigua, & carnoſa eſt. Super tabem ſi mulieri quoque ſuppreſſa menſtrua fuerunt, & circa pectus atque

d Aph. VII, 45. e Præn. VII, 3. f Præn. VII, 5. g Præn. VII, 6. h Prædict. II, XII, 2. i Præd. II. XII, 4. k Præd. II, XII, 5. l Præd. II, XII, 7.

ſcapulas dolor manſit, ſubitoque m ſanguis erupit, levari morbus ſolet: nam & tuſſis minuitur, & ſitis atque febriculæ deſinunt. Sed iiſdem n fere, niſi redit ſanguis, vomica erumpit: quæ quo cruentior, eo melior eſt. 5 Aqua autem inter cutem minime terribi-
161, lis eſt, quæ nullo antecedente morbo cœ-
5. pit: deinde, quæ longo morbo ſupervenit; utique, ſi firma o viſcera ſunt; ſi ſpiritus facilis; ſi nullus dolor; ſi ſine calore corpus 10 eſt; æqualiterque in extremis partibus macrum eſt; ſi venter mollis; ſi nulla p tuſſis; nulla ſitis; ſi lingua, ne per ſomnum quidem, inareſcit; ſi cibi cupiditas eſt; ſi venter medicamentis movetur; ſi per ſe * excernit mollia & 15 figurata; ſi non extenuatur; ſi urina, & vini mutatione, & epotis aliquibus medicamentis mutatur; ſi corpus ſine laſſitudine eſt, & motum facile ſuſtinet: ſiquidem in quo omnia hæc ſunt, is ex toto tutus eſt: in quo plu- 20 ra ex his ſunt, is in bona ſpe eſt. Articulorum vero vitia, ut podagræ chiragræque, ſi
73, 7. juvenes q tentarunt, neque callum induxerunt, ſolvi poſſunt: maximeque r torminibus leniuntur, & ſi quocumque modo ven- 25
73, 16. ter fluit. Item morbus ſ comitialis ante pubertatem ortus, non ægre finitur. Et, in quo ab una parte corporis venientis acceſſionis ſenſus incipit, optimum eſt à manibus pedibuſve initium fieri: deinde, à lateribus: 30 peſſimum inter hæc, à t capite. Atque in his quoque ea maxime proſunt, quæ per dejectiones excernuntur. Ipſa autem deje-
73, 25. ctio ſine ulla noxa eſt, quæ ſine febre eſt; ſi ce-

m II. Præd. XIV, 3. n II. Præd. XIV, 6, 7. o II. Præd. XI, 6. p II. Præd. XI, 16. * Aph. VII, 29. q II. Præd. XV. 6. 7. 8. r II. Præd. XV, 4. ſ II. Præd. XVI. 1. Aph. V, 7. t II. Præd. XVI. 7.

si celeriter desinit; si contrectato ventre nullus motus ejus sentitur; si extremam alvum spiritus sequitur. Ac ne tormina quidem periculosa sunt, si sanguis & strigmen- 224.
5 ta descendunt, dum febris cæteræque accessiones hujus morbi absint: adeo ut etiam gravida v mulier, non solum conservari possit, sed etiam partum reservare. Prodestque in hoc morbo, si jam ætate aliquis
10 processit. Contra, intestinorum x lævitas 226.
facilius à teneris ætatibus depellitur: utique, si ferri urina, & ali cibo corpus incipit. Eadem ætas prodest & in coxæ dolore, & humerorum, & in omni resolutione ner-
15 vorum. Ex quibus coxa, si sine torpore est, si leviter friget, quamvis magnos dolores habet, tamen & facile & mature sanatur: resolutumque membrum, si nihilo minus alitur, fieri sanum potest. Oris re-
20 solutio etiam, alvo cita finitur. Omnisque dejectio y lippienti prodest. At, varix z ortus 368, 28.
vel per ora venarum subita profusio sanguinis vel tormina, insaniam tollunt. Hume- 348, 15.
rorum a dolores, qui ad scapulas vel manus
25 tendunt, vomitu atræ bilis solvuntur. Et quisquis dolor deorsum tendit, sanabilior 76, 5.
est. Singultus b sternutamento finitur. Longas dejectiones c supprimit vomitus. Mulier 32, 19.
sanguinem vomens, d profusis menstruis, li- 202,
30 beratur. Quæ menstruis e non purgatur, si 33.
sanguinem ex naribus fudit, omni periculo vacat. Quæ locis laborat, aut difficulter f partum edit, sternutamento levatur. Cui calor & g tremor est, saluti delirium est.

v II. Præd. xxx, 14. x II. Præd. xxxi, 12, 15, 16. y Aph. vi, 17. z Aph. vi, 21. a II. Præd. xliv, 2. b Aph. vi, 13. c Aph. vi, 15. d Aph. v, 32. e Aph. v, 33. f Aph. v, 35. g Aph. vi, 26.

Lienosis bono[h] termina sunt. Denique, ipsa febris, quod maxime mirum videri potest,
139, 18. sæpe præsidio est. Nam & [i] præcordiorum dolores, si sine inflammatione sunt, finit; & in jocinoris [k] dolore succurrit; & nervorum distentionem [l] rigoremque, si postea cœpit, ex toto tollit; & ex difficultate urinæ
74, 28. morbum tenuioris intestini ortum, si urinam per calorem movet, levat. At dolores capitis, quibus oculorum caligo, & rubor cum quadam frontis prurigine accedunt, sanguinis [m] profusione, vel fortuita, vel etiam petita, summoventur. Si capitis, ac frontis [n] dolores ex vento, vel frigore, aut æstu sunt, gravedine & sternutamentis finiuntur. Febrem autem [o] ardentem, quam Græci καυσώδη vocant, subitus horror exolvit. Si in febre aures [p] obtusæ sunt, si sanguis è naribus fluxit, aut venter resolutus est, illud malum desinit ex toto. Nihil plus adversus [q] surditatem, quam biliosa alvus potest. Quibus in fistula [r] urinæ mi-
325, 8. nuti abscessus, quos φύματα Græci vocant esse cœperunt; iis, ubi pus ea parte profluxit, sanitas redditur. Ex quibus cum pleraque per se proveniant, scire licet, inter ea, quæ ars adhibet, naturam plurimum posse. Contra, si caput in febre continenti dolet, neque quicquam remittit, malum atque mortiferum est: maximeque id periculum est pueris, à septimo anno ad quartumdecimum. In pulmonis morbo, si sputum primis diebus non fuit, deinde à se-
56, 3. ptimo die cœpit, & ultra septimum mansit, pericu-

h Aph. VI, 48. i Aph. VI, 40. k Aph. VII, 52. l Aph. IV, 57. m Aph. VI, 10. II. præd. XXXVI, 5. n II. præd. XXXVI, 8. o Aph. IV, 58. p Aph. IV, 60. q Aph. IV, 28. r Aph. IV, 82.

periculosum est: quantoque magis mixtos, 56, 4.
neque inter se diductos colores habet, tanto deterius. Et tamen nihil pejus est, quam sincerum id edi, sive rufum est, sive cruentum, sive [f]album, sive glutinosum, sive pallidum, sive spumans: nigrum [t] tamen pessimum est. In eodem morbo periculosa sunt, tussis, destillatio; etiam, quod alias salutare habetur, [v] sternutamentum. Periculosissimumque est, si hæc secuta subita [x] dejectio est. 72, 3.
Fere vero, quæ in pulmonis, eadem in lateris doloribus, & mitiora signa, & asperiora esse consuerunt. Ex jocinore 67, 3.
si pus [y] cruentum exit, mortiferum est. At ex suppurationibus hæ [z] pessimæ sunt, quæ intus tendunt, sic ut exteriorem quoque cutem decolorent: ex his deinde, quæ in exteriorem partem prorumpit; tum quæ maximæ, quæque planissimæ sunt. Quod si, ne rupta quidem vomica, vel pure extrinsecus emisso, febris quievit, aut quamvis quieverit, tamen repetit; item; si sitis est, si cibi fastidium, si venter liquidus, si pus est lividum & pallidum, si nihil æger excreat nisi pituitam spumantem, periculum certum est. Atque ex his quidem suppurationibus, quas pulmonum morbi concitarunt, fere senes moriuntur: ex cæteris juniores. At in tabe sputum mixtum purulentum, febris assidua, quæ & cibi tempora eripit, & siti affligit, in corpore tenui periculum subesse testatur. Si quis etiam in eo morbo diutius traxit, ubi capilli [a] fluunt; ubi urina quædam [b] araneis similia superfi-

f Præn. XIII, 6. t Præn. XIII, 8. v Aph. VI. 16. Coac. Præn. III, 174. Præn. XIII, 10. x Aph. V, 12. y Aph. VII, 45. z Præn. VII. a Aph. V, 11. b Præn. XII, 1. Coac. Præn. V, 49.

168, 5. dentia oſtendit; atque in ſputis odor c fœdus eſt; maximeque, ubi poſt hæc orta
71, 10. dejectio eſt, protinus moritur: utique, ſi tempus d autumni eſt: quo fere, qui cætera parte anni traxerunt, reſolvuntur. Item, pus expuiſſe in hoc morbo, deinde ex toto ſpuere e deſiiſſe, mortiferum eſt. Solet etiam in adoleſcentibus is morbus, ex vomica, fiſtulave oriri: qui non facile ſaneſcunt, niſi ſi multa ſigna bonæ valetudinis ſubſecuta ſunt. Ex reliquis f vero minime facile ſanantur virgines, aut eæ mulieres, quibus ſupervenit tabes, quod menſtrua ſuppreſſa ſint. Cui vero ſano g ſubitus dolor capitis ortus eſt, dein ſomnus oppreſſit, ſic ut ſtertat, neque expergiſcatur, intra ſeptimum diem pereundum eſt: magis ſi, cum
54, 20. alvus cita non anteceſſerit, palpebræ dormientis non coeunt, ſed album oculorum apparet. Quos tamen † ita mors ſequitur, ſi id malum non eſt febre diſcuſſum. At h aqua inter cutem, ſi ex acuto morbo cœpit, ad ſanitatem raro perducitur: utique, ſi contraria his, quæ ſupra poſita ſunt, ſubſequuntur. Æque in ea quoque tuſſis i ſpem tollit: item, ſi ſanguis ſurſum k deorſumve erupit, & aqua medium corpus implevit. Quibuſdam etiam in hoc morbo l tumores oriuntur, deinde deſinunt, deinde rurſus aſſurgunt. Hi quidem tutiores ſunt, quam qui ſupra comprehenſi ſunt, ſi attendunt: ſed fere fiducia ſecundæ valetudinis opprimuntur. Illud jure aliquis mirabitur, quomodo quædam ſimul & affligant noſtra

c Aph. v, 11. d Aph. III, 10. e Aph. VII, 16, 78. f II. Præd. XIII, 5. g Aph. VI, 51. † *cita* vel *certa*, lego. h Præn. VIII, 1. i Aph. VI, 35. VII, 47. k II. Præd. XI, 30 l II. Præd. XI, 33.

nostra corpora, & parte aliqua tueantur. Nam, sive aqua inter cutem quem implevit, sive in magno abscessu m multum puris coiit, simul id omne effudisse, æque mortiferum est, ac si quis sani corporis vulnere factus exanguis est. Articuli vero cui si dolent, ut super eos ex callo quædam tubercula 68,23. innata sint, nunquam liberantur: quæque eorum vitia vel in n senectute cœperunt, vel in senectutem ab adolescentia pervenerunt, ut aliquando leniri possunt, sic nunquam ex toto finiuntur. Morbus quoque comitialis post annum quintum & vigesimum ortus ægre curatur: multoque ægrius 68, 27. is: qui post quadragesimum annum cœpit; adeo ut in ea ætate * aliquid in natura 68,26. spei, vix quidquam in medicina sit. In eodem morbo, si simul totum o corpus afficitur, neque ante in partibus aliquis venientis mali sensus est, sed homo ex improviso 172,9. concidit, cujuscumque is ætatis est, vix sanescit: si vero aut mens læsa est, aut nervorum facta resolutio, medicinæ locus non est. Dejectionibus p quoque si febris accessit; 68, 34. si inflammatio jocinoris, aut præcordiorum, aut ventris; si immodica sitis; si longius tempus; si alvus varia; si cum dolore est, etiam mortis periculum subest: maximeque, si inter hæc tormina vetera esse cœperunt. Isque morbus maxime q pueros absumit usque ad annum decimum: cæteræ ætates facilius sustinent. Mulier r quoque gravida ejusmodi casu rapi potest: atque, etiamsi ipsa convaluit, partum tamen perdit. 61, 34.

m Aph. VI, 27. n II. Præd. XV, 2. * Aph. II, 45. o II. Præd. XVI, 4. p II. Præd. XXX, 3, 4. q II. Præd. XXX, 10. r II. Præd. XXX, 14.

dit. Quin etiam tormina [f] ab atra bile orta mortifera ſunt : aut ſi ſub his , extenuato jam corpore , ſubito nigra alvus profluxit. At inteſtinorum [t] lævitas periculoſior eſt, ſi frequens dejectio eſt ; ſi venter omnibus horis & cum ſono & ſine hoc profluit ; ſi ſimiliter noctu & interdiu ; ſi , quod excernitur , aut crudum eſt , aut nigrum , & , præter id , etiam læve , & mali odoris , ſi ſitis urget; ſi poſt potionem urina non redditur (quod evenit , quia tunc liquor omnis non in veſicam , ſed in inteſtina deſcendit ;) ſi os exulceratur ; ſi rubet facies , & quaſi maculis quibuſdam colorum omnium diſtinguitur ; ſi venter eſt quaſi fermentatus ; pinguis atque rugoſus ; ſi & cibi cupiditas non eſt. Inter quæ cum evidens mors ſit , multo evidentior eſt , ſi jam in longinquum quoque id vitium eſt: maxime etiam , ſi in corpore ſenili eſt. Si vero in tenuiore inteſtino morbus eſt, † vomitus, ſingultus, nervo-
221,29, rum diſtentio, delirium, mala ſunt. At in morbo arquato [v] durum fieri jecur, perniciosiſſimum eſt. Quos lienes [x] male habent, ſi tormina prehenderunt , deinde converſa ſunt vel in aquam inter cutem , vel in inteſtinorum lævitatem , vix ulla medicina pericu-
70. 7. lo ſubtrahit. Morbus inteſtini tenuioris ex urinæ [y] difficultate , niſi febre reſolutus eſt, intra ſeptimum diem occidit. Mulier [z] ex partu , ſi cum febre vehementibus etiam & aſſiduis capitis doloribus premitur , in periculo mortis eſt. Si dolor atque inflammatio eſt in his partibus , quibus viſcera con-

[f] Aph. IV. 24. [t] II. Præd. XXXI, 2, 3, 4. † Aph. VII. 10. [v] Aph. VI. 42. [x] Aph. VI. 43. [y] Aph. VI. 44. [z] Aph. V, 55.

continentur, frequenter ſpirare, ſignum malum eſt. Si ſine cauſa longus dolor capitis eſt, & in cervices ac ſcapulas tranſit, rurſuſque in caput revertitur, aut à capite
5 ad cervices ſcapulaſque pervenit, perniciosus eſt: niſi vomicam aliquam excitat, ſic, ut pus * extuſſiatur; aut niſi ſanguis ex aliqua parte prorumpit; aut niſi in capite multa porrigo, totove corpore puſtulæ ortæ ſunt.
10 Æque magnum malum eſt, ubi torpor a atque prurigo pervagantur, modo per totum caput, modo in parte; aut ſenſus alicujus ibi quaſi frigoris eſt, eaque ad ſummam quoque linguam perveniunt. Et, cum in iiſdem ex
15 abſceſſibus auxilium ſit, eo tamen difficilior ſanitas eſt, quo minus ſæpe ſub his malis illi ſubſequuntur. In coxæ b vero doloribus, ſi vehemens torpor eſt, frigeſcitque crus & coxa, alvuſque niſi coacta non reddit, id-
20 que, quod excernitur, muſcoſum eſt, jamque ætas ejus hominis quadrageſimum annum exceſſit, is morbus erit longiſſimus, minimumque annuus; neque finiri poterit, niſi aut vere, aut † autumno. Difficilis æque
25 curatio eſt, in eadem ætate, ubi humerorum dolor c vel ad manus pervenit, vel ad ſcapulas tendit, torporemque & dolorem creat, neque bilis vomitu levata eſt. Quacunque vero parte corporis membrum aliquod re-
30 ſolutum eſt, ſi neque d movetur, & emacreſcit, in priſtinum habitum non revertitur; eoque minus, quo vetuſtius e id vitium eſt, & quo magis in corpore ſenili eſt. Omnique reſolutioni nervorum ad medicinam 39,24.
non

* Cael. Aurelian. Acut. Morb. II. 16. a II. Præd. XXXVII. b II. Præd. XLV. 2. ad 8. † ex Hippocratz. c II. Præd. XLIV. 1, 2. d II. Præd. XLII. 8. e II. Præd. XLIII. 2, 3.

178, non idonea tempora ſunt hiems f & autum-
32. nus: aliquid ſperari poteſt vere & æſtate. Iſque morbus mediocris † vix * ſanatur, vehemens ſanari non poteſt. Omnis etiam do-
178,18. lor minus medicinæ paret, qui ſurſum g pro- 5
69,26. cedit. Mulieri h gravidæ ſi ſubito mammæ emacuerunt, abortus periculum eſt. Quæ neque i peperit, neque gravida eſt, ſi lac ha-
147,7. bet, à menſtruis defecta eſt. Quartana k æſtiva, brevis, autumnalis fere longa eſt; 10 maximeque, quæ cœpit hieme appropinquante. Si ſanguis l profluxit, deinde ſecuta eſt dementia cum diſtentione nervorum, periculum mortis eſt. Itemque, ſi medicamentis m purgatum & adhuc inanem, 15 nervorum diſtentio oppreſſit: aut ſi in magno dolore, extremæ partes frigent. Neque is ad vitam n redit, qui ex ſuſpendio, ſpumante ore, detractus eſt. Alvus o nigra, ſanguini atro ſimilis, repentina, ſive cum 20 febre, ſive etiam ſine hac eſt, perniciosa eſt.

CAP. IX.

De Morborum curationibus.

COGNITIS indiciis, quæ nos vel ſpe 25 conſolentur, vel metu terreant, ad curationes morborum tranſeundum eſt. Ex his quædam communes ſunt, quædam propriæ. Communes, quæ pluribus morbis opitulantur. Propriæ, quæ ſingulis. 30 Ante de communibus dicam. Ex quibus tamen quædam non ægros ſolum, ſed ſanos quoque ſuſtinent, quædam in adverſa tantum valetudine adhibentur.

Omne

f II. Præd. XLIII, 4. † Aph. II. 42. Aretæus de Morb. diuturn. I. 7. g II. Præd. XLVI. 9. h Aph. V. 37. i Aph. V, 39. k Aph. II, 25. l Aphor. V, 3. m Aph. V, 4. n Aph. II, 43. o Aph. IV, 21.

Omne vero auxilium corporis, aut demit aliquam materiam, aut adjicit, aut evocat, aut reprimit, aut refrigerat, aut calefacit, simulque aut durat, aut mollit. Quædam non uno modo tantum, sed etiam duobus inter se non contrariis adjuvant. Demitur materia, sanguinis detractione, cucurbitula, dejectione, vomitu, frictione, gestatione, omnique exercitatione corporis, abstinentia, sudore. De quibus protinus dicam.

CAP. X.

De Sanguinis detractione per venas. a

SANGUINEM, incisa vena, mitti novum non est: sed nullum pene morbum esse, in quo non mittatur, novum est. Item, mitti junioribus, & fœminis uterum non gerentibus, vetus est. In pueris b vero idem experiri, & in senioribus, & in gravidis quoque mulieribus, vetus non est. Siquidem antiqui, primam ultimamque ætatem sustinere non posse hoc auxilii genus judicabant; persuaserantque sibi, mulierem gravidam, quæ ita curata esset, c abortum esse facturam. Postea vero usus ostendit, nihil ex his esse perpetuum, aliasque potius observationes adhibendas esse, ad quas dirigi curantis consilium debeat. Interest enim, non quæ ætas sit, neque quid in corpore intus geratur, sed quæ vires sint. Ergo, si juvenis imbecillus est: aut si mulier, quæ gravida non est, parum valet, male sanguis mittitur, emoritur enim vis, siquæ supererat, hoc

a Actuar. M. M. III. 1. b Actuar. M. M. III. 8.
c Aph. v. 31.

hoc modo erepta. At firmus puer, & robustus senex, & gravida mulier valens, tuto sic curantur. Maxime tamen in his medicus imperitus falli potest: quia fere minus roboris illis ætatibus subest. Mulierique prægnanti post curationem quoque viribus opus est, non tantum ad se, sed etiam ad partum sustinendum. Non quicquid aut intentionem animi, aut prudentiam exigit, protinus ejiciendum est: cum præcipua in hoc ars sit, quæ non annos numeret, neque conceptionem solam videat,
120,8. sed vires [d] æstimet, & ex eo colligat, possit
131,2. nec ne superesse, quod vel puerum, vel senem, vel in una muliere duo corpora simul sustineat. Interest etiam inter valens corpus, & obesum; inter tenue, & infirmum. Tenuioribus magis sanguis, plenioribus magis caro abundat. Facilius itaque illi detractionem ejusmodi sustinent: celeriusque eâ, qui nimium est pinguis, affligitur. Ideoque vis corporis melius ex venis, quam ex ipsa * specie æstimatur.

Neque solum hæc consideranda sunt, sed etiam morbi genus quod sit: utrum superans, an deficiens materia læserit: corruptum corpus sit, an integrum. Nam si materia vel deest, vel integra est, istud alienum est. At si vel copia sui male habet, vel corrupta est, nullo modo melius succurritur. Ergo vehemens febris, ubi rubet corpus, plenæque venæ tument, sangui-
178,21. nis detractionem requirit: item viscerum
194,2. morbi, † nervorumque resolutio, & rigor, & disten-

d Scran. Ephes. Isag. c. 23. * Cicero in Oratore c. 2. † Patin. ad Celsum pag. 238.

distentio : quicquid denique fauces difficultate spiritus strangulat ; quicquid subito supprimit vocem ; quisquis intolerabilis dolor est ; & quacumque de causa ruptum aliquid intus atque collisum est : item malus corporis habitus ; omnesque acuti morbi, qui modo, ut supra dixi, non infirmitate, sed onere nocent. 196, 21.

Fieri tamen potest, ut morbus quidem id desideret, corpus autem vix pati posse videatur : sed, si nullum tamen appareat aliud auxilium, perituruſque sit, qui laborat, nisi temeraria quoque via fuerit adjutus, in hoc statu boni medici est ostendere, quam nulla spes sine sanguinis detractione sit; faterique, quantus in hac ipsa re metus sit: & tum demum, si exigatur, sanguinem mittere. De quo dubitare in ejusmodi re non oportet. satius est enim anceps auxilium experiri, quam nullum. Idque maxime fieri debet, ubi nervi resoluti sunt; ubi subito aliquis obmutuit; ubi angina e strangulatur ; ubi prioris febris accessio pene confecit, paremque subsequi verisimile est, neque eam videntur sustinere ægri vires posse. 178, 19, 29. 196, 21.

Cum sit autem minime crudo sanguis mittendus, tamen ne id quidem perpetuum est. neque enim semper concoctionem res expectat. Ergo, si ex superiore parte aliquis decidit, si contusus est, si ex aliquo subito casu sanguinem vomit, quamvis paulo ante sumpsit cibum, tamen protinus ei demenda materia est, ne, si subsederit, corpus affligat. 203, 20. 204, 9.

e I. Epid. VI, 26.

fligat. Idemque etiam in aliis casibus repentinis, qui strangulabunt, dictum erit. At, si morbi ratio patiatur, tum demum nulla cruditatis suspicione remanente id fiet. Ideoque ei rei videtur aptissimus adversæ valetudinis dies secundus, aut tertius. Sed ut aliquando etiam primo die sanguinem mittere necesse est, sic nunquam utile post diem quartum est, cum jam spatio ipso materia vel exhausta est, vel corpus corrupit; ut detractio imbecillum id facere possit, non possit integrum. Quod si vehemens febris urget, in ipso impetu ejus sanguinem mittere, hominem jugulare est. expectanda ergo intermissio est: si non decedit, cum crescere desiit: si neque remissio speratur, tunc quoque, quamvis pejor, sola tamen occasio non omittenda est.

Fere etiam ista medicina, ubi necessaria est, in biduum dividenda est. Satius est enim, primum levare ægrum, deinde perpurgare, quam simul omni vi effusa fortasse præcipitare. Quod si in cura quoque aquæ quæ inter cutem est, ita respondet; quanto magis necesse est in sanguine respondeat?

Mitti vero is debet, si totius corporis causa fit, ex brachio: si partis alicujus, ex ea ipsa parte, aut certe quam proxima; quia non ubique mitti potest, sed in temporibus, in brachiis, juxta talos. Neque ignoro, quosdam dicere, quam longissime f sanguinem inde, ubi lædit, esse mittendum; sic enim averti materiæ cursum; at illo modo in

f De Nat. Hum. XXII, 4. De Venis. XIII, 6.

in id ipſum, quod gravatur, evocari. Sed idipſum falſum eſt. proximum enim locum primo exhaurit: ex ulterioribus autem eatenus ſanguis ſequitur, quatenus emitti-
5 tur: ubi is ſuppreſſus eſt, quia non trahitur, ne venit quidem. Videtur tamen uſus ipſe docuiſſe, ſi caput † fractum eſt, ex brachio potius ſanguinem mittendum eſſe: ſi quod in humero * vitium eſt, ex altero brachio.
10 credo, quia ſi quid parum ceſſerit, opportuniores hæ partes injuriæ ſunt, quam quæ jam male habent. Avertitur quoque interdum ſanguis, ubi alia parte prorumpens, alia emittitur. deſinit enim fluere qua no-
15 lumus, inde objectis quæ prohibeant, alio dato itinere.

Mittere autem ſanguinem cum ſit expeditiſſimum, uſum habenti; tamen ignaro difficillimum eſt. Juncta enim eſt vena ar-
20 teriis, his nervi. Ita, ſi nervum ſcalpellus attigit, ſequetur nervorum g diſtentio, eaque hominem crudeliter conſumit. At arteria h inciſa neque coit, neque ſaneſcit: in- 183,
terdum etiam, ut ſanguis vehementer 24.
25 erumpat, efficit. Ipſius quoque venæ, ſi forte præciſa eſt, capita comprimuntur, neque ſanguinem emittunt. At ſi timide ſcalpellus demittitur, ſummam cutem lacerat, neque venam incidit. Nonnunquam
30 etiam ea latet, neque facile reperitur. Ita multæ res id difficile inſcio faciunt, quod perito facillimum eſt.

Incidenda ad medium vena eſt. Ex qua cum ſanguis erumpit, colorem ejus habi-

F tumque

† quidam vir. doctus l. *tactum*. * Aph. VI. 22. De Morb. III, 32. h Aph. VI. 18. 19. I. de Morb. VII, 21.

289, 7. tumque oportet attendere. Nam si is crassus & niger est, vitiosus est; ideoque utiliter effunditur: † si rubet & pellucet, integer est; eaque missio sanguinis adeo non prodest, ut etiam noceat, protinusque is supprimendus est. Sed id evenire non potest sub eo medico, qui scit ex quali corpore sanguis mittendus sit. Illud magis fieri solet, ut æque niger assidue primo die profluat. quod quamvis ita est, tamen si jam satis fluxit, supprimendus est: semperque ante finis faciendus est, quam * anima deficiat.

Deligandumque brachium superimposito expresso ex aqua frigida penicillo; & postero die adverso medio digito vena fricanda, ut recens coitus ejus resolvatur, iterumque sanguinem fundat. Sive autem primo, sive secundo die sanguis, qui crassus & niger initio fluxerat, & rubere, & pellucere cœpit, satis materiæ detractum est, atque quod superest, sincerum est: ideoque protinus brachium deligandum, habendumque ita est, donec valens cicatricula sit; quæ celerrime in vena confirmatur.

CAP. XI.

De Sanguinis detractione per Cucurbitulas.

CUCURBITULARUM a vero duo genera sunt: æneum, & corneum. Ænea, altera parte patet; altera, clausa est. Cornea, altera parte æque patens, altera foramen habet exiguum. In æneum linamen-

† Casaub. in Athenæ. Animadv. L. 1. c. 20. pag. 60. * Soran. Ephesius Isagog. 1. cap. 22. a Prosp. Alpin. de Medic. Ægypt. 11. 13.

mentum ardens conjicitur, ac si os ejus corpori aptatur, imprimiturque, donec inhæreat. Cornea, per se corpori imponitur; deinde, ubi ea parte, qua exiguum
5 foramen est, ore spiritus adductus est, superque cera cavum id clausum est, æque inhærescit. Utraque non ex his tantum materiæ generibus, sed etiam ex quolibet alio recte fit. Ac si cætera defecerunt, cali-
10 culus quoque aut pultarius, oris compressioris, ei rei commode aptatur. Ubi inhæsit, si concisa ante scalpello cutis est, sanguinem extrahit: si integra est, spiritum. Ergo ubi materia, quæ intus est, lædit,
15 illo modo: ubi inflatio, hoc imponi solet.

Usus autem cucurbitulæ præcipuus est, ubi non in toto corpore, sed in parte aliqua vitium est, quam exhauriri ad confirmandam valetudinem satis est. Idque ipsum te-
20 stimonium est, etiam scalpello sanguinem, ubi membro succurritur, ab ea potissimum parte, quæ jam læsa est, esse mittendum: quod nemo cucurbitulam diversæ parti 233,
imponit, nisi cum profusionem sanguinis 34.
25 eo avertit; sed ei ipsi, quæ dolet, quæque liberanda est.

Opus esse cucurbitula potest in morbis longis (quamvis & iis jam spacium aliquod accessit) sive corrupta materia, sive spiritu
30 male habente. In acutis quoque quibusdam, si & levari corpus debet, & ex vena sanguinem mitti, vires non patiuntur. Idque auxilium ut minus vehemens, ita magis tutum; neque unquam periculosum

est, etiamsi in medio febris impetu, etiamsi in cruditate adhibetur. Ideoque ubi sanguinem mitti opus est, si incisa vena præceps periculum est, aut nobili in parte corporis vitium est, etiam huc potius confugiendum est. cum eo tamen, ut sciamus, hic ut nullum periculum, ita levius præsidium esse; nec posse vehementi b malo, nisi æque vehemens auxilium succurrere.

232, 1.

CAP. XII.

De Dejectione.

DEJECTIONEM autem antiqui variis medicamentis, crebraque alvi ductione in omnibus fere morbis moliebantur: dabantque aut nigrum veratrum, aut filiculam, aut squamam æris, quam λεπίδα χαλκοῦ Græci vocant; aut lactucæ marinæ † lac, cujus gutta pani adjecta abunde purgat; aut lac vel asininum, vel bubulum, vel caprinum, eique salis paulum adjiciebant, decoquebantque id, &, sublatis his, quæ coierant, quod quasi serum supererat, bibere cogebant.

Sed medicamenta stomachum fere lædunt. Ideoque omnibus catharticis aloë miscenda est. Alvus si vehementius fluit, aut sæpius ducitur, hominem infirmat. Ergo numquam in adversa valetudine medicamentum ejus rei causa recte datur, nisi ubi is morbus sine febre est. Ut cum veratrum nigrum, aut atra bile vexatis, aut cum a tristitia insanientibus, aut iis, quorum nervi parte aliqua resoluti sunt, datur. At, ubi

241, 25. 87, 13. 177, 33.

b De Arte XIII, 16. Erasm. Adag. *malo nodo*. Chrys. ad Genes. cap. 1. Homil. VI. † Patin. pag. 248. a I. Diæt. XXXIII, 10. De Insomn. VI, 5. de victu Acut. LVI.

ubi febres ſunt, ſatius eſt ejus rei cauſa cibos potioneſque aſſumere, qui ſimul & alant, & ventrem molliant. Suntque valetudinis genera, quibus ex lacte purgatio convenit.

5 2. *De Alvi ductione.* b

Plerunque vero alvus lotionibus ducenda eſt. quod, ab Aſclepiade c quoque ſic vitu- 29, 7.
peratum, ut tamen ſervatum ſit, video plerunque ſeculo noſtro, præteriri. Eſt autem
10 ea moderatio, quam is ſecutus videtur, aptiſſima, ut neque ſæpe † medicina tentetur, & tamen ſemel, vel ſummum bis, non omittatur, ſi caput grave eſt; ſi oculi caligant; ſi morbus majoris inteſtini eſt, quod
15 Græci κόλον nominant, ſi in imo ventre, aut in coxa dolores ſunt; ſi in ſtomachum quædam bilioſa concurrunt, vel etiam pituita eo ſe, humorve aliquis aquæ ſimilis confert; ſi ſpiritus difficilius redditur; ſi
20 nihil per ſe venter excernit; utique, ſi juxta quoque ſtercus eſt, & intus remanet; aut ſi ſtercoris odorem nihil dejiciens æger ex ſpiritu ſuo ſentit; aut ſi corruptum eſt, quod excernitur; aut ſi prima inedia febrem non
25 ſuſtulit; aut ſi ſanguinem mitti, cum opus ſit, vires non patiuntur, tempuſve ejus rei præteriit; aut ſi multum ante morbum aliquis potavit; aut ſi is, qui ſæpe, vel ſponte, vel caſu purgatus eſt, ſubito habet alvum
30 ſuppreſſam. Servanda vero illa ſunt, ne ante diem tertium ducatur: ne ulla cruditate ſubſtante: ne in corpore infirmo, diuque in adverſa valetudine exhauſto: neve in eo, cui ſatis alvus reddit quotidie, qui-

b Plutarch. de tuend. Valet p. 232. c Plin. xxvi. 3. Craton. Conſilia Med. ex ed. Scholzii.

ve eam liquidam habet: neve in ipso accéſſionis impetu; quia, quod tum infuſum eſt, alvo continetur, regeſtumque in caput, multo gravius periculum efficit. Pridie vero abſtinere debet æger, ut aptus tali cu- 5 rationi ſit. Eodem die ante, aliquot horis, aquam calidam bibere, ut ſuperiores ejus partes madeſcant: tum immittenda in alvum eſt, ſi levi medicina contenti ſumus, pura aqua; ſi paulo valentiori, mulſa; ſi leni, 10 aqua, in qua fœnum græcum, vel ptiſana, vel malva decocta ſit: ſi reprimendi cauſa, ex † verbenis. Acris autem eſt marina aqua, vel alia ſale adjecto: at utraque decocta commodior eſt. Acrior fit, adjecto vel oleo, 15 vel nitro, vel melle quoque. Si acrior eſt, eo plus extrahit, ſed minus facile ſuſtinetur. Id quod infunditur, neque frigidum eſſe oportet, neque calidum; ne alterutro modo lædat. Cum infuſum eſt, quantum 20 fieri poteſt, continere ſe in lectulo debet æger nec primæ cupiditati dejectionis protinus cedere: ubi neceſſe eſt, tum demum deſidere. Fereque eo modo dempta materia, ſuperioribus partibus levatis, mor- 25 bum ipſum mollit. Cum vero, quotiens res coegit, deſidendo aliquis ſe exhauſit, paulisper debet conquieſcere; &, ne vires deficiant, utique eo die cibum aſſumere. qui plenior, an exiguus ſit dandus, ex ra- 30 tione ejus acceſſionis, quæ expectabitur, aut in metu non erit, æſtimari oportebit.

CAP.

† pro quavis herba, ſic Plin. XXVI. c. 10. *Satyrii* nomine quaſvis herbas venerem excitantes nominat.

CAP. XIII.

De Vomitu. a 29, 21.

AT vomitus, ut in secunda quoque valetudine sæpe necessarius biliosis est; sic etiam in his morbis, quos bilis concitavit. Ergo omnibus, qui ante febres horrore & tremore vexantur: omnibus, qui cholera laborant: omnibus etiam cum quadam hilaritate insanientibus; & comitiali 183, 10. quoque morbo oppressis necessarius est. Sed, si acutus morbus est, sicut in cholera; si febris est, inter rigores, asperioribus medicamentis opus non est; sicut in dejectionibus quoque supra dictum est. Satisque 84. 31. est, ea vomitus causa sumi, quæ sanis quoque sumenda esse proposui. At ubi longi valentesque morbi sine febre sunt, ut comitialis aut insania, veratro quoque albo 92, 4. urendum est. Id neque hieme, neque æstate recte datur: optime, vere: tolerabiliter autumno. Quisquis daturus erit, id agere ante debet, ut accepturi corpus b humidius sit. Illud scire oportet, omne ejusmodi medicamentum, quod † potui datur, non semper ægris prodesse, semper c sanis nocere.

CAP. XIV.

De Frictione. a

DE frictione vero & gestatione adeo multa Asclepiades, tanquam inventor ejus, b posuit in eo volumine, quod Communium auxiliorum inscripsit, ut, cum trium tantum faceret mentionem,

a Hippocrat. T. 1. pag. 651. III. De Dict. IV. b Aph. IV, 13. † Vomitui. c Aph. II, 36. IV, 16. a Oribas. Med. collect. VI. 13, 16, 17, 18, &c. b Plin. XXVI, 3. Mercur. de Arte Gymn. I, 7.

hujus & vini & geſtationis, tamen maximam partem in hoc conſumpſerit. Oportet autem neque recentiores viros in his fraudare, quæ vel repererunt, vel recte ſecuti ſunt; & tamen ea, quæ apud antiquiores aliquos poſita ſunt, authoribus ſuis reddere. Neque dubitari poteſt, quin latius quidem, & dilucidius, ubi & quomodo frictione utendum eſſet, Aſclepiades præceperit; nihil tamen reperit, quod non à vetuſtiſſimo authore Hippocrate paucis verbis comprehenſum ſit: qui dixit, Frictione, ſi vehemens ſit, c durari corpus: ſi lenis, molliri: ſi multa, minui: ſi modica, impleri. Sequitur ergo, ut tum utendum ſit, cum aut adſtringendum corpus ſit, quod fluens eſt: aut molliendum, quod induruit: aut digerendum in eo, cui copia nocet: aut alendum id, quod tenue & infirmum eſt.

348, 10. 549, 18.

Quas tamen ſpecies, ſi quis curioſius æſtimet (quod jam ad medicum non pertinet) facile intelliget, omnes ex una cauſa pendere, quæ demit. Nam & adſtringitur aliquid, eo dempto, quod interpoſitum, ut id laxaretur, effecerat: & mollitur, eo detracto, quod duritiem creabat: & impletur, non ipſa frictione, ſed eo cibo, qui poſtea uſque ad cutem, digeſtione quadam relaxatam, penetrat. Diverſarum vero rerum in modo cauſa eſt.

Inter unctionem autem & frictionem multum intereſt. Ungi enim, leniterque pertractari corpus, etiam in acutis & recentibus morbis oportet; in remiſſione tamen, &

c III. Diæt. XLII, 9, 10. Oribaſ. Synopſ. I, 4. Plin. XXVIII, 4.

& ante cibum. Longa vero frictione uti, neque in acutis morbis, neque increſcentibus convenit; præterquam cum phreneticis ſomnus ea quæritur. Amat autem hoc auxi-
5 lium valetudo longa, & jam à primo impetu inclinata. Neque ignoro, quoſdam dicere, omne auxilium neceſſarium eſſe increſcentibus morbis, non cum jam per ſe finiuntur. Quod non ita ſe habet. Poteſt
10 enim morbus, etiam qui per ſe finem habiturus eſt, citius tamen adhibito auxilio tolli. quod duabus de cauſis neceſſarium eſt: & ut quam primum bona valetudo contingat; & ne morbus, qui remanet, ire-
15 rum; quamvis levi de cauſa, exaſperetur. Poteſt enim morbus minus gravis eſſe, quam fuerit; neque ideo tamen ſolvi; ſed reliquiis quibuſdam inhærere, quas admotum aliquod auxilium diſcutiat.

20 Sed ut, levata quoque adverſa valetudine, recte frictio adhibetur; ſic nunquam adhibenda eſt febre increſcente: verum, ſi fieri poterit, cum ex toto corpus ea vacabit; ſin minus, certe cum ea remiſerit. Ea-
25 dem autem modo in totis corporibus eſſe debet, ut cum infirmus aliquis implendus: modo in partibus; aut quia ipſa ejus membri imbecillitas id requirit, aut quia alterius. Nam & capitis [d] longos dolores ipſius
30 frictio levat; non in impetu tamen doloris: & membrum aliquod reſolutum ipſius frictione confirmatur. Longe tamen ſæpius aliud perfricandum eſt, cum aliud dolet: maximeque cum à ſummis, aut à mediis

d Aretæus de Diut. Curat. 1, 1.

partibus corporis evocare materiam volumus; ideoque extremas partes perfricamus. Neque audiendi sunt, qui numero finiunt, quoties aliquis perfricandus sit. Id enim ex viribus hominis colligendum est. Ut si quis perinfirmus est, potest satis esse quinquagies: si robustior, potest ducenties esse faciendum. inter utrumque deinde, prout vires sunt. Quo fit, ut etiam minus sæpe in muliere, quam in viro: minus sæpe in puero, vel sene, quam in juvene, manus dimovendæ sint. Denique, si certa membra perfricantur, multa valentique fricatione opus est. Nam neque totum corpus infirmari cito per partem potest, & opus est quam plurimum materiæ digeri, sive ipsum membrum, sive per id aliud levamus. At, ubi totius corporis imbecillitas hanc curationem per totum id exigit, brevior esse debet & lenior; ut tantummodo summam cutem emolliat, quo facilius capax ex recenti cibo novæ materiæ fiat. In malis jam ægrum esse testatur, e ubi exterior pars corporis friget, interior cum siti calet,
55,22. ut supra posui. Sed tunc quoque unicum in frictione præsidium est, quæ si calorem evocavit, potest alicui medicinæ locum facere.

CAP. XV.

De Gestatione. a

GESTATIO quoque longis & jam inclinatis morbis aptissima est. utilisque est & his corporibus, quæ jam ex

e Aph. IV, 48. a Oribas. Coll. Medic. VI, 23.

ex toto febre carent, sed adhuc exerceri per se non possunt; & his, quibus lentæ morborum reliquiæ remanent, neque aliter eliduntur. Asclepiades etiam in recenti
5 vehementique, præcipueque ardente febre, ad discutiendam eam, gestatione dixit utendum. Sed id periculose fit; meliusque in quiete ejusmodi impetus sustinetur. Si quis tamen [b] experiri volet, sic experiatur, si
10 lingua non erit aspera, si nullus tumor, nulla durities, nullus dolor visceribus, aut capiti, aut præcordiis suberit. At ex toto, nunquam gestari corpus dolens debet, sive id in toto, sive in parte est; nisi tamen so-
15 lis nervis dolentibus; neque unquam increscente febre, sed in remissione ejus.

Genera [c] autem gestationis plura sunt: quæ adhibenda sunt & pro viribus cujusque, & pro opibus; ne aut imbecillum ho-
20 minem nimis digerant, aut humili desint. Gestationum lenissima est navi, vel in portu, vel in flumine; vel lectica, aut scamno: acrior, vehiculo: vehementior, in alto mari † navi. Atque hæ ipsæ & intendi &
25 leniri possunt. Si nihil horum est, suspendi lectus debet, & moveri. Si ne id quidem est, at certe uni pedi lecti fulcimentum subjiciendum est, atque ita lectus huc & illuc manu impellendus Et levia quidem ge-
30 nera exercitationis infirmissimis conveniunt: valentiora vero his, qui jam pluribus diebus febre liberati sunt; aut his, qui gravium morborum initia sic sentiunt, ut adhuc febre vacent (quod & in tabe, & in stomachi

b Oribas. Medic. Coll. VI, 25. c Oribas. Medic. Coll. VI, 23. † Gloss.

machi vitiis, & cum aqua cutem subiit, &
interdum in morbo regio fit) aut ubi qui-
dam morbi, qualis comitialis, qualis insa-
87,18. nia est, sine febre, quamvis diu, manent.
In quibus affectibus ea quoque genera 5
exercitationum necessaria sunt, quæ com-
prehendimus eo loco †, quo, quemadmo-
dum sani, neque firmi homines se gerere
debent, præcepimus.

CAP. XVI. 10

De Abstinentia. a

ABSTINENTIÆ vero duo genera sunt.
Alterum, ubi nihil assumit æger: al-
terum, ubi non nisi quod oportet. 15
Initia morborum primum * famem, sitim-
que desiderant: ipsi deinde morbi, mode-
rationem, ut neque aliud quam expedit,
neque ejus ipsius nimium sumatur. neque
24,33. enim convenit juxta inediam protinus sa- 20
tietatem esse. Quod si sanis quoque cor-
poribus inutile est, ubi aliqua necessitas
famem fecit; quanto inutilius est infirmo,
nedum ægro? Neque ulla res b magis adjuvat
laborantem, quam tempestiva abstinentia. 25
Intemperantes homines apud nos, sibi cibi
tempora, modum curantibus dant. Rur-
sus alii, tempora medicis pro dono remit-
tunt, sibi ipsis modum vendicant. Libera-
liter agere se credunt, qui cætera illorum 30
arbitrio relinquunt, in genere cibi liberi
sunt, quasi quæratur, quid medico liceat,
non quid ægro salutare sit. Cui vehemen-
ter nocet, quoties in ejus, quod assumitur,
vel

† Lib. 1. c. 1, 2. a Soran. Ephes. Isag. cap. x. Hipp. de Vet. M.T. xv. n. 10. b Plin. xxviii, 4.

vel tempore, vel modo, vel genere peccatur.

CAP. XVII.

De Sudore.

5 SUDOR duobus modis elicitur: aut sicco calore, aut balneo. Siccus calor est, & arenæ calidæ, a & laconici, & clibani, & quarundam naturalium sudationum, ubi 10 à terra profusus calidus vapor ædificio includitur, sicut super b Batas in murtetis habemus. Præter hæc, sole quoque, & exercitatione is movetur. Utiliaque hæc genera sunt, quoties humor intus nocet, isque di- 15 gerendus est. Ac nervorum quoque quædam vitia sic optime curantur. Et cætera infirmis possunt convenire: Sol, & exercitatio tantum robustioribus; qui tamen sine febre, vel initio morbi, vel etiam non 20 gravibus morbis tenentur. Cavendum autem est, ne quid horum vel in c febre, vel in cruditate tentetur.

At balnei duplex usus est. Nam modo, discussis febribus, initium cibi plenioris, 25 vinique firmioris, valetudini facit; modo febrem ipsam tollit. Fereque adhibetur, ubi summam cutem relaxari, evocarique corruptum humorem, & habitum corporis mutari expedit. Antiqui timidius eo ute- 30 bantur: Asclepiades d audacius. Neque terrere autem ea res, si tempestiva est, debet: at ante tempus nocet. Quisquis febre liberatus est, simulatque ea uno die non accessit, eo, qui proximus est post tempus accessio-

a Aetius Tetr. I. Serm. III, 9. b Alii *Baias*, Horat. Epist. xv, l. 1. Ovid. de A. A. L. 1. Cassiodor. Var. l. IX, 6. c I. de Morb. Mul. LVIII. 14. d Plin. XXVI, 3.

cessionis, tuto lavari potest. At si circuitum habere ea febris solita est, sic ut tertio, quartove die revertatur, quandocunque non accessit, balneum tutum est. Manentibus vero adhuc febribus, si hæ sunt lentæ, 5 lienesque jamdiu male habent, recte medicina ista tentatur: cum eo tamen, ne præcordia dura sint, neve ea tumeant, neve lingua aspera sit, neve aut in medio corpore, aut in capite dolor ullus sit, neve tum 10 febris increscat. Et in his quidem febribus, quæ certum circuitum habent, duo balnei tempora sunt; alterum, ante horrorem; alterum, febre finita. In his vero, qui lentis febriculis diu detinentur, cum aut ex toto recessit accessio; aut si id non solet, certe 15 lenita est, jamque corpus tam integrum est, quam maxime esse in eo genere valetudinis solet.

Imbecillus homo, iturus in balneum, 20 vitare debet, ne ante frigus aliquod experiatur: ubi in balneum venit, paulisper resistere, experirique, num tempora adstringantur, & an sudor aliquis oriatur: illud si incidit, hoc non secutum est, inutile eo 25 die balneum est: & perungendus est is leniter, & referendus, vitandumque omnimodo frigus, & abstinentia utendum. At si temporibus integris, primum ibi, deinde alibi sudor incipit, fovendum os aqua 30 calida; tum in solio desidendum est; atque ibi quoque videndum, num sub primo contactu aquæ calidæ summa cutis inhorrescat, quod vix tamen fieri potest, si priora

recte

recte accesserunt: certum autem id signum inutilis balnei est.

Ante vero, quam in aquam calidam se demittat, an postea aliquis perungi debeat, ex ratione valetudinis suæ cognoscat. Fere tamen (nisi ubi nominatim, ut postea fiat, id præcipietur) moto sudore e leniter corpus perungendum; deinde in aquam calidam demittendum est. Atque hic quoque habenda virium ratio est; neque committendum, ut per æstum anima deficiat; sed maturius is auferendus, curioseque vestimentis involvendus est, ut ne ad eum frigus aspiret: & ibi quoque, antequam aliquid assumat, insudet.

Fomenta quoque calida sunt, milium, sal, arena: quodlibet eorum calefactum, & in linteum conjectum; etiam solum linteum, si minore vi opus est: at si majore, extincti titiones, involutique panniculis, & 142,
sic circundati. Quinetiam calido oleo re- 18.
plentur f utriculi: & in vasa fictilia (quas à similitudine lenticulas vocant) aqua conjicitur; & sal sacco lineo excipitur, demittiturque in aquam bene calidam, tum super id membrum, quod fovendum est, collocatur. Juxtaque ignem, ferramenta duo ignita sunt, capitibus paulo latioribus: alterum ex his demittitur in siccum salem, & aqua super leviter aspergitur; ubi frigere cœpit, ad ignem refertur: idem & in altero fit; deinde invicem in utroque: intereaque descendit salsus & calidus succus, qui contractis aliquo morbo nervis opitulatur. His omni-

e I. De Morb. Mul. LVIII, 13. f Diogen. Laert. l. v. vit. Aristot. pag. 117. ed. Lond. Valeriola observ. 1. observ. LI. in uxore partu difficili laborante.

omnibus commune eſt, digerere id, quod vel præcordia onerat, vel fauces ſtrangulat, vel in aliquo membro nocet. Quando autem quoque utendum ſit, in ipſis morborum generibus dicetur. 5

CAP. XVIII.

Qui cibi, potioneſve, aut valentis, aut mediæ, aut imbecillæ materiæ ſint.

CUM de his dictum ſit, quæ detrahendo juvant: ad ea veniendum eſt, quæ nos alunt, id eſt cibum, & potionem. 10 Hæc autem non omnium tantum morborum, ſed etiam ſecundæ valetudinis communia præſidia ſunt. Pertinetque ad rem, 15 omnium proprietates noſſe: primum, ut
49, 4. ſani ſciant, quomodo his utantur: deinde,
17, 30. ut exequentibus nobis morborum curatio-
18, 12. nes, liceat ſpecies rerum, quæ aſſumendæ neceſſario erunt, ſubjicere: neque neceſſe 20 ſit ſubinde ſingulas eas nominare.

Scire igitur oportet, omnia legumina, quæque ex frumentis panificia ſunt, generis valentiſſimi eſſe (valentiſſimum voco, in quo plurimum alimenti eſt:) item omne 25 animal quadrupes domi natum; omnem grandem feram, quales ſunt caprea, cervus, aper, onager; omnem grandem avem, quales ſunt anſer, & pavo, & grus; omnes belluas marinas, ex quibus cetus eſt, quæque 30 his pares ſunt: item mel, & caſeum. Quo minus mirum eſt, opus piſtorium valentiſſimum eſſe, quod ex frumento, adipe melle, caſeo a conſtat. In media vero materia-

a II. Diæt. XXI, 10.

teria numerari ex oleribus debere ea, quorum radices, vel bulbos assumimus: ex quadrupedibus, leporem: aves omnes à minimis ad phœnicopterum: item pisces omnes, qui salem non patiuntur, solidive saliuntur. Imbecillissimam vero materiam esse, omne olus, & quicquid in cauliculo * nascitur, qualis est cucurbita, & cucumis, & capparis, omnia † poma, oleas, cochleas, itemque conchylia.

Sed quamvis hæc ita discreta sint, tamen etiam, quæ sub eadem specie sunt, magna discrimina recipiunt; aliaque res alia vel valentior est, vel infirmior. Siquidem plus alimenti est in pane, quam in ullo alio. Firmius est b triticum, quam milium: idipsum, quam hordeum: & ex tritico firmissima siligo; deinde simila; deinde cui nihil ademptum est, quod c αὐτόπυρον Græci vocant: infirmior est, ex polline: infirmissimus, cibarius panis. Ex leguminibus vero valentior faba, vel lenticula, quam pisum. Ex d oleribus valentior rapa, napique, & omnes bulbi (in quibus cepam quoque, & allium numero) quam pastinaca, vel quæ specialiter radicula appellatur. Item firmior brassica, & beta, & porrum, quam lactuca, vel cucurbita, vel asparagus. At ex fructibus surculorum valentiores uvæ, ficus, nuces, palmulæ, quæque poma proprie nominantur. Atque ex his ipsis firmiora, quæ succosa, quam quæ fragilia sunt. Item ex his e avibus, quæ in media specie sunt, valentiores eæ, quæ pedibus, quam quæ volatu magis

G nitun-

* Patin. p. 282, 283. & 287. † id. ibid. b II. De Diæt. x, 1. Athen. Deipn. III. 30. p. 115. c Ath. Deipn. III. c. 28. d II. Diæt. xxiv. e II. Diæt. xvii.

nituntur: & ex his, quæ volatu fidunt, firmiores ſunt grandiores aves, quam minutæ, ut ficedula & turdus. Atque eæ quoque, quæ in aqua degunt, leviorem cibum præſtant, quam quæ natandi ſcientiam non habent. Inter domeſticas vero quadrupedes, leviſſima ſuilla eſt; graviſſima, bubula. Itemque ex feris, quo majus quodque animal, eo robuſtior ex eo cibus eſt. f Piſciumque eorum, qui ex media materia ſunt, quamvis maxime utimur, tamen graviſſimi ſunt: tum ex quibus ſalſamenta quoque fieri poſſunt, qualis lacertus eſt; deinde hi, qui, quamvis teneriores, tamen duri ſunt, ut aurata, corvus, ſparus, oculata; tum plani: poſt quos etiam leviores ſunt, lupi, mullique; & poſt hos, omnes ſaxatiles.

Neque vero in generibus rerum tantummodo diſcrimen eſt, ſed etiam in ipſis: quod & ætate fit, & membro, & ſolo, & cœlo, & habitu. Nam quadrupes vel omne animal ſi lactens eſt, minus alimenti præſtat: itemque quo tenerior pullus cohortalis eſt. In piſcibus quoque media ætas, quæque nondum ſummam magnitudinem implevit. Deinde ex eodem ſue, ungulæ, roſtrum, aures, cerebellum. Ex agno, hœdove, cum petiolis totum g caput aliquanto, quam cætera membra, leviora ſunt; adeo ut in media materia poni poſſint. Ex avibus, colla, alæve recte infirmiſſimis annumerantur. Quod ad ſolum vero pertinet, frumentum quoque valentius eſt collinum, quam

f II. Diæt. XIIX. g II. Diæt. XXI, 2.

quam campestre. Levior [h] piscis inter saxa editus, quam in arena; levior in arena, quam in limo. Quo fit, ut ex stagno, vel lacu, vel [i] flumine eadem genera graviora
5 sint. Leviorque, qui in alto, quam qui in vado vivit. Omne etiam ferum [k] animal domestico levius; & quodcumque humido cœlo, quam quod sicco natum est. Deinde eadem omnia pinguia, quam macra; re-
10 centia, quam salsa; nova, quam vetusta, plus alimenti habent. Tum res eadem magis alit jurulenta, quam assa; magis assa, quam frixa. Ovum durum valentissimæ materiæ est; molle, vel sorbile, imbecillis-
15 simæ. Cumque panificia omnia firmissima sint, elota tamen quædam genera frumenti, ut alica, oryza, ptisana, vel ex iisdem facta sorbitio, vel pulticula, & aqua quoque madens panis, imbecillissimis annumerari po-
20 test.

Ex potionibus vero, quæcunque ex frumento facta est, itemque lac, mulsum, defrutum, passum, vinum aut dulce, aut vehemens, aut mustum, aut magnæ vetustatis,
25 valentissimi generis est. At acetum, & id vinum quod † paucorum annorum, vel austerum, vel pingue est, in media materia est. ideoque infirmis nunquam ejus generis dari debet. Aqua omnium imbecillissima est. Fir-
30 miorque ex frumento potio est, quo firmius fuit ipsum frumentum: firmior ex eo vino, quod bono solo, quam quod tenui; quodque temperato cœlo, quam quod aut nimis humido, aut nimis sicco, nimiumque aut frigido,

h II. Diæt. XIIX. 9. Athenæus Deipn. VII, c. 15.
i II. Diæt. XIX, 1. k II. Diæt. XX. † Patin. p. 299.

aut calido natum est. Mulsum, quo plus mellis habet; defrutum, quo magis decoctum; passum, quo ex sicciore uva est, eo valentius est. † Aqua levissima l pluviatilis est; deinde fontana, tum ex flumine, tum ex puteo; posthæc ex nive, aut glacie; gravior his, ex lacu; gravissima, ex palude. Facilis etiam, & necessaria cognitio est naturam ejus requirentibus. Nam levis, pondere apparet; & ex his, quæ pondere pares sunt, eo melior quæque est, quo celerius * & calefit & frigescit; quoque celerius ex ea legumina percoquuntur.

Fere vero sequitur, ut, quo valentior quæque materia est, eo minus facile concoquatur; sed si concocta est, plus alat. Itaque utendum est materiæ genere pro viribus; modusque omnibus pro genere sumendus. Ergo imbecillis hominibus, rebus infirmissimis opus est: mediocriter firmos, media materia optime sustinet: & robustis apta validissima est. Plus deinde aliquis assumere ex levioribus potest: in his magis, quæ valentissima sunt, temperare sibi debet.

CAP. XIX.

Quæ natura ac proprietas cujusque rei sit, qua vescimur.

NEQUE hæc sola discrimina sunt; sed etiam aliæ res boni succi, aliæ mali sunt; quæ εὔχυμα, & κακόχυμα Græci vocant: aliæ lenes, aliæ acres: aliæ crassiorem pituitam in nobis faciunt, aliæ tenuiorem: aliæ idoneæ sunt stomacho, aliæ

† Aquæ bonæ malæve signa enumerantur a Casaubono *in Athenæum Animadv.* L. 11. c. 7. l Pallad. R. R. I. 17. Colum. de R. R. I. 5. * Aph. V. 26.

aliæ alienæ: Itemque aliæ inflant, aliæ ab hoc absunt: aliæ calefaciunt, aliæ refrigerant: aliæ facile in stomacho acescunt, aliæ non facile intus corrumpuntur: aliæ movent alvum, aliæ supprimunt: aliæ citant urinam, aliæ tardant: quædam somnum movent, quædam sensus excitant. Quæ omnia ideo noscenda sunt, quoniam aliud alii, vel corpori, vel valetudini, convenit.

CAP. XX.

De his, quæ boni succi sunt.

BONI succi sunt, triticum, siligo, alica, oryza, amylum, tragum, ptisana, [a] lac, caseus mollis, omnis venatio, omnes aves, quæ ex media materia sunt: ex majoribus quoque hæ, quas supra nominavimus: medii inter teneros durosque pisces, ut mullus, & lupus: olera, lactuca, urtica, malva, cucumis, cucurbita, portulaea, cochleæ, palmulæ: ex pomis quodcumque neque acerbum, neque acidum est: vinum dulce, vel lene, passum, defrutum, oleæ, quæve ex his duobus in alterutro servatæ sunt: † vulvæ, rostra, * trunculique suum, omnis pinguis caro, omnis glutinosa, omne jecur, ovum sorbile.

CAP. XXI.

De his, quæ mali succi sunt.

MALI vero succi sunt, milium, panicum, hordeum, legumina, caro domestica permacra, omnisque caro salsa, omne [a] salsamentum, garum, vetus caseus,

a Varro R. R. II. 11. † Plin. Ep. l. 1. Ep. 15.
* in Tyron. notis occurrit vox Trunculus pag. 167.
a Athen. Deipn. III. c. 31. pag. 116.

ſeus, ſiſer, radicula, rapa; napi, bulbi, braſſica, magiſque etiam cyma ejus, aſparagus, beta, cucumis, porrum, eruca, naſturtium, thymum, nepeta, ſatureia, hyſſopum, ruta, anethum, feniculum, cuminum, aniſum, lapathum, ſinapi, allium, cepa, lienes, renes, inteſtina, pomum quodcunque acidum vel acerbum eſt, acetum, omnia acria, acida, acerba, oleum, * piſces quoque ſaxatiles, omneſque, qui ex tenerrimo genere ſunt, aut hi, qui rurſus nimium duri viroſique ſunt, ut fere quos ſtagna, lacus, limoſive rivi ferunt, quive in nimiam magnitudinem exceſſerunt.

CAP. XXII.

Quæ res lenes, quæve acres ſint.

LENES autem ſunt, ſorbitio, pulticula, laganum, amylum, ptiſana, pinguis caro, & quæcunque glutinoſa eſt: quod fere quidem in omni, quæ domeſtica, fit, præcipue tamen in ungulis, trunculiſque ſuum, in petiolis capituliſque hœdorum & vitulorum & agnorum, omnibuſque cerebellis. Item lac, &, quæ proprie dulcia nominantur, defrutum, paſſum; nuclei pinei. Acria ſunt, omnia nimis auſtera, omnia acida, omnia ſalſa; & mel quidem, quo melius eſt, eo magis. Item allium, cepa, eruca, ruta, naſturtium, cucumis, beta, braſſica, aſparagus, ſinapi, radicula, intubus, ocimum, lactuca, maximaque olerum pars.

CAP.

* Refutat Celſum Nonn. de Re Cibar. l. 3. c. 13. p. 319.

CAP. XXIII.

De his, quæ crassiorem, quæve tenuiorem pituitam faciunt.

CRASSIOREM autem pituitam faciunt, ova sorbilia, alica, oryza, amylum, ptisana, lac, bulbi, omniaque fere glutinosa. Extenuant eandem, omnia salsa, atque, acria, & acida.

CAP. XXIV.

De his, quæ stomacho idonea sunt.

STOMACHO autem apta sunt, quæcunque austera sunt, & quæ acida, quæque contacta sale modico sunt. Item panis sine fermento, & elota alica, vel oryza, vel ptisana; omnis avis, omnis venatio; atque utraque vel assa, vel elixa: ex domesticis animalibus bubula: si quid ex cæteris sumitur, macrum potius, quam pingue: ex sue, ungulæ, rostra, aures, vulvæque steriles: ex oleribus, intuba, lactuca, pastinaca, cucurbita elixa, siser: ex pomis, cerasum, morum, sorbum, pirum fragile, quale crustumiinum vel nævianum est: item pira, quæ ponuntur, Tarentina, atque Signina; malum orbiculatum, aut Scandianum, vel Amerinum, vel cotoneum, vel Punicum, apsinthium, murices, purpuræ, cochleæ, uvæ ex olla, molle ovum, palmulæ, nuclei pinei, a oleæ albæ ex b dura muria, eædem aceto intinctæ, vel nigræ, quæ in arbore bene permaturuerunt, vel quæ in passo, defrutove versatæ sunt: vinum austerum, licet

a Mercurial. Var. Lect. 1, 3. b Mercurial. Var. Lect. 11, 26. sed refutatur a L. Nonnio de Re Cibar. l. 3. c. 45. pag. 421.

jam aſperum ſit, item reſinatum: duri ex media materia piſces, oſtrea, pectines, murices, purpuræ, cochleæ: cibi, potioneſque frigidæ, vel fervidæ.

CAP. XXV.

Quæ res alienæ ſtomacho ſint.

ALIENA vero ſtomacho ſunt, omnia tepida, omnia ſalſa, omnia jurulenta, omnia [a] prædulcia, omnia pinguia, ſorbitio, panis fermentatus, idemque vel ex milio, vel ex hordeo, oleum, radices olerum, & quodcunque olus ex oleo garove eſtur, mel, mulſum, defrutum, paſſum, lac, omnis caſeus, uva recens, ficus & viridis & arida, legumina omnia, quæque inflare conſueverunt: item thymum, nepeta, ſatureia, hyſſopum, naſturtium, lapathum, lampſana, juglandes. Ex his autem intelligi poteſt, non, quicquid boni ſucci eſt, protinus ſtomacho convenire; neque quicquid ſtomacho convenit, protinus boni ſucci eſſe.

CAP. XXVI.

De his, quæ inflant.

INFLANT autem, omnia fere legumina, omnia pinguia, omnia prædulcia, omnia jurulenta, muſtum, atque etiam id vinum, cui nihil adhuc ætatis acceſſit: ex oleribus, allium, cepa, braſſica, omneſque radices, excepto ſiſere & paſtinaca, bulbi, ficus etiam aridæ, ſed magis virides, uvæ recentes, nuces omnes, exceptis nucleis pineis,

a Calviſ. apud Chariſ. Soſip. Inſtit. Gram. l. 1.

pineis, lac, omnisque [b] caseus, quicquid denique subcrudum aliquis assumpsit.

De his, quæ minime inflant.

Minima inflatio fit ex venatione, aucupio, piscibus, pomis, oleis, conchiliis, ovis vel mollibus vel sorbilibus, vino vetere. Feniculum vero, & anethum, inflationes etiam levant.

CAP. XXVII.

De his, quæ calefaciunt, aut refrigerant. p. 31.

AT calefaciunt, piper, sal, caro omnis jurulenta, allium, cepa, ficus arida, salsamentum, vinum, & quo meracius est, eo magis.

Refrigerant, olera, quorum crudi caules assumuntur, ut intubus, & lactuca: itemque coriandrum, cucumis, elixa cucurbita, beta, mora, cerasa, mala austera, pira fragilia, caro elixa, præcipueque acetum, sive cibus ex eo, sive potio assumitur.

CAP. XXVIII.

De his, quæ intus facile corrumpuntur.

FACILE autem intus corrumpuntur, panis fermentatus, & quisquis alius quam ex tritico est, & omne pistorium opus, lac, mel; itemque lactentia atque teneri pisces, ostrea, olera, caseus & recens & vetus, crassa vel tenera caro, vinum dulce, mulsum, defrutum, passum; quicquid denique vel jurulentum est, vel nimis dulce, vel nimis tenue.

b De Vict. Acut. LIX, 5.

De his, quæ intus minime vitiantur.

At minime intus vitiantur, panis sine fermento, aves, & eæ potius duriores, duri pisces, neque solum aurata puta, aut scarus, sed etiam lolligo, locusta, polypus: 5 item bubula, omnisque dura caro; eademque aptior est, si macra, si salsa est; omniaque salsamenta: cochleæ, murices, purpuræ: vinum austerum, vel resinatum.

CAP. XXIX. 10

De his, quæ alvum movent.

32, 9.

AT alvum movent, panis fermentatus, magisque si a cibarius vel hordeaceus est; brassica, si subcruda est, lactuca, anethum, nasturtium, ocimum, 15 urtica, portulaca, radicula, capparis, allium, cepa, malva, lapathum, beta, asparagus, cucurbita, cerasa, mora, poma omnia mitia, ficus etiam arida, sed magis viridis, uvæ 20 recentes pingues, minutæ aves, cochleæ, garum, salsamentum, ostrea, pelorides, echini, musculi, & omnes fere conchulæ, maximeque jus earum; saxatiles, & omnes teneri pisces, sepiarum atramentum; si 25 qua caro assumitur pinguis, eadem vel jurulenta, vel elixa; aves, quæ natant; mel crudum, lac, lactentia omnia, mulsum, vinum dulce vel salsum, aqua, omnia tenera, tepida, b dulcia, pinguia, elixa, jurulen- 30 ta, salsa, diluta.

CAP.

a Victor. Variar. Lect. I. 22. b Athen. Deipn. III. 33.

CAP. XXV.

De his, quæ alvum adstringunt. 32, 9.

CONTRA adstringunt, panis ex siligine, vel ex simila; magis, si sine fermento est; magis etiam si tostus est; intenditurque vis ejus etiam, si bis coquitur: pulticula vel ex alica, vel ex panico, vel ex milio; itemque ex iisdem sorbitio; & magis, si hæc ante fricta sunt: lenticula cui vel beta, vel intubus, vel ambubeia, vel plantago adjecta est; magisque etiam, si illa ante fricta est: per se etiam intubus, vel ex plantagine, vel * ambubeia fricta; minuta olera, brassica bis decocta; dura ova; magisque si assa sunt: minutæ aves, merula, palumbes; magisque, si in posca decocta est: grus, omnesque aves, quæ magis currunt, quam volant; lepus, caprea; jecur ex his, quæ sevum habent, maximeque bubulum, ac sevum ipsum: a caseus, qui vehementior vetustate fit, vel ea mutatione, quam in eo transmarino videmus; aut si recens est, ex melle, mulsove decoctus: item mel coctum, pira immatura, sorba, magisque ea, quæ torminalia vocantur, mala cotonea, & punica, oleæ vel albæ vel præmaturæ, myrta, palmulæ, purpuræ, murices, vinum resinatum vel asperum, item meracum, acetum, mulsum quod inferbuit, asperum item defrutum, passum, aqua vel tepida vel præfrigida, dura, id est, ea quæ tarde † putescit, ideoque pluviatilis potissimum, omnia dura, macra, austera, aspera,

* Salm. Exerc. Plin. pag. 583. a F. ed. Ultraj.
a De Vict. Acut. LIX, 5. † l. putrescit.

ra, tosta, & in eadem carne, assa potius, quam elixa.

CAP. XXXI.

De his, quæ urinam movent.

URINAM autem movent, quæcunque in horto nascentia boni odoris sunt, ut apium, ruta, anethum, ocimum, mentha, hyssopum, anisum, coriandrum, nasturtium, eruca, feniculum. præter hæc, asparagus, capparis, nepeta, thymum, satureia, lampsana, pastinaca, magisque agrestis, radicula, siser, cepa. Ex venatione, maxime lepus, vinum tenue, piper & rotundum & longum, sinapi, apsinthium, nuclei pinei.

CAP. XXXII.

De his, quæ ad somnum apta sunt.

SOMNO vero aptum est papaver, lactuca, maximeque æstiva, cujus caulicu-lus jam lacte repletus est, morum, porrum.

De his, quæ sensum excitant.

Sensus vero excitant, nepeta, thymum, satureia, hyssopum, præcipueque pulegium, ruta, & cepa.

CAP. XXXIII.

De his, quæ materiam evocant.

EVOCARE vero materiam multa admodum possunt: sed ea, cum ex peregrinis medicamentis maxime constent, aliisque magis, quam quibus ratione victus succur-

ſuccurritur, opitulentur, in præſentia differam: ponam vero ea, quæ prompta, & his morbis, de quibus protinus dicturus ſum, apta, corpus erodunt, & ſic ex eo,
5 quidquid mali eſt, extrahunt. Habent autem hanc facultatem, ſemina erucæ, naſturtii, radiculæ; præcipue tamen omnium, ſinapis. Salis quoque & fici eadem vis eſt.

10 *De his, quæ reprimunt.*

Leniter vero ſimul & reprimunt & molliunt, lana ſuccida, ex aceto vel vino, cui oleum adjectum eſt; contritæ palmulæ, furfures in ſalſa aqua vel aceto decocti.

15 At ſimul reprimunt & refrigerant, herba muralis (parthenium vel perdicium appellant) ſerpillum, pulegium, ocimum, herba ſanguinalis (quam Græci πολύγονον vocant) portulaca, papaveris folia, capreo-
20 lique vitium, coriandri folia, hyoſcyamum, muſcus, ſiſer, apium, ſolanum (quam ſρύχνον Græci vocant) braſſicæ folia, intubus, plantago, feniculi ſemen, contrita pira vel mala, præcipueque cotonea, lenti-
25 cula, aqua frigida, maximeque pluviatilis, 290,
vinum, acetum, & ex horum aliquo ma- 18.
dens vel panis, vel farina, vel ſpongia, vel 204,
lacinia, vel lana ſuccida, vel etiam linteo- 15.
lum, creta cimolia, gypſum, melinum,
30 myrteum, a roſa, acerbum oleum, verbenarum contuſa cum teneris caulibus folia; cujus generis ſunt olea, cupreſſus, myrtus, lentiſcus, tamarix, liguſtrum, roſa, rubus, laurus, hedera, punicum malum.

Sine

a Patin. p. 328.

Sine frigore autem reprimunt, cocta cotonea, malicorium, aqua calida, in qua verbenæ coctæ sunt, quas supra proposui, pulvis vel ex fece vini, vel ex myrti foliis, amaræ nuces. 5

31, 20. 105, 11.

De his, quæ calefaciunt.

Calefacit vero, ex qualibet farina cataplasma, sive ex tritici, sive ex farris, sive hordei, sive ervi, vel lolii, vel milii, vel panici, vel lenticulæ, vel fabæ, vel lupini, 10 vel lini, vel fœni græci, ubi ea deferbuit, calidaque imposita est. Valentior tamen ad id omnis farina est ex mulso, quam ex aqua cocta. Præterea cyprinum, irinum, medulla, adeps ex fele juncta oleo, magisque, si vetus est, sal, nitrum, git, piper. 15 quinque folium.

De his, quæ durant, aut emolliunt.

Fereque, quæ vehementer & reprimunt & refrigerant, durant: quæ autem calefaciunt & digerunt, ea emolliunt: præcipueque ad emolliendum potest cataplasma ex lini vel fœni græci semine. 20

His autem omnibus, & simplicibus, & permixtis, varie medici utuntur; ut magis, 25 quid quisque persuaserit sibi, appareat, quam quid evidenter compererit.

30

LIBER

LIBER TERTIUS.

CAP. I.

De morborum generibus.

PRÆVISIS omnibus, quæ pertinent ad universa genera morborum, ad singulorum curationes veniam. Hos autem in duas species Græci diviserunt; aliosque ex his acutos, alios longos esse dixerunt. Ideoque, quoniam non semper eodem modo respondebant, eosdem alii inter acutos, alii inter longos retulerunt. Ex quo, plura eorum genera esse, manifestum est. Quidam enim breves acutique sunt, qui cito vel tollunt hominem, vel ipsi cito finiuntur. Quidam longi, sub quibus neque sanitas in propinquo, neque exitium est. Tertiumque genus eorum est, qui modo acuti, modo longi sunt. idque non in febribus tantummodo, in quibus frequentissimum est; sed in aliis quoque fit. Atque etiam, præter hos, quartum est; quod neque acutum dici potest, quia non perimit; neque utique longum, quia, si occurritur, facile sanatur. Ego, cum de singulis dicam, cujus quisque generis sit, indicabo.

Dividam autem omnes in eos, qui in totis corporibus consistere videntur, & eos, qui oriuntur in partibus. Incipiam à prioribus, pauca de omnibus præfatus. In nullo quidem morbo plus fortuna sibi vendi- 405, 16.

care

care quam ars: ars, quam natura, potest: utpote cum, repugnante [a] natura, nihil medicina proficiat. Magis tamen ignoscendum medico est parum proficienti in acutis morbis, quam in longis. Hic enim breve 5 spacium est, intra quod, si quod auxilium non profuit, æger extinguitur: ibi & deliberationi, & mutationi remediorum tempus patet; adeo ut raro, si inter initia medicus accessit, obsequens æger sine illius 10 vitio pereat. Longus tamen morbus cum penitus insedit, quod ad difficultatem pertinet, acuto par est. Et acutus quidem, quo vetustior est; longus autem, quo recentior, eo facilius curatur. 15

Alterum illud ignorari non oportet,
18, 13. quod non omnibus ægris eadem auxilia conveniunt. Ex quo incidit, ut alia atque alia summi authores, quasi sola, venditaverint, prout cuique cesserant. Opor- 20 tet itaque, ubi aliquid non respondet, non tanti putare authorem, quanti ægrum, & experiri * aliud atque aliud. Sic tamen, ut in acutis morbis cito mutetur, quod nihil prodest: in longis, quos tempus, ut facit, sic 25 etiam solvit, non [b] statim condemnetur, si quid non statim profuit: minus vero removeatur, si quid paulum saltem juvat; quia profectus tempore expletur. 30

CAP.

a Hippocrat. Lex. T. II. 10. Seneca de Tranq. An. c. VI. † Hipp. de A. T. XX. 6. * Philo Judæus de Josepho pag. 531. ed. 1631. b Cœl. Aurelian. Tard. pass. IV, 3. pag. 454.

CAP. II.

Quomodo morbi cognoscantur, & an increscant, an minuantur, & qua ratione ab initio, qui languere incipit, curari debeat.

PROTINUS autem inter initia scire facile est, quis acutus morbus, quis longus sit: non in his solum, in quibus semper ita se habet; sed in his quoque, in quibus variat. Nam ubi sine intermissionibus accessiones & dolores graves urgent, acutus morbus est. Ubi lenti dolores, lentæve febres sunt, & spatia inter accessiones porriguntur, acceduntque ea signa, quæ in priore a volumine exposita sunt, longum hunc futurum esse, manifestum est.

Videndum etiam est, morbus an increscat, an consistat, an minuatur: quia quædam remedia increscentibus morbis, plura inclinatis conveniunt. Eaque, quæ crescentibus apta sunt, ubi acutus increscens urget, in remissionibus potius experienda sunt. Increscit autem morbus, dum graviores dolores, accessionesque veniunt; hæque & ante, quam proximæ, revertuntur, & postea desinunt. Atque in longis quoque morbis, etiam tales notas non habentibus, scire licet, increscere, si somnus incertus est, si deterior concoctio, si fœtiodiores dejectiones, si tardior sensus, si pigrior mens, si percurrit corpus frigus aut calor, si id magis pallet. Ea vero, quæ contraria his sunt, decedentis ejus notæ sunt.

a II. c. v.

Præter hæc, in acutis b morbis ſerius æger alendus eſt, nec niſi jam inclinatis; ut inedia, dempta materia, impetum frangat. In longis maturius, ut ſuſtinere ſpatium affecturi mali poſſit. At, ſi quando is non in toto corpore, ſed in parte eſt; magis tamen ad rem pertinet, vim totius corporis moliri, quam partis; cum per eam partes ægræ ſanentur. Multum etiam intereſt, ab initio quis recte curatus ſit, an perperam: quia curatio minus his prodeſt, in quibus aſſidue fruſtra fuit. Si quis temere habitus, adhuc integris viribus vivit, admota curatione momento reſtituitur.

Sed cum ab his cœperim, quæ notas quaſdam futuræ adverſæ valetudinis exhibent, curationum quoque principium ab animadverſione ejuſdem temporis faciam. Igitur, ſi quid ex his, quæ propoſita ſunt, incidit, omnium optima ſunt, † quies
298, & abſtinentia: ſi quid bibendum, aqua;
15. idque interdum uno die fieri ſatis eſt; in-
348, terdum, ſi terrentia manent, biduo: pro-
21. ximeque abſtinentiam ſumendus eſt cibus exiguus, bibenda aqua, poſtero die etiam vinum, deinde invicem alternis diebus, modo aqua, modo vinum, donec omnis cauſa metus finiatur. per hæc enim ſæpe inſtans gravis morbus diſcutitur. Plurimique falluntur, dum ſe primo die protinus ſublaturos languorem, aut exercitatione, aut balneo, aut coacta dejectione, aut vomitu, aut ſudationibus, aut vino ſperant. non quod non interdum id incidat,

b Aph. I. 4. & 10. † Liv. 22. c. 18.

dat, aut non decipiat, sed quod sæpius fallat; solaque abstinentia sine ullo periculo medeatur. Cum præsertim etiam pro modo terroris moderari liceat: &, si leviora in-
5 dicia fuerunt, satis sit à vino tantum abstinere; quod subtractum plus, quam si cibo aliquid dematur, adjuvat: si paulo graviora, satis sit, non aquam tantum bibere, sed etiam cibo carnem subtrahere: inter-
10 dum panis quoque minus, quam pro consuetudine assumere, humidoque cibo esse contentum, & olere potissimum. Satisque sit, tum ex toto à cibo, à vino, ab omni motu corporis abstinere, cum vehementes notæ
15 terruerunt. Neque dubium est, quin vix quisquam, qui non dissimulavit, sed per hæc mature morbo occurrit, ægrotet.

CAP. III.

20 *De Febrium generibus.*

ATQUE hæc quidem sanis facienda sunt, tantum causam metuentibus. sequitur vero curatio febrium; quod & in toto corpore, & vulgare maxime mor-
25 bi genus est. Ex his una a quotidiana, altera tertiana, altera quartana est. Interdum etiam longiore circuitu quædam redeunt, sed id raro evenit. In prioribus, & morbi sunt, & medicina.

30 Ac quartanæ quidem b simpliciores sunt. Incipiunt fere ab horrore; deinde calor erumpit; finitaque febre biduum integrum est. ita quarto die revertitur.

Tertianarum vero duo genera sunt. Al-

a I. Epidem. III, 14. &c. b I. Epidem. III, 17.

terum eodem modo, quo quartana, & incipiens, & desinens; illo tantum interposito discrimine, quod unum diem præstat integrum, tertio redit. Alterum longe perniciosius, quod tertio quidem die revertitur, ex octo autem & quadraginta horis fere sex & triginta per accessionem occupat (interdum etiam vel minus, vel plus) neque ex toto in † remissione desistit; sed tantum levius est. Id genus plerique medici ἡμιτριταῖον appellant.

Quotidianæ vero variæ sunt, & multiplices. Aliæ enim protinus à calore incipiunt, aliæ à frigore, aliæ ab horrore. Frigus voco, ubi extremæ partes membrorum inalgescunt: horrorem, ubi totum corpus intremit. Rursus aliæ sic desinunt, ut ex toto sequatur integritas: aliæ sic, ut aliquantum quidem minuatur ex febre, nihilominus tamen quædam reliquiæ remaneant, donec altera accessio accedat: ac sæpe aliæ vix quicquam aut nihil remittunt, sed ita, ut cœpere, continuant. Deinde, aliæ fervorem ingentem habent, aliæ tolerabilem: aliæ quotidie pares sunt, aliæ impares; atque invicem altero die leniores, altero vehementiores: aliæ tempore eodem postridie revertuntur, aliæ vel serius vel celerius: aliæ diem noctemque accessione & decessione implent, aliæ minus, aliæ plus: aliæ, cum decedunt, sudorem movent, aliæ non movent; atque aliàs per sudorem ad integritatem venitur, aliàs corpus tantum imbecillius redditur. Accessio-

† Est proprium verbum medicorum, Gronov. ad Senec. Epist. 53.

cessiones etiam, modo singulæ singulis diebus fiunt, modo binæ pluresve concurrunt. Ex quo sæpe evenit, ut quotidie plures accessiones remissionesque sint; sic tamen, ut unaquæque alicui priori respondeat.

Interdum vero accessiones quoque confunduntur, sic ut notari neque tempora earum, neque spatia possint. Neque verum est, quod dicitur à quibusdam, nullam febrem inordinatam esse, nisi aut ex vomica, aut ex inflammatione, aut ex ulcere. Facilior enim semper curatio foret, si hoc verum esset. nam, quod evidentes causæ faciunt, facere etiam abditæ possunt. Neque de re, sed de verbo controversiam movent, qui, cum aliter aliterque in eodem morbo febres accedunt, non easdem inordinate redire, sed alias aliasque subinde oriri dicunt. Quod tamen ad curandi rationem nihil pertineret, etiamsi vere diceretur. Tempora quoque remissionum modo liberalia, modo vix ulla sunt.

CAP. IV.

De Curationum diversis generibus.

ET febrium quidem ratio maxime talis est. Curationum vero diversa genera sunt, prout authores aliquos habent. Asclepiades officium esse medici dicit, ut tuto, ut celeriter, ut jucunde curet. Id votum est: sed fere periculosa esse nimia & festinatio & voluptas solet. Qua vero moderatione utendum sit, ut quan-

tum fieri poteſt, omnia iſta contingant, prima ſemper habita ſalute, in ipſis partibus curationum conſiderandum erit.

Et ante omnia quæritur, primis diebus æger qua ratione continendus ſit. Antiqui, medicamentis quibuſdam datis, concoctionem moliebantur; eo quod a cruditatem maxime horrebant: deinde eam materiam, quæ lædere videbatur, ducendo ſæpius alvum ſubtrahebant. Aſclepiades medica-
29, 7. menta ſuſtulit; alvum non toties, ſed fe-
85, 7. re tamen in omni morbo, ſubduxit. Febre vero ipſa præcipue ſe ad remedium uti profeſſus eſt. Convellendas etiam vires ægri putavit, luce, vigilia, ſiti ingenti; ſic, ut ne os quidem primis diebus elui ſineret. Quo magis falluntur, qui per omnia jucundam ejus diſciplinam eſſe concipiunt. Etenim ulterioribus quidem diebus cubantis etiam luxuriæ ſubſcripſit, primis vero tortoris vicem exhibuit.

Ego autem, medicamentorum dari potiones, & alvum duci non niſi raro debere, concedo. Et id non ideo tamen agendum, ut ægri vires convellantur, exiſtimo: quoniam ex imbecillitate ſummum periculum eſt. Minui ergo tantum materiam ſuperantem oportet; quæ naturaliter digeritur, ubi nihil novi accedit. Itaque abſtinendus à cibo primis diebus eſt, & in luce habendus æger (niſi infirmus) interdiu, quoniam corpus iſta quoque digerit; iſque cubare quam maximo conclavi debet.

Quod ad ſitim vero ſomnumque pertinet,

Aph. I, 22.

net, moderandum eſt, ut interdiu vigilet; noctu, ſi fieri poteſt, conquieſcat: ac neque potet, neque nimium ſiti crucietur. Os etiam ejus elui poteſt, ubi & ſiccum
5 eſt, & ipſi fœtet. quamvis id tempus aptum potioni non eſt. Commodeque Eraſiſtratus dixit, ſæpe, interiore parte humorem non requirente, os & fauces requirere; neque ad rem, male haberi ægrum, pertinere. Ac
10 primo quidem ſic tenendus eſt.

Optimum vero medicamentum eſt, opportune cibus datus, qui quando primum dari debeat, quæritur. Plerique ex antiquis tarde dabant, ſæpe quinto die, ſæpe ſexto,
15 & id fortaſſe vel in Aſia, vel in Ægypto, 8, 22.
cœli ratio patitur. Aſclepiades, ubi ægrum triduo per omnia fatigaverat, quartum diem cibo deſtinabat. At Themiſon nuper, non, quando cœpiſſet febris, ſed quando deſiſſet,
20 aut certe levata eſſet, conſiderabat, &, ab illo tempore expectato die tertio, ſi non acceſſerat febris, ſtatim: ſi acceſſerat, ubi ea vel deſierat, vel, ſi aſſidue inhærebat, ſi certe ſe inclinaverat, cibum dabat.

25 Nihil autem horum utique perpetuum 17, 2.
eſt. Nam poteſt primo die primus cibus dandus eſſe, poteſt ſecundo, poteſt tertio, poteſt non niſi quarto, aut quinto; poteſt poſt unam acceſſionem, poteſt poſt duas; po-
30 teſt poſt plures. Refert enim, qualis morbus ſit, quale corpus, quale cœlum, quæ ætas, quod tempus anni. Minimeque, in rebus 18, 33.
multum inter ſe differentibus, perpetuum eſſe præceptum temporis poteſt. In mor-

bo, qui plus virium aufert, celerius cibus dandus est: itemque eo b cœlo, quo magis digerit. Ob quam causam in Aphrica nullo die æger abstineri recte videtur. Maturius etiam puero, quam juveni: æstate, 5 quam hieme, dari debet. c Unum illud, & semper, & ubique servandum est, ut ægri
78, 13. vires subinde assidens medicus inspiciat, &
131, quamdiu supererunt, abstinentia pugnet;
21. si imbecillitatem vereri cœperit, cibo sub- 10
295, veniat. Id enim ejus officium est, ut ægrum,
22. neque supervacua materia oneret, neque imbecilliorem fame perdat. Idque apud Erasistratum quoque invenio: qui, quamvis parum docuit, quando venter, quando cor- 15 pus ipsum exinaniretur, dicendo tamen, hæc esse videnda, & tum cibum dandum, cum corpori deberetur: satis ostendit, dum vires superessent, dari non oportere; ne deficerent, consulendum esse. 20

Ex his autem intelligi potest, ab uno medico multos non posse curari: eumque, si artifex est, idoneum esse, qui non multum ab ægro recedit. Sed, qui quæstui serviunt, quoniam is major ex populo est, li- 25 benter amplectuntur ea præcepta, quæ sedulitatem non exigunt; ut in hac ipsa re. Facile est enim dies vel accessiones numerare his quoque, qui ægrum raro vident: ille assideat necesse est, qui, quod solum 30 opus est, visurus est, quando nimis imbecillus futurus sit, nisi cibum acceperit. In pluribus tamen ad initium cibi dies quartus aptissimus esse consuevit.

Est

b Aph. 1, 15. c Aph. 1, 9.

Est autem alia etiam de diebus d ipsis dubitatio, quoniam antiqui potissimum e impares sequebantur, eosque, tanquam tunc de ægris judicaretur, κρισίμους † nominabant. f Hi
5 erant dies tertius, quintus, septimus, nonus, undecimus, quartusdecimus, unus & vigesimus; ita ut summa potentia septimo, deinde quartodecimo, deinde uni & vigesimo daretur. Igitur sic ægros nutriebant, 138, 9.
10 ut dierum imparium accessiones expectarent: deinde postea cibum, quasi levioribus accessionibus instantibus, darent: adeo ut Hippocrates, g si alio die febris desisset, recidivam timere sit solitus.

15 Id Asclepiades jure ut vanum repudiavit; neque in ullo die, quia par imparve esset ægris vel majus vel minus periculum esse dixit. Interdum enim pejores dies pares fiunt; & opportunius post febrium ac-
20 cessiones cibus datur. Nonnumquam etiam in ipso morbo, dierum ratio mutatur; fitque gravior, qui remissior esse consueverat. Atque ipse quartusdecimus par est, in quo esse magnam vim antiqui fatebantur.
25 Qui cum octavum primi naturam habere contenderent, ut ab eo secundus septenarius inciperet, ipsi sibi repugnabant, non octavum, neque decimum, neque duodecimum diem sumendo, quasi potentiorem:
30 plus enim tribuebant nono, & undecimo. Quod cum fecissent sine ulla probabili ratione, ab undecimo, non ad tertiumdecimum, sed ad quartumdecimum transibant. Est etiam apud Hippocratem, ei, quem sep-

d I. Epidem. III. de Partu septim. VII. VIII. e Julian. Imper. Epist. pag. 207. † Cæl. Aurel. Acut. Morb. I. 14. f Aph. II, 23, 24. g Aph. IV, 61.

timus dies liberaturus ſit, quartum eſſe graviſſimum. Ita, illo quoque authore, in die pari & gravior febris eſſe poteſt, & certa futuri nota. Atque idem alio loco quartum quemque diem, ut in utrunque effi- 5 caciſſimum apprehendit; id eſt, quartum, ſeptimum, undecimum, quartumdecimum, decimumſeptimum: in quo ab impari ad paris rationem tranſit. Et ne in hoc quidem propoſitum conſervavit: cum à ſe- 10 ptimo die undecimus, non quartus, ſed quintus ſit. Adeo apparet, quacumque ratione ad numerum reſpexerimus, nihil rationis, ſub illo quidem authore, reperiri. Verum in his quidem antiquos tunc ce- 15 lebres admodum Pythagorici numeri fefellerunt: cum hic quoque medicus non numerare dies debeat, ſed ipſas acceſſiones intueri; & ex his conjectare, quando dandus cibus ſit. 20

Illud autem magis ad rem pertinet, ſcire, cibumne oporteat dari, cum jam bene venæ conquieverunt, aut etiamnum manentibus reliquiis febris. Antiqui enim quam integerrimis corporibus alimentum offe- 25 rebant. Aſclepiades, inclinata quidem febre, ſed adhuc tamen inhærente. In quo vanam rationem ſecutus eſt: non quod non ſit interdum maturius cibus dandus, ſi mature timetur altera acceſſio: ſed quod 30 ſcilicet non niſi quam ſaniſſimo dari debeat. * minus enim corrumpitur, quod integro corpori infertur. Neque tamen verum eſt, quod Themiſoni videbatur, ſi duabus horis

* Aph. 1. 19.

ris integer futurus esset æger, satius esse tunc dare; ut ab integro corpore potissimum diduceretur. Nam si diduci tam celeriter posset, id esset optimum. Sed cum
5 hoc breve tempus non præstet, satius est, principia cibi à decedente febre, quam reliquias ab incipiente excipi. Ita, si longius tempus secuturum est, quam integerrimo dandus est: si etiam breve, antequam
10 ex toto integer fiat. Quo loco vero integritas est, eodem est remissio, quæ maxime in febre continua potest esse. At hoc quoque quæritur, utrum tot horæ expectandæ sint, quot febrem habuerunt: an
15 satis sit, primam partem earum præteriri, ut ægris jucundius insidat, quibus interdum non vacat. Tutissimum est autem, ante totius accessionis tempus præterire: quamvis, ubi longa febris fuit, potest in-
20 dulgeri ægro maturius, dum tamen ante minimum pars dimidia prætereatur. Idque non in ea sola febre, de qua proxime dictum est, sed in omnibus ita servandum est.

25

CAP. V.

De febrium speciebus, & singularum curationibus: & primo, quando cibus febricitantibus dandus sit.

30 HÆc magis per omnia genera febrium perpetua sunt: nunc ad singulas earum species descendam. Igitur si semel tantum accessit, deinde desiit, eaque vel ex * inguine, vel ex lassitudine; vel ex æstu,

* Malim. *sanguine* vel *ingluvie*, quomodo enim ex inguine posset oriri febris? dein enumerat causas externas, quas inter inguen censeri non potest.

æstu, aliave simili re fuit, sic, ut interior nulla causa metum fecerit, postero die, cum tempus accessionis ita transiit, ut nihil moveret, cibus dari potest. At, si ex alto calor venit; & gravitas vel capitis vel præcordiorum secuta est; neque apparet, quid corpus confuderit; quamvis unam accessionem secuta integritas est: tamen, quia tertiana timeri potest, expectandus est dies tertius; &, ubi accessionis tempus præteriit, cibus dandus est, sed exiguus; quia quartana quoque timeri potest. At die quarto demum, si corpus integrum est, eo cum fiducia utendum. Si vero postero, tertiove, aut quarto die secuta febris est; scire licet, morbum esse. Sed tertianarum, quartanarumque (quarum & certus circuitus, & finis integer, & liberaliter quieta tempora sunt) expeditior ratio est. de quibus suo loco dicam.

Nunc vero eas explicabo, quæ quotidie urgent. Igitur tertio quoque die cibus ægro commodissime datur; ut alter febrem minuat, alter viribus subveniat. Sed is dari debet, si quotidiana febris est, quæ ex toto desinat, simulatque corpus integrum factum est: sin, quamvis non accessiones, febres tamen junguntur, & quotidie quidem increscunt, sed sine integritate tamen remittunt, cum corpus ita se habet, ut major remissio non expectetur: si altero die gravior, altero levior accessio est, post graviorem. Fere vero graviorem accessionem levior a nox sequitur: quo fit, ut graviorem accessionem nox quoque tristior antecedat. At,

a Aph. II, 13.

At, si continuatur febris, neque levior unquam fit, & dari cibum necesse est, quando dari debeat, magna dissensio est. Quidam, quia fere * remissius matutinum tem-
5 pus ægris est, tunc putant dandum. Quod si respondet, non quia mane est, sed quia remissio est ægris, dari debet. Si vero ne tunc quidem ulla requies ægris est, quia hoc ipso pejus id tempus est, quod, cum sua na-
10 tura melius esse debeat, morbi vitio non est, simulque insequitur tempus meridianum, à quo cum omnis æger fere pejor fiat, timeri potest, ne ille magis etiam, quam ex consuetudine, urgeatur. Igitur
15 alii vespere tali ægro cibum dant. Sed, cum eo † tempore fere pessimi ‡ sint, qui ægrotant, verendum est, ne, si quid tunc moverimus, fiat aliquid asperius. Ob hæc alii differunt ad mediam noctem, decurso jam
20 gravissimo tempore, eodemque longissime distante. Securius vero datur antelucanis horis; quibus omnes fere maxime dormiunt: deinde matutino tempore; quod natura sua levissimum est.

25 Si vero febres vagæ sunt: quia verendum est, ne cibum statim subsequantur; quandocunque quis ex accessione levatus est, tunc debet assumere. At, si plures accessiones eodem die veniunt, considerare
30 oportet, pares ne per omnia sint (quod vix fieri potest) an impares. Si per omnia pares sunt: post eam potius accessionem cibus dari debet, quæ non inter meridiem & vesperem desinit. Si impares sunt: consideran-

* Cæl. Aurel. Morb. Chronic. II. 14. p. 427. Buxtorf. Lex. Chald. p. 540. † Cæl. Aurel. A.M. l. 1. c. 15. p. 48. ‡ Achill. Tasius de Clitophont. pag. 21.

ſiderandum eſt, quo diſtent. Nam, ſi altera gravior, altera levior eſt, poſt graviorem dari debet: ſi altera longior, altera brevior, poſt longiorem: ſi altera gravior, altera longior eſt, conſiderandum eſt, utra magis affligat, illa vi, an hæc tempore, & poſt eam dandus eſt. Sed plane plurimum intereſt, quantæ qualeſque inter eas remiſſiones ſint. Nam, ſi poſt alteram febrem motio manet, poſt alteram integrum corpus eſt; integro corpore, cibo tempus aptius eſt.

Si ſemper febricula manet; ſed alterum tamen longius tempus remiſſionis eſt; id potius eligendum eſt: adeo ut, ubi acceſſiones continuantur, protinus, inclinata priore, dandus cibus ſit. Etenim perpetuum eſt, ad quod omne conſilium dirigi poteſt; cibum quam maxime ſemper ab [b] acceſſione futura reducere: &, hoc ſalvo, dare quam integerrimo corpore. Quod non inter duas tantum, ſed etiam inter plures acceſſiones ſervabitur. Sed, cum ſit aptiſſimum, tertio quoque die cibum dare; tamen, ſi corpus infirmum eſt, quotidie dandus eſt: multoque magis, ſi continentes febres ſine remiſſione ſunt; quantoque magis corpus affligunt; aut ſi duæ pluresve acceſſiones eodem die veniunt. Quæ res efficit, ut & à primo die protinus cibus dari quotidie debeat, ſi protinus venæ conciderunt: & ſæpius eodem die, ſi inter plures acceſſiones ſubinde vis corpori deeſt. Illud tamen in his ſervandum eſt; ut poſt eas febres

b Aph. 1, 11.

bres minus cibi detur, post quas, si per corpus liceret, omnino non daretur. Cum vero febris instet, incipiat, augeatur, consistat, decedat, deinde in decessione consi-
5 stat, aut finiatur; scire licet, optimum cibo tempus esse febre finita: deinde, cum decessio ejus consistit: tertium, si necesse est, quandocumque decedit: cætera omnia periculosa esse. Si tamen propter infirmi-
10 tatem necessitas urget, satius esse, consistente jam incremento febris, aliquid offerre, quam increscente: satius esse, instante, quam incipiente: cum eo tamen ut nullo tempore is, qui deficit, non sit sustinendus.
15 Neque hercule satis est, ipsas tantum febres medicum intueri, sed etiam totius corporis habitum, & ad eum dirigere curationem; seu supersunt vires, seu desunt, 120,8.
seu quidam mali affectus interveniunt.
20 Cum vero semper ægros securos agere conveniat, ut corpore tantum, non etiam animo laborent: tum præcipue, ubi cibum sumpserunt. Itaque, si qua sunt, quæ exasperatura eorum animos sunt; optimum
25 est, ea, dum ægrotant, eorum notitiæ sub- 358,11.
trahere: si id fieri non potest, sustinere tamen post cibum, postque somni tempus, & cum experrecti sunt, tum exponere.

CAP. VI.

30

Quando potiones febricitantibus dari expediat.

SED de cibo facilior quidem cum ægris ratio est: quoniam sæpe stomachus hunc

hunc respuit, etiamsi mens concupiscit. De potione vero ingens pugna est; eoque magis, quo major febris est. Hæc enim sitim accendit, & tum maxime aquam exigit, cum illa periculosissima est. Sed docendus æger est, ubi febris conquieverit, protinus sitim quoque quieturam: longioremque accessionem fore, si quod ei datum fuerit alimentum: ita celerius eum desinere sitire, qui non bibit. Necesse est tamen, quanto facilius etiam sani famem, quam sitim sustinent, tanto magis ægris in potione, quam in cibo indulgere. Sed primo quidem die nullus humor dari debet: nisi subito sic venæ conciderunt, ut cibus quoque dari debeat. Secundo vero, cæterisque etiam, quibus cibus non dabitur, tamen, si magna sitis urgebit, potio dari potest.

Ac ne illud quidem, ab Heraclide Tarentino dictum, ratione caret: ubi aut bilis ægrum, aut cruditas male habet, expedire quoque per modicas potiones misceri
218, novam materiam corruptæ. Illud viden-
15. dum est, ut, qualia tempora cibo leguntur, talia potioni quoque: ubi sine illo datur, deligantur, cum ægrum dormire cupiemus: quod fere sitis prohibet. Satis autem convenit, cum omnibus [a] febricitantibus nimius humor alienus sit, tum præcipue esse fœminis, quæ ex partu in febres inciderunt.

Sed cum tempora cibo potionique febris & remissionis ratio det, non est expedi-

a Aph. I, 16.

peditissimum scire, quando æger febricitet, quando melior sit, quando deficiat: sine quibus dispensari illa non possunt. Venis enim maxime credimus, † fallacissimæ rei; quia sæpe istæ lentiores celeriores-ve sunt, & ætate, & sexu, & corporum natura. Et plerunque satis sano corpore, si stomachus infirmus est, nonnunquam etiam incipiente febre, subeunt & quiescunt: ut imbecillus is videri possit, cui facile laturo gravis instat accessio. Contra sæpe eas concitat & resolvit sol, & balneum, & exercitatio, & metus, & ira, & quilibet alius animi affectus. adeo ut, cum primum medicus venit, solicitudo ægri dubitantis, quomodo illi se habere videatur, eas moveat. Ob quam causam, a periti medici est, non protinus ut venit, apprehendere manu brachium: sed primum residere hilari vultu, percunctarique, quemadmodum se habeat; &, si quis ejus metus est, eum probabili sermone lenire; tum deinde ejus carpo manum admovere. Quas venas autem conspectus medici movet, quam facile mille res turbant! Altera res est, cui credimus, calor, æque fallax. Nam hic quoque excitatur æstu, labore, somno, metu, solicitudine.

Igitur intueri quidem etiam ista oportet: sed his non omnia credere. Ac protinus quidem scire, non febricitare eum, cujus venæ naturaliter ordinatæ sunt, teporque talis est, qualis esse sanis solet: nec protinus etiam sub calore motuque febrem

† Pancirolæ observ. IV. a De decent. ornatu T. IX. X. Pallad. Sophist. in l. V. Epidem. pag. m. 201. Actuar. de M. M. II, 2.

sese concipere: sed ita, si summa quoque arida inæqualiter cutis est; si calor & in fronte est, & ex intimis præcordiis oritur; si spiritus ex naribus cum fervore prorumpit; si color, aut rubore, aut pallore novo mutatus est; si oculi graves, & aut perficci, aut subhumidi sunt; si sudor, cum fit, inæqualis est; si venæ non æquis intervallis moventur. Ob quam causam medicus neque in tenebris, neque à capite ægri debet residere; sed illustri loco adversus eum, ut omnes notas, ex vultu quoque cubantis perspiciat.

Ubi vero febris fuit, atque decrevit, spectare oportet, num tempora, partesve corporis aliæ paulum madescant, quæ sudorem venturum esse testentur. Ac si qua ejus nota est, tunc demum dare potui calidam aquam, cujus salubris effectus est, si sudorem per omnia membra diffundit. Hujus
135, autem rei causa, continere æger sub veste
21. satis multa manus debet; eademque crura, pedesque contegere: qua mole plerique ægros in ipso impetu febris, potissimeque ubi ardens ea est, male habent. Si sudare corpus cœpit, linteum tepefacere oportet, paulatimque singula membra detergere. At ubi sudor omnis finitus est, aut si is non venit, ubi quam maxime tepuit, & idoneus esse cibo æger videtur, sub veste leniter ungendus est, tum detergendus, deinde ei cibus dandus.

Cibus † autem febricitantibus humidus est aptissimus, aut humori certe quam proxi-

† 1 Aph. 16.

proximus: utique ex materia quam leviſſima; maximeque † ſorbitio: eaque, ſi magnæ febres fuerunt, quam tenuiſſima eſſe debet. Mel quoque deſpumatum huic recte
5 adjicitur, quo corpus magis nutriatur: ſed id, ſi ſtomachum offendit, ſupervacuum eſt; ſicut ipſa quoque ſorbitio. Dari vero in vicem ejus poteſt, vel intrita ex aqua calida, vel alica elota; ſi firmus eſt ſtoma-
10 chus, & compreſſa alvus, ex aqua mulſa; ſi vel ille languet, vel hæc profluit, ex poſca. Et primo quidem cibo ita ſatis eſt: ſecundo vero aliquid adjici poteſt, ex eodem tamen genere materiæ, vel olus,
15 vel conchylium, vel pomum. At, dum febres quidem increſcunt, hic ſolus idoneus cibus eſt. Ubi vero aut deſinunt, aut levantur, ſemper quidem incipiendum eſt ab aliquo ex materia leviſſima, adjiciendum
20 vero aliquid ex media, ratione habita ſubinde & virium hominis, & morbi. 78, 14.

Apponendi vero ægro varii cibi (ſicut Aſclepiades præcepit) tum demum ſunt, ubi faſtidio urgetur, neque ſatis vires ſufficiunt; 120, 8.
25 ut paulum ex ſingulis deguſtando, famem vitet. At ſi neque vis, neque cupiditas deeſt, nulla varietate ſolicitandus æger eſt; ne plus aſſumat, quam concoquat. Neque verum eſt, quod ab eo dicitur, facilius
30 concoqui cibos varios; eduntur quidem facilius: ad concoctionem autem materiæ genus & modus pertinent. Neque inter magnos dolores, neque increſcente b morbo, tutum eſt, ægrum cibo impleri; ſed

† Hippocr. de Vet. M. XI. XII. b Aph. I, 7, 8.

ubi inclinata jam in melius valetudo eſt.

Sunt aliæ quoque obſervationes in febribus neceſſariæ; atque id quidem videndum eſt, quod quidam ſolum præcipiunt, an adſtrictum corpus ſit, an profluat. Quorum alterum ſtrangulat, alterum digerit. Nam, ſi adſtrictum eſt, ducenda alvus eſt, movenda urina, eliciendus omni modo ſudor. In hoc genere morborum ſanguinem etiam miſiſſe, concuſſiſſe vehementibus geſtationibus corpus, in lumine habuiſſe, imperaſſe famem, ſitim, vigiliam prodeſt. Utile eſt etiam ducere in balneum, prius demittere in ſolium, tum ungere, iterum ad ſolium redire, multaque aqua fovere inguina; interdum etiam oleum in ſolio cum aqua calida miſcere; uti cibo rarius & ſerius, tenui, ſimplici, molli, calido, exiguo; maximeque oleribus, qualia ſunt, lapathum, urtica, malva; vel jure etiam concharum, muſculorumve, aut locuſtarum: neque danda caro, niſi elixa, eſt. At potio eſſe debet magis liberalis, & ante cibum, & poſt hunc, & cum hoc, ultra quam ſitis coget. Poteritque à balneo etiam pingue jus, aut dulcius dari vinum: poterit ſemel, aut bis interponi Græcum ſalſum.

37, 7. 147, 19. Contra vero, ſi corpus profluet, ſudor coercendus, quies adhibenda erit; tenebris, ſomnoque, quandocunque volet, utendum; non niſi levi geſtatione corpus agitandum, & pro genere mali ſubveniendum. Nam, ſi venter fluit, aut ſi ſtomachus non continet, ubi febris decrevit, libera-

beraliter oportet aquam tepidam potui dare, & vomere cogere; nisi aut fauces, aut præcordia, aut latus dolet, aut vetus morbus est.

5 Si vero sudor exercet, duranda cutis est, vel nitro, vel sale; quæ cum oleo miscentur. At, si levius id vitium est, oleo corpus ungendum est: si vehementius, rosa, vel melino, vel myrteo, cui vinum austerum
10 sit adjectum.

Quisquis autem fluore æger est, cum venit in balneum; prius ungendus, deinde in solium demittendus est. Si in cute vitium est, frigida quoque, quam calida aqua
15 melius utetur. Ubi ad cibum ventum est, dari debet his valens, frigidus, siccus, simplex, qui quam minime corrumpi possit, panis tostus, caro assa, vinum austerum, vel certe subausterum; &, si venter pro-
20 fluit, calidum: si sudores nocent, vomitusve sunt, frigidum.

CAP. VII.

Quomodo pestilentes febres curari debeant.

25 DESIDERAT etiam propriam animadversionem in febribus pestilentiæ casus. In hac minime utile est, aut fame, aut medicamentis uti, aut ducere
30 alvum. Si vires sinunt, sanguinem mittere optimum est; præcipueque, si cum ardore febris est. Si id parum tutum est, ubi febris aut tenuata est, aut levata, vomitu pectus purgare. Sed in hoc maturius, quam

in aliis morbis, ducere in balneum opus
est; vinum calidum, & meracius dare, &
omnia glutinosa: inter quæ quoque car-
nem, generis ejusdem. Nam quo celerius
ejusmodi tempestates corripiunt, eo ma- 5
turius auxilia, etiam cum quadam temeri-
tate, rapienda sunt. Quod si puer est, qui
laborat; neque tantum robur ejus est, ut
sanguis mitti possit, cucurbitulis ei uten-
dum est; ducenda alvus vel aqua vel pti- 10
sanæ cremore; tum demum is levibus cibis
nutriendus. Et ex toto non sic pueri, ut
viri, curari debent. Ergo, ut in alio quo-
que genere morborum, parcius in his
agendum est: non facile sanguinem mitte- 15
re, non facile ducere alvum, non cruciare
vigilia, fameve, aut nimia siti, non vino
curare. Vomitus post febrem eliciendus
est: deinde dandus cibus ex levissimis; tum
is dormiat: postero die, si febris manet, 20
abstineat: tertio, ad similem cibum redeat.
Dandaque opera est, quantum fieri potest,
ut inter opportunam abstinentiam cibo op-
portuno, omissis cæteris, nutriatur.

2. *Curatio ardentis febris.* 25

Si vero ardens febris extorret, nulla
medicamenti danda potio est; sed in ipsis
accessionibus oleo & aqua refrigerandus
est: quæ miscenda manu sunt, donec al-
bescant. Etiam amplo conclavi tenendus, 30
quo multum & purum aerem trahere possit;
neque multis vestimentis strangulandus,
137, 20. sed admodum levibus tantum velandus
est. Possunt etiam super stomachum im-
poni,

poni, folia vitis in aqua frigida tincta. Ac
ne siti quidem nimia vexandus est. Alendus
maturius est, id est à die tertio, & ante ci-
bum iisdem perungendus. Si pituita in
5 stomacho coiit, inclinata jam accessione,
vomere cogendus est; & tunc dandum fri-
gidum olus, aut pomum, ex his, quæ sto-
macho conveniunt. Si siccus manet stoma-
chus, protinus vel ptisanæ, vel alicæ, vel
10 oryzæ cremor dandus est, cum quo recens
adeps cocta sit. Cum vero in summo incre-
mento morbus est, utique non ante diem
quartum, magna siti antecedente, frigida
aqua copiose præstanda est, ut bibat etiam
15 ultra satietatem; &, cum jam venter &
præcordia ultra modum repleta, satisque
refrigerata sunt, vomere debet. Quidam
ne vomitum quidem exigunt; sed ipsa
aqua frigida, tantum ad satietatem data,
20 pro medicamento utuntur. Ubi utrumli-
bet factum est, multa veste operiendus est, 131,
& collocandus, ut dormiat. Fereque post 21.
longam sitim & vigiliam, post multam sa-
tietatem, post infractum calorem, plenus
25 somnus venit; per quem ingens sudor ef-
funditur, idque præsentissimum auxilium
est: sed in his tantum, in quibus præter
ardorem, nulli dolores, nullus præcordio-
rum tumor; nihil prohibens, vel in pulmo-
30 ne, vel in faucibus; non ulcus, non defe-
ctio, non profluvium alvi fuit. Si quis au-
tem in hujusmodi febre leniter [a] tussit, is
neque vehementi siti conflictari, neque
bibere aquam frigidam debet; sed eo modo

a Aph. IV, 54.

curandus est, quo in cæteris febribus præcipitur.

CAP. VIII.

Curatio semitertianæ febris, quæ ἡμιτριταῖος dicitur.

AT, ubi id genus tertianæ est, quod ἡμιτριταῖον Medici appellant, magna cura opus est, ne id fallat. Habet enim plerunque frequentiores accessiones decessionesque, ut aliud morbi genus videri possit; porrigiturque febris in horas viginti quatuor, & triginta sex; ut, quod idem est, non idem esse videatur. Et magnopere necessarium est, neque dari cibum, nisi in ea remissione, quæ vera est; &, ubi ea venit, protinus dari. Plurimique sub alterutro curantis errore subito moriuntur. Ac, nisi magnopere aliqua res prohibet, inter initia sanguis mitti debet; tum dari cibus, qui neque incitet febrem, & tamen longum ejus spatium sustineat.

CAP. IX.

Curatio lentarum febrium.

NONNUNQUAM etiam lentæ febres sine ulla remissione corpus tenent; ac neque cibo, neque ulli remedio locus est. In hoc casu medici cura esse debet, ut morbum mutet: fortasse enim curationi opportunior fiet. Sæpe igitur ex aqua frigida, cui oleum sit adjectum, corpus ejus pertractandum est, quoniam interdum sic evenit, ut horror oriatur, & fiat initium quod-

quoddam novi motus; exque eo, cum magis corpus incaluit, sequatur etiam remissio. In his frictio quoque ex oleo & sale salubris videtur.

5 At, si diu frigus est, & torpor, & jactatio corporis, non alienum est, in ipsa febre dare * mulsi tres aut quatuor cyathos, vel cum cibo vinum bene dilutum. Intenditur enim sæpe ex eo febris; & major ortus calor simul 10 & priora mala tollit, & spem remissionis, inque ea curationis ostendit.

Neque hercule ista curatio nova est, qua nunc quidam traditos sibi ægros, qui sub cautioribus medicis trahebantur, in- 15 terdum † contrariis remediis sanant. Siquidem apud antiquos quoque ante Herophilum & Erasistratum, maximeque post Hippocratem fuit Petron quidam, qui febricitantem hominem, ubi acceperat, multis 20 vestimentis operiebat, ut simul calorem ingentem, sitimque excitaret. Deinde, ubi paulum remitti cœperat febris, aquam frigidam potui dabat; ac, si moverat sudorem, explicuisse se ægrum judicabat: si non mo- 25 verat, plus etiam aquæ frigidæ ingerebat, & tum vomere cogebat. Si alterutro modo febre liberaverat, protinus suillam assam, & vinum homini dabat. Si non liberaverat, decoquebat aquam sale adjecto, 30 eamque bibere cogebat, ut vomendo ventrem purgaret.

19, 15.

134, 34.

Et intra hæc omnis ejus medicina erat. Eaque non minus grata fuit his, quos Hippocratis successores non refecerant; quam

* *Mulsæ* Rom. Leg. † Senec. de Clem. I. 9.

nunc est his, quos Herophili vel Erasistra-
475, ti æmuli diu tractos non expedierunt. Ne-
19. que ideo tamen non est temeraria ista medi-
cina; quia plures, si protinus à principiis
excepit, interemit. Sed, cum eadem omni- 5
bus convenire non possint, fere, quos ratio
non restituit, temeritas † adjuvat. Ideoque
ejusmodi medici melius alienos ægros,
121, 9. quam suos nutriunt. Sed est circumspecti
quoque hominis, & novare interdum, & 10
augere morbum, & febres accendere; quia
curationem, ubi id, quod est, non recipit,
potest recipere id, quod futurum est.

CAP. X.

15

Remedia in febribus ad capitis dolorem, & præcordiorum inflammationem, & ariditatem, & scabritiem linguæ.

CONSIDERANDUM etiam est, febres ne
solæ sint, an alia his quoque mala ac- 20
cedant; id est, num caput doleat, num
lingua aspera, num præcordia intenta sint.
Si capitis dolores sunt, rosam cum aceto
miscere oportet, & id ingerere: deinde
habere duo pitacia, quæ latitudinem fron- 25
tis, longitudinemque æquent: ex his in-
vicem alterum in aceto & rosa habere, al-
terum in fronte; aut intinctam iisdem la-
nam succidam imponere. Si acetum of-
fendit, pura rosa utendum est. Si rosa ipsa 30
lædit, oleo acerbo. Si ista parum juvant,
teri potest vel iris arida, vel nuces amaræ,
vel quælibet herba ex refrigerantibus.
Quorum quidlibet ex aceto impositum,
dolorem

† Exemp. vide apud Valleriolam lib. 3. obs. 4.

dolorem minuit ; ſed magis aliud in alio. Juvat etiam panis cum papavere injectus, vel cum roſa, ceruſa, ſpumave argenti. Olfacere quoque vel ſerpillum, vel anethum,
5 non lienum eſt.

At, ſi in præcordiis inflammatio & dolor eſt, primo ſuperimponenda ſunt cataplaſmata reprimentia; ne, ſi calidiora fuerint, plus eo materiæ concurrat. Deinde,
10 ubi prima inflammatio ſe remiſit, tunc demum ad calida & humida veniendum eſt; ut ea, quæ remanſerunt, diſcutiant. Notæ vero inflammationis ſunt quatuor, rubor, & tumor, cum calore, & dolore. Quo ma-
15 gis erravit Eraſiſtratus, qui febrem nullam 5, 7.
ſine hac eſſe dixit.

Ergo, ſi ſine inflammatione dolor eſt, nihil imponendum eſt. hunc enim ſtatim ipſa febris ſolvet. At, ſi neque inflammatio, 70, 3.
20 neque febris, ſed tantum præcordiorum dolor eſt; protinus calidis & ſiccis fomentis uti licet. Si vero lingua ſicca eſt, & ſcabra, detergenda primum penicillo eſt ex aqua calida: deinde ungenda mixtis in-
25 ter ſe roſa & melle. Mel purgat, roſa reprimit, ſimulque ſicceſcere non ſinit. At ſi ſcabra non eſt, ſed arida, ubi penicillo deterſa eſt, ungi roſa debet, cui ceræ ſit paulum adjectum.
30

CAP. XI.

Remedia contra frigus, quod febrem præcedit.

SOLET etiam ante febres esse frigus; idque vel molestissimum morbi genus est. Ubi id expectatur, omni potione prohibendus æger est: hæc enim paulo ante data, multum malo adjicit. Item maturius veste multa tegendus est. Admovenda partibus his, pro quibus metuimus, sicca & calida fomenta: sic, ut ne statim vehementissimi calores incipiant, sed paulatim increscant. Perfricandæ quoque eæ partes manibus unctis ex vetere oleo sunt, eique adjiciendum aliquid ex calefacientibus. Contentique medici quidam una frictione, etiam ex quolibet oleo, sunt. In harum febrium remissionibus nonnulli tres quatuor sorbitionis cyathos, etiamnum manente febre, dant: deinde, ea bene finita, reficiunt stomachum cibo frigido & levi. Ego tum hoc puto tentandum, cum parum cibus, semel & post febrem datus, prodest.

Sed curiose prospiciendum est, ne tempus remissionis decipiat. Sæpe enim in hoc quoque genere valetudinis jam minui febris videtur, & rursus intenditur. Itaque ei remissioni credendum est, quæ etiam immoratur, & jactationem, fervoremque corporis, quem ζέσιν Græci vocant, minuit. Illud satis convenit, si quotidie pares accessiones sunt, quotidie parvum cibum dandum:

dum: si impares, post graviorem, cibum; post leviorem, aquam mulsam.

CAP. XII.

Curatio horroris in febribus.

5 HORROR autem eas fere febres antecedit, quæ certum habent circuitum, & ex toto remittuntur; ideoque [a] tutissimæ sunt, maximeque curationes admit-
10 tunt. Nam ubi incerta tempora sunt, neque alvi ductio, neque balneum, neque vinum, neque medicamentum aliud recte datur. Incertum est enim, quando febris ventura sit: ita fieri potest, ut, si subito vene-
15 rit, summa in eo pernicies sit, quod auxilii causa fuit inventum. Nihilque aliud fieri potest, quam ut primis diebus bene abstineat æger: deinde, sub decessu febris ejus, quæ gravissima est, cibum sumat.

20 At ubi certus circuitus est, facilius omnia illa tentantur; quia facilius proponere nobis & accessionum & decessionum vices possumus. In his autem, cum [b] veteraverunt, utilis fames non est. Primis tan-
25 tummodo diebus ea pugnandum est: deinde dividenda curatio est, & ante horror, tum febris discutienda. Igitur cum primum aliquis inhorruit, & ex horrore incaluit, dare ei oportet potui tepidam aquam
30 subsalsam, & vomere eum cogere: nam fere talis horror ab his oritur, quæ biliosa in stomacho resederunt. Idem faciendum est, si proximo quoque circuitu æque accessit: sæpe enim sic discutitur. Jamque

a Aph. IV, 43. b *Inveteraverunt*, Rittershus. ad Phædr. 1. Fab. 2.

que, quod genus febris sit, scire licet.

Itaque sub expectatione proximæ accessionis, quæ instare tertia potest, deducendus in balneum est; dandaque opera est, ut per tempus horroris in solio sit. Si ibi quoque senserit, nihilominus idem sub expectatione accessionis quartæ faciat: siquidem eo quoque modo sæpe is discutitur. Si nec balneum quidem profuit, ante accessionem allium edat, aut bibat calidam aquam cum pipere: siquidem ea quoque assumpta calorem movent; qui horrorem non admittit. Deinde eodem modo, quo in frigore præceptum est, antequam inhorrescere possit, operiatur. fomentisque protinus calidioribus totum corpus circundare convenit, maximeque involutis extin-
95, 20. ctis testis & titionibus.

Si nihilominus horror perruperit, multo oleo calefacto inter ipsa vestimenta perfundatur; cui æque ex calefacientibus aliquid sit adjectum: adhibeaturque frictio, quantam is sustinere poterit, maximeque in manibus & pedibus: & spiritum ipse contineat. Neque desistendum est, etiamsi horror redit. sæpe enim pertinacia juvantis malum corporis vincit.

Si quid evomuit, danda aqua tepida, iterumque vomere cogendus est; utendumque eisdem est, donec horror finiatur. Sed præter hæc ducenda alvus est, si tardius horror quiescet: siquidem id quoque exonerato corpore prodest. Ultima post hæc auxilia sunt, gestatio & ambulatio. Cibus

autem

autem in ejusmodi morbis maxime dandus est, qui mollem alvum præstet, ac caro glutinosa. Vinum cum dabitur, austerum sit.

CAP. XIII.

Curatio quotidianæ febris.

HÆc ad omnes circuitus febrium pertinent: discernendæ tamen singulæ sunt, sicut rationem habent dissimilem. Si quotidiana est, triduo primo magnopere abstinere oportet; tum cibis, altero quoque die uti. Si res inveteraverit, post febrem experiri balneum, & vinum; magisque, si, horrore sublato, hæc superest.

CAP. XIV.

Curatio tertianæ febris.

SI vero tertianæ, quæ ex toto intermittit, aut quartana est; mediis diebus, & ambulationibus uti oportet, aliisque exercitationibus, & unctionibus. Quidam ex antiquioribus medicis Cleophantus, in hoc genere morborum, multo ante accessionem, caput ægri multa [a] calida aqua perfundebat, deinde vinum dabat. Quod, quamvis pleraque ejus viri præcepta secutus est Asclepiades, recte tamen præteriit: est enim anceps.

Ipse, si tertiana febris est, tertio die post accessionem dicit alvum duci oportere: quinto, post horrorem vomitum elicere; deinde post febrem, sicut illi mos erat, adhuc

a Aph. VII, 42.

huc calidis dare cibum & vinum: sexto die, in lectulo detineri: sic enim fore, ne septimo die febris accedat. Id sæpe fieri posse, verisimile est. Tutius tamen est, hoc ipso ordine tria remedia, vomitus, alvi ductionis, vini potus, per triduum, id est, die tertio, & quinto, & septimo tentare: nec vinum, nisi post accessionem, die septimo bibere.

Si vero primis diebus discussus morbus non est, inciditque in vetustatem, quo die febris expectabitur, in lectulo se contineat; post febrem perfricetur: tum, cibo assumpto, bibat aquam; postero die, quo à cibo vacat, & ab exercitatione unctioneque, aqua tantum contentus, conquiescat. Et id quidem optimum est. Si vero imbecillitas urgebit, & post febrem vinum; & medio die paulum cibi debebit assumere.

CAP. XV.

Curatio quartanæ febris.

EADEM in quartana facienda sunt. Sed cum hæc tarde admodum finiatur, nisi primis diebus discussa est, diligentius ab initio præcipiendum est, quid in ea debeat fieri. Igitur, si cui cum horrore febris accessit, eaque desiit, eodem die & postero tertioque continere se debet, & aquam tantummodo calidam primo die post febrem sumere; biduo proximo, quantum fieri potest, ne hanc quidem: quarto die, si cum horrore febris revertitur, b vomere; sicut ante præceptum est: deinde post

a I. Epidem. III, 17. b De Affect. XIX, 2.

post febrem, modicum cibum sumere, vini quadrantem. Postero tertioque die abstinere; aqua tantummodo calida, si sitis est, assumpta. Septimo die balneo frigus
5 prævenire, abstinere, continere se debet, & aqua tantummodo calida, si sitis est, uti: ac tum ita nono die balneo frigus prævenire, &, si febris redierit, ducere alvum; ubi ex eo corpus conquieverit, inunctione vehe-
10 menter perfricari, eodem modo sumere cibum, & vino biduo proximo se abstinere, frictione servata. Decimo tertio die rursus balneum experiri; &, si postea febris accessit, æque perfricari, vinum co-
15 piosius bibere. Ac sic proximum est, ut quies tot dierum, & abstinentia cum cæteris, quæ præcipiuntur, febrem tollant.

Si vero nihilominus remanet, aliud ex toto sequendum est curationis genus; id-
20 que agendum, ut, quod diu sustinendum est, corpus facile sustineat. Quo minus etiam curatio probari Heraclidis Tarentini debet, qui primis diebus ducendam alvum, deinde abstinendum in septimum
25 diem dixit. Quod ut sustinere aliquis possit; tamen etiam febre liberatus vix refectioni valebit. adeo, si febris sæpius accesserit concider. Igitur, si tertio decimo die morbus remanebit, balneum neque ante
30 febrem, neque post eam tentandum erit; nisi interdum jam horrore discusso. Horror ipse per eadem, quæ supra præscripta sunt, expugnandus. Deinde post febrem oportebit ungi, & vehementer perfricari;

cibum & validum, & fortiter assumere; vino uti, quanto libebit: postero die, cum satis quieverit, ambulare, exerceri, ungi, perfricari fortiter; cibum accipere sine vino: tertio die abstinere. 5

Quo die vero febrem expectabit, ante surgere, & c exerceri, dareque operam oportet, ut in ipsam exercitationem tempus febris incurrat: sic enim sæpe illa discutitur. At, si in opere occupavit, tum demum se recipere. In ejusmodi valetudine, medicamenta sunt, oleum, frictio, exercitatio, cibus, vinum. Si venter adstrictus est, solvendus est. 10

Sed hæc facile validiores faciunt: sin imbecillitas occupavit, pro exercitatione gestatio est. Si ne hanc quidem sustinet, adhibenda tamen frictio est. Si hæc quoque vehemens onerat, intra quietem, & unctionem, & cibum consistendum est; dandaque opera est, ne qua cruditas in quotidianam id malum vertat. Nam quartana neminem † jugulat: sed, si ex ea facta quotidiana est, in malis æger est: quod tamen, nisi culpa vel ægri d vel curantis, nunquam fit. 15 20 25

CAP. XVI.

Curatio duarum quartanarum.

AT, si duæ quartanæ sunt, neque, quas proposui, exercitationes adhiberi possunt: aut ex toto quiescere opus est, aut, si id difficile est, leniter ambulare, hinc considere, diligenter involutis pedibus 30

c Aristot. Probl. Sect. II, 58. † Tulpius observ. l. 3. cap. 53. d Hippocr. I. Epidem. Sect. III, 4.

bus & capite. Quoties febris acceſſit & deſiit, cibum modicum ſumere, & vinum; reliquo tempore, niſi imbecillitas urget, abſtinere. At, ſi duæ febres pene jungun-
5 tur, poſt utramque cibum ſumere: deinde vacuo tempore, & moveri aliquantum, & poſt unctionem cibo uti. Cum vero vetus quartana raro, niſi vere [a] ſolvatur; utique eo tempore attendendum eſt, ne quid fiat,
10 quod valetudinem impediat. Prodeſtque in vetere quartana, mutare ſubinde victus genus, à vino ad aquam, ab aqua ad vinum, à lenibus cibis ad acres, ab acribus ad lenes tranſire: eſſe radicem, deinde
15 vomere: jureve pulli gallinacei ventrem reſolvere: oleo ad frictiones adjicere calefacientia: ante acceſſionem ſorbere, vel aceti cyathos duos, vel unum ſinapis, cum tribus Græci vini ſalſi, vel miſta paribus 37, 7.
20 portionibus; & in aqua diluta, piper, ca- 132,
ſtoreum, laſer, myrrham. Per hæc enim 27.
ſimiliaque corpus agitandum eſt, ut moveatur ex eo ſtatu, quo detinetur.

Si febris quievit, diu meminiſſe ejus
25 diei convenit: eoque vitare frigus, calorem, cruditatem, laſſitudinem. Facile enim revertitur, niſi à ſano quoque aliquandiu timetur.

CAP. XVII.

30

Curatio quotidianæ febris, quæ ex quartana facta ſit.

AT, ſi ex quartana, quotidiana facta eſt: cum id initio inciderit, per bi-

a Epidem. VI. Sect. VI, 42.

duum abſtinere oportet, veſpere frictione uti, & aquam tantummodo potui dare. tertio die ſæpe fit, ne febris accedat. Sed ſive fuit, ſive non fuit, cibus poſt acceſſionis tempus eſt dandus: &, ſi manet, per biduum abſtinentia, quanta maxima imperari corpori poteſt, & fricatione quotidie utendum eſt.

CAP. XVIII.

De tribus inſaniæ generibus: & primo de ejus curatione, quæ à Græcis φρενῖτις dicitur.

ET febrium quidem curatio expoſita eſt. Superſunt vero alii corporis affectus, qui huic ſuperveniunt, ex quibus eos, qui certis partibus aſſignari poſſunt, protinus jungam. Incipiam ab inſania, primamque hujus ipſius partem aggrediar, quæ & acuta, & in febre eſt. Græci φρενῖτιν appellant.

Illud ante omnia ſcire oportet, interdum in acceſſione ægros deſipere, & loqui aliena. Quod non quidem leve eſt; neque incidere poteſt, niſi in febre vehementi, non tamen æque peſtiferum eſt. nam plerunque breve eſſe conſuevit; levatoque acceſſionis impetu, protinus mens redit. Neque id genus morbi remedium aliud deſiderat, quam quod in curanda febre præceptum eſt.

Phrenitis a vero tum demum eſt, cum continua dementia eſſe incipit; aut cum æger, quamvis adhuc ſapiat, tamen quaſdam

a Trallian. I. 13. Cœl. Aurelian. Præf. Lib. 1. Acutor. Morb. pag. 7.

dam vanas imagines accipit : perfecta eſt, ubi mens illis imaginibus addicta eſt. Ejus autem plura genera ſunt : ſiquidem ex phreniticis alii hilares, alii triſtes ſunt: alii
5 facilius continentur, & intra verba deſipiunt; alii inſurgunt, & violenter quædam manu faciunt: atque ex his ipſis, alii nihil niſi impetu peccant, alii etiam artes adhibent; ſummamque ſpeciem ſanitatis in ca-
10 prandis malorum operum occaſionibus præbent; ſed exitu deprehenduntur.

Ex his autem eos, qui intra verba deſipiunt, aut leviter etiam manu peccant, onerare aſperioribus coercitionibus ſu-
15 pervacuum eſt. Eos vero, qui violentius ſe gerunt, vincire convenit; ne vel ſibi vel alteri noceant. Neque credendum eſt, ſi vinctus aliquis, dum levari vinculis cupit, ſanum jam ſe fingat; quamvis pruden-
20 ter & miſerabiliter loquatur, quoniam is dolus inſanientis eſt.

Fere vero antiqui tales ægros in tenebris habebant; eo quod illis contrarium eſſet, exterreri; & ad quietem animi tene-
25 bras ipſas conferre aliquid judicabant. At Aſclepiades, tanquam ipſis tenebris terrentibus, † in lumine habendos eos dixit. Neutrum tamen perpetuum eſt. Alium enim lux, alium tenebræ magis turbant. repe-
30 riunturque, in quibus nullum diſcrimen deprehendi, vel hoc, vel illo modo poſſit. Optimum itaque eſt, b utrumque experiri; & habere eum, qui tenebras horret, in luce; eum, qui lucem, in tenebris. At ubi

† Cæl. Aurel. M. A. l. 1. c. 15. p. 40. b. Cæl. Aurel. Acut. Morb. l. 9. Arethæus de Curat. Acut. l. 1.

nullum tale discrimen est, æger, si vires habet, loco lucido: si non habet, obscuro continendus est.

Remedia vero adhibere, ubi maxime furor urget, supervacuum est: simul enim 5 febris quoque increscit. Tum itaque nihil nisi continendus æger est. Ubi vero res patitur, festinanter subveniendum est. Asclepiades perinde esse dixit, his sanguinem * mitti, ac si c trucidentur: hanc rationem se- 10 cutus, quod neque insania esset, nisi cum febre intenta; neque sanguis, nisi in remissione ejus, recte mitteretur. Ipse in his somnum multa frictione quæsivit. Sed cum & intentio febris somnum impediat; & 15 frictio non, nisi in remissione ejus, utilis sit: hoc quoque auxilium debuit præterire. Quid igitur est? Multa in præcipiti d periculo recte fiunt, aliàs omittenda. Et continua quoque febris habet tempora, qui- 20 bus, etsi non remittit, non tamen crescit. Estque hoc, ut non optimum, sic satis tamen secundum remediis tempus. Quod si vires ægri patiuntur, sanguis quoque mitti debet. 25

Nec minus dubitari potest, an alvus ducenda sit. Tum, interposito die, convenit caput ad † cutem tondere: deinde aqua fovere, in qua verbenæ aliquæ decoctæ sint ex reprimentibus: aut prius fovere, deinde 30 tondere, & iterum fovere: ac novissime rosa caput naresque implere; offerre etiam naribus rutam, ex aceto contritam, & movere sternutamenta medicamentis ad id effi-

* V. S. quando & qualis conveniat *Cœl. Aurel. Acut. Morb.* I. *c.* 10. c Cœl. Aurelian. Acut. Morb. I, 25. d Valeriola Observ. 1. lib. 1. † Cœl. Aurel. Acut. Morb. I, 10. & c. 15.

efficacibus. Quæ tamen facienda ſunt in his, quibus vires non deſunt. Si vero imbecillitas eſt, roſa tantum caput, adjecto ſerpyllo, ſimilive aliquo, madefaciendum
5 eſt. Utiles etiam in quibuſcumque viribus herbæ duæ ſunt, ſolanum & muralis, ſi ſimul ex utraque, ſucco expreſſo, caput impleatur. Cum ſe febris remiſerit, frictione utendum eſt: parcius tamen in his, qui ni-
10 mis hilares, quam in his, qui nimis triſtes ſunt.

Adverſus omnium autem ſic inſanientium animos gerere ſe pro cujuſque natura neceſſarium eſt. Quorundam enim
15 vani metus levandi ſunt: ſicut in homine prædivite famem timente incidit; cui ſubinde falſæ hæreditates nunciabantur. Quorundam audacia coercenda eſt: ſicut in his fit, in quibus continendis pla-
20 gæ quoque adhibentur. Quorundam etiam intempeſtivus riſus objurgatione & minis prohibendus eſt. Quorundam diſcutiendæ triſtes cogitationes: ad quod ſymphoniæ, & cymbala, ſtrepituſque profi-
25 ciunt. Sæpius tamen aſſentiendum, quam repugnandum eſt: paulatimque, & non evidenter, ab his, quæ ſtulte dicuntur, ad meliora mens abducenda. Interdum etiam elicienda ipſius intentio: ut fit in homini-
30 bus ſtudioſis literarum, quibus liber legitur, aut recte, ſi delectantur; aut perperam, ſi id ipſum eos offendit. Emendando enim advertere animum incipiunt. Quin etiam recitare, ſi qua meminerunt, cogen-

di sunt. Ad cibum quoque quosdam non desiderantes reduxerunt hi, qui inter epulantes eos collocaverunt.

Omnibus vero sic affectis somnus & difficilis, & præcipue necessarius est. sub hoc enim plerique d sanescunt. Prodest ad id, atque etiam ad mentem ipsam componendam, crocinum unguentum cum irino in caput datum. Si nihilominus vigilant, quidam somnum moliuntur potui dando aquam, in qua papaver aut hyoscyamus decocta sint: alii mandragoræ mala pulvino subjiciunt: alii vel amomum, vel sycamini lachrymam fronti inducunt. Hoc nomen apud Medicos reperio. Sed cur Græci morum συκάμινον e appellant, cum mori nulla lachryma sit? Sic vero significatur lachryma arboris in Ægypto nascentis, quam ibi συκόμορον appellant. Plurimi decoctis papaveris corticibus, ex ea aqua cum spongia os & caput subinde fovent.

Asclepiades ea supervacua esse dixit: quoniam in lethargum sæpe convertunt. Præcepit autem, ut primo die, à cibo, potione, somno abstineretur: vespere ei daretur potui aqua: tum frictio admoveretur lenis, ita ut ne manum quidem, qui fricaret, vehementer imprimeret: postero deinde die, iisdem omnibus factis, vespere ei daretur sorbitio & aqua, rursusque frictio adhiberetur. Per hanc enim nos consecuturos, ut somnus accedat. Id interdum fit, & quidem adeo, ut, illo confitente, nimia fricatio etiam lethargi periculum afferat. Sed

d Aph. II. 2, e Bodæus à Stapel ad Theophrast. Histor. Plant. IV, 2.

Sed si sic somnus non accessit, tum demum illis medicamentis arcessendus est: habita scilicet eadem moderatione, quæ hic quoque necessaria est; ne, quem obdormire
5 volumus, excitare postea non possimus. Confert etiam aliquid ad somnum silanus juxta cadens; vel gestatio * post cibum, & noctu; maximeque lecti suspensi motus.

Neque alienum est, si neque sanguis an-
10 te missus est, neque mens constat, neque somnus accedit, † occipitio inciso cucurbitulam admovere: quæ quia levat morbum, potest somnum facere. Moderatio autem in cibo quoque adhibenda est: nam neque
15 æger est implendus, ne insaniat: neque jejunio utique vexandus est, ne imbecillitate in cardiacum incidat. Opus est autem cibo infirmo, maximeque sorbitionis, & potione aquæ mulsæ, cujus ternos
20 cyathos hieme, æstate vero quatuor dedisse satis est.

Alterum genus insaniæ est, quod spatium longius recipit; quia fere sine febre incipit, leves deinde febriculas excitat: &
25 consistit in tristitia, quam videtur bilis f atra contrahere. In hac utilis detractio sanguine est. Si quid hanc prohibet, prima est abstinentia: secunda, per album veratrum vomitumque purgatio: post utrumlibet,
30 adhibenda bis die frictio est. Si magis valet, frequens etiam exercitatio; in jejuno vomitus; cibus, sine vino, dandus ex me- 155.
dia materia est. Quam quoties posuero, 26.
scire licet, etiam ex infirmissima dari posse,

* Cœl. Aurel. A. M. I. 15. p. 46. † Cœl. Aurel. I. c. 11. p. 27. f Aretæus de Morb. Diut. I, 6. Trallian. I, 16.

dum ne ea ſola quis utatur : valentiſſimam tantummodo eſſe removendam. Præter hæc, ſervanda alvus eſt quam tenerrima: removendi terrores, & potius bona ſpes afferenda : quærenda delectatio ex fabulis, ludiſque, quibus maxime capi ſanus aſſueverat: laudanda, ſi qua ſunt, ipſius opera, & ante oculos ejus ponenda : leviter objurganda vana triſtitia: ſubinde admonendus, in his ipſis rebus, quæ ſolicitant, cur non potius lætitiæ, quam ſolicitudinis cauſa ſit. Si febris quoque acceſſit, ſicut aliæ febres curanda eſt.

Tertium inſaniæ genus eſt ex his longiſſimum; adeo ut vitam ipſam non impediat. quod robuſti corporis eſſe conſuevit. Hujus autem ſpecies duæ ſunt. Nam quidam imaginibus, non mente fallunt; qualem inſanientem Ajacem vel Oreſtem poetarum fabulæ ferunt: quidam animo deſipiunt. Si imagines fallunt, ante omnia videndum eſt, triſtes, an hilares ſint. In triſtitia, nigrum veratrum dejectionis cauſa; in hilaritate, album, ad vomitum excitandum, dari debet. Idque, ſi in potione non accipit, pani adjiciendum eſt, quo facilius fallat. Nam, ſi bene ſe purgaverit, ex magna parte morbum levabit. Ergo etiam, ſi ſemel datum veratrum parum profecerit, interpoſito tempore iterum dari debet. Neque ignorare oportet, leviorem eſſe morbum cum g riſu, quam ſerio inſanientium. Illud quoque perpetuum eſt in omnibus morbis, ubi ab inferiore parte purgandus aliquis

g Aph. VI, 53.

aliquid eſt, [h] ventrem ejus ante ſolvendum eſſe: ubi à ſuperiore, comprimendum.

Si vero conſilium inſanientem fallit, tormentis quibuſdam optime curatur. Ubi perperam aliquid dixit, aut fecit, fame, vinculis, plagis coercendus eſt. Cogendus eſt & attendere, & ediſcere aliquid, & meminiſſe. Sic enim fiet, ut paulatim metu cogatur conſiderare, quid faciat. Subito etiam terreri, & expaveſcere, in hoc morbo prodeſt; & fere, quicquid animum vehementer perturbat. Poteſt enim quædam fieri mutatio, cum ab eo ſtatu mens, in quo fuerat, abducta eſt. Intereſt etiam, ſi ipſe ſine cauſa ſubinde rideat, an mœſtus demiſſuſque ſit. Nam dementis hilaritas terroribus his, de quibus ſupra dixi, melius curatur. Si nimia triſtitia eſt, prodeſt lenis, ſed multa bis die frictio: item ſuper caput aqua frigida infuſa, demiſſumque corpus in aquam & oleum.

Illa communia ſunt: inſanientes vehementer exerceri debere; multa frictione uti; neque pinguem carnem, neque vinum aſſumere; cibis uti poſt purgationem, ex media materia, quam leviſſimis, non oportere eſſe vel ſolos, vel inter ignotos, vel inter eos, quos aut contemnant, aut negligant; mutare debere regiones, &, ſi mens redit, annua peregrinatione eſſe jactandos. 153, 32. 170, 26.

Raro, ſed aliquando tamen, ex metu delirium naſcitur. Quod genus inſanientium, ſpecie ſimile, ſimilique victus genere curandum eſt: præterquam quod in hoc

h Aph. VII, 70.

hoc insaniæ genere solo recte vinum datur.

CAP. XIX.

a *De Cardiacis.*

HIs morbis præcipue contrarium est id genus, quod καρδιακὸν à Græcis nominatur; quamvis sæpe ad eum phrenitici transeunt: siquidem mens in illis laborat, in hoc vero constat. Id autem nihil aliud est, quam nimia imbecillitas corporis; quod, stomacho languente, immodico sudore digeritur. Licetque protinus scire id esse, ubi venarum exigui imbecillique pulsus sunt; sudor autem supra consuetudinem, & modo, & tempore, ex toto thorace, & cervicibus, atque etiam ex capite prorumpit, pedibus tantummodo, & cruribus siccioribus, atque frigidis. Acuti id morbi genus est.

Curatio prima est, supra præcordia imponere, quæ reprimunt, cataplasmata: secunda, sudorem cohibere. Id præstat acerbum oleum, vel rosa, vel melinum, aut myrteum. Quorum aliquo corpus leniter perungendum; ceratumque ex aliquo horum tum imponendum est.

Si sudor vincit, delinendus homo est vel gypso, vel argenti spuma, vel cimolia creta, vel subinde horum pulvere respergendus. Idem præstat pulvis ex contritis aridæ myrti vel rubi foliis, aut ex austeri & boni vini arida fece. Pluraque similia sunt, quæ si desunt, satis utilis est quilibet ex

a Cœl. Aurelian. Acut. Morb. II, 30, 31. Trallian. VII, 9.

ex via pulvis injectus. Super hæc vero, quo minus corpus insudet, levi veste debet esse contectus, positusque loco non calido, fenestris patentibus, sic ut perfla-
5 tus quoque aliquis accedat.

Tertium auxilium est, imbecillitati jacentis cibo vinoque succurrere. Cibus non multus quidem, sed sæpe tamen nocte ac die dandus est; ut nutriat, neque one-
10 ret. Is esse debet ex infirmissima materia, & stomacho aptus. Nisi autem necesse est, ad vinum festinare non oportet. Si verendum est, ne deficiat, tum & intrita ex hoc, & hoc ipsum austerum quidem, sed tamen tenue,
15 meraculum, egelidum subinde & liberaliter dandum est; adjecta polenta, si modo is æger parum cibi assumit. Idque vinum esse debet, neque nullarum virium, neque ingentium: recteque tota die ac nocte,
20 duas vel tres heminas æger bibet; si vastius corpus est, plus etiam: si cibum non accipit, perunctum ante perfundere aqua frigida convenit, & tum dare.

Quod si stomachus resolutus parum
25 continet, & ante cibum, & post eum sponte vomere oportet; rursusque post vomitum cibum sumere. Si ne is quidem manserit, sorbere vini cyathum, interpositaque hora, sumere iterum. Si id quoque
30 stomachus reddiderit, totum corpus bulbis contritis superillinendum est: qui, ubi inaruerunt, efficiunt, ut vinum in stomacho contineatur, exque eo toti corpori calor venisque vis redeat.

Ulti-

Ultimum auxilium eſt, in alvum ptiſanæ vel alicæ cremorem ex inferioribus partibus indere, ſiquidem id quoque vires tuetur. Neque alienum eſt, naribus quoque æſtuantis admovere, quod reficiat; ut eſt 5 roſa & vinum: &, ſi qua in extremis partibus frigent, unctis & calidis manibus fovere. Per quæ ſi conſequi potuimus, ut & ſudoris impetus minuatur, & vita prorogetur, incipit jam tempus ipſum eſſe præſi- 10 dio. Ubi eſſe in tuto videtur, verendum tamen eſt, ut ne in eandem imbecillitatem cito recidat. Itaque, vino tantum remoto, quotidie validiorem cibum debet aſſumere; donec ſatis virium corpori redeat. 15

CAP. XX.

De Lethargicis.

ALTER quoque morbus eſt; aliter phrenitico † contrarius. In eo dif- 20 ficilior ſomnus, prompta ad omnem audaciam mens eſt: in hoc marcor, & inexpugnabilis pene dormiendi neceſſitas. λήθαργον Græci nominarunt. Id quoque genus acutum eſt, &, niſi ſuccurritur, ce- 25 leriter jugulat.

Proinde ex eo ægros quidam excitare nituntur, admotis his, per quæ ſternutamenta evocantur, & his, quæ odore fœdo movent, qualis eſt pix uſta, lana ſuccida, piper, vera- 30 trum, caſtoreum, acetum, allium, cepa. Juxta etiam galbanum incendunt, aut cornu cervinum: ſi non eſt, quodlibet aliud. Hæc enim cum comburuntur, odore fœdo movent. Thar-

† Alex. Trall. l. 14. * Cœl. Aur, M. A. L. II. c. 1. a Trallian. I, 15. Aretæus de Morbor. Acut. Curat. I, 2.

Tharrias vero quidam, acceſſionis eſſe id malum, dixit, levarique, cum ea deceſſit. Itaque eos, qui ſubinde excitant, ſine uſu male habere. Intereſt autem, in deceſſione
5 expergiſcatur æger, an, cum febris levatur, aut, levata quoque ea, ſomnus urgeat. Nam ſi expergiſcitur, adhibere ei, ut ſopito, ſupervacuum eſt. neque enim vigilando melior fit; ſed per ſe, ſi melior eſt, vigi-
10 lat. Si vero continens ei ſomnus eſt, utique excitandus eſt; ſed his temporibus, quibus febris leviſſima eſt, ut excernat aliquid, & ſumat. Excitat autem validiſſime repente aqua frigida ſuperinfuſa. Poſt
15 remiſſionem itaque, perunctum oleo multo totum corpus, tribus aut quatuor amphoris totum per caput perfundendum eſt. Sed hoc utemur, ſi æqualis ægro ſpiritus erit, ſi mollia præcordia. Sin aliter
20 hæc erunt, ea potiora, quæ ſupra comprehenſa ſunt. Et, quod ad ſomnum quidem pertinet, commodiſſima hæc ratio eſt.

Medendi autem cauſa, caput radendum; deinde poſca fovendum eſt, in qua laurus,
25 aut ruta decocta ſit. Altera vero die imponendum caſtoreum, aut ruta ex aceto contrita, aut lauri baccæ, aut hedera cum roſa & aceto. Præcipueque proficit, & ad excitandum hominem, naribus admo-
30 tum; & ad morbum ipſum depellendum, capiti frontivi impoſitum ſinapi. Geſtatio etiam in hoc morbo prodeſt: maximeque opportune cibus datus, id eſt, in remiſſione, quanta maxima inveniri poterit. Aptiſſima

tissima autem sorbitio est, donec morbus decrescere incipiat. Si autem quotidie gravis accessio est, hæc quotidie detur: si alternis, post graviorem, sorbitio; post leviorem, mulsa aqua. Vinum quoque cum 5 tempestivo cibo datum non mediocriter adjuvat.

Quod si post longas febres ejusmodi torpor accessit, cætera eadem servanda sunt. Ante accessionem autem, tribus qua- 10 tuorve horis, si venter astrictus est, dandum est castoreum cum scammonea; si non est, per se ipsum castoreum cum aqua dandum est. Si præcordia mollia sunt, cibis utendum est plenioribus: si dura, in iis- 15 dem sorbitionibus subsistendum; imponendumque præcordiis, quod simul & reprimat & emolliat.

CAP. XXI.

451. 20

a *De Hydropicis.*

SED hic quidem acutus est morbus. Longus vero fieri potest eorum, quos aqua inter cutem male habet: nisi enim primis diebus succurritur, in ὕδρωπα, quam 25 Græci vocant, incidunt. Ejus tres species sunt. Nam modo, ventre vehementer intento, creber intus, ex motu spiritus, sonus est: modo corpus inæquale est, tumoribus aliter aliterque per totum id o- 30 rientibus: modo intus in uterum aqua contrahitur; &, moto corpore, ita movetur, ut impetus ejus conspici possit. Primum, τυμπανίτην: secundum, λευκοφλεγματίαν, vel

a Aretæus de Diuturn. Morb. II, 1.

vel ὑπὸ τὴν σάρκα; tertium ἀσκίτην Græci nominarunt. Communis tamen omnium eſt humoris nimia abundantia: ob quam ne ulcera b quidem in his ægris facile ſane-
5 ſcunt. Sæpe vero hoc malum per ſe incipit: 68, 7.
ſæpe alteri vetuſto morbo, maximeque quartanæ, ſupervenit.

Facilius in ſervis, quam in liberis tollitur. quia, cum deſideret famem, ſitim, &
10 mille alia tædia, longamque patientiam, promptius iis ſuccurritur, qui facile coguntur, quam quibus inutilis libertas eſt. Sed ne hi quidem, qui ſub alio ſunt, ſi ex toto ſibi temperare non poſſunt, ad ſalu-
15 tem perducuntur. Ideoque non ignobilis medicus, Chryſippi diſcipulus, apud Antigonum regem, amicum quendam ejus, notæ intemperantiæ, mediocriter eo morbo implicitum, negavit poſſe ſanari. Cum-
20 que alter medicus Epirotes Philippus ſe ſanaturum polliceretur; reſpondit, illum ad morbum ægri reſpicere; ſe, ad animum. Neque eum res fefellit. Ille enim cum ſumma diligentia non medici tantum-
25 modo, ſed etiam regis cuſtodiretur, tamen malagmata ſua devorando, bibendoque ſuam urinam, in exitium ſeſe præcipitavit.

Inter initia tamen, non difficillima curatio eſt, ſi imperata ſunt corpori, quies,
30 ſitis, inedia. At ſi malum inveteravit, non ſine magna mole diſcutitur. † Metrodorum tamen, Epicuri diſcipulum, referunt, cum hoc morbo tentaretur, neque æquo animo neceſſarium ſitim ſuſtineret, ubi diu

b Aph. VI. 8. † ejus vitam deſcribit Diogenes Laertius.

abſtinuerat, ſolitum bibere, deinde evomere. Quod, ſi redditur, quicquid receptum eſt, multum tædio demit: ſi à ſtomacho retentum eſt, morbum auget. ideoque in quolibet tentandum non eſt. 5

Sed ſi febris quoque eſt, hæc in primis ſubmovenda eſt per eas rationes, per quas huic ſuccurri poſſe propoſitum eſt. Si ſine febre æger eſt, tum demum ad ea veniendum eſt, quæ ipſi morbo mederi ſolent. 10 Atque hic quoque, quæcumque ſpecies eſt, ſi nondum nimis occupavit, iiſdem auxiliis opus eſt. Multum ambulandum, currendum aliquando, & ſuperiores maxime partes ſic perfricandæ, ut calorem in cutem evocet: inter quæ, ſpiritum ipſe contineat. 15 Evocandus eſt ſudor, non per exercitationem tantum, ſed etiam in arena calida, vel laconico, vel clibano, ſimilibuſque aliis: maximeque utiles ſunt naturales, & ſiccæ ſudationes; quales ſuper b Batas habemus in myrtetis. 20 Balneum, atque omnis humor alienus eſt. Jejuno recte catapotia dantur, facta ex duabus apſinthii, myrrhæ tertia parte. 25

93, 11.

Cibus eſſe debet ex media d quidem materia, ſed tamen generis durioris. Potio non ultra danda eſt, quam ut vitam ſuſtineat: optimaque eſt, quæ urinam movet. Alvum moliri cibo melius eſt, quam 30 medicamento. Si tamen res coget, ex his aliquid, quæ id præſtant, erit decoquendum, eaque aqua potui danda. Videntur autem hanc facultatem habere, iris, nardum,

c Cicero Epiſt. ad Fam. IX, 12. d Supra II, 18.

dum, crocum, cinnamomum, caſſia, myrrha, balſamum, galbanum, ladanum, œnanthe, e panaces, cardamomum, hebenus, cupreſſi ſemen, uva taminia, quam
5 ῥαφίδα ἀγρίαν Græci nominant, abrotanum, roſæ folia, acorum, amaræ nuces, tragoriganum, ſtyrax, coſtum, junci quadrati & rotundi flos; illum κύπειρον, hunc σχοῖνον Græci vocant. quæ quoties poſuero,
10 non quæ hic naſcuntur, ſed, quæ inter aromata afferuntur, ſignificabo. Primo tamen, quæ leniſſima ex his ſunt, id eſt, roſæ folia, vel nardi ſpica, tentanda ſunt. Vinum quoque utile eſt auſterum, ſed quam te-
15 nuiſſimum.

Commodum eſt etiam, lino quotidie ventrem metiri, &, qua comprehendit alvum, notam imponere: poſtero quoque die videre, plenius corpus ſit, an extenue-
20 tur. id enim, quod extenuatur, medicinam ſentit. Neque alienum eſt, metiri & potionem ejus, & urinam. nam ſi plus humoris excernitur, quam aſſumitur, ita demum ſecundæ valetudinis ſpes eſt. Aſcle-
25 piades in eo, qui ex quartana in hydropa deciderat, ſe abſtinentia bidui, & fricatione uſum; tertio die, jam & febre, & aqua liberato, cibum, & vinum dediſſe, memoriæ prodidit. Hactenus communi-
30 ter de omni ſpecie præcipi poteſt: ſi vehementius malum eſt, diducenda ratio curandi eſt.

Ergo, ſi inflatio, & ex ea dolor creber eſt, utilis quotidianus, aut altero quoque

e Rhodius ad Scribon. Largi Comp. V, p. 37.

die post cibum, vomitus est. Fomentis deinde siccis calidisque utendum est. Si per hæc dolor non finitur, necessariæ sunt sine ferro cucurbitulæ. Si ne per has quidem tormentum tollitur, incidenda cutis est, & 5 tum his utendum. Ultimum auxilium est, si cucurbitulæ nihil profuerunt, per alvum infundere copiosam aquam calidam, eamque recipere. Quin etiam quotidie ter quaterve opus est uti fricatione vehementi, 10 cum oleo & quibusdam calefacientibus. Sed in hac frictione à ventre abstinendum est. Imponendum vero in eum crebrius sinapi, donec cutem erodat; ferramentisque candentibus pluribus locis venter exulce- 15 randus est, & servanda ulcera diutius. Utiliter etiam scilla cocta deligatur super cutim. Sed diu post has inflationes abstinendum est ab omnibus inflantibus.

At, si id vitium est, cui λευκοφλεγματία 20 nomen est, eas partes, quæ tument, subjicere soli oportet; sed non nimium, ne febriculam incendat: si is vehementior est, caput velandum est, utendumque fricatione, madefactis tantum manibus aqua, cui sal 25 & nitrum & olei paulum sit adjectum; sic, ut aut puerilis aut muliebres manus adhibeantur, quo mollior earum tactus sit. Idque si vires patiuntur, ante meridiem, tota hora; post meridiem, semihora fieri 30 oportet. Utilia sunt etiam cataplasmata, quæ reprimunt; maximeque, si corpora teneriora sunt. Incidendum quoque super talum, quatuor fere digitis, ex parte interiore

teriore eſt ; quo per aliquot dies frequens humor feratur : atque ipſos tumores incidere altis plagis oportet : concutiendumque corpus eſt multa geſtatione, atque, ubi in-
5 ductæ vulneribus cicatrices ſunt, adjiciendum exercitationibus & cibis, donec corpus ad priſtinum ſtatum revertatur. Cibus valens eſſe debet, & glutinoſus, maximeque caro. Vinum, ſi per ſtomachum li-
10 cet, dulcius. ſed ita, ut invicem biduo triduove, modo aqua, modo id bibatur. Prodeſt etiam lactucæ marinæ, quæ grandis juxta mare naſcitur, ſemen, cum aqua potui datum. Quod ſi valens eſt, qui id
15 accipit, ei ſcilla cocta ſimul ſuper ventrem deligatur. Authoreſque multi ſunt, inflatis veſicis pulſandos tumores eſſe.

Si vero id morbi genus eſt, quo in uterum multa aqua contrahitur, ambulare,
20 ſed magis modice oportet; malagma, quod digerat, impoſitum habere ; idque ipſum ſuperimpoſito triplici panno, faſcia, non nimium tamen vehementer, aſtringere. quod à Tharria profectum, ſervatum eſſe
25 à pluribus video. Si jecur, aut lienem affectum eſſe, manifeſtum eſt, ficum pinguem contuſam, adjecto melle, ſuperponere. Si per talia auxilia venter non ſiccatur, ſed humor nihilominus abundat, celeriori via
30 ſuccurrere, ut is per ventrem ipſum emittatur. Neque ignoro, Eraſiſtrato diſplicuiſſe hanc curandi viam. morbum enim hunc jecineris putavit : ideoque illud eſſe ſanandum ; fruſtraque aquam emitti, quæ,

vitiato illo, ſubinde renaſcantur. Sed primum, non hujus viſceris unius hoc vitium eſt. Nam & ſplene affecto, & in totius corporis malo habitu fit. Deinde, ut inde cœperit, tamen aqua niſi emittitur, quæ contra naturam ibi ſubſtitit, & jecinori, & cæteris interioribus partibus nocet. Convenitque, corpus nihilominus eſſe curandum. Neque enim ſanat emiſſus humor, ſed medicinæ locum facit, quam intus incluſus impedit. Ac ne illud quidem in controverſiam venit, quin non omnes in hoc morbo ſic curari poſſint; ſed juvenes robuſti, qui vel ex toto carent febre, vel certe ſatis liberales intermiſſiones habent. Nam quorum ſtomachus corruptus eſt, quive ex atra bile huc deciderunt, quique malum corporis habitum habent, idonei huic curationi non ſunt. Cibus autem, quo die primum humor emiſſus eſt, ſuperva-cuus eſt, niſi ſi vires deſunt. In ſequentibus diebus, & his vinum meracius quidem, ſed non ita multum dari debet, paulatimque revocandus æger eſt ad exercitationes, fricationes, ſolem, ſudationes, fatigationes, & idoneos cibos, donec ex toto convaleſcat. Balneum rarum res amat; & frequentiorem in jejuno vomitum. Si æſtas eſt, in mari natare commodum eſt. Ubi convaluit aliquis, diu tamen alienus ei veneris uſus ſit.

CAP.

CAP. XXII.

De Tabe, & ejus speciebus.

DIUTIUS sæpe & periculosius tabes eos male habet, quos invasit. Atque hujus quoque plures † species sunt. Una est, qua corpus non alitur, &, naturaliter semper aliquibus decedentibus, nullis vero in eorum locum subeuntibus, summa macies oritur; &, nisi occurritur, tollit. * ἀτροφίαν hanc Græci nominant. Ea duabus fere de causis incidere consuevit. Aut enim nimio timore aliquis minus, aut aviditate nimia plus, quam debet, assumit: ita vel, quod deest, infirmat: vel, quod superat, corrumpitur.

Altera species est, quam Græci κακεξίαν appellant: ubi malus corporis habitus est; ideoque omnia alimenta corrumpuntur. Quod fere fit, cum longo morbo vitiata corpora, etiamsi illo vacant, refectionem tamen non accipiunt; aut cum malis medicamentis corpus affectum est; aut, cum diu necessaria defuerunt; aut, cum inusitatos & inutiles cibos aliquis assumpsit, aliquidve simile incidit. Huic, præter tabem, illud quoque nonnunquam accidere solet, ut per assiduas pustulas, aut ulcera, summa cutis exasperetur, vel aliquæ corporis partes intumescant.

Tertia est, longeque periculosissima species, quam Græci φθίσιν nominaverunt. Oritur fere à capite: inde in pulmonem distillat. Ex hoc exulceratio accidit, & febri-

† Erant apud veteres qui tabem & longos morbos inducere poterant, *Philo Judæus de specialib. leg.* 16. pag. 792. & 1691. * Cœl. Aurel. Morb. Chron. II. 14.

cula lenis fit; quæ etiam, cum quievit, tamen repetit. In ea quoque frequens tussis est, & pus excreatur; interdum cruentum aliquid. Quicquid excreatum est, si in ignem a impo-
72, 1. situm est, mali odoris est. Itaque, qui de 5 morbo dubitant, hac nota utuntur.

b Cum hæc genera tabis sint, animadvertere primum oportet, quid sit in quo laboratur. Deinde, si tantum non ali corpus apparet, causam ejus attendere; &, si cibi minus as- 10 sumsit aliquis quam debuit, adjicere oportet: sed paulatim, ne si corpus insuetum subita multitudine oneraverit, stomachus gravetur, & concoctionem impediat. Si vero plus justo quis assumere solitus est, 15 abstinere uno die; deinde ab exiguo cibo incipere; quotidie adjicere, donec ad justum modum perveniat. Præter hæc convenit ambulare locis quam maxime frigidis, sole vitato: per manus quoque exerce- 20 ri. Si infirmior est, gestari, ungi, perfricari, si potest, maxime per seipsum, sæpius eodem die, & ante cibum, & post eum, sic ut interdum oleo quædam adjiciantur calefacientia, donec insudet. Prodestque je- 25 juno prehendere per multas partes cutem, & attrahere, ut relaxetur; aut, imposita resina, & abducta, subinde idem facere. Utile est etiam interdum balneum, sed post cibum exiguum. Atque in ipso solio recte 30 cibi aliquid assumitur: aut si sine hoc fricatio fuit, post eam protinus. Cibi vero esse debent ex his, qui facile concoquuntur, maximeque alunt. Ergo vini quoque, sed au-

a Aphor. V, 11. Cœl. Aurelian. Morbor. Chronic. II. 14. p. 421. Trallian. V, 2.

austeri, necessarius usus est, movendæ urinæ.

At si malus habitus corporis est, primum abstinendum est; deinde alvus ducenda; tum paulatim cibi dandi, adjectis exercitationibus, unctionibus, fricationibus. Utilius his frequens balneum est, sed jejunis; etiam usque ad sudorem. Cibis vero opus est copiosis, variis, boni succi, quique etiam minus facile corrumpantur, vino austero. Si nihil reliqua proficiunt, sanguis mittendus est; sed paulatim, quotidieque pluribus diebus, cum eo, ut cætera quoque eodem modo serventur.

Quod si mali plus est, & vera phthisis est, inter initia protinus occurrere necessarium est: neque facile enim hic morbus, cum inveteraverit, evincitur. Opus est, si vires patiuntur, [b] longa navigatione, cœli mutatione sic, ut densius quam id est, ex quo discedit æger, petatur. Ideoque aptissime Alexandriam ex Italia itur. Fereque id posse inter principia corpus pati debet, cum hic morbus ætate firmissima maxime oriatur, id est ab anno [c] duodevigesimo usque ad annum quintum & trigesimum. Si id imbecillitas non sinit, nave tamen, sed non longe, vectari commodissimum est. Sin navigationem aliqua res prohibet, lectica, vel alio modo corpus movendum est: tum à negotiis abstinendum est, omnibusque rebus, quæ solicitare animum possunt: somno indulgendum: cavendæ distillationes, ne, si quid cura levarit, exasperent; & ob id, vitanda cru-

b Aretæus de Diuturn. Curat. I, 8. Trallian. VII, 2. Plin. N. H. XXVIII, 4. c Aphor. V, 9. VIII, 7.

ditas, ſimulque & ſol, & frigus: os obtegendum, fauces velandæ, tuſſicula ſuis remediis finienda: &, quamdiu quidem febricula incurſat, huic interdum abſtinentia, interdum etiam tempeſtivis cibis medendum: eoque tempore bibenda aqua. Lac d quoque, quod in capitis doloribus, & in acutis febribus, & per eas facta nimia ſiti, ac, ſive præcordia tument, ſive bilioſa urina eſt, ſive ſanguis fluxit, pro veneno eſt; in † phthiſi tamen, ſicut in omnibus longis difficilibuſque febriculis, recte dari poteſt.

Quod ſi febris aut nondum incurſat, aut jam remiſit, decurrendum eſt ad modicas exercitationes, maximeque ambulationes, item lenes fricationes. Balneum alienum eſt. Cibus eſſe debet primo acer, ut allium, porrum, idque ipſum ex aceto, vel ex eodem intubus, ocimum, lactuca: deinde lenis ſorbitio ex ptiſana, vel ex alica, vel ex amylo, lacte adjecto. Oryza quoque, &, ſi nihil aliud eſt, far idem præſtat. Tum invicem modo his cibis, modo illis utendum eſt: adjiciendaque quædam ex media materia, præcipue vero ex prima, cerebellum, vel piſciculus, & his ſimilia. Farina etiam cum ſevo ovillo caprinove miſta, deinde incocta, pro medicamento eſt. Vinum aſſumi debet leve auſterum.

Hactenus non magna mole pugnatur. Si vehementior noxa eſt, ac neque febricula, neque tuſſis quieſcit, tenuarique corpus

d Aph. V, 64. † Aph. V, 64.

pus apparet, validioribus auxiliis opus est. Exulcerandus est ferro candenti, uno loco sub mento, altero in gutture, duobus ad mammam utramque; item sub imis ossibus
5 scapularum, quas ὠμοπλάτας Græci vocant, sic, ne sanescere sinas ulcera, nisi tussis finita fuerit: cui per se quoque medendum esse, manifestum est. Tunc ter quaterque die vehementer extremæ partes
10 perfricandæ sunt: thorax leni manu pertractandus; post cibum intermittenda hora & perfricanda crura, brachiaque. Interpositis denis diebus, demittendus æger in solium est, in quo sit aqua calida &
15 oleum. Cæteris diebus bibenda aqua: tum vinum, si tussis non est, potui frigidum dandum: si vero est, egelidum. Utile est etiam in remissionibus quotidie cibos dari: frictiones gestationesque similiter adhiberi:
20 quarto, aut quinto die sumere, interdum herbam sanguinalem ex aceto, vel plantaginem esse. Medicamentum est etiam vel plantaginis succus per se, vel e marrubii, si cum melle sit incoctus; ita ut illius cya-
25 thus sorbeatur, hujus cochleare plenum paulatim delingatur; vel inter se mista, & incocta resinæ terebinthinæ pars dimidia, butyri & mellis pars altera. Præcipua tamen ex his omnibus sunt victus, vehicu-
30 lum, & navis, & sorbitio. Alvus [f] cita utique vitanda est. Vomitus in hoc morbo frequens, perniciosus est, maximeque sanguinis. Qui meliusculus esse cœpit, adjicere debet exercitationes, fricationes, cibos: 91, 34.

e Trallian. v, 3. pag. 276. f Aph. v, 12, 14. Trallian. 11, 2. p. 313.

bos: deinde ipſe ſe, ſuppreſſo ſpiritu, per-
205,4. fricare; diu abſtinere à vino, † balneo, venere.

CAP. XXIII.

a *De Comitiali morbo.*

INTER notiſſimos morbos eſt etiam is, qui * comitialis, vel major nominatur.
73,20. Homo ſubito concidit, ex ore ſpumæ moventur, deinde interpoſito tempore ad ſe redit, & per ſeipſum conſurgit. Id genus ſæpius viros, quam fœminas occupat; ac ſolet quidem etiam longum eſſe, uſque ad mortis diem, & vitæ non periculoſum. Interdum tamen cum recens eſt, hominem conſumit; & ſæpe eum, ſi remedia non ſu-
47,4. ſtulerunt, in b pueris veneris, in puellis menſtruorum initium tollit. Modo cum diſtentione membrorum aut nervorum prolabitur aliquis; modo ſine illa.

Quidam hos quoque iiſdem, quibus lethargicos, excitare conantur: quod admodum ſupervacuum eſt: &, quia ne lethargicus quidem his ſanatur; &, quia, cum poſſit ille nunquam expergiſci atque ita fame interire, hic ad ſe utique revertitur.

Ubi concidit aliquis, ſi nulla nervorum diſtentio acceſſit, utique ‡ ſanguis mitti debet: ſi acceſſit, non utique mittendus eſt, niſi alia quoque hortantur. Neceſſarium
173, 23. autem eſt, ducere alvum, vel nigro vera-
87,19. tro purgare, vel utrunque facere, ſi vires patiuntur: tunc caput tondere, oleoque & aceto perungere; cibum poſt diem tertium,

† Colum. 1. 6. a Aretæus de Diuturn. M. l. 1. c. 4. * Vocatur: *lues deifica, morbus Sacer.* b Aph. II, 45. V, 7 ‡ Valleriol. l. 3. obſ. 7.

tium, simul ac transiit hora, qua concidit, dare. Neque sorbitiones his aut alioqui molles, & faciles cibi; neque caro, minimeque suilla convenit; sed mediæ materiæ: nam 96.
5 & viribus opus est, & c cruditates cavendæ sunt. Cum quibus fugere oportet solem, balneum, ignem, omniaque calefacientia: item, frigus, vinum, venerem, loci præcipitis conspectum, omniumque terrentium,
10 vomitum, lassitudinem, solicitudines, negotia omnia: &, ubi tertio die cibus datus est, intermittere quartum, & invicem alterum quemque; eadem hora cibi servata, donec quatuordecim dies transeant. Quos 87, 10.
15 ubi morbus excessit, acuti vim deposuit: at si manet, curandus jam ut longus est.

Quod si non, quo die primum is incidit, medicus accessit; sed is, qui cadere consuevit, post ei traditus est; protinus eo genere
20 victus habito, qui supra comprehensus est, expectandus est dies, quo prolabatur; utendumque tum vel sanguinis d missione, vel ductione alvi, vel nigro veratro, sicut præ- 172.
ceptum est. In sequentibus deinde diebus, 30.
25 per eos cibos, quos proposui, vitatis omnibus, quæ cavenda dixi, nutriendus est.

Si per hæc morbus finitus non fuerit, confugiendum erit ad album veratrum; ac 87, 19.
ter quoque aut quater eo utendum, non ita
30 multis interpositis diebus; sic tamen, ne iterum unquam sumat, nisi conciderit. Mediis autem diebus vires ejus erunt nutriendæ; quibusdam, præter ea, quæ supra scripta sunt, adjectis. Ubi mane experrectus,

c Trallian. I, 15. d Cæl. Aurelian. Tard. pass. 1, 4. p. 272.

ctus est, corpus ejus leniter ex oleo vetere (cum capite, excepto ventre) permulceatur: tum ambulatione quam maxime longa & recta utatur: post ambulationem loco tepido vehementer & diu, ac non minus ducenties, nisi infirmus erit, perfricetur: deinde super caput multa aqua frigida perfundatur; paulum cibi assumat; conquiescat; rursus ante noctem ambulatione utatur; iterum vehementer perfricetur, sic ut neque venter, neque caput contingatur: post hæc cœnet, interpositisque tribus aut quatuor diebus, uno aut altero acria assumat.

Si ne per hæc quidem fuerit liberatus, caput radatur; ungatur oleo vetere, adjecto aceto & nitro; perfundatur aqua salsa; bibat jejunus ex aqua castoreum; nulla aqua, nisi decocta, potionis causa utatur. Quidam jugulati e gladiatoris calido sanguine poto tali morbo se liberarunt. Apud quos miserum auxilium tolerabile miserius malum fecit. Quod ad medicinam vero pertinet, ultimum est, juxta talum, ex utroque crure paulum sanguinis mittere: occipitium incidere, & cucurbitulas admovere: ferro candente in occipitio quoque & infra, qua summa vertebra cum capite committitur, adurere duobus locis, ut per ea perniciosus humor evadat. Quibus si finitum malum non fuerit, prope est, ut perpetuum sit. Ad levandum id, tantummodo utendum erit exercitatione, cibisque his, qui supra comprehensi sunt: præcipue-

e Plin. XXVIII, 1. Lang. Epist. 14. lib. 1. Minucius Felix. pag. 34. Vide duo exempla ejus noxam indicantia apud Tulpium *obs. l.* 4. *c.* 4.

cipueque vitanda omnia, quæ ne fierent, excepimus.

CAP. XXIV.

De Regio morbo.

5 ÆQUE notus est morbus, quem interdum arquatum, † interdum regium nominant. Quem Hippocrates ait, si post septimum diem a febricitante
10 ægro supervenit, tutum esse, mollibus tantummodo præcordiis substantibus. Diocles ex toto, si potest febrem oritur, etiam prodesse; si post hunc febris, occidere. Co- 52, 7.
lor autem eum morbum detegit, maxime
15 oculorum, in quibus, quod album esse debet, fit luteum. Soletque accedere & sitis, & dolor capitis, & frequens singultus, & præcordiorum dextra parte durities; &, ubi corporis vehemens motus est, spiritus
20 difficultas, membrorumque resolutio: atque, ubi diutius manet morbus, totum corpus cum pallore quodam inalbescit.

Primo die abstinere ægrum oportet: secundo ducere alvum: tum, si febris est,
25 eam victus genere discutere: si non est, scammoneam potui dare, vel cum aqua betam albam contritam, vel cum aqua mulsa nuces amaras, apsinthium, anisum, sic, ut pars hujus minima sit. Asclepiades
30 aquam quoque salsam, & quidem per biduum, purgationis causa bibere cogebat, iis, quæ urinam movent, rejectis. Quidam, superioribus omissis, per hæc, & per eos cibos, qui extenuant, idem se consequi dicunt.

Ego

† Plin. H. N. 22. c. 24. a Aph. IV, 62.

Ego utique, si satis virium est, validiora; si parum, imbecilliora auxilia præfero. Si purgatio fuit, post eam triduo primo modice cibum oportet assumere ex media materia, & vinum bibere Græcum salsum, ut solutio ventris remaneat: tum altero triduo validiores cibos, & carnis quoque aliquid esse, intraque aquam manere: deinde ad superius genus victus reverti, cum eo, ut magis satietur; omisso Græco vino bibere nigrum austerum; atque ita per hæc variare, ut interdum acres quoque cibos interponat, interdum ad salsum vinum redeat. Per omne vero tempus utendum est exercitatione, fricatione, &, si hiems est, balneo; si æstas, frigidis natationibus: lecto etiam, & conclavi [a] cultiore, usu, loco, ludis, lascivia, aliis, per quæ mens exhilaretur: ob quæ regius morbus dictus videtur. Malagma quoque, quod digerat, super præcordia datum prodest; vel arida ibi ficus imposita, si jecur aut lienis affectus est.

CAP. XXV.

[b] *De Elephantia.*

IGNOTUS autem pene in Italia, frequentissimus in quibusdam regionibus is morbus est, quem ἐλεφαντίασιν Græci vocant; isque longis annumeratur. Quo totum corpus afficitur ita, ut ossa quoque vitiari dicantur. Summa pars corporis crebras maculas crebrosque tumores habet. Rubor earum paulatim in atrum colorem convertitur. Summa cutis inæquali-

a Seren. Sammon. de Regio morbo. b Mercurial. Variar. Lect. I, 2.

qualiter crassa, tenuis, dura, mollisque, quasi squamis quibusdam exasperatur, corpus emacrescit, os, suræ, pedes intumescunt. Ubi vetus morbus est, digiti in manibus pedibusque sub tumore conduntur; febricula oritur, quæ facile tot malis obrutum hominem consumit.

Protinus ergo inter initia sanguis per biduum mitti debet; aut nigro veratro venter solvi. Adhibenda triduum, quanta sustinere potest, inedia est: paulum deinde vires reficiendæ & ducenda alvus: posthæc, ubi corpus levatum est, utendum est exercitatione, præcipueque cursu: sudor primum labore ipsius corporis, deinde etiam siccis sudationibus evocandus: fricatio adhibenda: moderandumque inter hæc, ut vires conserventur: balneum rarum esse debet: cibus sine pinguibus, sine glutinosis, sine inflantibus. Vinum, præterquam primis diebus, recte datur. Corpus contrita plantago & illita optime tueri videtur.

CAP. XXVI.

De Attonitis.

ATTONITOS quoque raro videmus, quorum & corpus & mens stupet. Fit interdum ictu fulminis, interdum morbo. hunc ἀποπληξίαν Græci appellant. His sanguis mittendus est. Veratro quoque albo, vel alvi ductione utendum. Tum adhibendæ fricationes; & ex 84,34.

media materia minime pingues cibi; quidam etiam acres: & à vino abſtinendum.

CAP. XXVII.

De Reſolutione nervorum.

AT reſolutio nervorum frequens ubique morbus eſt. Sed interdum tota corpora, interdum partes infeſtat. Veteres authores illud a ἀποπληξίαν; hoc παράλυσιν nominaverunt. nunc utrunque παράλυσιν appellari video. Solent autem, qui per omnia membra vehementer reſoluti ſunt, celeriter rapi. ac ſi correpti non ſunt, diutius quidem vivunt; ſed raro tamen ad ſanitatem perveniunt; & plerunque miſerum ſpiritum trahunt, memoria quoque amiſſa. In partibus vero nonnunquam acutus, ſæpe longus, fere b inſanabilis morbus eſt.

76, 3.

† Si omnia membra vehementer reſoluta ſunt, ſanguinis detractio vel occidit, vel liberat. Aliud curationis genus vix unquam ſanitatem reſtituit; ſæpe mortem tantum differt; vitam interim infeſtat. Poſt ſanguinis miſſionem, ſi non redit & motus & mens, nihil ſpei ſupereſt: ſi redit, ſanitas quoque proſpicitur.

78, 34.

At, ubi pars reſoluta eſt, pro vi & malo corporis, vel ſanguis mittendus eſt, vel alvus ducenda. Cætera eadem in utroque caſu facienda ſunt. Siquidem vitare præcipue convenit frigus; paulatimque ad exercitationes revertendum eſt, ſic, ut ingrediatur ipſe protinus, ſi poteſt. Si id crurum

76, 1. 2.

a Cæl. Aurelian. Acut. Morb. III, 5. b Aretæus de Morb. Diuturn. I, 7. † De præſervatione Crato apud Schol. conſilio 35, 36.

rum imbecillitas prohibet, vel gestetur, 91, 26.
vel motu lecti concutiatur: tum id membrum, quod deficit, si potest, per se; sin minus, per alium moveatur, & vi quadam ad
5 consuetudinem suam redeat. Prodest etiam torpentis membri summam cutem exasperasse, vel urticis cæsam, vel imposito sinapi, sic, ut ubi rubere cœperit corpus, hæc removeantur. Scilla quoque contrita, bul-
10 bique contriti cum thure recte imponuntur. Neque alienum est, resina cutem tertio quoque die diutius vellere, pluribus etiam locis, aliquando sine ferro, cucurbitulas admovere. Unctioni vero aptissimum
15 est vetus oleum, vel nitrum aceto & oleo admixtum. Quinetiam fovere aqua calida marina; vel, si ea non est, tamen salsa, magnopere necessarium est. Ac, si quo loco vel naturales, vel etiam manufactæ tales
20 natationes sunt, iis potissimum utendum est; præcipueque in his agitanda membra, quæ maxime deficiunt. si id non est, balneum tamen prodest. Cibus esse debet ex media materia, maximeque ex venatione:
25 potio, sine vino, aquæ calidæ. Si tamen vetus morbus est, interponi quarto vel quinto die purgationis causa vinum Græcum salsum potest. Post cœnam utilis vomitus est.

30 2. *De Dolore nervorum.*

Interdum vero etiam nervorum dolor oriri solet. In hoc casu non vomere, non medicamentis urinam movere, non exercitatione sudores, ut quidam præcipiunt, ex-

pedit. Bibenda aqua eſt bis die. In lectulo leniter ſatis diu corpus perfricandum eſt; deinde, retento ſpiritu, in ipſa, exercitatione potius ſuperiores partes movendæ: balneo raro utendum: mutandum ſubinde peregrinationibus cœlum. Si dolor eſt, ea ipſa pars ſine oleo, nitro ex aqua perungenda eſt; deinde involvenda, & ſubjicienda pruna lenis, & ſulphur; atque ita id ſuffumigandum; idque aliquandiu faciendum, ſed jejuno, cum bene jam concoxerit. Cucurbitulæ quoque ſæpe dolenti parti admovendæ ſunt, pulſanduſque leniter inflatis veſicis bubulis is locus eſt. Utile eſt etiam ſevum miſcere cum cumini & urticæ contritis ſeminibus, ſic, ut omnium par modus ſit, idque imponere: fovere aqua, in qua ſulphur decoctum ſit. Utriculi quoque recte imponuntur aqua calida repleti, aut bitumen cum hordeacea farina mixtum. Atque in ipſo potiſſimum dolore, utendum geſtatione vehementi eſt. quod in aliis doloribus peſſimum eſt.

3. *De Tremore nervorum.*

Tremor autem nervorum æque vomitu medicamentiſque urinam moventibus intenditur. Inimica etiam habet balnea, aſſaſque ſudationes. Bibenda aqua eſt: acri ambulatione utendum, item unctionibus, fricationibuſque, maxime per ſeipſum: pila, ſimilibuſque ſuperiores partes dimovendæ: cibo quolibet utendum, dummodo concoctioni utique ſtudeatur. Secundum cibum, curis abſtinendum: rariſſima venere uten-

utendum eſt. Si quando quis in eam prolapſus eſt, tum oleo leniter diuque in lectulo perfricari manibus puerilibus potius, quam virilibus, debet.

5 4. *De Suppurationibus internis.*

Suppurationes autem, quæ in aliqua interiori parte oriuntur, ubi ortæ fuerint, primum id agere oportet per ea cataplaſmata, quæ reprimunt, ne coitus inutilis
10 materiæ fiat. deinde, ſi hæc victa ſunt, ut per ea malagmata, quæ digerunt, diſſipe- 263.
tur. Quod ſi conſecuti non ſumus, ſequitur, ut evocetur: deinde, ut matureſcat. omnis tum vomicæ finis eſt, ut rumpatur.
15 Indiciumque eſt, pus vel alvo vel ore redditum. Sed nihil facere oportet, quominus, quicquid eſt puris, exeat. Utendum maxime ſorbitionibus eſt, & aqua calida. Ubi pus ferri deſiit, tranſeundum ad faciles
20 quidem, ſed tamen validiores & frigidos cibos, frigidamque aquam ſic, ut ab egelidis tamen initium fiat. primoque cum melle quædam edenda, ut nuclei pinei, vel Græcæ nuces, vel avellanæ. Poſtea ſubmoven-
25 dum idipſum, quo maturius induci cicatrix poſſit. Medicamentum eo tempore ulceri eſt, ſuccus aſſumptus vel porri vel marrubii, & omni cibo porrum ipſum adjectum. Oportebit autem uti in his partibus, quæ non
30 afficiuntur, fricationibus, item ambulationibus lenibus. Vitandumque erit, ne vel luctando, vel currendo, vel alia ratione ſaneſcentia ulcera exaſperentur. In hoc enim morbo perniciofus, ideoque omni modo cavendus ſanguinis vomitus eſt.

LIBER QUARTUS.

CAP. I.

De humani corporis interioribus sedibus.

HACTENUS reperiuntur ea genera morborum, quæ in totis corporibus ita sunt, ut iis certæ sedes assignari non possint: nunc de his dicam, quæ sunt in partibus. Facilius autem omnium interiorum morbi † curationesque in notitiam
7, 2. venient, si prius eorum sedes breviter ostendero.

Caput igitur, eaque, quæ in ore sunt, non lingua tantummodo palatoque terminantur, sed etiam, quatenus oculis nostris exposita sunt. In dextra sinistraque circa guttur venæ grandes, quæ σφαγίτιδες nominantur; itemque arteriæ (quas καρωτίδας vocant) sursum procedentes ultra aures
46, 26. feruntur. Atque in ipsis cervicibus glandulæ positæ sunt, quæ interdum cum dolore intumescunt. Deinde duo itinera incipiunt: alterum, * asperam arteriam nominant; alterum, stomachum. Arteria exterior ad pulmonem: stomachus interior ad ventriculum fertur. illa spiritum: hic cibum recipit. Quibus cum diversæ viæ sint, qua coeunt, exigua in arteria sub ipsis faucibus lingula est: quæ, cum spiramus, attollitur; cum cibum potionemque assumimus, arteriam claudit. Ipsa autem arteria, dura & cartilaginosa, in gutture assurgit,

† Soran. Ephes. Isagog. cap. XII. * i. e. Gulam. *Mercurial.* Var. Lect. I. c. 1.

git ; cæteris partibus residit. Constat ex circulis quibusdam, compositis ad imaginem earum vertebrarum, quæ in spina sunt. ita tamen, ut ex parte exteriore
5 aspera; ex interiore, stomachi modo lævis sit. eaque descendens ad præcordia cum pulmone committitur. Is spongiosus, ideoque spiritus capax, & à tergo spinæ ipsi junctus, in duas * fibras, ungulæ
10 bubulæ modo, dividitur. Huic cor annexum est, natura a musculosum, in pectore sub sinisteriore mamma situm; duosque quasi ventriculos habet. At sub corde atque pulmone, transversum ex valida mem-
15 brana septum est, quod à præcordiis uterum diducit, æque nervosum; multis etiam venis per id discurrentibus; à superiore parte, non solum intestina, sed jecur quoque lienemque discernit. Hæc viscera pro-
20 xime, sed infra tamen posita, dextra sinistraque sunt. Iecur à dextra parte sub præcordiis ab ipso septo orsum, intrinsecus cavum, extrinsecus gibberum est. quod prominens leviter ventriculo insi-
25 det, & in quatuor fibras dividitur. Ex inferiore vero parte ei fel inhæret. At lien in sinistra, non eidem septo, sed intestino annexus est, natura mollis & rarus, longitudinis crassitudinisque modicæ; isque
30 paulum à costarum regione in uterum excedens, ex maxima parte sub his conditur. atque hæc quidem juncta sunt. Renes vero divisi: qui lumbis sub imis coxis inhærent, à parte earum resimi, ab altera ro-

* Hippocr. Coac. Sent. 300. Van der Linden Med. Physiol. c. IV. p. 239. a Hippocrat. de Corde T. IV.

tundi ; qui & venosi sunt, & tunicis super conteguntur. Ac viscerum quidem hæ sedes sunt. Stomachus vero, qui intestinorum principium est, nervosus à septima spinæ vertebra incipit, ac circa præcordia 5
cum ventriculo committitur. Ventriculus autem, qui receptaculum cibi est, constat ex duobus tergoribus, isque inter lienem & jecur positus est; utroque ex his paulum super eum ingrediente. Suntque etiam 10
membranulæ tenues, per quas inter se tria ista connectuntur, junguntur que ei
183, septo, quod transversum esse, supra posui.
19. Inde ima ventriculi pars paulum in dexteriorem partem conversa, in summum in- 15
testinum coarctatur. Hanc juncturam πυλωρὸν Græci vocant, quoniam portæ modo in inferiores partes ea, quæ excreturi sumus, emittit. Ab ea jejunum intestinum incipit, non ita implicitum. cui tale voca- 20
bulum est, quia nunquam, quod accepit, continet; sed protinus in inferiores partes transmittit. Inde tenuius intestinum est, in sinus vehementer implicitum: orbes vero ejus per membranulas singuli cum 25
interioribus connectuntur; qui in dexteriorem partem conversi, & è regione dexterioris coxæ finiti, superiores tamen partes magis complent. Deinde id intestinum cum crassiore altero transverso committi- 30
tur; quod à dextra parte incipiens, in sinisteriorem pervium & longum est, in dexteriorem non est; ideoque cæcum nominatur. At id, quod pervium est, late fusum atque

que sinuatum, minusque quam superiora intestina nervosum, ab utraque parte huc atque illuc volutum, magis tamen sinisteriores inferioresque partes tenens, contin-
5 git jecur atque ventriculum: deinde cum quibusdam membranulis à sinistro rene venientibus jungitur; atque hinc ad dextra recurvatum in ima dirigitur, qua excernit; ideoque id ibi rectum intestinum
10 nominatur. Contegit vero universa hæc omentum, ex inferiore parte læve & adstrictum, ex superiore mollius. Cui adeps quoque innascitur; quæ sensu, sicut cerebrum quoque & medulla, caret. At à re-
15 nibus singulæ venæ, colore albæ, ad vesicam feruntur; ἐρητῆρας Græci vocant, quod per eas inde descendentem urinam in vesicam distillare concipiunt. Vesica autem in ipso sinu nervosa & duplex, cervice ple-
20 na atque carnosa, jungitur per venas cum intestino, eoque osse, quod pubi subest: ipsa soluta atque liberior est; aliter in viris atque in fœminis posita. Nam in viris juxta rectum intestinum est, potius in sini-
25 stram partem inclinata: in fœminis super genitale earum posita est, &, superne lapsa, ab ipsa vulva sustinetur. Tum in masculis iter urinæ spatiosius & compressius à cervice hujus descendit ad colem: in fœmi-
30 nis brevius & plenius, super vulvæ cervicem se ostendit. Vulva autem in virginibus quidem admodum exigua est: in mulieribus vero, nisi ubi gravidæ sunt, non multo major, quam ut manu comprehendatur. 474, 20 48, 22.

Ea, recta tenuataque cervice, quam canalem vocant, contra mediam alvum orsa, inde paulum ad dexteriorem coxam convertitur; deinde super rectum intestinum progressa, iliis fœminæ latera sua innectit. 5 Ipsa autem ilia inter coxas & pubem imo ventre posita sunt. A quibus ac pube abdomen sursum versus ad præcordia pervenit; ab exteriore parte, evidenti cute; ab interiore levi membrana inclusum; quæ 10 omento jungitur; περιτόναιος autem à Græcis nominatur.

CAP. II.

De curationibus morborum, qui nascuntur à capite. 15

HIs veluti in conspectum quendam, quatenus scire curanti necessarium est, adductis, remedia singularum laborantium partium exequar, orsus à ca- 20 pite: sub quo nomine nunc significo eam partem, quæ capillitio tegitur: nam oculorum, aurium, dentium dolor, & si quis similis est, alias erit explicandus.

2. *De Capitis dolore.* 25

In capite autem interdum acutus & pestifer morbus est, quam κεφαλαίαν Græci vocant. Cujus notæ sunt, † horror validus, nervorum resolutio, oculorum caligo, mentis alienatio, vomitus, sic ut vox sup- 30 primatur; vel sanguinis ex naribus cursus, sic ut corpus frigescat, anima deficiat. Præter hæc, dolor intolerabilis, maxime circa tempora, vel occipitium. Interdum autem in

† Soran. Ephes. 1. Isag. c. 6.

in capite longa imbecillitas, sed neque gravis, neque periculosa, per hominis ætatem est. Interdum gravior dolor, sed brevis, neque tamen mortiferus; qui vel vino,
5 vel cruditate, vel frigore, vel igne, aut sole contrahitur. Hique omnes dolores modo in febre, modo sine hac sunt; modo in toto capite, modo in parte; interdum sic, ut oris quoque proximam partem ex-
10 crucient. Præter hæc etiam invenitur genus, quod potest longum esse: ubi humor cutem inflat, eaque intumescit, & prementi digito cedit: ὑδροκέφαλον Græci appellant.

15 Ex his id, quod secundo loco positum est, dum leve est, qua sit ratione curandum, dixi a, cum persequerer ea, quæ sani homines in imbecillitate partis alicujus facere deberent. Quæ vero auxilia sint capi-
20 tis, ubi cum febre dolor est, eo loco explicitum est, quo febrium curatio exposita 17, 8.
est. nunc de cæteris dicendum est. 138,

Ex quibus id, quod acutum est, & id, 23.
quod supra consuetudinem intenditur, id-
25 que, quod ex subita causa, etsi non pestiferum, tamen vehemens est, primam curationem habet, qua sanguis mittatur. Sed id, nisi intolerabilis est dolor, supervacuum est. Satiusque est, abstinere à cibo;
30 si fieri potest, etiam à potione: si non potest, aquam bibere. Si postero die dolor remanet, alvum ducere, sternutamenta evocare, nihil assumere, nisi aquam. Sæpe enim dies unus aut alter totum dolorem hac

a Lib. I. c. 4.

hac ratione discutit, utique, si ex vino vel
cruditate origo est.

Si vero in his auxilii parum est, tonde-
re oportet ad cutem: deinde considerandum est, quæ causa dolorem excitarit. Si 5
calor, aqua frigida multa perfundere caput
expedit; spongiam concavam imponere,
subinde aqua frigida expressam; ungere
rosa & aceto, vel potius his tinctam lanam
succidam imponere, aliave refrigerantia 10
cataplasmata. At si frigus nocuit, caput
oportet perfundere aqua calida marina,
vel certe salsa, aut in qua laurus decocta
sit; tum caput vehementer perfricare; de-
inde calido oleo implere & veste velare. 15
quidam etiam id devinciunt: alii cervica-
libus vestimentisque onerant, & sic leva-
tur: alios calida cataplasmata adjuvant.
Ergo etiam, ubi causa incognita est, videre
oportet, refrigerantia magis, an calefacien- 20
tia leniant, & his uti, quæ experimentum
approbarit.

At si parum causa discernitur, perfunde-
re caput, primum aqua calida, sicut supra
præceptum est, vel salsa, vel ex lauro de- 25
cocta, tum frigida posca. Illa in omni ve-
tusto capitis dolore communia sunt: ster-
nutamenta excitare, inferiores partes ve-
hementer perfricare, gargarizare † his, quæ
salivam movent, cucurbitulas temporibus 30
& occipitio admovere, sanguinem ex nari-
bus detrahere, resina subinde tempora per-
vellere, & imposito sinapi exulcerare ea,
quæ male habent, ante linteolo subjecto,
ne

† Soran. Ephes. Isag, c. 6.

ne vehementer erodat, caudentibus ferramentis, ubi dolor est, ulcera excitare, cibum semper modicum cum aqua sumere: ubi levatus est dolor, in balneum ire, ibi
5 multa aqua prius calida, deinde frigida 35, 5.
caput perfundi. Si discussus ex toto dolor est, etiam ad vinum reverti; sed postea semper, antequam quicquam aliud, aquam bibere.

10 Dissimile est id genus, quod humorem in caput contrahit. In hoc tonderi ad cutem necessarium est: deinde imponere sinapi, sic ut exulceret: si id parum profuit, scalpello utendum est. Illa cum hydropicis 160.
15 communia sunt, ut exerceatur, insudet, vehementer perfricetur, cibis potionibusque utatur urinam præcipue moventibus.

2.

20 *De morbo, qui circa faciem nascitur.*

CIRCA faciem vero morbus innascitur, quem Græci a κυνικὸν σπασμὸν nominant. Is cum acuta febre oritur. Os cum rictu quodam pervertitur, ideoque
25 nihil aliud est, quam distortio oris. Accedit crebra coloris in facie totoque corpore mutatio: somnus in promptu est.

In hoc sanguinem mittere optimum est. Si finitum eo malum non est, ducere
30 alvum. Si ne sic quidem discussum est, albo veratro vomitum movere. Præter hæc necessarium est vitare solem, lassitudinem, vinum. Sed si discussum his non est, utendum est cursu, & fricatione in eo, quod læsum

a Aretæus de Morb. Diuturn. I, 7. Cælius Aurelian. Tard. pass. II, 2.

ſum eſt, leni & multa; in reliquis partibus breviore, ſed vehementi. Prodeſt etiam movere ſternutamenta, caput radere, idque perfundere aqua calida, vel marina, vel certe ſalſa, ſic ut ei quoque ſulphur adjiciatur: poſt perfuſionem iterum perfricari, ſinapi manducare; eodemque tempore affectis oris partibus ceratum, integris item ſinapi, donec erodat, imponere. Cibus apriſſimus ex media materia eſt.

3.

De Reſolutione linguæ.

AT ſi lingua reſoluta eſt, quod interdum per ſe, interdum ex morbo aliquo fit, ſic ut ſermo hominis non explicetur; oportet gargarizare ex aqua, in qua vel thymum, vel hyſſopum, vel nepeta decocta ſit; aquam bibere; caput, & os, & ea, quæ ſub mento ſunt, & cervicem vehementer perfricare; laſere linguam ipſam linere; manducare, quæ ſunt acerrima, id eſt ſinapi, allium, cepam; magna vi luctari, ut verba exprimantur; exerceri retento ſpiritu, caput ſæpe aqua frigida perfundere, nonnumquam multam eſſe radiculam, deinde vomere.

4.

a *De Diſtillatione ac gravedine.*

DISTILLAT autem humor de capite interdum in nares, quod lene eſt; interdum in fauces, quod peius eſt; interdum etiam in pulmonem, quod peſſimum

a Cœl. Aurelian. Morbor. Chronic. II, 7.

mum eſt. Si in nares diſtillaverit, tenuis per has pituita profluit, caput leniter dolet, gravitas in eo ſentitur, frequentia ſternutamenta ſunt. Si in fauces, has exaſperat, tuſſiculam movet. Si in pulmonem, præter ſternutamenta & tuſſim, eſt etiam capitis gravitas, laſſitudo, ſitis, æſtus, bilioſa urina.

Aliud autem (quamvis non multum diſtans) malum, gravedo eſt. Hæc nares claudit, vocem obtundit, tuſſim ſiccam movet. Sub eadem vero ſalſa eſt ſaliva, ſonant aures, venæ moventur in capite, turbida urina eſt. Hæc omnia κορύζας Hippocrates nominat. Nunc video apud Græcos in gravedine hoc nomen ſervari: diſtillationes, καταςαγμὸς appellari. Hæc communia & brevia; ſed ſi neglecta ſunt, longa eſſe conſuerunt. Nihil peſtiferum eſt, niſi quod pulmonem exulcerat.

Ubi aliquid ejuſmodi ſentimus, protinus abſtinere à ſole, à balneo, à venere debemus. Inter quæ unctione, & aſſueto cibo nihilominus uti licet. Ambulatione tantum non acri, ſed recta utendum eſt, & poſt eam caput atque os ſupra quinquagies perfricandum. Raroque fit, ut ſi biduo, vel certe triduo nobis temperavimus, id vitium non levetur. Quo levato, ſi in diſtillatione craſſa facta pituita eſt, vel in gravedine, nares magis pallent, balneo utendum eſt, multaque aqua prius calida, poſt egelida, fovendum os, caputque; deinde cum cibo pleniore vinum bibendum.

dum. At, si æque tenuis die quarto pituita est, vel nares æque clausæ videntur, assumendum est vinum aminæum, austerum; deinde rursus biduo aqua, post quæ ad balneum, & ad consuetudinem revertendum est. 5

Neque tamen ipsis diebus, quibus aliqua omittenda sunt, expedit tamquam ægros agere: sed cætera omnia quasi sanis facienda sunt, præterquam si diutius aliquem, & vehementius ista solicitare consuerunt. huic enim quædam curiosior observatio necessaria est. Igitur huic, si in nares vel in fauces distillavit, præter ea, quæ supra retuli, protinus primis diebus multum ambulandum est, perfricandæ vehementer inferiores partes, levior fricatio adhibenda thoraci erit, levior capiti, demenda assueto cibo pars dimidia, sumenda ova, amylum, similiaque, quæ pituitam faciunt crassiorem, siti, quanta maxima sustineri potest, pugnandum est. Ubi per hæc idoneus aliquis balneo factus, eoque usus est, adjiciendus est cibo pisciculus, aut caro; sic tamen, ne protinus justus modus cibi sumatur: vino meraco copiosius utendum est. 10 15 20 25

At, si in pulmonem quoque destillat, multo magis & ambulatione & frictione opus est, eademque adhibita ratione in cibis. Si non satis illi proficiunt, acrioribus utendum est, magis somno indulgendum est, abstinendumque à negotiis omnibus, aliquando, sed serius, balneum tentandum. 30

In

In gravedine autem, primo die quiescere, neque esse, neque bibere, caput velare, fauces lana circundare : postero die surgere, diu abstinere à potione, aut, si res coegerit, non ultra heminam aquæ assumere : tertio die panis non ita multum ex parte interiore cum pisciculo, vel levi carne sumere, aquam bibere : si quis sibi temperare non potuerit, quo minus pleniore victu utatur, vomere : ubi in balneum ventum est, multa aqua calida caput & os fovere usque ad sudorem, tum ad vinum redire. Post quæ vix fieri potest, ut idem incommodum maneat. sed, si manserit utendum erit cibis frigidis, aridis, levibus, humore quam minimo, servatis frictionibus exercitationibusque, quæ in omni tali genere valetudinis necessariæ sunt.

CAP. III.

De Cervicis morbis.[a]

A CAPITE transitus ad cervicem est, quæ gravibus admodum morbis obnoxia est. Neque tamen alius importunior [b] acutiorque morbus est, quam is, qui quodam rigore nervorum, modo caput scapulis, modo mentum pectori adnectit, modo rectam & immobilem cervicem intendit. Primum Græci [c] ὀπισθότονον, sequentem ἐμπροσθότονον, ultimum τέτανον [d] appellant : quamvis minus subtiliter quidam in discretis his nominibus utuntur. Ea sæpe intra quartum [e] diem tollunt : si hunc evaserunt, sine periculo sunt.

a Galen. Introd. in Med. c. 13. b Aretæus de Morb. Acut. 1, 6. c Cæl. Aurelian. Morb. Acut. III, 6. d Suid. in ead. voce. e Aphor. v, 6.

Eadem omnia ratione curantur; idque
78, 34. convenit. Asclepiades utique f mittendum sanguinem credidit. Id quidam utique vitandum esse dixerunt, eo quod maxime tum corpus calore egeret; isque esset in 5 sanguine venarum. Hoc quidem falsum est. neque enim natura sanguinis est, ut utique calet; sed ex his, quæ in homine sunt, is celerrime vel calescit, vel refrigescit. Mitti vero nec ne debeat, ex his intelligi po- 10
78, 79. test, quæ de sanguinis missione præcepta sunt. Utique autem recte datur † castoreum, & cum hoc piper, vel laser. Deinde opus est fomento humido & calido. Itaque plerique aqua calida multa cervices subinde 15 perfundunt. id in præsentia allevat; sed opportuniores nervos frigori reddit. quod utique vitandum est.

Utilius igitur est, cerato liquido primum cervicem perungere; deinde admo- 20 vere vesicas bubulas vel utriculos g oleo calido repletos, vel ex farina calidum cataplasma, vel piper cum ficu contusum. Utilissimum tamen est, humido sale ‡ fovere.
95, 16. quod quomodo fieri debeat, jam ostendi. 25 Ubi eorum aliquid factum est, admovere ad ignem, vel si æstas est, in sole ægrum oportet; maximeque oleo vetere; si id non est h Syriaco; si ne id quidem est, adipe * quam vetustissima, cervicem, & scapulas, & spinam 30 perfricare.

Fricatio cum omnibus vertebris hominum utilis sit, tum iis præcipue, quæ in col-

f Cæl. Aurelian. Acut. Morb. III, 8. † Marcell. de Medic. c. XVIII. p. 320. g Cæl. Aurel. Acut. Morb. III, 8. ‡ Marcell. de Med. c. XVIII. p. 320. h Plin. N. H. XV, 7. * Marcell. de Med. c. XVIII. p. 320.

collo ſunt. Ergo die nocteque, interpoſitis tamen quibuſdam temporibus, hoc remedio utendum eſt: dum intermittitur, imponendum † malagma aliquod ex calefacientibus. Cavendum vero & præcipue frigus. ideoque in eo conclavi, quo curatur æger, ignis continuus eſſe debet, maximeque tempore antelucano, quo præcipue frigus intenditur. Neque inutile erit, caput attonſum habere, idque irino vel cyprino calido madefacere, & ſuperimpoſito pileo velare · nonnunquam etiam in calidum oleum totum deſcendere, vel in aquam calidam, in qua fœnum græcum decoctum ſit, & adjecta olei pars tertia. Alvus i quoque ducta ſæpe ſuperiores partes reſolvit.

Si vero etiam vehementius dolor crevit, admovendæ cervicibus cucurbitulæ ſunt, ſic ut cutis incidatur. Eadem aut ferramentis aut ſinapi adurenda. Ubi levatus eſt dolor, moverique cervix cœpit, ſcire licet, cedere remediis morbum. Sed diu vitandus cibus, k quiſquis mandendus eſt. Sorbitionibus utendum, itemque ovis ſorbilibus, aut è pullis mollibuſve jus aliquod aſſumendum. Id ſi bene proceſſerit, jamque ex toto recte ſe habere cervices videbuntur, incipiendum erit à pulticula, vel intrita bene madida. Celerius tamen etiam panis mandendus, quam vinum guſtandum: ſiquidem hujus uſus præcipue periculoſus; ideoque in longius tempus differendus eſt.

† Marcellus de Med. c. XVIII. p. 320.
i Aph. VII, 5. k Cælius Aurelian. Morb. Acut. III, 8.

CAP. IV.

a *De Faucium morbis: & primum de Angina.*

UT hoc autem morbi genus circa totam cervicem; sic alterum, æque pestiferum acutumque, in faucibus esse consuevit. Nostri anginam vocant: apud Græcos nomen, prout species est. Interdum enim neque rubor, neque tumor ullus apparet; sed corpus aridum est, vix spiritus trahitur, membra solvuntur. id b συνάγχην vocant. Interdum lingua faucesque cum rubore intumescunt, vox nihil significat, oculi vertuntur, facies pallet, singultusque est. ὡς συνάγχη vocatur. Illis communia sunt; æger non cibum devorare, non potionem potest; spiritus ejus intercluditur. Levius est, ubi † tumor tantummodo & rubor est, cætera non sequuntur. id παρασυνάγχην appellant.

Quicquid est, si vires patiuntur, ‡ sanguis mittendus est, etsi non abundat: secundum est, ducere alvum. Cucurbitula quoque recte sub mento, & circa fauces admovetur; ut id, quod strangulat, evocet. Opus est deinde fomentis humidis. nam sicca spiritum elidunt. Ergo admovere spongias oportet: quæ melius in calidum oleum, quam in calidam aquam subinde dimittuntur. Efficacissimumque est hic quoque, salem calidis cum saccellis superponere. Tum commodum est, hyssopum, vel nepetam, vel thymum, vel apsinthium, vel etiam furfures, aut ficus aridas, cum mulsa

79, 1, 22.

95, 25.

a Aretæus de Morb. Acut. I, 7. b Cæl. Aurelian. Morb. Acut. III, c. 1, 2, 3, 4. Æginet. III, 27. D. Hieronym. in Job. cap. VII. † Aphorism. VI, 37.
‡ Marcell. de Med. c. XV. p. 303.

ſa decoquere, eaque gargarizare: poſt hæc palatum ungere vel felle taurino, vel eo medicamento, quod ex moris eſt. Polline etiam piperis recte reſpergitur.

5 Si per hæc parum proficitur, ultimum eſt, incidere ſatis altis plagis ſub ipſis maxillis ſupra collum, & in palato circa uvam, vel eas venas, quæ ſub † lingua ſunt; ut per ea vulnera morbus erumpat. Quibus ſi 10 non fuerit æger adjutus, ſcire licet, à malo victum eſſe. Si vero his morbus levatus eſt, jamque fauces cibum & potum capiunt, facilis ad bonam valetudinem recurſus eſt. Atque interdum natura c quoque adjuvat, ſi 15 ex anguſtiore ſede vitium tranſit in latiorem. Itaque rubore & tumore in præcordiis orto, ſcire licet fauces liberari.

Quicquid autem eas levarit, incipiendum eſt ab humidis, maximeque aqua mulſa; 20 deinde aſſumendi molles & non acres cibi ſunt, donec fauces ad priſtinum habitum revertantur. Vulgo audio ‡, ſi quis d pullum hirundinum ederit, angina toto anno non periclitari. Servatumque eum 25 ex e ſale, cum is morbus urget, comburi, carbonemque ejus contritum in aquam mulſam, quæ potui detur, infriari, & prodeſſe. Id cum idoneos authores ex populo habeat, neque habere quicquam periculi poſſit, quam- 30 vis in monumentis medicorum non legerim, tamen inſerendum huic operi meo credidi.

† Marcell. de Med. c. XV, p. 305. c Aph. VI, 37.
‡ Plin. Hiſtor. N. X. c. 33. d Plin. H. N. XXX, 4.
e Plinius H. N. XXX, 4.

2. *De Difficultate spirandi.*

EST etiam circa fauces malum, quod apud Græcos aliud aliudque nomen habet, prout se intendit. Omne in difficultate spirandi consistit: sed hæc dum modica est, neque ex toto strangulat, f δύσπνοια appellatur: cum vehementior est, ut spirare æger sine sono & anhelatione non possit, † ἄσθμα: cum accessit id quoque, ne nisi recta cervice ‡ spiritus trahatur, ὀρθόπνοια. Ex quibus id, quod primum est, potest diu aliquem trahere: duo insequentia acuta esse consuerunt. His communia sunt; quod propter angustias, per quas spiritus evadit, g sibilum elidit; dolor in pectore præcordiisque est, interdum etiam in scapulis, isque modo decedit, modo revertitur; adhæc tussicula accedit.

Auxilium vero est, nisi aliquid prohibet, in sanguinis detractione. Neque id
79, 1. satis est, sed lac caprinum calidum jejuno dandum; &, si non febrit, venter solvendus est. Liquanda alvus, interdum etiam ducenda, quibus extenuatum corpus incipit spiritum trahere commodius. Caput autem etiam in lecto sublime habendum est: thorax fomentis, cataplasmatisque calidis, aut siccis, aut etiam humidis adjuvandus est; & postea malagma superimponendum, vel ceratum ex cyprino, vel irino unguento. Sumenda deinde jejuno in potum mulsa, vel aqua, cum qua vel hyssopus cocta, vel con-

f Cæl. Aurelian. Tard. Passion. III, 1. Æginet. III, 29 † Hieronym. in Job. cap. IX. ‡ *Sublimis spiritus* dicitur Horatio. Vide Not. Dan. Heins. ad Horat. I. 15. ℣. 31. g Trallian. I, 2.

contrita capparis radix sit. Deligitur etiam utiliter, aut nitrum, aut [h] nasturtium, alliumve frictum, deinde contritum & cum melle mixtum: simulque coquuntur mel, galbanum, resina, terebinthina: ubi autem coierunt, ex his, quod fabæ magnitudinem habet, quotidie sub lingua liquatur: aut sulphuris ignem non experti P*. & quadrans, abrotani P*. in vini cyatho teruntur, idque tepefactum sorbetur. Est etiam non vana opinio, vulpinum jecur [i], ubi siccum & aridum factum est, contundi oportere, pollinemque ex eo potioni aspergi; vel ejusdem pulmonem quam recentissimum assum, sed sine ferro coctum, edendum esse. Præter hæc, sorbitionibus & lenibus cibis utendum est: interdum vino tenui austero: nonnunquam vomitu. Prosunt etiam, quæcumque urinam movent: sed nihil magis, quam ambulatio lenta pene usque ad lassitudinem; fricatio multa, præcipue inferiorum partium, vel in sole, vel ad ignem, & per seipsum, & per alios, usque ad sudorem. 275, 33.

3. *De Faucium exulceratione*

In interiore vero faucium parte interdum exulceratio esse consuevit. In hac plerique extrinsecus cataplasmatis calidis, fomentisque humidis utuntur. Volunt etiam vaporem calidum ore recipi. per quem molliores alii partes eas fieri dicunt, opportunioresque vitio jam hærenti. Sed, si bene sic vitari morbus potest, tuta illa præsidia: si metus ejus est, supervacua sunt.

h Cæl. Aurelian. Tard. Pass. III, 1. i Scribon. Larg. c. 19. Comp. 76. Plin. H. N. XXVIII, 13.

Utique autem perfricare fauces periculosum est. exulcerat enim. Neque utilia sunt, quæ urinæ movendæ sunt apta : quia possunt, dum transeunt, ibi quoque pituitam extenuare; quam supprimi melius est. 5

Asclepiades multarum rerum, quas ipsi quoque secuti sumus, author bonus, acetum ait quam acerrimum esse sorbendum. hoc enim sine ulla noxa comprimi ulcera. Sed id supprimere sanguinem potest, ulcera 10 ipsa sanare non potest. Melius huic rei licium est; quod idem quoque æque probat: vel porri, vel marrubii succus, vel nuces Græcæ k cum tragacantho contritæ & cum passo mixtæ, vel lini semen contritum & 15 cum dulci vino mixtum. Exercitatio quoque ambulandi currendique necessaria est. Fricatio à pectore vehemens toti inferiori parti adhibenda.

Cibi vero esse debent, neque nimium acres, neque asperi; mel, lenticula, tragum, 20 lac, ptisana, pinguis caro, præcipueque porrum, & quicquid cum hoc mixtum est. Potionis quam minimum esse convenit. Aqua dari potest, vel pura, vel in qua malum cotoneum, 25 palmulæve decoctæ sunt. Gargarizationes quoque lenes: sin hæ parum proficiunt, reprimentes utiles sunt.

Hoc genus neque acutum est, & potest esse non longum: curationem tamen maturam, ne vehementer & diu lædat, desiderat. 30

4. *De Tussi.*

Tussis vero fere propter faucium exulcera-

k *Amygdala.* Vide Rhodii Lexicon Scribonianum. Macrobium Saturn. II, 14.

cerationem molesta est: quæ multis[1] modis contrahitur. Itaque, illis restitutis, ipsa finitur. Solet tamen interdum per se quoque male habere: & vix, cum vetus facta est, 5 eliditur. ac modo arida est, modo pituitam facit vel citat.

Oportet autem hyssopum altero quoque die bibere: spiritu retento currere, sed minime in pulvere: ac lectione uti vehementi; 10 quæ primo impeditur à tussi, post eam vincit: tum ambulare: deinde per manus quoque exerceri, & pectus diu perfricare. Post hæc quam pinguissimæ ficus uncias tres, super prunam incoctas, esse.

15 Præter hæc, si humida est, prosunt fricationes validæ, cum quibusdam calefacientibus, sic, ut caput quoque simul vehementer perfricetur: item cucurbitulæ pectori admotæ, sinapi ex parte exteriore 20 faucibus impositum, donec leviter exulceret; potio ex menta, nucibusque Græcis & amylo; primoque assumptus panis aridus, deinde aliquis cibus lenis.

At, si sicca tussis est, cum ea vehementissime urget, adjuvat vini austeri cyathus assumptus; dum ne amplius id, interposito tempore aliquo, quam ter aut quater fiat: item laseris quam optimi paululum devorare opus est; porri vel marrubii succum assumere; scillam delingere; acetum ex ea, 30 vel certe acre sorbere, aut cum spica allii contriti duos vini cyathos.

Utilis etiam in omni tussi est peregrinatio, navigatio longa, loca maritima, natationes.

1 Trallian. V, 1.

tiones. Cibus interdum mollis, ut malva, ut urtica : interdum acer, ut lac cum allio coctum. Sorbitiones, quibus laser sit adjectum, aut in quibus porrum incoctum tabuerit. Ovum quoque sorbile, sulphure 5 adjecto, sorbeatur. In potum vero primum aqua calida, deinde invicem aliis diebus hæc, aliis vero vinum.

m 5. *De Sanguinis sputo.*

Magis terreri potest aliquis, cum sanguinem expuit. sed id modo minus, modo 10 plus periculi habet. Exit enim modo ex gingivis, modo ex ore. & quidem ex hoc interdum etiam copiose, sed sine tussi, sine ulcere, sine gingivarum ullo vitio; ita ut 15 nihil excreetur. Verum ut ex naribus, sic ex ore aliquando prorumpit. Atque interdum sanguis profluit, interdum simile aquæ quiddam, in qua caro recens lota est. Nonnumquam autem is à summis fauci- 20 bus fertur, modo exulcerata ea parte, modo non exulcerata; sed aut ore venæ alicujus adaperto, aut tuberculis quibusdam natis, ex hisque sanguine erumpente. Quod ubi incidit, neque lædit potio aut cibus, ne- 25 que quicquam, ut ex ulcere, excreatur. Aliquando vero, gutture & arteriis exulceratis, frequens tussis sanguinem quoque extundit. Interdum etiam fieri solet, ut aut ex pulmone, aut ex pectore, aut ex la- 30 tere, aut jocinore feratur. Sæpe fœminæ, quibus sanguis per menstrua non respon-
69, 29. det, hunc expuunt. Authoresque medici ferunt, vel exesa parte aliqua sanguinem exire,

m Aretæus de Morb. Acutis II, 2. Cæl. Aurelian. Morb. Chronic. Lib. II. c. 9.

exire, n vel rupta, vel ore alicujus venæ patefacto. Primam διάβρωσιν, secundam ῥηγμοχασμόν, tertiam ἀναστόμωσιν appellant. Ultima minime nocet; prima gravissime. Ac
5 sæpe quidem evenit, uti sanguinem o pus sequatur.

Interdum autem, qui sanguinem ipsum suppressit, satis ad valetudinem profuit. Sed si secuta ulcera sunt, si pus, si tussis est,
10 prout sedes ipsa est, ita varia & periculosa genera morborum fiunt. Si vero sanguis tantum fluit, expeditius & remedium & finis est. Neque ignorari oportet, eis, quibus fluere p sanguis solet, aut quibus spina
15 dolet, coxæve, aut post cursum vehementem vel ambulationem, dum febris absit, non esse inutile sanguinis mediocre profluvium: idque per urinam redditum ipsam quoque lassitudinem solvere. Ac ne
20 in eo quidem terribile esse, qui ex superiore loco decidit: si tamen in ejus urina nihil aliud †novabit. Neque vomitum hujus afferre periculum, etiam cum repetit, si ante confirmare & implere corpus licuit: &
25 ex toto nullum nocere, qui in corpore robusto, neque nimius est, neque tussim aut calorem movet. Hæc pertinent ad universum. nunc ad ea loca, quæ proposui, veniam. 79,30.

30 Si ex gingivis exit, portulacam manducasse satis est. Si ex ore, continuisse eo merum vinum: si id parum proficit, acetum. Si inter hæc quoque graviter erumpit, quia consumere hominem potest, commodissi-

n Cæl. Aurelian. Tard. Pass. II, 9, 10. Aretæus Morb. Acutor. Curat. II, 2. Trallian. VII, 1. o Aph. VII, 78. p Aph. VII, 37. † *Notabit.*

diſſimum eſt, impetum ejus, admota † occipitio cucurbitula, ſic ut cutis quoque incidatur, avertere. Si id mulieri, cui menſtrua non feruntur, evenit, eandem cucurbitulam, inciſis inguinibus ejus, admovere. 5

At, ſi ex faucibus interioribuſve partibus proceſſit, & metus major eſt, & cura
79, 32. major adhibenda. Sanguis mittendus eſt; & ſi nihilominus ex ore proceſſit, iterum 10 tertioque, & quotidie paulum aliquid: protinus autem debet ſorbere vel acetum, vel etiam cum thure plantaginis aut porri ſuc-
290, 21. cum; imponendaque extrinſecus ſupra id,
293, 21. quod dolet, lana ſuccida ex aceto eſt, & id 15 ſpongia ſubinde refrigerandum. Eraſiſtratus horum crura quoque & femora brachiaque pluribus locis deligabat. Id Aſclepiades adeo non prodeſſe, ut etiam inimicum eſſet, propoſuit. Sed id ſæpe commode reſpondere experimenta teſtantur. 20

Neque tamen pluribus locis deligari neceſſe eſt: ſed ſat eſt infra inguina, & ſuper talos, ſummoſque humeros, etiam brachia. Tum, ſi febris urget, danda eſt ſorbitio; & 25 potui aqua, in qua aliquid ex his, quæ alvum adſtringunt, decoctum ſit. At, ſi abeſt febris, vel elota alica, vel panis ex aqua frigida, & molle quoque ovum dari poteſt potui, vel idem, quod ſupra ſcriptum eſt, 30 vel vinum dulce, vel aqua frigida. ſed ſic bibendum erit, ut ſciamus, huic morbo ſitim prodeſſe.

Præter hæc neceſſaria ſunt quies, ſecuritas,

† Marcell. de Med. c. X. pag. 288.

ritas, silentium. Caput hujus quoque cubantis sublime esse debet; recteque tondetur. Facies sæpe aqua frigida fovenda est. At inimica sunt vinum, balneum, venus, 172, 2.
5 in cibo oleum, acriora q omnia, item calida fomenta, conclave calidum & inclusum, multa vestimenta corpori injecta, etiam fricationes, nisi ubi bene sanguis conquievit. Tum vero incipiendum est à brachiis,
10 cruribusque; à thorace abstinendum. In hoc casu per hiemem, locis maritimis; per æstatem, mediterraneis opus est.

CAP. V.

15 *De Stomachi morbis.*

FAUCIBUS subest stomachus; in quo plura a longa vitia incidere consuerunt. Nam modo ingens calor, modo inflatio hunc, modo inflammatio, modo exul-
20 ceratio afficit. Interdum pituita, interdum bilis adoritur. Frequentissimumque est ejus malum, quo resolvitur: neque ulla re magis aut afficitur, aut corpus afficit.

Ut diversa autem vitia ejus, sic etiam re-
25 media sunt. Ubi exæstuat, aceto cum rosa extrinsecus subinde fovendus est; imponendusque pulvis cum oleo; & ea cataplasmata, quæ simul & reprimunt, & molliunt. Potui, nisi quod obstat, gelida aqua
30 præstanda.

Si inflatio est, prosunt admotæ † cucurbitulæ; neque incidere cutem necesse est: prosunt sicca & calida fomenta, sed non vehementissima. Interponenda abstinentia est.

q Cæl. Aurelian. Acut. Morb. II, 24. a Cæl. Aurelian. Tard. Pass. III, 2. Trallian. VII, 3. † sub scapulis, uti duobus exemplis confirmat Aloisius Mundella Epist. 7. pag. 125. & seqq.

est. Utilis in jejuno potio est apsinthii, aut hyssopi, aut rutæ. Exercitatio † primo levis, deinde major adhibenda est; maximeque, quæ superiores partes moveat. quod genus in omnibus stomachi vitiis aptissimum est. 5 Post exercitationem opus est unctione, fricatione; balneo quoque nonnunquam, sed rarius; interdum alvi ductione. Cibis deinde calidis, neque inflantibus: eodemque modo calidis potionibus, primo aquæ; post, ubi 10 resedit inflatio, vini austeri. Illud quoque in omnibus stomachi vitiis præcipiendum est, ut, quo modo se quisque æger refecerit, eodem sanus utatur. nam redit huic imbecillitas sua, nisi iisdem defenditur bona valetudo, 15 quibus reddita est.

At si inflammatio aliqua est, quam fere tumor & dolor sequitur, prima sunt quies, & abstinentia; lana sulphurata circundata; in jejuno apsinthium. Si ardor stomachum 20 urget, aceto cum rosa subinde fovendus est: deinde cibis quidem utendum est modicis; imponenda vero extrinsecus quæ simul & reprimunt & molliunt: deinde, his detractis, utendum calidis ex farina cataplasmatis, quæ 25 reliquias digerant: interdum alvus ducenda: adhibenda exercitatio, & cibus plenior.

At, si exulceratio stomachum infestat, eadem fere facienda sunt, quæ in faucibus 30
199. exulceratis præcepta sunt. Exercitatio, fricatio inferiorum partium adhibenda. Adhibendi lenes & glutinosi cibi, sed citra satietatem. Omnia acria atque acida removenda.

† Equitatio. Plin. XXVIII. 4. in fine.

venda. Vino, si febris non est, dulci, aut, si id inflat, certe leni utendum: sed neque perfrigido, neque nimis calido.

Si vero pituita stomachus impletur, ne-
5 cessarius modo in jejuno, modo post cibum vomitus est. Utilis exercitatio, gestatio, navigatio, fricatio. Nihil edendum, bibendumque, nisi calidum; vitatis tantum his, quæ pituitam contrahere consuerunt.

10 Molestius est, si stomachus bile vitiosus est. Solent autem hi, qui sic tentantur, interpositis quibusdam diebus, hanc, & quidem, quod pessimum est, atram vomere. His recte alvus ducitur: potiones ex apsinthio
15 dantur: necessaria gestatio, navigatio, &, si fieri potest, ex nausea vomitus: vitanda cruditas: sumendi cibi faciles & stomacho non alieni, vinum austerum.

Vulgatissimum vero pessimumque sto-
20 machi vitium est resolutio, id est, cum cibi non [b] tenax est, soletque desinere ali corpus, ac sic tabe consumi. Huic generi inutilissimum balneum est. Lectiones, exercitationesque superioris partis necessariæ,
25 item unctiones, fricationésque: hinc perfundi frigida, atque in eadem natare, canalibus ejusdem subjicere etiam stomachum ipsum, & magis etiam à scapulis id quod contra stomachum est: consistere in
30 frigidis, medicatisque fontibus, quales [c] Cutiliarum Sumbruinarumque sunt, salutare est. Cibi quoque assumendi sunt frigidi, qui potius difficulter coquuntur, quam facile vitiantur. Ergo plerique, qui nihil aliud

b Aretæus de Morb. Diuturn. II, 7. c Plin. II, 95. & XXXI, 2. Vitruvius VIII, 3. Cælius Aurelelian. Tard. Pass. V, 2. p. 518.

aliud concoquere possunt, bubulam coquunt. Ex quo colligi potest, neque avem, neque venationem, neque piscem dari debere, nisi generis durioris. Potui quidem aptissimum est vinum frigidum, 5 vel certe bene calidum meracum, potissimum [d] Rheticum, vel Allobrogicum, aliudve, quod & austerum & resina conditum est: si id non est, quam asperrimum, maximeque [e] Signinum. 10

Si cibus non continetur, danda aqua, & eliciendus plenior vomitus est; iterumque dandus cibus, & tum admovendæ duobus infra stomachum digitis cucurbitulæ, ibique duabus aut tribus horis continendæ 15 sunt. Si simul & vomitus, & dolor est, imponenda supra stomachum est lana succida, vel spongia [f] ex aceto, vel cataplasma, quod refrigeret. Perfricanda vero non diu, sed vehementer brachia, & crura, & cale- 20 facienda.

Si plus doloris est, infra præcordia quatuor digitis cucurbitula utendum est: protinus dandus panis ex posca frigida. Si non continuit, post vomitum leve aliquid ex 25 his, quæ non aliena stomacho sint. Si ne id quidem tenuit, singuli cyathi vini, singulis interpositis horis, donec stomachus consistat. Valens etiam medicamentum est, radiculæ succus: valentius, acidi puni- 30 ci mali, cum pari modo succi, qui ex dulci punico malo est, adjecto etiam intubi succo, & mentæ, sed hujus minima parte; quibus tantundem, quantum ex his omnibus

d Serv. ad Virgil. II. Georg. 96. Sueton. in August. c. 77. Plin. XIV, 6. e Plin. XIV, 6. f. Trallian. VII, 7.

bus est, aquæ frigidæ quam optime miscetur. Id enim plus quam vinum ad comprimendum stomachum potest. Supprimendus autem vomitus est, qui per se venit, etsi nausea est.

Sed si coacuit intus cibus, aut computruit, quorum utrumlibet ructus ostendit, ejiciendus est; protinusque, cibis assumptis iisdem, quos proxime posui, stomachus restituendus. Ubi sublatus est præsens metus, ad ea redeundum est, quæ supra præcepta sunt.

CAP. VI.

De Laterum doloribus.

STOMACHUS lateribus cingitur; atque in his quoque vehementes dolores esse consuerunt. Eorum initium vel ex frigore, vel ex ictu, vel ex nimio [a] cursu, vel ex morbo est. Sed interdum id malum intra dolorem est: isque modo tarde, modo celeriter solvitur. interdum ad perniciem quoque procedit; oriturque acutus morbus, qui πλευριτικός à Græcis nominatur. Huic dolori lateris, febris [b] & tussis accedit: & per hanc excreatur, si tolerabilis morbus est, pituita; si gravis, sanguis. Interdum etiam sicca tussis est, quæ nihil emolitur, idque vitio primo gravius, secundo tolerabilius est.

Remedium vero est magni & recentis doloris, sanguis [c] missus. At, sive levior, sive vetustior casus est, vel supervacuum, vel serum id auxilium est; confugiendumque

a Aretæus de Morb. Acut. I, 10. Trall. VI, 1. b Cæl. Aur. Acut. Morb. II, 13. c Cæl. Aurel. Acut. Morb. II, 18.

ad cucurbitulas est, ante summa cute incisa. Recte etiam sinapi ex aceto super pectus imponitur, donec ulcera pustulasque excitet; & tum medicamentum, quod humorem illuc citet. Præter hæc, circundare 5
483, 3. primum oportet latus hapso lanæ sulphuratæ: deinde, cum paululum inflammatio se remisit, siccis & calidis fomentis uti. Ab
250. his transitus ad malagmata est.
252. Si vetustior dolor remanet, novissime 10 resina imposita discutitur. Utendum cibis potionibusque calidis: vitandum frigus. Inter hæc tamen non alienum est extremas partes oleo & sulphure perfricare. Si levata tussis est, leni lectione uti: jamque & 15 acres cibos, & vinum meracius assumere. Quæ ita à medicis præcipiuntur. Attamen
324, 18. sine his rusticos nostros epota ex aqua trixago satis adjuvare dicitur.

Hæc in omni lateris dolore communia 20 sunt: plus negotii est, si acutus quoque morbus is factus est. In hoc, præter ea, quæ supra posita sunt, hæc animadvertenda sunt: ut cibus sit quam maxime tenuis & lenis, præcipueque sorbitio, eaque ex ptisa- 25 na potissimum, aut jus in quo porrus cum pullo gallinaceo coctus sit: idque non nisi tertio die detur: si tamen per vires licebit: potui vero aqua mulsa, in quo hyssopum, aut ruta decocta sit. Quæ quibus tempori- 30 bus danda sint, ex ratione vel adauctæ, vel levatæ febris apparebit, sic, ut in remissione quam maxima dentur: cum eo tamen, ut sciamus, non esse ejus generis tussi aridas

fau-

fauces committendas. sæpe enim, ubi nihil est, quod excreetur, continuatur, & strangulat. Ob quam causam dixi etiam pejus id genus esse tussis, quod nihil, quam quod 209, 3.
5 pituitam moveret. Sed hic vinum sorbere, ut supra præcepimus, morbus ipse non patitur: in vicem ejus, cremor ptisanæ sumendus est.

Ut his autem in ipso morbi fervore su-
10 stinendus æger est, sic, ubi paulum is se remisit, alimenta pleniora, & vini quoque aliquid dari potest; dum nihil detur, quod aut refrigeret corpus, aut fauces asperet. Si in refectione vero manserit tussis, inter-
15 mittere oportebit uno die; posteroque, cum cibo vini paulo plus assumere. At, invalescente quoque tussi, tum non erit alienum, ut supra quoque positum est, vini cyathos sorbere. sed in hoc genere valetu-
20 dinis, dulce, vel certe lene commodius est. Si malum inveteravit, athletico victu corpus firmandum est.

CAP. VII.

25 *De Viscerum morbis: & primo, de Pulmone.*

A COMPAGINE corporis ad viscera transeundum est; & inprimis ad pulmonem veniendum. Ex quo vehemens & acutus morbus oritur, quem πλευ-
30 πνευμονίαν Græci vocant. Ejus hæc conditio est. [a] Pulmo totus afficitur. hunc casum ejus subsequitur tussis, bilem vel pus trahens; præcordiorum totiusque pectoris gravitas, spiritus difficultas, magnæ febres,

 con-

a Cælius Aurelian. Acut. Morb. II, 26. 27. Aretæus de Morb. Diut. I, 12.

continua vigilia, cibi faſtidium, tabes. [b] Id genus morbi plus periculi quam doloris habet.

Oportet, ſi ſatis validæ vires ſunt, ſanguinem [c] mittere: ſin minores, cucurbitulas ſine ferro præcordiis admovere. Quod ſi ſatis valet, geſtando ægrum, digerere: ſi parum, intra domum tantum dimovere. In potionem autem hyſſopum dare, cum quo ficus arida ſit incocta; aut aquam mulſam, in qua vel hyſſopum vel ruta decocta ſit. Fricatione uti diutiſſime in ſcapulis, proxime ab his in brachiis, & pedibus, & cruribus, leniter contra pulmonem; idque bis quotidie facere.

Quod ad cibum vero pertinet, huic nec ſalſis opus eſt, neque acribus, neque amaris, neque alvum adſtringentibus, ſed paulo lenioribus. Ergo primis diebus danda eſt ſorbitio ptiſanæ, vel alicæ, vel oryzæ, cum qua recens adeps cocta ſit. Cum hac, ſorbile ovum, nuclei pinei: ex melle, panis, vel elota alica ex aqua mulſa. Potui danda deinde non ſolum pura aqua, ſed etiam mulſa egelida; aut, ſi æſtas eſt, etiam frigida; niſi quid obſtat. Hæc autem altero quoque die, increſcente morbo dare ſatis eſt.

Ubi incrementum conſtitit, quantum res patitur, ab omnibus abſtinendum eſt, præterquam aqua egelida. Si vires deſunt, adjuvandæ ſunt aqua mulſa. Proſuntque adverſus dolores impoſita calida fomenta, vel ea, quæ ſimul & reprimunt & emolliunt. Prodeſt etiam impoſitus ſuper pectus ſal bene

b Aph. VII, 11. c Cæl. Aurelian. Acut. Morb. II, 29.

bene contritus, cum cerato miſtus; quia leviter cutem erodit, eoque impetum materiæ, qua pulmo vexatur, evocat. Utile etiam aliquod malagma eſt ex his, quæ ma- 250.
5 teriam trahunt. Neque alienum eſt, dum 252.
premit morbus, clauſis feneſtris ægrum continere: ubi paulum levatus eſt, ter aut quater die, feneſtris aliquantum apertis, †purum aerem recipere. Deinde in refectio-
10 ne pluribus diebus à vino abſtinere; geſtatione, fricatione uti; ſorbitionibus, & prioribus cibis adjicere, ex oleribus porrum; ex carne, ungulas, & ſumma trunculorum, atque piſciculos, ſic, ut diu nihil
15 niſi molle & lene ſumatur.

CAP. VIII.

De Hepaticis.

20 ALTERIUS quoque viſceris morbus, id eſt jocinoris, æque modo longus, modo acutus eſſe conſuevit. ὑπαϊκὸν Græci vocant. Dextra parte ſub præcordiis vehemens dolor eſt: idemque ad latus dextrum, & ad jugulum, a humerumque
25 partis ejuſdem pervenit: nonnunquam manus quoque dextra torpet: horror validus eſt. Ubi male eſt, bilis evomitur: interdum ſingultus prope ſtrangulat. Et hæc quidem acuti morbi ſigna ſunt. Longioris
30 vero, ubi ſuppuratio in jocinore eſt; dolorque modo finitur, modo intenditur; dextra parte præcordia dura ſunt, & tument; poſt cibum major ſpiritus difficultas eſt: accedit maxillarum quædam reſolutio. Ubi invete-

†*parvum* vult Rhodius in Lexico Scribon. V. *exiguum vinum*. a Aretæus de Diuturn. Morb. I, 13. Cælius Aurelian. Tard. Paſſ. III, 4.

ravit malum, venter & crura pedesque intumescunt; pectus atque humeri, circaque jugulum utrunque extenuatur.

In initio sanguinem mittere optimum est: tum venter solvendus est; si non potest aliter, per nigrum veratrum. Imponenda extrinsecus cataplasmata; primum quæ reprimant; deinde calida, quæ diducant; quibus recte iris vel apsinthium adjicitur: post
251, 5. hæc, malagma. Dandæ vero sorbitiones sunt, omnesque cibi & calidi, & qui non multum alunt, & fere qui pulmonis quoque dolori conveniunt; præterque eos, qui urinam movent, potionesque ad id efficaces. Utilia in hoc morbo sunt thymum, satureia, hyssopum, nepeta, amaracum, sesamum, lauri baccæ, pini flos, herba sanguinalis, mentha, ex malo cotoneo medium, columbæ jecur recens & crudum. Ex quibus quædam per se esse, quædam adjicere vel sorbitioni vel potioni licet; sic tamen, ut parce assumantur. Neque alienum est, apsinthium contritum ex melle & pipere, ejusque catapotium quotidie devorare. Abstinendum utique est ab omnibus frigidis, neque enim res ulla magis jecur lædit. Fricationibus utendum in extremis partibus. Vitandus omnis labor, omnis vehementior motus: ne spiritus quidem diutius continendus est. Ira, trepidatio, pondus, jactus, cursus, in hoc inimica sunt. Perfusio corporis multa prodest ex aqua, si hiems est, calida; si æstas, tepida: itemque liberalis unctio, & in balneo sudor.

Si

Si vero jecur vomica [b] laborat, eadem facienda sunt, quæ in cæteris interioribus suppurationibus. Quidam etiam ultra id scalpello [c] aperiunt, & ipsam vomicam adurunt.

CAP. IX.

De Lienosis. [a]

AT lienis ubi affectus est, intumescit, simulque cum eo pars sinistra; quæ & dura est, & prementi renititur; venterque intentus est: aliquis etiam cruribus tumor est. Ulcera aut omnino non sanescunt, aut certe cicatricem vix recipiunt. In intenta ambulatione, vel cursu, dolor, & quædam difficultas est. 62, 26.

Hoc vitium quies auget. itaque exercitatione & labore opus est: habita tamen ratione, ne febrem ista, si nimium processerit, excitent. Unctiones [b], frictionesque, & sudores necessarii sunt. Dulcia omnia inimica sunt: item lac & caseus. Acida autem maxime conveniunt. Ergo acetum acre per se sorbere, & magis etiam, quod scilla conditum est, expedit. Edenda sunt salsamenta, vel oleæ ex muria duræ; lactucæ intinctæ in aceto; intubi † quoque & betæ ex eodem; & sinapi, armoraciæ, & pastinacæ: de carnibus vero ungulæ, rostra, aves macræ, ejusdemque generis venatio. Potui vero jejuno dari debet apsinthium aquæ incoctum: at post cibum aqua [c] à ferrario fabro, in qua candens ferrum subinde extinctum sit. hæc enim vel præcipue

b Aret. de Morb. Diut. Curat. I, 13. c Aph. VII, 45.
a Cæl. Aurel. Tard. Pass. III, 4. Aret. de Morb. Diut. I, 14. Marcell. de Medic. cap. XXIII, p. 345. b. Nicol. Myrepf. de Ung. Sect. III, c. 64. 65. 66. 86. 87. † Nonn. de Re Cib. I. 12. c Scribon. Larg. c. 32. c. 132.

lienem coercet. quod animadversum est in his animalibus, quæ apud hos fabros educata exiguos lienes habent. Potest etiam dari vinum tenue, austerum; omniaque in cibis & potionibus, quæ urinæ movendæ sunt: præcipueque ad id valet vel trifolii semen, vel cuminum, vel apium, vel serpyllum, vel cytisus, vel thymum, vel hyssopum, vel satureia. hæc enim inde commodissime videntur humorem educere. Lienis quoque bubulus utiliter esui datur: præcipueque eruca & nasturtium lienem extenuant. Imponenda quoque extrinsecus sunt, quæ levent. fit ex unguentariis glandulis, quas μυρεβαλάνους d Græci
251, 18. vocant: fit ex lini & nasturtii semine, quo vinum & oleum adjicitur: fit ex cupresso viridi, & arida ficu: fit ex sinapi, cui sevi hircini à renibus quarta pars ponderis adjicitur, teriturque in sole, & protinus imponitur. Multisque modis huic rei cappar aptum est. Nam & ipsum cum cibo assumere, & muriam ejus cum aceto sorbere commodum est. Quin etiam extrinsecus radicem contritam, vel corticem ejus cum furfuribus, aut ipsum cappari cum melle
250. & seqq. contritum imponere expedit. Malagmata quoque huic rei aptantur.

CAP. X.

De Renum morbis. a

AT renes ubi affecti sunt, diu male habent. Pejus vero est, si frequens biliosus vomitus accedit. Oportet con-

d Scribon. Larg. c. XXXII. c. 131. a Aretæus de Diut. Morb. II, 3. Curat. Morb. Diut. II, 3 Cælius Aurelian. Tard. Pass. V, 3.

conquiescere: cubare molliter: solvere alvum; si aliter non respondet, etiam ducere: sæpe desidere in aqua calida: neque cibum, neque † potionem frigidam assumere:
5 abstinere ab omnibus salsis, acribus, acidis, pomis: bibere liberaliter: adjicere modo cibo, modo potioni piper, porrum, ferulam, album papaver. quæ maxime inde urinam movere consuerunt.

10 Auxilio quoque his exulceratis sunt, si adhuc ulcera purganda sunt, cucumeris semina detractis corticibus sexaginta, nuclei ex pinu silvestri quindecim, anisi quod tribus digitis sumi possit; croci paulum, con-
15 trita & in duas mulsi potiones divisa.

Si vero dolor tantum levandus est, ejusdem cucumeris semina triginta, iidem nuclei viginti, nuces Græcæ quinque, croci paululum, contrita & cum lacte potui data.
20 Ac insuper quoque recte quædam malagmata injiciuntur; maximeque ea, quæ humo- 250.
ri extrahendo sunt.

CAP. XI.

25 *De Intestinorum morbis: & primo de Cholera.*

A VISCERIBUS ad intestina veniendum est, quæ sunt & acutis & longis morbis obnoxia. Primoque facienda men-
30 tio est choleræ; quia commune id stomachi atque intestinorum vitium videri potest. Nam simul & dejectio [a] & vomitus est: præterque hæc inflatio est, intestina torquentur, bilis supra infraque erumpit,

† Plin. de R. M. L. V. C. 32.

a Aretæus de Morb. Acut. II, 5. Cælius Aurelian. Acut. Morb. III, 19.

primum aquæ ſimilis, deinde ut in ea recens caro lota eſſe videatur, interdum alba, nonnumquam nigra, vel varia. Ergo eo nomine morbum hunc χολέρας Græci nominarunt. Præter ea vero, quæ ſupra 5
comprehenſa ſunt, ſæpe etiam crura manuſque contrahuntur; urget ſitis, anima deficit. quibus concurrentibus, non mirum eſt, ſi ſubito quis moritur. Neque tamen ulli morbo minori momento ſuccurritur. 10

Protinus ergo, ubi iſta cœperunt, aquæ tepidæ [b] quam plurimum bibere oportet, & vomere. Vix unquam ea ſine vomitu ſumitur: ſed etiamſi non incidit, tamen corru-
128, ptæ miſcuiſſe novam materiam prodeſt; 15
24. parſque ſanitatis eſt, vomitum eſſe ſuppreſſum. Si id incidit, protinus ab omni potione abſtinendum eſt. Si vero tormina ſunt, oportet frigidis & humidis fomentis ſtomachum fovere: vel, ſi venter dolet, iiſdem 20
egelidis, ſic ut venter ipſe mediocriter calentibus juvetur. Quod ſi vehementer & vomitus, & dejectio, & ſitis vexant, & adhuc ſubcruda ſunt, quæ vomuntur, nondum vino maturum tempus eſt: aqua, neque 25
ea ipſa frigida, ſed potius egelida danda eſt. Admovendumque naribus eſt pulegium ex aceto, vel polenta vino aſperſa, vel mentha, vel quod ſecundum naturam eſt.

At cum diſcuſſa cruditas eſt, tum magis 30
verendum eſt, ne anima deficiat. Ergo tum confugiendum eſt ad [c] vinum. Id eſſe oportet tenue, odoratum, & cum aqua frigida mixtum, vel polenta adjecta, vel infracto pane;

b Trallian. VII, 14. c Aretæus Acutor. Morb. Curat. II, 4.

pane; quem ipsum quoque assumere expedit: quotiesque aliquid aut stomachus, aut venter effudit, toties per hæc vires restituere. Erasistratus primo tribus vi-
5 ni guttis, aut quinis aspergendam potionem esse dixit; deinde paulatim merum adjiciendum. Is, si ab initio vinum dedit, & metus cruditatis secutus est, non sine causa fecit: si vehementem infirmitatem
10 adjuvari posse tribus guttis putavit, erravit.

At si inanis est homo, & crura ejus contrahuntur, interponenda potio apsinthii est. Si extremæ partes corporis frigent, un-
15 gendæ sunt calido oleo, cui ceræ paulum sit adjectum; calidisque fomentis nutriendæ. Si ne sub his quidem quies facta est, extrinsecus contra ventriculum ipsum cucurbitula admovenda est, aut sinapi super-
20 imponendum. Ubi is constitit, dormire oportet: postero die utique à potione abstinere: die tertio in balneum ire: paulatim se cibo reficere; somnoque, quisquis facile adquiescit; vitetque lassitudinem, & frigo-
25 ra. Si post suppressam choleram febricula manet, alvum duci necessarium est: tum cibis vinoque utendum est. Sed hic quidem morbus & d acutus est, & inter intestina stomachumque versatur sic, ut, cujus po-
30 tissimum partis sit, non facile dici possit.

CAP.

d Hippocrat. VII, Epidem. XL, 20. Trallian. VII, 14.

CAP. XII.

De Cœliaco ventriculi morbo.

IN ipsius vero ventriculi porta consistit is, qui & longus esse consuevit, & κοιλιακός à Græcis nominatur. Sub hoc venter indurescit, dolorque ejus est: alvus nihil reddit, ac ne spiritum quidem † transmittit: extremæ partes frigescunt: difficulter spiritus redditur.

Commodissimum est inter initia calida cataplasmata toti ventri imponere, ut dolorem leniant. Post cibum vomere, atque ita ventrem exinanire. Proximis deinde diebus cucurbitulas sine ferro ventri & coxis admovere. Ventrem ipsum liquare dato lacte, & vino salso, frigido. Si tempus anni patitur, etiam viridibus ficis; sic tamen, ne quis aut cibus, aut humor universus detur, sed paulatim. Ergo per intervalla temporis sat est cyathos binos ternosve assumere, & cibum pro portione hujus. commodeque facit cyatho lactis cyathus aquæ mistus, & sic datus. Cibique calentes & acres utiliores sunt: adeo ut lacti quoque recte contritum allium adjiciatur.

Procedente vero tempore, opus est gestari; maximeque navigare; perfricari ter aut quater die sic, ut nitrum oleo adjiciatur; perfundi aqua calida post cibum; deinde sinapi imponere per omnia membra, excepto capite, donec arrodantur & rubeant; maximeque si corpus durum & virile est. paulatim deinde faciendus est transitus ad ea,

† Planè contrarium dicit Marcellus cap. XXVII. p. 363.

ea, quæ ventrem comprimunt. Assa caro danda, valens, & quæ non facile corrumpatur: in potum vero pluviatilis aqua decocta; sed quæ per binos ternosve cyathos
5 bibatur.

Si vetus vitium est, oportet laser quam optimum ad piperis magnitudinem devorare: altero quoque die vinum vel aquam bibere, interdum interposito cibo, singulos
10 vini cyathos sorbere: ex inferiori parte infundere aquam pluviatilem egelidam; maximeque, si dolor in imis partibus remanet.

CAP. XIII.

15 *De Tenuioris intestini morbo.*

INTRA ipsa vero intestina consistunt duo morbi: quorum unus in tenuiore, alter in pleniore est. Prior acutus est: insequens esse longus potest. Diocles Carystius
20 tenuioris intestini morbum [a] χόρδαψον, plenioris εἴλεὸν nominavit. A plerisque video nunc illum priorem εἴλεὸν, hunc κολικὸν nominari. Sed prior modo supra umbilicum, modo sub umbilico dolorem movet. Fit in
25 alterutro loco inflammatio: nec alvus, nec spiritus [b] infra transmittitur. Si superior pars affecta est, cibus: si inferior, stercus per os redditur: si utralibet, metus est. Adjicitur periculo, si vomitus [c] biliosus, mali odoris, 74, 20.
30 aut varius, aut niger est.

Remedium est, sanguinem mittere; vel cucurbitulas pluribus locis admovere, non ubique cute incisa: id enim duobus aut tribus locis satis est: ex cæteris spiritum evoca-

a Cæl. Aurelian. Acutor. Morb. III, 17. b Aretæus de Morb. Acut. II, 6. c Aph. VII, 10.

evocare abunde est. Tum animadvertere oportet, quo loco malum sit. solet enim contra id tumere. Et si supra umbilicum est, alvi ductio utilis non est. Si infra est, alvum ducere interdum, ut Erasistrato[d] placuit, optimum est, & sæpe id auxilii in his partibus magnum remedium est. Ducitur autem percolato ptisanæ cremore, cum oleo & melle sic, ut præterea nihil adjiciatur. Si nihil tumet, duas manus imponere oportet supra summum ventrem, paulatimque deducere. invenietur enim mali locus; qui necesse est renitatur: & ex eo demum deliberari poterit, ducenda, nec ne alvus sit.

Illa communia sunt: calida cataplasmata admovere, eaque imponere à mammis usque ad inguina, & spinam; ac sæpe mutare: brachia, cruraque perfricare: demittere totum hominem in calidum oleum. Si dolor non quiescit, etiam in alvum ex parte inferiore tres aut quatuor cyathos calidi olei dare. Ubi per hæc consecuti sumus, ut ex inferiore parte spiritus transmittatur, offerre potui mulsum tepidum non multum. (nam ante magna cura vitandum est, ne quid bibat.) si id commode cessit, adjicere sorbitionem.

Ubi dolor & febricula quierunt, tum demum uti cibo pleniore; sed neque inflante, neque valido, ne intestina adhuc imbecilla lædantur. potui vero nihil præterquam puram aquam. Nam sive quid vinolentum sive acidum est, id huic morbo alienum est.

Ac

d Cæl. Aurelian. Acut. Morb. III, 17. pag. 219, 220.

Ac postea quoque vitare oportet balneum, ambulationem, gestationem, cæterosque corporis motus. Nam facile id malum redire consuevit; & cum frigus subit, sive aliqua jactatio, nisi bene jam confirmatis intestinis, revertitur.

CAP. XIV.

De Morbo intestini plenioris. a

IS autem morbus, qui in intestino pleniore est, in ea maxime parte est, qua cæcum esse proposui. Vehemens fit inflatio, vehementes dolores, dextra magis parte: intestinum verti videtur; quod prope spiritum elidit. In plerisque post frigora eruditatesque oritur, deinde quiescit; & per ætatem sæpe repetens sic cruciat, ut vitæ spatio nihil demat.

Ubi is dolor cepit, admovere sicca & calida fomenta oportet; sed primo lenia, deinde validiora; simulque fricatione ad extremas partes, id est, crura brachiaque materiam evocare. Si discussus non est, qua dolet, cucurbitulas sine ferro defigere. Est etiam medicamentum ejus rei causa comparatum, quod κολικὸν nominatur. Id se repperisse Cassius gloriabatur. magis prodest potui datum. sed impositum quoque extrinsecus, digerendo spiritum, dolorem levat.

Nisi finito vero tormento, recte neque cibus neque potio assumitur. Quo victu iis utendum iis, qui hoc genere tentantur, jam mihi dictum est. Confectio medicamenti, quod

a Trallian. X, 1. Aretæus de Morb. Diuturn. II, 8. Cæl. Aurelian. Tard. Pass. IV. 7.

281, 7. quod κολικὸν nominatur, ex his b constat. Costi, anisi, castorei, singulorum P.* III. petroselini P.* IV. piperis longi, & rotundi, singulorum P.*. V. papaveris lacrymæ, junci rotundi, myrrhæ, nardi, singulorum P.* VI. quæ melle excipiuntur. Id autem & devorari potest, & ex aqua calida sumi.

CAP. XV.

De Torminibus.

69, 3. PROXIMA his inter intestinorum mala tormina esse consueverunt. δυσεντερίαν Græce vocatur. Intus intestina a exulcerantur: ex his cruor manat; isque modo cum stercore aliquo semper liquido, modo cum quibusdam quasi mucosis excernitur; interdum simul quædam † carnosa descendunt. Frequens dejiciendi cupiditas, dolorque in ano est. Cum eodem dolore exiguum aliquid emittitur: atque eo quoque tormentum intenditur; idque post tempus aliquod levatur, exiguaque requies est, somnus interpellatur, febricula oritur, longoque tempore id malum, cum inveteraverit, aut tollit hominem, aut, etiamsi finitur, excruciat.

Oportet inprimis conquiescere; siquidem omnis agitatio exulcerat: deinde jejunum sorbere vini cyathum, cui contrita radix quinquefolii sit adjecta: imponere cataplasmata super ventrem, quæ reprimunt; quod in superioribus ventris morbis non expedit: quotiesque desedit, subluere aqua calida, in qua decoctæ verbenæ sint:

b Scrib. Larg. cap. XXIX. Com. 120. Nicol. Myrepf. sect. XXXI. de Catapl. c. 5. a Trallian. VIII, 9. Aretæus de Morb. Diuturn. II, 9. Hippocr. de Affection. XXIV.
† Aphor. IV, 26.

ſint : portulacam vel coctam, vel ex dura muria ediſſe; cibos potioneſque eas, quæ adſtringunt alvum.

Si vetuſtior morbus eſt, ex inferioribus
5 partibus tepidum infundere vel ptiſanæ cremorem, vel lac, vel adipem liquatam, vel medullam cervinam, vel oleum, vel cum roſa butyrum, vel cum eadem album crudum ex ovis, vel aquam, in qua lini ſemen
10 decoctum ſit; vel, ſi ſomnus non accedit, vitellos cum aqua, in qua roſæ floris folia cocta ſint. Levant enim dolorem hæc, & mitiora ulcera efficiunt; maximeque utilia ſunt, ſi cibi quòque ſecutum faſtidium eſt.
15 Themiſon [b] muria dura quam aſperrima ſic utendum memoriæ prodidit.

Cibi vero eſſe debent, qui leniter ventrem adſtringant. At ea, quæ urinam moveant, ſi id conſecuta ſunt, in aliam partem
20 humorem avertendo proſunt: ſi non ſunt conſecuta, noxam augent. itaque niſi in quibus prompte id facere conſuerunt, non ſunt adhibenda. Potui, ſi febricula eſt, aqua pura calida, vel ea, quæ ipſa quoque adſtrin-
25 gat, dari debet: ſi non eſt, vinum leve, auſterum. Si pluribus diebus nihil remedia illa juverunt, vetuſque jam vitium eſt, aquæ bene frigidæ potio aſſumpta ulcera 293, 20.
adſtringit, & initium ſecundæ valetudinis
30 facit. Sed ubi venter ſuppreſſus eſt, protinus ad calidam potionem revertendum eſt.

Solet autem interdum etiam putris ſanies, peſſimique odoris deſcendere: ſolet & inter-

b Cæl. Aurelian. Tard. Paſſ. IV, 6. Galen. Meth. Med. XII. c. 1. Joan. Baptiſt. Sylvat. Med. Hiſtor. 62.

interdum purus ſanguis profluere. Si ſuperius vitium eſt, alvus aqua mulſa delui debet; tum deinde etiam infundi, quæ ſupra comprehenſa ſunt. Valenſque eſt etiam adverſus cancerem inteſtinorum, minii gleba cum ſalis hemina contrita: ſin minus, miſta his aqua in alvum datur. At, ſi ſanguis profluit, cibi potioneſque eſſe debent, quæ adſtringant.

CAP. XVI.

De Lævitate inteſtinorum. [a]

64, 10. EX torminibus [b] interdum inteſtinorum lævitas oritur; qua continere nihil poſſunt, & quicquid aſſumptum eſt, inconfectum protinus reddunt. Id interdum ægros trahit, interdum præcipitat.

In hoc utique adhibere oportet comprimentia; quo facilius tenendi aliquid inteſtinis vis ſit. Ergo & ſuper pectus ponatur ſinapi; exulcerataque cute, malagma, [c] quod humorem evocet: & ex verbenis decocta in aqua deſideat; & cibos potioneſque aſſumat, quæ alvum adſtringunt; & frigidis utatur perfuſionibus.

Oportet tamen proſpicere, ne, ſimul his omnibus admotis, vitium contrarium per immodicas inflationes oriatur. Paulatim ergo firmari inteſtina debebunt, aliquibus quotidie adjectis. Et cum in omni fluore ventris, tum in hoc præcipue neceſſarium eſt, non quoties libet deſidere, ſed quoties neceſſe eſt, ut hæc ipſa mora in conſuetudinem ferendi oneris inteſtina deducat.

Alte-

a Hippocr. de Affection. T. XXV. Aretæus de Morb. Diutur. II, 10. b Aphor. VII, 76. c Nicol. Myrepſ. Sect. XXXIV. c. 9.

Alterum quoque, quod æque ad omnes similes affectus pertinet, in hoc maxime servandum est; ut, cum pleraque utilia insuavia sint, qualis est plantago, & rubi, & quicquid malicorio mixtum est, ea potissimum ex his dentur, quæ maxime æger volet. Deinde, si omnia ista fastidiet, ad excitandam cibi cupiditatem, interponatur aliquid minus utile, sed magis gratum. Exercitationes & fricationes huic quoque morbo necessariæ sunt: & cum his sol, ignis, balneum, vomitus [d], ut Hippocrati visum est; etiam albo veratro [e], si cætera parum proficient, evocatus.

CAP. XVII.

De Lumbricis alvum occupantibus.

NONNUNQUAM autem lumbrici quoque occupant alvum, hique modo ex inferioribus partibus; modo, quod fœdius, ore [a] redduntur. Atque interdum latos eos, qui pejores sunt; interdum teretes videmus.

Si lati sunt, aqua potui dari debet, in qua lupinum, aut cortex mori decoctus sit; aut cui adjectum sit contritum vel hyssopum, vel piperis acetabulum, scammoneæ paulum. Vel etiam pridie, cum multum allium ederit, vomat. Posteroque die mali punici tenues radiculas colligat, quantum manu comprehendet; easque contusas in aquæ tribus sextariis decoquat, donec tertia pars supersit; huic adjiciat nitri paulum, & jejunus bibat. Interpositis deinde tribus

d Aph. IV, 12. e De Victu Acutor. LVI, 6. Quatenus sc. fluxio ex capite, de Affection. XXV, 6. a Seren. Sam. XXX, 5. Cælius Aurel. Tard. Pass. IV, 8.

horis, duas potiones ſumat talis aquæ, vel
103, 31. muriæ duræ huic adjectæ; tum deſideat, ſubjecta calida aqua in pelve.

Si vero teretes ſunt, qui pueros maxime exercent, & eadem dari poſſunt, & quædam leviora; ut contritum ſemen urticæ, aut braſſicæ, aut cumini cum aqua, vel mentha b cum eadem, vel apſinthium decoctum, vel hyſſopum ex aqua mulſa, vel naſturtii ſemen cum aceto contritum. Ediſſe etiam & lupinum, & allium prodeſt; vel in alvum oleum ſubter dediſſe.

CAP. XVIII.

De Teneſmo.

EST autem aliud levius omnibus proximis, de quibus ſupra dictum eſt, quod τεινεσμὸν Græci vocant. Id neque acutis neque longis morbis annumerari debet, cum facile a tollatur, neque unquam per ſe jugulet. In hoc æque atque in torminibus frequens deſidendi † cupiditas eſt; æque dolor, ubi aliquid excernitur. Deſcendunt autem pituitæ b muciſque ſimilia; interdum etiam leviter ſubcruenta; ſed his interponuntur nonnunquam ex cibo quoque recte cocta.

Deſidere oportet in ‡ aqua calida; ſæpiusque ipſum anum nutrire. cui rei plura medicamenta idonea ſunt: butyrum c cum roſa; acacia ex aceto liquata; emplaſtrum id, quod τετραφάρμακον Græci vocant, roſa li-
262, 11. quatum; alumen lanæ circundatum, & ita appoſitum. eademque ex inferiore parte in-

b Seren. Sammon. XXX, 11. a Plin. H. N. XXVIII. 14. † Marcell. de Med. c. XXVIII. p. 372. b Hippocrat. de Affection. T. XXVII. ‡ Hippocrat de Fiſtul. c Al. Trallian. VIII, 6.

indita, quæ torminum auxilia ſunt: eædem verbenæ decoctæ, ut inferiores partes foveantur. Alternis vero diebus aqua, alternis leve & auſterum [d] vinum bibendum eſt.
5 Potio eſſe debet egelida & frigidæ propior: ratio victus talis, qualem ad tormina ſupra præcepimus.

CAP. XIX.

10 *De Ventris fluxu.*

LEVIOR etiam, dum recens, dejectio, ubi & liquida alvus, & ſæpius quam ex conſuetudine fertur. In qua interdum tolerabilis dolor eſt, interdum gra-
15 viſſimus; idque pejus eſt. Sed uno die fluere alvum ſæpe pro valetudine eſt: atque, etiam pluribus, dum febris abſit, & intra ſeptimum diem id conquieſcat. Purgatur enim corpus, &, quod intus læſurum erat,
20 utiliter effunditur. Verum ſpatium periculoſum eſt. interdum enim tormina ac febriculas excitat, vireſque conſumit.

Primo die quieſcere ſatis eſt; neque impetum ventris prohibere. Si per ſe deſiit,
25 balneo uti, paulum cibi capere: ſi manſit, abſtinere non ſolum à cibo, ſed etiam à potione. Poſtero die, ſi nihilominus liquida alvus eſt, æque conquieſcere; paululum adſtringentis cibi ſumere. Tertio die in bal-
30 neum ire; vehementer omnia præter ventrem perfricare; ad ignem lumbos, ſcapulaſque admovere; cibis uti, ſed ventrem contrahentibus; vino non multo, meraco. Si poſtero quoque die fluet, plus ediſſe, ſed

d Cæl. Aurelian. Tard. paſſ. IV, 6.

vomere etiam. Ex toto, donec conquiescat, contra siti, fame, vomitu niti. Vix enim fieri potest, ut, post hanc animadversionem, alvus non contrahatur.

Alia via est, ubi velis supprimere, cœnare, deinde vomere: postero die lecto conquiescere, vesperi ungi, sed leviter: deinde panis circa selibram ex vino a aminæo mero sumere; tum assum aliquid, maximeque avem; & postea vinum idem bibere aqua pluviatili mixtum, idque usque quintum diem facere, iterumque vomere. Frigidam autem assidue potionem esse debere, contra priores authores Asclepiades affirmavit, & quidem quam frigidissimam. Ego experimentis quemque in se credere debere existimo, calida potius, an frigida utatur.

232, 5.

Interdum autem evenit, ut id malum, pluribus diebus neglectum, curari difficilius possit. A vomitu oportet incipere: deinde postero die vesperi tepido loco ungi; cibum modicum assumere, vinum meracum quam asperrimum; impositam super ventrem habere cum cerato rutam. In hoc autem affectu corporis neque ambulatione, neque fricatione opus est: vehiculo sedisse, vel magis etiam equo, prodest. neque enim ulla res magis intestina confirmat.

Si vero etiam medicamentis utendum est, aptissimum est, quod ex pomis fit. Vindemiæ tempore in grande vas conjicienda sunt pira atque mala silvestria. si ea non sunt,

a Virgil. Georg. II, 97. Auson. Epist. V. ℣. 13.

ſunt, pira [b] Tarentina viridia, vel Signina, mala [c] Scandiana vel † Amerina, [d] myrrhapia: hiſque adjicienda ſunt cotonea, & cum ipſis corticibus ſuis punica, ſorba, &, quibus magis utimur, etiam torminalia, ſic ut hæc tertiam ollæ partem teneant: tum deinde ea muſto implenda eſt; coquendumque id, donec omnia, quæ indita ſunt, liquata, in unitatem quandam coeant. Id guſtui non inſuave eſt: &, quandocunque opus eſt, aſſumptum leniter, ſine ulla ſtomachi noxa, ventrem tenet. duo aut tria cochlearia uno die ſumpſiſſe, ſatis eſt. Alterum valentius genus: myrti baccas legere, ex his vinum exprimere, id decoquere, ut decima pars remaneat, ejuſque cyathum ſorbere. Tertium, quod quandocumque fieri poteſt, malum punicum excavare, exemptiſque omnibus ſeminibus, membranas, quæ inter ea fuerunt, iterum conjicere: tum infundere cruda ova, rudiculaque miſcere: deinde malum ipſum ſuper prunam imponere; quod, dum humor intus eſt, non aduritur: ubi ſiccum eſſe cœpit, removere oportet, extractumque cochlearі, quod intus eſt, ediſſe. Hoc, aliquibus adjectis, majus momentum habet. Itaque etiam in piperatum conjicitur, miſceturque cum ſale & pipere, eſturque ex his. Edenda eſt pulticula etiam, cum qua paulum ex favo vetere coctum ſit. Et lenticula cum malicorio cocta, rubique cacumina in aqua decocta, & ex oleo atque aceto aſſumpta, efficacia ſunt: ut & ea aqua, in

b Plin. H. N. XV, 15. c Scribon. Larg. Comp. 104. Plin. H. N. XV, 15. † Gataker. Adverſar. Miſcellan. cap. 5. pag. 35. I. Rhodius ad Scribon. Larg. comp. 64. d *Myrapia* Plin. H. N. XV. 15.

qua vel palmulæ, vel malum cotoneum, vel arida ſorba, vel rubi decocti ſunt, potata. quod genus ſignifico, quoties potionem dandam eſſe dico, quæ adſtringat. Tri-
230, 8. tici quoque hemina in vino aminæo au- 5
ſtero decoquitur; idque triticum jejuno ac ſitienti datur; ſuperque id vinum id ſorbetur. quod jure valentiſſimis medicamentis annumerari poteſt. Atque etiam potui datur vinum Signinum, vel reſinatum auſterum, vel quodlibet auſterum. 10
Contunditurque cum corticibus, ſeminibuſque ſuis punicum malum, vinoque tali miſcetur: idque vel merum ſorbet aliquis, vel bibit mixtum. Sed medicamentis uti, 15
84, 9. niſi in vehementibus malis, ſupervacuum eſt.

CAP. XX.

De Vulvæ morbo.

20

EX vulva quoque fœminis vehemens malum naſcitur: proximeque ab ſtomacho, vel afficitur hæc, vel corpus afficit. Interdum etiam ſic exanimat, ut tanquam comitiali [a] morbo proſternat. Di- 25
ſtat tamen hic caſus, eo quod neque oculi vertuntur, nec ſpumæ profluunt, nec nervi diſtenduntur: ſopor tantum eſt. Id vitium quibuſdam fœminis crebro revertens perpetuum evadit.

30

Ubi incidit, ſi ſatis virium eſt, [b] ſanguis miſſus adjuvat: ſi parum eſt, cucurbitulæ tamen defigendæ ſunt in inguinibus. Si diutius aut jacet aut alioqui jacere conſuevit,

a Areteus de Morb. Acut. II, 11. b Idem de Curat. Acut. II, 10.

ſuevit, admovere oportet naribus extinctum ex lucerna linamentum, vel aliud ex his, quæ fœdioris eſſe c odoris retuli, quod mulierem excitet. Idemque aquæ frigidæ
5 perfuſio efficit. Adjuvatque ruta contrita cum melle, vel ex cyprino ceratum, vel quodlibet calidum & humidum cataplaſma, naturalibus pube tenus impoſitum. Inter hæc etiam perfricare coxas, & poplites
10 oportet.

Deinde, ubi ad ſe rediit, circumcidendum vinum eſt in totum annum †, etiamſi caſus idem non revertitur. Fricatione quotidie utendum totius quidem corporis,
15 præcipue vero ventris, & poplitum. Cibus ex media materia dandus. Sinapi ſuper imum ventrem tertio quoque aut quarto die imponendum, donec corpus rubeat.

Si durities manet, mollire commode
20 videtur ſolanum in lac demiſſum, deinde contritum, & cera alba atque medulla cervina cum irino; aut ſevum taurinum vel caprinum cum roſa miſtum. Dandum potui etiam vel caſtoreum eſt, vel git, vel
25 anethum. Si parum pura eſt, purgetur junco quadrato. Si vero vulva exulcerata eſt, ceratum ex roſa fiat: etiam recens ſuilla adeps, & ex ovis album miſceatur, idque apponatur; vel album ex ovo cum roſa
30 miſtum, adjecto, quo facilius conſiſtat, contritæ roſæ pulvere. Dolens vero vulva ſulphure ſuffumigari debet.

At, ſi purgatio nimia mulieri nocet, remedio ſunt cucurbitulæ, cute inciſa, inguini-

c Hippocr. II. de Morb. Mulier. LX. 10. 11. Aretæus de Curat. Acut. II. 10. † delet Rittershuſius ad Phædrum L. IV. fab. 20.

83, 23. bus d vel etiam ſub mammis admotæ. Si maligna purgatio eſt, ſubjicienda ſunt *coercentia. Id faciunt etiam albæ † violæ, nigrum papaver cum melle aſſumptum, & gummi cum trito ſemine apii liquatum, & cum cyatho paſſi datum.

Præter hæc, in omnibus vulvæ doloribus idoneæ potiones ſunt, quæ ex odoribus fiunt, id eſt ſpica nardi, croco, cinnamomo, caſia, ſimilibuſque. Idemque etiam decocta lentiſcus præſtat. Si tamen intolerabilis dolor eſt, & ſanguis profluit, etiam ſanguinis detractio apta eſt; aut certe coxis admotæ cucurbitulæ cute inciſa.

2. *De Urinæ nimia profuſione.* e

At cum urina ſuper potionum modum mingitur, & jam ſine dolore profluens maciem & periculum facit, ſi tenuis eſt, opus eſt exercitatione & fricatione, maximeque in ſole, vel ad ignem. Balneum rarum eſſe debet, neque longa in eo mora: cibus comprimens: vinum f auſterum meracum; per æſtatem, frigidum; per hiemem, egelidum; ſed tantum, quantum minimum ſit. Infima alvus quoque vel ducenda vel lacte purganda eſt. Si craſſa urina eſt, vehementior eſſe debet & exercitatio, & fricatio: longior in balneo mora: cibis opus eſt teneris: vinum idem. In utroque morbo vitanda omnia ſunt, quæ urinam movere conſuerunt.

CAP.

d Aphor. V, 50. † Mercurialis Variar. Lect. L. I. c. 3. videtur *olivas* legiſſe, quo loco multa de olivis albis. e Aretæus de Morb. Diuturn. II, 2. Æginet. II, 14. & III, 45. Trall. IX, 8. f Aretæus de Curat. Diut. II, 2.

CAP. XXI.

De Seminis nimia ex naturalibus profusione. a

5 EST etiam circa naturalia vitium, nimia profusio seminis. quod sine venere, sine nocturnis b imaginibus sic fertur, ut, interposito spatio, tabe hominem consumat.

10 In hoc affectu salutares sunt vehementes fricationes, perfusiones, natationesque quam frigidissimæ: neque cibi, nec potio, nisi frigida assumpta. Oportet autem vitare cruditates, & omnia inflantia: nihilque ex 15 his assumere, quæ contrahere semen videntur; qualia sunt, siligo, simila, ova, alica, amylum, omnis caro glutinosa, piper, eruca, bulbi, nuclei pinei. Neque alienum est, fovere inferiores partes aqua, decocta 20 ex verbenis comprimentibus, ex iisdem aliqua cataplasmata imo ventri inguinibusque circundare; præcipueque ex aceto. Vitare autem oportet rutam, & ne supinus dormiat.

25

CAP. XXII.

De Coxarum morbis. a

SUPEREST, ut ad extremas partes corporis veniam, quæ articulis inter se conseruntur. Initium à coxis faciam. Ha- 30 rum ingens dolor esse consuevit: isque hominem sæpe debilitat, & quosdam non dimittit. Eoque id genus difficillime curatur, quod fere post longos b morbos vi pesti- 75, 22.
fera

a Aret. de Morb. Diut. II, 5. & de Cur. Diut. II, 5. Tral. XI, 9. b Cæl. Aurel. Tard. pass. V, 5. a Equitatio. Plin. XXVIII. cap. 4. in fine. II. Præd. XLV. Aret. de Diut. II, 12. b Aret. de Curat. Diut. II, 12.

fera huc se inclinat: quod ut alias partes liberat; sic hanc ipsam quoque affectam prehendit.

Fovendum primum aqua calida est: deinde utendum calidis cataplasmatis. Maxime prodesse videtur, aut cum hordeacea farina, aut cum ficu ex aqua decocta mixtus capparis cortex concisus; vel lolii farina ex vino diluto cocta, & mista cum arida fece. quæ quia refrigescunt, imponere noctu malagmata [c] commodius est. Inulæ quoque radix contusa, & postea ex vino austero cocta, & late super coxam imposita, inter valentissima auxilia est. Si ista non solverunt, sale calido & humido utendum est.

Si ne sic quidem finitus dolor est, aut tumor ei accedit, incisa cute admovendæ sunt cucurbitulæ: movenda urina: alvus, si compressa est, ducenda. Ultimum est, & in uteri quoque morbis efficacissimum, tribus aut quatuor locis super coxam, † cutem candentibus ferramentis exulcerare. Fricatione quoque utendum est, maxime in sole, & eodem die sæpius: quo facilius ea, quæ coeundo nocuerunt, digerantur. Eaque, si nulla exulceratio est, etiam ipsis coxis: si est, cæteris partibus adhibenda est. Cum vero sæpe aliquid exulcerandum candenti ferramenti sit, ut materia inutilis evocetur, illud perpetuum est, non, ut primum fieri potest, hujus generis ulcera sanare: sed ea trahere, donec id vitium, cui per hæc opiculamur, conquiescat.

CAP.

[c] N. Myrepſ. Sect. XXXIV, c. 12. † Aphor. VI, 60.

CAP. XXIII.

De Genuum dolore. a

COXIS proxima genua ſunt. in quibus ipſis nonnunquam dolor eſſe conſuevit. In iiſdem autem cataplaſmatis cucurbituliſque præſidium eſt : ſicut etiam, cum in humeris, aliiſve commiſſuris dolor aliquis exortus eſt. Equitare ei, cui 240, 7. genua dolent, inimiciſſimum omnium eſt. Omnes autem ejuſmodi dolores, ubi inveteraverunt, vix citra uſtionem finiuntur.

CAP. XXIV.

De Manuum & pedum articulorumque vitiis. a

IN manibus pedibuſque articulorum vitia frequentiora longioraque ſunt. Quæ in podagricis chiragriciſve eſſe conſuerunt, ea raro vel b caſtratos, vel c pueros ante fœminæ coitum, vel d mulieres, niſi quibus menſtrua ſuppreſſa ſunt, tentant.

Ubi ſentire cœperunt, † ſanguis mittendus eſt. id enim inter initia ſtatim factum, ſæpe annuam, nonnunquam perpetuam valetudinem bonam præſtat. Quidam etiam, cum aſinino lacte poto ex toto ſe eluiſſent, in perpetuum hoc malum evaſerunt. Quidam, cum toto anno à vino, mulſo, venere ſibi temperaſſent, ſecuritatem totius vitæ conſecuti ſunt. idque utique poſt primum dolorem ſervandum eſt, etiamſi quievit. Quod ſi jam conſuetudo ejus facta eſt, poteſt quidem aliquis eſſe ſecurior

a Marcell. de Med c. XXXIV. a Cæl. Aurelian. Tard. Paſſ. V,2. Trall. XI, 1. Aret. de Morb. Diut. II, 12. b Aph. VI,28. c Aph. VI,30. d Aph. VI,29. † Cheſneau IV, 1. de Arthrit. pag. 419, 420. Willis cap. 14. de Arthrit.

curior his temporibus, quibus dolor se remisit: majorem vero curam adhibere debent
43, 28. hi, quibus id revertitur. quod fere e vere autumnove fieri solet.

Cum vero dolor non urget, mane gestari 5
debet; deinde ferri, aut inambulatione leni se dimovere, & si podagra est, interpositis temporibus exiguis, invicem modo sedere, modo ingredi; tum, antequam cibum capiat, sine balneo, loco calido leniter perfri- 10
cari, sudare, perfundi aqua egelida: deinde cibum sumere ex media materia,† interpositis rebus urinam moventibus, quotiesque plenior est, evomere.

Ubi dolor vehemens urget, interest, sine 15
tumore is sit, an tumor cum calore, an tumor jam etiam obcaluerit. Nam, si tumor nullus est, calidis fomentis opus est. Aquam marinam, vel muriam duram ferve-
facere oportet, deinde in pelvem conjice- 20
re, &, cum jam homo pati potest, pedes demittere superque pallam dare, & vestimento tegere, paulatim deinde juxta labrum ipsum ex eadem aqua leniter infundere, ne calor intus destituat; ac deinde 25
nocte cataplasmata f calefacientia imponere, maximeque hibisci ‡ radicem ex vino coctam. Si vero tumor calorque est, utilioraque sunt refrigerantia, recteque in aqua quam g frigidissima articuli continentur; sed 30
neque quotidie, neque diu fiat, ne nervi indurescant. Imponendum vero est cataplasma, quod refrigeret: neque tamen in hoc ipso diu permanendum; sed ad ea transeun-

e Aphor. VI, 55. † Optime, quia materia serosa est. f Aretæus de Curat. Diut. II, 12. ‡ Plin. H. N. L. XX. c. 4. g Aph. V, 25.

eundum, quæ sic reprimunt, ut emolliant.

Si major est dolor, papaveris cortices in vino coquendi, miscendique cum cerato
5 sunt, quod ex rosa factum sit: vel ceræ & adipis suillæ tantundem una liquandum, deinde his vinum miscendum, atque ubi, quod ex eo impositum est, incaluit, detrahendum, & subinde aliud imponendum est.

10 Si vero tumores etiam obcaluerunt, & dolent, levat spongia imposita, quæ subinde ex oleo, vel aceto, vel aqua frigida exprimitur; aut pari portione inter se mista, pix, cera, alumen. Sunt etiam plura idonea
15 manibus pedibusque h malagmata. Quod si 259, 15.
nihil superimponi dolor patitur, id, quod sine tumore est, fovere oportet spongia, quæ in aquam calidam demittatur, in qua vel papaveris cortex, vel cucumeris silve-
20 stris radix decocta sit; tum inducere articulis crocum cum succo papaveris & ovillo lacte.

At si tumor est, foveri quidem debet aqua egelida, in qua lentiscus, aliave ex
25 reprimentibus verbena decocta sit: induci vero medicamentum ex nucibus amaris cum aceto tritis; aut ex cerussa, cui contritæ herbæ muralis succus sit adjectus. Lapis etiam, qui carnem edit, quem σαρκοφά-
30 γον Græci vocant, excisus sic, ut pedes capiat, demissos eos, cum dolent, retentosque ibi levare consuevit. Ex quo in Asso i sepulchra faciunt. Et lapidi Asio k gratia est ad juvandum.

Ubi

h Nicol. Myrepf. Sect. XXXIV. c. X, XI. Scrib. Larg. c. XLI. Comp. 158, 159. i Plin. H. N. XXXVI. 17. k Plin. loco. cit. Oribas. Synopf. II, 56.

Ubi dolor & inflammatio se remiserunt, (quod intra dies [l] triginta fit, nisi vitium hominis accessit) modicis exercitationibus, abstinentia, unctionibus lenibus utendum est sic, ut etiam cum acopo, vel liquido cerato cyprino articuli perfricentur. Equitare po-
237,9. dagricis quoque alienum est.

Quibus vero articulorum dolor certis temporibus revertitur, hos ante & curioso victu cavere oportet, ne inutilis materia corpori supersit: & crebriore vomitu, &, si quis ex corpore metus est, vel, alvi ductione uti, vel lacte purgari. Quod Erasistratus in podagricis [m] expulit: ne in inferiores partes factus cursus pedes repleret: cum evidens sit omni purgatione non superiora tantummodo, sed etiam inferiora exinaniri.

CAP. XXV.

De Refectione convalescentium à morbo.

EX quocunque autem morbo quis convalescit, si tarde confimatur, vigilare prima luce debet; nihilominus in lecto conquiescere: circa tertiam horam leniter unctis manibus corpus permulcere. Deinde delectationis causa, quantum juvat, ambulare, circumcisa omni negotiosa actione. Tum gestari diu: multa fricatione uti: loca, cœlum, cibos sæpe mutare. Ubi triduo quatriduove vinum bibit, uno aut etiam altero die interponere aquam. Per hæc enim fiet, ne in vitia tabem inferentia incidat, & ut mature vires suas recipiat. Cum vero

l Alii *quadraginta*, Aph. VI,49. m *Libro quo de Podagra scripsit.* Cælius Aurelian. Tard. Pass. II, 2. in fine.

vero ex toto convaluerit, periculose vitæ genus subito mutabit, & inordinate aget. Paulatim ergo debebit, omissis his legibus, eo transire, ut arbitrio suo vivat.

LIBER QUINTUS.

PRÆFATIO.

DIXI de his malis corporis, quibus victus ratio maxime subvenit. nunc transeundum est ad eam medicinæ partem, quæ magis medicamentis pugnat. His multum antiqui authores tribuerunt, & Erasistratus, & hi qui se ἐμπειρικοὺς nominaverunt; præcipue tamen Herophilus, deductique ab illo viri; adeo ut nullum morbi genus sine his curarent. Multaque etiam de facultatibus medicamentorum memoriæ prodiderunt, qualia sunt vel Zenonis, vel Andreæ, vel Apollonii, qui Mus cognominatus est. Horum autem usum ex magna parte Asclepiades non sine causa sustulit; &, cum omnia fere medicamenta stomachum lædant, malique succi sint, ad ipsius victus rationem potius omnem curam suam transtulit. Verum, ut illud in plerisque morbis utilius est, sic multa admodum corporibus nostris incidere consuerunt, quæ sine medicamentis ad sanitatem pervenire non possunt. Id ante omnia scire convenit, quod omnes medicinæ partes ita connexæ sunt[a] ut ex toto separari non possint; sed ab eo

3, 29. 29, 7. 85, 7. 84, 25.

[a] Scribon. Larg. c. 68.

eo nomen trahant, à quo plurimum petunt. Ergo ut illa, quæ victu curat, aliquando medicamentum adhibet; sic illa, quæ præcipue medicamentis pugnat, adhibere etiam rationem victus debet; quæ multum admodum in omnibus malis corporis proficit. Sed cum omnia medicamenta proprias facultates habeant, ac sæpe simplicia opitulentur, sæpe mista; non alienum videtur ante proponere & nomina, & vires, & misturas eorum: quo minor ipsam curationem exsequentibus mora sit.

CAP. I.

De simplicibus facultatibus quarumcunque rerum, ex quibus medicamenta sunt: & primo de his, quæ Sanguinem supprimunt.

SANGUINEM supprimunt, atramentum sutorium, quod Græci χάλκανθον appellant, chalcitis, acacia, & ex aqua lycium, thus, aloe, gummi, plumbum combustum, porrum, herba sanguinalis, creta
293,21. vel cimolia vel figularis, misy, frigida aqua, vinum, acetum, alumen, melinum, squama † & ferri & æris; atque hujus quoque duæ species sunt, alia tantum æris, alia rubri æris.

CAP. II.

Quæ vulnus glutinent.

GLUTINANT vulnus, myrrha, thus, gummi, præcipueque acanthinum, psyllium, tragacantha, cardamomum;

† *Et utriusque ferri* legendum dicit Rubeus, p. 193.

mum, bulbi, lini ſemen, naſturtium, ovi album, gluten, ichthyocolla, vitis alba, contuſæ cum teſtis ſuis cochleæ, mel coctum, ſpongia vel ex aqua frigida, vel ex 293,
5 vino, vel ex aceto expreſſa: ex iiſdem lana 20.
ſuccida, ſi levis plaga eſt; etiam a aranea.

Reprimunt, alumen & ſciſſile, quod χιῶν vocatur, & liquidum, melinum, auripigmentum, ærugo, chalcitis, atramentum
10 ſutorium.

CAP. III.

Quæ concoquant, & moveant pus.

CONCOQUUNT & movent pus, nar-
15 dum, myrrha, coſtus, balſamum, galbanum, propolis, ſtyrax, thuris & fuligo & cortex, bitumen, pix, ſulphur, reſina, ſevum, adeps, oleum.

CAP. IV.

20

Quæ aperiant vulnera.[a]

VULNERA aperiunt tanquam ora in corporibus, quod ἀνιστομῶν Græce dicitur, cinnamomum, balſamum, pa-
25 naces, juncus quadratus, pulegium, flos albæ violæ, bdellium, galbanum, reſina terebinthina & pinea, propolis, oleum vetus, piper, pyrethrum, chamæpitys, uva taminia, ſulphur, alumen, rutæ ſemen.

30

CAP. V.

Quæ purgent.

PURGANT, ærugo, auripigmentum, quod ἀρρενικὸν à Græcis nominatur (huic au-

 tem

a Petron. Sat. c. 58.
a Oribaſ. Synopſ. II, 42, 47.

tem & ſandarachæ in omnia eadem vis; ſed validius eſt) ſquama æris, pumex, iris, balſamum, ſtyrax, thus, thuris cortex, reſina, & pinea, & terebinthina liquida, œnanthe, lacerti ſtercus, ſanguis columbæ, & palumbi, & hirundinis, ammoniacum, bdellium (quod in omnia idem, quod ammoniacum, poteſt; ſed hoc valentius eſt) abrotonum, ficus arida, coccum gnidium, a ſcobis eboris, omphacium, radicula, coagulum, ſed maxime leporinum (cui eadem, quæ cæteris coagulis, facultas, ſed utique validior eſt) fel taurinum, vitellus crudus, cornu cervinum, gluten, mel crudum, miſy, chalcitis, crocum, uva taminia, ſpuma argenti, galla, ſquama æris, lapis hæmatites, minium, coſtum, ſulphur, pix cruda, ſevum, adeps, oleum, ruta, porrum, lenticula, ervum.

CAP. VI.

Quæ rodant.

RODUNT, alumen liquidum, ſed magis rotundum, ærugo, chalcitis, miſy, ſquama æris, ſed magis rubri, æs combuſtum, ſandaracha, minium ſinopicum, caſia, balſamum, myrrha, thuris cortex, galbanum, reſina terebinthina liquida, piper utrunque, ſed rotundum magis, cardamomum, auripigmentum, calx, nitrum, & ſpuma ejus, apii ſemen, narciſſi radix, omphacium, alcyonium, oleum ex amaris nucibus, allium, mel crudum, vinum, lentiſcus, ſquama ferri, fel taurinum, ſcammonea,

a Caſaubonus ad Capitolin. in Verum, pag. 436.

monea, uva taminia, cinnamomum, ſtyrax, ruthæ ſemen, reſina, narciſſi ſemen, ſal, nuces amaræ, ut oleum earum, atramentum
5 ſutorium, chryſocolla, concharum cinis.

CAP. VII.

Quæ exedant corpus.

EXEDUNT corpus, acaciæ ſuccus, hebe-
10 nus, ærugo, ſquama æris, chryſocolla, cinis Cyprius, nitrum, cadmia, ſpuma argenti, hypociſtis, diphryges, ſal, auripigmentum, ſulphur, eruca, ſandaracha, ſalamandra, alcyonium, æris flos, chalcitis, atramentum ſutorium, ochra, calx, acetum,
15 galla, alumen, lac caprifici, vel lactucæ marinæ, quæ τιθύμαλλος à Græcis nominatur, fel, thuris fuligo, ſpodium, lenticula, mel, oleæ folia, marrubium, lapis hæmatites; & [a] Phrygius, & Aſius, & ſciſſilis,
20 miſy, vinum, acetum.

CAP. VIII.

Quæ adurant. [a]

25 ADURUNT, auripigmentum, atramentum ſutorium, chalcitis, miſy, ærugo, calx, charta combuſta, ſal, ſquama æris, fex combuſta myrrha, ſtercus & lacerti, & columbæ, & palumbi, & hirun-
30 dinis, piper, coccum gnidium, allium, diphryges, lac utrumque (quod proximo capite ſupra comprehenſum eſt) veratrum & album & nigrum, cantharides, corallium, pyrethrum, thus, ſalamandra, eruca, ſandaracha, uva taminia, chryſocolla, ochra,

a Plin. H. N. XXXVI, 19.
a Oribaſ. Synopſ. II, 48.

alumen ſciſſile, ovillum ſtercus, œnanthe.

Cap. IX.

Quæ cruſtas ulceribus inducant.

Eadem fere cruſtas ulceribus tanquam igne aduſtis inducunt, ſed præcipue chalcitis, utique ſi cocta eſt, flos æris, ærugo, auripigmentum, miſy, & id quoque magis coctum.

Cap. X.

Quæ cruſtas ulceribus reſolvant.

Cruſtas vero has reſolvit, farina triticea cum ruta, vel porro, aut lenticula, cui mellis aliquid adjectum eſt.

Cap. XI.

Quæ diſcutiant ea, quæ in aliqua parte corporis coierunt.

Ad diſcutienda vero ea, quæ in corporis parte aliqua coierunt, maxime poſſunt, abrotonum, helenium, amaracus, alba viola, mel, lilium, ſanſucus, cyperus, lac, ſertula campana, ſerpyllum, cupreſſus, cedrus, iris, viola purpurea, narciſſus, roſa, crocum, praſium, juncus quadratus, nardum, cinnamomum, caſia, ammoniacum, cera, reſina, uva taminia, ſpuma argenti, ſtyrax, ficus arida, tragoriganus, lini & narciſſi ſemen, bitumen, ſordes ex gymnaſio, pyrites lapis, aut molaris, crudus vitellus, amaræ nuces, ſulphur.

Cap.

CAP. XII.

Quæ evocent, & educant.

EVOCAT & educit, ladanum, alumen
5 rotundum, hebenus, lini ſemen, omphacium, fel, chalcitis, bdellium, reſina terebinthina & pinea, propolis, ficus arida decocta, ſtercus columbæ, pumex, farina lolii, groſſi in aqua cocti, elaterium,
10 lauri baccæ, nitrum, ſal.

CAP. XIII.

Quæ exaſperata lævent.

LÆVANT id, quod exaſperatum eſt, ſpo-
15 dium, hebenus, gummi, ovi album, lac, tragacanthum.

CAP. XIV.

Quæ carnem nutriant, & ulcus impleant.

20 CARNEM alunt, & ulcus implent, reſina pinea, ochra [a] Attice, mel, aſteriace, 255, 27.
cera, butyrum.

CAP. XV.

25 ### *Quæ molliant.*

MOLLIUNT, æs combuſtum, terra Eretria, nitrum, papaveris lachryma, ammoniacum, bdellium, cera, ſevum, adeps, oleum, ficus arida, ſeſamum,
30 ſertula campana, narciſſi & radix & ſemen, roſæ folia, coagulum, vitellus crudus, amaræ nuces, medulla omnis, ſtimmi, pix, cochlea cocta, cicutæ ſemen, plumbi retrimentum, σκωρίαν μολύβδου Græci vo- 267, 17.

 cant,

a Gorræus Defin. Medic. V. ὤχρα.

cant, panaces, cardamomum, galbanum, resina, uva taminia, ſtyrax, iris, balſamum, ſordes ex gymnaſio, ſulphur, butyrum, ruta.

CAP. XVI.

Quæ cutem purgent.

CUTEM purgat mel, ſed magis, ſi eſt cum galla, vel ervo, vel lenticula, vel marrubio, vel iride, vel ruta, vel nitro, vel ærugine.

CAP. XVII.

De miſturis ſimplicium rerum; & de ratione ponderum.

EXPOSITIS ſimplicibus facultatibus, dicendum eſt, quemadmodum miſceantur, quæque ex his fiant. Miſcentur autem varie, neque hujus ullus modus eſt, cum ex ſimilibus alia demantur, alia adjiciantur; iiſdemque ſervatis, ponderum ratio mutetur. Itaque, cum facultatum materia non ita multiplex ſit, innumerabilia miſturarum genera ſunt; quæ comprehendi ſi poſſent, tamen eſſet ſupervacuum. Nam & iidem effectus intra paucas compoſitiones ſunt, & mutare eas cuilibet, cognitis facultatibus, facile eſt. Itaque contentus his ero, quas accepi velut nobiliſſimas. In hoc autem volumine eas explicabo, quæ vel deſiderari in prioribus potuerunt; vel ad eas curationes pertinent, quas protinus hic comprehendam ſic, ut tamen, quæ magis communia ſunt, ſimul jungam. Si qua ſingulis, vel etiam paucis commo-

modata ſunt, in ipſorum locum differam.

Sed & ante ſciri volo, in uncia pondus denariorum ſeptem eſſe. Unius deinde denarii pondus dividi à me in ſex partes, id
5 eſt ſextantes [a], ut idem in ſextante denarii habeam, quod Græci habent in eo, quem ὀβολὸν [b] appellant. Is ad noſtra pondera [c] relatus paulo plus dimidio ſcrupulo facit.

2. *Quid* [d] *Malagma, & Emplaſtrum, &*
10 *Paſtillus inter ſe differant,*

Malagmata vero, atque emplaſtra, paſtillique, quos τροχίσκους Græci vocant, cum plurima eadem habeant; differunt eo, quod malagmata maxime ex floribus eorumque
15 etiam ſurculis, emplaſtra paſtillique magis ex quibuſdam metallicis fiunt. Deinde malagmata contuſa abunde molleſcunt: nam ſuper integram cutem injiciuntur: laborioſe vero conteruntur ea, ex quibus em-
20 plaſtra paſtillique fiunt; ne lædant vulnera, cum impoſita ſunt. Inter emplaſtrum autem & paſtillum hoc intereſt, quod emplaſtrum utique liquati aliquid accipit: in paſtillo tantum arida medicamenta aliquo
25 humore junguntur. Tum emplaſtrum hoc modo fit. Arida medicamenta per ſe teruntur: deinde miſtis his inſtillatur aut acetum, aut ſi quis alius non pinguis humor acceſſurus eſt; & ea rurſus ex eo teruntur.
30 Ea vero, quæ liquari poſſunt, ad ignem ſimul liquantur; & ſi quid olei miſceri debet, tum infunditur. Interdum etiam aridum aliquod ex oleo prius coquitur. Ubi facta ſunt, quæ ſeparatim fieri debuerunt,

a Rhod. de Ponderib. p. 24. b Rhod. de Ponderib. p. 27. c Rhod. de Ponderib. p. 24. d Reineſ. Variar. Lect. II. 8. p. 189.

in unum omnia miſcentur. At paſtilli hæc ratio eſt. Arida medicamenta contrita humore non pingui, ut vino vel aceto, coguntur, & rurſus coacta, inareſcunt: atque, ubi utendum eſt, ejuſdem generis humore diluuntur. Tum emplaſtrum imponitur, paſtillus illinitur, aut alicui molliori, aut cerato miſcetur.

CAP. XVIII.

De Malagmatis. [a]

1. *Malagma adverſus calidas podagras.*

HIs cognitis, primum malagmata ſubjiciam; quæ fere non ſunt refrigerandi, ſed calefaciendi cauſa reperta. Eſt tamen, quod refrigerare poteſt; ad calidas podagras aptum. Habet gallæ & immaturæ & alterius, coriandri ſeminis, cicutæ, lachrymæ aridæ, gummi, ſingulorum plenum acetabulum, cerati eloti, quod πεπλυμμένον Græci vocant, ſelibram. Reliqua fere calefaciunt. Sed quædam digerunt materiam, quædam extrahunt, quæ ἐπισπαστικὰ vocantur: pleraque certis partibus membrorum accommodata ſunt.

263, 20.

2. *Malagma ad materiam extrahendam.*

SI materia extrahenda eſt, ut in hydropico, in lateris dolore, in incipiente abſceſſu, in ſuppuratione quoque mediocri, aptum eſt id, quod habet reſinæ aridæ, nitri, ammoniaci, galbani, ſingulorum p. *. ceræ p. *. Aut in quo hæc ſunt: æruginis raſæ, thuris, ſingulorum p. 11.*. ammoniaci

a Ægineta VII, 18. Oribaſ. Synopſ. III.

moniaci ſalis p. VI. *. ſquamæ æris, ceræ, ſingulorum p. VIII. *. reſinæ aridæ. p. XII. *. aceti cyathus. Idem præſtat cumini farina cum ſtruthio, & melle p. II. *.

5 3. *Malagma ad jecur dolens.*

Si jecur dolet, id in quo eſt balſami lachrymæ p. XII. *. coſti, cinnamomi, caſſiæ corticis, myrrhæ, croci, junci rotundi, balſami ſeminis, iridis illyricæ, cardamomi, a-
10 momi, nardi, ſingulorum. p. XVI. *. Quibus adjicitur nardinum unguentum, donec cerati craſſitudo ſit. Et hujus quidem recentis uſus eſt: ſi vero ſervandum eſt, reſinæ terebinthinæ p. XVI. *. ceræ p. X. *. ex
15 vino leni contunduntur, & cum eo miſcentur.

4. *Malagma ad lienem.*

At, ſi lienis torquet, glandis, quam μυροβάλανοι Græci vocant, cortex & nitrum pa- 216, 15.
20 ribus portionibus contunduntur, reſperguntur que aceto quam acerrimo: ubi cerati craſſitudinem habet, linteo, ante in aqua frigida madefacto, inlinitur, & ſic imponitur, ſupraque farina ordeacea injicitur:
25 ſed manere ibi non amplius ſex horis debet, ne lienem conſumat: ſatiuſque eſt id bis, aut ter fieri.

5. *Malagma commune pluribus.*

Commune autem & jocinori, & lieni, &
30 abſceſſibus, & ſtrumæ, parotidibus, articulis, calcibus quoque ſuppurantibus, aut aliter dolentibus, etiam concoctioni ventris, Lyſias compoſuit ex his: opopanacis, galbani, reſinæ, ſingulorum p. II. *. ammonia-

moniaci, bdellii, ceræ, ſevi taurini, iridis aridæ p. IIII. *. cachryos acetabulo, piperis granis † quadraginta. quæ contrita irino unguento temperantur.

6. *Malagma ad laterum dolorem.* 5

Ad laterum autem dolores compoſitio eſt a Apollophanis: in qua ſunt reſinæ terebinthinæ, thuris fuliginis, ſingulorum p. IV. *. bdellii, ammoniaci, iridis: ſevi aut vitulini, aut caprini à renibus, viſci, ſingulorum p. IV. *. Hæc autem omnem dolorem levat, dura emollit, mediocriter calefacit. 10

7. *Ad idem Andreæ.*

Ad idem valet Andreæ quoque malagma, quod etiam reſolvit, humorem educit, pus maturat, ubi id maturum eſt, cutem rumpit, & ad cicatricem perducit. Prodeſt impoſitum minutis majoribuſque abſceſſibus: item articulis, & coxis, & pedibus dolentibus: item, ſi quid in corpore colliſum eſt, reficit: præcordia quoque dura & inflata emollit: oſſa extrahit: ad omnia denique valet, quæ adjuvare calor poteſt. Id habet ceræ p. XI. *. viſci, ſycamini, quam alias ſycomorum vocant, lachrymæ, ſingulorum p. I. *. piperis & rotundi, & longi, ammoniaci thymiamatis, bdellii, iridis Illyricæ, cardamomi, xylobalſami, thuris maſculi, myrrhæ, reſinæ aridæ, ſingulorum p. X. *. pyrethri, cocci Gnidii, ſpumæ nitri, ſalis ammoniaci, radicis ariſtolochiæ Creticæ, cucumeris agreſtis radicis, reſinæ terebinthinæ liquidæ, ſingulorum 15 20 25 30

† Rhodius de Ponderib. p. 26. a Oribaſ. Synopſ. III. Cæl. Aurelian. Acut. M. II. 24. dicitur *Polyarchion*; Marcell. de Medic. c. XX. Æginet. VII. 18.

lorum P. XX. *. quibus adjicitur unguenti irini, quantum ſatis eſt ad ea mollienda, atque cogenda.

8. *Malagmata ad reſolvenda, quæ adſtricta*
5 *ſunt; & mollienda, quæ dura ſunt; & digerenda, quæ coeunt.*

Præcipuum vero eſt ad reſolvenda, quæ adſtricta ſunt, mollienda, quæ dura ſunt, digerenda, quæ coeunt, id, quod ad Poly-
10 archum authorem refertur. Habet junci quadrati, cardamomi, thuris fuliginis, amomi, ceræ, reſinæ liquidæ, pares portiones.

9. *Aliud malagma ad eadem.*

15 Aliud ad eadem Nilei: crocomagmatis, quod quaſi recrementum ejus eſt, P. IV. *. ammoniaci thymiamatis, ceræ, ſingulorum P. XXX. *. ex quibus duo priora ex aceto teruntur, cera cum roſa liquatur, & tum
20 omnia junguntur.

10. *Malagma Moſchi ad molliendum.*

Proprie etiam dura mollit id, quod Moſchi eſſe dicitur. Habet galbani unciam, thuris fuliginis P. III. *. ceræ, ammoniaci
25 thymiamatis trientes †, picis aridæ P. II, *. aceti heminas tres

11. *Malagma Medi ad digerenda, quæ coeunt.*

Fertur etiam ad digerenda, quæ coeunt, ſub authore Medo: quod habet ceræ P. III.
30 *. panacis P. *. ſemis, ſquamæ æris, aluminis rotundi, item ſciſſilis, ſingulorum P. I. *. plumbi combuſti P. I. *. & ſemis.

12. *Malagma Panthemi ad eadem.*

Ad eadem Panthemus utebatur, calcis. P. *.

† Rhodius de Ponderib. p. 12.

P. *. semis, sinapis contriti, item fœni græci, aluminis, singulorum P. I. *. sevi bubuli P. II. *. & semis.

13. *Malagma ad strumas.*

Ad strumam multa malagmata invenio. Credo autem, quo pejus id malum est, minusque facile discutitur, eo plura esse tentata; quæ in personis varie responderunt. Andreas author est, ut hæc misceantur: urticæ seminis P. I. *. piperis rotundi, bdellii, galbani, ammoniaci thymiamatis, resinæ aridæ, singulorum P. IV. *. resinæ liquidæ, ceræ, pyrethri, piperis longi: lactucæ marinæ seminis, sulphuris ignem non experti, quod ἄπυρον vocatur, pares portiones.

14. *Aliud Miconis ad idem.*

Hoc autem Miconis c est: fecis aridæ, aceti, spumæ nitri, salis ammoniaci, sinapis, cardamomi, radicis cucumeris silvestris, resinæ, singulorum P. IV. *. Quæ ex leni vino contunduntur.

15. *Aliud Malagma ad idem valens.*

Expeditius ad idem fit, quod habet visci, felini stercoris, resinæ, sulphuris ignem non experti pares portiones. Et in quo est sulphuris P. I. *. lapidis, quem pyriten vocant, p. IV. *. cumini † acetabulum. Item in quo est lapidis ejusdem pars una, sulphuris duæ partes, resinæ terebinthinæ partes tres.

16. *Malagma ad strumam, & phymata.*

Arabis autem cujusdam est ad strumam, & orientia tubercula, quæ φύματα vocantur, quod hæc digerit. Habet myrrhæ, salis ammonia-

c Plin. H. N. XX, 23. *Mictionis*, ubi alii *Mycconis*, meminit. † I. Rhodius de Ponderib. p. 34.

moniaci, thuris, resinæ & liquidæ & aridæ, crocomagmatis, ceræ, singulorum P. I. *. lapidis ejus, quem πυρίτλω vocant, P. IV. *. quibus quidam adjiciunt sulphuris P. II. *.

5 17. *Malagma ad strumam, & tubera, & καρκινώδη,*

Est etiam proficiens in struma; & in his tuberibus, quæ difficulter concoquuntur; & in his, quæ καρκινώδη vocantur, quod ex
10 his constat: sulphuris P. II. *. nitri P. IV. *. myrrhæ P. VI. *. fuliginis thuris P. *. semis, salis ammoniaci P. III. *. ceræ P. I. *.

18. *Malagma Protarchi ad parotidas, & favum, & mala ulcera.*

15 Protarchus autem ad παρωτίδας atque tubercula, quæ μελικηρίδας, id est favi, vel φύμαΐα nominantur, item mala ulcera, pumicis, resinæ pineæ liquidæ, thuris fuliginis, spumæ nitri, iridis, singulorum P.
20 VIII. *. cum ceræ P. IX. *. miscebat, hisque olei cyathum & dimidium adjiciebat.

19. *Malagma adversus panum, & phymata.*

At adversus panum, tum primum orien-
25 tem quod φύγεθλον Græci vocant, & omne tuberculum, quod φῦμα nominatur, miscetur ochra, quæ Attice nominatur, cum 247,
duabus partibus similæ, hisque, dum con- 21.
tunduntur, subinde mel instillatur, donec
30 malagmatis crassitudo sit.

20. *Malagma adversus phymata.*

Discutit etiam omne tuberculum, quod φῦμα vocatur, id, quod habet calcis, spumæ nitri, piperis rotundi, singulorum P. I. *.

1. *. galbani P. II. *. salis P. IV. *. quæ excipiuntur cerato ex rosa facto.

21. *Malagma ad supprimendum omne, quod abscedit.*

Supprimit quoque omne, quod abscedit, id, in quo est galbani, fabæ fressæ, singulorum P. I. *. myrrhæ, thuris, corticis ex radice capparis, singulorum P. IV. *. Satisque omnia abscedentia digerit murex combustus, & bene contritus, aceto subinde adjecto.

22. *Malagma ad sanguinem supprimendum.*

At, si plus satis sanguis subit, recte imponitur, quod adversus phymata quoque potest. Constat ex his: bdellii, styracis, ammoniaci, galbani, resinæ & aridæ & liquidæ pineæ; item ex lentisci, thuris, iridis, singulorum P. II. *.

23. *Malagma ad carcinomata & phymata lenienda.*

Carcinomata vero & phymata commode his leniuntur: galbani, visci, ammoniaci, resinæ terebinthinæ singulorum P. I. *. sevi taurini P. *. semis, fecis combustæ quam maxima portione, dum id siccius non faciat, quam esse malagma oportet.

24. *Malagma ad faciem contusam ejusque livorem.*

Quod si facie contusa livor subcruentus est, hæc compositio nocte & die imposita tollit. Aristolochiæ, thapsiæ, singulorum P. II. *. bdellii, styracis, ammoniaci thymiamatis, galbani, resinæ aridæ, & ex lentisco liquidæ, thuris masculi, iridis Illyricæ, ceræ, singulorum P. IV. *. Eidem faba quoque imposita proficit.

25.

25. *Malagmata ἀναστομωτικὰ ad aperiendum.*

Sunt etiam quædam malagmata, quæ ἀναστομωτικὰ Græci vocant, quoniam aperiendi vim habent. Quale est, quod ex his
5 constat: piperis longi, spumæ nitri, singulorum P.II.*. erysimi P.IV.*. quæ cum melle miscentur. Idoneaque etiam strumæ aperiendæ sunt. Ejus generis, vehementiusque ex his est, quod habet calcis P.IV.*.
10 piperis grana sex, nitri, ceræ, singulorum 282.
P.X.*. mellis P.III.*. olei heminam.

26. *Miconis Malagma, ad resolvendum aperiendumque ac purgandum.*

Miconis quoque est, quod resolvit, ape-
15 rit, purgat. Habet alcyonium, sulphur, nitrum, pumicem, pari pondere; quibus tantum picis, & ceræ adjicitur, ut fiat cerati crassitudo.

27. *Malagma ad ossa & nervos.*

20 Ad ossa autem Aristogenis, fit ex his: sulphuris P. I. *. resinæ terebinthinæ, nitri spumæ, & ex scilla partis interioris, plumbi eloti, singulorum P.II. *. thuris fuliginis P. VIII. *. ficus aridæ quam pinguissimæ,
25 sevi taurini, singulorum P.VIII. *. ceræ P.XII. *. iridis Macedonicæ P. VI. *. sesami fricti acetabulum. maximeque nervis & articulis malagma hoc convenit,

28. *Malagma Euthyclei ad articulos, &*
30 *ad omnem dolorem.*

Euthyclei quod est, & ad articulos, & ad omnem dolorem, & ad vesicæ, & ad recenti cicatrice contractos articulos, quas ἀγκύλας Græci nominant, conveniens, habet fu-

liginis thuris acetabulum, resinæ tantundem, galbani sine surculis sescunciam, ammoniaci, bdellii, singulorum P.*. ceræ P.*. semis. Aliud item fit, quod habet iridis, ammoniaci, galbani, nitri, singulorum P. XIV. *. resinæ liquidæ P. VI. *. ceræ P. XVI. *.

29. *Malagma Sosagoræ ad dolores articulorum.*

Ad dolores articulorum Sosagoræ: plumbi combusti, papaveris lachrymæ, corticis hyoscyami, styracis, peucedani, sevi, resinæ, ceræ par pondus.

30. *Chrysippi Malagma, ad idem valens.*

Est & Chrysippi: resinæ liquidæ, sandarachæ, piperis, singulorum P. XII. *. quibus ceræ paululum adjicitur.

31. *Ctesiphontis Malagma ad idem valens, & ad parotidas, & phymata, & strumam.*

Ctesiphontis: ceræ Creticæ, resinæ terebinthinæ, nitri quam ruberrimi, singulorum P.*. semis, olei cyathi tres. Sed id nitrum ante per triduum, instillata aqua, teritur, & cum sextario ejus incoquitur, donec omnis humor consumatur. Prodest vero ea compositio etiam ad parotidas, phymata, strumam, omnemque coitum humoris emolliendum.

32. *Malagma ad articulos.*

Ad articulos, fici quoque aridæ partem nepetæ mistam; vel uvam taminiam sine seminibus cum pulegio recte aliquis imponit.

33. *Malagma Aristonis, adversus podagras & recentia phymata, & omnes dolores.*

Eadem podagræ præsidio sunt. Sed ad eam

eam fit Ariſtonis quoque, quod habet nardi, cinnamomi, caſſiæ, chamæleontis, junci rotundi, ſingulorum P. VIII. *. ſevi caprini ex irino liquati P. XX. *. iridis P. I. *. quæ in aceto quam acerrimo jacere per XX. dies debet. Idem autem etiam recentia phymata doloreſque omnes diſcutit.

34. *Theoxeni Malagma ad pedum dolores.*

At Theoxenus ad pedum dolores, ſevi à renibus partem tertiam, ſalis partes duas miſcebat, hiſque membranulam illitam imponebat; tum ſuperinjiciebat ammoniacum thymiama in aceto liquatum.

35. *Numenii Malagma ad podagram, cæteroſque articulos induratos.*

At Numenius podagram, cæteroſque articulos induratos hoc molliebat: abrotoni, roſæ aridæ, papaveris lachrymæ, ſingulorum P. III. *. reſinæ terebinthinæ P. IV. *. thuris, ſpumæ nitri, ſingulorum P. VIII. *. iridis, ariſtolochiæ, ſingulorum P. XII. *. ceræ P. III. *. quibus adjicitur cedriæ cyathus unus, olei laurini cyathi tres, olei acerbi ſextarius.

36. *Dexii Malagma, ſi quando callus in articulis increvit.*

Si quando autem in articulis callus increvit, Dexius docuit imponere, calcis P. IV. *. ceruſſæ P. VIII. * reſinæ pineæ P. XX. *. piperis grana XXX. ceræ P. II. *. Quibus, dum contunduntur, hemina vini lenis inſtillatur.

CAP. XIX.

De Emplastris. a

EX emplastris autem nulla majorem usum præstant, quam quæ cruentis protinus vulneribus injiciuntur. ἔναιμα Græci vocant. Hæc enim reprimunt inflammationem, nisi magna vis eam cogit; atque tum illius quoque impetum minuunt, & glutinant vulnera, quæ id non patiuntur, & cicatricem iisdem inducunt. Constant autem ex medicamentis non pinguibus, ideoque ἀλίπαστα à Græcis nominantur.

1. *Barbarum Emplastrum nigrum, quod cruentis protinus vulneribus injicitur.*

Optimum ex his est, quod Barbarum b nominatur. Habet enim æruginis rasæ p. XII. *. spumæ argenti p. XX. *. aluminis, picis aridæ, resinæ pineæ aridæ, singulorum p. I. *. quibus adjiciuntur olei & aceti singulæ heminæ.

2. *Choacon Emplastrum nigrum, ad idem valens.*

Alterum ad idem, quod Choacon vocant, habet spumæ argenti p. X. *. resinæ aridæ tantundem. sed spuma prius ex tribus olei heminis coquitur. His duobus emplastris color niger est. qui fere talis fit, ex pice atque resina: ut ex bitumine nigerrimus; ex ærugine, aut æris squama, viridis; ex minio ruber; ex cerussa, albus.

3. *Basilicon Emplastrum nigrum ad idem.* c

Paucæ admodum compositiones sunt, in quibus aliquid misturæ varietas novat. Ergo id quoque nigrum est, quod βασιλικὸν

a P. Ægineta VII, 17. b Scribon. Larg. c. LXXVII. c. 207. c Oribas. Synopf. III.

κὸν nominatur. Habet opopanacis p. I. *. galbani p. II. *. picis, & resinæ singulorum p. X. olei dimidium cyathum.

4. *Smaragdinum Emplastrum ad idem.*

5 At, quod perviride est, Smaragdinum appellatur. in quo sunt resinæ pineæ p. III. *. ceræ p. I. *. æruginis, p. *. semis, thuris pollinis p. II. *. olei tantundem, & aceti, quo pollen & ærugo in unum cogantur.

10 5. *Emplastrum rufum ad idem.* d

Est etiam coloris fere ruffi, quod celeriter ad cicatricem vulnera perducere videtur. Habet thuris p. I. *. resinæ p. II. *. squamæ æris p. III. *. spumæ argenti p. XX. 15 *. ceræ p. C. *. olei heminam.

6. Παραγκολλητικὸν *Emplastrum ad idem.*

Præterea est, quod παραγκολλητικὸν à glutinando vocant. Constat ex his: bituminis, aluminis scissilis p. IV. *. spumæ argen- 20 ti p. IV. *. & olei veteris hemina.

7. *Cephalicum Emplastrum Philotæ, capiti conveniens.*

Præterea sunt quædam generis ejusdem, quæ, quia capitibus fractis maxime con- 25 veniunt, κεφαλικὰ à Græcis nominantur. Philotæ compositio habet terræ Eretriæ, chalcitidis, singulorun p. IV. *. myrrhæ, æris combusti, singulorum p. X. *. ichthyocollæ p. VI. *. æruginis rasæ, aluminis ro- 30 tundi, misyos crudi, aristolochiæ, singulorum p. VIII. *. squamæ æris p. XX. thuris masculi p. II. *. ceræ p. I. rosæ, & olei acerbi, ternos cyathos, aceti quantum satis est, dum arida ex eo conteruntur.

 8. *Em-*

d Scribon. Larg. c. LXXXIII.

8. *Emplastrum viride ad idem valens.*

Aliud ad idem viride. Habet æris combusti, squamæ æris, myrrhæ, ichthyocollæ, singulorum p. VI. *. misyos crudi, æruginis rasæ, aristolochiæ, aluminis rotundi, singulorum p. VIII. *. ceræ p. VI. olei heminam, aceti quod satis sit.

9. *Tetrapharmacum Emplastrum, ad pus movendum.* e

Puri autem movendo non aliud melius, quam quod expeditissimum est, & † τετραφάρμακον à Græcis nominatur. Habet pares portiones ceræ, picis, resinæ, sevi taurini; si id non est, vitulini.

10. *Enneapharmacum Emplastrum ad pus movendum, & ad purgandum valens.*

Alterum ad idem, ‡ ἐννεαφάρμακον nominatur; quod magis purgat. Constat ex novem rebus, cera, melle, sevo, resina, myrrha, rosa, medulla vel cervina vel vitulina vel bubula, œsypo, butyro. Quorum quoque pondera paria miscentur.

11. *Emplastra, quibus utriusque rei facultas est.*

Sunt autem quædam emplastra quibus utriusque rei facultas est. quæ, nisi singula habenda sit, meliora sunt; alias deteriora, nec, nisi cum utraque opus est, aut in singulis singulorum inopia, utenda veniunt: sed in copia rejicienda sunt; his potius adhibitis, quæ id proprie, quod eo tempore opus est, consequuntur. Exempli causa duo proponam.

Attalum Emplastrum ad vulnera.

Est igitur ad vulnera Attalum: quod habet

e Scribon. Larg. cap. LXXXI. c. 211. † Casaub. ad Spartiani Adrianum, c. 21. pag. 192 ‡ Casaub. ad Spartian. Adrian. c. 21. pag. 192. 232.

bet ſquamæ æris p. VI. ★. thuris fuliginis p. XV. ★. ammoniaci tantundem, reſinæ terebinthinæ liquidæ p. XXV. ★. ſevi taurini tantundem, aceti heminas tres, olei ſextarium.

5 *Judæi Emplaſtrum, fracto capiti accommodatum.*

At inter ea, quæ fracto capiti accommodantur, habent quidam id, quod ad authorem Judæum f refertur. Conſtat ex his:
10 ſalis p. IV. ★. ſquamæ æris rubri, æris combuſti, ſingulorum p. XII. *. ammoniaci thymiamatis, thuris fuliginis, reſinæ aridæ, ſingulorum p. VI. *. reſinæ Colophoniæ, ceræ, ſevi vitulini curati, ſingulorum p. XX.
15 *. additur aceti ſeſquicyathus, olei minus 271, 8.
cyatho †. Quæ τεβεφπδυμήα Græci appellant, nos curata vocamus; cum ex ſevo puta omnes membranulæ diligenter exemptæ ſunt, aut ex alio medicamento.

20 12. *Emplaſtra ἐπισπαστικὰ* g

Sunt etiam quædam emplaſtra nobilia ad extrahendum. quæ ipſa quoque ἐπισπαστικὰ nominantur. Quale eſt, quod, quia lauri baccas habet, ἀφὸ δαφνίδων appellatur. In eo
25 eſt, reſinæ terebinthinæ p. X. *. nitri, ceræ, picis aridæ, baccarum lauri, ſingulorum p. XX. *. olei paululum. Quoties autem baccam, aut nucem, aut ſimile aliquid poſuero, ſcire oportebit, antequam expendatur,
30 ei ſummam pelliculam eſſe demendam.

13. *Aliud ἀφὸ δαφνίδων, ad extrahendum, & pus movendum.*

Aliud eodem nomine, quod puri quoque movendo eſt. Sevi vitulini, ammo-

f Aëtius Tetrab. IV. Serm. III, 14. † Rhodius de Ponderib. & Menſur. p. 35. g Scribon. Larg. c. LXXXVI.

niaci trymiamatis, picis, ceræ, nitri, baccarum lauri, resinæ aridæ, aristolochiæ, pyrethri, pares portiones.

14. *Philocratis Emplastrum, ad extrahendum, & pus movendum.* 5

Præter hæc, est Philocratis: quod habet salis ammoniaci p. VII. *. aristolochiæ p. VIII. *. ceræ, resinæ terebinthinæ, fuliginis thuris, singulorum p. XV. *. spumæ argenti p. XXXII. *. Quibus, ut pus quoque 10 moveant, iridis p. III. *. galbani p. VI. *. adjiciuntur.

15. Ῥυπῶδες *Emplastrum, ad extrahendum.*

Optimum tamen ad extrahendum est id quod à similitudine sordium ῥυπῶδες 15 Græci appellant. Habet myrrhæ, croci, iridis, propolis, bdellii, capitulorum punici mali, aluminis scissilis & rotundi, misyos, chalcitidis, atramenti sutorii cocti, opopanacis, salis ammoniaci, visci, singu- 20 lorum p. IV. *. aristolochiæ p. VIII. *. squamæ æris p. XVI. *. resinæ terebinthinæ p. LXXV. *. ceræ, & sevi vel taurini vel hircini singulorum p. C. *.

16. *Emplastrum Hecatæi, ad extrahendum.* 25

Hecatæo quoque authore emplastrum generis ejusdem fit ex his: galbani p. II. *. fuliginis thuris p. IV. *. picis p. VI. *. ceræ, & resinæ terebinthinæ, singulorum p. VIII. *. quibus paulum irini unguenti 30 miscetur.

17. *Alexandrinum Emplastrum viride, ad extrahendum.*

Valensque ad idem emplastrum viride Ale-

Alexandrinum est. Habet aluminis scissilis p. VIII. *. salis ammoniaci, p. VII. *. squamæ æris p. XVI. *. myrrhæ, thuris singulorum p. XVIII. *. ceræ p. CL. *. resinæ
5 Colophoniæ aut pineæ p. CXC. *. olei heminam, aceti sextarium.

18. *De Emplastris exedentibus.*

Quædam autem sunt emplastra exedentia, quæ σηπτικὰ Græci vocant, quale est id,
10 quod habet resinæ terebinthinæ, fuliginis thuris, singulorum p. II. *. squamæ æris p. I. *. ladani p. II. *. aluminis tantundem, spumæ argenti p. IV. *.

19. *Emplastrum, quod exest corpus, ossa resolvit,*
15 *& supercrescentem carnem coercet.*

Exest etiam vehementer corpus, atque ossa quoque resolvit, & supercrescentem carnem coercet id, quod habet spumæ argenti, squamæ æris, uncias singulas; nitri
20 ignem non experti, lapidis Asii, aristolochiæ p. sextantes †, ceræ, resinæ terebinthinæ, thuris, olei veteris, atramenti sutorii, salis ammoniaci p. semis, æruginis rasæ p. ‡ bessem, aceti scillitici heminam, vini ami-
25 næi tantundem.

20. *Emplastra adversus morsus, & alia recentiora vulnera.*

Emplastrum Diogenis nigrum.

Sunt etiam adversus morsus quædam ac-
30 commodata; quale est Diogenis nigrum: quod habet bituminis, ceræ, resinæ pineæ aridæ, singulorum p. XX. *. spumæ argenti p. C. *. olei § sextarium. Aut in quo sunt squamæ æris. p. IV. *. cerussæ, & æruginis rasæ

† I. Rhodius de Ponderib. p. 13. ‡ I. Rhodius de Ponderib. p. 11, 12. § I. Rhodius de Ponderib. p. 27.

ſingulorum p. VIII. ★. ammoniaci p. XII. ★. ceræ, reſinæ pineæ, ſingulorum. p. XXV. ★. ſpumæ argenti p. c. ★. olei ſextarium, Aut in quo ſunt ſquamæ æris p. XIV. ★. galbani p. VI. ★. ceruſſæ, & æruginis raſæ, ſingulorum p. VIII. ★. ammoniaci p. XII. ceræ, reſinæ pineæ ſingulorum p. LV. ★. ex quibus ſpuma argenti concoquitur.

21. *Epheſium Emplaſtrum rubrum, ad idem valens.*

Rubrum quoque emplaſtrum, quod Epheſium vocatur, huc aptum eſt. Habet reſinæ terebinthinæ p. II. ★. galbani p. IV. ★. minii ſinopici p. VI. ★. thuris fuliginis p. VI. ★. ceræ p. VIII. ★. ſpumæ argenti p. LVI. ★. olei veteris heminam.

22. *Aliud Emplaſtrum, ad idem valens.*

Item id, quod ex his conſtat; ſquamæ æris, thuris fuliginis, ſingulorum p. IV. ★. galbani p. VI. ★. ſalis ammoniaci p. XII. Z. ★. ceræ p. XXV. ★. olei tribus heminis. Hæc autem aliis quoque recentioribus vulneribus recte imponuntur.

23. *Λευκὰ Emplaſtra non gravibus vulneribus accommodata, & maxime ſenilibus.*

Sunt etiam alba lenia, λευκὰ Græci vocant, fere non gravibus vulneribus accommodata, præcipueque ſenilibus. Quale eſt quod habet ceruſſæ p. LII. ★. ſevi vitulini curati, & ceræ, ſingulorum p. LVIII. ★. olei heminas tres, ex quibus ea ceruſſa coquitu

24. *Elephantinum Emplaſtrum.* a

Aliud, quod habet ceruſſæ p. XX. ★. ceræ. p. LV. ★.

a Oribaſ. Synopſ. l. III.

p. LV. ⋆. olei heminam, aquæ ſextarium. Quæ quoties adjiciuntur ceruſſæ vel ſpumæ argenti, ſcire licet, illa ex his coquenda eſſe. Eſt autem ea percandida compoſitio, quæ ſupra poſita eſt, ideoque elephantina nominatur.

25. *Lenia Emplaſtra.*

Lenia quoque quædam emplaſtra ſunt, quæ [b] λιπαρὰ fere Græci nominant; ut id quod habet minii p. IV. ⋆. ſpumæ argenti p. XXV. ⋆. ceræ, & adipis ſuillæ ſingulorum p. XXXV. ⋆. vitellos ovorum quatuor.

26. *Emplaſtrum lene.*

Alia compoſitio generis ejuſdem: ceræ, reſinæ terebinthinæ, ſingulorum p. V. ⋆. ceruſſæ p. VIII. ⋆. ſpumæ argenti, plumbi retrimenti, (σκωρίαν μολύβδου Græci vocant) 247, 34. ſingulorum p. X. ⋆. cicini olei, & myrtei, ſingulorum heminæ tertia.

27. *Archagathi Emplaſtrum lene.*

Alia, quæ ad authorem Archagathum refertur: miſyos cocti, æris combuſti, ſingulorum p. IV. ⋆, ceruſſæ coctæ p. VIII. ⋆. reſinæ terebinthinæ p. X. ⋆. ſpumæ argenti p. VI. ⋆.

21. *Emplaſtra ejuſdem generis, ad leniendum apta.*

Etiamnum generis ejuſdem: ſpumæ argenti, ceræ, adipis ſuillæ, ſingulorum p. XXVII. ⋆. vitelli cocti, roſæ hemina. Aut compoſitio hæc: cerati ex oleo myrteo facti partes tres, adipis ſuillæ pars quarta, paululum ex plumbi retrimento. Aut hæc compoſitio: ſpumæ argenti † ſelibra, ex olei hemina, & aquæ marinæ altera, cocta donec

b Plin. XXIII, 9. & XXXIII, 6. c Rhodius de Ponderib. p. 12.

nec bullire desierit, cui paulum ceræ sit adjectum. Aut hæc: pares portiones ceræ, sevi, stibii, spumæ argenti, cerussæ.

CAP. XX.

De Pastillis.

Et primo de his, qui ad recentia vulnera glutinanda, sanandaque apti sunt.

PASTILLI quoque facultates diversas habent. Sunt enim ad recentia vulnera glutinanda sanandaque apti. Qualis est, qui habet chalcitidis, misyos, spumæ nitri, floris æris, gallæ, aluminis scissilis modice cocti, singulorum p. I. *. æris combusti, capitulorum mali punici, singulorum p. III. *. Hunc oportet diluere aceto, ac sic, ubi vulnus glutinandum est, illinere. At, si nervosus aut musculosus is locus est, commodius est cerato miscere, sic ut illius octo partes, nona hujus sit.

1. *Alius Pastillus ad glutinanda vulnera.*

Alius ad idem. Constat ex his: bituminis, aluminis scissilis, singulorum, p. I. *. æris combusti p. IV. *. spumæ argenti p. XI. *. olei sextario.

2. *De Sphragide Pastillo, quem Polyidas confecit ad glutinandum vulnus.*

Sed longe Polyidæ d celeberrimus est: σφραγίς autem nominatur. Qui habet aluminis scissilis p. IV. *. atramenti sutorii p. II. *. myrrhæ p. V. *. aloes tantundem, capitulorum punici mali, fellis taurini, singulorum p. VI. *. quæ contrita vino austero excipiuntur.

3. *Pastil-*

d Cælius Aurelian. de Acut. Morb. III, 3.

3. *Pastillus ad ulcera sordida, & nigritiem in auribus, naribus, & in obscœnis partibus, inflammationesque eorum.*

Ad ulcera sordida, & nigritiem in auri-
5 bus, naribus, obscœnis partibus, inflammationesque eorum: chrysocollæ p. I. *. atramenti sutorii, aluminis scissilis, singulorum p. II. *. halicacabi corticis p. IV. *. minii p. VI. *. spumæ argenti p. XII. *. cerus-
10 sæ p. XVI. *. quæ ex aceto coguntur, &, ubi utendum est, diluuntur.

4. *Pastillus Andronis ad uvam inflammatam, ad naturalia sordida, etiam cancro laborantia.*

Andronis e vero est ad uvam inflamma-
15 tam, ad naturalia sordida, etiam cancro laborantia: gallæ, atramenti sutorii, myrrhæ, singulorum p. I. *. aristolochiæ, aluminis scissilis, singulorum p. II. *. capitulorum punici mali p. XXV. *. ex passo coacto-
20 rum & cum usus exigit, aceto vel vino dilutorum, prout valentius aut levius vitium est, cui medendum est.

5. *Pastillus ad fissa ani, vel ora venarum fundentia sanguinem, vel cancrum.*

25 Proprie autem ad ani fissa, vel ora venarum fundentia sanguinem, vel cancrum valet: æruginis p. II. *. myrrhæ p. IV. *. gummi p. VIII. *. thuris p. XII. *. stibii, lacrymæ papaveris, acaciæ, singulorum p. XVI.
30 quæ ex vino & teruntur, & in ipso usu deliquantur.

6. *Pastillus ad expellendum calculum ex vesica.*

Expellere autem ex vesica cum urina calculum videtur hæc compositio: cassiæ, croci,

e Oribas. Synops. III. Galen. de Comp. Med. secund. loc. III. 3.

croci, myrrhæ, costi, nardi, cinnamomi, dulcis radicis, balsami, hyperici pares portiones conteruntur; deinde vinum lene instillatur, & pastilli fiunt, qui singuli habeant p. I. *. hique singuli quotidie mane jejuno dantur.

CAP. XXI.

De Pessis.

HÆc tria compositionum genera, id est, quæ in malagmatis, emplastris pastillisque sunt, maximum præcipueque varium usum præstant. Sed alia quoque utilia sunt: ut ea quæ fœminis subjiciunt. πεσσοὺς Græci vocant. Eorum hæc proprietas est: medicamenta composita molli lana excipiuntur, eaque lana naturalibus conditur.

1. *Ad sanguinem evocandum.*

Ad sanguinem autem evocandum, cauneis duabus adjicitur nitri p. I. *. aut allii semen conteritur, adjicitur myrrhæ paululum, & unguento susino miscetur. Aut cucumeris sylvestris pars interior ex lacte muliebri diluitur.

2. *Ad vulvam molliendam.*

Ad vulvam molliendam, ovi vitellus, & fœnum Græcum, & rosa, & crocum temperantur. Aut elaterii p. III. *. salis tantundem, uvæ taminiæ p. VI. *. melle excipiuntur.

3. *Alia Pessi compositio, ad idem valens.*

Aliud Boetho [a] authore: quod habet croci, resinæ terebinthinæ, singulorum p. IV. *. myr-

a Ejus meminit Cicero de Divin. II, 21.

myrrhæ p. III. *. rosæ p. I. *. sevi vitulini p. III. ceræ p. II. *. miscentur.

4. *Ad inflammationes vulvæ Numenii Pessus.*

Optima autem adversus inflammationes
5 vulvæ Numenii compositio est, quæ habet croci p. III. *. ceræ p. I. *. butyri p. VIII. *. adipis anserinæ p. XII. *. vitellos coctos duos, rosæ minus cyatho.

5. *Ad ejiciendum è vulva infantem mortuum.* 263, 15.

10 Si vero infans intus decessit, quo facilius ejiciatur, malicorium ex aqua terendum, eoque utendum est.

6. *Si mulier vitio locorum concidit, qua curatione utendum sit.*

15 Si concidere vitio locorum mulier solet, cochleæ cum testis suis comburendæ, conterendæque, deinde his mel adjiciendum.

7. *Si mulier non comprehendit.*

Si non comprehendit, adeps leonina ex
20 rosa mollienda est.

CAP. XXII.

De Medicamentis, quibus aridis utimur,

1. *Ad carnem supercrescentem exedendam.*

25 QUÆDAM misturæ medicamentorum sunt, quibus aridis neque coactis utimur sic, ut inspergamus; aut cum aliquo liquido mixta illinamus: quale est, ad carnem supercrescentem exedendam, quod habet squamæ æris, fuliginis thuris, sin-
30 gulorum p. I. *. æruginis p. II. *. Hæc autem eadem cum melle purgant ulcera; & cum cera, implent. Misy quoque & galla, si paribus portionibus misceantur, corpus consumunt: eaque vel arida in-

sper-

ſpergere licet, vel excepta cadmia illinire.

2. *Ad putrem carnem continendam, ne ultra ſerpat, eamque leniter exedendam, plures compoſitiones.*

Putrem vero carnem continet, neque ultra ſerpere patitur, & leniter exeſt, mel vel cum lenticula, vel cum marrubio, vel cum oleæ foliis, ante ex vino decoctis. Item ſertula campana in mulſo cocta, deinde contrita. Aut calx cum cerato. Aut amaræ nuces cum allio, ſic ut hujus pars tertia ſit, paululumque his croci adjiciatur. Aut quod habet ſpumæ argenti p. VI.*. cornu bubuli combuſti p. XII. *. olei myrtei, & vini cyathos ternos. Aut quod ex his conſtat: floris punici mali, atramenti ſutorii, aloes, ſingulorum p. II. * aluminis ſciſſilis, thuris, ſingulorum p. IV.*. gallæ p. VIII. *. ariſtolochiæ p. X. *. Vehementius idem facit, etiam adurendo, auripigmentum cum chalcitide, & aut nitro, aut calce, aut charta combuſta. Item ſal cum aceto. Vel ea compoſitio, quæ habet chalcitidis, capitulorum mali punici, aloes, ſingulorum p. II.*. aluminis ſciſſilis, thuris, ſingulorum p. IV. *. gallæ p. VIII. *. ariſtolochiæ. p. X. *. mellis quantum ſatis ſit ad ea cogenda. Vel cantharidum, ſulphuris, ſingulorum p. I. *. lolii p. III. *. quibus adjicitur picis liquidæ quantum ſatis eſt ad jungendum. Vel chalcitis quoque cum reſina & ruta mixta: aut cum eadem reſina diphryges: aut uva taminia cum pice liquida. Idem vero poſſunt & feces vini combuſtæ, & calcis & nitri

pares

pares portiones. Vel aluminis ſciſſilis p. I. thuris, ſandarachæ, nitri, ſingulorum p. I. *. gallæ. p. VIII.*. ariſtolochiæ p. X. *. mellis quantum ſatis eſt.

5 3. *Heræ compoſitio.* [a]

Eſt etiam Heræ compoſitio, quæ habet myrrhæ, chalcitidis, ſingulorum, p. II. *. aloes, thuris, aluminis ſciſſilis, ſingulorum p. IV.*. ariſtolochiæ, gallæ immaturæ, ſin-
10 gulorum p. VIII. *. malicorii contriti p. XX. *.

4. *Judæi compoſitio.*

Eſt & Judæi: in qua ſunt calcis partes duæ, nitri quam ruberrimi pars tertia:
15 quæ urina impuberis pueri coguntur, donec ſtrigmenti craſſitudo ſit. Sed ſubinde is locus, cui id illinitur, madefaciendus eſt.

5. *Jollæ compoſitio.*

At Jollas, chartæ combuſtæ, ſandara-
20 chæ, ſingulorum p. I. *. calcis p. II. p. auripigmenti tantundem miſcebat.

6. *Ad ſanguinis profluvia vel ex membrana cerebri, vel aliis locis; & ad cancrum, & ad*
25 *inducendam cicatricem, & ad coercendam carnem increſcentem.*

Si vero ex membrana, quæ ſuper cerebrum eſt, profluit ſanguis, vitellus conbuſtus & contritus inſpergi debet. Si ex
30 alio loco ſanguinis profluvium eſt, auripigmenti, ſquamæ æris, ſingulorum p. I.*. ſandarachæ p. II.*. marmoris cocti p. IV. *. inſpergi debent. Eadem cancro quoque obſiſtunt. Ad inducendam cicatricem, ſquamæ æris, thuris fuliginis, ſingulorum

 p. II. *.

a Oribaſ. Synopſ. L. III. de *Paſtillis.*

p. II. *. calcis p. IV. p. Eadem increſcentem quoque carnem coercent.

7. Timæi compoſitio ad ignem ſacrum vel cancrum.

Timæus autem ad ignem ſacrum, & ad cancrum his utebatur : myrrhæ p. II. *. thuris, atramenti ſutorii, ſingulorum p. III. *. ſandarachæ, auripigmenti, ſquamæ æris, ſingulorum p. IV. *. gallæ p. VI. *. ceruſſæ combuſtæ p. VIII. *. Eadem vel arida inſperſa, vel melle excepta idem præſtant.

8. *Ad ſternutamenta excitanda.*

Sternutamenta vero & albo veratro, vel ſtruthio conjecto in nares excitantur. vel his miſtis : piperis, veratri albi, ſingulorum p. *. III. caſtorei p. I. *. ſpumæ nitri p. II. *. ſtruthii p. III. *.

9. Gargarizationes quibus fieri debeant.

Gargarizationes autem aut lævandi cauſa fiunt, aut reprimendi, aut evocandi. Lævant, lac, cremor vel ptiſanæ, vel furfurum. Reprimit autem aqua, in qua vel lenticula, vel roſa, vel rubus, vel cotoneum malum, vel palmulæ decoctæ ſunt. Evocant, ſinapi, piper.

CAP. XXIII.

De Antidotis, & quibus malis opitulentur.

ANTIDOTA raro, ſed præcipue interdum neceſſaria ſunt, quia graviſſimis caſibus opitulantur. Ea recte quidem dantur colliſis corporibus vel per ictus, vel ubi ex alto deciderunt, vel in viſcerum, late-

laterum, faucium, interiorumque partium doloribus. Maxime autem desideranda sunt adversus venena, vel per morsus, vel per cibos, aut potiones nostris corporibus inserta.

5 1. *Compositio antidoti.*

Unum est, quod habet lacrymæ papaveris p. *. z. acori, malabathri p. v. *. iridis Illyricæ, gummi, singulorum p. II. *. anisi p. III. *. nardi Gallici, foliorum rosæ
10 aridorum, cardamomi, singulorum p. IV. *. petroselini p. *. III. z. trifolii p. v. *. cassiæ nigræ, silis, bdellii, carpobalsami, seminis papaveris albi, singulorum p. *. z. styracis p. *. v. z. myrrhæ, opopanacis, nardi
15 Syri, thuris masculi, hypocistidis succi, singulorum p. VI. *. castorei p. VI. *. costi, piperis albi, galbani, resinæ terebinthinæ, croci, floris junci rotundi, singulorum p. VI. *. z. dulcis radicis p. VIII. *. z. quæ
20 melle vel passo excipiuntur.

2. *Aliud antidotum*, a *Ambrosia nominatum; quod Zopyrus Ptolemæo regi composuit.*

Alterum, quod Zopyrus regi Ptolemæo dicitur composuisse, atque Ambrosiam
25 nominasse; ex his constat: costi, thuris masculi, singulorum p. v. *. piperis albi p. *. z. floris junci rotundi p. II. *. cinamomi p. III. *. cassiæ nigræ p. IV. *. croci Cilicii p. *. IV. z. myrrhæ, quam stacten nominant,
30 p. v. *. nardi Indici p. *. v. z. quæ singula contrita melle cocto excipiuntur: deinde, ubi utendum est, id, quod b Ægyptiæ fabæ magnitudinem impleat, in potione vini diluitur.

a Ambrosiæ Junii Crispi meminit Marcellus de Medic. cap. XXIII. p. 345. b Rhodius de Ponderib. p. 25.

3. *Antidotum Mithridatis.* c

Nobilissimum autem est Mithridatis. quod quotidie sumendo rex ille dicitur adversus venenorum pericula tutum corpus suum reddidisse. In quo hæc sunt: costi p. *. z, acori p. v.*. hyperici, cumini, sagapeni, acaciæ succi, iridis Illyricæ, cardamomi, singulorum p. II. *. anisi p. III.*. nardi Gallici, gentianæ radicis, aridorum rosæ foliorum, singulorum p. IV. *. papaveris lachrymæ, petroselini, singulorum p. *. IV. z. cassiæ, sileris, lolii, piperis longi, singulorum p. VI. *. styracis p. *. v. z. castorei, thuris, hypocistidis succi, myrrhæ, opopanacis, singulorum p. VI.*. malabathri folii p. VI. *. floris junci rotundi, resinæ terebinthinæ, galbani, dauci Cretici seminis, singulorum p. *. v. z. nardi, opobalsami, singulorum p. *. VI. z. thlaspis p. *. VI. radicis Ponticæ p. VII. *. croci, zinziberis, cinnamomi, singulorum p. *. VIII. Hæc contrita melle excipiuntur, & adversus venenum, quod magnitudinem nucis Græcæ impleat, ex vino datur. In cæteris autem affectibus corporis pro modo eorum vel quod d Ægyptiæ fabæ vel ervi magnitudinem impleat, satis est.

CAP. XXIV.

D Acopis. a.

1. *Acopum nervis utile.*

ACOPA quoque utilia nervis sunt. Quale est, quod habet floris junci rotundi p. *. II. zz. costi, junci quadrati,

c Plin. H. N. XXIII, 18. d I. Rhodius de Ponderib. p. 26. a Scribon. Larg. cap. CLIV. c. 26.

drati, lauri baccarum, ammoniaci, cardamomi, singulorum p. *. IV. z. myrrhæ, æris combusti, singulorum p. VII. *. iridis Illyricæ, ceræ, singulorum p. IV. *. Alexandrini
5 calami, junci rotundi, aspalathi, xylobalsami, singulorum p. XVIII. *. sevi. p. I. *. unguenti irini cyathum.

2. *Acopum Elodes nervis utile.*

Alterum, quod ἐλαιῶδες vocant, hoc mo-
10 do fit: ceræ p. *. z. olei tantundem, resinæ terebinthinæ ad nucis juglandis magnitudinem; simul incoquuntur: deinde infusa in mortario teruntur, instillaturque subinde quam optimi mellis acetabulum, tum irini
15 unguenti, & rosæ terni cyathi.

3. *Ἐγχρισα ad ulcera purganda & implenda.*

Ἐγχρισα autem Græci vocant liquida, quæ illinuntur. Quale est, quod fit ad ulcera purganda & implenda, maxime inter nervos,
20 paribus portionibus inter se mixtis, butyri, medullæ vitulinæ, sevi vitulini, adipis anserinæ, ceræ, mellis, resinæ terebinthinæ, rosæ, olei cicini. Quæ separatim omnia liquantur, deinde liquida miscentur, & tum simul te-
25 runtur. Et hoc quidem magis purgat: magis vero emollit, si pro rosa cyprus infunditur.

4. *Ad sacrum ignem.*

Ad sacrum ignem: spumæ argenti p. VI. *.
30 cornu bubuli combusti p. II. *. conteruntur, adjiciturque invicem vinum, & id, quod specialiter b sic vocatur, & myrteum, donec utriusque terni cyathi conficiantur.

b Omnes edit. *Sil.* cujus meminit Plin. H. N. XXXIII, 13. Plura loca congessit Rhodius ad Scribon. Larg. cap. XXX. c. 126. & in Lexico.

CAP. XXV.

De Catapotiis.

1. *Catapotium ad somnum accersendum, & levationem doloris, & simul ad coquendum.*

CATAPOTIA quoque multa sunt, variisque de causis fiunt. Ἀνώδυνα vocant, quæ somno dolorem levant. Quibus uti, nisi nimia necessitas urget, alienum est. Sunt enim ex vehementibus medicamentis, & stomacho alienis. Prodest tamen etiam ad concoquendum, quod habet papaveris lachrymæ, galbani, singulorum p. I. *. myrrhæ, castorei, piperis, singulorum p. II. Ex quibus, quod ervi magnitudinem habet, satis est devorasse.

2. *Catapotium valentius ad somnum.*

Alterum, stomacho pejus, ad somnum valentius, ex his fit: mandragoræ p. *. z. apii seminis, item hyoscyami seminis, singulorum p. IV. *. quæ ex vino teruntur. Unum autem ejusdem magnitudinis, quæ supra posita est, abunde est sumpsisse.

3. *Catapotium ad plurimos dolores per somnum leniendos.*

Sive autem capitis dolores, sive ulcera, sive lippitudo, sive dentes, sive spiritus difficultas, sive intestinorum tormenta, sive inflammatio vulvæ, sive coxæ est, sive jecur, aut lienis, aut latus torquet, sive vitio locorum aliqua prolabitur & obmutescit, occurrit dolori per quietem ejusmodi catapotium. Silis, acori, rutæ silvestris seminis, singulorum p. II. *. castorei, cinamomi, sin-

singulorum p. II. *. papaveris lachrymæ, panacis radicis, mandragoræ malorum aridorum, junci rotundi floris, singulorum p. II. *. piperis grana LVI. Hæc per se con-
5 trita, rursus instillato subinde passo, simul omnia teruntur, donec crassitudo sordium fiat. Ex eo paulum aut devoratur, aut aqua diluitur, & potui datur.

4. *Catapotium aliud ad multa valens.*

10 Quinetiam silvestris papaveris, cum jam ad excipiendam lachrymam maturum est, manipulus, qui manu comprehendi potest, in vas demittitur, & superinfunditur aqua, quæ id contegat, atque ita coquitur. Ubi
15 jam bene manipulus is coctus est, ibidem expressus projiciatur; & cum eo humore passum pari mensura misceatur, inferveatque, donec crassitudinem sordium habeat. Cum infrixit, catapotia ex eo fiunt, ad nostræ
20 † fabæ magnitudinem, habentque usum multiplicem. Nam & somnum faciunt, vel per se assumpta, vel ex aqua data: & aurium dolores levant, adjectis exiguo modo rutæ succo, ac passo: & tormina supprimunt ex
25 vino liquata: & inflammationem vulvæ coercent, mista cerato ex rosa facto, cum paululum his croci quoque accessit: & ex aqua fronti inducta, pituitam in oculos decurrentem tenent.

30 5. *Catapotium ad inducendum somnum, quem vulva dolens prohibuit.*

Item, si vulva dolens somnum prohibet, croci p. II. *. anisi, myrrhæ, singulorum p. I. *. papaveris lacrymæ p. IV. *. cicutæ

 semi-

† Rhodius de Ponder. p. 25.

ſeminis p. VIII. *. miſcentur, excipiunturque vino veteri & quod lupini magnitudinem habet, in tribus cyathis aquæ diluitur. Id tamen in febre periculoſe datur.

6. Ad jecur ſanandum.

Ad ſanandum jecur, nitri p. *. z. croci, myrrhæ, nardi Gallici, ſingulorum p. I. *. melle excipiuntur, daturque, quod Ægyptiæ fabæ magnitudinem habeat.

7. Ad finiendos dolores lateris.

Ad lateris dolores finiendos piperis, ariſtolochiæ, nardi, myrrhæ pares portiones.

8. Ad thoracis dolores finiendos.

Ad thoracis, nardi p. I. *. thuris, caſſiæ, ſingulorum p. III. *. myrrhæ, cinnamomi, ſingulorum p. VI. *. croci p. VIII. reſinæ terebinthinæ quadrans, mellis heminæ tres.

9. Catapotium Athenionis ad tuſſim.

Ad tuſſim, Athenionis: myrrhæ, piperis, ſingulorum p. I. *. caſtorei, papaveris lacrymæ, ſingulorum p. I. *. Quæ ſeparatim contuſa poſtea junguntur, & ad magnitudinem fabæ noſtræ, bina catapotia mane, bina noctu dormituro dantur.

10. Catapotium Heraclidis Tarentini ad tuſſim & ſomnum.

At, ſi tuſſis ſomnum prohibet, ad utrunque Heraclidis Tarentini: croci p. I. *. cinnamomi, caſtorei, papaveris lachrymæ, ſingulorum p. I. *. myrrhæ, piperis longi, coſti, galbani, ſingulorum p. *. z.

11. Catapotium ad purganda ulcera in faucibus tuſſientibus.

Quod ſi purganda ſunt ulcera in fauci-

bus

bus tussientibus: panacis, myrrhæ, resinæ terebinthinæ, singulorum p. v. *. galbani p. *. z. hyssopi p. *. z. conterenda sunt, hisque hemina mellis adjicienda, & quod digito excipi potest, devorandum est.

12. *Colice Cassii medici.*

Colice vero Cassii ex his constat: [a] croci, 224, 1. anisi, castorei, singulorum p. III. *. petroselini p. IV. *. piperis & longi, & rotundi, singulorum p. v. *. papaveris lacrymæ, junci rotundi, myrrhæ, nardi, singulorum p. VI. *. quæ melle excipiuntur. Id autem & devorari potest, & ex aqua calida sumi.

13. *Ad infantem mortuum aut secundas expellendas.*

Infantem vero mortuum, aut secundas expellit aquæ potio, cui salis ammoniaci p. I. *. aut cui dictami Cretici p. I. *. adjectum est.

14. *Laborantibus ex partu quid dari debeat.*

Ex partu laborantibus, erysimum ex vino tepido jejunis dari debet.

15. *Ad adjuvandum vocem.*

Vocem adjuvat, thuris p. I. *. in duobus cyathis vini datum.

16. *Adversus difficultatem urinæ.*

Adversus urinæ difficultatem: piperis longi, castorei, myrrhæ, galbani, papaveris lacrymæ, croci, costi, unciæ singulæ, styracis, resinæ terebinthinæ pondo sextantes, mellis apsinthii cyathus. Ex quibus ad magnitudinem fabæ Ægyptiæ mane & cœnato dari debet.

17. *Arteriaces compositio quomodo fiat.*

Arteriace vero hoc modo fit: cassiæ, iridis,

a Forte *costi* uti libro IV. c. 14. sed malim ibi legere *croci*, ita Scribon. Larg. cap. XXIX. cujus descriptio in aliis variat.

dis, cinnamomi, nardi, myrrhæ, thuris, singulorum p. 1.*. croci p. 1.*. piperis † grana xxx. ex passi tribus sextariis decoquuntur, donec mellis crassitudo his fiat. Aut croci, myrrhæ, thuris singulorum p. 1. *. conji- 5
ciuntur in passi eundem modum, eodemque modo decoquuntur. Aut ejusdem passi heminæ tres usque eo coquuntur, donec extracta inde gutta indurescat, & adjicitur tritæ cassiæ p. 1. *. 10

Cap. XXVI.

De quinque generibus noxarum corporis.

Cum facultates medicamentorum proposuerim; genera, in quibus noxa 15
corpori est, proponam. Ea quinque sunt. Cum quid extrinsecus læsit, ut in vulneribus. Cum quid intra seipsum corruptum est, ut in cancro. Cum quid innatum est, ut in vesica calculus. Cum quid in- 20
crevit, ut vena, quæ intumescens in varicem convertitur. Cum quid deest, aut cum curta pars aliqua est. Ex his alia sunt, in quibus medicamenta, alia in quibus plus manus proficit. Ego, dilatis his, quæ præ- 25
cipue scalpellum ‡ in manum postulant, nunc de his dicam, quæ maxime medicamentis egent. Dividam autem hanc quoque curandi partem, sicut priorem; & ante dicam de his, quæ in quamlibet partem cor- 30
poris incidunt: tum de his, quæ certas partes infestant. Incipiam à vulneribus.

1. *De vulneribus, quæ per tela inferuntur.*

In his autem ante omnia scire medicus debet,

† p. 252. 257. ‡ *aut* vel *ac*.

debet, quæ insanabilia sint, & quæ difficilem curationem habeant, quæ promptiorem. Est enim prudentis hominis, primum eum, qui servari [b] non potest, non attingere, nec subire speciem ejus, ut occisi, quem 14, 1.
sors ipsius interemit. Deinde, ubi gravis metus sine certa tamen desperatione est, indicare necessariis periclitantis, in difficili [c] rem esse: ne, si victa ars malo fuerit, vel ignorasse, vel fefellisse videatur. Sed ut hæc prudenti viro conveniunt: sic rursus histrionis est, parvam rem attollere, quo plus præstitisse videatur. Obligari æquum est confessione promptæ rei, quo curiosius etiam circunspiciat, ne, quod per se exiguum est, majus curantis negligentia fiat.

2. *Quæ vulnera insanabilia sint.*

[d] Servari non potest, cui basis cerebri, cui cor, cui stomachus, cui jocinoris portæ, cui in spina ‡ medulla percussa est; cuique aut pulmo medius, aut jejunum, aut [e] tenuius intestinum, aut ventriculus, aut renes vulnerati sunt; cuive circa fauces grandes venæ, vel arteriæ precisæ sunt. 81, 23.

3. *Quæ vulnera difficilem curationem habeant.*

Vix autem ad sanitatem perveniunt, quibus ulla parte aut pulmo, aut jocinoris crassum, aut membrana, quæ continet cerebrum, aut lienis, aut vulva, aut vesica, aut 512, 13.
ullum intestinum, aut septum transversum vulneratum est. Hi quoque in præcipiti sunt, in quibus usque ad grandes intusque

[b] Hipp. de Arte T. IV, 6. XXIII, 5, 6. Apuleius de Doctr. Platon. L. II. Cicero ad Attic. L. XVI, Ep. 15. Rittershus. ad Isidor. Pelusiot. L. II. Epist. 16. [c] Æginet. VI, 88. [d] Aph. VI, 18. Coac. Not. III, 387. II. Prædict. XIX, XXII. ‡ Exemplum vide apud Tulpium Obs. L. III. c. 27. [e] Aph. VI, 24. Coac. Not. III, 379, 389.

conditas venas in alis vel poplitibus mucro desedit. Periculosa etiam vulnera sunt, ubicunque venæ majores sunt, quoniam exhaurire hominem profusione sanguinis possunt. Idque evenit non in alis tantum, atque poplitibus; sed etiam in his venis, quæ ad anum testiculosque perveniunt. Præter hæc malum vulnus est, quodcunque in alis vel feminibus, vel inanibus locis, vel inter digitos est. Item quodcunque musculum, aut
81, 23. nervum, aut arteriam, aut membranam, aut os, aut cartilaginem læsit.

4. *Quæ vulnera tutiorem curationem habeant.*

Tutissimum omnium, quod in f carne est. Et hæc quidem loco vel pejora, vel meliora sunt. Modo vero periculum facit, quodcunque magnum est.

5. *Observationes in vulneris genere & figura.*

Aliquid etiam in vulneris genere figuraque est. Nam pejus est, quod etiam collisum, quam quod tantum discissum est, adeo ut acuto quoque, quam retuso telo, vulnerari commodius sit. Pejus etiam vulnus est, ex quo aliquid excisum est; ex quove caro alia parte abscissa, alia dependet. Pessima quæque plaga g curva est: tutissima, quæ lineæ modo recta est. Quo deinde propius huic illive figuræ vulnus est, eo vel deterius vel tolerabilius est.

6. *Ætatis observatio, & corporis, & vitæ, & temporis.*

18, 33. 119, 31. Quinetiam confert aliquid & ætas, & h corpus, & vitæ propositum, & anni tempus quia facilius sanescit puer vel adolescens, quam senior: valens, quam infirmus: neque

f Hippoc. Coac. Not. III, 390. & I. de Morb. III, 5. g II. Præd. XXIV, 2. Coac. Præn. III, 389. h II. Prædict. XIX. 7.

neque nimis tenuis, neque nimis plenus, quam si alterum ex his est: integri habitus, quam corrupti: exercitatus, quam iners: sobrius & temperans, quam vino veneri-
5 que deditus. Opportunissimumque curatio-
ni tempus i vernum est; aut certe neque fer- 42, 17.
vens, neque frigidum. siquidem vulnera & nimius calor & nimium frigus infestant; maxime tamen horum varietas: ideoque
10 perniciosissimus autumnus est. 33, 33.

7. *Signa eorum, quæ intus læsa sunt.*

Sed pleraque ex vulneribus oculis subjecta sunt: quorundam ipsæ sedes indices sunt, quas alio loco demonstravimus, cum
15 positus interiorum partium ostendimus. Veruntamen, quia quædam vicina sunt, interestque, vulnus in summa parte sit, an penitius penetraverit, necessarium est notas subjicere, per quas quid intus ictum sit, sci-
20 re possimus; & ex quibus vel spes, vel desperatio oriatur.

8. *Signa percussi cordis.* k

Igitur, corde percusso, sanguis multus fertur, venæ languescunt, color pallidissi-
25 mus, sudores frigidi, malique odoris, tanquam in ægroto corpore oriuntur: extremisque partibus frigidis l matura mors sequitur.

9. *Signa pulmonis icti.* m

30 Pulmone icto, spirandi difficultas est: sanguis ex ore spumans, ex plaga rubens, simulque etiam spiritus cum sono fertur: in vulnus inclinari juvat: quidam sine ratione consurgunt. Multi si in ipsum vulnus incli-

i Aph. VI, 47. k Æginet. VI, 88. l Aph. VIII, 12. m Æginet. VI, 88.

inclinati ſunt, loquuntur: ſi in aliam partem, obmuteſcunt.

10. *Signa jocinioris vulnerati.*

Jocinoris autem vulnerati notæ ſunt: multus ſub dextra parte præcordiorum profuſus ſanguis: ad ſpinam reducta præcordia; in ventrem cubandi dulcedo; punctiones, doloreſque uſque ad jugulum, junctumque ei latum ſcapularum os, intenti. quibus nonnunquam etiam bilioſus vomitus accedit.

11. *Signa percuſſorum renum.*

Renibus vero percuſſis, dolor ad inguina teſticuloſque deſcendit: difficulter urina redditur; eaque aut eſt cruenta, aut cruor fertur.

12. *Signa vulnerati lienis.*

At, liene icto, ſanguis niger à ſiniſtra parte prorumpit: præcordia cum ventriculo ab eadem parte indureſcunt: ſitis ingens oritur: dolor ad jugulum, ſicut jocinore vulnerato, venit.

13. *Signa percuſſæ vulvæ.*

At, cum vulva percuſſa eſt, dolor in inguinibus, & coxis, & feminibus eſt: ſanguinis pars per vulnus, pars per naturam deſcendit: vomitus bilis inſequitur. Quædam obmuteſcunt; quædam mente labuntur; quædam, ſui compotes, nervorum oculorumque dolore urgeri ſe confitentur; morienteſque eadem, quæ corde vulnerato, patiuntur.

14. *Signa percuſſi cerebri, vel membranæ ejus.*

Si cerebrum membranave ejus vulnus accepit,

accepit, ſanguis per nares, quibuſdam etiam per aures exit; fereque bilis n vomitus inſequitur: quorundam ſenſus obtunduntur, appellatique ignorant: quorundam
5 trux vultus eſt: quorundam oculi, quaſi reſoluti, huc illucque moventur: fereque tertio, vel quinto die delirium accedit. Multorum etiam nervi o diſtenduntur. Ante mortem autem plerique faſcias, quibus
10 caput deligatum eſt, lacerant, ac nudum vulnus frigori objiciunt.

15. *Signa ſtomachi percuſſi.*

Ubi ſtomachus autem percuſſus eſt, ſingultus, & bilis vomitus inſequitur: ſi quid
15 cibi vel potionis aſſumptum eſt, id redditur cito: venarum motus elangueſcunt; ſudores tenues oriuntur; per quos extremæ partes frigeſcunt.

16. *Signa jejuni inteſtini, & ventriculi vulne-*
20 *rati, & aliorum inteſtinorum.* p

Communes vero jejuni inteſtini & ventriculi vulnerati notæ ſunt. Nam cibus & potio per vulnus exeunt: præcordia indureſcunt: nonnunquam bilis per os reddi-
25 tur. Inteſtino tantum ſedes inferior eſt. Cætera inteſtina icta vel ſtercus †, vel odorem ejus exhibent.

17. *Signa percuſſæ medullæ, quæ in ſpina eſt.*

Medulla vero, quæ in ſpina eſt, diſciſſa,
30 nervi reſolvuntur, aut diſtenduntur: ſenſus intercidit: interpoſito tempore aliquo ſine voluntate inferiores partes vel ſemen, vel urinam, vel etiam ſtercus excernunt.

18. *Si-*

n Aph. VI, 50. Æginet. VI, 88. Hippoc. Coac. Not. III, 383. 384. o Ægin. VI, 90. p Æginet. VI, 88. † Valleriola Obſ. L.II. obſ. 9.

18. *Signa septi transversi percussi.*

At, si septum transversum percussum est, præcordia sursum contrahuntur, spina dolet, spiritus rarus est, sanguis spumans fertur. 5

19. *Signa vesicæ vulneratæ.*

Vesica vero vulnerata, dolent inguina: quod super pubem est, intenditur: pro urina, sanguis; at ex ipso vulnere urina descendit: stomachus afficitur. itaque aut 10 bilem vomunt, aut singultiunt: frigus, & ex eo mors sequitur.

20. *De sanguine, & sanie, & pure, & eorum speciebus: quandoque meliora, deteriorave sint.*

His cognitis, etiamnum quædam alia no- 15 scenda sunt, ad omnia vulnera ulceraque, de quibus dicturi sumus, pertinentia. Ex his autem exit sanguis, sanies, pus. Sanguis omnibus notus est. Sanies est tenuior hoc, varie crassa, & glutinosa, & colorata. Pus 20 crassissimum albidissimumque, glutinosius & sanguine & sanie. Exit autem sanguis ex vulnere recenti, aut jam sanescente. Sanies est inter utrumque tempus. Pus ex ulcere jam ad sanitatem spectante. Rursus 25 & sanies & pus quasdam species Græcis nominibus distinctas habent. Est enim quædam sanies, quæ vel ἰχὼρ, vel μελίκηρα nominatur. Est pus, quod ἐλαιώδες appellatur. Ἰχὼρ q tenuis, subalbidus, ex malo ul- 30 cere exit, maximeque ubi, nervo læso, inflammatio secuta est. Μελίκηρα crassior est, glutinosior, & subalbida, mellique albo subsimilis. Fertur hæc quoque ex malis ulce-

q Mercurial. Variar. Lect. IV. 12.

ulceribus, ubi nervi circa articulos læsi
sunt; & inter hæc loca, maxime ex geni-
bus. Ἐλαιῶδες tenue, subalbidum, quasi
unguinosum colore, atque pinguitudine
5 oleo albo non dissimile adparet in magnis
ulceribus sanescentibus. Malus est autem
sanguis, nimium aut tenuis, aut crassus; 82, 1.
colore vel lividus, vel niger; aut pituita
mistus, aut varius. Optimus calidus, ru-
10 bens, modice crassus, non glutinosus. Ita-
que protinus ejus vulneris expedita magis
curatio est, ex quo sanguis bonus fluxit.
Itemque postea spes in his major est, ex qui-
bus melioris generis quæque proveniunt.
15 Sanies igitur mala est, multa, nimis te-
nuis, livida, aut pallida, aut nigra, aut glu-
tinosa, aut mali odoris, aut quæ ipsum ul-
cus, & junctam ei cutem erodit. Melior
est non multa, modice crassa, subrubicun-
20 da, aut subalbida. Ἰχὼρ autem pejor est
multus, crassus, sublividus aut subpalli-
dus, glutinosus, ater, calidus, mali odoris.
Tolerabilior est subalbidus, quique cætera
omnia contraria prioribus habet. Melicera
25 autem mala est, multa, & percrassa: me-
lior, quæ & tenuior, & minus copiosa est.
Pus inter hæc optimum est. Sed id quoque
pejus est, multum, tenue, dilutum; magis-
que, si ab initio tale est: itemque, si colore
30 sero simile, si pallidum, si lividum, si fœcu-
lentum. Præter hæc, si male olet; nisi ta-
men locus hunc odorem excitat. Melius
est, quo minus est, quo crassius, quo albi- 321.
dius: itemque, si læve est, si nihil olet, si 20.

æquale est Modo tamen, convenire & magnitudini vulneris, & tempori debet. Nam plus ex majore, plus nondum solutis inflammationibus naturaliter fertur. Ἐλαιῶδες quoque pejus est multum, & parum pingue: quo minus autem, quoque idipsum pinguius, eo melius est.

21. *Curatio adversus profusionem sanguinis in vulneribus.* r

Quibus exploratis, ubi aliquis ictus est, qui servari potest, protinus prospicienda duo sunt: ne sanguinis profusio, neve inflammatio interimat. Si profusionem timemus (quod ex sede vulneris, & ex magnitudine ejus, & ex impetu ruentis sanguinis intelligi potest) siccis linamentis vulnus implendum est, supraque imponenda spongia ex aqua s frigida expressa, ac manu super comprimenda. Si parum sic sanguis conquiescit, sæpius linamenta mutanda sunt. Et, si sicca parum valent, aceto
204, 15. madefacienda sunt. Id vehemens ad sanguinem supprimendum est: ideoque quidam id vulneri infundunt. Sed alius rursus
293, 18. metus subest; ne, nimis valenter ibi retenta materia, magnam inflammationem postea moveat. Quæ res efficit, ut neque rodentibus medicamentis, neque adurentibus, & ob idipsum inducentibus crustam, (quamvis pleraque ex his sanguinem supprimunt) sit utendum: sed, si semel ad ea decurritur, his potius, quæ mitius idem efficiunt. Quod si illa quoque profluvio vincuntur, venæ, quæ sanguinem fundunt, appre-

r Æginet. IV, 53. Aetius Tetrab. IV. Serm. II, 51.
s Frigidam potui exhibet Aëtius Tetr. I. Serm. III. c. 145. Cels. p. 204, 31.

apprehendendæ, circaque id, quod ictum est, duobus locis deligendæ intercidendæque sunt, ut & in se ipsæ coeant, & nihilominus ora præclusa habeant. Ubi ne id quidem
5 res patitur, possunt ferro candenti aduri. Sic etiam satis multo sanguine effuso ex eo loco, quo neque nervus, neque musculus est, utputa in fronte, vel superiore capitis parte, commodissimum est, cucurbitulam
10 admovere adversa parte, ut illuc sanguinis cursus revocetur.

22. *Curationes adversus vulnerum inflammationem.*

Et adversus profusionem quidem in his
15 auxilium est: adversus inflammationem autem, in ipso sanguinis cursu. Ea timeri potest, ubi læsum est vel os, vel nervus, vel cartilago, vel musculus, aut ubi parum sanguinis pro modo vulneris fluxit. Ergo
20 quoties quid tale erit, sanguinem mature supprimere non oportebit; sed pati fluere, dum tutum erit, adeo ut, si parum fluxisse videbitur, mitti quoque ex brachio debeat; utique, si corpus juvenile, & robustum, &
25 exercitatum est: multoque magis, si id vulnus ebrietas præcessit. Quod si musculus læsus videbitur, præcidendus erit. nam percussus, mortiferus est: præcisus, sanitatem recipit.

30 23. *De glutinatione vulnerum.*

Sanguine autem vel suppresso, si nimius erumpit; vel exhausto, si per se parum fluxit; longe optimum est, vulnus glutinari. Potest autem id, quod vel in cute,

vel etiam in carne eſt; ſi nihil ei præterea mali accedit. Poteſt caro, alia parte dependens, alia inhærens; ſi tamen etiamnum integra eſt, & conjunctione corporis fovetur.

In his vero, quæ glutinantur, duplex cu- 5
ratio eſt. Nam ſi plaga in molli parte eſt, ſui debet: maximeque, ſi diſciſſa auris ima eſt, vel imus naſus, vel frons, vel bucca, vel palpebra, vel labrum, vel circa guttur cutis, vel venter. Si vero in carne vulnus 10
eſt, hiatque, neque in unum oræ facile attrahuntur, ſutura quidem aliena eſt: imponendæ vero fibulæ ſunt (ἀγκτῆρας Græci nominarunt) quæ oras, paulatim tamen, contrahant; quo minus lata poſtea cicatrix 15
ſit.

Ex his autem colligi poteſt, utrum id quoque, quod alia parte dependens, alia inhærebit, ſi alienatum adhuc non eſt, ſuturam, an fibulam poſtulet. Ex quibus neu- 20
tra ante debet imponi, quam intus vulnus purgatum eſt: ne quid ibi concreti ſanguinis relinquatur. Id enim & in pus vertitur, & inflammationem movet, & glutinari vulnus prohibet. Ne linamentum quidem, 25
quod ſupprimendi ſanguinis cauſa inditum eſt, inibi relinquendum eſt. nam id quoque inflammat.

Comprehendi vero ſutura, vel fibula, non cutem tantum, ſed etiam aliquid ex 30
carne, ubi ſuberit hæc, oportebit; quo valentius hæreat, neque cutem abrumpat. Utraque optima eſt ex t *acia molli, non nimis torta, quo mitius corpori inſideat. Utra-

t De ea librum ſcripſit Ioan. Rhodius. Turneb. Adverſ. XVII, 21. * H. F. ab Aquapendente, Oper. Chirurg. P. 1. c. 17. pag. 70. Salmaſius Epiſt. 45. & 49.

Utraque neque nimis rara, neque nimis crebra injicienda eſt. Si nimis rara eſt, non continet: ſi nimis crebra eſt, vehementer afficit; quia, quo ſæpius acus corpus tranſ-
5 ivit, quoque plura loca injectum vinculum mordet, eo majores inflammationes oriuntur; magiſque æſtate. Neutra etiam vim ullam deſiderat: ſed ea hactenus utilis eſt, qua cutis ducentem quaſi ſua ſponte
10 ſubſequitur. Fere etiam fibulæ latius vulnus eſſe patiuntur: ſutura oras jungit, quæ ne ipſæ quidem inter ſe contingere ex toto debent; ut ſi quod intus humoris concreverit, ſit qua emanet. Si quod vulnus neu-
15 trum horum recipit, id tamen purgari debet.

Deinde omni vulneri primo imponenda eſt ſpongia ex* aceto expreſſa. Si ſuſtinere aliquis aceti vim non poteſt, vino utendum 290, 21.
20 eſt. Levis plaga juvatur etiam, ſi ex aqua frigida expreſſa ſpongia imponitur. Sed ea, 204, quocunque modo impoſita eſt, dum ma- 16. det, prodeſt: itaque, ut inareſcat, non eſt committendum. Licetque ſine peregrinis,
25 & conquiſitis, & compoſitis medicamentis vulnus curare. Sed ſi quis huic parum confidit, imponere medicamentum debet, quod ſine ſevo compoſitum ſit ex his, quæ cruentis vulneribus apta eſſe propoſui: ma- 268.
30 ximeque ſi caro eſt, Barbarum: ſi nervi, vel 269. cartilago, vel aliquid ex eminentibus, qua- 260. 16. les aures, vel labra ſunt, Polybi ſphragi- 268. dem. Alexandrinum quoque viride ner- 264, vis idoneum eſt: eminentibuſque parti- 32.

 bus

* Maledictam methodum dicit Ettmuller in Comment. ad Schrod. & Morell. pag. 408.

bus ea, quam Græci ῥύπλεσαν vocant.

Solet etiam, colliso corpore, exigua parte findi cutis. Quod ubi incidit, non alienum est, scapello latius aperire; nisi musculi, nervique juxta sunt, quos incidi non 5 expedit. ubi satis diductum est, medicamentum imponendum est. At, si id, quod collisum est, quamvis parum diductum est, latius tamen aperiri propter nervos aut musculos non licet; adhibenda sunt ea, quæ 10 humorem leniter extrahant; præcipueque
297, ex his, id, quod ῥυπῶδες vocari proposui.
15. Non alienum est etiam, ubicunque vulnus est grave, impositum, quo id juvetur, insuper circumdare lanam succidam ex ace- 15 to & oleo: vel cataplasma, si mollis is locus est, quod leniter reprimat; si nervosus, aut musculosus, quod emolliat.

24. *Quomodo vulnus ligari conveniat.*

Fascia vero ad vulnus deligandum li- 20 nea aptissima est: eaque lata esse debet, ut semel injecta non vulnus tantum, sed paululum utrinque ejus comprehendat. Si ab altera parte caro magis recessit, ab ea melius attrahitur: si æque ab utraque, transverse 25 comprehendere oras debet; aut si id vulneris ratio non patitur, media primum injicienda est, ut tum in utranque partem ducatur. Sic autem deliganda est, ut & contineat, nec adstringat. quod non contine- 30
300, tur; elabitur: quod nimis adstrictum est,
17. cancro periclitatur. Hieme sæpius fascia circuire debet: æstate, quoties necesse est. Tum extrema pars ejus inferioribus acu assuen-

assuenda est. nam nodus vulnus lædit. nisi tamen longe est.

Porro neminem decipi decet, ut propriam viscera curationem requirant, de
5 quibus supra posui. Nam plaga ipsa curanda extrinsecus, vel futura, vel alio medicinæ genere est. In visceribus nihil movendum est; nisi, si quid aut ex jocinore, aut liene, aut pulmone duntaxat extremo depen-
10 deat, id præcidatur. Alioquin vulnus interius ea victus ratio eaque medicamenta sanabunt, quæ cuique visceri convenire superiore libro proposui.

25. *Quomodo vulnerato agendum sit.*

15 His ita primo die ordinatis, homo in lecto collocandus est: isque si grave vulnus est, abstinere, quantum vires patiuntur, ante inflammationem, cibo debet: bibere, donec sitim finiat, aquam calidam; vel, si
20 æstas est, ac neque febris, neque dolor est, etiam frigidam. Adeo tamen nihil perpetuum est, sed semper pro vi corporis æsti- 120,7.
mandum, ut imbecillitas etiam cibum protinus facere necessarium possit; tenuem
25 scilicet, & exiguum, qui tantum sustineat. Multique etiam ex profluvio sanguinis intermorientes ante ullam curationem vino 299,
* reficiendi sunt; quod alioqui inimicissi- 21.
mum vulneri est.

30 26. *De notis vulnerum.*

Nimis vero [v] intumescere vulnus, periculosum: nihil [x] intumescere, periculosissimum est. illud indicium magnæ inflammationis: hoc, emortui corporis est. Pro-

* Athen. Deipnos. L. 1. C. 8. p. 10.
v Aph. V, 66.
x II. Epidem. III, 128.

tinusque, si mens homini consistit, si nulla
febris accessit, scire licet, mature vulnus
sanum fore. At ne febris quidem terrere
debet, si in magno vulnere, dum inflam-
matio est, permanet. Illa perniciosa est, 5
quæ vel levi vulneri supervenit, vel ultra
tempus inflammationis durat, vel delirium
movet: vel si nervorum y rigorem aut di-
stentionem, quæ ex vulnere orta est, ea
52, 18. non finit. Vomitus quoque biliosus non 1
287, 2. voluntarius, vel protinus, ut percussus est
aliquis, vel dum inflammatio manet, ma-
lum signum est in his duntaxat, quorum
vel nervi, vel etiam nervosi loci vulnerati
sunt. Sponte tamen vomere, non alienum 15
est; præcipue his, quibus in consuetudine
fuit: sed neque protinus post cibum, ne-
que jam inflammatione orta, neque cum in
superioribus partibus plaga est.

27. *De curationibus vulnerum.* 20

z Biduo sic vulnere habito, tertio die id
aperiendum, detergendaque sanies ex aqua
frigida est, eademque rursus injicienda
sunt. Quinto jam die, quinta inflammatio
futura est, se ostendit. Quo die rursus de- 25
tecto vulnere, considerandus color est.
Quod si lividus, aut pallidus, aut varius,
aut niger est; scire licet, malum vulnus es-
se. idque, quandocumque animadversum
est, terrere nos potest. Album, aut rubicun- 30
dum esse vulnus, commodissimum est.
Item cutis dura, crassa, dolens, periculum
ostendit. Bona signa sunt, ubi hæc sine do-
lore, tenuis, & mollis est. Sed si glutinatur
vulnus,

y Aph. IV, 57. II, 26.
z De Fractur. XXXIII, 5.

vulnus, aut leviter intumuit, eadem sunt imponenda, quæ primo fuerunt.

Si gravis inflammatio est, neque glutinandi spes est, neque movetur, aquæ quo-
5 que [a] calidæ necessarius usus est, ut materiam digerat; & duritiam emolliat, & pus citet. Ea sic temperanda est, ut manu contingenti jocunda sit; & usque eo adhibenda, donec aliquid minuisse ex tumore ca-
10 loremque ulceri magis naturalem reddidisse videatur. Post id fomentum, si late plaga non patet, imponi protinus emplastrum debet, maximeque, si grande vulnus est, tetrapharmacum: si in articulis, digi-
15 tis, locis cartilaginosis, ῥυπῶδες. At si latius 294,
hiat, idem illud emplastrum liquari ex iri- 12.
no unguento oportet, eoque inlita linamenta disponi per plagam: deinde emplastrum supra dari, & super id lanam succi-
20 dam; minusque etiam, quam primo, fasciæ adstringendæ sunt.

28, *Curationes propriæ articulorum.*

Sed propria quædam in articulis visenda sunt. In quibus si præcisi nervi sunt, qui
25 continebant, debilitas [b] ejus partis sequitur. Si id dubium est, & ex acuto telo plaga est, & ea transversa, commodior est: & si ex retuso & gravi est, nullum in figura discrimen est: ad videndum est, pus supra articulum,
30 an infra nascatur. Si sub eo nascitur, albumque & crassum diu fertur, nervum præcisum esse credibile est: magisque, quo majores dolores inflammationesque, & quo maturius excitatæ sunt. Quamvis autem

a Aph. V. 22. b Coac. Præn. III, 385. I. de Morb. III, 2.

non abſciſſus nervus eſt; tamen, ſi circa durus tumor diu permanet, neceſſe eſt, & diuturnum ulcus eſſe, & ſanato quoque eo, tumorem permanere: futurumque eſt, ut tarde membrum id vel extendatur, vel 5
contrahatur. Major tamen in extendendo
257, mora eſt, ubi recurvato articulo curatio
33. adhibita eſt; quam in recurvando eo, quod rectum continuerimus. Collocari quoque membrum, quod ictum eſt, ratione certa 10
debet. Si glutinandum eſt, ut ſuperius ſit: ſi in inflammatione eſt, ut in neutram partem inclinatum ſit: ſi jam pus profluit, ut devexum ſit.

348, Optimum etiam medicamentum, b quies 15
41. eſt. Moveri, & ambulare, niſi ſanis, alienum eſt. Minus tamen periculoſum his eſt, qui in capite vel brachiis, quam qui in inferioribus partibus vulnerati ſunt. Minimeque ambulatio convenit, femine, aut 20
crure, aut pede laborante. Locus, in quo cubat, tepidus eſſe debet. Balneum quoque, dum parum vulnus purum eſt, inter res infeſtiſſimas eſt. Nam id & tumidum & ſordidum reddit. Ex quibus ad cancrum 25
tranſitus eſſe conſuevit. Lenis fricatio recte adhibetur; ſed his partibus, quæ longe abſunt à vulnere.

29. *Vulnus quomodo purgandum eſt.*

Inflammatione finita, vulnus purgan- 30
dum eſt. Id optime faciunt tincta in melle linamenta: ſupraque id emplaſtrum vel
262. τετραφάρμακον vel ἐννεαφάρμακον dandum eſt. Tum demum vero purum ulcus eſt, cum

b Hipocrat. de Ulcer. T. II, 3.

cum rubet, ac nimium neque ſiccum, neque humidum eſt. At, quodcumque ſenſu caret, quod non naturaliter ſentit; quod nimium aut aridum aut humidum eſt;
5 quod aut albidum, aut lividum, aut nigrum eſt; id purum non eſt.

30. *Quomodo vulnus implendum eſt.*

Purgato vulnere, ſequitur ut impleatur; jamque calida aqua eatenus neceſſaria eſt,
10 ut ſanies removeatur. Lanæ ſuccidæ ſupervacuus uſus eſt: lota melius circundatur. Ad implendum autem vulnus proficiunt quidem etiam medicamenta aliqua: itaque ea adhiberi non alienum eſt; ut bu-
15 tyrum cum roſa, & exigua mellis parte; aut cum eadem parte mellis aut cum eadem roſa, τετραφάρμακον; aut ex roſa linamenta. Plus tamen proficit balneum rarum. Cibi boni ſucci; vitatis omnibus acribus.
20 Sed jam plenioribus, avis, & venatio, & ſuilla elixa dari poteſt. Vinum omnibus, 295.
dum febris, dum inflammatio eſt, alienum 28.
eſt: itemque uſque ad cicatricem, ſi nervi, muſculive vulnerati ſunt; etiam, ſi alte caro.
25 At, ſi plaga in ſumma cute generis tutioris eſt, poteſt non pervetus, modice tamen datum, ad implendum quoque proficere. Si quid molliendum eſt, quod in nervoſis locis, muſculoſiſque neceſſarium eſt, cerato
30 quoque ſuper vulnus utendum eſt. At, ſi caro ſupercrevit, modice reprimit ſiccum linamentum; vehementius, ſquama æris. Si plus eſt, quod tolli opus eſt, adhibenda ſunt etiamnum vehementiora, quæ corpus exedant.

exedant. Cicatricem, post omnia hæc, commode inducit lycium ex passo aut lacte dilutum; vel etiam per se impositum siccum linamentum vehementius.

31. *De ulceribus, quæ extrinsecus per vulnera incidunt, curationibusque eorum.*

Hic ordo felicis curationis est. Sed quædam tamen periculosa incidere consuerunt. Interdum enim vetustas ulcus occupat, induciturque ei callus, & circum oræ
331. 411. crassæ livent. Post quæ, quicquid medicamentorum ingeritur, parum proficit; quod fere negligenter curato ulceri supervenit.

Interdum vel ex nimia inflammatione, vel ob æstus immodicos, vel ob nimia fri-
294, 31. 533, 23. gora, vel quia nimis vulnus adstrictum est, vel quia corpus senile, aut mali habitus est, cancer occupat. Id genus à Græcis diductum in species est; nostris vocabulis non est. Omnis autem cancer non solum id corrumpit, quod occupavit; sed etiam serpit: deinde aliis aliisque signis *discernitur: Nam modo super inflammationem rubor ulcus ambit, isque cum dolore procedit; ἐρυσίπελας Græci nominant: modo ulcus nigrum est, quia caro ejus corrupta est, idque vehementius; etiam in putrescendo intenditur, ubi vulnus humidum est, & ex nigro ulcere humor pallidus fertur, malique odoris est, & caro intus corrupta: interdum etiam nervi ac membranæ resolvuntur, specillumque demissum descendit aut in latus, aut deorsum, eoque vitio non-

* In principio difficillimè cognoscitur teste Galeno M. M. XIV. Vide Hildan. Observ. Chirurg. Cent. 1. Obs. 1.

nonnunquam os afficitur: modo oritur ea, quam Græci γάγγραιναν appellant. 303.

Priora in qualibet parte corporis fiunt: hæc in prominentibus membris, id est inter ungues, & alas, vel inguina; fereque in senibus, vel in his, quorum corpus mali habitus est. Caro illi ulceri vel nigra, vel livida est, sed sicca & arida; proximaque cutis, plerunque subnigris pustulis impletur; deinde ei proxima, vel pallida, vel livida fereque æruginosa & sine sensu est. Deterior in inflammatione est, omniaque ea simul serpunt: ulcus, in locum pustulosum: Pustulæ, in eum, qui pallet aut livet: pallor aut livor, in id quod inflammatum est: inflammatio, in id quod integrum est, transit. Inter hæc deinde febris acuta oritur, ingensque sitis: quibusdam etiam delirium accedit: alii, quamvis mentis suæ compotes sunt, balbutiendo vix sensus suos explicant: incipit affici stomachus: fit fœdi spiritus ipse odoris. Atque initium ejus quidem mali recipit curationem: ubi vero penitus insedit, insanabible est. plurimique sub frigido sudore moriuntur. 51, 30.

32. *Curatio veteris ulceris.*

Ac pericula quidem vulnerum hæc sunt. Vetus autem ulcus scalpello circumcidendum est, excidendæque ejus oræ, &, quicquid super eas livet, æque incidendum. Si varicula intus est, quæ id sanari prohibet, ea quoque excidenda. Deinde, ubi sanguis emissus, novatumque vulnus est, eadem curatio adhibenda, quæ in recentibus vulneri-

neribus exposita est. Si scalpello aliquis uti non vult, potest sanare id emplastrum, quod ex ladano fit: &, cum ulcus sub eo exesum est, id, quo cicatrix inducitur.

33. *Curatio Erysipelatum.* 5

Id autem, quod ἐρυσίπελας vocari dixi, non solum vulneri supervenire, sed sine hoc quoque oriri consuevit: atque interdum periculum magnum adfert; utique, si circa cervicem aut [c] caput constitit. 10

Oportet, si vires patiuntur, sanguinem mittere: deinde imponere simul reprimentia & [d] refrigerantia; maximeque cerussam solani succo, aut cimoliam cretam aqua pluviatili exceptam; aut ex eadem aqua 15 subactam farinam cupresso adjecta, aut, si tenerius corpus est, lenticula. Quicquid impositum est, betæ folio contegendum est, & super linteolum frigida aqua madens imponendum. Si per se refrigerantia pa- 20 rum proderunt, miscenda erunt hoc modo: sulphuris p. I. *. cerussæ, croci, singulorum p. X. *. eaque cum vino conterenda sunt, & id his illinendum: aut, si durior locus est, solani folia contrita suillæ 25 adipi miscenda sunt, & illinita linteolo superinjicienda.

At, si nigrities est, quæ nequedum serpit, imponenda sunt, quæ carnem putrem lenius exedunt; repurgatumque ulcus sic, 30 ut cætera, nutriendum est. Si magis [e] putre est, jamque procedit ac serpit, opus est vehementius erodentibus. Si ne hæc quidem evincunt, aduri locus debet, donec nul-

c Aëtius Tetr. IV. Serm. II. c. 59. Æginet. IV. 21.
d Oribas. de Morb. Curat. III. 47. e Aph. VII. 20.

nullus ex eo humor feratur. nam quod ſanum eſt, ſiccum eſt, cum aduritur. Poſt uſtionem putris ulceris, ſuperponenda ſunt, quæ cruſtas à vivo reſolvant; ἀπεχαρωτικὰ Græci nominant. Ubi exciderunt, purgandum ulcus, maxime melle & reſina eſt. Sed iis quoque purgari poteſt, quibus purulenta curantur, eodemque modo ad ſanitatem perducendum eſt,

34. *Curatio Gangrænæ.* f

Gangrænam vero, ſi nondum plane tenet, ſed adhuc incipit, curare non difficillimum eſt; utique in corpore juvenili: & magis etiam, ſi muſculi integri ſunt; ſi nervi vel læſi non ſunt, vel leviter affecti ſunt; neque ullus magnus articulus nudatus eſt; aut carnis in eo loco paululum eſt, ideoque non multum quod putreſceret, fuit; conſiſtitque uno loco vitium; quod maxime fieri in digito poteſt. In ejuſmodi caſu primum eſt, ſi vires patiuntur, ſanguinem mittere. Deinde, quicquid aridum eſt, & intentione quadam proximum quoque locum male habet, uſque ad ſanum corpus concidere.

Medicamenta vero, dum malum ſerpit, adhibenda nulla ſunt, quæ pus movere conſuerunt; ideoque ne aqua quidem calida. Gravia quoque, quamvis reprimentia, aliena ſunt: ſed his quam leviſſimis opus eſt. ſuperque ea, quæ inflammata ſunt, utendum eſt refrigerantibus. Si nihilo magis malum conſtitit, uri id, quod eſt inter integrum ac vitiatum locum, debet. Præ-

f Æginet. IV. 19.

Præcipueque in hoc casu petendum, non à medicamentis solum, sed etiam à victus ratione præsidium est. Neque enim id malum, nisi corrupti vitiosique corporis est. Ergo primo, nisi imbecillitas prohibet, abstinentia utendum. Deinde danda, quæ per cibum potionemque alvum, ideoque etiam corpns adstringant; sed ea levia. Postea, si vitium constitit, imponi super vulnus eadem debent, quæ in putri ulcere præscripta sunt. Ac tum quoque plenioribus cibis uti licebit ex media materia; sed tamen non nisi alvum, corpusque siccantibus: aqua vero pluviatili frigida. Balneum, nisi jam certa fiducia redditæ sanitatis est, alienum est; siquidem emollitum in eo ulcus cito rursus eodem malo afficitur. Solent vero nonnunquam nihil omnia auxilia proficere, ac nihilominus serpere sub *his* cancer. Inter quæ miserum, sed unicum, auxilium est, ut cætera pars corporis tuta sit, membrum, quod paulatim emoritur, abscindere.

35. *Curatio vulnerum, ubi quid collisum est, aut detritum, aut infixum.*

Hæ gravissimorum vulnerum curationes sunt. Sed ne illa quidem negligenda, ubi interior pars collisa; aut ubi derasum, detritumve aliquid est; aut ubi surculus corpori infixus est; aut ubi tenue, sed altum vulnus insedit.

In primo casu commodissimum est malicorium ex vino coquere, interioremque ejus partem continere, & cerato miscere

ex

ex rosa facto, idque superponere: deinde, ubi cutis ipsa exasperata est, inducere lene medicamentum, qualis λιπαρὸ est. 267, 9.

Deraso vero, detritoque, imponendum
5 est emplastrum τετραφάρμακον, minuendusque cibus & vinum substrahendum. Neque id, quia non habebit altiores ictus, contemnendum erit: siquidem ex ejusmodi casibus sæpe cancri fiunt. Quod si levius
10 id erit, & in parte exigua, contenti esse poterimus eodem leni medicamento.

Surculum vero, si fieri potest, oportet vel manu, vel etiam ferramento educere. Si vel præfractus est, vel altius descendit,
15 quam ut ita fieri possit, medicamento evocandus est. Optime autem educit superimposita arundinis radix; si tenera est, protinus contrita; si jam durior, ante in mulso decocta. cui semper mel adjiciendum est
20 aut aristolochia cum eodem melle. Pessima ex surculis, arundo est; quia aspera est. Eademque offensa etiam in filice est. Sed usu cognitum est, utranque adversus alteram medicamentum esse, si contrita ac su-
25 perimposita est. Facit autem idem in omnibus surculis, quodcunque medicamentum extrahendi vim habet. Idem altis tenuibusque vulneribus aptissimum est. Priori rei Philocratis; huic Hecatæi empla- 264.
30 strum maxime convenit.

36. *Quomodo cicatrix vulneri inducenda, purgandaque sit.* g

Ubi vero in quolibet vulnere ventum ad inducendum cicatricem est (quod per-

V pur-

g Æginet. IV, 45.

purgatis jam, repletisque ulceribus necessarium est) primum ex aqua frigida linamentum, dum caro alitur: deinde cum jam continenda est, siccum imponendum est, donec cicatrix inducatur: tum deligari 5 super album plumbum oportet, quo & reprimitur cicatrix, & colorem maxime sano corpori similem accipit. Idem radix silvestris cucumeris præstat. Idem compositio, quæ habet elaterii P. I. *. spumæ 10 argenti P. II. *. glandis unguentariæ pondo IV. *. quæ excipiuntur resina terebinthina, donec emplastri crassitudo ex omnibus fiat. At nigras quoque cicatrices leniter purgant, paribus portionibus mixta, ærugo 15 & plumbum elotum, eademque resina cocta; sive eo ungitur cicatrix, quod in facie fieri potest; sive id ut emplastrum imponitur, quod in aliis partibus commodius est.

At, si vel excrevit cicatrix, vel concava 20 est, stultum est, decoris causa, rursum & dolorem & medicinam sustinere: alioquin res utrique succurri patitur. Siquidem utraque cicatrix exulcerari scalpello potest. Si medicamentum aliquis mavult, idem effi- 25 ciunt compositiones hæ, quæ corpus exedunt. Cute exulcerata, super eminentem carnem exedentia medicamenta conjicienda sunt: super concavam, implentia; donec utrumque ulcus sanæ cuti æquetur, & tum 30 cicatrix inducatur.

CAP.

CAP. XXVII.

De vulneribus, quæ per morsus inferuntur, eorumque curationibus.

5 DIXI de his vulneribus, quæ maxime per tela inferuntur. Sequitur, ut de his dicam, quæ morsu fiunt, interdum * hominis, h interdum simiæ, sæpe canis, nonnumquam ferarum, aut aliorum ani-
10 malium, aut serpentium. Omnis autem feræ morsus habent quoddam virus.

Itaque, si vehemens vulnus est, i cucurbitula admovenda est: si levius, protinus emplastrum injiciendum, præcipueque
15 Diogenis. si id non est, quodlibet ex his, 265.
quæ adversus morsus proposui. si ea non
sunt, viride Alexandrinum: si ne id qui- 264.
dem est, quodlibet non pingue ex his, quæ recentibus vulneribus accommodantur.
20 Sal quoque his præcipueque ei, quod canis fecit, medicamentum est, si aridus vulneri imponitur, superque id duobus digitis verberatur. exsaniat enim. Ac salsamentum quoque recte super id vulnus deliga-
25 tur.

2. *Curatio adversus rabiosi canis morsum.* k

Utique autem, si rabiosus canis fuit, cucurbitula virus ejus extrahendum est. Deinde, si locus neque nervosus, neque
30 musculosus est, vulnus id adurendum est. Si uri non potest, sanguinem homini mitti non alienum est. Tum usto quidem vulneri superimponenda, quæ cæteris ustis sunt. Ei vero, quod expertum ignem non

* Dom. Panarolus Pentec. 11. Obs. 32. h Seren. Samm. XLV. i Æginet. V, 2. k Æginet. V, 3. Actuar. M. M. VI, 11.

est, ea medicamenta, que vehementer exedunt. Post quæ nullo novo magisterio, sed jam suprapposito vulnus erit implendum, & ad sanitatem perducendum. Quidam post rabiosi canis morsum protinus in balneum mittunt; eumque ibi patiuntur desudare, dum vires corporis sinunt, vulnere aperto; quo magis ex eo quoque virus distillet: deinde multo meracoque vino excipiunt. quod omnibus venenis contrarium est. Idque cum ita per triduum factum est, tutus esse homo à periculo putatur.

Solet autem ex eo vulnere, ubi parum occursum est, aquæ timor nasci. ὑδροφοβίαν Græci adpellant. Miserrimum genus morbi: in quo simul æger [l] siti & aquæ metu cruciatur. quo oppressis in angusto spes est. Sed unicum tamen remedium est, nec opinantem in piscinam non ante ei provisam projicere, &, si natandi scientiam non habet, modo mersum bibere pati, modo attollere; si habet, interdum deprimere, ut invitus quoque aqua satietur. sic enim simul & sitis, & aquæ metus tollitur. Sed aliud periculum excipit, ne infirmum corpus in aqua frigida vexatum, nervorum distentio absumat. Id ne incidat, à piscina protinus in oleum calidum demittendus
275. est. Antidotum [m] autem (præcipue id, quod primo loco posui; ubi id non est, aliud) si nondum æger aquam horret, potui ex aqua dandum est: &, si amaritudine offenditur, mel adjiciendum est: at, si jam is morbus occupavit, per catapotia sumi potest.

3. *Cura-*

l Cassii Problem. 73. m Scribon. Larg. c. XLIII. c. 171.

3. *Curationes communes adversus omnes morsus serpentium.* n

Serpentium quoque morsus non nimium distantem curationem desiderant: quamvis in ea multum antiqui variarunt; adeo ut in singula anguium genera singula medendi præciperent; aliique alia. sed in omnibus eadem maxime proficiunt. Igitur in primis supra vulnus id membrum deligandum est: non tamen nimium vehementer, ne torpeat. Dein venenum extrahendum est. Id cucurbitula optime facit. Neque alienum est, ante scalpello circa vulnus incidere, quo plus vitiati jam sanguinis extrahatur. Si cucurbitula non est, (quod tamen vix incidere potest) tum quodlibet simile vas, quod idem possit. Si ne id quidem est, homo o adhibendus est, qui vulnus exsugat.

Neque hercule scientiam præcipuam habent hi, qui *Psylli nominantur; sed audaciam usu ipso confirmatam. Nam venenum serpentis, ut quædam etiam venatoria venena, quibus Galli præcipue utuntur, non gustu, sed in vulnere nocent. Ideoque colubra ipsa tuto estur: ictus ejus occidit. &, si stupente ea (quod per quædam medicamenta circulatores faciunt) in os digitum quis indidit, neque percussus est, nulla in ejus saliva noxa est. Ergo quisquis, exemplum Psylli secutus, id vulnus exuxerit, & ipse tutus erit, & tutum hominem præstabit. Illud interea ante debebit attendere, ne quod in gingivis, palatove, aliave par-

n Aëtii Tetrab. IV. Serm. 1. c. 1. 2. & seqq. o Ægineet. V. 2. Actuar. M. M. VI, 11. *Vocantur alio nomine *Marsi*, Vide Reinel. Variar. Lect. 1. c. 8. p. 26.

te oris ulcus habeat. Post hæc is homo loco calido collocandus est, sic, ut id, quod percussum erit, in inferiorem partem inclinetur.

Si neque qui exsugat, neque cucurbitula est, sorbere oportet jus anserinum, vel 5
vitulinum, & vomere. Vivum autem gallinaceum pullum per medium dividere, & protinus calidum super vulnus imponere sic, ut pars interior corpori jungatur. Facit id etiam hœdus agnusve discissus, & 10
calida ejus caro statim super vulnus im-
265. posita. Emplastra quoque, quæ supra comprehensa sunt. Aptissimumque est, vel
266. Ephesium, vel id quod ei subjectum est. Præsensque in aliquo antidoto præsidium 15
est. Sin id non est, necessarium est exsorbere portionem meri vini cum pipere, vel quidlibet aliud, quod calori movendo est, nec humorem intus coire patitur. nam maxima pars venenorum frigore interimit. 20
Omnia etiam urinam moventia, quia materiam extenuant, utilia sunt.

4. *Speciales curationes adversus ictus serpentium: & primò adversus ictum Aspidis.* p

Hæc adversus omnes ictus utilia sunt, 25
communiaque: usus tamen ipse docuit, eum, quem * Aspis percussit, acetum potius bibere debere. Quod demonstrasse dicitur casus cujusdam pueri, qui cum ab hac ictus esset, & partim ob ipsum vulnus, partim ob 30
immodicos æstus siti premeretur, ac locis siccis alium humorem non reperiret, acetum, quod forte secum habebat, ebibit, & libera-

p Æginet. V, 18. Aëtius Tetrab. IV. Serm. I, 20.
* De Aspide videatur Ammian. Marcellin. L. XXII. Cap. 15. pag. 338. Ejus morsum sanari posse negat Ælian. de Animal. 1. Cap. 54.

liberatus eſt. Credo quoniam id, quamvis refrigerandi vim habet, habet tamen & diſſipandi. Quo fit, ut terra reſperſa eo ſpumet. Eadem ergo vi veriſimile eſt ſpiſſeſ-
5 centem quoque intus humorem hominis ab eo diſcuti, & ſic dari ſanitatem.

5. Adverſus ictum Scorpionis. q

In quibuſdam etiam aliis ſerpentibus certa quædam auxilia ſatis nota ſunt. Nam
10 ſcorpio ipſe ſibi pulcherrimum medicamentum eſt. Quidam contritum cum vino bibunt. Quidam eodem modo contritum ſuper vulnus imponunt. Quidam ſuper prunas eo impoſito, vulnus ſuffumigant,
15 undique veſte circundata, ne is fumus dilabatur; tum carbonem ejus ſuper vulnus deligant. Bibere autem oportet herbæ ſolaris (quam ἡλιοτρόπιον Græci vocant) ſemen, vel certe folia ex vino. Super vulnus ve-
20 ro etiam furfures ex aceto, vel ruta ſilvatica recte imponitur, vel cum melle ſal toſtus. Cognovi tamen medicos, qui ab ſcorpione ictis nihil aliud, quam ex brachio ſanguinem miſerunt.

25 *6. Adverſus Aranei & Scorpionis ictum.*

Ad ſcorpionis etiam, & ad r aranei ictum, allium cum ruta recte miſcetur, ex oleoque contritum ſuperimponitur.

*7. Adverſus*Ceraſtis, & Dipſadis, &*
30 *Hæmorrhoidis ictum.* s

At, ſi ceraſtes, aut dipſas, aut hæmorrhois percuſſit, aſphodeli, quod Ægyptiæ fabæ magnitudinem æquet, arefactum, in

 duas

q Aëtius Tetrab. IV. Serm. I, 19. r Aëtius Tetrab. IV. Serm. I, 16. Ex eo mors, Dom. Panarolus Pentec. 1. Obſ. 45. * Deſcribitur ab Ælian. de Animal. 1. c. 57. s Aëtius Tetrab. IV. Serm. I, 22. 23.

duas potiones dividendum eſt ſic, ut ei rutæ paululum adjiciatur. Trifolium quoque & mentaſtrum, & cum aceto panaces æque proficiunt. Coſtumque, & caſſia, & cinnamomum recte per potionem aſſumuntur. 5

8. *Adverſus Cherſydri* t *ictum, & Ceraſtis.*

Adverſus Cherſydri vero ictum, panaces, aut laſer, quod ſit ſcrupulorum P. II. *. vel porri ſuccus cum hemina vini ſumendus eſt, & edenda multa ſatureia. Imponendum autem ſuper vulnus ſtercus caprinum ex aceto coctum; aut ex eodem hordeacea farina; aut ruta, vel nepeta, cum ſale contrita, melle adjecto. Quod in eo quoque vulnere, quod ceraſtes fecit, æque valet. 10 15

9. *Adverſus Phalangii ictum.* u

Ubi vero phalangium * nocuit, præter eam curationem, quæ manu editur, ſæpe homo demittendus in ſolium eſt, danduſque ei myrrhæ & uvæ taminiæ par modus ex paſſi hemina; vel radiculæ ſemen, aut lolii radix ex vino; & ſuper vulnus furfures ex aceto cocti, imperandumque, ut is conquieſcat. 20

10. *Adverſus ictus Italorum anguium, qui minus terribiles peregrinis ſunt.* 25

Verum hæc genera ſerpentium & peregrina, & aliquanto magis peſtifera ſunt; maxime, quæ æſtuoſis gignuntur locis. Italia frigidioreſque regiones hac quoque parte ſalubritatem habent, quod minus terribiles angues edunt. Adverſus quos ſatis proficit herba betonica, vel cantabrica, vel centaurion, vel agrimonia, vel trixago, 30 vel

t Aëtius Tetrab. IV. Serm. I, 35. u Aëtius Tetrab. IV. Serm. I, 18. * Salmaſius in Notis ad Spartiani Hadrian. C. 20. pag. 190. Ed. Hackian.

vel perſonata, vel marinæ paſtinacæ; ſi vel ſingulæ binæve tritæ, & ſic potui datæ ſunt cum vino, & ſuper vulnus impoſitæ. Illud ignorare non oportet, omnis ſerpen-
5 tis ictum & jejuni & jejuno magis nocere. ideoque perniciosiſſimi ſunt, cum incubant: utiliſſimumque eſt, ubi ex anguibus metus eſt, non ante progredi, quam quis aliquid aſſumpſit.

10 11. *Remedium generale adverſus omnia venena, vel in cibo, vel in potione aſſumpta.*

Non tam facile his opitulari eſt, qui venenum, vel in cibo, vel in potione ſumpſerunt. Primum, quia non protinus ſen-
15 tiunt, ut ab angue icti: ideo ne ſuccurrere quidem ſtatim ſibi poſſunt. Deinde quia noxa non à cute, ſed ab interioribus partibus incipit. Commodiſſimum eſt tamen, ubi primum ſenſit aliquis, protinus oleo
20 multo epoto vomere. Deinde, ubi præcordia exhauſit, bibere antidotum: ſi id non eſt, vel merum vinum.

12. *Specialia remedia adverſus quædam venena: & primo adverſus Cantharidas.* a

25 Sunt tamen quædam remedia propria adverſus quædam venena, maximeque leviora. Nam ſi cantharidas aliquis ebibit, panaces cum lacte contuſa, vel galbanum vino adjecto dari, vel lac per ſe debet.

30 13. *Adverſus Cicutam.* b

Si cicutam, vinum merum calidum cum ruta quamplurimum ingerendum eſt; deinde is vomere cogendus: poſteaque laſer ex vino dandum. Iſque, ſi febre vacat, in

V 5 cali-

a Æginet. V, 30. Scribon. Larg. LVII. Actuar. M.M. V, 12. b Æginet. V, 41. Scribon. Larg. XLVII. Actuar. M. M. V, 12.

calidum balneum mittendus: si non vacat, ungendus ex calefacientibus est. Post quæ quies ei necessaria est.

14. *Adversus Hyoscyamum.* z

Si hyoscyamum, fervens mulsum bibendum est, aut quodlibet lac, maxime tamen asininum.

15. *Adversus Cerussam.* a

Si cerussam, jus malvæ, vel juglandis ex vino contritæ, maxime prosunt.

16. *Adversus Sanguisugam, si epota est, & lac, quod intus coiit.* b

Si sanguisuga epota est, acetum cum sale bibendum est. Si lac intus coiit, aut passum, aut cum aceto laser.

17. *Adversus Fungos inutiles.* c

Si fungos inutiles quis assumpsit, radicula aut è posca, aut cum sale & aceto edenda est. Ipsi vero hi & specie quidem discerni possunt ab utilibus, & coctura genere idonei * fieri. Nam sive ex oleo inferbuerunt, sive piri surculus cum his inferbuit, omni noxa vacant.

18. *De adustis corporis locis, & quomodo curare debeant* d

Adustis quoque locis extrinsecus vis infertur; itaque sequi videtur, ut de his dicam. Hæc autem optime curantur foliis aut lilii, aut linguæ caninæ, aut betæ in vino oleoque decoctis. Quorum quodlibet protinus impositum ad sanitatem perducit.

Sed dividi quoque curatio potest in ea, quæ mediocriter exedentia reprimentiaque,

z. Æginet. V, 38. a Scribon. Larg. XLVII. b Æginet. V, 36. Plin. H. N. XXII, 23. c Æginet. V, 54. Scrib. Larg. LXVI. d Ægin. IV, 11. Seren. Samm. LX. Aëtius Tetrab. IV. Serm. II, 64. * Alii *sunt.*

que, primo & pustulas prohibeant, & summam pelliculam exasperent: deinde ea, quæ lenia ad sanitatem perducant. Ex prioribus est lenticulæ cum melle farina:
5 vel myrrha cum vino; vel creta cimolia cum thuris cortice contrita, & aqua coacta, atque, ubi usus necessitas incidit, aceto diluta. Ex insequentibus, quælibet λιπαρά. 267.
Sed idonea maxime est, quæ vel plumbi
10 retrimentum, vel vitellos habet.

Est etiam illa adustorum curatio, dum inflammatio est, impositam habere cum melle lenticulam: ubi ea declinavit, farinam cum ruta, vel porro, vel marrubio,
15 donec crustæ cadant: tum ervum cum melle, aut irim, aut resinam terebinthinam, donec ulcus purum sit: novissime siccum linamentum.

20 CAP. XXVIII.

De interioribus ulceribus, quæ, aliqua corporum parte corrupta, nascuntur.

1. *De carbunculo.* e

25 AB his, quæ extrinsecus incidunt, ad ea veniendum est, quæ interius, corrupta aliqua corporum parte, nascuntur. Ex quibus non aliud carbunculo pejus. Ejus hæ notæ sunt. Rubor est, superque eum non nimium pustulæ eminent,
30 maxime nigræ, interdum sublividæ, aut pallidæ. In iis sanies esse videtur; infra color niger est. Ipsum corpus aridum, & durius, quam naturaliter oportet. Circaque quasi crusta est; eaque inflammatione cingitur.

e Æginet. IV, 25. Actuar. M. M. II, 12. Oribas. Synopf. VII, 12.

gitur. Neque in eo loco levari cutis poteſt, ſed inferiori carni quaſi affixa eſt. Somnus urget. Nonnunquam horror, aut febris oritur, aut utrunque. Idque vitium ſubteractis quaſi quibuſdam radicibus ſerpit; interdum celerius, interdum tardius. Supra quoque, procedens inalbeſcit; dein lividum fit; circumque exiguæ puſtulæ oriuntur. Et ſi circa ſtomachum fauceſve incidit, ſubito ſpiritum ſæpe elidit.

Nihil melius eſt, quam protinus adurere. Neque id grave eſt. nam non ſentit; quoniam ea caro mortua eſt. Finiſque adurendi eſt, dum ex omni parte ſenſus doloris eſt. Tum deinde ulcus, ſicut cætera aduſta, curandum eſt. Sequitur enim ſub medicamentis erodentibus cruſta: quæ undique à viva carne diducta, trahit ſecum, quicquid corruptum erat; puruſque jam ſinus curari poteſt implentibus. At, ſi in ſumma cute vitium eſt, poſſunt ſuccurrere quædam vel exedentia tantum, vel etiam adurentia. Vis pro magnitudine abhibenda eſt. Quodcunque vero medicamentum impoſitum eſt, ſi ſatis proficiet, protinus à viva corruptam partem reſolvet.

Certaque eſſe fiducia poteſt fere, ſi undique vitioſa caro excidat, qua hujuſcemodi medicamen exeſt: ſi id non fit, medicamentumque malo vincitur, utique ad uſtionem properandum eſt. Sed in ejuſmodi caſu abſtinendum à cibo, à vino eſt. Aquam liberaliter bibere expedit. Magiſque ea ſervanda ſunt, ſi febricula quoque acceſſit.

2. De Carcinomate.

Non idem periculum καρκίνωμα affert, nisi imprudentia curantis agitatum est. Id vitium fit maxime in superioribus partibus, 5 circa [f] faciem, nares, aures, labra, [g] mammas fœminarum. Et ex jecore, aut splene hoc nascitur. Circa locum aliqua quasi puncta sentiuntur: isque immobilis, inæqualiter tumet: interdum etiam torpet. Circa eum 10 inflatæ venæ quasi recurvantur: hæque pallent, aut livent: nonnunquam etiam in quibusdam delitescunt. Tactusque is locus, aliis dolorem affert, in aliis eum non habet. Et nonnunquam sine ulcere durior aut 15 mollior est, quam esse naturaliter debet: nonnunquam iisdem omnibus ulcus accedit. Interdumque nullam habet proprietatem: interdum simile his est, quæ vocant Græci κονδυλώμασα, aspredine quadam & 20 magnitudine sua. Colorque ejus ruber est, aut lenticulæ similis. Neque tuto secatur. nam protinus aut resolutio nervorum, aut distentio insequitur. Sæpe homo ictus obmutescit, atque ejus anima deficit. Quibus- 25 dam etiam, si idipsum pressum est, quæ circa sunt, intenduntur & intumescunt. Namque pessimum id genus est, fereque primum id fit; quod κακόηθες à Græcis nominatur. Deinde ex eo id καρκίνωμα, quod sine ulce- 30 re est. Deinde ulcus; & ex eo, thymium.

Tolli nihil, nisi κακόηθες, potest: reliqua curationibus irritantur. Et quo major vis adhibita est, eo magis quidam usi sunt medicamentis adurentibus. Quidam ferro ad-

f Æginet. III. 22. g Scribon. Larg. XXIII.

adusserunt: quidam scalpello exciderunt, neque ulli unquam medicina * profuit: sed adusta, protinus concitata sunt, & increverunt, donec occiderent. Excisa etiam, post inductam cicatricem, tamen reverterunt, & causam mortis attulerunt. Cum interim plerique nullam vim adhibendo, qua tollere id malum tentent; sed imponendo tantum lenia medicamenta, quæ quasi blandiantur, quo minus ad ultimam senectutem perveniant, non prohibeantur. Discernere autem cacoethes, quod curationem recipit, à carcinomate, quod non recipit, nemo scire potest, nisi tempore & experimento.

Ergo, ubi primum id vitium notatum est, imponi debent medicamenta adurentia. Si levatur malum, minuunturque ejus indicia, procedere curatio potest & ad scalpellum, & ad ustionem. Si protinus irritatum est, scire licet, jam carcinoma esse; removendaque sunt omnia acria, omnia vehementia. Sed, si sine ulcere is locus durus est, imponi ficum quam pinguissimam, aut
264, ῥυπῶδες emplastrum satis est. Si ulcus æqua-
14. le est, ceratum ex rosa injiciendum est, adjiciendusque ei pulvis ex contrita testa, ex aqua, qua faber ferrarius tingere candens ferrum solitus est. Si id nimium supercrevit, tentanda squama æris est (quæ lenissima ex adurentibus est) eatenus, ne quid eminere patiatur: sed ita, si nihil exacerbavit: sin minus, eodem cerato contenti esse debebimus.

3. De

* Aphor. VI. 38.

3. *De Theriomate.*

Est etiam ulcus, quod θηρίωμα Græci vocant. Id & per se nascitur, & interdum ulceri ex alia causa facto supervenit. Color est vel lividus, vel niger: odor fœdus: multus, & muco similis humor. Idipsum ulcus neque tactum, neque medicamentum sentit: prurigine tantum movetur. circa dolor est, & inflammatio. Interdum etiam febris oritur. Nonnunquam ex ulcere sanguis erumpit. Atque id quoque malum serpit. quo omnia sæpe intenduntur. Fitque ex his ulcus, quod h ἕρπητα ἐσθιόμενον Græci vocant; quia celeriter serpendo, penetrandoque usque ad ossa, corpus vorat. Id ulcus inæquale est, cœno simile; inestque multus humor glutinosus; odor intolerabilis; majorque, quam pro modo ulceris, inflammatio. Utrumque, sicut omnis cancer, fit maxime in senibus; vel his, quorum corpora mali habitus sunt. 167, 18.

Curatio utriusque eadem est: sed in majore malo major vis necessaria. Ac primum, à victus ratione ordinandum est: ut quiescat in lectulo: ut primis diebus à cibo abstineat: aquam quamplurimam assumat. Alvus quoque ei ducatur. Dein, post inflammationem, cibum boni succi capiat; vitatis omnibus acribus: potionis quantum volet, sic, ut interdiu quidem aqua contentus sit: in cœna vero etiam vini austeri aliquid bibat. Non æque tamen fame in his, quos ἕρπης urgebit, atque in his, qui θηρίωμα adhuc habebunt, utendum erit. 84, 9.

Et

h Actuar. M. M. II. 12. Æginet. IV. 20.

Et victus quidem talis necessarius est.

Super ulcus vero inspergenda est arida aloe contrita, &, si parum proficiet, chalcitis. At, si quis nervus, exesa carne, nudatus est, contegendus ante linteolo est, ne sub 5 eo medicamento aduratur. Si validioribus etiam remediis opus est, ad eas compositiones veniendum est, quæ vehementius adurunt. Quicquid autem inspergitur, averso specillo infundi debet. Superdanda 10 cum melle sunt vel linamenta, vel oleæ folia ex vino decocta, vel marrubium: eaque linteolo contegenda in aqua frigida madefacto, dein bene expresso. Circaque, qua tumor ex inflammatione est, imponenda, 15 quæ reprimant, cataplasmata. Si sub his nihil proficitur, ferro locus aduri debet; diligenter nervis, qui apparent, ante contectis. Adustum vel medicamentis vel ferro corpus, primum purgandum, deinde 20 implendum esse, apparere cuilibet ex prioribus potest.

4. *De Sacro igne.* i

Sacer quoque ignis malis ulceribus annumerari debet. Ejus duæ species sunt. Al- 25 terum est subrubicundum, aut mistum rubore atque pallore; exasperatumque per pustulas continuas, quarum nulla altera major est, sed plurimæ perexiguæ. In his semper fere pus, & sæpe rubor cum calore 30 est: serpitque id nonnunquam sanescente eo, quod primum vitiatum est: nonnunquam etiam exulcerato, ubi, ruptis pustulis, ulcus continuatur, humorque exit, qui esse inter

i Æginet IV, 12. Seren. Sammon. XLI. Aëtius Tetrab. IV. Serm. II, 59.

ter ſaniem & pus videri poteſt. Fit maxime in pectore, aut lateribus, aut eminentibus partibus, præcipueque in plantis. Alterum autem eſt in ſummæ cutis exulcera-
5 tione, ſed ſine altitudine, latum, ſublividum, inæqualiter tamen; mediumque ſaneſcit, extremis procedentibus: ac ſæpe id, quod jam ſanum videbatur, iterum exulceratur. At circa, proxima cutis, quæ vi-
10 tium receptura eſt, tumidior & durior eſt, coloremque habet ex rubro ſubnigrum. Atque hoc quoque malo fere corpora ſeniora tentantur, aut quæ mali habitus ſunt; ſed in cruribus maxime.

15 Omnis autem ſacer ignis, ut minimum periculum habet ex his, quæ ſerpunt; ſic prope difficillime tollitur. Medicamentum ejus *fortiſſimum eſt, uno die febris, quæ humorem noxium abſumat. Pus, quo craſ- 289,
20 ſius & albidius eſt, eo periculi minus eſt. 33.
Prodeſt etiam infra ulcera locum cædi, quo plus puris exeat; & id, quo ibi corruptum corpus eſt, extrahatur. Sed tamen, ſi febricula acceſſit, abſtinentia, lectulo, alvi du-
25 ctione opus eſt. In omni vero ſacro igni, neque lenibus & glutinoſis cibis, neque ſalſis & acribus utendum eſt; ſed his, quæ inter utrumque ſunt: qualis eſt panis ſine fermento, piſcis, hœdus, aves, exce-
30 ptoque apro, omnis fere venatio. Si non eſt febricula, & geſtatio utilis eſt, & ambulatio, & vinum auſterum, & balneum. Atque in hoc quoque genere potio magis liberalis eſſe, quam cibus, debet.

* Edit. Aldi, Steph. aliæque *fortuitum*.

Ipsa autem ulcera, si mediocriter serpunt, aqua calida: si vehementius, vino calido fovenda sunt. Deinde acu pustulæ, quæcumque sunt, aperiendæ. Tum imponenda ea, quæ putrem carnem exedant. 5 Ubi inflammatio sublata, ulcusque purgatum est, imponi lene medicamentum debet. In altero autem genere, possunt proficere mala cotonea in vino cocta, atque
273. contrita: potest emplastrum vel Heræ, vel 10
262. τετραφάρμακον; cui quinta pars thuris adjecta sit; potest nigra hedera ex vino austero cocta, ac, si celeriter malum serpit, non aliud magis proficit. Purgato ulcere, quod in summa cute esse proposui, satis ad 15 sanitatem eadem lenia medicamenta proficiunt.

5. De *Chironio ulcere*. k

Chironium autem ulcus appellatur, quod & magnum est, & habet * oras duras, 20 callosas, tumentes. Exit sanies non multa, sed tenuis: odor malus. neque in ulcere, neque in ejus tumore ulla est inflammatio: dolor modicus est. Nihil serpit, ideoque nullum periculum adfert; sed non facile 25 sanescit. Interdum tenuis cicatrix inducitur, deinde iterum rumpitur, ulcusque renovatur. Fit maxime in pedibus & cruribus.

Super id imponi debet, quod & lene aliquid, & vehemens, & reprimens habeat. 30 Quale ejus rei causa fit ex his: squamæ æris, plumbi eloti combusti, singulorum P. VI. *. cadmiæ, ceræ, singulorum P. VIII.

*. rosæ

k Ægin. IV, 46. *Pollux IV. c. 25.

*. rosæ quantum satis est ad ceram simul cum eis molliendam.

6. De Ulceribus, quæ ex frigore in pedibus & manibus oriuntur.

5 Fiunt etiam ex frigore hiberno [l] ulcera, maxime in pueris, & præcipue pedibus, digitisque eorum, nonnunquam etiam in manibus. Rubor cum inflammatione mediocri est. Interdum pustulæ oriuntur, de-
10 inde exulceratio. Dolor autem modicus: prurigo major est. Nonnunquam humor exit, sed non multus; qui referre vel pus, vel saniem videtur.

In primis multa calida aqua fovendum
15 est, in qua rapa decocta; aut si ea non sunt, aliquæ verbenæ ex reprimentibus. Si nondum adapertum ulcus est, æs, quam maxime calidum quis pati potest, admovendum est. Si jam exulceratio est, imponi debet alu-
20 men, æqua portione cum thure contritum, tum vino adjecto; aut malicorium in aqua coctum, deinde contritum. Si summa detracta pellicula est, hic quoque melius lenia medicamenta proficiunt.

25 ### 7. De Struma. [m]

Struma quoque est tumor, in quo subter concreta quædam ex pure & sanguine quasi glandulæ oriuntur. Quæ vel præcipue fatigare medicos solent, quoniam & febres
30 movent, nec unquam facile maturescunt; &, sive ferro, sive medicamentis curantur, plerunque iterum juxta cicatrices ipsas resurgunt; multoque post medicamenta sæpius. quibus id quoque accedit, quod

l Æginet. III, 79. m Aëtius Tetrab. IV. Serm. III. c. 5. Actuar. Meth. Med. II. 12. Ægin. IV, 33. Oribas. Synopf. VII, 29.

longo ſpatio detinent. Naſcuntur maxime in cervice; ſed etiam in alis, & inguinibus, & in lateribus. In mammis quoque fœminarum ſe reperiſſe, chirurgus Meges author eſt. 5

Propter hæc & album veratrum recte datur, atque etiam ſæpius, donec ea digerantur. Et medicamenta imponuntur, quæ humorem vel educant, vel diſſipent; quorum ſupra mentio facta eſt. Adurentibus 10 quoque quidam utuntur, quæ exedunt, cruſtaque eum locum adſtringunt: tum vero ut ulcus curant. Quæcunque autem ratio curandi eſt, corpus, puro ulcere, exercendum atque alendum eſt, donec ad 15 cicatricem perveniat. Quæ cum medici doceant, ab iis requirenda. Quorundam
383, ruſticorum experimento cognitum, quem
11. ſtruma male habet, eum, ſi anguem edit, liberari. 20

8. *De Furunculo.* n

Furunculus vero, eſt tuberculum acutum cum *inflammatione, & dolore; maximeque ubi jam in pus vergit. Qui ubi adapertus eſt, & exiit pus, ſubter apparet pars carnis in 25 pus verſa, pars corrupta ſubalbida, ſubrubra; quem ventriculum quidam furunculi nominant. In eo nullum periculum eſt, etiamſi nulla curatio adhibeatur: matureſcit enim per ſe, atque erumpit. Sed dolor efficit, ut 30 potior medicina ſit, quæ maturius liberet.

Proprium ejus medicamentum galbanum eſt. ſed alia quoque ſupra comprehenſa ſunt. Si cætera deſunt, imponi debet, pri-

n Æginet. IV, 23. Seren. Sammon. XXXVIII.
*Edit. Aldi & aliæ *inflatione*.

primum, non pingue emplaſtrum, ut id reprimat: deinde, ſi non repreſſit, quodlibet puri movendo accommodatum. ſi ne id quidem eſt, vel reſina, vel fermentum.
5 Expreſſo pure, nulla ultra curatio neceſſaria eſt.

9. *De Phymate.* 396, 20.

Phyma vero nominatur tuberculum furunculo ſimile, ſed rotundius & planius,
10 ſæpe etiam majus. Nam furunculus ovi dimidii magnitudinem raro explet, nunquam excedit. Phyma etiam latius patere conſuevit: ſed inflammatio dolorque ſub eo minores ſunt. Ubi divulſum eſt, pus eodem
15 modo apparet: ventriculus qui in furunculo, non invenitur: verum omnis corrupta caro in pus vertitur. Id autem in pueris & ſæpius naſcitur, & facilius tollitur: in juvenibus rarius oritur, & difficilius cura-
20 tur. Ubi ætas induravit, ne naſcitur quidem. Quibus vero medicamentis diſcuteretur, ſupra propoſitum eſt. 258, 19.

10. *De Phygethlo.* k

φύγεθλον autem eſt tumor, non altus, ſed
25 latus, in quo quiddam puſtulæ ſimile eſt. Dolor diſtentioque vehemens eſt, & major quam pro magnitudine tumoris: interdum etiam febricula. idque tarde matureſcit, neque magnopere in pus convertitur. Fit
30 maxime aut in cervice, aut in alis, aut in inguinibus. Panum, ad ſimilitudinem figuræ, noſtri vocant. Atque idipſum quo medicamento tolleretur, ſupra demonſtravi. 255.

k Seren. Samm. XL. Æginet. IV, 22.

II. *De Abscessibus.* [1]

Sed cum omnes hi nihil nisi minuti abscessus sint, generale nomen trahit latius vitium, totum ad suppurationem spectans. Idque fere fit aut post febres, aut post dolores partis alicujus, maximeque eos, qui ventrem infestarunt. Sæpiusque oculis expositum est, siquidem latius aliquando intumescit ad similitudinem ejus, quod φῦμα vocari proposui, rubetque cum calore, & paulo post etiam cum duritia, magisque nocenter adolescit, & sitim vigiliamque exprimit. Interdum tamen nihil horum in cute deprehendi potest; maximeque, ubi altius pus movetur: sed cum siti vigiliaque sentiuntur intus aliquæ punctiones. Et, quod de subito durius non est, melius est: & quod, quamvis rubet, coloris tamen in album mutati est. quæ signa jam pure oriente nascuntur: tumor enim ruborque multo ante incipiunt.

Sed, si locus nobilis est, avertendus materiæ aditus est per cataplasmata, quæ simul & reprimunt, & refrigerant: qualia & alias & paulo ante in erysipelate proposui. Si jam durior est, ad ea veniendum est, quæ digerant, & resolvant: qualis est ficus arida contusa: aut fex mista cum cerato, quod ex adipe suilla coactum sit; aut cucumeris silvestris radix, cui ex farina duæ partes adjectæ sint, ante ex mulso decoctæ. Licet etiam miscere æquis portionibus ammoniacum, galbanum, propolim, viscum, pondusque adjicere myrrhæ dimidio minus,

1 Æginet. IV, 18. Aetius Tetrab. IV. Serm. II, 32. Oribas. Synopf. VII, 28.

nus, quam in prioribus singulis erit. Atque emplastra quoque & malagmata idem efficiunt, quæ supra explicui.

Quod per hæc discussum non est, necesse est, maturescat. Idque quo celerius fiat, imponenda est farina ordeacea, ex aqua cocta, cui & olerum aliquid recte miscetur. Eadem aut hæc in minoribus quoque absceſſibus, quorum nomina proprietatesque supra edidi, recte fiunt. Eademque omnium curatio: tantummodo distat. Crudum est autem, in quo major quasi venarum motus est, & gravitas, & ardor, & distentio, & dolor, & rubor, & durities; &, si major absceſſus est, horror, atque etiam febricula permanet; penitiusque condita suppuratione pro his, quæ alioqui cutis ostendit, punctiones sunt. Ubi ista se remiserunt, jamque is locus prurit, & aut sublividus, aut subalbidus est, matura suppuratio est. Ex qua, ubi vel per se, vel per medicamenta, vel etiam ferro aperta est, pus debet emitti. Tum, si qua in alis, vel inguinibus sunt, sine linamento nutrienda sunt. In cæteris quoque partibus, si ima plaga exigua est, si mediocris suppuratio fuit, si non alte penetravit, si febris non est, si valet corpus, æque linamenta supervacua sunt. In reliquis, parce tamen, nec, nisi magna plaga est, imponi debent. Commode vero mel super linamenta, vel sine his imponitur lenticula ex melle, aut malicorium ex vino coctum. quæ & per se & mista idonea sunt.

Si qua circa duriora ſunt, ad ea mollienda, vel malva contrita, vel fœni Græci linive ſemen ex paſſo coctum ſuperdandum eſt. Quicquid deinde impoſitum eſt, non adſtringi, ſed modice deligari debet. Illo neminem decipi decet, ut in hoc genere cerato utatur. Cætera, quæ pertinent ad purgandum ulcus, ad implendum, ad cicatricem inducendam, conveniuntque vulneribus, expoſita ſunt.

412. 413. 12. *De Fiſtulis.* m

Nonnunquam autem ex ejuſmodi abſceſſibus, & ex aliis ulcerum generibus, fiſtulæ oriuntur. Id nomen eſt ulceri alto, anguſto, calloſo. Fit in omni fere parte corporis: habetque quædam in ſingulis locis propria. Prius de communibus dicam. Genera igitur fiſtularum plura ſunt. ſiquidem aliæ breves ſunt, aliæ altius penetrant: aliæ recta intus feruntur, aliæ multoque plures tranſverſæ: aliæ ſimplices ſunt, aliæ duplices tripliceſve; quæ ab uno ore orſæ intus tres fiunt, aut etiam in plures ſinus dividuntur: aliæ rectæ, aliæ flexæ, & tortuoſæ ſunt: aliæ intra carnem deſinunt, aliæ ad oſſa aut cartilaginem penetrant; aut, ubi neutrum horum ſubeſt, ad interiora perveniunt: aliæ deinde facile, aliæ cum difficultate curantur, atque etiam quædam inſanabiles reperiuntur.

Expedita curatio eſt in fiſtula ſimplici, recenti, intra * carnem. Adjuvatque ipſam corpus, ſi juvenile, ſi firmum eſt. Inimica contraria his ſunt: itemque, ſi fiſtula os, vel

m Aëtius Tetrab. IV. Serm. II, 55. * Hippocr. Coac. Præn. III, 394.

vel cartilaginem, vel nervum, vel musculos læsit; si articulum occupavit; si vel ad vesicam, vel ad pulmonem, vel ad vulvam, vel ad grandes venas arteriasve, vel ad
5 maxillas, guttur, stomachum, thoracem penetravit. Ad intestina quoque eam tendere, semper periculosum, sæpe pestiferum est. Quibus multum mali accedit, si corpus vel ægrum, vel senile, vel mali habi-
10 tus est.

Ante omnia autem demitti specillum in fistulam convenit; ut, quo tendat, & quam alte perveniat, scire possimus. Simul etiam, prorsus humida, an siccior sit: quod extra-
15 cto specillo patet. Id quoque dici potest, in osse vitium sit, necne: &, si jam eo fistula penetravit, quatenus nocuerit. Nam, si molle est, quod ultimo specillo contingitur, intra carnem adhuc vitium est: si ma-
20 gis id renititur, ad os ventum est Ibi deinde si dilabitur specillum, nondum caries est: si non dilabitur sede, qua innititur, caries quidem, verum adhuc levis est: si inæquale quoque & asperum subest, vehemen-
25 tius os exesum est. At cartilago ubi subsit, ipsa sedes docet: perventumque esse ad eam, ex renisu patet.

Ex his quidem colliguntur fistularum sedes, spatia, noxæ. Simplices vero hæ
30 sint, an in plures partes diducantur, cognosci potest ex modo puris. Cujus si plus fertur, quam quod simplici spacio convenit, plures sinus esse manifestum est. Cumque fere juxta sint caro, & nervus, & ali-

qua nervosa, quales fere tunicæ membranæque sunt, genus quoque puris docebit, num plures sinus intus diversa corporis genera perroserint. Siquidem ex carne pus læve, album copiosius fertur: at ex nervoso loco, coloris quidem ejusdem, sed tenuius & minus: ex nervo, pingue & oleo non dissimile. Denique etiam corporis inclinatio docet, num in plures partes fistulæ penetrarint, quia sæpe, cum quis aliter decubuit, aliterque membrum collocavit, pus ferri, quod jam desierat, iterum incipit; testaturque, non solum alium sinum esse, ex quo descendat, sed etiam in aliam corporis partem eum tendere.

Si in carne & recens & simplex est; ac neque sinuosa neque cava sede; neque in articulo, sed in eo membro, quod per se immobile, non nisi cum toto corpore movetur, satis proficiet emplastrum, quod recentibus vulneribus imponitur, dum habeat vel salem vel alumen, vel squamam æris, vel æruginem, vel ex metallicis aliquid. Exque eo collyrium fieri debet altera parte tenuius, altera paulo plenius. Idque ea parte, qua tenuius est, antecedente demitti oportet in fistulam, donec purus sanguis se ostendat. quæ in omnibus fistularum collyriis perpetua sunt. Idem deinde emplastrum in linteolo superimponendum; supraque injicienda spongia est, in acetum ante demissa: solvique quinto die satis est. Genus victus adhibendum est, quo carnem ali docui.

At,

At, si longius à præcordiis fistula est, ex intervallo jejunum radiculas esse, deinde vomere, necessarium est.

Quum vetustate callosa fit fistula (callus 300, 9.
5 autem neminem fallit, quia durus est, & aut albus, aut pallidus) tum validioribus medicamentis opus est. Quale est, quod habet papaveris lachrymæ P. I. ★. gummi P. III. *. cadmiæ P. IIII. ★. atramenti suto-
10 rii P. VIII. *. ex quibus aqua coactis collyrium fit. Aut in quo sunt gallæ P. I. ★. æruginis, sandarachæ, aluminis Ægyptii singulorum P. I. *. atramenti sutorii combusti P. II. *. Aut quod constat ex chalciti-
15 de, & è saxo calce; quibus adjicitur auripigmenti dimidio minus, quàm in singulis prioribus est; eaque melle cocto excipiuntur. Expeditissimum autem est ex præcepto Megetis, n æruginis rasæ P. II. *. conte-
20 rere, deinde ammoniaci thymiamatis P. II. *. aceto liquare, eoque infuso æruginem cogere. Idque ex primis medicamentis est. Sed, ut hæc maximi effectus sunt, si cui ista non adsunt, facile tamen est callum qui-
25 buslibet adurentibus medicamentis erodere: satisque est vel papyrum intortum, vel aliquid ex penicillo in modum collyrii adstrictum eo illinere. Scilla quoque cocta & mixta cum calce, callum exest.

30 Si quando vero longior & transversa fistula est, demisso specillo, contra principium hujus incidi commodissimum est, & collyrium, * quod volueris demitti.

At si duplicem esse fistulam vel multiplicem

n Oribas. Synops. VII, 30. * Edit. Aldi, Steph. *utrumque*, alii legunt *utrimque*.

cem existimamus, sic tamen ut brevis, intraque carnem sit, collyrio uti non debemus; quod unam partem curet, reliquas omittat: sed eadem medicamenta arida in calamum scriptorium conjicienda 5 sunt, isque ori fistulæ aptandus, inspirandumque, ut ea medicamenta intus compellantur. Aut eadem ex vino liquanda sunt; vel, si sordidior fistula est, ex mulso; si callosior, ex aceto; atque intus infundendum, 10 quicquid inditum est. Superponenda sunt, quæ refrigerent & reprimant. nam fere, quæ circa fistulam sunt, habent aliquid inflammationis. Neque alienum est, ubi quis resolverit, antequam rursus alia medicamen- 15 ta injiciat, per oricularium clysterem fistulam eluere; si plus puris fertur, vino; si callus durior est, aceto; si jam purgatur, mulso, vel aqua, in qua ervum coctum sit, sic ut huic quoque mellis paululum adjiciatur. 20

Fere vero fit, ut ea tunica, quæ inter foramen & integram carnem est, victa tot medicamentis exeat, infraque ulcus purum sit. Quod ubi contingit, imponenda glutinantia sunt; præcipueque spongia melle cocto illi- 25 ta. Neque ignoro, multis placuisse linamentum in modum collyrii compositum & tinctum melle, implendi causa demitti. sed celerius sic glutinantur, quam impletur. Neque verendum est, ne purum corpus puro cor- 30 pori junctum non coeat, adjectis quoque medicamentis ad id efficacibus; cum sæpe exulceratio digitorum, nisi magna cura prospeximus, sanescendo in unum eos jungat.

13. De

13. *De Ulceris genere, quod κηρίον nominatur.*

Est etiam ulceris genus, quod à favi similitudine κηρίον o Græcis nominatur. Idque duas species habet. Alterum est subalbidum, & furunculo simile; sed majus, & cum magno dolore. Quod, ubi maturescit, habet foramina; per quæ fertur humor glutinosus, & purulentus; nec tamen ad justam maturitatem pervenit. Si divisum est, multo plus intus corrupti, quam in furunculo, apparet, altiusque descendit. Raro fit nisi in capillis.

Alterum est minus, & super caput eminens, durum, latum, subviride, subpallidum, magis exulceratum: siquidem ad singulorum pilorum radices foramina sunt, per quæ fertur humor glutinosus, subpallidus, crassitudinem mellis, aut visci referens, interdum olei: &, si inciditur, viridis intra caro apparet. Dolor autem, & inflammatio ingens est, adeo ut acutam quoque febrem movere consuerint.

Super id, quod minus crebris foraminibus exasperatum est, recte imponitur & ficus arida, & lini semen * in mulso coctum, & emplastra ac malagmata materiam educentia, aut quæ proprie huc pertinentia supra posui.

Super alterum, & eadem medicamenta, & farina ex mulso cocta, sic ut ei dimidium resinæ terebinthinæ misceatur; & ficus in mulso decocta, cui paulum hyssopi contriti sit adjectum; & uvæ taminiæ pars quarta fico adjecta. Quod si parum in utrolibet genere

o Actuar. M. M. II, 12. & IV, 16. Æginet. III, 3. Trallian. I, 9. * Al. *quod in vino.*

genere medicamenta proficiunt, totum ulcus usque ad sanam carnem excidi oportet. Ulcere ablato, super plagam medicamenta danda sunt; primum, quæ pus citent; deinde, quæ purgent, tum, quæ impleant. 5

14. *De Acrochordone, & Thymio, & Myrmeciis, & Clavo.*

Sunt vero quædam verrucis p similia; quorum diversa nomina, ut vitia sunt. 10 Ἀκροχορδόνα Græci vocant, ubi sub cute coit aliquid durius, & interdum paulo asperius, coloris ejusdem; infra ad cutem tenue, supra latius. Idque modicum est, quia raro fabæ magnitudinem excedit. Vix 15 unum tantum eodem tempore nascitur; sed fere plura, maximeque pueris: eaque nonnunquam subito desinunt, nonnunquam mediocrem inflammationem excitant. sunt, quæ etiam in pus convertuntur. 20

Ἀκρόθυμιον q nominatur, quod super corpus quasi verrucula eminet, ad cutem latius, supra tenue, subdurum, & in summo perasperum. Id, qua summum, colorem floris thymi repræsentat; unde ei nomen est; 25 ibique facile finditur, & cruentatur; nonnunquam aliquantum sanguinis fundit: fereque circa magnitudinem fabæ Ægyptiæ est, raro majus, interdum perexiguum. Modo autem unum, modo plura nascuntur, vel in palmis, vel in inferioribus pedum partibus: pessima tamen in obscœnis sunt; maximeque ibi sanguinem fundunt. 30

Μυρμήκια r autem vocantur humiliora thymio

p Æginet. IV, 15. VI, 87. q Aëtius Tetrab. IV. Serm. II, 3. Oribas. Synopf. VII, 39. r Actuar. M. M. II, 11. Oribas. Synopf. VII, 43.

thymio durioraque. quæ radices altius exigunt, majoremque dolorem movent, infra lata, ſupra autem tenuia, minus ſanguinis mittunt: magnitudine vix uſquam lupini modum excedunt. Naſcuntur ea quoque aut in palmis aut in inferioribus partibus pedum.

Clavus [s] autem nonnunquam quidem etiam alibi, ſed in pedibus tamen maxime naſcitur, præcipue autem ex contuſo, quamvis interdum aliter: doloremque, etiamſi non alias, tamen ingredienti movet.

Ex his Acrochordon & acrothymium ſæpe etiam per ſe finiuntur, &, quo minora ſunt, eo magis. Myrmecia & clavi ſine curatione vix unquam deſinunt. Acrochordon, ſi exciſa eſt, nullam radiculam relinquit, ideoque ne renaſcitur quidem. Acrothymio clavoque exciſis, ſubrotunda radicula naſcitur, quæ penitus deſcendit ad carnem: eaque relicta, idem rurſus exit. Myrmecia latiſſimis radicibus inhærent: ideoque ne excidi quidem ſine magna exulceratione poſſunt. Clavum ſubinde radere, commodiſſimum eſt. nam ſine ulla vi ſic molleſcit. at, ſi ſanguinis quoque aliquid emiſſum eſt, ſæpe emoritur. Tollitur etiam, ſi quis eum circumpurgat, deinde imponit reſinam, cui miſcuit pulveris paululum, quem ex lapide molari contrito fecit. Cætera vero genera medicamentis adurenda ſunt. Aliiſque id, quod ex fece vini: myrmeciis id, quod ex alumine & ſandaracha fit, aptiſſimum

s Æginet. III, 80. VI, 87.

simum est. Sed ea, quæ circa sunt, foliis contegi debent, ne ipsa quoque exulcerentur: deinde postea lenticula imponi. Tollit acrothymium etiam ficus in aqua decocta. 5

15. *De Pustularum generibus.*

t At pustulæ maxime vernis temporibus oriuntur. Earum plura genera sunt. Nam modo circa totum corpus partemve aspredo quædam fit, similis his pustulis, quæ 10 ex urtica, vel ex sudore nascuntur: v ἐξαν θήματα Græci vocant. eæque modo rubent, modo colorem cutis non excedunt. Nonnunquam plures, similes varis oriuntur, nonnunquam majores. Pustulæ, lividæ, 15 sunt, aut pallidæ, aut nigræ, aut aliter naturali colore mutato: subestque illis humor. Ubi hæ ruptæ sunt, infra quasi exulcerata caro apparet. φλύκταιναι x ἑλκώδεις Græce nominantur. Fiunt vel ex frigore, 20 vel ex igni, vel ex medicamentis.

Φλυζάκιον autem paulo durior pustula est, subalbida, acuta. ex qua ipsa quod exprimitur, humidum est. Ex pustulis vero nonnunquam etiam ulcuscula fiunt, aut 25 aridiora, aut humidiora: & modo tantum cum prurigine, modo etiam cum inflammatione ac dolore, exitque aut pus, aut sanies, aut utrumque. Maximeque id evenit in ætate puerili: raro, in medio corpo- 30 re: sæpe, in eminentibus partibus.

Pessima pustula est, quæ y ἐπωνυκτὶς vocatur. Ea colore vel sublivida, vel subnigra, vel alba esse consuevit. Circa hanc autem vehe-

t Aphor. III, 20. v Actuar. M.M. II, 11. Trall. I, 5. x Actuar. M.M. VI, 8. y Actuar. M.M. II, 11. Oribas. Synopf. VII, 37.42.

vehemens inflammatio eſt; &, cum aperta eſt, reperitur intus exulceratio mucoſa, colore humori ſuo ſimilis. Dolor ex ea ſupra magnitudinem ejus eſt: neque enim ea faba
5 major eſt. Atq; hæc quoq; oritur in eminentibus partibus, & fere noctu. unde nomen quoque à Græcis ei ἐπινυκτὶς eſt impoſitum.

In omni vero puſtularum curatione primum eſt, multum ambulare, atque exer-
10 ceri: ſi quid iſta prohibet, geſtari. Secundum eſt, cibum minuere: abſtinere ab omnibus acribus z & extenuantibus. eademque nutrices facere oportet, ſi lactens puer ita affectus eſt. Præter hæc, is, qui tam robu-
15 ſtus eſt, ſi puſtulæ minutæ ſunt, deſudare in balneo debet; ſimulque ſuper eas nitrum inſpergere; oleoque vinum miſcere, & ſic ungi; tum deſcendere in ſolium. Si nihil ſic proficitur, aut ſi majus puſtularum ge-
20 nus occupavit, imponenda lenticula eſt; detractaque ſumma pellicula, ad medicamenta lenia tranſeundum. Ἐπινυκτὶς poſt lenticulam, recte herba quoque ſanguinali, vel viridi coriandro curatur.

25 Ulcera vero ex puſtulis facta tollit ſpuma argenti cum ſemine fœni Græci mixta ſic, ut his invicem roſa atque intubi ſuccus adjiciatur, donec mellis craſſitudo ei fiat. Proprie ad eas puſtulas, quæ infantes
30 male habent, lapidis, quem πυρίτλω Græci vocant, P. VIII. *. cum quinquaginta amaris nucibus miſcetur, adjiciunturque olei cyathi tres. Sed prius ungi ex ceruſſa puſtulæ debent, & tum hoc illini.

z Oribaſ. de Morb. Curat. III, 54.

16. *De Scabie.* a

Scabies vero est duritiés cutis rubicundior. ex qua pustulæ oriuntur, quædam humidiores, quædam sicciores. Exit ex quibusdam sanies; fitque ex his continuata exulceratio pruriens; serpitque in quibusdam cito. Atque in aliis quidem ex toto desinit, in aliis vero certo tempore anni revertitur. Quo asperior est, quoque prurit magis, eo difficilius tollitur. Itaque
340. 14. eam, quæ talis est, ἀγρίαν Græci appellant, id est feram.

In hac quoque victus ratio eadem, quæ supra, necessaria est. Medicamentum autem ad incipientem hanc idoneum est; quod fit ex spodii, croci, æruginis, singulorum p. I.*. piperis albi, omphacii, singulorum p. I.*. cadmiæ p. VIII.*. At, ubi jam exulceratio est, id, quod fit ex sulphuris p. I.*. ceræ p. IV.*. picis liquidæ hemina, olei sextariis duobus. quæ simul usque ad crassitudinem mellis incoquuntur. Est
255, 16. etiam, quod ad Protarchum authorem refertur. Habet hoc farinæ lupinorum sextarium, nitri cyathos quatuor, picis liquidæ heminam, resinæ humidæ selibram, aceti cyathos tres. Crocum quoque, lyrium, ærugo, myrrha, cinis, æquis portionibus recte miscentur, & ex passo coquuntur. Idque omnem utique scabiem sanat. Ac, si nihil aliud est, amurca ad tertiam partem decocta, vel sulphur pici liquidæ mistum, sicut de pecoribus proposui, hominibus quoque scabie laborantibus opitulantur 17. *De*

a Oribas. de Morb. Curat. III, 58.

17. *De Impetiginis speciebus.* b

Impetiginis vero species sunt quatuor. Minime mala est, quæ similitudine scabiem repræsentat. nam & rubet, & durior
5 est, & exulcerata, & rodit. Distat autem ab ea, quæ magis exulcerata est, & varis similes pustulas habet; videntur que esse in ea quasi bullulæ quædam, ex quibus interposito tempore quasi squamulæ solvuntur,
10 certioribusque hæc temporibus revertitur.

Alterum genus est pejus & simile papulæ fere, sed asperius rubicundiusque, figuras varias habens: squamulæ ex summa cute decidunt, rosio major est, celerius &
15 latius procedit, certioribusque etiam, quam prior, temporibus & fit, & desinit. Rubra cognominatur.

Tertia etiamnum deterior est, nam & crassior est, & durior, & magis tumet; in sum-
20 ma cute finditur, & vehementius rodit. Ipsa quoque squamosa, sed nigra est: proceditque & latet, nec tardat: minus vero errat in temporibus, quibus aut oritur, aut desinit; neque ex toto tollitur. Nigræ cognomen est.
25 Quartum genus est, quod curationem omnino non recipit, distans colore. nam subalbidum est, & recenti cicatrici simile; squamulasque habet pallidas, quasdam subalbidas, quasdam lenticulæ similes: quibus
30 demptis, profluit sanguis nonnunquam. Alioqui vero humor ejus albidus est, cutis dura atque fissa est, proceditque latius.

Hæc vero omnia genera maxime oriuntur in pedibus, & manibus; atque un-

b Oribas. de Morb. Curat. III, 59. Synopf. VII, 49.

gues quoque infestant. Medicamentum non aliud valentius est, quam quod ad scabiem quoque pertinere sub authore
338, Protarcho retuli. Serapion autem, nitri
23. P. II. ★ sulphuris P. IV. * excipiebat resina 5
copiosa, eoque utebatur.

18. *De papulis.*

Papularum vero duo genera sunt. Alterum est, in quo per minimas pustulas cutis exasperatur, & rubet, leviterque ro- 10
ditur, medium habet pauxillo levius: tarde serpit. idque vitium maxime rotundum incipit, eademque ratione in orbem pro-
338. cedit. Alterum est, quam ἀγρίαν Græci
11. appellant. In qua similiter quidem, sed ma- 15
gis cutis exasperatur, exulceraturque, ac vehementius & roditur, & rubet, & interdum etiam pilos remittit.

Quæ minus rotunda est, difficilius sanescit: nisi sublata est, in impetiginem verti- 20
tur. Sed levis papula etiam, si jejuna saliva quotidie defricetur, sanescit. Major, commodissime murali herba tollitur, si super eadem trita est. Ut vero ad composita medicamenta veniamus, idem illud Protar- 25
chi tanto valentius in his est, quanto minus in his vitii est. Alterum ad idem, Miconis: nitri rubri, thuris, singulorum P. I. *. cantharidum purgatarum P. II. *. sulphuris ignem non experti tantundem, re- 30
sinæ terebinthinæ liquidæ P. XX. ★. farinæ lolii sext. III. git cyathi tres, picis crudæ sext. unum.

19. De

19. *De Vitiliginis speciebus, id est, de Alpho, & Melane, & Leuce.* c

Vitiligo quoque, quamvis per se nullum periculum adfert: tamen & fœda est, & ex
5 malo corporis habitu fit. Ejus tres species sunt. Ἀλφὸς vocatur, ubi color albus est, fere subasper & non continuus, ut quædam quasi guttæ dispersæ esse videantur. Interdum etiam latius, & cum quibusdam in-
10 termissionibus serpit. Μέλας colore ab hoc differt, quia niger est, & umbræ similis. cætera eadem sunt. Λεύκη habet quiddam simile alpho, sed magis albida est, & altius descendit; in eaque albi pili sunt, & lanu-
15 gini similes. Omnia hæc serpunt: sed in aliis celerius, in aliis tardius. Alphos & Melas in quibusdam variis temporibus oriuntur & desinunt. Leuce, quem occupavit, non facile dimittit.

20 Priora curationem non difficillimam recipiunt: ultimum vix unquam sanescit; ac, si quid ei vitio demptum est, tamen non ex toto sanus color redditur. Utrum autem aliquod horum sanabile sit, an non; experi-
25 mento facile colligitur. Incidi enim cutis debet, aut acu pungi. si sanguis exit, quod fere fit in duobus prioribus, remedio locus est: si humor albidus, sanari non potest. Itaque ab hoc quidem abstinendum est.

30 Super id vero, quod curationem recipit, imponenda lenticula mixta cum sulphure & thure, sic, ut ea contrita ex aceto sit. Aliud ad idem, quod ad Irenæum authorem refertur. Alcyonium, nitrum, cumi-

c Actuar. M. M. II, 11. VI, 8. Oribas. de Morb. Cur. III, 58. Aëtius Tetrab. IV. Serm. I, 132.

num, fici folia arida paribus portionibus contunduntur, adjecto aceto. His in sole vitiligo perungitur · deinde non ita multo post, ne nimis erodatur, eluitur. Proprie quidem, Micone authore, eos, quos Alphos 5 vocari dixi, hoc medicamento perungunt: sulphuris P. II. *. nitri P. IV. *. myrrhæ aridæ contritæ acetabulum miscent, deinde in balneo super vitiliginem inspergunt farinam ex faba, tum hæc inducunt. Hi ve- 10 ro, quos Melanas vocari dixi, curantur, cum simul contrita sunt alcyonium, thus, hordeum, faba, eaque sine oleo in balneo ante sudorem insperguntur, ac tum genus id vitiliginis defricatur. 15

LIBER SEXTUS.

CAP. I. 20

De Vitiis singularum corporis partium.

DIXI de his vitiis, quæ per totum corpus orientia, medicamentorum auxilia desiderant, nunc ad ea veniam, quæ non nisi in singulis partibus incidere 25 consueverunt, orsus à capite.

1. *De Capillis fluentibus.* a

In hoc igitur capillis fluentibus maxime quidem sæpe radendo succurritur. Adjicit etiam vim quandam ad continendum, la- 30 danum cum oleo * mistum. Nunc de his ca-
343. pillis loquor, qui post morbum fere fluunt.
27. Nam, quo minus caput quibusdam ætate nu-

a Trallian. I, 2. Actuar. M. M. II, 5. IV, 9. Oribas. de Loc. Affect. Cur. IV, 5. * Scil. myrteo. Th. Priscian. I, 2.

* nudetur, ſuccurri nullo modo poteſt.

CAP. II.

5 *De Porrigine.* a

PORRIGO autem eſt, ubi inter pilos quædam quaſi ſquamulæ ſurgunt, eæque à cute reſolvuntur; & interdum ma-
10 dent, multo ſæpius ſiccæ ſunt. Idque evenit, modo ſine ulcere, modo exulcerato loco. Huic quoque modo malo odore, modo nullo accedente. Fereque id in capillo fit, rarius in barba, aliquando etiam in ſuper-
15 cilio. Ac neque ſine aliquo corporis vitio naſcitur, neque ex toto inutile eſt. Nam bene integro capite, non exit: ubi aliquod in eo vitium eſt, non incommodum eſt, ſummam cutem potius ſubinde corrumpi,
20 quam id, quod nocet, in aliam partem magis neceſſariam verti.

Commodius eſt ergo ſubinde pectendo repurgare, quam id ex toto prohibere. Si tamen ea res magis offendit (quod nimium
25 humore ſequente fieri poteſt; magiſque, ſi is etiam mali odoris eſt) caput ſæpe radendum eſt; dein id ſuper adjuvandum aliquibus ex leviter reprimentibus. quale eſt nitrum cum aceto, vel ladanum cum myr-
30 teo & vino, vel myrobalanum cum vino. Si parum per hæc proficitur, vehementioribus uti licet; cum eo, ut ſciamus, utique in recenti vitio id inutile eſſe.

* Priſcian. I, 2 a Æginet. III, 3. Trallian. I. 4. Oribaſ. de Loc. Affect. Cur. IV, 9, 10.

CAP. III.

De Sycosi. a

EST etiam ulcus, quod à fici similitudine σύκωσις à Græcis nominatur, quia caro in eo excrescit: & id quidem generale est. Sub eo vero duæ species sunt. Altera, ulcus durum & rotundum est: altera, humidum & inæquale. Ex duro exiguum quiddam & glutinosum exit: ex humido plus, & mali odoris. Fit utrunque in iis partibus, quæ pilis conteguntur: sed, id quod callosum & rotundum est, maxime in b barba; id vero, quod humidum, præcipue in capillo.

Super utrunque oportet imponere elaterium, aut lini semen contritum & aqua coactum, aut ficum in aqua decoctam, aut emplastrum tetrapharmacum ex aceto subactum. Terra quoque Eretria ex aceto liquata recte illinitur.

CAP. IV.

De Areis.

AREARUM quoque duo genera sunt. Commune utrique est, quod, emortua summa pellicula, pili primum extenuantur; deinde excidunt: ac, si ictus is locus est, sanguis exit liquidus, & mali odoris: increscitque utrumque in aliis celeriter, in aliis tarde. Pejus est, quod densam cutem, & subpinguem, & ex toto glabram fecit. Sed ea, quæ ἀλωπεκία b nominatur, sub qualibet figura dilatatur. Fit & in capillo, & in barba.

a Æginet. III, 3. Actuar. M. M. II, 5. Oribas. de Loc. Affect. Cur. IV, 52. Trall. I, 5. b Trallian. I. 1. Priscian. L. 1. c. 6.

barba. Id vero, quod à ſerpentis ſimilitudine ὀφίασις c appellatur, incipit ab occipitio: duorum digitorum latitudinem non excedit: ad aures duobus capitibus ſerpit; 5 quibuſdam etiam ad frontem, donec ſe duo capita in priorem partem committant. Illud vitium in qualibet ætate eſt: hoc fere in infantibus. Illud vix unquam ſine curatione: hoc per ſe ſæpe finitur.

10 Quidam hæc genera arearum ſcalpello exaſperant. quidam illinunt adurentia ex oleo; maximeque chartam combuſtam. quidam reſinam terebinthinam cum thapſia inducunt. Sed nihil melius eſt, quam 15 novacula quotidie radere: quia, cum paulatim ſumma pellicula exciſa eſt, adaperiuntur pilorum radiculæ. Neque ante oportet deſiſtere, quam frequentem pilum naſci apparuerit. Id autem, quod ſubinde raditur, 20 illini atramento ſutorio ſatis eſt.

CAP. V.

*De Varis, & Lenticulis, & Ephelide.*a

25 PENE ineptiæ ſunt, curare varos, & lenticulas, & ephelidas: ſed eripi tamen fœminis cura cultus ſui non poteſt. Ex iis autem, quæ ſupra propoſui, vari lenticulæque vulgo notæ ſunt; quamvis rarior 30 ea ſpecies eſt, quam φακίαν Græci vocant, cum ſit ea lenticula rubicundior, & inæqualior. Ἐφηλὶς vero à pleriſque ignoratur: quæ nihil eſt, niſi aſperitas quædam & durities mali coloris. Cætera non niſi in facie:

c Oribaſ. de loc. Affect. Cur. IV, 42. Actuar. M. M. V, 13. a Æginet. III, 1.

cie: lenticulæ etiam in alia parte nonnunquam nasci solent. de qua per se scribere alio loco, visum operæ pretium non est.

Sed vari commodissime tolluntur imposita resina, cui non minus quam ipsa est, aluminis scissilis, & paulum mellis adjectum est. Lenticulam tollunt galbanum & nitrum, cum pares portiones habent, contritaque ex aceto sunt, donec ad mellis crassitudinem venerint. His corpus illinendum est, &, interpositis pluribus horis, mane eluendum, oleoque leviter ungendum.

Ephelidem tollit resina, cui tertia pars salis fossilis & paulum mellis adjectum est. Ad omnia vero ista atque etiam ad colorandas cicatrices, prodest ea compositio, quæ ad Tryphonem patrem authorem refertur. In ea pares portiones sunt myrobalani, crocomagmatis, cretæ cimoliæ subceruleæ, nucum amararum, farinæ hordei atque ervi, struthii albi, sertulæ campanæ seminis. quæ omnia contrita, melle quam amarissimo coguntur, illitumque à vespere usque mane eluitur.

CAP. VI.

De oculorum morbis: & primo de his, qui lenibus medicamentis curantur. a

SEd hæc quidem mediocria sunt. b Ingentibus vero & variis casibus oculi nostri patent. Qui cum magnam partem ad vitæ simul & usum & dulcedinem conferant, summa cura tuendi sunt.

Pro-

a Actuar. M. M. IV, 11. VI, 5. III, 22.
b Trallian. II, 1.

Protinus autem orta lippitudine, quædam notæ sunt, ex quibus, quid eventurum sit, colligere possimus. Nam, si simul & lacryma & tumor & crassa pituita cœperint; si ea pituita lachrymæ mista est; neque lachryma calida est, pituita vero alba & mollis, tumor non durus, longæ valetudinis metus non est. At si lachryma multa & calida, pituitæ paulum, tumor modicus, idque in uno oculo est; longum id sed sine 331.
periculo, futurum est. Idque lippitudinis 411.
genus minime cum dolore est; sed vix ante vigesimum diem tollitur; nonnunquam per duos menses durat, quandoque brevius finitur.

Si pituita alba & mollis esse incipit; lachrymæque miscetur, aut, si simul hæ utrunque oculum invaserunt, potest esse brevior, sed periculum ulcerum est. Pituita autem sicca & arida dolorem quidem movet, sed maturius desinit; nisi quid exulceravit.

Tumor magnus si sine dolore est, & siccus, sine ullo periculo est: si siccus quidem, sed cum dolore est, fere exulcerat; & nonnunquam ex eo casu fit, ut palpebra cum oculo glutinetur. Ejusdem exulcerationis timor in palpebris pupillisve est; ubi, super magnum dolorem, lachrymæ salsæ calidæque eunt; aut etiam si, tumore jam finito, diu lachryma cum pituita profluit.

Pejus etiamnum est, ubi pituita pallida aut livida est, lachryma calida aut multa profluit, caput calet, à temporibus ad oculos

los dolor pervenit, nocturna vigilia urget. siquidem sub his oculus plerumque rumpitur, votumque est, ut tantum exulceretur. Intus ruptum oculum febricula juvat. Si foras jam ruptus procedit, sine auxilio est. 5 Si de nigro aliquid albidum factum est, diu manet. At, si asperum, & crassum est, etiam post curationem vestigium aliquod relinquit.

Curari vero oculos sanguinis detractione, medicamento, balneo, fotu, vino, vetustissimus author Hippocrates [a] memoriæ prodidit. Sed eorum tempora & causas parum explicuit: in quibus Medicinæ summa est. Neque minus in * abstinentia & alvi 15
69, 21. ductione sæpe auxilii est. Hos igitur interdum inflammatio occupat: ubi cum tumore in his dolor est; sequiturque pituitæ cursus, nonnunquam copiosior vel acrior, nonnunquam utraque parte moderatior. In 20 ejusmodi casu prima omnium sunt quies
114, 20. & abstinentia. Ergo primo die, loco ob-
298, 15. scuro cubare debet sic, ut à sermone quoque abstineat: nullum cibum assumere; si fieri potest, ne aquam quidem; sin minus, 25 certe quam minimum ejus.

Quod si graves dolores sunt, commodius secundo die; si tamen res urget, etiam primo † sanguis mittendus est; utique si in fronte venæ tument, si firmo corpore materia superest: Si vero minor impetus, minus acrem curationem requirit. Alvum non nisi secundo tertiove die duci oportet. At modica inflammatio neutrum ex his auxi-

[a] Aphor. VI, 31. * Marcell. de Medic. c. 8.
† Idem ibid.

auxilium desiderat: satisque est, uti quiete & abstinentia.

Neque tamen in lippientibus longum jejunium necessarium est, ne pituita tenuior
5 atque acrior fiat: sed secundo die dari debet id, quod levissimum videri potest ex iis, quæ pituitam faciunt crassiorem; qua- 360.
lia sunt ova sorbilia: si minor vis urget, 15.
pulticula quoque, aut panis ex lacte. In se-
10 quentibus diebus, quantum inflammationi detrahetur, tantum adjici cibus poterit; sed generis ejusdem: utique ut nihil salsum, nihil acre, nihil ex his, quæ extenuant, sumatur; nihil potui præter aquam. Et vi-
15 ctus quidem ratio talis maxime necessaria est.

Protinus autem primo die, † croci P. I. *. & farinæ candidæ quam tenuissimæ P. II. *. excipere oportet ovi albo, donec mellis
20 crassitudinem habeat: idque in linteolum illinere, & fronti agglutinare, ut, compressis venis, pituitæ impetum cohibeat. Si crocum non est, thus idem facit. Linteolo an lana excipiatur, nihil interest. Superinun-
25 gi vero oculi debent sic, ut croci quantum tribus digitis comprehendi potest, sumatur, myrrhæ ad fabæ, papaveris lachrymæ ad lentis magnitudinem, eaque cum passo conterantur, & specillo super oculos indu-
30 cantur. Aliud ad idem: mirrhæ P. I. *. § madragoræ succi P. II. *. papaveris lachrymæ P. II. *. foliorum rosæ, cicutæ seminis, singulorum P. III. *. acaciæ P. IV. *. gummi P. VIII. *. Et hæc quidem interdiu

† Marcell. de Medic. c. 8.
§ Idem ibid.

diu: noctu vero, quo commodior quies veniat, non alienum est, superimponere candidi panis interiorem partem ex vino subactam. nam & pituitam reprimit, &, si quid lachrymæ processit, absorbet, & oculum glutinari non patitur. 5

Si grave id & durum, propter magnum oculorum dolorem, videtur, ovi & album & vitellus in vas defundendum est; adjiciendumque eo mulsi paulum, idque digito permiscendum; ubi facta unitas est, demitti debet lana mollis bene carpta, quæ id excipiat, superque oculos imponi. Ea res & levis est, & refrigerando pituitam coercet, & non exarescit, & glutinari oculum non patitur. Farina quoque hordeacea cocta, & cum malo cotoneo cocto mixta, commode imponitur. Neque ab ratione abhorret, etiam penicillo potissimum uti expresso, si levior impetus est, ex aqua; si major, ex posca. Priora fascia deliganda sunt, ne per somnum cadant: at hoc superimponi satis est, quia & reponi ab ipso ægro commode potest: & quia, cum inaruit, iterum madefaciendum est. Si tantum mali est, ut somnum diu prohibeat, eorum aliquid dandum est, quæ ἀνώδυνα Græci appellant: satisque est puero, quod ervi; viro, quod fabæ magnitudinem impleat. In ipsum vero oculum primo die, nisi immodica inflammatio est, nihil recte conjicitur: sæpe enim potius concitatur eo pituita, quam minuitur. At secundo die, gravi quoque lippitudine per indita medicamen-

menta recte succurritur, ubi vel jam sanguis missus, vel alvus ducta est; aut, neutrum necessarium esse, manifestum est.

2. *De diversis oculorum collyriis.*

5 Multa autem multorumque collyria ad id apta sunt; novisque etiamnum misturis temperari possunt; cum lenia medicamenta, & modice reprimentia, facile & varie misceantur. Ego autem nobilissima exe-
10 quar.

3. *Philonis collyrium.*

Est igitur Philonis, quod habet cerussæ elotæ, spodii, gummi, singulorum P. I. *. papaveris lachrymæ combustæ P. I.
15 *. Illud scire oportet, hæc quoque omnia medicamenta, singula primum per se teri, deinde mista iterum, adjecta paulatim vel aqua, vel alio humore. Gummi cum quasdam alias facultates habeat, hoc maxime
20 præstat, ut, ubi collyria diu facta inaruerunt, glutinata sint, neque frientur.

4. *Dionisii collyrium.*

Dionysii collyrium est: papaveris lachrymæ combustæ, donec tenerescat P. I.
25 *. thuris combusti, gummi, singulorum P. II. *. spodii P. IIII. *.

5. *Cleonis collyrium.* d

Cleonis nobile admodum: papaveris lachrymæ frictæ P. I. *. croci P. I. *. gum-
30 mi P. *. V. quibus, cum teruntur, adjicitur rosæ succus. Aliud ejusdem valentius: squamæ ferri, quod σέμωμα † adpellant, P. I. *. croci P. II. *. spodii P. IV. *. plumbi & eloti, & combusti P. I. *. gummi tantun-

d Oribas. Synops. LIII, *de Collyriis*. Æginet. VII, 16.
† Vide Sarracenum in Dioscorid. L. V. c. 90.

tundem. Ejus aliud quoque ad idem est, maxime ubi multa pituita profluit: castorei P.*.I. aloes P.*.I. myrrhæ P.*.II. cadmiæ curatæ P. VIII.*. stibii tantundem, acaciæ succi P.XII. *. quod, cum miscueris, in pixidicula servetur. Theodotus vero huic compositioni adjecit papaveris lachrymæ combustæ P.*.I. æris combusti & eloti P. II. *. nucleorum palmarum combustorum P.X.*. gummi P.XII.*.

e 6. *Theodoti collyrium, Acharistum appellatum.*

At ipsius Theodoti, quod à quibusdam ἀχάριστον nominatur, ejusmodi est: castorei, nardi Indici, singulorum P. I. *. lycii P. *. papaveris lachrymæ tantundem; myrrhæ P. II. *. croci, cerussæ elotæ, aloes, singulorum P. III. *. cadmiæ botryitidis elotæ, æris combusti, singulorum P. VIII. *. gummi P. XVIII. *. acaciæ succi P. XX. *. stibii tantundem; quibus aqua pluvialis adjicitur.

7. *Cythion vel Thephrion collyrium.*

Præter hæc, ex frequentissimis collyriis est id, quod quidam Cythion, quidam à cinereo colore Tephrion appellant. Habet amyli, tragacanthæ, acaciæ succi, gummi, singulorum P.I.*. papaveris lachrymæ P.II.*. cerussæ elotæ P.IV.*. spumæ argenti elotæ P. VIII. quæ æque ex aqua pluviatili conteruntur.

8. *Euelpidis collyrium, Trygodes nominatum.*

Euelpides autem, qui ætate nostra maximus fuit * ocularius medicus, utebatur eo, quod ipse composuerat, & τρυγώδες nominabat,

e Æginet. VII, 16. Paulo aliter exstat apud Marcellum de Medic. c. VIII, pag. 267. Ed. Steph. Est & aliud Theodotion Dionysianum pag. 274. eodem capite descriptum, nisi malis hoc referre ad mox antecedens Dionysii. Aliud exstat etiam pag. 281. * Marcell. de Medic. c. 8. p. 267. 274.

nabat. Habet autem hoc, castorei P. II. *. lycii, nardi, papaveris lachrymæ, singulorum P. I. *. croci, myrrhæ, aloes, singulorum P. IV. *. æris combusti P. VIII. *.
5 cadmiæ, & stibii, singulorum P. XII. *. acaciæ succi P. XXVI. *. gummi tantundem.

Quo gravior vero quæque inflammatio est, eo magis leniri medicamento debet, adjecto vel albo ovi, vel muliebri lacte. At,
10 si neque medicus, neque medicamentum præsto est, sæpius utrumlibet horum in oculos penicillo ad idipsum facto infusum, id malum lenit. Ubi vero aliquis relevatus est, jamque cursus pituitæ constitit, reli-
15 quias fortasse leviores futuras discutiunt balneum & vinum. Igitur lavari debet leviter, ante ex oleo perfricatus, diutiusque in cruribus & feminibus; multaque calida aqua fovere oculos; deinde per caput
20 prius calida, tum egelida perfundi: à balneo cavere ne quo frigore afflatuve lædatur: posthæc cibo paulo pleniore, quam ex operum consuetudine, uti; vitatis tamen omnibus pituitam extenuantibus: vi-
25 num bibere lene, subausterum, modice vetus; neque effuse, neque timide; ut neque cruditas ex eo, & tamen somnus fiat, lenianturque intus latentia acria. Sed, si quis in balneo sensit majorem oculorum
30 perturbationem, quam attulerat (quod incidere his solet, qui, manente adhuc pituitæ cursu, festinarunt) quamprimum discedere debet: nihil eo die vini assumere; cibi minus etiam, quam pridie. deinde cumpri-

mum ſatis pituita ſubſtitit, iterum ad uſum balnei redire.

Solet tamen evenire nonnunquam, ſive tempeſtatum vitio, ſive corporis, ut pluribus diebus neque dolor, neque inflammatio, & minime pituitæ curſus finiatur. Quod ubi incidit, jamque ipſa vetuſtate res matura eſt, ab his eiſdem auxilium petendum eſt, id eſt balneo ac vino. Hæc enim ut in recentibus malis aliena ſunt; quia concitare ea poſſunt, & accendere: ſic in veteribus, quæ nullis aliis auxiliis ceſſerunt, admodum efficacia eſſe conſuerunt. videlicet hic quoque, ut alibi*, cum ſecun-
19, 18. da vana fuerint, contrariis adjuvantibus. Sed ante tonderi ad cutem convenit: deinde in balneo aqua calida quamplurima caput atque oculos fovere: tum utrunque penicillo detergere, & ungere caput irino unguento: continereque in lectulo ſe; donec omnis calor, qui conceptus eſt, finiatur; deſinatque ſudor, qui neceſſario in capite collectus eſt. Tum ad idem cibi vinique genus veniendum eſt ſic, uti potiones meracæ ſint; obtegendumque caput, & quieſcendum. Sæpe enim poſthæc gravis
348, ſomnus, ſæpe ſudor, ſæpe alvi dejectio pi-
15. tuitæ curſum finit. Si levatum eſt malum
368, (quod aliquando ſerius fit) per plures
28. dies idem fieri oportet, donec ex toto ſanitas reſtituatur. Si diebus eiſdem alvus nihil reddit, ducenda eſt; quo magis ſuperiores partes leventur.

Nonnunquam autem ingens inflammatio

* Lib. 11. c. 9.

tio tanto impetu erumpit, ut oculos è sua sede propellat. πρόπτωσιν id, quoniam oculi procidunt, Græci appellant. His utique, si vires patiuntur, sanguinem mitti: si id
5 fieri non potest, alvum duci, longioremque inediam induci, necessarium est. Opus autem lenissimis medicamentis est. Ideoque Cleonis collyrio quidam, quod ex duo- 351,
bus ante positum est, utuntur. Sed opti- 27.
10 mum est Nilei: neque de ullo magis inter omnes authores convenit.

9. *Nilei collyrium, omnium optimum.*

Id habet nardi Indici, papaveris lachrymæ, singulorum P. *. gummi P. I. *. croci
15 P. II. *. foliorum rosæ recentium P. IV. *. quæ vel aqua pluviatili, vel vino levi subaustero coguntur. Neque alienum est, malicorium, vel sertulam campanam ex vino coquere, deinde conterere: aut myrrham
20 nigram cum rosæ foliis miscere: aut hyoscyami folia cum ovi vitello cocta: aut farinam cum acaciæ succo, vel passo, aut mulso. Quibus si folia quoque papaveris adjiciuntur, aliquanto valentiora sunt. Ho-
25 rum aliquo præparato, penicillo fovere oculos oportet, ex aqua calida expresso, in qua ante vel myrti vel rosæ folia decocta sint: deinde, ex illis aliquid imponi. Præter hæc, ab occipitio incisa cute, cucurbi-
30 tula adhibenda est.

Quod si per hæc restitutus oculus in sedem suam non est, eodemque modo prolapsus permanet, scire oportet, lumen esse amissum: deinde futurum, ut indurescat

is, aut in pus vertatur. Si suppuratio se ostendit, ab eo angulo, qui tempori propior est, incidi oculus debet; ut, effuso pure, inflammatio ac dolor finiatur, & intus tunicæ residant, quo minus fœda postea facies sit. Utendum deinde vel iisdem collyriis ex lacte aut ovo; vel croco, cui album ovi misceatur. At, si induruit, & sic emortuus est, ut ne in pus verteretur; quatenus fœde prominebit, excidendum erit sic, ut hamo summa tunica apprehendatur, atque infra id scalpellus incidat: tum eadem medicamenta erunt injicienda, donec omnis dolor finiatur. Iisdem medicamentis in eo quoque oculo utendum est, qui primum procidit, deinde per plura loca fissus est.

10. *De Carbunculis oculorum.* f

Solent etiam carbunculi ex inflammatione nasci, nonnunquam in ipsis oculis, nonnunquam in palpebris: & in his ipsis, modo ab interiore, modo ab exteriore parte. In hoc casu alvus ducenda est: cibus minuendus: lac potui dandum; ut acria, quæ læserunt, leniantur. Quod ad cataplasmata & medicamenta pertinet, his utendum, quæ adversus inflammationes proposita sunt. Atque hic quoque Nilei Collyrium optimum est. Si tamen carbunculus in exteriore palpebræ parte est, ad cataplasmata aptissimum est lini semen ex mulso coctum; aut, si id non est, tritici farina eodem modo cocta.

11. *De*

f Scribon. Larg. III. c. 25. Marcell. de Medic. C. VIII. Trallian. II, 7.

11. *De Pustulis oculorum.*

Pustulæ quoque ex inflammationibus interdum oriuntur. Quod si inter initia protinus incidit, magis etiam servanda
5 sunt, quæ de sanguine & quiete supra proposui; sin serius, quam ut sanguis mitti possit, alvus tamen ducenda est. Si id quoque aliqua res inhibet, utique victus ratio servanda est. Medicamentis autem hic quo-
10 que lenibus opus est; quale Nilei, quale Cleonis est.

12. *Philetis collyrium, ad pustulas oculorum.*

Id quoque, quod Philetis vocatur, huic aptum est. Habet enim myrrhæ, papaveris
15 lachrymæ, singulorum P. I. *. plumbi eloti, terræ samiæ, quæ ὑσγὴς vocatur, tragacanthæ, singulorum P. IV. *. stibii cocti †, amyli, singulorum P. VI. *. spodii eloti, cerussæ elotæ, singulorum P. VIII. *. quæ
20 aqua pluviatili excipiuntur. Usus collyrii, vel ex ovo, vel ex lacte est.

13. *De Ulceribus oculorum, & de ἀλφὶ λιβάνου collyrio.* *

Ex pustulis ulcera interdum fiunt; eaque
25 recentia æque lenibus medicamentis nutrienda sunt, & iisdem fere, quæ supræ in pustulis proposui. Fit quoque proprie ad hæc, quod ἀλφὶ λιβάνου vocatur. Habet æris combusti, & eloti, papaveris lachrymæ frictæ singulorum
30 P. I. *. spodii eloti, thuris, stibii combusti & eloti, myrrhæ, gummi, singulorum P. II. *.

14. *De Imminutione oculorum.*

Evenit etiam, ut oculi, vel ambo, vel

† Scribon. Largus Comp. XXIII. Rhodius in notis pag. 63. * Trallian. II, 5. Longè aliter describitur à Marcello de Medic. Cap. VIII. pag. 280. Eâdem paginâ paulo inferius aliud ejusdem nominis depromitur.

ſinguli, minores fiant, quam eſſe naturaliter debeant. Idque & acer pituitæ curſus in lippitudine efficit, & continuati fletus, & ictus parum bene curati. In his quoque iiſdem lenibus medicamentis ex muliebri 5 lacte utendum eſt: cibis vero his, qui maxime corpus alere, & implere conſuerunt: vitandaque omni modo cauſa, quæ lachrymas excitet, & cura domeſticorum. quo-
127,25. rum etiam, ſi quid forte incidit, ejus * no- 10 titiæ ſubtrahendum: atque acria quoque medicamenta, & acres cibi non alio magis nomine his nocent, quam quod lachrymas movent.

15. *De Pediculis palpebrarum.* g 15

Genus quoque vitii eſt, qui inter pilos palpebrarum pediculi naſcuntur. id φθειρίασιν Græci nominant. Quod cum ex malo corporis habitu fiat, raro non ultra procedit: ſed fere, tempore interpoſito, pi- 20 tuitæ curſus acerrimus ſequitur; exulceratiſque vehementer oculis, aciem quoque ipſam corrumpit.

His alvus ducenda eſt: caput ad cutem tondendum, diuque quotidie jejunis per- 25 fricandum. His, ambulationibus aliiſque exercitationibus diligenter utendum: gargarizandum ex mulſo, in quo nepeta & pinguis ficus decocta ſit: ſæpe in balneo multa calida aqua fovendum caput: vitan- 30 di acres cibi; lacte pingui vinoque utendum: bibendumque liberalius, quam edendum eſt. Medicamenta vero intus quidem lenia danda ſunt; ne quid acrioris pitu-

* Hippocr. de Dec. Orn. XI. 15. g Actuar. M. M. II, 7, & IV, 11. Aëtius Tetr. II. Serm. III, 65. Oribaſ. de Loc. Aff. IV, 32.

pituitæ concitent: ſuper ipſos vero pediculos alia, quæ necare eos, & prohibere, ne ſimiles naſcantur, poſſint. Ad idipſum ſpumæ nitri P. I. *. ſandarachæ P. I. *. uvæ
5 taminiæ, P. *. I. ſimul teruntur, adjicitur-que vetus oleum pari portione, atque acetum, donec eis mellis craſſitudo ſit.

16. *De Oculorum gravioribus morbis, qui ex inflammationibus oriuntur, & validioribus medicamentis curantur, & de Andreæ collyrio, & de* Δὶ ἀκρῶν.

Hactenus oculorum morbi, qui lenibus medicamentis nutriuntur. Genera deinde alia ſunt, quæ diverſam curationem deſi-
15 derant; fere ex inflammationibus nata, ſed finitis quoque his manentia. atque inprimis in quibuſdam perſeverat tenuis pituitæ curſus. Quibus alvus ab inferiore parte evocanda eſt, demendumque aliquid ex
20 cibo. Neque alienum eſt, illini frontem ex compoſitione Andreæ. Quæ habet gummi P. I. *. ceruſſæ, ſtibii, ſingulorum P. II. *. ſpumæ argenti coctæ & elotæ P. IV. *. ſed ea ſpuma ex aqua pluviatili coquitur; &
25 arida hæc medicamenta ex ſucco myrti conteruntur. His illita fronte, cataplaſma quoque ſuperinjiciendum ex farina, quæ frigida aqua coacta ſit, cuique aut acaciæ ſuccus, aut cupreſſus adjecta ſit. Curcubi-
30 tula quoque, inciſo vertice, recte accommodatur: aut ex temporibus ſanguis emittitur. Inungi vero eo debet, quod habet ſquamæ æris, papaveris lachrymæ, ſingulorum P. *. cervini cornu combuſti & elo-

ti, plumbi eloti, gummi, singulorum P. IV. *. thuris P. XII. Hoc vero collyrium quia cornu habet, ἀλὰ κέρας nominant. Quotiescunque non adjicio, quod genus humoris adjiciendum sit, aquam intelligi volo.

17. *Μεμιγμένον, Euelpidis collyrium.*

Ad idem Euelpidis, quod μεμιγμένον nominabat. in eo papaveris lachrymæ, & albi piperis, singulæ unciæ sunt, gummi libra, æris combusti P. I. *. Inter has autem curationes, post intermissionem aliquam, prosunt balneum & vinum. Cumque omnibus lippientibus vitandi cibi sint,
349, 7. qui extenuant; tum præcipue, quibus tenuis humor diu fertur. Quod si jam fastidium est eorum, quæ pituitam crassiorem reddunt, sicut in hoc genere materiæ maxime promptum est; confugiendum est ad ea, quæ, quia ventrem, corpus quoque adstringunt.

18. *De Oculorum ulceribus supercrescentibus, sordidis, cavis, veteribus.*

At ulcera, si cum inflammatione finita non sunt, aut supercrescentia, aut sordida, aut certe vetera esse consuerunt. Ex his supercrescentia collyrio, quod μεμιγμένον vocatur, optime reprimuntur. Sordida purgantur & eodem, & eo, quod Smilion nominatur.

19. *Smilion collyrium.*

Habet æruginis P. VI. *. gummi tantundem, ammoniaci, minii sinopici, singulo-

lorum P. XVI. ★. quæ quidam ex aqua; quidam, quo vehementiora ſint, ex aceto terunt.

20. *Phynon collyrium Euelpidis.*

5 Id quoque Euelpidis, quod Phynona appellabat, hic utile eſt: croci P. I. ★. papaveris lachrymæ, gummi, ſingulorum P. II. ★. æris combuſti & eloti, myrrhæ, ſingulorum P. IV. piperis albi P. VI. ★. Sed ante li-
10 tum, hoc ungendum eſt.

21. *Sphærion collyrium Euelpidis.*

Id quoque ejuſdem, quod Sphærion nominabat, eodem valet. Lapidis hæmatitis eloti P. II. ★. piperis grana ſex, cadmiæ
15 elotæ, myrrhæ, papaveris lachrymæ, ſingulorum P. III. ★. croci P. IV. ★. gummi P. VIII. ★. quæ cum vino aminæo conteruntur.

22. *Liquidum Euelpidis collyrium.*

20 Liquidum quoque medicamentum ad idem componebat. in quo erant hæc: æruginis P. ★. minii combuſti, atramenti ſutorii, cinnamomi, ſingulorum P. III, ★. croci, nardi, papaveris lachrymæ, ſingulorum
25 P. I. ★. myrrhæ P. II. *. æris combuſti P. III. *. cineris ex odoribus P. IV. *. piperis grana XV. Hæc ex vino auſtero teruntur; deinde cum paſſi tribus heminis decoquuntur, donec corpus unum ſit. Idque medi-
30 dicamentum vetuſtate efficacius fit.

23. *De cavis oculorum ulceribus.*

Cava vero ulcera commodiſſime implent ex his, quæ ſupra poſita ſunt, Sphærion, & id quod Philetis vocatur. Idem

Sphærion vetuſtis ulceribus & vix ad cicatricem venientibus optime ſuccurrit.

24. *Hermonis collyrium.*

Eſt etiam collyrium, quod cum ad plura valeat, plurimum tamen proficere in his ulceribus videtur. Refertur ad Hermonem authorem. Habet piperis longi p. I. z. *. albi p. *. cinnamomi, coſti, ſingulorum p. I. *. atramenti ſutorii, nardi, caſiæ, caſtorei, ſingulorum p. II. *. gallæ p. V. *. myrrhæ, croci, thuris, lycii, ceruſſæ, ſingulorum p. VIII. *. papaveris lachrymæ p. XII. *. aloes, æris combuſti, cadmiæ, ſingulorum p. XVI. *. acaciæ, ſtibii, gummi, ſingulorum p. XXV. *.

25. *De cicatricibus oculorum, quæ ex ulceribus factæ ſunt, & de Aſclepia, & Canopite, & Pyxino, collyriis.*

Factæ vero ex ulceribus cicatrices duobus vitiis periclitantur; ne aut cavæ, aut craſſæ ſint. Si cavæ ſunt, poteſt eas implere id, quod Sphærion vocari dixi; vel id, quod † Aſclepias nominatur. Habet hoc papaveris lachrymæ p. II. *. ſagapeni, opopanacis, ſingulorum p. III. *. æruginis p. IV. *. gummi p. VIII. *. piperis p. XII. *. cadmiæ elotæ, ceruſſæ, ſingulorum p. XVI. *. At, ſi craſſæ cicatrices ſunt, extenuat vel Smilion, vel Canopite collyrium, quod habet cinnamomi, acaciæ, ſingulorum p. I. *. cadmiæ elotæ, croci, myrrhæ, papaveris lachrymæ, gummi, ſingulorum p. II. *. piperis albi, thuris, ſingulorum p. III. *. æris combuſti p. IX. *. cum aqua pluviatili

† Marcell. de Medic. Lib. cap. 8. p. 266.

tili. Vel Euelpidis Pyxinum, quod ex his constat: salis fossilis p. IV. *. ammoniaci thymiamatis p. VIII. *. papaveris lachrymæ p. XII. *. cerussæ p. XV. *. piperis albi,
5 croci cilicii, singulorum p. LII. *. gummi p. XIII. *. cadmiæ elotæ p. IX. *. Maxime tamen tollere cicatricem videtur id, quod habet gummi p. III. *. æruginis p. I. *. crocomagmatis p. IV.

10 26. *De alio genere Inflammationis oculorum.*

Est etiam genus inflammationis, in qua, si cui tument ac distenduntur cum dolore oculi, sanguinem ex fronte mitti necessarium est: multaque aqua calida caput atque
15 oculos fovere: gargarizare ex lenticula, vel ex fici cremore: inungi acribus medicamentis, quæ supra comprehensa sunt; maximeque eo, quod Sphærion nominatur, 361.
quodque lapidem hæmatiten habet. Atque
20 alia quoque utilia sunt, quæ ad extenuandam aspritudinem fiunt; de qua protinus dicam.

Hæc autem inflammationem oculorum fere sequitur; interdum major, interdum
25 levior. Nonnunquam etiam ex aspritudine lippitudo fit, atque ipsam deinde aspritudinem auget, fitque ea in aliis brevis, in aliis longa, & quæ vix unquam finiatur.

30 In hoc genere valetudinis quidam crassas, durasque palpebras, & ficulneo folio, & asperato specillo, & interdum scalpello eradunt; versasque quotidie medicamentis suffricant. Quæ neque nisi in magna vetu-

vetuſtaque aſpritudine, neque ſæpe facienda ſunt. Nam melius eodem ratione victus & idoneis medicamentis pervenitur. Ergo exercitationibus utemur, & balneo frequentiore; multaque oculorum palpebras aqua calida fovebimus: cibi autem ſumendi ſunt acres & extenuantes.

27. † *Cæſarianum collyrium*

At medicamentum id, quod Cæſarianum vocatur, habet atramenti ſutorii p. I. *. miſyos p. *. piperis albi p. V. *. papaveris lachrymæ, gummi, ſingulorum p. II. *. cadmiæ lotæ p. III. *. ſtibii p. VI. *. Satiſque conſtat, hoc collyrium adverſus omne genus oculorum valetudinis idoneum eſſe; exceptis his, quæ lenibus nutriuntur.

28. *Hieracis collyrium.*

Id quoque, quod Hieracis nominatur, ad aſpritudinem poteſt. Habet myrrhæ p. I. *, ammoniaci thymiamatis p. II. *. æruginis raſæ p. IV. *. cum aqua pluviatili. Ad idem idoneum eſt etiam id, quod Canopite, & id quod Smilion vocatur, & id quod Pyxinum, & id quod Sphærion. Si autem compoſita medicamenta non adſunt, felle caprino, vel quam optimo melle ſatis commodo aſpritudo curatur.

29. *De arida lippitudine.*

Eſt etiam genus aridæ lippitudinis, quod ξηροφθαλμίαν h Græci appellant. Sub hoc neque tument, neque fluunt oculi, ſed rubent tantum, & cum dolore quodam fere levi ac prurigine graves ſunt, & palpebræ citra

† Fortè à Cæſare Auguſto ita dictum, ſi illud inde dictum, quod refert Marcell. de Med. c. 8. p. 266. h Actuar. M. M. II, 7. Ægineta. III, 22. Aëtius Tetr. II. Serm. III. c. 75, 77.

citra duritiem ullam noctu prægravi pituita inhærescunt: quantoque minor generi huic impetus, tanto finis minus expeditior est.

5 In hoc vitio multum ambulare, multum exerceri, lavari sæpe, ibique desudare, multaque fricatione uti necessarium est. Cibi neque qui implent, neque nimium acres, apti sunt, sed inter hos medii. Mane, ubi 10 concoxisse manifestum est, non est alienum ex sinapi gargarizare, tum deinde caput atque os diutius perfricare.

30. *Rhinion collyrium.*

Collyrium vero hoc aptissimum est, 15 quod Rhinion vocatur. Habet myrrhæ p. I. *. papaveris lachrymæ, acaciæ succi, piperis, gummi, singulorum p. I. *. lapidis hæmatitis, lapidis phrygii, lycii, lapidis scissilis, singulorum p. II. *. æris combu- 20 sti p. IV. *. Ac Pyxinum quoque eidem accommodatum est.

31. *De Scabris oculis.* i

Si vero scabri oculi sunt, quod maxime in angulis esse consuevit, potest prodesse 25 Rhinion, id quod supra positum est. Potest similiter prodesse id, quod habet æruginis rasæ, piperis longi, papaveris lachrymæ, singulorum p. II. *. piperis albi, gummi, singulorum p. IV. *. cadmiæ lotæ, 30 cerussæ, singulorum p. VI. *. Nullum tamen melius est, quam Euelpidis, quod βασιλικὸν nominabat. Habet papaveris lachrymæ, cerussæ, lapidis Asii, singulorum p. II. *. gummi p. XIII. *. piperis albi p. IV. *. croci

i Aëtius Tetr. II, Serm. III, c. 76.

croci p. vi. *. psorici p. xiii. *. Nulla autem per se materia est, quæ Psoricum nominetur; sed chalcitidis aliquid, & cadmiæ dimidio plus ex aceto simul conteruntur, idque in vas fictile inditum, & contectum ficulneis foliis sub terra reponitur diebus viginti, & rursus sublatum teritur, & sic appellatur psoricum. Verum de basilico quoque collyrio convenit, ad omnes affectus oculorum id esse idoneum, qui non lenibus medicamentis curantur.

At, ubi non sunt medicamenta composita, scabros angulos lævant & mel & vinum. Succurritque & his & aridæ lippitudini, si quis panem ex vino subactum super oculum imponit. Nam, cum fere sit humor aliquis, qui modo ipsum oculum, modo angulos, aut palpebras exasperat, sic &, si quid prodit humoris, extrahitur; &, si quid juxta est, repellitur.

32. *De Caligine oculorum.*

Caligare vero oculi nonnunquam ex lippitudine, nonnunquam etiam sine hac, propter senectutem, imbecillitatemve aliam, consueverunt. Si ex reliquiis lippitudinis id vitium est, adjuvat collyrium, quod Asclepias nominatur. Adjuvat & id,
362, 23. quod ex crocomagmate fit.

33. Διὰ κρόκου *collyrium.* k

Proprie etiam ad id componitur, quod διὰ κρόκου vocant. Habet piperis p. i. *. croci cilicii, papaveris lachrymæ, cerussæ, singulorum p. ii. *. psorici, gummi, singulorum p. iv. *.

34. *De*

k Trallian. II. 1.

34. *De Caligine propter senectutem, aut aliam imbecillitatem.* l

At, si ex senectute aliave imbecillitate id est, recte inungi potest, & melle quam optimo, & cyprino, & oleo vetere. Commodissimum tamen est, balsami partem unam, & olei veteris, aut ciprini partes duas, mellis quam acerrimi partes tres miscere. Utilia quoque huic medicamenta sunt, quæ ad caliginem proxime, quæque ad extenuandas cicatrices supra comprehensa sunt. 362.

Cuicunque vero oculi caligabunt, huic opus erit multa ambulatione, atque exercitatione, frequenti balneo, ubi totum quidem corpus perfricandum est, præcipue tamen caput ex irino, donec insudet; velandumque postea, nec detegendum, antequam sudor & calor domi conquierint. Tum cibis utendum acribus, & extenuantibus: interpositisque aliquibus diebus, ex sinapi gargarizandum.

35. *De Suffusione oculorum.* m

Suffusio quoque, quam Græci ὑπόχυσιν nominant, interdum oculi pupillæ, qua cernit, se opponit. Quod si inveteraverit, manu curandum est. Inter initia nonnunquam certis observationibus discutitur. Sanguinem ex fronte vel naribus mittere; 348, 29. in temporibus venas adurere; gargarizando pituitam evocare; suffumigare; oculos acribus medicamentis inungere, expedit. Victus optimus est, qui pituitam extenuat.

36. *De resolutione oculorum.*

At ne resolutio quidem oculorum (quam

l Oribas. de Loc. Affect. IV, 16. m Actuar. M.M. II, 7. IV, 11. Aëtius Tetr. II, Serm. III, 49. Æginet. III, 22.

(quam παράλυσιν Græci nominant) alio victus modo, vel aliis medicamentis curanda est. Exposuisse tantum genus vitii satis est. Igitur interdum evenit, modo in uno oculo, modo in utroque, aut ex ictu aliquo, aut ex morbo comitiali, aut ex distentione nervorum, qua vehementer ipse oculus convulsus est, ut is neque quoquam intendi possit, neque omnino consistat; sed huc illucve sine ratione moveatur, ideoque ne conspectum quidem rerum præstet.

37. *De Mydriasi oculorum.* n

Non multum ab hoc malo distat id, quod μυδρίασιν Græci vocant. Pupilla diffunditur & dilatatur, aciesque ejus hebescit, ac pene caligat. Difficillime genus id imbecillitatis eliditur. In utraque vero, id est paralysi & mydriasi, pugnandum est per
366, eadem omnia, quæ in caligine oculorum
21. præcepta sunt paucis tantum mutatis: siquidem ad caput irino interdum acetum, interdum nitrum adjiciendum est; oculos vero melle inungi satis est. Quidam in posteriore vitio calidis aquis usi relevatique: quidam sine ulla manifesta causa subito obcæcati sunt. Ex quibus nonnulli, cum aliquandiu nihil vidissent, repentina * profusione alvi, lumen receperunt. Quo mi-
69, 21. nus alienum videtur, & recenti re & inter-
354, posito tempore, medicamentis quoque mo-
27. liri dejectiones, quæ omnem noxiam materiam in inferiora depellant.

38. *De imbecillitate oculorum.*

Præter hæc imbecillitas oculorum est, ex

n Coel. Aurel. II, 1. p. 344. Actuar. M. M. II, 7. & IV, 11. Æginet. III, 22. * Aph. VI, 17.

ex qua quidem interdiu ſatis, o noctu nihil cernunt. quod in fœminam bene reſpondentibus menſtruis non cadit. Sed ſic laborantes inungi oportet ſanguine jocinoris
5 (maxime hircini; ſin minus, caprini) ubi id aſſum coquitur, excepto: atque edi quoque ipſum jecur debet. Licet tamen etiam iiſdem medicamentis non inutiliter uti, quæ vel cicatrices, vel aſpritudinem exte-
10 nuant. Quidam contrito ſemine portulacæ mel adjiciunt eatenus, ne id ex ſpecillo diſtillet, eoque inungunt. Utendum vero eſt exercitationibus, balneo, & fricationibus.

15 39. *Ad Oculos, qui extrinſecus offenduntur, & ſanguine ſuffuſi ſunt.*

Et hæc quidem in ipſis corporibus oriuntur. Extrinſecus vero interdum ſic ictus oculum lædit, ut ſanguis in eo ſuffun-
20 datur. Huic nihil commodius eſt, quam ſanguine vel columbæ, p vel palumbæ, vel hirundinis inungere. Neque id ſine cauſa fit; cum harum acies extrinſecus læſa, interpoſito tempore in antiquum ſtatum re-
25 deat, celerrimeque hirundinis. Unde etiam locus fabulæ factus eſt, per parentes id herba reſtitui, quod per ſe ſaneſcit. Eorum ergo ſanguis noſtros quoque oculos ab externo caſu commodiſſime tuetur, hoc or-
30 dine, ut ſit hirundinis optimus, deinde palumbæ, minimum efficax columbæ, & ſibi ipſi, & nobis.

Supra percuſſum vero oculum, ad inflammationem leniendam, non eſt alienum

o νυκτάλωπας vocant Æginet. III, 21. Actuar. M. M. II, 7. IV, 11. Trallian. II, 6. Aëtius Tetr. II. Serm. III, 46. p Æginet. III, 22.

imponere etiam cataplasmata. Sed sal armeniacus, vel quilibet alius quam optime teri debet, sic, ut ei paulatim oleum adjiciatur, donec crassitudo strigmenti fiat. Id deinde miscendum est cum hordeacea farina, quæ ex mulso decocta sit. Facile autem, recognitis omnibus, quæ medici quoque prodiderunt, apparere cuilibet potest, vix ullum ex iis, quæ supra comprehensa sunt, oculi vitium esse, quod non simplicibus quoque, & promptis remediis subinde removeri possit.

CAP. VII.

De aurium morbis. q

HACTENUS in oculis ea reperiuntur, in quibus medicamenta plurimum possunt: ideoque ad aures transeundum est; quarum usum proximum à luminibus natura nobis dedit. Sed in his aliquanto majus periculum est. nam vitia oculorum intra ipsos nocent: aurium inflammationes doloresque, interdum etiam ad dementiam mortemque præcipitant. Quo magis inter initia protinus succurrendum est, ne majori periculo locus sit.

Ergo, ubi primum dolorem aliquis sensit, abstinere & continere se debet. Postero die, si vehementius malum est, caput tondere, idque irino unguento calido perungere, & operire. At magnus cum febre vigiliaque dolor exigit, ut sanguis quoque mittatur. Si id aliquæ causæ prohibent, alvus solvenda est. Cataplasmata quoque calida,

q Seren. Sammon. XII. Æginet. III, 23. Trallian. III, 1, Actuar. M. M. II, 6. IV, 10 Cœl. Aurelian. Tardar. Pass. L. II. c. 3.

calida, ſubinde mutata, proficiunt; ſive
fœni græci, ſive lini, ſive alia farina ex
mulſo decocta. Recte etiam ſubinde admo-
ventur ſpongiæ, ex aqua calida expreſſæ.
5 Tum, levato dolore, ceratum circumdari de-
bet ex irino, aut cyprino factum. In quibuſ-
dam tamen melius, quod ex roſa eſt, proficit.
Si vehemens inflammatio ſomnum ex toto
prohibet, adjici cataplaſmati debent pa-
10 paveris cortices fricti atque contriti ſic, ut
ex his pars dimidia ſit; eaque tum ſimul ex
paſſo vel mulſo decoquuntur. In aurem ve-
ro infundere aliquod medicamentum opor-
tet: quod ſemper ante * tepefieri convenit,
15 commodiſſimeque per † ſtrigilem inſtillatur.
ubi auris repleta eſt, ſuper lana mollis ad-
denda eſt, quæ humorem intus contineat.
Et hæc quidem communia ſunt.

Medicamentum vero eſt & roſæ, & ra-
20 dicum arundinum ſuccus, & oleum, in quo
lumbrici cocti ſunt, & humor ex amaris nu-
cibus, aut ex nucleo mali perſici expreſſus.
Compoſita vero ad inflammationem dolo-
remque leniendum hæc fere ſunt: caſto-
25 rei, papaveris lachrymæ, pares portiones
conteruntur, deinde adjicitur his paſſum.
Vel papaveris lachrymæ, croci, myrrhæ
par modus ſic teritur, ut invicem modo
roſa, modo paſſum inſtilletur. Vel id, quod
30 amarum in ‡ Ægyptia faba eſt, conteritur,
roſa adjecta. Quibus myrrhæ quoque pau-
lulum à quibuſdam miſcetur, vel papaveris
lachrymæ, aut thus cum muliebri lacte, vel
amararum nucum cum roſa ſuccus. Vel ca-

* Plin. de Re Med. L. 1. c. 9. † Formam exhibet Mercurial. in Art. Gymnaſt. ‡ Marcell. p. 284.

ſtorei, myrrhæ, papaveris lachrymæ pa-
res portiones cum paſſo. Vel croci p. I. *.
myrrhæ, aluminis ſciſſilis, ſingulorum p.
III. *. quibus, cum teruntur, paulatim
miſcentur paſſi cyathi tres, mellis minus 5
cyatho. Idque ex primis medicamentis eſt.
Vel papaveris lachryma ex aceto. Licet
etiam compoſitione uti Themiſonis; quæ
habet caſtorei, opopanacis, papaveris la-
chrymæ ex aceto, ſingulorum p. II. *. 10
ſpumæ nitri p. IV. *. quæ contrita paſſo
excipiuntur, donec cerati craſſitudinem
habeant; atque ita reponuntur. Ubi uſus
requirit, rurſus id medicamentum, adje-
cto paſſo, piſtillo teritur. Illud perpetuum 15
eſt, quotieſcunque craſſius medicamentum
eſt, quam ut in aurem inſtillari poſſit, ad-
jiciendum eum eſſe humorem, ex quo id
componi debet, donec ſatis liquidum ſit.

2. *De Pure & malo odore aurium* r. 20

Si vero pus quoque aures habent, recte
lycium per ſe infunditur; aut irinum un-
guentum; aut porri ſuccus cum melle; aut
centaureæ ſuccus cum paſſo; aut ſuccus
mali punici in ipſius cortice tepefactus, 25
adjecta myrrhæ exigua parte. Recte etiam
miſcentur myrrhæ, quam ϛακτὴν cogno-
minant, p. I. *. croci tantundum, nuces
amaræ XXV. mellis ſeſquicyathus. quæ
contrita, cum utendum eſt, in cortice ma- 30
li punici tepefiant. Ea quoque medica-
menta, quæ oris exulcerati cauſa compo-
nuntur, æque ulcera aurium ſanant. Quæ
ſi vetuſtiora ſunt, & multa ſanies fluit, a-
pta

r Æginet. III, 23. Oribaſ. de Loc. Affect. IV, 37. Aëtius Tetr. II. Serm. II. c. 83. Plin. de Re Medic. L. I. c. 11.

pta compoſitio eſt, quæ ad authorem Eraſiſtratum refertur. habet piperis, croci, ſingulorum, P. I. *. myrrhæ, miſy cocti, ſingulorum P. II. *. æris combuſti P. II. *.
5 hæc ex vino teruntur: deinde ubi inaruerunt, adjiciuntur paſſi heminæ tres, & ſimul incoquuntur. Cum vero utendum eſt, adjicitur his mel & vinum. Eſt etiam Ptolemæi chirurgi medicamentum, quod ha-
10 bet lentiſci, gallæ, ſingulorum P, I. *. omphacii P. I. *. ſuccum punici mali. Eſt & Menophili validum admodum, quod ex his conſtat: piperis longi P. I. *. caſtorei P. II. *. myrrhæ, croci, papaveris lachrymæ,
15 nardi Syriaci, thuris, malicorii, ex Ægyptia faba partis interioris, nucum amararum, mellis quam optimi, ſingulorum P. IV. *. Quibus, dum conteruntur, adjicitur acetum quam acerrimum, donec craſſitu-
20 do in his paſſi fiat. Eſt & Cratonis: cinnamomi, caſſiæ, ſingulorum P. I. *. nardi, lycii myrrhæ, ſingulorum P. I. *. aloes P. II. *. mellis cyathi tres, vini ſextarius. Ex quibus lycium cum vino decoquitur; dein-
25 de his alia miſcentur. At ſi multum puris, maluſque odor eſt, æruginis raſæ, thuris, ſingulorum P. II. *. mellis cyathi duo, aceti quatuor ſimul incoquuntur. ubi utendum eſt, dulce vinum miſcetur. Aut
30 aluminis ſciſſilis, papaveris lachrymæ, acaciæ ſucci par pondus miſcetur, hiſque adjicitur hyoſcyami ſucci dimidio minor, quam unius ex ſuperioribus, portio; eaque trita ex vino diluuntur. Per ſe quo-

que hyoſcyami ſuccus ſatis proficit.

3. [s] *Compoſitiones ad omnia aurium vitia.*

Commune vero auxilium adverſus omnes aurium caſus, jamque uſu comprobatum Aſclepiades compoſuit. In eo ſunt cinnamoni, caſiæ, ſingulorum p. I. *. floris junci rotundi, caſtorei, piperis albi & longi, amomi, myrobalani, ſingulorum ſcrupuli duo, thuris maſculi, nardi Syriaci, myrrhæ pinguis, croci, ſpumæ nitri, ſingulorum p. II. *. Quæ ſeparatim contrita, rurſus mixta, ex aceto conteruntur; atque ita condita, ubi utendum eſt, aceto diluuntur. Eodem modo commune auxilium auribus laborantibus eſt Polybi ſphragis ex dulci vino liquata. Quæ compoſitio priori
268, 28. libro continetur.

Quod ſi & ſanies profluit, & tumor eſt, non alienum eſt, mixto vino per oricularium clyſterem eluere; & tum infundere vinum auſterum cum roſa mixtum, cui ſpodii paululum ſit adjectum, aut lycium cum lacte, aut herbæ ſanguinalis ſuccum cum roſa, aut mali punici ſuccum cum exigua parte myrrhæ.

4. *De Ulcere ſordido aurium.*

Si ſordida quoque ulcera ſunt, melius mulſo eluuntur; & tum aliquod ex his, quæ ſupra ſcripta ſunt, quod mel habeat, infunditur. Si magis pus profluit, & caput utique tondendum, & multa calida aqua perfundendum, & gargarizandum; & uſque ad laſſitudinem ambulandum, & cibo modico utendum eſt. Si cruor quoque ex ulceribus

s Scribon. Larg. c. V. Marcell. Empi. Cap. 9.

ceribus apparet, lycium cum lacte debet infundi; vel aqua, in qua rosa decocta sit, succo aut herbæ sanguinalis, aut acaciæ adjecto.

5 Quod si super ulcera caro t increvit, eaque mali odoris, & sanguinem fundit, aqua tepida elui debet; tum infundi id, quod ex thure & ærugine, & aceto, & melle fit, aut mel cum ærugine incoctum. Squama 10 quoque æris cum sandaracha contrita per fistulam recte instillatur.

5. De Vermibus aurium. u

Ubi vero vermes orti sunt, si juxta sunt, protrahendi oriculario specillo sunt: si 15 longius, medicamentis enecandi; cavendumque, ne postea nascantur. Ad utrunque proficit album veratrum cum aceto contritum. Elui quoque aurem oportet vino, in quo marrubium decoctum sit. Sic 20 emortui vermes in primam auris partem prolabuntur, unde facillime educi possunt.

6. Ad Compressa aurium foramina.

Si foramen auris compressum est, & intus crassa sanies subest, mel quam optimum 25 indendum est. Si id parum proficit, mellis cyatho & dimidio, æruginis rasæ P. II. *. adjiciendum est, incoquendumque, & eo utendum. Iris quoque cum melle ad idem proficit. Item mellis & rosæ scrupuli duo. 30 Item galbani P. II. *. myrrhæ cum melle, & fellis taurini, singulorum P. II. *. vini quantum satis est ad myrrham diluendam.

7. Ad Gravem auditum. x

Ubi vero gravius aliquis audire cœpit

t Aëtius Tetr. II. Serm. II. c. 84. u Aëtius Tetr. II. Serm. II. c. 85. de Locis Affect. IV, 40. x Aëtius Tetr. II. Serm. II. c. 79. Plin. de Re Medic. L. I. c. 12.

(quod maxime post longos capitis dolores evenire consuevit) in primis aurem ipsam considerare oportet. Apparebit enim aut crusta, qualis super ulcera innascitur, aut sordium coitus. Si crusta est, infundendum est aut oleum calidum, aut cum melle ærugo, vel porri succus, aut cum mulso nitri paulum. Atque, ubi crusta ex auricula procidit, eluenda est aqua tepida; quo facilius ea per se diducta oricularia specillo protrahat. Si sordes eæque molles sunt, eodem specillo eximendæ sunt. At, si duræ sunt, acetum & cum eo nitri paululum injiciendum est; cumque emollitæ sunt, eodem modo elui aurem, purgarique oportet. Quod si capitis gravitas manet, attondendum idem; & leniter, sed diu perfricandum est, adjecto vel irino vel laureo oleo, sic ut utrilibet paululum aceti misceatur: tum diu ambulandum, leniterque post unctionem aqua calida caput fovendum: cibisque utendum ex imbecillissima & media materia; magisque assumendæ dilutæ potiones: nonnunquam gargarizandum est *. Infundendum autem in aurem castoreum cum aceto & laureo oleo & succo radiculæ corticis: aut cucumeris agrestis succus, adjectis rosæ foliis contritis. Immaturæ quoque uvæ succus cum rosa instillatus, adversus surditatem satis proficit.

8. *De Sonitu aurium.*

Aliud vitii genus est, ubi aures intra se ipsæ sonant. Atque hoc quoque fit, ne exter-

* Aceto scil. Marcellus de Medic. p. 287. y Actuar. M. M. II, 6. IV, 10. Aëtius Tetr. II, Serm. II, c. 77. Trall. III, 3.

ternum ſonum accipiant. Leviſſimum eſt, ubi id ex gravedine eſt: pejus, ubi ex morbo, capitiſve longis doloribus incidit: peſſimum, ubi, magnis morbis venientibus, maximeque comitiali, provenit. Si ex gravedine eſt, purgare aurem oportet, & ſpiritum continere, donec inde humor aliquis exſpumet. Si ex morbo vel capitis dolore, quod ad exercitationem, fricationem, perfuſionem, gargarizationemque pertinet, eadem facienda ſunt; cibis non utendum niſi extenuantibus: in aurem dandus radiculæ ſuccus cum roſa, vel cum ſucco radicis ex cucumere agreſti, vel caſtoreum ex aceto, & laureo oleo. Veratrum quoque cum aceto conteritur, deinde melle cocto excipitur, & deinde collyrium factum in aurem demittitur. Si ſine his cœpit, ideoque novo metu terret, in aurem dari debet caſtoreum cum aceto, vel irino, vel laureo oleo; aut huic miſtum caſtoreum cum ſucco nucum amararum; aut myrrha & nitrum cum roſa & aceto. Plus tamen in hoc quoque proficit victus ratio: eademque facienda ſunt, quæ ſupra comprehendi, cum majore quoque diligentia: & præterea, donec is ſonus finiatur, à vino abſtinendum.

Quod ſi ſimul & ſonus eſt, & inflammatio, laureum oleum conjeciſſe abunde eſt, aut id, quod ex amaris nucibus exprimitur; quibus quidam vel caſtoreum, vel myrrham miſcent.

9. *Ad ea, quæ in aurem inciderunt, extrahenda.* z

Solet etiam interdum in aurem aliquid incidere, ut calculus, aliquodve animal. Si pulex intus est, compellendum eo lanæ paululum est; quo ipse si subit, & simul extrahitur. Si non est secutus, aliudve animal est, specillum lana involutum in resinam quam glutinosissimam, maximeque terebinthinam demittendum, idque in aurem injiciendum, ibique vertendum est. utique enim comprehendet & eximet. Sin aliquid exanime est, specillo oricularia protrahendum est, aut hamulo retuso paululum recurvato. Si ista nihil proficiunt, potest eodem modo resina protrahi. Sternutamenta quoque admota id commode elidunt, aut oricularia clystere aqua vehementer intus compulsa. Tabula quoque collocatur media, inhærens capitibus utrinque pendentibus, superque eam homo deligatur in id latus versus, cujus auris eo modo laborat, sic ut extra tabulam non emineat: tum malleo caput tabulæ, quod à pedibus est, feritur; atque ita concussa aure, id quod inest, excidit.

CAP. VIII.

De Narium morbis. a

NARES vero exulceratas fovere oportet vapore aquæ calidæ Id & * spongia expressa atque admota fit, & subjecto vase oris angusti, calida aqua repleto. Post id fomentum, illinenda ulcera sunt, aut plumbi recremento, aut cerussa,

z Aëtius Tetr. II, Serm. II, c. 87. a Trallian. III, 8. Actuar. M. M. VI, 12. Aëtius Tetr. II, Serm. II, c. 90.
* Marcell. de Medic. C. x. pag. 288.

ruſſa, aut argenti ſpuma. cum quodlibet horum aliquis conterit, ei, dum teritur, invicem vinum & oleum myrteum adjiciat donec mellis craſſitudinem fecerit. Sin autem ea
5 ulcera circa os ſunt, pluresque cruſtas & odorem fœdum habent, quod genus Græci b ὄζαιναν appellant; ſciri quidem debet, vix ei 442,
malo poſſe ſuccurri. Nihilominus tamen hæc 16.
tentari poſſunt; ut caput ad cutem tondea-
10 tur, aſſidueque vehementer perfricetur, multaque calida aqua perfundatur: multa eidem ambulatio ſit; cibus modicus, neque acer, neque valentiſſimus. Tum in narem ipſam mel cum exiguo modo reſinæ terebinthinæ
15 conjiciatur (quod ſpecillo quoque involuto lana fit) attrahaturque ſpiritu is ſuccus, donec in ore guſtus ejus ſentiatur. Sub his enim cruſtæ reſolvuntur, quæ tum per ſternutamenta elidi debent. Puris ulceri-
20 bus vapor aquæ calidæ ſubjiciendus eſt: deinde adhibendum aut lycium ex vino dilutum, aut amurca, aut omphacium, aut menthæ, aut marrubii ſuccus; aut atramentum ſutorium, quod candefactum,
25 deinde contritum ſit; aut interior ſcillæ pars contrita; ſic ut horum cuilibet mel adjiciatur. Cujus in cæteris admodum exigua pars eſſe debet; in atramento ſutorio tanta, ut ea miſtura liquida ſit; cum ſcilla
30 utique pars major; involvendumque lana ſpecillum eſt, & in eo medicamentum tingendum, eoque ulcera implenda ſunt. Rurſuſque linamentum involutum & oblon-

b Oribaſ. de Loc. affect. IV, 45. Aëtius Tetrab. II, Serm. II, 91. Marcellus de Medic. Cap. x. *Odorem gravem* vertit. Vide H. F. ab Aquapendente Oper. Chir. P. I, c. 26.

longum eodem medicamento illinendum, demittendumque in narem, & ab inferiore parte leniter deligandum. Idque per hiemem & ver bis die; per æstatem & autumnum, ter fieri debet. 5

2. *De Carnosis carunculis narium.*

Interdum vero in naribus carunculæ quædam similes muliebribus mammis nascuntur, hæque imis partibus, quæ cartilaginosæ sunt, inhærent. Has curare oportet medicamentis adurentibus; sub quibus ex toto consumuntur. Πογώτης c vero est caruncula, modo alba, modo subrubra, quæ narium ossibus inhæret; & modo ad labra tendens narem implet, modo retro per id foramen, quo spiritus à naribus ad fauces descendit, adeo increscit, ut post uvam conspici possit; strangulatque hominem, maxime austro aut euro flante; fereque mollis est, raro dura; eaque magis spiritum impedit, & nares dilatat; fereque καρκινώδης est, itaque attingi non debet. Illud aliud genus fere quidem ferro curatur; interdum tamen inarescit, si addita in narem per linamentum aut penicillum ea compositio est, quæ habet minii sinopici, chalcitidis, calcis, sandarachæ, singulorum P. I. *. atramenti sutorii P. II. *.

441, 30. 10 15 20 25

CAP. IX.

d *De Dentium dolore.*

IN dentium autem dolore, qui ipse quoque maximis tormentis annumerari potest, vinum ex toto circumcidendum est;

30

c Æginet. III, 24. VI, 25. Actuar. M. M. II, 8. Aëtius Tetrab. II. Serm. II. c. 92. d Trallian. III, 10. Cœl. Aurelian. Morb. Chron. II, 4.

est: cibo quoque primo abstinendum, deinde eo modico mollique utendum, ne mandentis dentes irritet; tum extrinsecus admovendus per spongiam vapor aquæ calidæ; imponendumque ceratum ex cyprino aut irino factum, lanaque id comprehendendum, caputque velandum est. Quod si gravior dolor est, utiliter & alvus ducitur, & calida cataplasmata super maxillam injiciuntur, & ore humor calidus cum medicamentis aliquibus continetur, sæpiusque mutatur. Cujus rei causa & * quinquefolii radix in vino mixto coquitur; & hyoscyami radix vel in posca, vel in vino mixto coquitur sic, ut paululum his salis adjiciatur; & papaveris non nimium aridi cortices, & mandragoræ radix, eodem modo. Sed in his tribus utique vitandum est, ne, quod haustum erit, devoretur. Ex populo quoque alba cortex radicis in hunc usum in vino mixto recte coquitur, aut in aceto cornu cervini ramentum & nepeta cum teda ac ficu pingui: item ficus pinguis vel in mulso, vel in aceto & melle; ex quibus cum ficus discocta est, is humor percolatur. † Specillum quoque lana involutum in calidum oleum demittitur, eoque ipse dens fovetur. Quinetiam quædam quasi cataplasmata in dentem ipsum induntur. in quem usum ex malo punico acido atque arido malicorii pars interior cum pari portione & gallæ & pinei cortices conteritur, misceturque his minium; eaque contrita aqua pluviatili coguntur: aut panacis, papaveris

* Marcell. de Medic. C. XII. p. 293. 297.

† Aurifcalpium dicit Marcell. de Medic. Cap. XII. p. 293.

paveris lachrymæ, peucedani, uvæ taminiæ
ſine ſeminibus pares portiones conteruntur: aut galbani partes tres, papaveris lachrymæ pars quarta. Quicquid dentibus admotum eſt, nihilo minus ſupra maxillam ceratum (quale ſupra poſui) eſſe debet lana obtectum. Quidam etiam myrrhæ, cardamomi, ſingulorum p. I.*. croci, pyrethri, ficorum, piperis, ſingulorum p. IV. *. ſinapis p. VIII. *. contrita linteolo illinunt, imponuntque in humero partis ejus, qua dens dolet; ſi is ſuperior eſt, à ſcapulis; ſi inferior, à pectore: idque dolorem levat; &, cum levavit, protinus ſubmovendum eſt.

Si vero exeſus [e] eſt dens, feſtinare ad eximendum eum, niſi res coegit, † non eſt neceſſe: ſed tum omnibus fomentis, quæ ſupra poſita ſunt, adjiciendæ quædam valentiores compoſitiones ſunt, quæ dolorem levant. quales hæ ſunt, quæ habent papaveris lachrymæ p. I. *. piperis p. II. *. ſoreos p. X. *. quæ contrita galbano excipiuntur, idque circundatur: aut Menemachi, maxime ad maxillares dentes; in qua ſunt, croci p. I. *. cardamomi, thuris fuliginis, ficorum, piperis, pyrethri, ſingulorum p. IV. *. ſinapis p. VIII. *. Quidam autem miſcent pyrethri, piperis, elaterii, ſingulorum p. I. *. aluminis ſciſſilis, papaveris lachrymæ, uvæ taminiæ, ſulphuris ignem non experti, bituminis, lauri baccarum, ſinapis, ſingulorum p. II. *. Quod ſi dolor eximi eum cogit, piperis ſemen cortice liberatum, & eodem

e Oribaſ. de Loc. Affect. IV. 58. Aëtius Tetrab. II. Serm. IV, c. 33. 34. † Ita ſentit Marcellus de Medic. Cap. XII, p. 293.

dem modo bacca * hederæ conjecta in ejus foramen, dentem findit, isque per testas excidet. Plani quoque piscis (quem nos pastinacam, Græci τρυγόνα vocant) aculeus tor-
5 retur, deinde conteritur, resinaque excipitur, quæ denti circundata hunc solvit. Alumen quoque scissile in foramen conjectum dentum citat. Sed id tamen involutum in lanula demitti commodius est; quia
10 sic & dentem servat, & dolorem levat. Hæc à Medicis accepta sunt: sed agrestium 324.
experimento cognitum est, cum dens do- 18.
luerit, herbam † mentastrum cum suis radicibus evelli debere, & in pelvem mitti, su-
15 praque aquam infundi, collocarique juxta sedentem hominem undique veste contectum; tum in pelvem candentes silices demitti, sic, ut aqua tegantur, hominemque eum hiante ore vaporem excipere, ut su-
20 pra dictum est, undique inclusum. Nam & sudor plurimus sequitur, & per os continens pituita defluit; idque longiorem, sæpe annuam valetudinem bonam præstat.

CAP. X.

25 *De Tonsillis.* a 445.

SI vero tonsillæ sine exulceratione per inflammationem intumescunt, caput quoque velandum est, & extrinsecus is
30 locus vapore calido fovendus; multa ambulatione utendum; caput in lecto sublime habendum; gargarizandumque reprimentibus medicamentis. Radix quoque ea, quam dulcem appellant, contusa & in passo mul-

* Marcell. de Medic. Cap. XII. p. 296. † Idem eodem cap. p. 293. a Oribas. de Loc. Affect. IV, 70.

mulſove decocta, idem præſtat. Leniterque quibuſdam medicamentis eas illini non alienum eſt; quæ hoc modo fiunt. Ex malo b punico dulci ſuccus exprimitur, & ejus ſextarius ad lenem ignem decoquitur, donec ei mellis craſſitudo ſit; tum croci, myrrhæ, aluminis ſciſſilis, ſingulorum P. II. *. per ſe conteruntur, paulatimque his adjiciuntur vini lenis cyathi duo, mellis unus; deinde priori ſucco iſta miſcentur, & rurſus leniter incoquuntur: aut ejuſdem ſucci ſextarius eodem modo coquitur, atque eadem ratione trita hæc adjiciuntur; nardi P. *. omphacii P. I. *. cinnamomi, myrrhæ, caſiæ, ſingulorum P. I. *. Eadem autem hæc & auribus & naribus purulentis accommodata ſunt. Cibus in hac quoque valetudine lenis eſſe debet, ne exaſperet.

Quod ſi tanta inflammatio eſt, ut ſpiritum impediat, in lecto conquieſcendum; cibo abſtinendum, neque aſſumendum quicquam præter aquam calidam eſt: alvus quoque ducenda eſt: gargarizandumque ex fico & mulſo: illinendumque mel cum omphacio. extrinſecus admovendus, ſed aliquanto diutius, vapor calidus, donec ea ſuppurent, & per ſe aperiantur. Si pure ſubſtante non rumpuntur hi tumores, incidendi ſunt. deinde mulſo calido gargarizandum.

At, ſi modicus quidem tumor, ſed exulceratio eſt, furfurum cremori ad gargarizandum paulum mellis adjiciendum eſt, illi-

b Oribaſ. de Loc. Affect. IV, 73. Æginet. III 26.

illinendaque ulcera hoc medicamento: passi quam dulcissimi tres heminæ ad unam coquuntur; tum adjicitur thuris p. I. *. croci, myrrhæ, singulorum, p. *. iterum-
5 que omnia fervescunt. Ubi pura ulcera sunt, eodem furfurum cremore, vel lacte gargarizandum est. Atque hic quoque cibis lenibus opus est; quibus adjici dulce vinum potest.
10

CAP. XI.

De Oris Ulceribus. a

ULCERA autem oris, si cum inflammatione sunt, & parum pura ac rubicun-
15 da sunt, optime his medicamentis curantur, quæ supra posita ex malis punicis fiunt. Continendusque sæpe ore reprimens cremor est, cui paulum mellis sit adjectum: utendumque ambulationibus,
20 & non acri cibo. Cum vero pura ulcera esse cœperunt, lenis humor, interdum etiam quam optima aqua ore continenda est. Prodestque assumtum purum vinum, pleniorque cibus, dum acribus, vacet: in-
25 spergique ulcera debent alumine scissili, cui dimidio plus gallæ immaturæ sit adjectum.

Si jam crustas habent, quales in adustis esse consuerunt, adhibendæ sunt compo-
30 tiones, quas Græci ἀνθηρὰς nominant. † Habent hæ junci quadrati, myrrhæ, sandarachæ, aluminis, pares portiones: aut croci, myrrhæ singulorum p. II. *. iridis, aluminis scissilis, sandarachæ, singulorum p. IV.*. junci quadrati p. VIII. *. aut gallæ, 388.

a Aëtius Tetrab. II. Serm. IV, c. 22. † Simile medicamentum vide apud Marcell. Cap. XI. p. 292. Plin. de Re Med. L. I. c. 31.

myrrhæ, singulorum p. 11. *. aluminis scissilis p. 11. *. rosæ foliorum p. 1v. *. Quidam autem croci p. *. aluminis scissilis, myrrhæ, singulorum p. 1. *. sandarachæ p. 11. *. junci quadrati p. 1v. *. miscent. Priora arida insperguntur: hoc cum melle illinitur; neque ulceribus tantum, sed etiam tonsillis.

Verum ea longe periculosissima sunt ul-
46. 17. cera, quas ἄφθας b Græci appellant; sed in
c pueris, hos enim sæpe consumunt. in viris 10
& mulieribus idem periculum non est. Hæc ulcera à gingivis incipiunt; deinde palatum, totumque os occupant; tum ad uvam faucesque descendunt. quibus obsessis, non facile fit, ut puer convalescat. ac 15
98, 23. miserius etiam est, si lactens adhuc infans est; quo minus imperari remedium aliquod potest. Sed inprimis nutrix cogenda est exerceri ambulationibus, & his operibus, quæ superiores partes movent: mittenda 20
in balneum, jubendaque ibi calida aqua mammas perfundere: tum alenda cibis lenibus, & his qui non facile corrumpuntur: potione, si febricitat puer, aquæ: si sine febre est, vini diluti. ac, si alvus nutrici 25
subsistit, ducenda est. Si pituita in os ejus coit, vomere debet. Tum ipsa ulcera perungenda sunt melle, cui * rhus quem Syriacum vocant, aut amaræ nuces adjectæ sunt: vel mistis inter se rosæ foliis aridis, nucleis 30
pini, mentha, collectis cum melle: vel eo medicamento, quod ex moris fit: quorum succus eodem modo, quo punici mali, ad mellis

b Æginet. I, 10. Aretæus Morb. Acut I, 9. Oribas. de Loc. Affect. Cur. IV. c. 68. Actuar. M. M. II, 10. IV, 14. Aët. Tetr. II, Serm. I, 39. c Aph. III, 24. * Salmas. de Homonym. Hyles Jatric. Cap. 58.

mellis crassitudinem coquitur; eademque ratione ei crocum, myrrha, alumen, vinum, & mel miscetur. Neque quicquam dandum, à quo humor evocari possit. Si vero jam firmior puer est; gargarizare debet his fere, quæ supra comprehensa sunt. Ac, si leniora medicamenta in eo parum proficiunt, adhibenda sunt ea, quæ adurendo crustas ulceribus inducant. Valens quoque est scissile alumen, vel chalcitis, vel atramentum sutorium. Prodest etiam fames & abstinentia, quanta maxima imperari potest. Cibus debet esse lenis. Ad purganda tamen ulcera, interdum caseus ex melle recte datur.

CAP. XII.

De Linguæ ulceribus. a

LINGUAE quoque ulcera non aliis medicamentis egent, quam quæ prima parte superioris capitis exposita sunt. Sed quæ in latere ejus nascuntur, diutissime durant. Videndumque est, num contra dens aliquis acutior sit, qui sanescere sæpe ulcus eo loco non sinit, ideoque limandus est.

CAP. XIII.

a *De Parulidibus & ulceribus gingivarum.*

SOLENT etiam interdum juxta dentes in gingivis tubercula quædam oriri dolentia; παρυλίδας Græci appellant. Hæc initio leniter sale contrito perfricare oportet; aut inter se mixtis sale fossili com-

 busto,

a Actuar. M. M. II, 10. a Oribas. de Loc. Affect. IV, 66. Actuar. M. M. II, 10. IV, 14. Aëtius Tetr. II, Serm. IV, 24. Æginet. VI, 27.

busto, cupresso, nepeta; deinde eluere os cremore lenticulæ, & inter hæc hiare, donec pituitæ satis profluat. In majore vero inflammatione iisdem medicamentis utendum est, quæ ad ulcera oris supraposita sunt: & mollis linamenti paululum involvendum aliqua compositione ex his, quas 5
385. ἀνθηρὰς [b] vocari dixi; demittendumque id inter dentem & gingivam. Quod si durior erit, & id prohibebit, extrinsecus admo- 10
vendus erit spongiæ vapor calidus, imponendumque ceratum. Si suppuratio se ostendet, diutius eo vapore utendum erit: erit & continendum ore calidum mulsum, in quo ficus decocta sit. Idemque subcrudum in- 15
cidendum, ne, si ibi diutius pus permanserit, os lædat. Quod si major is tumor est, commodius totus exciditur, sic ut ex utraque parte dens liberetur. Pure exemto, si levis plaga est, satis est ore calidam aquam 20
continere, & extrinsecus fovere eodem vapore: si major est, lenticulæ cremore uti, iisdemque medicamentis, quibus cætera ulcera oris curantur.

Alia quoque ulcera in gingivis plerun- 25
que oriuntur, quibus eadem, quæ in reliquo ore, succurrunt. Maxime tamen mandere liguſtrum oportet, succumque eum ore continere. Fit etiam interdum, ut ex gingivæ ulcere, sive παρυλὶς fuit, sive non 30
fuit, diutius pus feratur, dente aut corrupto, aut fracto, vel aliter vitiato osse: maximeque id per fistulam evenire consuevit. Quod ubi incidit, locus aperiendus,

b Scribon. Larg. C. XII, c. 61.

dus, dens eximendus; testa ossis, si qua decessit, recipienda est; si quid vitiosi est, radendum. Post quæ, quid fieri debeat, supra in aliorum ulcerum curatione comprehensum est. Si vero à dentibus gingivæ recedunt, eædem antheræ succurrunt. Utile est etiam pira aut mala non permatura mandere, & ore eum humorem continere. Idemque præstare non acre acetum in ore retentum potest. 385.

CAP. XVI.

De Uvæ morbo. a

UVÆ vehemens inflammatio terrere quoque debet. Itaque in hac abstinentia necessaria est, & sanguis recte mittitur; &, si id aliqua res prohibet, alvus utiliter ducitur: caputque super hæc velandum, & sublimius habendum est: tum aqua * gargarizandum, in qua simul rubus & lenticula decocta sit. Illinenda autem ipsa uva vel omphacio, vel galla b, vel alumine scissili, sic ut cuilibet eorum mel adjiciatur. Est etiam medicamentum huic aptum, quod Andronium c appellatur. constat ex his; alumine scissili, squama æris rubri, atramento sutorio, galla, myrrha, misy. quæ per se contrita, mixtaque rursus paulatim adjecto vino austero, teruntur, donec his mellis crassitudo sit. Chelidoniæ quoque succo per cochlear illita uva maxime prodest. Ubi horum aliquo illita uva est, fere multa pituita decurrit: cumque ea quievit, ex vino calido gargarizandum.

a Oribas. de Loc. Affect. Cur. IV, 73. * Marcell. de Medic. Cap. XIV. pag. 299. b Scribon. Larg. C. XVII. c. 71. c Scribon. Larg. C. XIII. 63. Longe aliter exstat apud Marcell. de Medic. Cap. XI. pag. 292.

Quod si minor in ea inflammatio, laser terere, eique adjicere frigidam aquam satis est, eamque aquam cochleari exceptam ipsi uvæ subjicere. Ac mediocriter eam tumentem aqua quoque frigida, eodem modo subjecta, reprimit. Ex eadem autem aqua gargarizandum quoque est, vel cum lasere, vel sine eo. At curationis uvæ productæ per manum, ratio subjecta est.

CAP. XV.

De Cancro oris a

SI quando autem ulcera oris cancer invasit, primo considerandum est, num malus corporis habitus sit, eique occurrendum: deinde ipsa ulcera curanda. Quod si in summa parte id vitium est, satis proficit anthera, humido ulceri arida insperſa; sicciori, cum exigua parte mellis illita. Si paulo altius, chartæ combustæ partes duæ, auripigmenti pars una. Si penitius malum descendit, chartæ combustæ partes tres, auripigmenti pars quarta: aut pares portiones salis fricti, & iridis frictæ: aut etiam pares portiones chalcitidis, calcis, auripigmenti. Necessarium autem est linamentum in rosa tingere, & super adurentia medicamenta imponere; ne vicinum & sanum locum lædant. Quidam etiam in acris aceti heminam frictum salem conjiciunt, donec tabescere desinat; deinde id acetum coquunt, donec exiccetur; eumque salem contritum inspergunt. Quoties autem medicamentum injicitur, & ante & post

a Scribon. Larg. c. XIII.

poſt os diluendum eſt vel cremore lenticulæ, vel aqua, in qua aut ervum, aut *oleæ, aut verbenæ decoctæ ſint, ſic, ut cuilibet eorum paululum mellis miſceatur. Acetum quoque ex ſcilla retentum ore, ſatis adverſus hæc ulcera proficit: & ex aceto cocto ſali, ſicut ſupra demonſtratum eſt, rurſus miſtum acetum ſed & diu continere utrumlibet, & id bis aut ter die facere, prout vehemens malum eſt, neceſſarium eſt. Quod ſi puer eſt, cui id incidit, ſpecillum lana involutum in medicamentum demittendum eſt, & ſuper ulcus tenendum; ne per imprudentiam adurentia devoret. At, ſi dolor in gingivis eſt, moventurque aliqui dentes, refigi eos oportet. nam curationem vehementer impediunt. Si nihil medicamenta proficient, ulcera erunt adurenda. Quod tamen in labris ideo non eſt neceſſarium, quoniam excidere commodius eſt. Et id quidem, æque aduſtum, atque exciſum, ſine ea curatione, quæ corpori manu adhibetur, impleri non poteſt. Gingivarum vero oſſa, quæ hebetia ſunt, in perpetuum uſtione nudantur. neque enim poſtea caro increſcit. Imponenda tamen aduſtis lenticula eſt, donec ſanitatem, qualis eſſe poteſt, recipiant.

CAP. XVI.

De Parotidibus. a

HÆC in capite fere medicamentis egent. Sub ipſis vero auribus oriri παρωτίδες ſolent; modo in ſecunda

* Marcell. de Medic. Cap. XI. pag. 292. a Oribaſ. de Loc. Affect. Cur. c. 44. Trallian. III, 7.

valetudine, ibi inflammatione orta; modo post longas febres, illuc impetu morbi converso. Id abscessus genus est. Itaq; nullam novam curationem desiderat: animadversionem tantummodo hanc habet necessariam, 5
ut, si sine morbo id intumuit, primum reprimentibus experimentum fiat: si ex adversa valetudine, illud inimicum est, maturarique & quam primum aperiri commodius est. 10

CAP. XVII.

De Umbilico prominente. a

AD umbilicos vero prominentes, ne manu ferroque utendum sit, ante 15
tentandum est, ut abstineant. alvus his ducetur: imponatur super umbilicum id, quod ex his constat; cicutæ & fuliginis, singulorum p. I. *. cerussæ elotæ p. IV. *. plumbi eloti p. VIII. * ovis duobus; quibus 20
etiam solani succus adjicitur. Hoc diutius impositum esse oportet; & interim conquiescere hominem; cibo modico uti, sic ut vitentur omnia inflantia.

CAP. XVIII. 25

De Obscœnarum partium vitiis.

PROXIMA sunt ea, quæ ad partes obscœnas pertinent. quarum apud Græcos vocabula & tolerabilius se habent, & accepta jam usu sunt; cum in omni 30
fere medicorum volumine atque sermone jactentur: apud nos fœdiora verba, ne consuetudine quidem aliqua verecundius loquen-

a Æginet. VI, 51. Aëtius Tetr. I. Serm. IV, c. 26. & Tetr. IV, Serm. IV, 111. Oribas. de Loc. Affect. IV, c. 117.

quentium [a] commendata ſunt: ut difficilis hæc explanatio ſit, ſimul & pudorem, & artis præcepta ſervantibus. Neque tamen ea res à ſcribendo deterrere me debuit. Pri-
5 mum, ut omnia, quæ ſalutaria accepi, comprehenderem: dein, quia in vulgus eorum curatio etiam præcipue cognoſcenda eſt, quæ invitiſſimus quiſque alteri oſtendit.

2. *De Colis morbis.*

10 Igitur ſi ex inflammatione [b] coles intumuit, reducique ſumma cutis, aut rurſus induci non poteſt, multa calida aqua fovendus locus eſt. Ubi vero glans contecta 472.
eſt, oriculario quoque clyſtere inter eam 22.
15 cutemque aqua calida inſerenda eſt. ſi mollita ſic & extenuata cutis reducenti paruit, expeditior reliqua curatio eſt: ſi tumor vicit, imponenda eſt vel lenticula vel marrubium, vel oleæ folia ex vino co-
20 cta, ſic ut cuilibet eorum, dum teritur, mellis paululum adjiciatur: ſurſumque coles ad ventrem deligandus eſt: quod in omni curatione ejus neceſſarium eſt: iſque homo continere ſe, & abſtinere à cibo debet,
25 & potione aquæ tantum à ſiti vindicari. Poſtero die rurſus adhibendum iiſdem rationibus aquæ fomentum eſt, & tum vi quoque experiundum, an cutis ſequatur: Eaque, ſi non parebit, leviter ſumma ſcal-
30 pello concidenda erit. nam, cum ſanies profluxerit, extenuabitur is locus, & facilius cutis ducetur.

Sive autem hoc modo victa erit, ſive nunquam repugnaverit; ulcera vel in cutis

a Alii *accommodata.* b Aëtius Tetr. IV, Serm. II, 16.

ulteriore parte, vel in glande, ultrave eam in cole reperientur: quæ neceſſe eſt, aut pura ſiccaque ſint, aut humida & purulenta. Si ſicca ſunt, primum aqua calida fovenda ſunt: deinde imponendum licium ex vino eſt, aut amurca cocta cum eodem, aut cum roſa butyrum. Si tenuis iis humor ineſt, vino eluenda ſunt; tum butyro roſæ & mellis paululum, & reſinæ terebinthinæ pars quarta adjicienda eſt, eoque utendum. At, ſi pus ex iis profluit, ante omnia elui mulſo calido debent: tum imponi piperis p. I. *. myrrhæ p. II. *. croci, miſyos cocti, ſingulorum p. II. *. quæ ex vino auſtero coquuntur, donec mellis craſſitudinem habeant. Eadem autem compoſitio tonſillis, uvæ madenti, oris nariumque ulceribus accommodata eſt. Aliud ad idem, piperis p. I. *. myrrhæ p. I. *. croci p. II. *. miſyos p. I. *. æris combuſti p. II. *. quæ primum ex vino auſtero conteruntur; deinde, ubi inaruerunt, iterum teruntur ex paſſi tribus cyathis, & incoquuntur, donec viſci craſſitudinem habeant. Ærugo quoque cum cocto melle, & ea, quæ ad oris ulcera ſupra comprehenſa ſunt, curant. At Eraſiſtrati compoſitio, aut Cratonis, recte ſuper purulenta naturalia imponitur. Folia quoque oleæ ex novem cyathis coquuntur; his adjicitur aluminis ſciſſilis p. IV. *. lycii p. VIII. *. mellis ſeſquicyathus: ac, ſi plus puris eſt, id medicamentum ex melle: ſi minus, ex vino diluitur. Illud perpetuum eſt; poſt curationem, dum inflammatio

matio manet, quale ſuprapoſitum eſt, cataplaſma ſuper dare, & quotidie ulcera eadem ratione curare. Quod ſi pus & multum, & cum malo odore cœpit profluere,
5 elui cremore lenticulæ debet, ſic, ut ei mellis paululum adjiciatur: aut oleæ aut lentiſci folia, vel marrubium decoquendum eſt, eoque humore eodem modo cum melle utendum: imponendaque eadem; aut
10 etiam omphacium cum melle; aut id, quod ex ærugine & melle ad aures fit; aut compoſitio Andronis; aut anthera, ſic, ut ei paululum mellis adjiciatur. Quidam ulcera omnia, de quibus adhuc dictum eſt,
15 lycio ex vino curant.

Si vero ulcus latius atque altius ſerpit, eodem modo elui debet: imponi vero, aut ærugo, aut omphacium cum melle; aut Andronis compoſitio; aut marrubii, myrrhæ, croci,
20 aluminis ſciſſilis cocti, roſæ foliorum aridorum, gallæ, ſingulorum P. I. *. minii ſinopici P. II. *. quæ per ſe ſingula primum teruntur; deinde juncta iterum, melle adjecto, donec liquidi cerati craſſitudinem
25 habeant tum in æneo vaſe leniter coquuntur, ne ſuperfluant; cum jam guttæ indureſcunt, vas ab igne removetur: idque medicamentum tum prout opus eſt, aut ex melle aut ex vino liquatur. Idem autem per
30 ſe etiam ad fiſtulas utile eſt.

Solet etiam interdum ad nervos c ulcus deſcendere; profluitque multa pituita, ſanies tenuis malique odoris, non coacta, at aquæ ſimilis, in qua caro recens lota eſt: dolo-

c i. e. cremaſteras pag. 455. l. 30.

doloresque is locus, & punctiones habet. Id genus quamvis inter purulenta est, tamen lenibus medicamentis curandum est; quale est emplastrum τετραφάρμακον ex rosa liquatum, sic, ut thuris quoque paululum ei misceatur: aut id, quod ex butyro, rosa, resina, melle fit; supra vero à me positum est. Præcipueque id ulcus multa calida aqua fovendum est, velandumque, neque frigori committendum.

Interdum autem per ipsa ulcera coles sub cute exesus est sic, ut glans excidat. Sub quo casu cutis ipsa circumcidenda est. Perpetuumque est, quoties glans, aut ex cole aliquid, vel excidit, vel abscinditur, illam esse servandam, ne considat, ulcerique agglutinetur, ac neque reduci possit postea, & fortasse fistulam quoque urinæ intercludat.

Tubercula etiam, [d] quæ φύμαλα Græci vocant, circa glandem oriuntur; quæ vel medicamentis, vel ferro aduruntur; & cum crustæ exciderunt, squama æris inspergitur, ne quid ibi rursus increscat.

3. *De Cancro, qui in Cole nascitur.*

Hæc citra cancrum sunt; qui cum in reliquis partibus, tum in his quoque vel præcipue ulcera infestat. Incipit à nigritie. quæ si cutem occupavit, protinus specillum subjiciendum, eaque incidenda est; deinde oræ vulsella prehendendæ, tum, quicquid corruptum est, excidendum, sic, ut ex integro quoque paulum dematur, idque adurendum. Quoties quid ustum est, id

d Æginet. VI, 57.

id quoque ſequitur, ut imponenda lenticula ſit: deinde, ubi cruſtæ exciderunt, ulcera ſicut alia curentur.

At, ſi cancer ipſum colem occupavit, in-
5 ſpergenda aliqua ſunt ex adurentibus, maximeque id, quod ex calce, chalcitide, auripigmento componitur. Si medicamenta vincuntur, hic quoque ſcalpello, quicquid coruptum eſt, ſic, ut aliquid ſecum inte-
10 gri trahat, præcidi debet. Illud quoque æque perpetuum eſt; exciſo cancro, vulnus eſſe adurendum. Sed ſive ex medicamentis, ſive ex ferro cruſtæ occalluerint, magnum periculum eſt, ne his decidentibus,
15 ex cole profuſio ſanguinis inſequatur. Ergo longa quiete & immobili pene corpore opus eſt, donec ex ipſo cruſtæ maturæ leniter reſolvantur. At ſi vel volens aliquis, vel imprudens, dum ingreditur immature,
20 cruſtas diduxit, & fluit ſanguis, frigida 293,
aqua adhibenda eſt. Si hæc parum valet 20.
decurrendum eſt ad medicamenta, quæ ſanguinem ſupprimunt. Si ne hæc quidem ſuccurrunt, aduri diligenter & timide de-
25 bet: neque ullo poſtea motu dandus eidem periculo locus eſt.

4. *De Phagedæna in Cole naſcente.*

Nonnunquam etiam id genus ibi cancri, quod φαγέδαινα à Græcis nominatur, oriri
30 ſolet. In quo minime differendum, ſed protinus iiſdem medicamentis occurrendum eſt; &, ſi parum valent, ferro adurendum. Quædam etiam nigrities eſt, quæ non ſentitur, ſed ſerpit, ac, ſi ſuſtinuimus, uſque

ad

ad vesicam tendit: neque succurri postea potest. Sed, si in summa glande circa fistulam urinæ est, prius in eam tenue specillum demittendum est, ne claudatur; deinde id ferro adurendum: si vero alte penetravit, quicquid occupatum est, præcidendum est. Cætera eadem, quæ in aliis canceris facienda sunt.

5. De Carbunculo, qui in Cole nascitur.

Occallescit etiam in cole interdum aliquid; idque omni pene sensu caret. quod ipsum quoque excidi debet. Carbunculus autem ibi natus, ut primum apparet, oricularia clystere eluendus est: deinde ipse quoque medicamentis e urendus, maximeque chalcitide cum melle, aut ærugine cum cocto melle, aut ovillo stercore fricto & contrito cum eodem melle. Ubi is excidit, liquidis medicamentis utendum est, quæ ad oras ulceris componuntur.

6. De Testiculorum morbis.

In testiculis vero, si qua inflammatio f sine ictu orta est, sanguis ex talo mittendus est: à cibo abstinendum: imponendum, quod est ex fabæ farina ex mulso cocta, & cum cumino contrito ex melle coacta; aut contritum cuminum cum cerato ex rosa facto; aut lini semen frictum, contritum, & in mulso coctum; aut tritici farina ex mulso cocta cum cupresso; aut lilii radix contrita. At, si iidem indurverunt, imponi debet lini vel fœni Græci semen ex mulso coctum; aut ex cyprino ceratum; aut simila ex vino contrita, cui paululum croci sit adjectum.

e Aëtius Tetrab. IV. Serm. II, 18. f Æginet. III, 54. Aëtius Tetr. IV, Serm. II, c. 21.

adjectum. Si vetustior jam durities est, maxime proficit cucumeris agrestis radix ex mulso cocta, deinde contrita.

Si ex ictu tument, sanguinem mitti necessarium est; magisque, si etiam livent. Imponendum vero utrumlibet ex his, quæ cum cumino componuntur, supraque posita sunt; aut ea compositio, quæ habet nitri cocti P. I. *. resinæ pineæ, cumini, singulorum P. II. *. uvæ taminiæ sine seminibus P. IV. *. mellis quantum satis sit ad ea cogenda. Quod si ex ictu testiculus ali quidem desiit, fere quoque pus increscit; neque aliter succurri potest, quam si, inciso scroto, & pus emissum, & ipse testiculus excisus est.

7. *De Ani morbis.*

De Rhagadiis.

Anus quoque multa tædiique plena mala recipit, nec à se multum abhorrentes curationes habet. Ac primum in eo sæpe, & quidem pluribus locis, cutis scinditur; g ῥαγάδια Græci vocant. Id si recens est, quiescere homo debet, & in aqua calida desidere. Columbina quoque ova coquenda sunt, &, ubi induruerunt, purganda: deinde alterum jacere in aqua bene calida debet, altero calido foveri locus, sic, ut invicem utroque aliquandiu utatur. Tum tetrapharmacum, aut rhypodes rosa diluendum est; aut œsypum recens miscendum cum cerato liquido ex rosa facto; aut eidem cerato liquido plumbum elotum adjiciendum; aut resinæ terebinthinæ myrrha; aut

493. 15.

g Scribon. Larg. c. LXXXIX. 229.

aut ſpumæ argenti vetus oleum; & quolibet ex his id perungendum. Si, quicquid læſum eſt, extra eſt, neque intus reconditum, eodem medicamento tinctum linamentum ſuperdandum eſt, & quicquid ante adhibuimus, cerato contegendum. In hoc autem caſu, neque acribus cibis utendum, neque aſperis, nec alvum comprimentibus: ne aridum quidem quicquam ſatis utile eſt, niſi admodum paulum. Liquida, lenia, pinguia, glutinoſa, meliora ſunt. Vino leni uti nihil prohibet.

8. *De Condylomate.* h

494, 5. Condyloma autem eſt tuberculum, quod ex quadam inflammatione naſci ſolet. Id ubi ortum eſt, quod ad quietem, cibos, potioneſque pertinet, eadem ſervari debent, quæ proxime ſcripta ſunt. Iiſdem etiam ovis recte tuberculum id fovetur. ſed deſidere ante homo in aqua debet, in qua verbenæ decoctæ ſunt ex reprimentibus: tum recte imponitur lenticula cum exigua mellis parte, ſertula campana ex vino cocta, & rubi folia contrita cum cerato ex roſa facto; & cum eodem cerato contritum vel cotoneum malum, vel malicorii ex vino cocti pars interior: & *chalcitis* cocta atque contrita, deinde œſypo ac roſa excepta; & ex ea compoſitione, quæ habet thuris P. I. ★. aluminis ſciſſilis P. II. ★. ceruſſæ P. III. ★. ſpumæ argenti P. V. ★. quibus, dum teruntur, invicem roſa & vinum inſtillatur. Vinculum autem ei loco linteolum aut panniculus quadratus eſt, qui

h Aëtius Tetr. IV, Serm. II, c. 3. Scribon. Larg. C. XC. Æginet. VI, 80.

qui ad duo capita duas ansas, ab altera vero parte totidem fascias habet: cumque subjectus est, ansis ad ventrem datis, à posteriore parte in eas adductæ fasciæ conji-
5 ciuntur, atque, ubi artatæ sunt, dexterior sinistra, sinisterior dextra procedit, circumdatæque circa alvum inter se novissime nodo deligantur. Sed, si vetus condyloma jam induruit, neque sub his cura-
10 tionibus desiit, aduri medicamento potest, quod ex his constat; æruginis P. II. *. myrrhæ P. IV. *. gummi P. VIII. *. thuris P. XII. *. stibii, papaveris lachrymæ, acaciæ, singulorum P. XVI. *. Quo medi-
15 camento quidam etiam ulcera, de quibus proxime dixi, renovant. Si id nondum in condylomate proficit, adhiberi possunt etiam vehementius adurentia. Ubi consumptus est tumor, ad medicamenta lenia
20 transeundum est.

9. *De Hæmorrhoidibus.* i

Tertium autem ani vitium est, ora venarum tanquam capitulis quibusdam tur- 494, 15.
gentia, quæ sæpe sanguinem fundunt;
25 αἱμοῤῥοΐδας Græci vocant. Idque etiam in ore vulvæ fœminarum incidere consuevit. Atque in quibusdam parum tuto supprimitur; qui sanguinis profluvio imbecilliores 62, 13.
non fiunt. habent enim purgationem
30 hanc, non morbum. Ideoque curati quidam, cum sanguis exitum non haberet, inclinata in præcordia ac viscera materia, subitis & gravissimis morbis correpti sunt. Si cui vero id nocet, is desidere in aqua ex

i Æginet. III, 59. VI, 79. Aëtius Tetr. IV. Serm. II. c. 5.

verbenis debet : imponere maxime malicorium cum aridis rosæ foliis contritum ; aut ex his aliqua, quæ sanguinem supprimunt. Solet autem oriri inflammatio, maxime ubi dura alvus eum locum læsit. Tum in aqua dulci desidendum est, & id fovendum ovis, imponendi vitelli cum rosæ foliis ex passo [k] subactis: idque, si intus est, digito illinendum ; si extra, superillitum panniculo imponendum est. Ea quoque medicamenta, quæ recentibus scissuris posita sunt, hic idonea sunt. Cibis vero in hoc casu iisdem, quibus in prioribus, utendum est. Si ista parum juvant, solent imposita medicamenta adurentia ea capitula absumere. At, si jam vetustiora sunt, sub authore Dionysio inspergenda sandaracha est : deinde imponendum, quod ex his constat ; squamæ æris, auripigmenti, singulorum P. V. *. saxi calcis P. VIII. *. postero die acu compungendum. Adustis capitulis fit cicatrix, quæ sanguinem fundi prohibet. Sed, quoties is suppressus est, ne quid periculi afferat, multa exercitatione digerenda materia est: prætereaque & viris, & fœminis, quibus menstrua non proveniunt, interdum ex brachio sanguis mittendus est.

10. *Si Anus, vel Os vulvæ procidit, qua curatione utendum sit.*

At, si anus ipse, vel os vulvæ procidit (nam id quoque interdum fit) considerari debet, purum ne id sit, quod provolutum est, an humore mucoso circumdatum. Si purum

k Alii *subacto*. l. Æginet. III. 89. Aëtius Tetrab. IV. Serm. II. c. 8.

purum eſt, in aqua deſidere homo debet, aut ſalſa, aut cum verbenis vel malicorio incocta. Si autem humidum, vino auſtero ſublavandum eſt, illinendumque fece vini combuſta. Ubi utrolibet modo curatum eſt, intus reponendum eſt; imponendaque plantago contrita, vel folia ſalicis in aceto cocta; tum linteolum lana, eaque ſuper deliganda ſunt, cruribus inter ſe devinctis.

11. *De Fungo ani aut vulvæ.*

Fungo quoque ſimile ulcus in eadem ſede naſci ſolet. Id, ſi hiems eſt, egelida; ſi aliud tempus, frigida aqua fovendum eſt; dein ſquama æris inſpergenda, ſupraque ceratum ex myrteo factum, cui paululum ſquamæ, fuliginis, calcis ſit adjectum. Si hac ratione non tollitur, vel aliis medicamentis ſimilibus, vel vehementioribus, ferro adurendum eſt.

CAP. XIX.

De Digitorum ulceribus.

DIGITORUM autem vetera ulcera commodiſſime curantur, aut lycio, aut amurca cocta, cum utrilibet vinum adjectum eſt. In iiſdem recedere caruncula ab unguibus cum magno dolore conſuevit; πτερύγιον [a] Græci appellant. Oportet alumen Melium rotundum in aqua liquare, donec mellis craſſitudinem habeat: tum, quantum ejus aridi fuit, tantundem mellis infundere, & rudicula miſcere, donec ſimilis croco color fiat, eoque illinere. Quidam ad eundem uſum deco-

a Æginet. IV, 81. VI, 85. Aëtius Tetrab. IV. Serm. II, c. 74.

quere ſimul malunt, cum paria pondera aluminis aridi & mellis miſcuerunt. Si hac ratione ea non exciderunt, excidenda ſunt: deinde digiti fovendi aqua ex verbenis, imponendumque ſuper medicamentum ita factum: chalcitis, malicorium, ſquama æris excipiuntur fico pingui leviter cocta & melle; aut chartæ combuſtæ, auripigmenti, ſulphuris ignem non experti par modus cerato miſcetur ex myrteo facto; aut æruginis raſæ P. I. *. ſquamæ æris P. II. *. mellis cyatho coguntur; aut pares portiones miſcentur, ſaxi calcis, chalcitidis, auripigmenti. Quicquid horum impoſitum eſt, tegendum linteolo aqua madefacto eſt. Tertio die digitus reſolvendus, &, ſi quid aridi eſt, iterum excidendum, ſimiliſque adhibenda curatio eſt. Si non vincitur, purgandum eſt ſcalpello, tenuibuſque ferramentis adurendum, & ſicut reliqua uſta, curandum.

At, ubi ſcabri[e] ungues ſunt, circum aperiri debent, qua corpus contingunt: tum ſuper eos ex hac compoſitione aliquid imponi; ſandarachæ, ſulphuris, ſingulorum P. II. *. nitri, auripigmenti, ſingulorum P. IV. *. reſinæ liquidæ P. VIII. *. tertioque id die reſolvendum eſt. Sub quo medicamento vitioſi ungues cadunt, & in eorum locum meliores renaſcuntur.

LIBER

e Aëtius Tetrab. IV. Serm. II. c. 79.

LIBER SEPTIMUS.

PRÆFATIO.

5 *De Chirurgica, & qui in ea claruerint, & qualis esse Chirurgus debeat, & quid hoc in libro describatur.*

TErtiam esse medicinæ partem, quæ
10 manu curet, & vulgo notum, & à me propositum est. Ea non quidem medicamenta atque victus rationem omittit; sed manu tamen plurimum præstat. estque ejus effectus inter omnes medicinæ par-
15 tes evidentissimus. Si quidem in morbis cum multum a fortuna conferat †, eademque sæpe 18, 13.
salutaria, sæpe vana sint; potest dubitari, 19, 18.
secunda valetudo medicinæ, an corporis be- 111, 34.
neficio contigerit. In his quoque, in quibus 112, 17.
20 medicamentis maxime utimur, quamvis profectus evidentior est, tamen sanitatem & per hæc frustra quæri, & sine his reddi sæpe, manifestum est. Sicut in oculis quoque deprehendi potest; qui à medicis diu ve-
25 xati, sine his interdum sanescunt. At in ea parte, quæ manu curat, evidens est, omnem profectum, ut aliquid ab aliis adjuvetur, hinc tamen plurimum trahere. Hæc autem pars, cum sit vetustissima, magis ta- 2, 7.
30 men ab illo parente omnis medicinæ Hippocrate, quam à prioribus exculta est. Deinde, posteaquam diducta ab aliis habere professores suos cœpit, in Ægypto quoque increvit, Philoxeno maxime authore, qui

a Hippocrat. de Arte. V. † *remedia* quidam adscripsit margini edit. Cæsar.

pluribus voluminibus hanc partem diligentissime comprehendit. Gorgias quoque & Sostratus, & Herones & Apollonii duo, & Ammonius Alexandrinus, multique alii celebres viri, singuli quædam repererunt. 5 Ac Romæ quoque non mediocres professores, maximeque nuper * Tryphon pater, & Euelpistus Phlegetis filius, &, ut ex scriptis ejus intelligi potest, horum eruditissimus Meges, quibusdam in melius mutatis, aliquantum ei disciplinæ adjecerunt. 10

Esse autem Chirurgus debet adolescens, aut certe adolescentiæ propior; manu strenua, stabili, nec unquam intremiscente, eaque non minus sinistra, quam dextra 15 promptus; acie oculorum acri, claraque; animo intrepidus, b immisericors, sic, ut sanari velit eum, quem accepit, non ut clamore ejus motus, vel magis, quam res desiderat, properet, vel minus, quam necesse est, secet; sed perinde faciet omnia, ac si nullus ex vagitibus alterius affectus oriretur. 20

Potest autem requiri, quod huic parti proprie vindicandum sit: quia vulnerum quoque ulcerumque multorum curationes, 25 quas alibi executus sum, Chirurgi sibi vendicant. Ego eundem quidem hominem posse omnia ista præstare concipio: atque, ubi se diviserunt, eum laudo, qui quamplurimum percipit. Ipse autem huic parti 30 ea reliqui, in quibus vulnus facit medicus, non accipit; & in quibus vulneribus ulceribusve plus profici manu, quam medicamento, credo: tum, quicquid ad ossa pertinet.

* Rhod. ad Scrib. Larg. pag. 291. b Theodoret. Græc. Affect. I. pag. m. 4.

tinet. Quæ deinceps exequi aggrediar, dilatisque in aliud volumen ossibus, in hoc cætera explicabo: præpositisque his, quæ in qualibet parte corporis fiunt, ad ea, quæ
5 proprias sedes habent, transibo.

CAP. I.

De Vexatis. a

10 VEXATA igitur in quacunque parte corporis sint, quamprimum sic curari debent, ut, qua dolor est, ea scalpello cutis crebro incidatur, de-
15 tergeaturque eodem adverso profluens sanguis. quod si paulo tardius subvenitur, jamque etiam rubor est; qua rubet corpus: si tumor quoque accessit, quacunque is est, id idem optimum auxi-
20 lium est. Tum superdanda reprimentia sunt; maximeque lana succida ex b aceto & oleo. Quod si levior is casus est, possunt etiam, sine scalpello, imposita eadem mederi. Et, si nihil aliud est, cinis quoque; maxime ex sarmentis: si is non est, quili-
25 bet alius ex aceto, vel etiam ex aqua coactus.

CAP. II.

De his, quæ per se intumescunt, quomodo
30 *incidenda, & curanda sint.*

VERUM hoc quidem promptum est. In his autem negotium majus est, quæ per se, vitio intus orto, intumescunt, & ad suppurationem spectant.

a Aëtius Tetrab. IV. Serm. II, 68. b Actuar. M. M. IV, 16.

Ea omnia genera abſceſſuum eſſe alias propoſui, medicamentaque his idonea executus ſum: nunc ſupereſt, ut dicam, quæ in iis manu fieri debeant. Ergo, priuſquam indureſcant, cutem incidere, & cucurbitulam accommodare oportet; quod, quicquid illud malæ corruptæque materiæ coiit, extrahat: idque iterum, tertioque recte fit, donec omne indicium inflammationis excedat. Neque tamen fas eſt, nihil à cucurbitula agere.

Interdum etiam fit, ſed raro, ut quicquid abſcedit, velamento ſuo includatur. id antiqui tunicam nominabant. Meges, quia tunica omnis nervoſa eſt, dixit, non naſci ſub eo vitio nervum, quo caro conſumeretur, ſed ſubjecto jam vetuſtiore pure, callum circumdari. Quod ad curationis rationem nullo modo pertinet; quia quicquid, ſi tunica eſt, idem, ſi callus eſt, fieri debet: neque ulla res prohibet, etiamſi callus eſt, tamen, quia cingit, tunicam nominari: tum, pure quoque maturiore, hæc interdum eſſe conſuevit. ideoque, quod ſub ea eſt, extrahi per cucurbitulam non poteſt. ſed facile id intelligitur, ubi nihil admota illa mutavit. Ergo, ſive id incidit, ſive jam durities eſt, in hac auxilii nihil eſt: ſed, ut alias ſcripſi, vel avertenda concurrens eo materia, vel digerenda, vel ad maturitatem perducenda eſt. Si priora contigerunt, nihil præterea neceſſarium eſt. Si pus maturuit, in alis quidem & inguinibus raro ſecandum eſt: item ubicunque

que mediocris abſceſſus eſt: item quoties
in ſumma cute, vel etiam carne vitium eſt;
niſi feſtinare curandi imbecillitas cogit.
Satiſque eſt cataplaſmatibus efficere, ut per
5 ſe pus aperiatur. nam fere ſine cicatrice po-
teſt eſſe is locus, qui expertus ferrum non
eſt. Si autem altius malum eſt, conſidera-
ri debet, nervoſuſne is locus ſit, an non
ſit. Nam, ſi ſine nervis eſt, candenti ferra-
10 mento aperiri debet. cujus hæc ratio eſt,
quod exigua plaga diutius ad pus evocan-
dum pateat, parvaque poſtea cicatrix ſit.
At, ſi nervi juxta ſunt, ignis alienus eſt; ne
diſtendantur & membrum debilitent: ne-
15 ceſſaria vero opera * ſcalpelli eſt. Sed cætera
etiam ſubcruda aperiri poſſunt; inter ner-
vos ultima expectanda maturitas eſt, quæ
cutem extenuet, eique pus jungat, quo
propius reperiatur. Jamque alia rectam
20 plagam deſiderant, ut in carne: alia vero
vehementer cutem extenuant, in quibus
tota ea ſuper pus excidenda eſt. Semper au-
tem, ubi ſcalpellus admovetur, id agendum
eſt, ut & quam minimæ & quam pauciſſimæ
25 plagæ ſint: cum eo tamen, ut neceſſitati
ſuccurramus, & in modo, & in numero.
Nam majores ſinus, latius; interdum etiam
duabus, aut tribus lineis incidendi ſunt. Dan-
daque opera, ut imus ſinus exitum habeat;
30 ne quis humor intus ſubſidat, qui proxima
& adhuc ſana rodendo ſinuet. Eſt etiam in
rerum natura, ut cutis latius excidenda ſit.
Nam, ubi poſt longos morbos totius corpo-
ris habitus vitiatus eſt, lateque ſe ſinus ſuf-

* H. F. ab Aquapend. Chirurg. p. 442.

fudit, & in eo jam cutis pallet; ſcire licet, eam jam emortuam eſſe, & inutilem futuram. Ideoque excidere commodius eſt: maxime, ſi circa articulos majores id evenit, cubantemque ægrum fluens alvus exercuit, neque per alimenta quicquam corpori accedit. Sed excidi ita debet, ut plaga ad ſimilitudinem myrtei folii fiat, quo facilius ſaneſcat. Idque perpetuum eſt; ubicunque medicus & quacunque de cauſa cutem excidit. Pure effuſo, in alis vel inguinibus linamento opus non eſt; ſed ſpongia ex vino imponenda eſt. In cæteris partibus, ſi æque ea linamenta ſupervacua ſunt, purgationis cauſa paulum mellis infundendum; dein glutinantia ſuperdanda: ſi illa neceſſaria ſunt, ſuper ea quoque ſimiliter dari ſpongia eodem modo ex vino expreſſa debet. Quando autem linamentis opus ſit, quando non ſit alias dictum eſt. Cætera eadem, inciſa ſuppuratione, facienda ſunt, quæ, ubi per medicamenta rupta eſt, facienda eſſe propoſui.

CAP. III.

De bonis, maliſve ſignis Suppurationum.

PROTINUS autem, quantum curatio efficiat, quantumque aut ſperari aut timeri debeat, ex quibuſdam ſignis intelligi poteſt; fereque iiſdem, quæ in vulneribus expoſita ſunt. Nam bona ſigna ſunt, ſomnum capere, facile ſpirare, ſiti non confici, cibum non faſtidire, ſi febricula fuit, ea vacare: itemque habere pus album, læve, non

295, 30.

non fœdi odoris. Mala ſunt, vigilia, ſpiritus gravitas, ſitis, cibi faſtidium, febris; pus nigrum, aut feculentum, a & fœdi odoris: item procedente curatione eruptio
5 ſanguinis; aut ſi, antequam ſinus carne impleatur, oræ calloſæ b fiunt, illa quoque ipſa 300, carne hebete, nec firma. Deficere tamen 10. animam vel in ipſa curatione, vel poſtea, peſſimum omnium eſt. Quinetiam mor-
10 bus ipſe, ſive ſubito ſolutus eſt, dein ſuppuratio exorta eſt; ſive effuſo pure permanet, non injuſte terret. Eſtque inter cauſas timoris, ſi ſenſus in vulnere rodentium non eſt. Sed ut hæc ipſa fortuna huc illucve
15 diſcernit; ſic medici partium eſt, eniti ad reperiendam ſanitatem. Ergo, quoties ulcus reſolverit, eluere id, ſi reprimendus humor videbitur, vino & aqua pluviatili mixto, vel aqua, in qua lenticula cocta ſit,
20 debebit: ſi purgandum erit, mulſo, rurſuſque imponere eadem. Ubi jam repreſſus videbitur humor, ulcuſque purum erit, produci carnem conveniet, & foveri ulcus pari portione vini ac mellis, ſuperque im-
25 poni ſpongiam ex vino & roſa tinctam. per quæ caro producitur. Plus tamen, ut alias quoque dixi, victus ratio eo confert. Ea eſt, ſolutis jam febribus & cibi cupiditate reddita, balneum rarum; quotidiana, ſed lenis
30 geſtatio; cibi potioneſque corpori faciendo aptæ. Quæ omnia, per medicamenta quoque ſuppuratione rupta, ſequuntur. Sed, quia magno malo vix ſine ferro mederi licet, in hunc locum reſervata ſunt.

CAP.

a Aphor. VII, 44. b Aphor. VI, 4.

CAP. IV.

328. *De Fistulis.*

ADVERSUS fistulas quoque, si altius penetrant, ut ad ultimas demitti a collyrium non possit, si tortuosæ sunt, si multiplices, majus in manu, quam in medicamentis, præsidium est; minusque operæ est, si sub cute transversæ feruntur, quam si recta intus tendunt. Igitur, si sub cute transversa fistula est, demitti b specillum debet, supraque id ea incidi. Si flexus reperiuntur, hi quoque simul specillo & ferro persequendi sunt. Idemque faciendum, si plures se quasi rivuli ostendunt. Ubi ad fines fistulæ ventum est, excidendus ex ea totus callus est, superque fibulæ dandæ, & medicamentum, quo glutinetur. At, si recta subter tendit, ubi, quo maxime ferat, specillo exploratum est; excidi is sinus debet: dein fibula oris cutis injicienda est, eique glutinantia medicamenta superdanda sunt; aut, si corruptius ulcus est (quod interdum osse vitiato fit) ubi id quoque curatum est, pus moventia.

2. *De Costarum fistulis.*

Solent autem inter costas fistulæ subter ire. Quod ubi incidit, eo loco costa ab utraque parte præcidenda † & eximenda est, ne quid intus corruptum relinquatur. Solent quoque, ubi costas transierunt, septum id, quod transversum à superioribus visceribus intestina discernit, violare. Quod intelligi potest & ex loco, & ex magnitudine doloris,

a Æginet. IV. 49. b Aëtius Tetrab. IV, Serm. II, c 55. † H. F. ab Aquapendente Oper. Chirurg. P. 1. c. 4.

ris, & quia nonnunquam ſpiritus eò cum humore quaſi bullante prorumpit, maximeque, ſi hunc ore ille continuit. In eo medicinæ locus nullus eſt. In cæteris vero, quæ circa coſtas ſanabilia ſunt, pinguia medicamenta inimica ſunt; cæteris, quæ ad vulnera accommodantur, uti licet: optime tamen ſicca linamenta, vel, ſi purgandum aliquid videtur, in melle tincta imponuntur.

3. *De Ventris fiſtulis.*

Ventri nullum os ſubeſt; ſed ibi perniciosæ admodum fiſtulæ fiunt: adeo ut Soſtratus inſanabiles eſſe crediderit. Id non ex toto ita ſe habere uſus oſtendit. Et quidem, quod maxime mirum videri poteſt, tutior fiſtula eſt contra jecur, & lienem, & ventriculum, quam contra inteſtina: non quo perniciosior ibi res ſit; ſed quo alteri periculo locum faciat. Cujus experimento moti quidam authores parum modum rei cognoverunt. Nam venter ſæpe etiam telo perforatur, prolapſaque inteſtina conduntur, & oras vulneris ſuturæ comprehendunt. quod quemadmodum fiat, mox indicabo. Itaque, etiam ubi tenuis fiſtula abdomen perrupit, excidere eam licet, ſuturaque oras conjungere. Si vero ea fiſtula intus patuit, exciſa neceſſe eſt latius foramen relinquat. quod niſi permagna vi ſui non poteſt; utique ab interiore parte, qua quaſi membrana quædam finit abdomen, quam περιτόναιον Græci vocant. Ergo, ubi aliquis ingredi ac moveri cœpit, rum-

rumpitur illa futura, atque inteſtina ſolvuntur. quo fit, ut pereundum homini ſit. Sed non omnimodo res ea deſperationem habet: ideoque tenuioribus fiſtulis adhibenda curatio eſt. 5

493. 4. *De Ani fiſtulis.* c

Propriam etiamnum animadverſionem deſiderant eæ, quæ in ano ſunt. In has demiſſo ſpecillo, ad ultimum ejus caput incidi cutis debet: dein novo foramine ſpecillum educi lino ſequente, quod in aliam ejus partem, ob id ipſum perforatam, conjectum ſit. Ibi linum apprehendendum ligandumque cum altero capite eſt, ut laxe cutem, quæ ſuper fiſtulam eſt, teneat. Idque * linum debet eſſe crudum, & duplex triplexve, ſic tortum, ut unitas in eo facta ſit. Interim autem licet negocia agere, ambulare, lavare, cibum capere, perinde atque ſaniſſimo. Tantummodo id linum bis in die, ſoluto nodo, ducendum eſt ſic, ut ſubeat fiſtulam pars, quæ ſuperior fuit. Neque committendum eſt, ut id linum putreſcat: ſed tertio quoque die nodus reſolvendus eſt, & ad caput alterum recens linum alligandum, eductoque vetere, id in fiſtula cum ſimili nodo relinquendum. Sic enim id paulatim cutem, quæ ſupra fiſtulam eſt, incidit: ſimulque & id ſaneſcit, quod à lino relictum eſt; & id, quod ab eo mordetur, inciditur. Hæc ratio curationis longa, ſed ſine dolore eſt.

Qui feſtinant, adſtringere cutem lino debent, quo celerius ſecetur; noctuque ex peni-

c Æginet. VI. 78. H. F. ab Aquapendente Operat. Chirurg. P. 1. c. 93. Petr. de Marchettis Obſerv. Medic. Chirurgic. in fine multa. * Quid ſit docet H. F. ab Aquapend. Oper. Chirurg. Part. I. C. 93.

penicillo tenuia quædam intus demittere, ut cutis hoc ipso extenuetur, quo extenditur. sed hæc dolorem movent. Adjicitur celeritati, sicut tormento quoque, si & linum, & id, quod ex penicillo est, aliquo medicamento illinitur ex iis, quibus callum exedi proposui. Potest tamen fieri, ut ad scalpelli curationem etiam illo loco veniendum sit, si intus fistula fert, si multiplex est. Igitur in hæc genera demisso specillo, duabus lineis incidenda cutis est; ut media inter eas habenula tenuis admodum injiciatur, ne protinus oræ coeant; sitque locus aliquis linamentis, quæ quam pauciſſima superinjicienda sunt; omniaque eodem modo facienda, quæ in abcessibus posita sunt. Si vero ab uno ore plures sinus erunt, recta fistula scalpello erit incidenda; ab eo cæteræ, quæ jam patebunt, lino excipiendæ. Si intus aliqua procedet, quo ferrum tuto pervenire non poterit, collyrium demittendum erit.

Cibus autem in omnibs ejusmodi casibus, sive manu, sive medicamentis agetur, dari debet humidus; potio liberalis, diuque aqua. ubi jam caro increscit, tum demum & balneis raris utendum erit, & cibis corpus implentibus.

CAP. V.

De Telis è corpore extrahendis. [a]

TELA quoque, quæ illata corporibus intus hæserunt, magno negocio sæpe ejiciuntur. Sunt enim quædam difficultates

a Æginet. VI. 88.

tates ex generibus eorum; quædam ex his
ſedibus, in quas illa penetrarunt. Omne au-
tem telum extrahitur, aut ab ea parte, qua
venit, aut ab ea, in quam tetendit. illic
viam, qua redeat, ipſum ſibi' fecit: hic, à 5
ſcalpello accepit. nam contra mucronem
caro inciditur. Sed ſi non alte telum inſe-
dit, & in ſumma carne eſt, aut certe ma-
gnas venas & loca nervoſa non tranſit, ni-
hil melius eſt, quam, qua venit, id revelle- 10
re. Si vero plus eſt, per quod telo rever-
tendum, quam quod perrumpendum eſt;
jamque venas nervoſque id tranſiit, com-
modius eſt aperire quod ſupereſt, [b] eaque
extrahere. nam & propius petitur, & tu- 15
tius evellitur. Et in majore membro, ſi
medium mucro tranſiit, facilius ſaneſcit,
quod pervium eſt; quia utrinque medica-
mento fovetur. Sed, ſi retro telum reci-
piendum, amplianda plaga eſt; quo faci- 20
lius id ſequatur, quoque minor oriatur in-
flammatio: quæ major fit, ſi ab illo *ipſo*
telo, dum redit, corpus laniatur. Item, ſi
ex alia parte vulnus aperitur, laxius eſſe de-
bet, quam ut telo poſtea tranſeunte amplie- 25
tur. In ſumma autem utraque parte iſta
habenda cura eſt, ne nervus, ne vena ma-
jor, ne arteria incidatur. Quorum ubi ali-
quid detectum eſt, excipiendum hamo re-
tuſo eſt, abducendumque à ſcalpello. Ubi 30
autem inciſum eſt ſatis, telum eximendum
eſt: tunc quoque eodem modo, & eadem
cura habita, ne ſub eo, quod eximitur, ali-
quid eorum lædatur, quæ tuenda eſſe pro-
poſui. 2. De

b Alii *itaque*.

2. *De Sagittis recipiendis.*

Hæc communia ſunt: præter quæ propria quædam in ſingulis telorum generibus ſunt, quæ protinus ſubjiciam. Nihil tam facile in corpus, quam ſagitta, conditur, eademque altiſſime inſidit. Hæc autem eveniunt, & quia magna vi fertur illa, & quia ipſa anguſta eſt. Sæpius itaque ab altera parte, quam ex qua venit, recipienda eſt; præcipueque, quia fere ſpiculis cingitur; quæ magis laniant, ſi retro, quam ſi contra trahuntur. Sed inde, aperta via, caro diduci debet ferramento facto ad ſimilitudinem Græcæ literæ ν: deinde, ubi apparuit mucro, ſi ei arundo inhæret, propellenda eſt, donec ab altera parte apprehendi & extrahi poſſit. Si jam illa decidit, ſolumque intus ferrum eſt; mucro vel digitis apprehendi, vel forcipe, atque ita educi debet. Neque alia ratio extrahendi eſt, ubi ab ea parte, qua venit, evelli magis placuit. nam, ampliato magis vulnere, aut arundo, ſi ineſt, evellenda eſt; aut, ſi ea non eſt, ferrum ipſum. Quod ſi ſpicula apparuerunt, eaque brevia & tenuia ſunt, forcipe ibi comminui debent, vacuumque ab his telum educi: ſi ea majora valentioraque ſunt, fiſſis ſcriptoriis calamis contegenda, ac, ne quid dilacerent, ſic evellenda ſunt. & in ſagittis quidem hæc obſervatio eſt.

3. *De Latis telis educendis.*

Latum vero telum, ſi aliquis intus in carne habuerit, ab altera parte educi non expedit; ne ingenti vulneri ipſi quoque in-

ingens vulnus adjiciamus. Evellendum est ergo quodam genere ferramenti, quod Διοκλέους γεγραφότον Græci vocant; quoniam authorem Dioclem habet: quem inter priscos maximosque medicos fuisse, jam posui. Lamina est ferrea, vel ænea etiam, ab altero capite duos utrinque deorsum conversos uncos habens; ab altero duplicata lateribus, leviterque extrema eam in partem inclinata, quæ sinuata est; insuper etiam ea parte inclinata, quæ perforata est. Hæc juxta telum transversa demittitur: deinde, ubi ad imum mucronem ventum est, paululum torquetur, ut telum foramine suo excipiat: cum in cavo mucro est, illico duo digiti, subjecti partis alterius uncis, simul ferramentum id extrahunt, & telum.

4. *De alio telorum genere.*

Tertium genus telorum, quod interdum evelli debet, est plumbea glans, aut lapis, aut simile aliquid, quod, perrupta cute, integrum intus insedit. In omnibus his latius vulnus aperiendum, idque, quod inest, ea, qua venit, forcipe extrahendum est. Accedit vero aliquid difficultatis sub omni ictu, si telum vel ossi inhæsit, vel in articulo se inter duo ossa demersit. In osse usque eo movendum est, donec laxetur is locus, qui mucronem momordit; & tunc vel manu vel forcipe telum extrahendum est. quæ ratio quoque in dentibus ejiciendis est. Et vix unquam ita telum non sequitur. sed, si morabitur, excuti quoque cum aliquo ferramento poterit. Ultimum est, ubi non

non evellitur, terebra juxta forare, & ab eo foramine, ad speciem literæ, contra telum os excidere sic, ut lineæ, quæ diducuntur, ad telum spectent: eo facto, id necesse est labet, & facile auferatur.

Inter duo vero ossa si per ipsum articulum perruperit, circa vulnus duo membra fasciis habenisve deliganda, & per has in diversas partes diducenda sunt, ut nervos distendant: quibus extentis, laxius inter ossa spatium est, ut sine difficultate telum recipiatur. Illud videndum est, sicut in aliis locis posui, ne quis nervus, aut vena, aut arteria à telo lædatur, dum id extrahitur: eadem scilicet ratione, quæ supra posita est.

5. De venenato telo evellendo.

At, si venenato quoque telo quis ictus est, iisdem omnibus, si fieri potest, etiam festinantius actis, adjicienda curatio est, quæ vel epoto veneno c, vel à serpente ictis adhibetur. Vulneris autem ipsius, extracto telo, medicina non alia est, quam quæ esset, si corpore icto nihil inhæsisset. de qua satis alio loco dictum est. 3051

CAP. VI.

De Gangliis, & Meliceride, & Atheromate, a & Steatomate, capitis tuberculis.

HÆc evenire in qualibet parte corporis possunt: reliqua certas sedes habent de quibus dicam, orsus à capite. In hoc multa variaque tubercula

c Scribon. Larg. C. XLV. c. 175. a Æginet. IV, 34. VI, 36. Actuar. M. M. IV, 16.

oriuntur [b] γάγγλια, μελικηρίδες, & ἀθηρώμαλα nominant; aliisque etiamnum vocabulis quædam alii discernunt; quibus ego στεατώμαλα quoque adjiciam. quæ quamvis & in cervice, & in alis, & in lateribus oriri solent; per se tamen non posui; cum ista omnia mediocres differentias habeant, ac neque periculo terreant, neque diverso genere curentur. Omnia autem ista & ex parvulo incipiunt, & diu paulatimque increscunt, & tunica sua includuntur. Quædam ex his dura ac renitentia, quædam mollia cedentiaque sunt: quædam spatio nudantur, quædam tecta capillo suo permanent, fereque sine dolore sunt. Quid intus habeant, ut conjectura præsagiri potest; sic ex toto cognosci, nisi cum ejecta sunt, non potest. Maxime tamen in his, quæ renituntur, aut lapillis quædam similia, aut concreti confertique pili reperiuntur. In his vero, quæ cedunt, aut melli simile aliquid, aut tenui pulticulæ, aut quasi rasæ cartilagini, aut carni hebeti & cruentæ, quibus alii aliique colores esse consueverunt. Fereque ganglia renituntur: atheromati subest quasi tenuis pulticula: meliceridi liquidior humor; ideoque pressu circumfluit: steatomati pingue quiddam, idque latissime patere consuevit, resolvitque totam cutem superpositam sic, ut ea labet; cum in cæteris sit adstrictior. Omnia, derasa ante, si capillis conteguntur, per medium oportet incidere. ut effundatur, quicquid intus coiit. Sed steatomatis tunica

288, 32.

b Æginet. IV, 16. & VI. 39. Actuar. M. M. II, 11.

ca quoque ſecanda eſt: quia non c facile à cute & ſubjecta carne ea ſeparatur. At in cæteris ipſa tunica inviolata ſervanda eſt. Protinus autem, cum iſta alba & intenta ſe
5 oſtendit, tum ſcalpelli manubriolo diducenda à cute & carne eſt, ejiciendaque cum eo, quod intus tenet. Si quando tamen ab inferiore parte tunicæ muſculus inhæſit, ne is lædatur, ſuperior pars illius decidenda,
10 alia ibidem relinquenda eſt. Ubi tota exempta eſt, committendæ oræ, fibulaque his injicienda, & ſuper medicamentum glutinans dandum eſt. Ubi vel tota tunica, vel aliquid ex ea relictum eſt, pus moven-
15 tia adhibenda ſunt.

CAP. VII.

De Oculorum vitiis, quæ ſcalpello & manu curantur.

20 SED ut hæc neque genere vitii, neque ratione curationis inter ſe multum diſtant: ſic in oculis, quæ manum poſtulant, & ipſa diverſa ſunt, & aliter aliterque curantur. Igitur in ſuperioribus pal-
25 pebris veſicæ * naſci ſolent, pingues graveſque; quæ vix attollere oculos ſinunt, leveſque pituitæ curſus, ſed aſſiduos, in oculis movent. Fere vero in pueris naſcuntur. Oportet, compreſſo digitis duobus oculo,
30 atque ita cute intenta, ſcalpello tranſverſa linea incidere, ſuſpenſa leviter manu, ne veſica ipſa vulneretur, & ut, loco ei patefacto, ipſa prorumpat; tum digitis eam apprehendere, & evellere. facile enim ſequi-

c Actuar. M. M. IV, 16. * De hiſce agit H. F. ab Aquapend. Oper. Chirurg. Part. 1. c. 9.

tur. Dein superinungi collyrio debet ex iis aliquo, quo lippientes oculi superinunguntur: quo paucissimis diebus cicatricula inducitur. Molestius est, ubi incisa vesica est. effundit enim humorem; neque postea, quia tenuis admodum est, potest colligi. Si forte id incidit, eorum aliquid imponendum est, quæ puri movendo sunt.

2. *De Crithe.* a

In eadem palpebra super pilorum locum tuberculum parvulum nascitur, quod à similitudine * hordei, à Græcis κριθὴ nominatur. Tunica quiddam, quod difficulter maturescit, comprehensum est. Id vel calido pane, vel cera subinde calefacta foveri oportet sic, ne nimius is calor sit, sed facile à parte sustineatur. hac enim ratione sæpe discutitur, interdum concoquitur. Si pus se ostendit, scalpello dividi debet, &, quicquid intus humoris est, exprimi: eodem deinde vapore postea quoque foveri, & superinungi, donec ad sanitatem perveniat.

3. *De Chalazio.* b

Alia quoque quædam in palpebris huic non dissimilia nascuntur; sed neque utique figuræ ejusdem, & mobilia, simulatque digito huc vel illuc impelluntur. Quæ, quia grandini similia sunt, χαλάζια Græci vocant. Hæc incidi debent, si sub cute sunt, ab interiore parte; si sub cartilagine, ab interiore: dein scalpelli manubriolo deducenda ab integris partibus sunt. Ac, si intus plaga est, inungendum primo lenibus, dein-

a Æginet. III, 22. Actuar. M. M. II, 7. * *Varulus* dicitur Marcell. de Med. C. VIII. pag. 279. b Actuar. M. M. II, 7.

deinde acrioribus· si extra, superdandum emplastrum, quo id glutinetur.

4. *De Ungue oculorum.* c

Unguis vero, quod πτερύγιον Græci vocant, est membranula nervosa, quæ oriens ab angulo, nonnunquam ad pupillam quoque pervenit, eique officit. Sæpius à narium, interdum etiam à temporum parte nascitur. Hunc recentem non difficile est discutere medicamentis, quibus cicatrices in oculis extenuantur. Si inveteravit, jamque ei crassitudo quoque accessit, excidi debet. Post abstinentiam vero unius diei, vel adversus in sedili contra medicum is homo collocandus est, vel sic aversus, ut in gremium ejus caput resupinus effundat. Quidam, si in sinistro oculo vitium est, adversum: si in dextro, resupinum collocari volunt. Alteram autem palpebram à ministro diduci oportet, alteram à medico: sed ab hoc, si ille adversus est, inferiorem; si supinus, superiorem. Tum idem medicus hamulum acutum, paulum mucrone intus recurvato, subjicere extremo ungui debet, eumque infigere; atque eam quoque palpebram tradere alteri: ipse, hamulo apprehenso, levare unguem, eumque acu trajicere linum trahente: deinde acum ponere, lini duo capita apprehendere, & per ea erecto ungue, si qua parte oculo inhæret, manubriolo scalpelli diducere, donec ad angulum veniat: deinde invicem modo remittere, modo attrahere, ut sic & initium ejus, & finis anguli reperiatur. Duplex enim pericu-

c Æginet. III, 22. VI, 18. H. F. ab Aquapend. Oper. Chirurg. Part. 1. Cap. 18.

lum eſt; ne vel ex ungue aliquid relinquatur, quod exulceratum vix ullam recipiat curationem; vel ex angulo quoque caruncula abſcindatur, quæ, ſi vehementius unguis ducitur, ſequitur quoque ac decidit. 5
Si abſciſſa eſt, patefit foramen, per quod poſtea ſemper humor deſcendit: d ῥυπάδα Græci vocant. Verus ergo anguli finis utique noſcendus eſt; qui ubi ſatis conſtitit; non nimium adducto ungue ſcalpellus ad- 10
hibendus eſt; deinde ſic excidenda membranula, ne quid ex angulo lædatur. Ei deinde ex melle linamentum ſuperdandum eſt, ſupraque linteolum, & aut ſpongia aut lana ſuccida: proximiſque diebus diducendus 15
quotidie oculus eſt, ne cicatrice inter ſe palpebræ glutinentur (ſiquidem id quoque tertium periculum accedit) eodemque modo linamentum imponendum, ac noviſſime inungendum collyrio, quo ulcera ad cica- 20
tricem perducuntur.

Sed ea curatio vere eſſe debet, aut certe ante hiemen. De qua re, ad plura loca pertinente, ſemel dixiſſe ſatis erit. Nam duo genera curationum ſunt: alia, 25
in quibus eligere tempus non licet, ſed utendum eſt eo, quod incidit; ſicut in vulneribus, & fiſtulis: alia, in quibus nullus dies urget, & expectare tutiſſimum & facile eſt; ſicut evenit in iis, quæ & tarde 30
increſcunt, & dolore non cruciant. In his
285, 5. ver expectandum eſt: aut, ſi quid magis preſſit, melior tamen autumnus quam hiems vel æſtas eſt; atque is ipſe medius, jam fractis

d ῥυπάδα alii. Trallian. II, 8.

ctis æstibus, & nondum ortis frigoribus. Quo magis autem necessaria pars erit, quæ tractabitur, hoc quoque majori periculo subjecta est. & sæpe, quo major plaga fa-
5 cienda, eo magis hæc temporis ratio servabitur.

5. De Encanthide. *

Ex curatione vero unguis, ut dixi, vitia nascuntur, quæ ipsa aliis quoque de causis
10 oriri solent. Interdum enim fit in angulo, parum ungue exciso, vel aliter, tuberculum, quod palpebras parum diduci patitur: ἐγκανθὶς e Græce nominatur. Excipi hamulo, & circumcidi debet: hic quoque dili-
15 genter temperata manu, ne quid ex ipso angulo abscindatur. Tum exiguum linamentum respergendum est vel cadmia, vel atramento sutorio; inque eum angulum, diductis palpebris, inserendum, supraque eo-
20 dem modo deligandum: proximisque diebus similiter nutriendum, ut primo tantum aqua egelida, vel etiam frigida foveatur.

6. De Ancyloblepharo. f

Interdum inter se palpebræ coalescunt,
25 aperirique non potest oculus. Cui malo solet etiam illud accedere, ut palpebræ cum albo oculi cohærescant; scilicet, cum in utrovis fuit ulcus negligenter curatum. sanescendo enim, quod diduci potuit &
30 debuit, glutinabitur; ἀγκυλοβλέφαρον sub utroque vitium Græci vocant. Palpebræ tantum inter se cohærentes, non difficulter diducuntur; sed interdum frustra. nam rursus glutinantur. Experiri tamen oportet;

* Tulpius Observ. lib. 1. cap. 29. H.F. ab Aquapend. Oper. Chirurg. Part. 1. c. 19. e Æginet. III, 22. Actuar. M. M. IV, 11. f Æginet. III, 22. VI, 15.

tet; quia bene res sæpius cedit. Igitur † adversum * specillum inserendum, diducendæque eo palpebræ sunt: deinde exigua penicilla interponenda, donec exulceratio ejus loci finiatur. At, ubi albo ipsius oculi palpebra inhæsit, Heraclides Tarentinus author est, adverso scalpello subsecare, magna cum moderatione, ut neque ex oculo, neque ex palpebra quicquam abscindatur; ac, si necesse est, ex palpebra potius. Post hæc, inungatur oculus medicamentis, quibus aspritudo curatur: quotidieque palpebra vertatur, non solum ut ulceri medicamentum inducatur, sed etiam ne inhæreat: ipsique etiam ægro præcipiatur, ut sæpe eam duobus digitis attollat. Ego sic restitutum esse neminem memini. Meges se quoque multa tentasse, neque umquam profuisse, quia semper iterum oculo palpebra inhæserit, memoriæ prodidit.

7. *De Ægilope.* g

Etiamnum in angulo, qui naribus propior est, ex aliquo vitio quasi parva fistula aperitur, per quam pituita assidue destillat: αἰγίλωπα Græci vocant. Idque assidue male habet oculum: nonnunquam etiam exeso osse, usque ad nares penetrat. Idque interdum naturam carcinomatis habet: ubi intentæ venæ & recurvatæ sunt, color pallet, cutis dura est, & levi tactu irritatur, inflammationemque in eas partes, quæ conjunctæ sunt, evocat. Ex his eos, qui quasi carcinoma habent, curare periculosum est. nam mortem quoque ea res ma-

† *Aversum* legendum esse constat ex H. F. ab Aquap. Chirurg. Oper. Part. I, c. 7. qui meretur inspici. * Quid sit docet H. F. ab Aquapend. Oper. Chir. Part. I. c. 7. p. 46. g Actuar. M. M. IV. 11. Aëtius Terr. II. Serm. III, 86. H. F. ab Aquap. Oper. Chirurg. Part. I. c. 21.

maturat. Eos vero, quibus ad nares tendit, ſupervacuum. neque enim ſaneſcunt. At, quibus id in angulo eſt, poteſt adhiberi curatio; cum eo, ne ignotum ſit, eſſe difficilem. quanto autem angulo propius id foramen eſt, tanto difficilior eſt; quoniam peranguſtum eſt, in quo verſari manus poſſit: recenti tamen re mederi facilius eſt. Hamulo autem ſummum ejus foraminis excipiendum; deinde totum id cavum, ſicut in fiſtulis dixi, uſque ad os excidendum; oculoque & cæteris junctis partibus bene obtectis, os ferramento adurendum eſt vehementius. quod ſi jam carie vexatum eſt, quo craſſior huic ſquama abſcedat, quidam adurentia imponunt; ut atramentum ſutorium, vel chalcitidem, vel æruginem raſam. quod & tardius & non idem facit. Oſſe aduſto, curatio ſequitur eadem, quæ in cæteris uſtis. 412, 20.

8. *De Pilis palpebrarum oculum irritantibus.*

Pili vero, qui in palpebris ſunt, duabus de cauſis oculum irritare conſueverunt. Nam modo palpebræ ſummaa cutis relaxatur, & procidit; quo fit, ut ejus pili ad ipſum oculum convertantur, quia non ſimul cartilago quoque ſe remiſit: modo ſub ordine naturali pilorum alius ordo ſubcreſcit, qui protinus intus ad oculum tendit. Curationes vero hæ ſunt. Si pili nati ſunt, qui non debuerunt, tenuis acus [h] ferrea ad ſimilitudinem ſpathæ lata, in ignem conjicienda eſt: deinde candens, ſublata palpebra ſic, ut ejus pernicioſi pili in conſpectum curantis

h Æginet. V I, 13. H. F. ab Aquapend. Operat. Chir. Part. I, c. 12.

rantis veniant, sub ipsis pilorum radicibus angulo immittenda est, ut ea tertiam partem palpebræ transvehat: deinde iterum, tertioque ad alterum angulum. quo fit, ut omnes pilorum radices adustæ emoriantur. 5 Tum superimponendum medicamentum est, quod inflammationem prohibeat: atque ubi crustæ exciderunt, ad cicatricem perducendum. Facillime autem id genus sanescit. Quidam aiunt, acu i transsui juxta 10 pilos exteriorem partem palpebræ oportere, eamque transmitti duplicem capillum muliebrem ducentem; atque ubi acus transiit, in ipsius capilli sinum, qua duplicatur, pilum esse injiciendum, & per eum in superiorem 15 palpebræ partem attrahendum, ibique corpori adglutinandum, & imponendum medicamentum, quo foramen glutinetur. sic enim fore, ut is pilus in exteriorem partem postea spectet. Id primum fieri non potest, 20 nisi in pilo longiore; cum fere breves eo loci nascantur. Deinde si plures pili sunt, necesse est longum tormentum sit, & toties acus transiens magnam inflammationem moveat. Novissime, cum humor aliquis 25 ibi subsit, oculo & ante per pilos & tum per palpebræ foramina affecto, vix fieri potest, ut gluten, quo vinctus est pilus, non resolvatur: eoque fit, ut is eo, unde vi abductus est, redeat. Ea vero curatio, quæ 30 palpebræ laxioris ab omnibus frequentatur, nihil habet dubii. Siquidem oportet contecto oculo mediam palpebræ cutem, sive ea superior, sive inferior est, apprehendere

i Æginet. VI, 13.

dere digitis, ac levare. tum considerare, quantulo detracto futurum sit, ut naturaliter se habeat. Siquidem hic quoque duo pericula circumstant: si nimium fuerit ex-
5 cisum, ne contegi oculos non possit; si parum, ne nihil actum sit, & frustra sectus aliquis sit. Quod deinde incidendum videbitur, per duas lineas atramento notandum est sic, ut inter oram, quæ pilos
10 continet, & propiorem ei lineam, aliquid relinquatur, quod apprehendere acus postea possit. His constitutis, scalpellus adhibendus est: &, si superior palpebra est, ante; si inferior, postea propius ipsis pilis in-
15 cidendum: initiumque faciendum in sinistro oculo, ab eo angulo, qui tempori; in dextro, ab eo, qui naribus propior est: idque, quod inter duas lineas est, excidendum. deinde oræ vulneris inter se simplici
20 futura committendæ, operiendusque oculus est: &, si parum palpebra descendet, laxanda utique; si nimium, aut adstringenda, aut etiam rursus tenuis habenula ab ulteriore ora excidenda. Ubi secta est, aliæ su-
25 turæ adjiciendæ, quæ supra tres esse non debent. Præter hæc, in superiore palpebra sub pilis ipsis incidenda linea est, ut ab inferiore parte diducti pili sursum spectent. Idque, si levis inclinatio est, etiam solum
30 satis tuetur. Inferior palpebra eo non eget. His factis, spongia, ex aqua frigida expressa, super deliganda est. Postero die glutinans emplastrum injiciendum. Quarto futura tollenda est, & collyrio, quod inflammatio-

mationes reprimit, superinungendum.

9. *De Lagophthalmo.* k

Nonnunquam autem, nimium sub hac curatione excisa cute, evenit, ut oculus non contegatur. Idque interdum etiam alia de causa fit. λαγώφθαλμον Græci appellant. In quo si nimium palpebræ deest, nulla id restituere curatio potest: si exiguum, mederi licet. Paulum infra supercilium cutis incidenda est lunata figura, cornibus ejus deorsum spectantibus. Altitudo esse plagæ usque ad cartilaginem * debet, ipsa illa nihil læsa. nam, si ea incisa est, palpebra concidit, neque attolli postea potest. Cute igitur tantum diducta sit, ut paululum in ima oculi ora descendat; hiante scilicet super plaga. in quam linamentum injiciendum est, quod & conjungi diductam cutem prohibeat, & in medio carunculam creet: quæ ubi eum locum implevit, postea recte oculus operitur.

10. *De Entropio.* l

Ut superioris autem palpebræ vitium est, quo parum descendit, ideoque oculum non contegit: sic inferioris, quo parum sursum attollitur, sed pendet & hiat, neque potest cum superiore committi. Atque id quoque evenit interdum ex simili vitio curationis, interdum etiam senectute. ἐντρόπιον Græci vocant. si ex mala curatione est, eadem ratio medicinæ est, quæ supra posita est: plagæ tantum cornua ad maxillas, non ad oculum convertenda sunt. Si ex senectute est, tenui feramento id

k Æginet. VI, 10. Aëtius Tetr. II. Serm. III, c. 73.
* Vide H. F. ab Aquapend, Oper. Chir, Part. I, c. 14.
l Actuar. M. M, II. 7.

id totum extrinſecus adurendum eſt; deinde melle inungendum à quarto die, vapore aquæ calidæ fovendum, inungendumque medicamentis ad cicatricem perducentibus.

5 11. *De Staphylomate.*

Hæc fere circa oculum in angulis palpebriſque incidere conſueverunt. In ipſo autem oculo nonnunquam ſumma attollitur tunica, ſive ruptis intus membranis aliquibus, ſive
10 laxatis †; & ſimilis figura m acino fit, unde id σαφύλωμα Græci vocant. Curatio duplex eſt. Altera, ad ipſas radices per medium tranſſuere acu duo lina ducente; deinde alterius lini duo capita ex ſuperiore parte, alte-
15 rius ex inferiore adſtringere inter ſe, quæ paulatim ſecando id excidant. Altera, in ſumma parte ejus ad lenticulæ magnitudinem excidere; deinde ſpodium aut cadmiam infricare. Utrolibet autem facto, album ovi
20 lana excipiendum & imponendum; poſteaque vapore aquæ calidæ fovendus oculus, & lenibus medicamentis ungendus eſt.

12. *De Clavis oculorum.*

Clavi autem vocantur calloſa n in albo
25 oculi tubercula; quibus nomen à figuræ ſimilitudine eſt. Hos ad imam radicem perforare acu commodiſſimum eſt, infraque eam excidere, deinde lenibus medicamentis inungere.

30 13. *De Oculorum natura.*

Suffuſionis jam alias feci mentionem; 367,
quia cum recens incidit, medicamentis 23.
quo-

† H. F. ab Aquapend. Oper. Chir. Part. I. c. 17. m Æginet. III, 22. VI, 19. Actuar. M.M. II, 7. Aëtius Tetrab. II. Serm. III. 34. 35. Aliud procidentiæ genus obſervavit Tulpius Obſerv. L. 1. cap. 28. n Actuar. M. M. II, 7.

quoque ſæpe diſcutitur· ſed, ubi vetuſtior facta eſt, manus curationem deſiderat. quæ inter ſubtiliſſimas haberi poteſt. De qua antequam dico, paucis ipſius oculi natura indicanda eſt. Cujus cognitio, cum ad 5 plura loca pertineat, tum vel præcipue ad hunc pertinet. Is igitur ſummas habet duas tunicas: ex quibus ſuperior à Græcis κερατοειδής vocatur; eaque, qua parte alba eſt, ſatis craſſa, pupillæ loco extenuatur. 10 Huic interior adjuncta eſt media parte, qua pupilla eſt, modico foramine concava, circa tenuis, ulterioribus partibus ipſa quoque plenior. quæ χοροειδής à Græcis nominatur. Hæ duæ tunicæ, cum inte- 15 riora oculi cingant, rurſus ſub his coeunt; extenuatæque & in unum coactæ per foramen, quod inter oſſa eſt, ad membranam cerebri perveniunt, eique inhæreſcunt. Sub his autem, qua parte pupilla eſt, locus 20 vacuus eſt: deinde infra rurſus tenuiſſima tunica, quam Herophilus ἀραχνοειδῆ nominavit. Ea media ſubſidit; eoque cavo continet quiddam, quod, à vitri ſimilitudine, ὑαλοειδὲς Græci vocant. Id neque li- 25 quidum, neque aridum eſt; ſed quaſi concretus humor. Ex cujus colore pupillæ color vel niger eſt, vel cæſius, cum ſumma tota tunica alba ſit. Id autem ſuperveniens ab interiore parte membranula includit. 30 Sub his gutta humoris eſt, ovi albo ſimilis: à qua videndi facultas proficiſcitur. κρυσταλλοειδὴς à Græcis nominatur.

14. De

14. *De Suffusione.*

Igitur vel ex morbo, vel ex ictu concre- 369, 18.
ſcit humor ſub duabus tunicis*, qua locum vacuum eſſe propoſui; iſque paulatim in-
5 dureſcens, interiori potentiæ ſe opponit. Vitii ejus plures ſpecies ſunt, quædam ſanabiles, quædam quæ curationem non admittunt. Nam ſi exigua ſuffuſio eſt, ſi immobilis, colorem vero habet marinæ aquæ,
10 vel ferri nitentis, à latere ſenſum aliquem fulgoris relinquit, ſpes ſupereſt. Si magna eſt, ſi nigra pars oculi, amiſſa naturali figura, in aliam ſe vertit, ſi ſuffuſioni color cœruleus eſt, aut auro ſimilis, ſi labat, &
15 hac atque illac movetur, vix unquam ſuccurritur. Fere vero pejor eſt, quo ex graviore morbo, majoribusve capitis doloribus, vel ictu vehementiore orta eſt. Neque idonea curationi ſenilis ætas eſt; quæ ſine
20 novo vitio, tamen aciem hebetem habet: ac ne puerilis quidem; ſed inter has media ætas. Oculus quoque curationi neque exiguus, neque concavus, ſatis opportunus eſt. Atque ipſius quoque ſuffuſionis quæ-
25 dam maturitas eſt. Expectandum igitur eſt, donec jam non fluere, ſed duritie quadam concreviſſe videatur.

Ante curationem autem modico cibo uti, bibere aquam triduo debet; pridie, ab
30 omnibus abſtinere. Poſt hæc in adverſo ſedili collocandus eſt loco lucido, lumine adverſo, ſic ut contra medicus paulo altius ſedeat; à poſteriore autem parte caput ejus, qui curabitur, miniſter contineat, & im-

* Hoc non uſque adeo veritati conſentire putat H. F. ab Aquapend. Oper. Chir. Part. 1. C. 16.

mobile id præstet: nam levi motu eripi acies in perpetuum potest. Quin etiam ipse oculus, qui curabitur, immobilior faciendus est, super alterum lana imposita & deligata. Curari vero sinister oculus dex- 5
tra manu, dexter sinistra debet. Tum acus admovenda est, aut acuta, aut certe non nimium tenuis, eaque demittenda, sed recta, est per summas duas tunicas medio loco inter nigrum oculi & angulum tem- 10
pori propiorem, è regione mediæ suffusionis sic, ne qua vena lædatur. Neque tamen timide demittenda est, quia inani loco excipitur. Ad quem cum ventum est, ne mediocriter quidem peritus falli potest; 15
quia prementi nihil renititur. Ubi eo ventum est, inclinanda acus ad ipsam suffusionem est, leniterque ibi verti & paulatim eam deducere infra regionem pupillæ debet; ubi deinde eam transiit, vehementius 20
imprimi, ut inferiori parte insidat. Si hæsit, curatio expleta est. Si subinde *redit*, eadem acu magis concidenda, & in plures partes dissipanda est: quæ singulæ & facilius conduntur, & minus late officiunt. 25
Post hæc educenda acus recta est, imponendumque est lana molli exceptum ovi album, & supra, quod inflammationem coerceat, atque ita devinciendum.

348, 21. Post hæc opus est quiete, abstinentia, 30
lenium medicamentorum inunctionibus, cibo (qui postero die satis mature datur) primum liquido, ne maxillæ laborent; deinde, inflammatione finita, tali, qualis in vul-

vulneribus propositus. Quibus, ut aqua quoque diutius bibatur, necessario accedit.

15. *De Pituita oculorum.* 347.

De pituitæ quoque tenuis cursu, qui
5 oculos infestat, quatenus medicamentis agendum est, jam explicui. Nunc ad ea veniam, quæ curationem ex manu postulant. Animadvertimus autem quibusdam nunquam siccescere oculos, sed semper hu-
10 more tenui madere: quæ res aspritudinem continuat, & ex levibus momentis inflammationes & lippitudines excitat, totam denique vitam hominis infestat. Idque in quibusdam nulla ope adjuvari potest, in
15 quibusdam sanabile est. Quod primum discrimen nosse oportet, ut alteris succurratur, alteris manus non injiciatur.

Ac primum supervacua curatio est in his, qui ab infantibus id vitium habent;
20 quia necessario mansurum est usque mortis diem. Deinde non necessaria etiam in his, quibus non multa, sed acris pituita est: siquidem manu nihil adjuvantur; medicamentis, & victus ratione, quæ crassiorem
25 pituitam reddit, ad sanitatem perveniunt. Lata etiam capita vix medicinæ patent. Tum interest, pituitam emittant venæ, quæ inter calvariam & cutem sunt, an quæ inter membranam cerebri & calvariam:
30 superiores enim per tempora oculos rigant; inferiores, per eas membranas, quæ ab oculis ad cerebrum tendunt. Potest autem adhiberi remedium his, quæ supra os fluunt; non potest his, quæ ab osse. Ac ne his qui-

dem ſuccurritur, quibus pituita utrinque deſcendit: quia levata altera parte, nihilominus altera infeſtat.

Quid ſit autem, hac ratione cognoſcitur. Raſo capite ea medicamenta, quibus in lippitudine pituita ſuſpenditur, à ſuperciliis uſque ad verticem illini debent: ſi ſicci oculi eſſe cœperunt, apparet per eas venas, quæ ſub cute ſunt, irrigari: ſi nihilominus madent, manifeſtum eſt ſub oſſe deſcendere: ſi eſt tumor, ſed levior, duplex vitium eſt. Plurimi tamen ex laborantibus reperiuntur, quos ſuperiores venæ exerceant; ideoque pluribus etiam opitulari licet. Idque non in Græcia tantummodo, ſed in aliis quoque gentibus celebre eſt: adeo ut nulla medicinæ pars magis per nationes quaſque expoſita ſit.

Reperti in † Græcia ſunt, qui novem lineis cutem capitis inciderent: duabus in occipitio rectis, una ſuper eas tranſverſa: dein duabus ſuper aures, una inter eas item tranſverſa: tribus denique inter verticem & frontem rectis. Reperti ſunt, qui à vertice recta eas lineas ad tempora deducerent; cognitiſque, ex motu maxillarum, muſculorum initiis, leviter ſuper eos cutem inciderent, diductiſque per retuſos hamos oris, inſererent linamenta ſic, ut neque inter ſe cutis antiqui fines committerentur, & in medio caro increſceret, quæ venas, ex quibus ad oculos tranſiret, adſtringeret. Quidam etiam atramento duas lineas duxerunt à media aure ad mediam alteram

† H. F. ab Aquapendente Operat. Chirurgic. Part. I. c. 4.

teram aurem; deinde à naribus ad verticem: tum ubi lineæ committebantur, ſcalpello inciderunt; & poſt ſanguinem effuſum, os ibidem aduſſerunt. Nihilominus
5 autem & in temporibus, & inter frontem atque verticem eminentibus venis idem candens ferrum admoverunt.

Frequens curatio eſt, venas in temporibus adurere, quæ fere quidem in ejuſmodi
10 malo tument: ſed tamen, ut inflentur magiſque ſe oſtendant, cervix ante modice deliganda eſt. Tenuibus autem ferramentis, & retuſis venæ adurendæ; donec in oculos pituitæ curſus conquieſcat. Id enim ſignum
15 eſt quaſi excæcatorum itinerum, per quæ humor ferebatur.

Valentior tamen medicina eſt, ubi tenues conditæque venæ ſunt, ideoque legi non poſſunt, eodem modo cervice deli-
20 gata†, retentoque ab ipſo ſpiritu, quo magis venæ prodeant, atramento notare eas contra tempora, & inter verticem ac frontem: deinde cervice reſoluta, qua notæ ſunt, venas incidere, & ſanguinem mittere:
25 ubi ſatis fluxit, tenuibus ferramentis adurere. contra tempora quidem, timide: ne ſubjecti muſculi, qui maxillas tenent, ſentiant: inter frontem vero & verticem, vehementer ſic, ut ſquama ab oſſe recedat.

30 Efficacior tamen etiamnum eſt Afrorum curatio, qui verticem uſque ad os adurunt ſic, ut ſquamam remittat. Sed nihil melius eſt, quam quod in Gallia quoque Comata fit, ubi venas in temporibus & in ſu-

† H. F. ab Aquapendente Operat. Chirurg. Part. I. c. 3.

periore capitis parte legunt. Adusta quo modo curanda sint, jam explicui. Nunc illud adjicio; neque ut crustæ decidant, neque ut ulcus impleatur, adustis venis, esse properandum; ne vel sanguis erumpat, vel cito pus supprimatur: cum per hoc siccescere eas partes opus sit; per illud exhauriri opus non sit. Si quando tamen sanguis eruperit, infrianda medicamenta esse, quæ sic sanguinem supprimant, ut ne adurant. Quemadmodum autem venæ deligendæ sint, quidque lectis his faciendum sit, cum venero ad crurum varices, dicam.

CAP. VIII.

De Aurium morbis, qui manu & scalpello curantur.

VERUM ut oculi multiplicem curationem, etiam manus exigunt: sic in auribus admodum pauca sunt, quæ in hac medicinæ parte tractentur. Solet tamen evenire vel à prima natali die protinus, vel postea facta exulceratione, deinde per cicatricem aure repleta, ut foramen [a] in ea nullum sit, ideoque audiendi usu careat. Quod ubi incidit, specillo tentandum est, alte ne id repletum, an in summo tantum glutinatum sit. Nam si alte est, prementi non cedit: si in summo, specillum protinus recipit. Illud attingi non oportet; ne sine effectus spe oriatur distentio nervorum, & ex ea mortis periculum sit: hoc facile curatur. Nam qua cavum esse debet, vel medicamentum aliquod impo-

a Æginet. VI, 23.

imponendum eſt ex adurentibus, vel candente ferro aperiendum, vel etiam ſcalpello incidendum. Cumque id patefactum, & jam ulcus purum eſt, injicienda eo pinna
5 eſt, illita medicamento cicatricem inducente: circaque id, medicamentum dandum, ut cutis circa pinnam ſaneſcat; quo fit, ut ea remota, poſtea facultas audiendi ſit.

10 At ubi aures perforatæ ſunt, & offendunt, trajicere id cavum celeriter candente acu ſatis eſt, ut leniter ejus oræ exulcerentur; aut etiam adurente medicamento idem exulcerare: poſtea deinde imponere
15 id quod purget; tum quod eum locum repleat, & cicatricem inducat. Quod ſi magnum id foramen eſt, ſicut ſolet eſſe in his, qui majora pondera auribus geſſerunt, incidere, quod ſuper eſt, ad extremum
20 oportet: ſupra deinde oras ſcalpello exulcerare, & poſtea ſuere, ac medicamentum, quo id glutinetur, imponere. Tertium eſt, ſi quid ibi curti eſt, ſarcire. quæ res cum in labris quoque & naribus fieri poſſit,
25 eandem autem curationem habeat, ſimul explicanda eſt.

CAP. IX.

Curta in auribus, labriſque ac naribus,
30 *quomodo ſarciri & curari poſſint.* [a]

CURTA igitur in his tribus, ac ſi qua parte parva ſunt, curari poſſunt: ſi qua majora ſunt, aut non accipiunt curationem, aut ita per hanc ipſam defor-

a Æginet. III, 24. VI, 25.

mantur, ut minus indecora ante fuerint. Atque in aure quidem & naribus deformitas sola timeri potest: in labris vero, si nimium contracta sunt, usus quoque necessario jactura fit; quia minus facile & cibus assumitur, & sermo explicatur. Neque enim creatur ibi corpus; sed ex vicino adducitur. quod etsi in levi mutilatione, & nihil eripere, & fallere oculum potest; in magna, non potest. Neque senile autem corpus, neque quod mali habitus est, neque in quo difficulter ulcera sanescunt, huic medicinæ idoneum est; quia nusquam aut celerius cancer occupat, aut difficilius tollitur.

Ratio curationis ejusmodi est: id quod curtatum est, in quadratum redigere; ab interioribus ejus angulis lineas transversas incidere, quæ citeriorem partem ab ulteriore ex toto diducant; deinde ea, quæ sic [b] resolvimus, in unum adducere. Si non satis junguntur, ultra lineas, quas ante fecimus, alias duas lunatas, & ad plagam conversas immittere, quibus summa tantum cutis diducatur: sic enim fit, ut facilius quod adducitur, sequi possit. quod non vi cogendum est; sed ita adducendum, ut ex facili subsequatur, & dimissum non multum recedat.

Interdum tamen ab altera parte cutis haud omnino adducta deformem, quem reliquit locum, reddit. Hujusmodi loci altera pars incidenda, altera intacta habenda est. Ergo neque ex imis auribus, neque ex me-

b Al. *reposuimus.*

medio naſo imiſve narium partibus, neque ex anguli; labrorum quicquam attrahere tentabimus. Utrinque autem petemus, ſi quid ſummis auribus, ſi quid imis aut me-
5 diis naribus, aut mediis labris deerit. Quæ tamen interdum etiam duobus locis curtata eſſe conſuerunt: ſed eadem ratio curandi eſt. Si cartilago in eo, quod inciſum eſt, eminet, excidenda eſt: neque enim aut
10 glutinatur, aut acu tuto trajicitur. Neque longe tamen excidi debet, ne inter duas oras liberæ cutis utrinque coitus puris fieri poſſit. Tum junctæ oræ inter ſe ſuendæ ſunt, utrinque cute apprehenſa; & qua
15 priores lineæ ſunt, ea quoque ſuturæ injiciendæ ſunt. Siccis locis, uti naribus illita ſpuma argenti, ſatis proficit. In interiores vero, lunataſque plagas, linamentum dandum eſt; ut caro increſcens vulnus im-
20 pleat. Summaque cura, quod ita ſutum eſt, tuendum eſſe, apparere ex eo poteſt, quod de cancro ſupra poſui. Ergo etiam tertio quoque die fovendum erit vapore aquæ calidæ: rurſuſque idem medicamentum
25 injiciendum. quo fere ſeptimo die glutinatum eſt. Tum ſuturæ eximi, & ulcus ad ſanitatem perduci debet.

CAP X.

30 *De Polypo.* [a] 380.

POLYPUM vero, qui in naribus naſcitur, præcipue ferro curari jam alias poſui. Ergo etiam hunc ferramento acuto, in modum * ſpathæ facto, reſolvere

a Æginet. VI, 25. H. F. ab Aquapend. Oper. Chirurg. Part. I, c. 24. 25. * De hac conſule Rhodium, ad Scribon. Largum, pag. 46.

ab osse oportet: adhibita diligentia, ne infra cartilago lædatur; in qua difficilis curatio est. Ubi abscissus est, unco ferramento extrahendus est. Tum implicitum linamentum, vel aliquid ex penicillo respergendum est medicamento, quo sanguis supprimitur, eoque nares leniter implendæ. Sanguine suppresso, linamento ulcus purgandum est. Ubi purum est, eo pinna, eodem modo, quo in aure supra positum
439, 5. est, medicamento illita, quo cicatrix inducitur, intus demittenda, donec ex toto id sanescat.

CAP. XI.

De Ozæna.

379. ID autem vitium, quod ὄζαινα à Græcis vocatur, si medicamentis non cederet, quemadmodum manu curandum esset, apud magnos Chirurgos non reperi. Credo, quia res raro ad sanitatem satis proficit; cum aliquod in ipsa curatione tormentum habeat. Apud quosdam tamen positum est, vel subtilem † fistulam, vel enodem scriptorium calamum * in narem esse conjiciendum, donec sursum ad os perveniat: tum per id tenue ferramentum candens dandum esse ad ipsum os: deinde adustum locum purgandum esse ærugine & melle: ubi purus est, lycio ad sanitatem perducendum. Vel narem incidendam esse ab ima parte ad os, ut & conspici locus possit, & facilius candens ferramentum admoveri. Tum sui narem debere; & adustum quidem

† *Fictilem* legit H. F. ab Aquapend. Oper. Chir. P. I. cap. 26. pag. 104. & 106. * Hodierni Chirurgi argenteum habent. H. F. ab Aquap. Oper. Chirur. P. I. c. 26.

dem ulcus eadem ratione curari: futuram vero illini vel ſpuma argenti, vel alio glutinante.

CAP. XII.

De Oris vitiis, quæ manu & ferro curantur.

5

1. *De Dentibus.* a 381.

IN ore quoque quædam manu curantur. Ubi in primis dentes nonnunquam mo-
10 ventur, modo propter radicum imbecillitatem, modo propter gingivarum marceſcentium vitium. Oportet in utrolibet candens ferramentum gingivis admovere, ut leviter attingat, non ut inſidat. Aduſtæ
15 gingivæ melle illinendæ, & mulſo eluendæ ſunt. Ut pura ulcera eſſe cœperunt, arida medicamenta infrianda ſunt ex his, quæ reprimunt.

Si vero dens dolores movet, eximique
20 eum, quia medicamenta nihil adjuvant, placuit, circumradi debet, ut gingiva ab eo * reſolvatur; tum is concutiendus eſt. Eademque facienda, donec bene moveatur. nam dens hærens cum ſummo periculo
25 evellitur, ac nonnunquam maxilla loco movetur †. Idque etiam majore periculo in ſuperioribus dentibus fit; quia poteſt tempora oculoſve concutere. Tum, ſi fieri poteſt, manu; ſi minus, forcipe § dens exci-
30 piendus eſt.

At ſi exeſus eſt ante, id foramen vel b linamento, vel bene accommodato plumbo replendum eſt, ne ſub forcipe confringatur. Recta

a Æginet. III, 26. * Id ſæpenumero ſufficit teſte Simone Paulo Quadr. Botan. pag. 151. † Imo pars avellitur, quod aliquando ipſe vidi. § Vide figuram apud Rhodium ad Scrib. Largum, pag. 94. b. Æginet VI, 28.

Recta vero forceps ducendus eſt, ne inflexis radicibus os rarum, cui dens inhæret, parte aliqua frangatur. Neque ideo nullum ejus rei periculum eſt; utique in dentibus brevibus, qui fere longiores radices habent: ſæpe enim forceps, cum dentem comprehendere non poſſit, aut fruſtra comprehendat, os gingivæ prehendit & frangit.

Protinus autem, ubi plus ſanguinis profluit, ſcire licet, aliquid ex oſſe fractum eſſe. Ergo ſpecillo conquirenda eſt teſta, quæ receſſit, & vulſella protrahenda eſt: ſi non ſequitur, incidi gingiva debet, donec labans oſſi teſta recipiatur. Quod ſi fractum ſtatim non eſt, ſed intumeſcit extrinſecus maxilla, ut os hiare non poſſit, foris imponendum calidum ex farina & fico cataplaſma eſt, donec ibi pus moveatur: tum incidi gingiva debet. Pus quoque multum profluens, oſſis fracti nota eſt. Itaque etiam tum id extrahi convenit. Nonnunquam etiam, eo læſo, fiſſura fit. quæ eradi debet.

Dens autem ſcaber, qua parte niger eſt, radendus eſt, illinenduſque roſæ flore contrito, cui gallæ quarta pars & altera myrrhæ ſit adjecta: continendumque ore crebro vinum meracum. Atque in eo caſu velandum caput, ambulatione multa, fricatione capitis, cibo non acri utendum eſt.

At, ſi ex ictu vel alio caſu aliqui labant dentes, auro cum his, qui bene hærent, vinciendi ſunt; continendaque ore reprimentia,

mentia, ut vinum, in quo malicorium decoctum, aut in quod galla candens conjecta sit. Si quando etiam in pueris ante dens nascitur, quam prior excidat, is, qui
5 cadere debuit, circumradendus & evellendus est; is, qui natus est in locum prioris, quotidie digito adurgendus, donec ad justam magnitudinem perveniat. Quotiescunque dente exempto radix relicta est,
10 protinus ea quoque ad id facto forcipe, quam ῥιζάγραν * Græci vocant, eximenda est.

2. *De Tonsillis induratis.* 383.

Tonsillas autem, quæ post inflammationes induruerunt, ἀνιαδὲς autem à Græcis
15 appellantur, cum sub levi tunica sint, oportet digito circumradere & evellere: si ne sic quidem resolvuntur, hamulo excipere, & scalpello excidere: tum ulcus aceto eluere, & illinire vulnus medicamento, quo
20 sanguis supprimitur.

3. *De Uva.* 389.

Uva, si cum inflammatione descendit, dolorique est, & subrubicundi coloris, præcidi sine periculo non potest: solet enim
25 multum sanguinem effundere, itaque melius est iis uti, quæ alias proposita sunt. Si vero inflammatio quidem nulla est, nihilominus autem ea ultra justum modum à pituita diducta est, & tenuis, acuta, alba
30 est, præcidi debet. Itemque, si ima, livida & crassa; summa, tenuis est. Neque quicquam commodius est, quam vulsella apprehendere, sub eaque, quod volumus, excidere. Neque enim ullum periculum est, ne

* Vide Rhodium ad Scrib. Largum, pag. 94.

ne plus minusve præcidatur: cum liceat tantum infra vulsellam relinquere, quantum inutile esse manifestum est; idque præcidere, quo longior uva est, quam esse naturaliter debet. Post curationem eadem fa- 5
cienda sunt, quæ in tonsillis proxime posui.

387. 4. *De Lingua.*

Lingua vero quibusdam cum subjecta parte à primo natali die juncta est; qui ob 10
id ne [c] loqui quidem possunt. Horum extrema lingua vulsella apprehendenda est, sub eaque membrana incidenda: magna cura habita, ne venæ, quæ juxta sunt, violentur, & profusione sanguinis noceant. 15
Reliqua curatio vulneris in prioribus posita est. Et plerique quidem, ubi consanuerunt, loquuntur. Ego autem cognovi, qui, succisa lingua, cum abunde super dentes eam promeret, non tamen loquendi facul- 20
tatem consecutus est. Adeo in medicina, etiam, ubi perpetuum est, quod fieri debet, non tamen perpetuum est *id*, quod consequi convenit.

5. *De Abscessu sub lingua.* * 25

Sub lingua quoque interdum aliquid abscedit; quod fere consistit in tunica, doloresque magnos movet. Quod si exiguum est, incidi semel satis est: si majus, summa cutis usque ad tunicam excidenda est; dein- 30
de utrinque oræ hamulis excipiendæ, & tunica, undique circundata, liberanda est: magna diligentia per hanc curationem habita, ne qua major vena incidatur.

6. *De*

c Æginet. VI, 29. * H. F. ab Aquapend. Oper. Chirurg. Part. I. c. 36.

6. *De Labris.* d

Labra autem ſæpe finduntur, eaque res habet cum dolore etiam hanc moleſtiam, quod ſermo prohibetur; qui ſubinde eas
5 rimas cum dolore diducendo ſanguinem citat. Sed has ſi in ſummo ſunt, medicamentis curare commodius eſt, quæ ad ulcera oris fiunt: ſi vero altius deſcenderunt, neceſſarium eſt tenui ferramento adurere.
10 quod ſpathæ ſimile, quaſi tranſcurrere, non imprimi debet. poſtea facienda eadem ſunt, quæ in naribus aduſtis expoſita ſunt.

CAP. XIII.

15 ### *De Cervicis vitio.*

AT in cervice, inter cutem & aſperam arteriam, tumor increſcit (βρογχοκήλω a Græci vocant) quo, modo caro hebes, modo humor aliquis, melli aquæ-
20 ve ſimilis, includitur; interdum etiam minutis oſſibus pili immiſti. Ex quibus quicquid eſt, quod tunica continetur, poteſt adurentibus medicamentis curari. Quibus ſumma cutis cum ſubjecta tunica b exuritur.
25 quo facto, ſive humor eſt, profluit; ſive quid denſius, digitis educitur: tum ulcus ſub linamentis ſaneſcit. Sed ſcalpelli curatio brevior eſt. Medio tumor una linea inciditur uſque ad tunicam: deinde vitio-
30 ſus ſinus ab integro corpore digito ſeparatur, totuſque cum velamento ſuo eximitur: tum aceto, cui vel ſalem vel nitrum aliquis adjecit, eluitur; oræque una ſutura junguntur; cæteraque eadem, quæ in aliis ſu-

d Oribaſ. de Loc. Affect. IV, 56. a Æginet. VI, 38.
b Edit. Aldi, Steph. *exeditur*, Al. *exeritur*.

ſuturis, ſuperinjiciuntur: leniter deinde, ne fauces urgeat, deligatur. Si quando autem tunica eximi non potuerit, intus inſpergenda adurentia, linamentiſque id curandum, & cæteris pus moventibus. 5

CAP. XIV.

392. *De Umbilici vitiis.* a

SUNT etiam circa umbilicum plura vitia; de quibus, propter raritatem, inter 10 authores parum conſtat. Veriſimile eſt autem, id à quoque prætermiſſum, quod ipſe non cognoverat: à nullo id, quod non viderat, fictum. Commune omnibus eſt, umbilicum indecore prominere. Cauſæ 15 requiruntur? Meges tres has poſuit: modo inteſtinum eo irrumpere, modo omentum, modo humorem. Soſtratus nihil de omento dixit. Duobus iiſdem adjecit, carnem *ibi* interdum increſcere, eamque modo inte- 20 gram eſſe, modo carcinomati ſimilem. Gorgias ipſe quoque omenti mentionem omiſit: ſed eadem tria cauſatus, ſpiritum quoque interdum eo dixit irrumpere. Heron omnibus his quatuor poſitis, & omenti 25 mentionem habuit, & ejus, quod ſimul & omentum & inteſtinum habuerit.

b Quod autem horum ſit, his indiciis cognoſcitur. Ubi inteſtinum prolapſum eſt, tumor neque durus, neque mollis eſt: omni frigore minuitur; non ſolum ſub omni 30 calore, ſed etiam retento ſpiritu creſcit: ſonat interdum; atque, ubi reſupinatus eſt aliquis, relapſo inteſtino, ipſe deſidit. Ubi vero

a Æginet. VI, 51. H. F. ab Aquapendente Oper. Chirurg. P. I. c. 52. b Ald. Steph. *quid.*

vero omentum est, cætera similia sunt, tumor mollior, & ab [c] ima parte extenuatus in verticem est; si quis apprehendit, elabitur. Ubi utrumque est, indicia quoque mix-
5 ta sunt, & inter utrunque mollities. At caro durior est, semperque etiam resupinato corpore tumet, prementique non cedit, prioribus facile cedentibus. Si vitiosa est, easdem notas habet, quas in carci-
10 nomate exposui. Humor autem, si premitur, circumfluit. At spiritus pressus cedit, sed protinus redit: resupinato quoque corpore tumorem in eadem figura tenet.

Ex his id, quod ex spiritu vitium est,
15 medicinam non admittit. Caro quoque, carcinomati similis, cum periculo tractatur. itaque omittenda est. Sana excidi debet; idque vulnus linamentis curari. Humorem quidam vel inciso summo tu-
20 more effundunt, & vulnus iisdem linamentis curant. In reliquis variæ sententiæ sunt. Ac resupinandum quidem corpus esse, res ipsa testatur; ut in uterum, sive intestinum, sive omentum est, relabatur. Si-
25 nus vero umbilici, tum vacuus, à quibusdam duabus regulis excipitur; vehementerque earum capitibus deligatis, ibi emoritur: à quibusdam [d] ad imum acu trajectatur, duo lina ducente; deinde utriusque li-
30 ni duobus capitibus diversæ partes adstrin- 431.
guntur, (quod in uva quoque oculi fit:) 15.
nam sic id, quod supra vinculum est, mo- 454.
ritur. Adjecerunt quidam, ut antequam 26.
vincirent, summum una linea inciderent;

 quo

c Ald. *una.* d Ald. *id vitium.*

quo facilius digito demisso, quod illuc irrupisset, depellerent: tum deinde vincirent. Sed abunde est, jubere spiritum continere, ut tumor, quantus maximus esse potest, se ostendat: tum imam basim ejus atramento 5 notare; resupinatoque homine, digitis tumorem eum premere, ut, si quid relapsum non est, manu cogatur: post hæc, umbilicum adtrahere, & qua nota atramenti est, lino vehementer adstringere: deinde partem superiorem aut medicamentis, aut ferro adurere, donec emoriatur: atque, ut cætera usta, ulcus nutrire. Idque non solum ubi intestinum, vel omentum, vel utrumque est; sed etiam, ubi humor est, 15 optime proficit.

Sed ante quædam visenda sunt, ne quod ex vinculo periculum sit. Nam curationi neque infans, neque aut robustus annis, aut senex aptus est; sed à septimo fere anno ad quartum decimum. Deinde ei corpus idoneum est id, quod integrum est: at quod mali habitus est, quodque papulas, impetigines, similiaque habet, idoneum non est. Levibus quoque 25 tumoribus facile subvenitur: at in eorum, qui nimis magni sunt, curatione periculum est. Tempus autem anni & autumnale, & hibernum vitandum est. Ver idoneum maxime est. Ac prima æstas non aliena est. Præter hæc, abstinere pridie debet. Neque id satis est: sed alvus quoque ei ducenda est; quo facilius omnia quæ excesserunt, intra uterum considant.

CAP.

CAP. XV.

Quomodo Aqua hydropicis emittatur. †

AQUAM his, qui hydropici sunt, emitti oportere, alias a dixi. nunc, quemadmodum id fiat, dicendum. Quidam autem sub umbilico, fere quatuor interpositis b digitis à sinistra parte; quidam, ipso umbilico perforato, id facere consueverunt: quidam, cute primum adusta, deinde interiore abdomine inciso; quia, quod per ignem divisum est, minus celeriter coit. Ferramentum autem demittitur magna cura habita, ne qua vena incidatur. Id tale esse debet, ut fere tertiam digiti partem latitudo mucronis impleat: demittendumque ita est, ut membranam quoque transeat, qua caro ab interiore parte finitur: eo tum plumbea aut ænea fistula injicienda est, vel recurvatis in exteriorem partem labris, vel eadem circumcingente quadam remora; ne tota intus delabi possit. Hujus ea pars, quæ intra, paulo longior esse debet, quam quæ extra; ut ultra interiorem membranam procedat. Per hanc effundendus humor est: atque ubi major pars ejus evocata est, claudenda demisso linteolo fistula est; & in vulnere, si id ustum non est, relinquenda. Deinde per insequentes dies circa singulas heminas emittendum, donec nullum aquæ vestigium appareat. Quidam tamen etiam non usta cute, protinus fistulam recipiunt, & super vulnus spongiam expressam ex aqua frigida, vel ex aceto deligant: deinde po-

† H. F. ab Aquapendente Oper. Chirurg. P. 1. c. 54. a Libro III. c. 21. b Æginet. V, 50.

ſtero die rurſus fiſtulam demittunt (quod recens vulnus paululum diductum patitur) ut, ſi quid humoris ſupereſt, emittatur: idque bis ita feciſſe contenti ſunt.

CAP. XVI.

De Ventre ictu perforato, & Inteſtinis vulneratis. [a]

NONNUNQUAM autem venter ictu aliquo perforatur; ſequiturque, ut inteſtina evolvantur. Quod ubi incidit, protinus conſiderandum eſt, an integra ea ſint; deinde, an his color ſuus maneat. Si tenuius inteſtinum perforatum eſt, nihil profici poſſe, jam retuli. Latius inteſtinum ſui poteſt: non quod certa fiducia ſit; ſed quod dubia ſpes, certa deſperatione ſit potior. interdum enim glutinatur. Tum, ſi utrumlibet inteſtinum lividum, aut pallidum, aut nigrum eſt, quibus illud quoque neceſſario accedit, ut ſenſu careat, medicina omnis inanis eſt. Si vero adhuc ea ſui coloris ſunt, cum magna feſtinatione ſuccurrendum eſt: momento enim alienantur externo & inſueto ſpiritu circundata. Reſupinandus autem homo eſt, coxis erectioribus; &, ſi anguſtius vulnus eſt, quam ut inteſtina commode refundantur, incidendum eſt, donec ſatis pateat. Ac, ſi jam ſicciora inteſtina ſunt, perluenda aqua ſunt, cui paululum admodum olei ſit adjectum. Tum miniſter oras vulneris leniter diducere manibus ſuis, vel etiam duobus hamis, membranæ interiori injectis,

a H. F. ab Aquapendente Operat. Chirurg. P. 1. c. 55.

ctis, debet: medicus priora ſemper inteſtina, quæ poſteriora prolapſa ſunt, condere ſic, ut orbium ſingulorum locum ſervet. Repoſitis omnibus, leniter homo concutien-
5 dus eſt. quo fit, ut per ſe ſingula inteſtina in ſuas ſedes reducantur, & in his conſidant. His conditis, omentum quoque conſiderandum eſt: ex quo, ſi quid jam nigri & emortui eſt, forfice excidi debet: ſi quid
10 integrum eſt, leniter ſuper inteſtina reduci: ſutura autem, neque ſummæ cutis, neque interioris membranæ per ſe, ſatis proficit; ſed utriuſque. Et quidem è duobus linis facienda eſt, & ſpiſſior quam alibi;
15 quia & rumpi facilius motu ventris poteſt, & non æque magnis inflammationibus pars ea expoſita eſt. Igitur in duas acus fila conjicienda, eæque duabus manibus tenendæ; & prius interiori membranæ ſutura inji-
20 cienda eſt ſic, ut ſiniſtra manus in dexteriore ora, dextra in ſiniſteriore à principio vulneris orſa, ab interiori parte in exteriorem acum immittat. quo fit, ut ab inteſtinis ea pars ſemper acuum longe ſit, quæ
25 acuta; propinqua, quæ retuſa eſt. Semel utraque parte trajecta, permutandæ acus inter manus ſunt, ut ea ſit in dextra, quæ fuit in ſiniſtra, ea veniat in ſiniſtram, quam dextra continuit: iterumque eodem modo per
30 oras immittendæ ſunt: atque ita tertio & quarto, deincepſque permutatis inter manus acubus includenda plaga. Poſt hæc, eadem fila, eædemque acus ad cutem transferendæ, ſimilique ratione ei quoque parti

utraque ſutura injicienda; ſemper ab interiore parte acubus venientibus, ſemper inter manus trajectis. Dein glutinantia injicienda. Quibus aut ſpongiam, aut ſuccidam lanam ex aceto expreſſam accedere 5 debere, manifeſtius eſt, quam ut ſemper dicendum ſit. Impoſitis his leniter deligari venter debet.

CAP. XVII.

10

De Interiore membrana abdominis rupta. a

INTERDUM tamen vel ex ictu aliquo, vel retento diutius ſpiritu, vel ſub gravi faſce, interior abdominis membra- 15 na, ſuperiore cute integra, rumpitur. Quod fœminis quoque ex utero ſæpe evenire conſuevit: fitque præcipue circa ilia. Sequitur autem, cum ſuperior caro mollis ſit, ut non ſatis inteſtina contineat, hiſque 20 intenta cutis indecora intumeſcat. Atque id quoque aliter atque aliter curatur. Quidam enim per acum duobus linis ad imam baſim immiſſis ſic utrinque devinciunt, quemadmodum & in umbilico, & in uva 25
449. 32. poſitum eſt, ut, quicquid ſuper vinculum eſt, emoriatur. Quidam medium tumorem excidunt, ad ſimilitudinem myrtacei folii (quod ſemper eodem modo ſervandum eſſe jam poſui) & tum oras ſutura 30 jungunt. Commodiſſimum eſt autem, reſupinato corpore, experiri manu, qua parte is tumor maxime cedat, quia neceſſe eſt, ea parte rupta membrana ſit; quaque integra

a H. F. ab Aquapendente Oper. Chirurg. P. I. cap. 53.

gra eſt, ea magis obnitatur: tum, qua rupta videbitur, [a] incidendæ ſcalpello duæ tunicæ ſunt, ut exciſo medio, interior membrana utrinque recentem plagam habeat; quia, quod vetus eſt, ſutura non coit. Loco patefacto, ſi qua parte membrana non novam plagam, ſed veterem habet, tenuis excidenda habena eſt, quæ tantum oras 467, 2.
ejus exulceret. Cætera, quæ ad ſuturam, reliquamque curationem pertinent, ſupra comprehenſa ſunt.

2. *De Varicibus ventris.*

Præter hæc evenit, ut in quorundam ventribus varices ſint, quarum quia nulla alia curatio eſt, quam quæ in cruribus eſſe conſuevit, tum eam partem explanaturus, hanc quoque eo differo. 495, 26.

CAP. XVIII.

De Teſticulorum natura, & morbis *

VENIO autem ad ea, quæ in naturalibus partibus circa teſticulos oriri ſolent. quæ quo facilius explicem, prius ipſius loci natura paucis proponenda eſt. Igitur teſticuli ſimile quiddam glandulis habent. nam ſanguinem non emittunt, & omni ſenſu carent: dolent autem in ictibus & inflammationibus tunicarum, quibus hi continentur. Dependent vero ab inguinibus per ſingulos nervos, quos κρεμαστῆρας Græci nominant. cum quorum utroque binæ deſcendunt & venæ & arteriæ. Hæc autem tunica conteguntur tenui, nervoſa, ſine ſanguine, alba, quæ ἐλυτροειδὴς

a Edit. Ald. Steph. aliæque, *immittendæ ſcalpello duæ lineæ.* Cæſarius legit 1. ſ. d. *tunicæ.* * H. F. ab Aquapend. Oper. Chirurg. Part. 1. C. 71.

à Græcis nominatur. Super eam valentior tunica eſt, quæ interiori vehementer ima parte inhæ et. διάφρατον Græci vocant. Multæ deinde membranulæ venas & arterias, eoſque nervos comprehendunt; atque 5 inter duas quoque tunicas ſuperioribus partibus tenues patulæque ſunt. Hactenus propria utrique teſticulo & velamenta & auxilia ſunt. Communis deinde utrique, omnibuſque interioribus ſinus eſt, qui 10 etiam conſpicitur à nobis. ὀχεὸν Græci, ſcrotum noſtri vocant. Iſque ab ima parte mediis tunicis leviter innexus, à ſuperiore tantum circundatus eſt.

Sub hoc igitur plura vitia eſſe conſue- 15 verunt. quæ modo ruptis tunicis, quas ab inguinibus incipere propoſui, modo his integris fiunt. ſiquidem interdum vel ex
398, morbo primum inflammatur, deinde po-
22. ſtea pondere abrumpitur, vel ex ictu aliquo 20 protinus rumpitur tunica, quæ diducere ab inferioribus partibus inteſtina debuit. Tum pondere eo devolvitur, aut omentum, aut etiam inteſtinum: atque ibi reperta via, paulatim ab inguinibus in infe- 25 riores quoque partes niſum, ſubinde nervoſas tunicas, & ob id, quod dixi patentes diducit. ἐντεροκήλη & ἐπιπλοκήλη Græci vocant: apud nos indecorum, ſed commune his, herniæ nomen eſt. 30

Deinde, ſi deſcendit omentum, nunquam in ſcroto tumor tollitur, ſive inedia fuit, ſive corpus huc illucve converſum, aut alio quovis modo collocatum; itemque,

ſi

ſi retentus eſt ſpiritus, non magnopere increſcit, tactu vero inæqualis eſt, & mollis, & lubricus.

At ſi inteſtinum quoque deſcendit, tumor is ſine inflammatione modo minuitur, modo increſcit; eſtque fere ſine dolore &, cum conquieſcit aliquis aut jacet, interdum ex toto deſidit, interdum ſic minuitur, ut in ſcroto exiguæ reliquiæ maneant: at ſub clamore, & ſatietate, & ſi ſub aliquo pondere is homo nixus eſt, creſcit: frigore omni contrahitur, calore diffunditur; eſtque tum ſcrotum & rotundum, & tactu leve: idque, quod ſubeſt, lubricum eſt; ſi preſſum eſt, ad inguen revertitur; dimiſſumque, iterum cum quodam quaſi murmure devolvitur. & id quidem in levioribus malis evenit. Nonnunquam autem ſtercore accepto vaſtius tumet, retroque compelli non poteſt: adfertque tum dolorem & ſcroto, & inguinibus, & abdomini. Nonnunquam ſtomachus quoque affectus primum rufam bilem per os reddit, deinde viridem, quibuſdam etiam nigram.

Integris vero membranis interdum eam partem humor diſtendit. Atque ejus quoque ſpecies duæ ſunt. Nam vel inter tunicas is increſcit, vel in membranis, quæ ibi circa venas & arterias ſunt, ubi hæ gravatæ occalluerunt. Ac ne ei quidem humori, qui inter tunicas eſt, una ſedes eſt. Nam modo inter ſummam & mediam, modo inter mediam & imam conſiſtit.

Græci communi nomine, quicquid eſt,
468, 5. ὑδροκήλου appellant: noſtri vero, ſcilicet nullis diſcriminibus ſatis cognitis, hoc quoque ſub eodem nomine, quo priora, habent.

Signa autem quædam communia ſunt, 5 quædam propria. Communia, quibus humor deprehenditur: propria, quibus locus. Humorem ſubeſſe diſcimus, ſi tumor eſt, nunquam ex toto ſe remittens, ſed in- 10 terdum levior, aut propter famem, aut propter febriculam, maximeque in pueris: iſque mollis eſt, ſi non nimius humor ſubeſt; at, ſi is vehementer increvit, renititur ſicut uter repletus & arcte adſtrictus: venæ quoque in ſcroto inflantur; &, ſi digito 15 premimus, cedit humor, circumfluenſque id, quod non premitur, attollit; & tanquam in vitro cornuve per ſcrotum apparet; iſque, quantum in ipſo eſt, ſine dolore eſt. Sedes autem ejus ſic deprehenditur. Si in- 20 ter ſummam mediamque tunicam eſt, cum digitis duobus premimus, paulatim humor inter eos revertens ſubit: ſcrotum remiſſius & albidius eſt; ſi ducitur, aut nihil, aut paululum intenditur: teſticulus ea parte 25 neque viſu, neque tactu ſentitur. At, ſi ſub media tunica eſt, intentum ſcrotum magis ſe attollit, adeo ut ſuperior coles ſub tumore deliteſcat.

Præter hæc æque integris tunicis ramex 30 innaſcitur. κιρσοκήλου Græci adpellant, cum venæ intumeſcunt. Hæ quandoque
468, 23. intortæ *, conglomeratæque ad ſuperiorem partem, vel ipſum ſcrotum implent, vel mediam

* De hac voce vide I. Rhodium de Acia, C. 15. p. 212.

mediam tunicam, vel imam: interdum etiam ſub ima tunica, circa ipſum teſticulum nervumque ejus, increſcunt. Ex is eæ, quæ in ipſo ſcroto ſunt, oculis patent: hæ
5 vero, quæ mediæ imæve tunicæ inſident, ut magis conditæ non æque quidem cernuntur, ſed tamen etiam viſui ſubjectæ ſunt: præterquam quod & tumoris aliquid eſt, pro venarum magnitudine & modo; &
10 id prementi magis renititur, ac per ipſos venarum toros inæquale eſt; &, qua parte id eſt, teſticulus magis juſto dependet, Cum vero etiam ſuper ipſum teſticulum nervumque ejus id malum increvit, ali-
15 quanto longius teſticulus ipſe deſcendit, minorque altero fit, utpote alimento amiſſo.

Raro, ſed aliquando caro quoque inter tunicas increſcit. σαρκοκήλιον Græci vo- 470.
20 cant. 17.

Interdum etiam ex inflammatione tumet ipſe teſticulus, ac febres quoque adfert; & niſi celeriter ea inflammatio conquievit, dolor ad inguina atque ilia perve-
25 nit; parteſque hæ intumeſcunt, & nervus, ex quo teſticulus dependet, plenior fit, ſimulque indureſcit.

Super hæc, inguen quoque nonnunquam ramices implent. βυβωνοκήλιον adpel- 471.
30 lant. † 4.

CAP.

† H. F. ab Aquapendente Oper. Chirurg. P. 1. c. 72.

CAP. XIX.

De Testiculorum curationibus communibus: & primo de incisione & curatione Inguinis, vel Scroti.

HIs cognitis, de curatione dicendum est. In qua quædam communia omnium sunt, quædam propria singulorum. Prius de communibus dicam. Loquar autem nunc de his, quæ scalpellum desiderant. nam quæ vel sanari non possint, vel aliter nutriri debeant, dicendum erit, simul ac ad species singulas venero. Inciditur autem interdum inguen, interdum scrotum. In utraque curatione homo ante per triduum bibere aquam; pridie abstinere etiam à cibo debet: ipso autem die collocari supinus: deinde, si inguen incidendum est, idque jam pube contegitur, ante radendum est: tum, extento scroto, ut cutis inguinis intenta sit, id incidendum sub imo ventre, qua cum abdomine tunicæ inferiores committuntur. Aperiendum autem audacter est, donec summa tunica, quæ ipsius scroti est, incidatur, perveniaturque ad eam, quæ media est. Plaga facta, foramen deorsum versus subest. In id demittendus est sinistræ manus digitus index, ut deductis intervenientibus membranulis, sinum laxet. Minister autem, sinistra manu comprehenso scroto, sursum versus eum debet extendere, & quam maxime ab inguinibus abducere; primum cum ipso testiculo, dum medicus omnes membranulas,

nulas, quæ ſuper mediam tunicam ſunt, ſi digito diducere non poteſt, ſcalpello abſcindat: deinde ſine eo, ut is delapſus ipſi plagæ jungatur, digitoque inde promatur,
5 & ſuper ventrem cum duabus ſuis tunicis collocetur. Inde ſi qua vitioſa ſunt, circuncidenda ſunt. In quibus cum multæ venæ diſcurrant, tenuiores quidem præcidi protinus poſſunt: majores vero ante
10 longiore lino deligandæ ſunt; ne periculoſe ſanguinem fundant.

Sin media tunica vexata erit, aut ſub ea malum increverit, excidenda erit ſic, ut alte ad ipſum inguen præcidatur. Infra
15 tamen non tota demenda eſt: nam quod ad baſin teſticuli vehementer cum ima tunica connexum eſt, excidi ſine ſummo periculo non poteſt. itaque ibi relinquendum eſt.

20 Idem in ima quoque tunica, ſi læſa eſt, faciendum eſt. Sed non à ſumma inguinis plaga, verum infra paululum ea abſcindenda; ne, læſa abdominis membrana, inflammationes moveat. Neque tamen nimium ex
25 ea rurſum relinquendum eſt; ne poſtea ſinuetur, & ſedem eidem malo præſtet.

Purgatus ita teſticulus per ipſam plagam cum venis, & arteriis, & nervo ſuo leniter demittendus eſt; videndumque,
30 ne ſanguis in ſcrotum deſcendat, neve concretus aliquo loco maneat. Quæ ita fient, ſi venis vinciendo medicus proſpexerit. Lina, quibus capita earum continebuntur, extra plagam dependere debebunt.

bunt. quæ, pure orto, sine ullo dolore excident. Ipsi autem plagæ injiciendæ duæ fibulæ sunt; & insuper medicamentum, quo glutinetur.

Solet interdum ab altera ora necessarium 5
esse aliquid excidi, ut cicatrix major & latior fiat. Quod ubi incidit, linamenta super non fulcienda, sed leviter tantum ponenda sunt; supraque ea, quæ inflammationem repellant, id est, ex aceto vel lana 10
succida, vel spongia: cætera eadem, quæ, ubi pus moveri debet, adhibenda sunt. At, cum infra incidi oportet, resupinato homine, subjicienda sub scroto sinistra manus est; deinde id vehementer apprehen- 15
dendum, & incidendum; si parvulum est, quod nocet, modice, ut tertia pars integra, ad sustinendum testiculum, infra relinquatur: si majus est, etiam amplius, ut paululum tantummodo ad imum, cui testi- 20
culus insidere possit, integrum maneat. Sed primo rectus scalpellus quam levissima manu teneri debet, donec scrotum ipsum diducat: tum inclinandus mucro est, ut transversas membranas secet, quæ inter 25
summam mediamque tunicam sunt. At, si vitium in proximo est, mediam tunicam attingi non oportet: si sub illa quoque conditur, etiam illa incidenda est; sicut tertia quoque, si illa vitium tegit. Ubicumque 30
autem repertum malum est, ministrum ab inferiore parte exprimere moderate scrotum oportet: medicum, digito manubriolove scalpelli diducta inferiore parte, tunicam

cam extra collocare; deinde eam ferramento, quod à similitudine corvum vocant incidere sic, ut intrare duo digiti, index & medius possint: his deinde confectis, incidenda reliqua pars tunicæ, & inter digitos scalpellus immittendus est, eximendumque aut effundendum quicquid est noxium.

Quamcunque autem tunicam quis violavit, illam quoque debet excidere; ac mediam quidem, ut supra dixi, quam altissime ad inguen; imam autem, paulo infra. Cæterum antequam excidantur, hæ quoque vinciri lino summa cura debent; & ejus lini capita extra plagam relinquenda sunt, sicut in aliis quoque venis, quæ id requisierint.

Eo facto, testiculus intus reponendus est: oræque scroti futuris inter se committendæ; neque paucis, ne parum glutinentur, & longior fiat curatio; neque multis, ne inflammationem augeant. Atque hic quoque videndum est, ne quid in scroto sanguinis maneat: tum imponenda glutinantia sunt.

Si quando autem in scrotum sanguis defluxit, aliquidve concretum ex eo decidit, incidi subter id debet; purgatoque eo spongia, acri aceto madens, circumdari. Deligatum autem vulnus omne, quod ex his causis factum est, si dolor nullus est, quinque primis diebus non est resolvendum, sed bis die tantum aceto irrroranda, lana vel spongia imposita: si dolor est, tertia

tia die resolvendum; &, ubi fibulæ sunt, hæ incidendæ; ubi linamentum, id mutandum est; rosaque & vino madefaciendum id, quod imponitur. Si inflammatio increscit, adjiciendum prioribus cataplasma ex lenticula & melle; vel ex malicorio, quod in austero vino coctum sit; vel ex his mixtis. Si sub his inflammatio non conquierit, post diem quintum multa calida aqua vulnus fovendum, donec scrotum ipsum & extenuetur, & rugosius fiat: tum imponendum cataplasma ex triticea farina, cui resina pinea adjecta sit. quæ ipsa, si robustus curatur, ex aceto; si tener, ex melle coquenda sunt. Neque dubium est, quodcunque vitium fuit, si magna inflammatio est, quin ea quæ pus movent, imponenda sint.

Quod si pus in ipso scroto ortum est, paululum id incidi debet, ut exitus detur; linamentumque eatenus imponendum est, ut foramen tegat. Inflammatione finita, propter nervos propiore cataplasmate, dein cerato utendum est. Hæc proprie ad ejusmodi vulnera pertinent. Cætera, & in curatione, & in victu, similia his esse debent, quæ in alio quoque vulnerum genere præcepimus.

CAP. XX.

De Intestini in scrotum devoluti curatione. [a]

HIs propositis ad singulas species veniendum est. Ac, si cui parvulo puero intestinum descendit, ante scalpellum

a Æginet. VI, 52, 65.

pellum experienda vinctura est. Fascia ejus rei causa fit, cui uno loco pila assuta est ex panniculis facta, quæ ad repellendum intestinum ipsi illi subjicitur: deinde reliqua
5 fasciæ pars arcte circundatur. sub quo sæpe & intus compellitur intestinum, & inter se tunicæ glutinantur. Rursus, si ætas processit, multumque intestini descendisse ex tumore magno patet, adjiciunturque do-
10 lores & vomitus (quæ ex stercore, per cruditatem eo delapso, fere accidunt) scalpellum adhiberi sine pernicie non posse, manifestum est: levandum tantummodo malum, & per alias curationes extrahendum
15 est.

Sanguis mitti ex brachio debet: deinde, si vires patiuntur, imperanda tridui abstinentia est; si minus, certe pro vi corporis quam longissima. Eodem vero tempore su-
20 perhabendum cataplasma ex lini semine, quod ante aliquis ex mulso decoxerit. Post hæc, & farina hordeacea cum resina injicienda; & ipse demittendus in solium aquæ calidæ; cui oleum quoque adjectum
25 sit; dandumque aliquid cibi levis & calidi. Quidam etiam alvum ducunt. Id ducere aliquid in scrotum potest, educere ex eo non potest. Per ea vero, quæ supra scripta sunt, levato malo, si quando alias dolor reverte-
30 rit, eadem erunt facienda.

Sine dolore quoque si multa intestina prolapsa sunt, secari supervacuum est: non quo excludi à scroto non possint (nisi tamen id inflammatio prohibuit) sed quo

repulsa inguinibus immorentur, ibique tumorem excitent, atque ita fiat mali non finis, sed mutatio.

At in eo, quem scalpello curari oportebit, simulatque ad mediam tunicam vulnus in inguine factum pervenerit, duobus hamulis ea juxta ipsas oras apprehendi debebit, dum eductis omnibus membranulis medicus eam liberet. Neque enim nisi cum periculo læditur, quæ incidenda est; cum intestinum esse, nisi sub ea, non possit. Ubi diducta autem erit, ab inguine usque ad testiculum incidi debebit sic, ne ipse lædatur; tum excidi. Fere tamen hanc curationem puerilis ætas, & modicum malum recipit.

Sin vir robustus est, majusque id vitium est, extrahi testiculus non debet, sed in sua sede permanere. Id hoc modo fit Inguen eadem ratione usque ad mediam tunicam scalpello aperitur; eaque tunica eodem modo duobus hamis excipitur sic, ut à sinistro testiculus eatenus contineatur, ne per vulnus exeat: tum ea tunica deorsum versus scalpello inciditur: sub eaque index digitus sinistræ manus ad imum testiculum demittitur, eumque ad plagam compellit: deinde dextræ manus duo digiti, pollex atque index, venam & arteriam & nervum tunicamque eorum à superiore tunica diducunt. quod si aliquæ membranulæ prohibent, scalpello resolvuntur, donec ante oculos tota jam tunica sit. Excisis, quæ excidenda sunt, repositoque testiculo,

culo, ab ora quoque ejus vulneris, quod in inguine eſt, demenda habenula paulo latior eſt; quo major plaga ſit, & plus creare carnis poſſit.

5 CAP. XXI.

De Omenti in ſcrotum prolapſi curatione.

AT ſi omentum deſcendit, eodem quidem modo, quo ſupra ſcriptum
10 eſt, aperiendum inguen, diducendæque tunicæ ſunt. Conſiderandum autem eſt, majorne ejus modus, an exiguus ſit. Nam quod parvulum eſt, ſuper inguen in uterum vel digito vel adverſo ſpecillo
15 repellendum eſt: ſi plus eſt, ſinere oportet dependere, quantum ex utero prolapſum eſt; idque adurentibus medicamentis illinere, donec [a] emoriatur & excidat. Quidam hic quoque duo lina acu trajiciunt, biniſ-
20 que ſingulorum capitibus diverſas partes adſtringunt. Sub quo æque, ſed tardius emoritur. Adjicitur tamen hic quoque celeritati, ſi omentum ſuper vinculum illinitur medicamentis, quæ exedunt, nec
25 erodunt. σηπτικὰ Græci vocant. Fuerunt etiam, qui omentum forfice præciderent. Quod in parvulo non eſt neceſſarium: ſi majus eſt, poteſt profuſionem ſanguinis facere; ſiquidem omentum quoque venis
30 quibuſdam, etiam majoribus illigatum eſt. Neque vero, ſi diſciſſo ventre id, quod prolapſum eſt, forfice præciditur, cum & emortuum ſit, & aliter tutius avelli non poſſit, inde huc exemplum transferendum eſt.

a Aph. VI, 58.

Vulnus autem curari, si reductum omentum est, sutura debet: si id amplius fuit, & extra emortuum est, excisis oris, sicut supra propositum est.

458, 2. 2. *De Herniæ aquosæ curatione.* b 5

Si vero humor intus est, incidendum est: in pueris quidem, inguen; nisi in his quoque liquoris ejus major modus prohibet: in viris vero, & ubicunque multus humor subest, scrotum. Deinde, si inguen 10 incisum est, eo protractis tunicis humor effundi debet: si scrotum, & sub hoc protinus vitium est, nihil aliud quam humor est effundendus, abscindendæque membranæ sunt, si quæ eum continuerunt; deinde 15 eluendum id ex aqua, quæ vel salem adjectum, vel nitrum habeat: si sub media, imave tunica, totæ hæ extra scrotum collocandæ, excidendæque sunt.

CAP. XXII. 20

De Ramicis curatione.

458, 31. RAMEX *autem, si super ipsum scrotum est, adurendus est tenuibus & acutis ferramentis, quæ ipsis venis infigan- 25 tur; cum eo, ne amplius quam has urant; maximeque, ubi inter se implicatæ glomerantur, eo ferrum id admovendum est; tum super farina ex aqua frigida subacta injicienda est; utendumque eo vinculo, quod 30 400, idoneum esse ani curationibus posui: tertio 34. die lenticula cum melle imponenda est: post, ejectis crustis, ulcera melle purganda, rosa implenda, & ad cicatricem aridis linamentis

b Æginet. VI, 62. *Hanc vocem exponit Salmasius Epist. 56.

mentis perducenda ſunt. Quibus vero ſuper mediam tunicam venæ tument, incidendum inguen eſt, atque tunica promenda, ab eaque venæ digito vel manubriolo ſcal-
5 pelli ſeparandæ. qua parte vero inhærebunt, & ab ſuperiore & ab inferiore parte lino vinciendæ; tum ſub ipſis vinculis præcidendæ, reponenduſque teſticulus eſt. At, ubi ſupra tertiam tunicam ramex inſedit,
10 mediam excidi neceſſe eſt. Deinde, ſi duæ treſve venæ tument, & ita pars aliqua obſidetur, ut major eo vitio vacet, idem faciendum', quod ſupra ſcriptum eſt; ut ab inguine, & à teſticulo deligatæ venæ præci-
15 dantur, iſque condatur. Sin totum id ramex obſederit, per plagam demittendus digitus index erit, ſubjicienduſque venis ſic, ut paulatim eas protrahat æque adducendo, donec is teſticulus par alteri fiat; tum fibulæ
20 oris ſic injiciendæ, ut ſimul eas quoque venas comprehendant. Id hoc modo fit. Acus ab exteriore parte oram vulneris perforat: tum non per ipſam venam, ſed per membranam ejus immittitur, per eamque in al-
25 teram oram compellitur. Venæ vulnerari non debent, ne ſanguinem fundant. Membrana ſemper inter has venas eſt, ac neque periculum affert, & filo comprehenſas illas abunde tenet. itaque etiam ſatis eſt, duas
30 fibulas eſſe. Tum venæ, quæcunque protractæ ſunt in ipſum inguen, averſo ſpecillo compelli debent. Solvendi fibulas tempus, inflammatione finita, & purgato vulnere, eſt; ut una ſimul & oras & venas cicatrix devinciat.

Ubi vero inter imam tunicam & ipſum teſticulum nervumque ejus ramex ortus eſt, una curatio eſt, quæ totum teſticulum abſcindit. Nam neque ad generationem quicquam is confert, & omnibus indecore, quibuſdam etiam cum dolore dependet. Sed tum quoque inguen incidendum, media tunica promenda, atque excidenda eſt: idem in ima faciendum; nervuſque, ex quo teſticulus dependet, præcidendus. Poſt id venæ & arteriæ ad inguen lino deligandæ, & infra vinculum abſcindendæ ſunt.

CAP. XXIII.

De Carne, quæ inter tunicas teſticulorum concrevit, & de Nervo indurato. [a]

459, 19. CARO quoque, ſi quando inter tunicas increvit, nihil dubii eſt, quin eximenda ſit: ſed id, ipſo ſcroto inciſo, fieri commodius eſt.

At, ſi nervus induruit, curari res neque manu, neque medicamento poteſt. Urgent enim, febres ardentes; & aut virides, aut nigri vomitus: præter hæc, ingens ſitis, & linguæ aſpritudo; fereque à die tertio ſpumans bilis alvo cum roſione redditur. Atque neque aſſumi facile cibus, neque contineri poteſt: neque multo poſt extremæ partes frigeſcunt, tremor oritur, manus ſine ratione extenduntur; deinde in fronte frigidus ſudor, eumque mors ſequitur.

CAP.

a Æginet. VI, 63.

CAP. XXIV.

De Ramice inguinis. a

5 UBI vero in ipſo inguine ramex eſt, ſi tumor modicus eſt, ſemel incidi; ſi major, duabus lineis debet, ut medium excidatur: deinde, non extracto teſticulo, ſicut inteſtinis quoque prolapſis interdum fieri docui, colligendæ venæ, vin-
10 ciendæque; ubi tunicis inhærebunt, & ſub his nodis præcidendæ ſunt. Neque quicquam novi curatio vulneris ejus requirit. 459, 29.

CAP. XXV.

15 *Ad tegendam Glandem colis, ſi nuda eſt.* *

AB his ad ea tranſeundum eſt, quæ in cole ipſo fiunt. In quo ſi glans nuda eſt, vultque aliquis eam decoris a cau- 393, 12.
ſa tegere, fieri poteſt: ſed expeditius in
20 puero, quam in viro; in eo, cui id naturale eſt, quam in eo, qui quarundam gentium more circumciſus eſt; in eo, cui glans parva juxtaque eam cutis ſpatioſior, brevis ipſe coles eſt, quam in quo contraria his ſunt.
25 Curatio autem eorum, quibus id naturale eſt, ejuſmodi eſt. Cutis circa glandem prehenditur b & extenditur, donec illam ipſam condat; ibique deligatur: deinde, juxta pubem, in orbem tergus inciditur, donec
30 coles nudetur; magnaque cura cavetur, ne vel urinæ iter, vel venæ, quæ ibi ſunt, incidantur. Eo facto, cutis ad vinculum inclinatur, nudaturque circa pubem velut circulus; tum ſuper eo linamenta dantur, ut ca-

a Æginet. VI, 66. Aëtius Tetrab. IV, Serm. II, 24.
* H. F. ab Aquapendente Oper. Chirurg. Part. I. C. 61.
a Æginet. VI, 53. b Æginet. VI, 53.

ro increſcat & id impleat, ſatiſque velamenti ſupra latitudo plagæ præſtet. Sed, donec cicatrix ſit, vinctum eſſe id debet; in medio tantum relicto exiguo urinæ itinere. At in eo, qui circumciſus eſt, ſub circulo glandis ſcalpello diducenda cutis ab interiore cole eſt. Non ita dolet, quia, ſummo ſoluto, diduci deorſum uſque ad pubem manu poteſt; neque ideo ſanguis profluit. Reſoluta autem cutis rurſus extenditur ultra glandem: tum multa frigida aqua fovetur; emplaſtroque circumdatur, quod valenter inflammationem reprimat; proximiſque diebus abſtinere, donec prope à fame victus ſit, ne forte eam partem ſatietas excitet. Ubi jam ſine inflammatione eſt, deligari debet à pube uſque circulum: ſuper glandem autem adverſo emplaſtro impoſito induci. ſic enim fit, ut inferior pars glutinetur; ſuperior ita ſaneſcat, ne inhæreat.

2. *Quomodo Glans penis contecta aperiri poſſit.**

393. 13. CONTRA, ſi glans ita contecta eſt, ut nudari non poſſit (quod vitium Græci φίμωσιν [a] appellant) aperienda eſt. Quod hoc modo fit. Subter à ſumma ora, cutis inciditur recta linea uſque ad frenum; atque ita ſuperius tergus relaxatum, cedere retro poteſt. Quod ſi parum ſic profectum eſt, aut propter anguſtias, aut propter duritiem tergoris, protinus triangula forma cutis ab inferiore parte excidenda eſt ſic, ut vertex ejus ad frenum; baſis in tergo extremo ſit. Tum ſuperdanda linamenta ſunt, aliaque medicamenta quæ

* H. F. ab Aquapendente Oper. Chirurg. P. 1. c. 62.
a Æginet. VI, 54.

quæ ad ſanitatem perducant. Neceſſarium autem eſt, donec cicatrix ſit, conquieſcere: nam ambulatio, atterendo ulcus ſordidum reddit.

5 3. *Infibulandi ratio.* *

Infibulare quoque adoleſcentulos interdum valetudinis cauſa quidam conſuerunt: ejuſque hæc ratio eſt. Cutis, quæ ſuper glandem eſt, extenditur, notaturque utrin-
10 que à lateribus atramento, qua perforetur; deinde remittitur. Si ſuper glandem notæ revertuntur, nimis apprehenſum eſt, & ultra notari debet: ſi glans ab his libera eſt, is locus idoneus fibulæ eſt. Tum, qua notæ
15 ſunt, cutis acu filum ducente tranſuitur, ejuſque fili capita inter ſe deligantur, quotidieque id movetur, donec circa foramina cicatriculæ fiant Ubi hæ confirmatæ ſunt, excepto filo fibula inditur, quæ † quo
20 levior, eo melior eſt. Sed hoc quidem ſæpius inter ſupervacua, quam inter neceſſaria eſt.

CAP. XXVI.

De Urinæ reddendæ difficultate, & curatione. a

25

RES vero interdum cogit emoliri manu urinam, cum illa non redditur; aut quia ſenectute iter ejus collapſum eſt; aut quia calculus, vel concretum
30 aliquid ex ſanguine intus ſe oppoſuit: ac mediocris quoque inflammatio ſæpe eam reddi naturaliter prohibet. Idque non in viris tantummodo, ſed in fœminis quoque interdum neceſſarium eſt. Ergo æneæ fiſtulæ

 fiunt:

* H. F. ab Aquapendente Oper. Chirurg. Part. I. C. 63. † Rhodius de Acia, Cap. 6. pag. 83. a Æginet. VI. 59.

fiunt: eæque, ut omni corpori, ampliori minorique ſufficiant, ad mares, tres; ad fœminas, duæ medico habendæ ſunt. Ex virilibus maxima decem & quinque eſt digitorum; media, duodecim; minima, novem: ex mulieribus major, novem; minor, ſex. Incurvas vero eſſe eas paululum, ſed magis viriles oportet, læveſque admodum; ac neque nimis plenas, neque nimis tenues.

Homo tum reſupinus eo modo, quo in curatione calculi figuratur, ſuper ſubſellium aut lectum collocandus eſt. Medicus autem à dextro latere, ſiniſtra quidem manu colem maſculi continere, dextra vero fiſtulam demittere in iter urinæ debet: atque ubi ad cervicem veſicæ ventum eſt, ſimul cum cole fiſtulam inclinatam in ipſam veſicam compellere, eamque, urina reddita, recipere. Fœmina brevius urinæ iter, ſimul & rectius habet, quod carunculæ ſimile, inter imas oras ſuper naturale poſitum, non minus ſæpe *auxilio* eget, ſed aliquanto minus difficultatis exhibet.

185, 30. 481, 22.

Nonnunquam etiam prolapſus in ipſam fiſtulam calculus, qui ſubinde ea extenuatur, non longe ab exitu inhæreſcit. Eum ſi fieri poteſt, oportet evellere, vel oriculario ſpecillo, vel eo ferramento, quo in ſectione calculus protrahitur. Sed id fieri non potuit, cutis extrema quamplurimum attrahenda &, condita glande, lino vincienda eſt: deinde à latere recta plaga co-

les

les incidendus, & calculus eximendus est: tum cutis remittenda. sic enim fit, ut incisum colem integra pars cutis contegat, & urina naturaliter profluat.

5 2. *Calculosis quæ curatio adhibeatur.* b

Cum vesicæ vero, calculique facta mentio sit; locus ipse exigere videtur, ut subjiciam, quæ curatio calculosis, cum aliter succurri non potest, adhibeatur. Ad quam 10 festinare, cum præceps sit, nullo modo convenit. Ac neque omni tempore, neque in omni ætate, neque in omni vitio id experiendum est: sed solo vere, in eo corpore, quod jam novem annos, nondum quatuordecim 15 excessit; &, si tantum mali subest, ut neque medicamentis vinci possit, neque etiam trahi posse videatur, quo minus interposito aliquo spatio interimat. Non quo non interdum etiam temeraria medicina pro- 138,3. 20 ficiat; sed quo sæpius utique in hoc fallat, in quo plura & genera & tempora periculi sunt. quæ simul cum ipsa curatione proponam.

Igitur, ubi ultima experiri statutum est, 25 ante aliquot diebus victu corpus præparandum est, ut modicos, ut salubres cibos, ut minime glutinosos assumat, ut aquam bibat. Ambulandi vero inter hæc exercitatione utatur, quo magis calculus ad 30 vesicæ cervicem descendat. Quod an inciderit, digitis quoque, sicut in curatione docebo, demissis cognoscitur. Ubi ejus rei fides est, pridie is puer in jejunio continendus est; & tum loco calido curatio adhi-

b Æginet. VI, 60. H.F. ab Aquapendente Oper. Chirurg. P. I. c. 59.

adhibenda: quæ hoc modo ordinatur.

Homo prævalens & peritus in sedili alto considit, supinumque eum & aversum, super genua sua coxis ejus collocatis, comprehendit; reductisque ejus cruribus, ipsum quoque jubet, manibus ad suos poplites datis, eos, quam maxime possit, attrahere; simulque ipse sic eos continet. Quod si robustius corpus ejus est, qui curatur, duobus sedilibus junctis, duo valentes insidunt: quorum & sedilia & interiora crura inter se deligantur, ne diduci possint. Tum is super duorum genua eodem modo collocatur, atque alter, prout consedit, sinistrum crus ejus, alter dextrum, simulque ipse poplites suos attrahit. Sive autem unus, sive duo continent, super humeros ejus suis pectoribus incumbunt. Ex quibus evenit, ut inter ilia sinus super pubem sine ullis rugis sit extentus, & in angustum compulsa vesica, facilius calculus capi possit. Præter hæc, etiamnum à lateribus duo valentes objiciuntur, qui *circumstantes*, labare vel unum vel duos, qui puerum continent, non sinunt.

Medicus deinde, diligenter unguibus circumcisis, sinistræ manus duos digitos, indicem & medium, leniter prius unctos oleo, simul in anum ejus demittit; dextræque digitos super imum abdomen leniter imponit; ne, si utrinque digiti circa calculum vehementer concurrerint, vesicam lædat. Neque vero festinanter in hac re, ut in plerisque, agendum est; sed ita, ut quam

quam maxime id tuto fiat. Nam læsa vesica nervorum distentiones cum periculo mortis excitat. Ac primum circa cervicem quæritur calculus. ubi repertus, minore negocio expellitnr. Et ideo dixi, ne curandum quidem, nisi cum hoc indiciis suis cognitum est. Si vero aut ibi non fuit, aut recessit retro, digiti ad ultimam vesicam dantur; paulatimque dextra quoque manus ejus ultra translata subsequitur.

Atque, ubi repertus est calculus (qui necesse est in manus incidat) eo curiosius deducitur, quo minor læviorque est; ne effugiat, id est, ne sæpius agitanda vesica sit. Ergo ultra calculum dextra semper manus ei se opponit; sinistra eum compellit deorsum digitis, donec ad cervicem pervenitur. In quam, si oblongus est, sic compellendus est, ut ne pronus exeat: si planus, sic, ut transversus sit: si quadratus, ut duobus angulis sedeat: si altera parte plenior, sic, ut prius ea, qua tenuior sit, evadat. In rotundo nihil interesse, ex ipsa figura patet; nisi, si lævior altera parte est, ut ea antecedat.

Cum jam eo venit, ut super vesicæ cervicem sit, juxta anum incidi cutis plaga lunata usque ad cervicem vesicæ debet, cornibus ad coxas spectantibus paululum: deinde ea parte, qua strictior ima plaga est, etiamnum sub cute, altera transversa plaga facienda est, qua cervix aperiatur; donec urinæ iter pateat sic, ut plaga paulo major, quam calculus sit. Nam, qui [c] metu fistu- *recima*

c Alii *meatum.*

fistulæ (quam illo loco d ὑπορυάδα Græci vocant) parum patefaciunt, cum majore periculo eodem revolvuntur: quia calculus iter, cum vi promitur, facit, nisi accipit. idque etiam perniciosius est, si figura quoque 5 calculi, vel aspritudo aliquid eo contulit. Ex quo & sanguinis profusio, & distentio nervorum fieri potest. quæ si quis evasit, multo tamen patentiorem fistulam habiturus est rupta cervice, quam habuisset, 10 incisa.

Cum via perfecta est, in conspectum calculus venit: in cujus corpore multum discrimen est. Ideo, si exiguus est, digitis ab altera parte propelli, ab altera protrahi 15 potest. Si major, injiciendus à superiore ei parte uncus est, ejus rei causa factus. Is est ad extremum tenuis, in semicirculi speciem retusæ latitudinis; ab * interiori parte lævis, qua corpori jungitur; ab inte- 20 riori asper, qua caculum attingit. Isque longior potius esse debet: nam brevior extrahendi vim non habet. Ubi *injectus est*, in utrumque latus inclinandus est, ut appareat calculus, & teneatur, quia, si appre- 25 hensus est, ille simul inclinatur. Idque eo nomine opus est, ne, cum adduci uncus cœperit, calculus intus effugiat, hic in oram vulneris incidat, eamque convulneret. In qua re, quod periculum esset, jam 30 supra proposui.

Ubi satis teneri calculum patet, eodem pene momento triplex motus adhibendus est: in utrumque latus; deinde extra, sic tamen

d Alii χορίαδα vel ὑρίαδα. edit. optimæ ὑρήθρας. anni 1497. *corhyada*. * *anteriori* vel *exteriori*.

tamen, ut leniter id fiat, paululumque primo calculus attrahatur: quo facto, attollendus uncus extremus est, uti intus magis maneat, faciliusque illum producat. Quod si aliquando à superiore parte calculus parum commode comprehenditur, à latere erit apprehendendus. Hæc est simplicissima curatio.

Sed varietas rerum quasdam etiamnum animadversiones desiderat. Sunt enim quidam non asperi tantummodo, sed spinosi quoque calculi, qui per se quidem delapsi in cervicem, sine ullo periculo eximuntur. In vesica vero, non tuto vel hi conquiruntur, vel attrahuntur: quoniam, ubi illam convulnerarunt, ex distentione nervorum mortem maturant; multoque magis, si spina aliqua vesicæ inhæret, eamque, cum deduceretur, duplicavit. Colligitur autem eo, quod difficilius urina redditur, in cervice calculum esse; eo, quod cruenta distillat, illum esse spinosum: maximeque id sub digitis quoque experiendum est, neque adhibenda manus, nisi id consistit. Ac tum quoque leniter intus digiti objiciendi, ne violenter promovendo convulnerent: tum incidendum. Multi hic quoque scalpello usi sunt. Meges (quoniam is infirmior est, potestque in aliqua prominentia incidere, incisoque super illam corpore, qua cavum subest, non secare, sed relinquere, quod iterum incidi necesse sit) ferramentum fecit rectum, in summa parte labrosum, in ima semicirculatum acutum-

tumque. Id receptum inter duos digitos, indicem ac medium, ſuper pollice impoſito ſic deprimebat, ut ſimul cum carne, ſi quid ex calculo prominebat, incideret. Quo conſequebatur, ut ſemel, quantum ſatis 5 eſſet, aperiret. Quocunque autem modo cervix ea parte ſecta eſt, leniter extrahi, quod aſperum eſt, debet, nulla propter feſtinationem, vi admota.

3. *Signa calculorum, vel arenoſorum,* 10 *vel mollium:*

At calculus arenoſus, & ante manifeſtus
61, 16. eſt; quoniam urina, quæ redditur, arenoſa eſt: & in ipſa curatione; quoniam inter ſubjectos digitos neque æque, ſed leniter 15 renititur, & inſuper dilabitur. Item molles calculos, & ex pluribus minutiſque, ſed inter ſe parum adſtrictis, compoſitos indicat urina, ſecum trahens quaſdam *quaſi* ſquamulas. Hos omneis, leniter permuta- 20 tis ſubinde digitorum vicibus, ſic oportet abducere, ne veſicam lædant, neve intus aliquæ diſſipatæ reliquiæ *maneant*, quæ poſtmodum curationi difficultatem faciant. Quicquid autem ex his in conſpectum ve- 25 nit, vel digitis, vel unco eximendum eſt.

At, ſi plures calculi ſunt, ſinguli protrahi debent; ſic tamen, ut, ſi quis exiguus ſupererit, potius relinquatur. Siquidem in veſica difficulter invenitur; inventuſque 30 celeriter effugit. Ita longa inquiſitione veſica læditur, excitatque inflammationes mortiferas; adeo ut quidam non ſecti, cum diu fruſtraque per digitos veſica eſſet agitata,

tata, decesserint. Quibus accedit etiam, quod exiguus calculus, ad plagam urina postea promovente, excidit.

Si quando autem is major non videtur, nisi rupta cervice, extrahi posse, findendus est. cujus repertor Ammonius, qui ob id λιθοτόμος cognominatus est. Id hoc modo fit. Uncus injicitur calculo sic, ut facile eum conclusum quoque teneat, ne is retro revolvatur: tum ferramentum adhibetur crassitudinis modicæ, prima parte tenui, sed retusa, quod admotum calculo, & ex altera parte ictum, findat; magna cura habita, ne aut ad ipsam vesicam ferramentum perveniat, aut calculi fractura ne quid incidat.

4. *De Calculis fœminarum.*

Hæ vero curationes in fœminis quoque similes sunt; de quibus parum, proprie tamen quædam dicenda sunt. Siquidem in his, ubi parvulus calculus est, scalpellus supervacuus est; quia is urina in cervicem compellitur. quæ & brevior, e quam in maribus, & laxior est. Ergo & per se sæpe excidit, &, si in urinæ itinere, quod est angustius, inhæret, eodem tamen unco sine ulla noxa educitur. At in majoribus calculis necessaria eadem curatio est. Sed virgini subjici digiti tanquam masculo, mulieri per naturalia ejus debent. Tum, virgini quidem, sub ima sinisteriore ora; mulieri vero, inter urinæ iter & os pubis, incidendum est sic, ut utroque loco plaga transversa sit. neque terreri convenit, si plus ex muliebri corpore sanguinis profluit.

185, 30. 474, 20.

e Aëtius Tetrab. IV, Serm. IV, c. 99.

5. Qua curatio calculo evulso habenda sit.

Calculo evulso, si valens corpus est, neque magnopere vexatum, sinere oportet sanguinem fluere, quo minor inflammatio oriatur. Atque, ingredi quoque eum paululum, non alienum est, ut excidat, si quid intus concreti sanguinis mansit. Quod si per se non destitit, rursus, ne vis omnis intereat, supprimi debet. Idque protinus, in imbecillioribus, ab ipsa curatione faciendum est. Siquidem, ut distentione nervorum periclitatur aliquis, dum vesica ejus agitatur; sic alter metus excipit, remotis medicaminibus, ne tantum sanguinis profluat, ut occidat. Quod ne incidat, desidere is debet in acre acetum, cui aliquantum salis sit adjectum. sub quo & sanguis fere conquiescit, & adstringitur vesica, ideoque minus inflammatur. Quod si parum proficit, agglutinanda cucurbitula est, & in genibus, & coxis, & super pubem.

Ubi jam satis vel evocatus est sanguis, vel prohibitus, resupinus collocandus est sic, ut caput humile sit, coxæ paululum excitentur: ac super vulnus imponendum est duplex aut triplex linteolum, aceto madens. Deinde, interpositis duabus horis, in solium is aquæ calidæ resupinus demittendus est sic, ut à genibus ad umbilicum aqua teneat, cætera vestimentis circumdata sint; manibus tantummodo pedibusque nudatis, ut & minus digeratur, & ibi diutius maneat. Ex quo sudor multus oriri solet: qui spongia subinde in facie detergendus est.

est. Finisque ejus fomenti est, donec infirmando offendat. Tum multo is oleo perungendus, inducendusque hapsus lanæ 210,6.
mollis, tepido oleo repletus, qui pubem, &
5 coxas, & inguina, & plagam ipsam, contectam eodem ante se linteolo, protegat: isque subinde oleo tepido madefaciendus est; ut neque frigus ad vesicam admittat, & nervos leniter molliat. Quidam cataplasmatis
10 calefacientibus utuntur. Ea plus pondere nocent, atque vesicam urgendo vulnus irritant, quam calore proficiunt. Ergo ne vinculum quidem ullum necessarium est.

Proximo die, si spiritus difficilius red-
15 ditur, si urina non exit, si locus circa pubem mature intumuit, scire licet, in vesica sanguinem concretum remansisse. Igitur, demissis eodem modo digitis, leniter pertractanda vesica est, & discutienda, si
20 qua coierunt: quo fit, ut per vulnus postea procedant. Non alienum etiam est, oricularia clystere acetum nitro mixtum per plagam in vesicam compellere. nam sic quoque discutiuntur, si qua cruenta coi-
25 erunt. Eaque facere etiam primo die convenit, si timemus, ne quid intus sit: maximeque, ubi ambulando id elicere imbecillitas prohibuit. Cætera eadem facienda sunt: ut demittatur in solium, ut eodem
30 modo panniculus, eodem lana superinjiciatur.

Sed neque sæpe, neque tamdiu in aqua calida puer habendus, quam adolescens est; infirmus, quam valens; levi, quam

graviore inflammatione adfectus; is, cujus corpus digeritur, quam is, cujus adstrictum est. Inter hæc vero, si somnus est, & æqualis spiritus, & madens lingua, & sitis modica, & venter imus sedet, & mediocris 5 est cum febre modica dolor, scire licet, recte procedere curationem.

At in his inflammatio fere quinto vel septimo die finitur: qua levata, solium supervacuum est. supini tantummodo vul- 10 nus aqua calida fovendum est, ut, si quid urinæ rodit, abluatur. Imponenda autem medicamenta sunt pus moventia; &, si purgandum ulcus videbitur, melle liniendum. Id, si rodet, rosa temperabitur. Huic cu- 15
262, rationi aptissimum videtur ἐπιαφάρμακον
17. emplastrum. nam & sevum habet ad pus movendum, & mel ad ulcus repurgandum: medullam etiam, maximeque vitulinam; quæ in id, ne fistula relinquatur, præcipue 20 proficit. Linamenta vero tum super ulcus non sunt necessaria; super medicamentum, ad id continendum, recte imponuntur. At, ubi ulcus purgatum est, puro linamento ad cicatricem perducendum est. 25

Quibus temporibus tamen, si felix curatio non fuit, varia circa pericula oriuntur. Quæ præsagire protinus licet, si continua vigilia est, si spiritus difficultas, si lingua arida est, si sitis vehemens, si venter imus 30 tumet, si vulnus hiat, si transiliens urina id non rodit, si similiter ante tertium diem quædam livida excidunt, si is aut nihil aut tarde respondet, si vehementes dolores

lores ſunt, ſi poſt diem quintum magnæ febres urgent, & faſtidium cibi permanet, ſi cubare in ventrem jucundius eſt. Nihil tamen pejus eſt diſtentione nervorum, &, ante nonum diem, vomitu bilis. Sed cum inflammationis ſit metus, ſuccurri abſtinentia, modicis & tempeſtivis cibis; inter hæc, fomentis, & quibus ſupra ſcripſimus, oportet.

CAP XXVII.

De Cancro, qui exciſa veſica naſcitur.

PROXIMUS cancri metus eſt. Is cognoſcitur, ſi, & per vulnus, & per ipſum colem, fluit ſanies mali odoris, cumque ea quædam à concreto ſanguine non abhorrentia, tenueſque carunculæ lanulis ſimiles. præter hæc, ſi oræ vulneris aridæ ſunt, ſi dolent inguina, ſi febris non deſinit, eaque in noctem augetur, ſi inordinati horrores accedunt. Conſiderandum autem eſt, in quam partem cancer is tendat. Si ad colem, indureſcit is locus, & rubet, & tactu dolorem excitat, teſticulique intumeſcunt: ſi in ipſam veſicam, *ani dolor ſequitur, coxæ tumeſcunt, non facile crura extendi poſſunt: at, ſi in alterutrum latus, oculis id expoſitum eſt, pareſque utrinque eaſdem notas, ſed minores, habet.

Primum autem ad rem pertinet corpus recte jacere, ut ſuperior pars ſemper ea ſit, in quam vitium fertur. Ita, ſi ad colem it,

* Tulpius Obſervat. Lib. IV. Cap. 38.

ſupinus is collocari debet: ſi ad veſicam, in ventrem: ſi in latus, in id, quod integrius eſt. Deinde, ubi ventum fuerit ad curationem, homo in aquam demittetur, in qua marrubium decoctum ſit, aut cupreſſus, 5 aut myrtus; idemque humor clyſtere intus adigetur: tum ſuperponetur lenticula cum malicorio mixta; quæ utraque ex vino decocta ſint; vel rubus, aut oleæ folia, eodem modo decocta; aliave medicamenta, 10 quæ ad cohibendos purgandoſque cancros propoſuimus, ex quibus, ſi qua erunt arida, per ſcriptorium calamum inſpirabuntur.

Ubi ſtare cœperit cancer, mulſo ulcus 15 eluetur. vitabiturque eo tempore ceratum; quod, ad recipiendum id malum, corpus emollit, potius plumbum elotum cum vino inungetur: ſuper quæ idem linteolo illitum imponetur. Sub quibus perveniri 20 ad ſanitatem poteſt: cum eo tamen, quod non ignoremus, orto cancro ſæpe affici ſtomachum, cui cum veſica quoddam conſortium eſt: exque eo fieri, ut neque retineatur cibus, neque, ſi quis retentus eſt, 25 concoquatur, neque corpus alatur; ideoque ne vulnus quidem aut purgari, aut ali poſſit. quæ neceſſario mortem maturant.

Sed ut his ſuccurri nullo modo poteſt, ſic à primo tamen die tenenda ratio cura- 30 tionis eſt. In qua quædam obſervatio, ad cibum quoque potionemque pertinens, neceſſaria eſt. Nam cibus inter principia, non niſi humidus dari debet: ubi ulcus purga-

purgatum eſt, ex media materia. olera & ſalſamenta ſemper aliena ſunt. Potione opus eſt, non immodica. Nam, ſi parum bibitur, accenditur vulnus, & vigilia urget, 5 & vis corporis minuitur: ſi plus æquo aſſumitur, ſubinde veſica impletur, eoque irritatur. Non niſi aquam autem bibendam eſſe, manifeſtius eſt, quam ut ſubinde dicendum ſit.

10 Solet vero ſub ejuſmodi victu evenire, ut alvus non reddatur. Hæc aqua ducenda eſt, in qua vel fœnum Græcum, vel malva decocta ſit. Idem humor roſa mixtus in ipſum vulnus oriculario clyſtere agen- 15 dus, ubi id rodit urina, neque purgari patitur. Fere vero primo per vulnus exit hæc: deinde, eo ſaneſcente, dividitur, & pars per colem deſcendere incipit, donec ex toto plaga claudatur. Quod inter- 20 dum tertio menſe, interdum non ante ſextum, nonnunquam exacto quoque anno fit.

Neque deſperari debet ſolida glutinatio vulneris, niſi ubi aut vehementer rupta 25 cervix eſt, aut ex cancro multæ magnæque carunculæ, ſimulque nervoſa aliqua exciderunt. Sed, ut vel nulla ibi fiſtula, vel exigua admodum relinquatur, ſumma cura providendum eſt. Ergo, cum jam ad ci- 30 catricem vulnus tendit, extentis jacere feminibus & cruribus oportet; niſi tamen molles arenoſive calculi fuerunt: ſub his enim tardius veſica purgatur. Ideoque diutius plagam patere neceſſarium eſt: & tum

demum, ubi jam nihil tale extra fertur, ad cicatricem perduci.

Quod, si antequam vesica purgata est, oræ se glutinarunt, dolorque & inflammatio redierunt, vulnus digitis vel averso specillo diducendum est; ut torquentibus exitus detur. Hisque effusis, cum diutius pura urina descendit, tum demum, quæ cicatricem inducant, imponenda sunt, extendendique, ut supra docui, pedes, quam maxime juncti.

Quod si fistulæ metus ex his causis, quas proposui, subesse videbitur, quo facilius claudatur ea, vel certe coangustetur, in anum quoque danda plumbea fistula est; extentisque cruribus femina talique inter se deliganda sunt, donec, qualis futura est, cicatrix sit.

CAP. XXVIII.

Si Naturalia fœminarum non admittunt concubitum, quomodo curari conveniat. a

ET hoc quidem commune esse maribus & fœminis potest. Proprie vero quædam ad fœminas pertinent: ut in primis, quod earum naturalia nonnunquam, inter se glutinatis oris, concubitum non admittunt. Idque interdum evenit protinus in utero matris: interdum b exulceratione in his partibus facta, & per malam curationem his oris sanescendo junctis. Si ex utero est, membrana ori vulvæ opposita est; si ex ulcere, caro id replevit.

Opor-

a Æginet. VI, 72. Aëtius Tetrab. IV. Serm. IV, c. 96. Hipp. de Steril. XIII, 1. Idem de Natur. Mulieb. VI. Joan. Wierus Observ. L. I. p. 935. b Hipp. I. de Morb. Mul. T. LXVIII.

Oportet autem membranam duabus lineis, inter se transversis, incidere ad similitudinem literæ [c] X, magna cura habita, ne urinæ iter violetur: deinde undique eam membranam excidere. At, si caro increvit, necessarium est recta linea patefacere: tum ab ora vel vulsella vel hamo apprehensam, tanquam habenulam, excidere: & intus implicitum in longitudinem linamentum (λημνίσκον Græci vocant) in aceto tinctum demittere, supraque succidam lanam aceto madentem deligare: tertio die solvere, & vulnus, sicut alia vulnera, curare. Cumque jam ad sanitatem tendet, plumbeam fistulam medicamento cicatricem inducente illinere, eamque intus dare: supraque idem medicamentum injicere, donec ad cicatricem plaga perveniat.

CAP. XXIX.

Qua ratione partus emortuus ex utero excutiatur. [a]

UBI concepit autem aliqua, si jam prope maturus partus intus emortuus est, neque excidere per se potest, adhibenda curatio est. Quæ numerari inter difficillimas potest. nam & summam prudentiam moderationemque desiderat, & maximum periculum affert. Sed ante omnia vulvæ natura mirabilis, cum in multis aliis, tum in hac re quoque facile cognoscitur.

Oportet autem ante omnia [b] resupinam mulierem transverso lecto sic collocare, ut

c Chiasmus vocatur ab Æginet. VI, 51, 65. & ab aliis. H. F. ab Aquapendente Oper. Chirurg. P. I. c. 83.
a Æginet. VI, 74. Aëtius Tetrab. IV. Serm. IV, c. 23.
b Hippocr. I. de Morb. Mul. T. XCIV. 4.

feminibus ejus ipsius ilia comprimantur. quo fit, ut & imus venter in conspectu medici fit, & infans ad os vulvæ compellatur; quæ, emortuo partu, id comprimit: ex intervallo vero paululum dehiscit. Hac occasione usus medicus, unctæ manus indicem digitum primum debet inserere, atque ibi continere, donec iterum os adaperiatur, rursusque alterum digitum demittere debebit, & per easdem occasiones alios, donec tota esse intus manus possit. Ad cujus rei facilitatem multum confert & magnitudo vulvæ, & vis nervorum ejus, & corporis totius habitus, & mentis etiam robur: cum præsertim intus nonnunquam etiam duæ manus dari debeant.

Pertinet etiam ad rem, quam calidissimum esse imum ventrem, & extrema corporis; nequedum inflammationem [c] accepisse, sed recenti re protinus adhiberi medicinam. Nam, si corpus jam intumuit, neque demitti manus, neque educi infans, nisi ægerrime potest; sequiturque sæpe cum vomitu, & cum tremore, mortifera nervorum distentio. Verum intus emortuo corpori manus injecta protinus habitum ejus sentit. nam aut in caput, aut in pedes conversum est, aut in transversum jacet: fere tamen sic, ut vel manus ejus, vel pes in propinquo sit.

Medici vero propositum est, ut infantem manu dirigat vel in [d] caput [e], vel etiam in pedes, si forte aliter compositus est. Ac, si nihil aliud est, manus vel pes apprehensus, corpus rectius

c Alii *cepisse*. d Alii *manus*. e Hipocr. I. de Morb. Mul. XCV, 2.

rectius reddit. nam manus in caput, pes in pedes eum convertet. Tum, si caput proximum est, demitti debet uncus, undique lævis, acuminis brevis, qui vel oculo, vel auri, vel ori, interdum etiam fronti recte injicitur: deinde attractus infantem educit. Neque tamen quolibet is tempore extrahi debet. nam, si compresso vulvæ ore id tentatum est, non emittente eo, infans abrumpitur, & unci acumen in ipsum os vulvæ delabitur, sequiturque nervorum distentio, & ingens periculum mortis. Igitur, compressa vulva, conquiescere; hiante, leniter trahere oportet; & per has occasiones paulatim eum educere. Trahere autem dextra manus uncum; sinistra, intus posita, infantem ipsum, simulque dirigere eum debet.

Solet etiam evenire, ut is infans [f] humore distendatur; exque eo profluat fœdi odoris sanies. Quod si tale est, indice digito corpus illud forandum est, ut, effuso humore extenuetur: tum id leniter per ipsas manus recipiendum est. nam uncus injectus putri corpusculo facile elabitur. in quo quid periculi sit, supra positum.

Sed in pedes quoque conversus infans non difficulter extrahitur. namque his apprehensis per ipsas manus commode educitur.

Si vero transversus est, neque dirigi potuit, uncus alæ injiciendus, paulatimque attrahendus est. Sub quo fere cervix replicatur, retroque caput ad reliquum corpus spectat.

f Aëtius Tetrab. IV. Serm. IV. c. 23.

ſpectat. Remedio eſt, cervix præciſa; ut ſeparatim utraque pars auferatur. Id unco fit, qui, priori ſimilis, in interiore tantum parte per totam aciem exacuitur. Tum id agendum eſt, ut ante caput, deinde reliqua pars 5
auferatur: quia fere, majore parte extracta, caput in vacuam vulvam prolabitur, extrahique ſine ſummo periculo non poteſt.

Si tamen id incidit, ſuper ventrem mulieres duplici panniculo injecto, valens homo, non imperitus, à ſiniſtro latere ejus 10
debet aſſiſtere, & ſuper imum ventrem ejus duas manus imponere, alteraque alteram premere. quo fit, ut illud caput ad os vulvæ compellatur, idque tum eadem ratione, quæ 15
ſupra poſita eſt, unco extrahi poſſit.

At, ſi pes alter juxta repertus eſt, alter retro cum corpore eſt, quicquid prolapſum eſt, g paulatim abſcindendum eſt. Et, ſi clunes os vulvæ urgere cœperunt, iterum re- 20
tro repellendæ ſunt, conquiſituſque pes ejus adducendus. Aliæque etiamnum difficultates faciunt, ut, qui *ſolidus non exit*, conciſus eximi debeat.

Quoties autem infans protractus eſt, tra- 25
dendus miniſtro eſt. Is eum ſupinis manibus ſuſtinere, medicus deinde ſiniſtra manu leniter trahere umbilicum debet ita, ne abrumpat, dextraque eum ſequi uſque ad eas, quas Secundas vocant, quod vela- 30
mentum infantis intus fuit: hiſque ultimis apprehenſis, venulas membranulaſque omnes eadem ratione manu diducere à vulva, totumque illud extrahere, &, ſi quid intus

a Hipocrat. I. de Morb. Mul. XCVI.

intus præterea concreti ſanguinis remanet. Tum compreſſis in unum feminibus, illa in conclavi collocanda eſt, modicum calorem, ſine ullo perflatu, habente. Super
5 imum ventrem ejus imponenda lana ſuccida, in aceto & roſa tincta. Reliqua curatio talis eſſe debet, qualis in inflammationibus, & in his vulneribus, quæ in nervoſis locis ſunt, adhibetur.

10 CAP. XXX.

De Ani vitiis. 414.

ANI quoque vitia, ubi medicamentis non vincuntur, manus auxilium de-
15 ſiderant. Ergo, ſi qua fiſſa in eo ve- 399,
tuſtate induruerunt, jamque callum ha- 23.
bent, commodiſſimum eſt, ducere alvum; tum ſpongiam calidam admovere, ut relaxentur illa, & foras prodeant: ubi in con-
20 ſpectu ſunt, ſcalpello ſingula excidere, & ulcera [a] renovare; deinde imponere linamentum molle, & ſuper linteolum illitum melle; locumque cum molli lana implere, & ita vincire: altero die, deincepſque cæte-
25 ris, lenibus medicamentis uti; quæ ad recentia eadem vitia neceſſaria eſſe, alias propoſui: utique per primos dies ſorbitionibus eum ſuſtinere, paulatim deinde cibis adjicere aliquid, generis tamen ejus, quod eo-
30 dem loco præceptum eſt. Si quando autem ex inflammatione pus in his oritur, ubi primum id apparuit, incidendum eſt; ne anus ipſe ſuppuret. Neque tamen ante properandum eſt. nam, ſi crudum inciſum eſt, in-

a Alii *removere.*

inflammationi multum accedit, & puris aliquanto amplius concitatur. His quoque vulneribus, lenibus cibis, iisdemque medicamentis opus est.

2. *De Condylomatis.* b

400, 14. At tubercula, quæ κονδυλώματα appellantur, ubi induruerunt, hac ratione cu-
403, 11. rantur. Alvus ante omnia ducitur. Tum vulsella tuberculum apprehensum, juxta radices exciditur. Quod ubi factum est, eadem sequuntur, quæ supra post curationem adhibenda esse proposui: tantummodo, si quid increscit, squama æris coercendum est.

3. *De Hæmorrhoidibus.* c

401, 22. Ora etiam venarum, fundentia sanguinem, sic tolluntur. Ubi sanguini, qui effluit, sanies adjicitur, alvus acribus ducitur; quo magis ora promoveantur. eoque fit, ut d omnia vasa, quasi capitula conspicua sint. Tum, si capitulum exiguum est, basimque tenuem habet, adstringendum lino paulum supra est, quam ubi cum ano committitur, imponendaque spongia ex aqua calida est, donec id liveat: deinde aut ungue, aut scalpello, supra nodum id exulcerandum est. Quod nisi factum est, magni dolores subsequuntur: interdum etiam urinæ difficultas. Si id majus est, & basis latior, hamulo uno aut altero excipiendum est, paululumque supra basim incidendum: neque relinquendum quicquam ex eo capitulo, neque quicquam ex ano demendum est. quod consequitur is, qui neque nimium, neque parum hamos ducit.

b Æginet. VI, 80. c Æginet. VI, 79. d Alii, Ronsseus *omnes venæ.*

ducit. Qua incisum est, acus debet immitti, infraque eam lino id capitulum alligari. Si duo triave sunt, intimum quodque primum curandum est: si plura, non omnia simul; ne tempore eodem undique teneræ cicatrices sint. Si sanguis profluit, excipiendus est spongia: deinde linamentum imponendum, ungenda femina, & inguina, & quicquid juxta ulcus est, ceratumque superdandum, & farina hordeacea calida implendus is locus, & sic deligandus est. Postero die is desidere in aqua calida debet, eodemque cataplasmate foveri. Ac bis die, & ante curationem, & post eam, coxendices ac femina liquido cerato perungenda sunt; tepidoque is loco continendus. Interpositis quinque aut sex diebus, oricularioſ specillo linamenta educenda, &, si capitula simul non exciderunt, digito promovenda: tum lenibus medicamentis, iisdemque, quæ alibi posui, ulcera ad sanitatem perducenda. Finito vitio, quemadmodum agendum esset, jam alias superius exposui.

CAP. XXXI.

De Varicibus. a

AB his ad crura proximus transitus est. In quibus orti varices non difficili ratione tolluntur. Huc autem & earum venularum, quæ in capite nocent; & eorum varicum, qui in ventre sunt, curationem distuli: quoniam ubique eadem est. Igitur vena omnis, quæ noxia est, aut adusta tabescit, aut manu exciditur. Si

a Æginet. VI, 82.

Si recta; si quamvis transversa, tamen simplex; si modica est, melius aduritur. Si curva est, & velut in orbes quosdam implicatur, pluresve inter se involvuntur, utilius excidere est. 5

Adurendi ratio hæc est. Cutis superinciditur: tum, patefacta vena, tenui & retuso ferramento candente modice premitur; vitaturque, ne plagæ ipsius oræ adurantur: quas reducere hamulis facile est. Id interpositis fere quaternis digitis per totum varicem fit: & tum superponitur medicamentum, quo adusta sanantur. 10

At exciditur hoc modo. Cute eadem ratione super venam incisa, hamulo oræ excipiuntur; scalpelloque undique à corpore vena diducitur; caveturque, ne inter hæc ipsa lædatur; eique retusus hamulus subjicitur; interpositoque eodem fere spacio, quod supra positum est, in eadem vena idem fit: quæ, quo tendat, facile hamulo extento cognoscitur. 15 20

Ubi jam idem, quacunque varices sunt, factum est, uno loco adducta per hamulum vena præciditur: deinde, qua proximus hamus est, attrahitur & evellitur; ibique rursus abscinditur. Ac sic undique varicibus crure liberato, tum plagarum oræ committuntur, & super emplastrum glutinans injicitur. 25 30

CAP.

CAP. XXXII.

De Digitis cohærentibus, & curvatis.

5 AT, si digiti vel in utero protinus, vel propter communem exulcerationem postea cohæserunt, scalpello diducuntur: dein separatim uterque non pingui emplastro circumdatur: atque ita per se u-
10 terque sanescit.

Si vero fuit ulcus in digito, posteaque male inducta cicatrix curvum eum reddidit; primum malagma tentandum est: dein, si id nihil prodest (quod & in veteri
15 cicatrice, &, ubi nervi læsi sunt, evenire consuevit) videre oportet, nervine id vitium, an cutis sit. Si nervi est, attingi non debet: neque enim sanabile est. Si cutis, tota cicatrix excidenda est, quæ fere callo-
20 sa efficit, ut extendi digitus non possit. Tum rectus sic ad novam cicatricem perducendus est.

CAP. XXXIII.

25 ### *De Gangræna.*

GANGRÆNAM inter ungues alasque, aut inguina nasci; &, siquando medicamenta vincuntur, membrum præcidi oportere, alio loco mihi dictum est.
30 Sed id quoque cum periculo summo fit. 304. 23.
nam sæpe in ipso opere, vel profusione sanguinis vel animæ defectione moriuntur. Verum hic quoque nihil interest, an satis tutum præsidium sit, quod unicum est.

Si ur inter ſanam vitiatamque partem
ncidenda ſcalpello caro uſque ad os eſt ſic,
ut neque contra ipſum articulum id fiat,
& potius ex ſana parte aliquid excidatur,
quam ex ægra relinquatur. Ubi ad os ven- 5
tum eſt, reducenda ab eo ſana caro, & cir-
ca os ſubſecanda eſt, ut ea quoque parte
aliquid oſſis nudetur: dein id ſerrula præ-
cidendum eſt, quam proxime ſanæ carni
etiam inhærenti: ac tum frons oſſis, quam 10
ſerrula exaſperavit, lævanda eſt, ſupraque
inducenda cutis. quæ ſub ejuſmodi cura-
tione laxa eſſe debet, ut quam maxime
undique os contegat. Quo cutis inducta
non fuerit, id linamentis erit contegen- 15
dum, & ſuper id ſpongia ex aceto deligan-
da. Cætera poſtea ſic facienda, ut in vul-
neribus, in quibus pus non moveri debet,
præceptum eſt. 20

LIBER OCTAVUS.

CAP. I.

De poſitu & figura Oſſium totius humani corporis. 25

SUPEREST ea pars, quæ ad oſſa
pertinet. Quæ quo facilius accipi
poſſit, prius poſitus figuraſque
eorum indicabo. Igitur calvaria 30
incipit ex interiore parte conca-
va, extrinſecus gibba, utrinque
lævis, &, qua cerebri * membranam conte-
git, &, qua cute, capillum gignente, con-
te-

* Græci μηνίγγας, Macrob. Saturn. L. 7. Omentum vocant.

tegitur. Eaque ſimplex, ab occipitio & temporibus; duplex, uſque in verticem à fronte, eſt. Oſſaque ejus, ab exterioribus, dura; ab interioribus, quibus inter ſe connectuntur, mollioſa ſunt. Interque ea venæ diſcurrunt, quas his alimentum ſubminiſtrare, credibile eſt.

Raro autem calvaria ſolida, ſine *ſuturis eſt: locis tamen æſtuoſis facilius invenitur. & id caput firmiſſimum, atque à dolore tutiſſimum eſt: ex cæteris, quo ſuturæ pauciores ſunt, eo capitis valetudo commodior eſt. neque † enim certus earum numerus eſt, ſicut nec locus quidem. Fere tamen duæ, ſuper aures, tempora à ſuperiore capitis parte diſcernunt: tertia, ad latera per verticem tendens, occipitium à ſummo capite diducit: quarta, ab eodem vertice per medium caput ad frontem procedit; eaque modo ſub imo capillo deſinit, modo frontem ipſam ſecans inter ſupercilia finitur. Ex his cæteræ quidem ſuturæ in unguem committuntur: hæ vero, quæ ſuper aures tranſverſæ ſunt, totis oris paulatim extenuantur; atque ita inferiora oſſa ſuperioribus leniter ‡ inſidunt. Craſſiſſimum vero in capite os poſt aurem eſt; qua capillus, ut veriſimile eſt, ob idipſum non gignitur. Super hos quoque muſculos, qui tempora § contegunt, os medium, in exteriorem partem inclinatum, poſitum eſt. At facies ſuturam habet maximam. quæ à tempore incipiens, per medios oculos, naresque tranſverſa pervenit ad alterum tem-

* Nonnumquam tamen obſervatur, uti variis exemplis probat Vertunianus ad Hippocr. de Vulneribus Capitis, pag. 45. † *etiam* leg. Pauw, pag. 6. ‡ *aſſident* leg. Pauw, p. 12. § *connectunt*, Pauw, p. 12.

pus. A qua breves duæ sub interioribus angulis deorsum spectant. Et malæ quoque in summa parte singulas transversas suturas habent. A mediisque naribus, aut superiorum dentium gingivis, per medium palatum una procedit; aliaque transversa idem palatum secat. Et suturæ quidem in plurimis hæ sunt.

Foramina autem, intra caput, maxima oculorum sunt; deinde narium; tum quæ in auribus habemus. Ex his, quæ oculorum sunt, recta simpliciaque ad cerebrum tendunt. Narium duo foramina osse medio discernuntur. siquidem hæc primum à superciliis, angulisque oculorum, osse inchoantur ad tertiam fere partem: deinde in cartilaginem versa, quo propius ori descendunt, eo magis caruncula quoque molliuntur. Sed ea foramina, quæ à summis ad intimas nares simplicia sunt, ibi rursus in bina itinera dividuntur: aliaque ex his, ad fauces pervia, spiritum & reddunt & accipiunt; alia ad cerebrum tendunt. In ultima parte in multa & tenuia foramina dissipantur, per quæ sensus odoris nobis datur. In aure quoque primo rectum & simplex iter procedendo flexuosum fit. Quod juxta cerebrum in multa & tenuia foramina diducitur, per quæ facultas audiendi est. Juxta ea duo parvuli quasi sinus sunt; superque eos finitur os, quod transversum à genis tendens, ab inferioribus ossibus sustinetur. Jugale appellari potest ab eadem similitudine, à qua id

Græci

Græci ζυγῶδες appellant. Maxilla vero est molle os, eoque una est. Cujus eadem & media, & etiam ima pars, mentum est: à quo utrinque procedit ad tempora; solaque ea movetur. Nam malæ cum toto osse, quod superiores dentes excipit, immobiles sunt. Verum ipsius maxillæ partes extremæ quasi bicornes sunt. Alter processus, intra latior, vertice ipso tenuatur, longiusque procedens sub osse jugali subit, & super id temporum musculis illigatur. Alter brevior & rotundior, & in eo sinu, qui juxta foramina auris est, cardinis modo fit; ibique huc & illuc se inclinans maxillæ * facultatem motus præstat.

Duriores osse dentes sunt: quorum pars maxillæ, pars superiori ossi malarum hæret. Ex his quaterni primi, quia secant, τομικοὶ à Græcis nominantur. Hi deinde quatuor caninis dentibus ex omni parte cinguntur. Ultra quos utrinque fere 1 maxillares 2 quini sunt, præterquam in iis, in quibus 3 genuini, qui sero gigni solent, 4 non increverunt. Ex his primores singulis radicibus; maxillares utique binis; quidam etiam ternis, quaternisve nituntur. Fereque longior radix breviorem dentem edit; rectique dentis recta etiam radix, curvi flexa est. Ex ea radice in pueris novus dens subit, qui multo sæpius priorem expellit: interdum tamen supra infrave eum se ostendit.

Caput autem spina exipit. Ea constat ex vertebris quatuor & viginti. Septem in cer-

* *Facilitatem* alii, sed malè, Pauw pag. 23. 1. militares i. e. molares vocat Soranus Ephesius, Isag. C. 17. 2. *quaterni*. 3. *ultimi*. 4. *jam*, Pauw, pag. 26.

cervice ſunt, duodecim ad coſtas, reliquæ quinque ſunt proximæ coſtis. Hæ teretes breveſque, ab utroque latere, proceſſus duos 1. exigunt: mediæ perforatæ, qua ſpinæ medulla cerebro commiſſa deſcendit: 2 latera quoque inter duos proceſſus tenuibus cavis pervia, per quæ à membrana cerebri ſimiles membranulæ deducuntur. Omneſque vertebræ (exceptis tribus ſummis) à ſuperiore parte in ipſis proceſſibus parum deſidentes ſinus habent: ab inferiore alios deorſum verſus proceſſus exigunt. Summa igitur protinus caput ſuſtinet, per duos ſinus receptis exiguis ejus proceſſibus. Quo fit, ut caput deorſum 3 parvis tuberibus exaſperetur. Secunda 4 ſuperioris parti 5 inferiori inſeritur. Quod ad circuitum pertinet, pars ſumma anguſtiore orbe finitur. itaque ſuperior ſecundæ circumdata in latera quoque caput moveri ſinit. Tertia eodem modo ſecundam excipit. Ex quo facilis cervici mobilitas eſt. Ac, ne ſuſtinere quidem caput poſſet, niſi utrinque recti valenteſque nervi collum continerent, quos καρότας Græci appellant. ſiquidem horum inter omnes flexus alter ſemper intentus ultra prolabi ſuperiora non patitur. Jamque vertebra tertia tubercula, quæ inferiori inſerantur, excipit. Cæteræ proceſſibus deorſum ſpectantibus in inferiores inſinuantur, ac per ſinus, quos utrinque habent, ſuperiores accipiunt, multiſque nervis & multa cartilagine continentur. Ac ſic, uno flexu modico in pronum dato,

1. *exſerunt* legit Pauw, p. 32. 2. *ea* leg. Pauw, p. 32. i. e. ſpinæ medulla. 3. *verſus*, Pauw, p. 64. 4. *Superiori*. 5. *inferioris*, Pauw, p. 64.

dato, cæteris negociis homo & rectus insistit, & alioqui ad necessaria opera curvatur.

Infra cervicem vero summa costa contra humeros sita est. Inde septem inferiores usque ad imum pectus perveniunt: hæque, primis partibus rotundæ & leniter quasi capitulatæ, vertebrarum transversis processibus, ibi quoque paululum sinuatis, inhærent: inde latescunt, & in exteriorem partem recurvatæ paulatim in cartilaginem degenerant; eaque parte rursus in interiora leniter flexæ committuntur cum osse pectoris. Quod valens ac durum à faucibus incipit, ab utroque latere lunatum, & à præcordiis, jam ipsum quoque cartilagine mollitum, terminatur. Sub costis vero superioribus quinque (quas νόθας Græci nominant) breves tenuioresque, atque ipsæ quoque paulatim in cartilaginem versæ, extremis abdominis partibus inhærescunt; imaque ex his, majore jam parte nihil, nisi cartilago est.

Rursus, à cervice duo lata ossa utrinque ad scapulas tendunt: nostri scutula operta; ὠμοπλάτας Græci nominant. Ea in summis verticibus sinuata, ab his triangula, paulatimque latescentia ad spinam tendunt; &, quo latiora quaque parte sunt, hoc hebetiora. Atque ipsa quoque, in imo cartilaginosa, posteriore parte velut innatant; quoniam, nisi in summo, nulli ossi inhærescunt. Ibi vero validis musculis nervisque constricta sunt.

At à summa costa paulo interius;

quam ubi ea media est, os excrescit, ibi quidem tenue, procedens vero, quo propius lato scapularum ossi fit, eo plenius latiusque est, paululum in interiora curvatum. quod protinus altera verticis parte 5 modice intumescens, sustinet jugulum. Id ipsum recurvum ac inter durissima ossa numerandum, altero capite in eo, quod posui, altero in exiguo sinu pectoralis ossis insidit, paululumque motu brachii movetur, & cum 10 lato osse scapularum, infra caput ejus, nervis & cartilagine connectitur.

Hinc humerus incipit, extremis utrinque capitibus tumidus, mollis, sine medulla, cartilaginosus: medius teres, durus, medul- 15 losus: leniter cavus, in priorem & interiorem; gibbus, in posteriorem & exteriorem partem. Prior autem pars est, quæ à pectore est: posterior, quæ ab scapulis: interior, quæ ad latus tendit: exterior, quæ ab eo recedit. 20 quod ad omnes articulos pertinere, in ulterioribus patebit. Superius autem humeri caput rotundius, quam cætera ossa, de quibus adhuc dixi, verticillati scapularum ossi inseritur, ac majore parte extra id situm 25 nervis deligatur. At inferius duos processus habet: inter quos, quod medium est, magis etiam extremis partibus sinuatur.

Quæ res sedem brachio præstat. quod constat ex ossibus duobus. Radius, quem 30 κερκίδα Græci appellant, superior breviorque, & primo tenuior, rotundo & leniter cavo capite exiguum humeri tuberculum recipit, quod ibi nervis & cartilagine contine-

tinetur. Cubitus inferior longiorque, & primo plenior, in ſummo capite duobus quaſi verticibus extantibus in ſinum humeri, quem inter duos proceſſus ejus eſſe
5 propoſui, ſe inſerit. Primo vero duo, radii & brachii, oſſa juncta paulatim dirimuntur, rurſuſque ad manum coeunt, modo craſſitudinis mutato. Siquidem ibi radius plenior, cubitus admodum tenuis eſt. Dein ra-
10 dius, in caput cartilaginoſum conſurgens, in cervicem ejus inſinuatur. Cubitus rotundus in extremo, parte altera paululum procedit. Ac, ne ſæpius dicendum ſit, illud ignorari non oportet, plurima oſſa in carti-
15 laginem deſinere, nullum articulum non ſic finiri. Neque enim aut moveri poſſet, niſi lævi innitererur; aut cum carne nerviſque conjungi, niſi ea media quædam materia committeret.

20 In manu vero prima palmæ pars ex multis minutiſque oſſibus conſtat, quorum numerus incertus eſt. Sed oblonga omnia, & triangula, ſtructura quadam inter ſe connectuntur, cum invicem ſuperior alterius
25 planities ſit: eoque fit ex his unius oſſis paululum in interiora concavi ſpecies. Verum ex manu duo exigui proceſſus in ſinum radii conjiciuntur. Tum ex altera parte quinque oſſa recta, ad digitos tendentia,
30 palmam explent. A quibus ipſi digiti oriuntur: qui ex oſſibus ternis conſtant. omniumque eadem ratio eſt. Interius os in vertice ſinuatur, recipitque exterioris exiguum tuberculum, nervique ea continent. A qui-

bus orti ungues indurescunt. Ideoque non ossi sed carni magis radicibus suis inhærent. At superiores quidem partes sic ordinatæ sunt.

Ima vero spina in coxarum osse desinit; quod transversum longeque valentissimum, vulvam, vesicam, rectum intestinum tuetur. Idque ab exteriore parte gibbum; ad spinam, resupinatum; à lateribus, id est, in ipsis coxis, sinus rotundos habet. A quibus oritur os, quod pectinem vocant; idque, super intestina sub pube transversum, ventrem firmat: rectius in viris, recurvatum magis in exteriora in fœminis, ne partum prohibeat.

Inde femina oriuntur. Quorum capita rotundiora etiam, quam humerorum sunt; cum illa ex cæteris rotundissima sint. Infra vero duos processus à priore & à posteriore parte habent. Dein dura, & medullosa, & ab exteriore parte gibba, rursus ab inferioribus quoque capitibus intumescunt: superiora in sinus coxæ, sicut humeri in ea ossa, quæ scalpularum sunt, conjiciuntur; tum infra introrsus leviter tendunt, quo æqualius superiora membra sustineant. Atque in eo inferiora quoque capita media sinuantur, quo facilius excipi à cruribus possint. Quæ commissura osse parvo, molli, cartilaginoso tegitur. patellam vocant. Hæc super innatans, nec ulli ossi inhærens, sed carne & nervis deligata, pauloque magis ad femoris os tendens, inter omnes crurum flexus juncturam tuetur.

Ipsum autem crus est ex ossibus duobus.

Etenim

Etenim per omnia femur humero, crus vero brachio ſimile eſt: adeo ut habitus quoque & decor alterius ex altero cognoſcatur. quod ab oſſibus incipiens, etiam in carne respondet. Verum alterum os ab exteriore parte ſuræ poſitum eſt: quod ipſum quoque ſura recte nominatur. Id brevius, ſupraque tenuius, ad ipſos talos intumeſcit. Alterum à priore parte poſitum, cui tibiæ nomen eſt, longius & in ſuperiore parte plenius, ſolum cum femoris inferiore capite committitur; ſicut cum humero cubitus. Atque ea quoque oſſa, infra ſupraque conjuncta, media, ut in brachio, dehiſcunt.

Excipitur autem crus infra oſſe ex transverſo talorum; idque ipſum ſuper os calcis ſitum eſt. quod quadam parte ſinuatur, quadam exceſſus habet, & procedentia ex talo recipit, ut in ſinum ejus inſeritur. Idque ſine medulla durum, magiſque in poſteriorem partem projectum, teretem ibi figuram repreſentat. Cætera oſſa pedis ad eorum, quæ in manu ſunt, ſimilitudinem inſtructa ſunt. Plantæ palmis, digiti digitis, ungues unguibus reſpondent.

CAP. II.

Oſſa vitiata & corrupta quibus ſignis cognoſcantur, & qua ratione curentur.

OMNE autem os, ubi injuria acceſſit, aut vitiatur, aut finditur, aut frangitur, aut foratur, aut colliditur, aut de loco movetur. Id, quod vitiatum eſt, pri-

primo fere pingue fit, deinde vel[a] nigrum, vel cariosum. quæ, supernatis gravibus ulceribus aut fistulis, hisque vel longa vetustate, vel etiam cancro occupatis, eveniunt. Oportet autem ante omnia os nudare, ulcere exciso, &, si latius est ejus vitium, quam ulcus fuit, carnem subsecare, donec undique os integrum patefiat: tum id, quod pingue est, semel iterumve satis est admoto ferramento adurere, ut ex eo squama secedat; aut radere, donec jam aliquid cruoris ostendatur, quæ integri ossis nota est. nam necesse est aridum sit id, quod vitiatum est. Idem in cartilagine quoque læsa faciendum est. siquidem ea quoque scalpello radenda est, donec integrum id sit, quod relinquitur. Deinde, sive os sive cartilago rasa est, nitro bene trito respergendum est. Neque alia facienda sunt, ubi caries, nigritiesve in summo osse est. siquidem id vel paulo diutius eodem ferramento adurendum, vel radendum est. qui radit hæc, audacter imprimere ferramentum debet, ut & agat aliquid, & maturius desinat Finis est, cum vel ad album os, vel ad solidum ventum est. Albo finiri ex nigritie vitium, soliditate quadam ex carie, manifestum est. Accedere etiam cruoris aliquid integro, supra dictum est. Si quando autem altius descenderit utrumlibet, dubium est.

In carie quidem expedita cognitio est, si specillum tenue in foramina demittitur; quod magis minusve intrando, vel in summo cariem esse, vel altius descendisse, testatur. Colligi

a Aph. VII, 2.

Colligi idem potest etiam ex dolore, & ex febre, quæ ubi mediocria sunt, illa alte descendisse non potest. Manifestior tamen adacta terebra fit: nam finis vitii est, ubi
5 scobis nigra esse desiit. Igitur, si caries alte descendit, per terebram urgenda crebris foraminibus est, quæ altitudine vitium æquent: tum in ea foramina demittenda candentia ferramenta sunt, donec siccum
10 os ex toto fiat. simul enim & post hæc solvetur ab inferiore osse, quodcumque vitiatum est; & is sinus carne replebitur; & humor aut nullus postea feretur, aut mediocris.

15 Sin autem nigrities est, aut si caries ad alteram quoque partem ossis transit, oportet excidi. Idem quoque in carie, ad alteram partem ossis penetrante, fieri potest. Sed quod totum vitiatum, totum eximendum
20 est. Si inferior pars integra est, eatenus, quod corruptum est, excidi debet. Item sive capitis, sive pectoris os, sive costa cariosa est, inutilis ustio, sed excidendi necessitas est. Neque audiendi sunt, qui osse
25 nudato, diem tertium expectant, ut tunc excidant. ante inflammationem enim tutius omnia tractantur. Itaque, quantum fieri potest, eodem momento & cutis incidenda est, & os detegendum, & omni vitio liberandum est. Longeque perniciosissimum
30 est, quod in osse pectoris est: quia vix, etiamsi recte cessit curatio, veram sanitatem reddit.

CAP. III.

Quomodo os excidatur; & de Modiolo, & Terebra, ferramentis ad id paratis.

EXCIDITUR vero os duobus modis. Si 5
parvulum est, quod læsum est, * modiolo, quem κοχλίον Græci vocant: si spatiosius, terebris. Utriusque rationem proponam. Modiolus ferramentum concavum, teres, est, imis oris serratum: per quod medi- 10
um clavus, ipse quoque interiore orbe cinctus demittitur. Terebrarum autem duo genera sunt: alterum simile ei, quo fabri utuntur: alterum capituli longioris, quod ab acuto mucrone incipit, deinde subito latius 15
fit; atque iterum ab alio principio paulo minus quam æqualiter sursum procedit.

Si vitium in angusto est, quod comprehendere modiolus possit, ille potius aptatur. At, si caries subest, medius clavus in 20
foramen demittitur. Si nigrities, angulo scalpri sinus exiguus sit, qui clavum recipiat, ut, eo insistente, circumactus modiolus delabi non possit: deinde his habena quasi terebra, convertitur. Estque † quidam pre- 25
mendi modus, ut & foretur, & circumagatur: quia, si leviter imprimitur, parum proficit; si graviter, non movetur. Neque alienum est, instillare paululum rosæ, vel lactis, quo magis lubrico circumagatur. quod 30
ipsum tamen, si copiosius est, aciem ferramenti hebetat. At, ubi jam iter modiolo impressum est, medius clavus educitur, & ille per

* Vide Francisc. Vertunian. Comment. in Hipocr. Lib. de cap. vulner. p. 89. 90. H.F. ab Aquapend Oper. Chirurg. P. 1. c. 2. † Quid in premendi modo, Pauw. p. 85.

per se agitur. deinde, cum sanitas inferioris partis scobe cognita est, modiolus removetur.

* At, si latius vitium est, quam ut illo comprehendatur, terebra res agenda est. Ea foramen fit in ipso fine vitiosi ossis atque integri: deinde alterum non ita longe, tertiumque, donec tactus is locus, qui excidendus est, his cavis cinctus sit. atque ibi quoque, quatenus terebra agenda sit, scobis significat. Tum exciforius scalper ab altero foramine ad alterum malleolo adactus id, quod inter utrumque medium est, excidit; ac si ambitus similis ei fit, qui in angustiorem orbem modiolo imprimitur. Utro modo vero id circumductum est, idem exciforius scalper, & in osse corrupto planus, summam quamque testam [a] lævet, donec integrum os relinquatur.

Vix unquam nigrities integrum, caries per totum os perrumpit, maximeque ubi vitiata calvaria est. Id quoque vitii specillo significatur. quod depressum in id foramen, quod infra solidam sedem habet, & renitens aliquid invenit, & madens exit. Si pervium invenit, altius descendens inter os & membranam, nihil oppositum invenit, educiturque siccum: non quo non subsit aliqua vitiosa sanies; sed quoniam ibi, ut in latiore sede, diffusa sit.

Sive autem nigrities, quam terebra detexit, sive caries, quam specillum ostendit, os transit, modioli quidem usus fere supervacuus est; quia latius pateat necesse est, quod tam

* Leg. *Ac sic*, Pauw, p. 87. [a] Al. *lævigat*, *leviget*, Pauw. p. 87.

tam alte processit. Terebra vero ea, quam secundo loco posui, utendum; eaque, ne nimis incalescat, subinde in aquam frigidam demittenda est. Sed tum majore cura agendum est; cum jam aut simplex os dimidium perforatum est; aut in duplici superius. illud spatium ipsum; hoc sanguis significat. Ergo tum lentius ducenda habena, suspendendaque magis sinistra manus est, & sæpius attollenda, & foraminis altitudo consideranda, ut, quandocunque os perrumpitur, * sentiamus, neque periclitemur, ne
283, 28. mucrone cerebri membrana lædatur: ex quo graves inflammationes, cum periculo mortis b oriuntur.

Factis foraminibus, eodem modo media septa, sed multo circumspectius, excidenda sunt; ne forte angulus scalpri eandem membranam violet; donec fiat aditus, per quem membranæ custos immittatur. μηνιγγοφύ-
519, 16. λακα Græci vocant. lamina autem ænea est, firma, paululum resima, ab exteriore parte lævis. Quæ demissa sic, ut exterior pars ejus cerebro propior sit, subinde ei subjicitur, quod scalpro discutiendum est: ac, si excipit ejus angulum, ultra transire non patitur: eoque & audacius, & tutius, scalprum malleolo subinde medicus ferit, donec excisum undique os, eadem lamina levetur, tollique sine ulla noxa cerebri possit. Ubi totum os ejectum est, cicumradendæ lævandæque sunt oræ, & si quid scobis membranæ insedit, colligendum. Ubi, superiori parte sublata, inferior relicta est, non

* *Periclitemur*, hoc est probemus, Vertunian. p. 92.
b Aph. VI, 18.

non oræ tantum, ſed os quoque totum lævandum eſt; ut ſine noxa poſtea cutis increſcat, quæ aſpero oſſi innaſcens protinus non ſanitatem, ſed novos dolores movet.

5 Patefacto cerebro, qua ratione agendum ſit, dicam, cum ad fracta oſſa pervenero. Si baſis aliqua ſervata eſt, ſuperimponenda ſunt medicamenta non pinguia, quæ recentibus vulneribus accommodantur; ſu-
10 praque imponenda lana ſuccida, oleo atque aceto madens. Ubi tempus proceſſit, ab ipſo oſſe caro increſcit, eaque factum manu ſinum complet. Si quod etiam os aduſtum eſt, à parte ſana recedit; ſubitque inter in-
15 tegram atque emortuam partem caruncula, quæ, quod abſceſſit, expellat. eaque fere, quia teſta tenuis & anguſta eſt, λεπὶς, id eſt ſquama, à Græcis nominatur.

Poteſt etiam evenire, ut ex ictu neque fin-
20 datur os, neque perfringatur; ſed ſummum tantum collidatur, exaſpereturque. Quod ubi incidit, radi & lævari ſatis eſt. Hæc quamvis maxime fiunt in capite, tamen cæteris quoque oſſibus communia ſunt: ut,
25 ubicunque idem incidet, eodem remedio ſit utendum. At, cum ea fracta, fiſſa, forata, colliſa ſunt, quaſdam proprias in ſingulis generibus, quaſdam communes in pluribus curationes requirunt. De quibus proti-
30 nus dicam, initio ab eadem calvaria accepto.

CAP. IV.

De Calvaria fracta. a

I GITUR, ubi calvaria b percussa, protinus requirendum est, * num bilem is homo vomuerit; num † oculi ejus obcæcati sint; num obmutuerit; num per nares aureſve sanguis ei effluxerit; num conciderit; num sine sensu quasi dormiens jacuerit. Hæc enim non nisi osse fracto eveniunt. Atque, ubi inciderunt, scire licet, necessariam, sed difficilem curationem esse. Si vero etiam torpor ‡ accessit; si mens non constat, si nervorum vel resolutio vel distentio secuta est; verisimile est, etiam cerebri membranam esse violatam: eoque in angusto magis spes est. At, si nihil horum secutum est, & jam potest dubitari, an os fractum sit; & protinus considerandum est, lapide, an ligno, an ferro, an alio telo percussum sit, & hoc ipso lævi an aspero, mediocri an vastiore, vehementer an leviter. quia quo mitior ictus fuit, eo facilius os ei restitisse credibile est. Sed nihil tamen melius est, quam certiore id nota explorare. Ergo, qua plaga est, demitti specillum oportet, neque nimis tenue, neque acutum; ne, cum in quosdam naturales sinus inciderit, opinionem fracti ossis frustra faciat: neque nimis plenum; ne parvulæ rimulæ fallant. Ubi specillum ad os venit, si nihil nisi læve & lubricum occurrit, integrum id videri potest: si quid asperi est, utique qua futuræ non sint, fractum os esse testatur. A su-

a Æginet. VI, 90. b Omnes edit. *pertusa.* * Plura quæ Recentiores adjiciunt, signa enumerat Vertunianus in Comment. ad Hippocr. Lib. de Cap. vulnerib. p. 68, 69. † Malè, potius, *si oculi obtenebrarint*, ex Hippocrate. Vertunian. ibid. p. 68. ‡ Græcis κάρος. Idem pag. 71.

A futuris se deceptum esse, c Hippocrates memoriæ tradidit, more scilicet magnorum virorum, & fiduciam magnarum rerum habentium. Nam levia ingenia, quia nihil habent, nihil sibi detrahunt. Magno ingenio, multaque nihilominus habituro, convenit etiam simplex veri erroris confessio; præcipueque in eo ministerio, quod utilitatis causa posteris traditur; ne qui decipiantur eadem ratione, qua quis ante deceptus est. Sed hæc quidem alioquin memoria magni professoris, uti interponeremus, effecit.

Potest autem futura eo nomine fallere, quia æque aspera est; ut aliquis hanc esse, etiamsi rima est, existimet eo loco, quo subesse hanc verisimile est. Ergo eo nomine decipi non oportet: sed os deoperire tutissimum est. Nam neque utique certa sedes, ut supra posui, futurarum est: & potest idem & naturaliter commissum & ictu fissum esse, juxtave aliquid fissum habere. Quin aliquando etiam, ubi ictus fuit vehementior, quamvis specillo nihil invenitur, tamen aperire commodius est. At, si ne tum quidem rima manifesta est, inducendum super os atramentum scriptorium est, deinde scalpro id deradendum, nigritiem enim continet, si quid fissum est.

* Solet etiam evenire, ut altera parte fuerit ictus, & os altera fiderit. Itaque, si graviter aliquis percussus est, si mala indicia subsecuta sunt, neque ea parte, qua cutis discissa est, rima reperitur; non incommodum

c Quintil. Institut. Orator. III, 6. ad quem locum plura dabimus exempla. * Hic quintus fracturarum cranii modus ἀπήχημα dictus describitur, de quo vide Vertunian. in Comment. in Hippocr. de Cap. vulner. pag. 63, & seq.

dum est, parte altera considerare, num quis locus mollior sit, & tumeat; eumque aperire: siquidem ibi fissum os reperietur. Nec tamen magno negocio cutis sanescit, etiamsi *frustra secta est. Os d fractum nisi succursum est, gravibus e inflammationibus afficit, difficiliusque postea tractatur. 5

Raro, sed aliquando tamen, evenit, ut os quidem totum integrum maneat, intus vero ex ictu vena aliqua in cerebri membrana rupta aliquid sanguinis mittat; isque ibi concretus magnos dolores moveat, † & oculos quibusdam obcæcet. Sed fere contra id dolor est, &, eo loco cute incisa, pallidum os reperitur. ideoque id quoque os excidendum est. Quacumque autem de causa curatio hæc necessaria est, si nondum satis cutis patefacta est, latius aperienda est, donec, quicquid læsum est, in conspectu sit. In quo ipso videndum est, ne quid ex ipsa membranula, quæ sub cute calvariam cingit, super os relinquatur: siquidem hæc scalpro terebrisve lacerata vehementes febres cum inflammationibus excitat. Itaque eam commodius est ex toto ab osse deduci. Plagam, si ex vulnere est, talem necesse est habeamus, qualem acceperimus. Si manu facienda est, ea fere commodissima est, quæ duabus transversis
489. lineis literæ x figuram accipit, ut deinde à singulis procedentibus f angulis cutis ‡subsecetur. 10 15 20 25 30

Inter quæ, si sanguis fertur, spongia subinde

* *In frusta desecta.* Ita legendum censet Scaliger apud Vertunian. in Comment. in Hippoc. de Cap. Vulner. pag. 65. d Aph. VII, 14, 24. e Æginet. VI, 90. † *& oculos &c.* lege *oculosque pus obcæcet.* Scaliger apud Vertunian. p. 64. f Edit. *lingulis*, aliæ, *ligulis.* ‡ *Subsequatur*, Scalig. apud Vertunian. p. 90.

inde in aceto tincta cohibendus est, occupandusque objectis linamentis, & caput altius g excitandum. Neque id vitium ullum metum, nisi inter musculos, qui tempora con-
5 tinent, adfert: sed ibi quoque nihil tutius fit.

In omni vero fisso fractove osse, protinus antiquiores medici ad ferramenta veniebant, quibus id exciderent. Sed multo melius est, ante emplastra experiri, quæ calvariæ causa
10 componuntur. eorumque aliquod oportet ex aceto mollitum per se super fissum fractumve os imponere: deinde super id, aliquanto latius quam vulnus est, eodem medicamento illitum linteolum, & præterea succidam
15 lanam aceto tinctam: tunc vulnus deligare, & quotidie resolvere; similiterque curare usque ad diem quintum. A sexto die etiam vapore aquæ calidæ per spongiam fovere: cæteraque eadem facere. Quod si caruncula
20 increscere cœperit, & febricula aut soluta fuerit, aut levior, & cupiditas cibi reverterit, satisque somni accedat, in eodem medicamento erit perseverandum. Procedente deinde tempore emolliendum id emplastrum,
25 adjecto cerato ex rosa facto; quo facilius carnem producat. nam per se reprimendi vim habet. Hac ratione sæpe rimæ callo quodam implentur; estque ea ossis velut cicatrix. & latius fracta ossa, si qua inter se non
30 cohærebunt, eodem callo glutinantur. estque id aliquanto melius velamentum cerebro, quam caro, quæ exciso osse increscit. Si vero sub prima curatione febris intenditur, brevesque somni, & iidem per

g Ita Seneca, *excitare ædificium*. Flor. L. 1. *excitare urbem*.

ſomnia tumultuoſi ſunt, ulcus madet, neque * alitur, & in cervicibus glandulæ oriuntur, magni dolores ſunt, cibique ſuper hæc faſtidium increſcit; tum demum ad manum ſcalprumque veniendum eſt. 5

Duo vero ſub ictu calvariæ † pericula ſunt; ne vel findatur vel medium deſidat. Si fiſſum eſt, poſſunt oræ eſſe compreſſæ: vel quia altera ſuper alteram exceſſit; vel etiam, quia vehementer rurſus ſe commiſerunt. Ex quo evenit, ut humor ad membranam quidem deſcendat, exitum vero non habeat; ac ſic eam irritet, & graves inflammationes moveat. 10

At ubi medium os deſedit, eandem cerebri membranam urget: interdum etiam ex fractura quibuſdam velut aculeis pungentibus. His ita ſuccurrendum eſt, ut tamen quam minimum ex oſſe dematur. Ergo, ſi ora alteri inſedit, ſatis eſt id, quod eminet, plano ſcalpro excidere. Quo ſublato, ſi rima hiat aliquantum, curationi ſatis eſt. At, ſi oræ inter ſe comprimuntur, à latere ejus, interpoſito digiti ſpatio, terebra foramen faciendum eſt: ab eoque ſcalper duabus lineis ad rimam agendus, ad ſimilitudinem literæ A; ſic, ut vertex ejus à foramine, baſis ad rimam ſit. 15 20 25

Quod ſi rima longius patet, ab altero foramine rurſus ſimilis ſinus fieri debebit: & ita nihil latere ſub eo oſſe confractum poteſt, abundeque exitus datur intus h lædentibus. Ne ſi fractum quidem os deſedit, totum excidi neceſſe eſt: ſed, ſive totum 30

* i. e. *coaleſcit*. Scaligerana prima, pag. 7. † H. F. ab Aquapend. Oper. Chirurg. Part. 1. C. 2. h Alii *latentibus*.

tum perfractum eſt, & ab alio ex toto receſſit, ſive circumpoſitæ calvariæ inhæret exigua parte, ab eo, quod naturaliter ſe habet, ſcalpro dividendum eſt. Deinde in eo,
5 quod deſedit, juxta rimam, quam fecimus, foramina facienda ſunt, ſi in anguſto noxa eſt, duo; ſi latius patet, tria; ſeptaque eorum excidenda: & tum ſcalper utrinque ad rimam agendus ſic, ut lunatum ſinum
10 faciat, imaque pars ejus intus ad fracturam, cornua ad os integrum ſpectent. Deinde, ſi qua i labant, & ex facili removeri poſſunt, forcipe ad id facto colligenda ſunt, maximeque ea, quæ acuta membranam infe-
15 ſtant. Si id ex facili fieri non poteſt, ſubjicienda lamina eſt, quam cuſtodem ejus 512,
membranæ eſſe, propoſui: & ſuper eam, 21.
quicquid ſpinoſum eſt, & intus eminet, excidendum eſt. eadem lamina, quicquid
20 deorſum inſedit, attollendum. Hoc genus curationis efficit, ut, qua parte fracta oſſa tamen inhærent, ſolidentur: qua parte abrupta ſunt, ſine ullo tormento ſub medicamentis tempore excidant, ſpaciumque in-
25 ter hæc ſatis illis magnum ad extrahendam ſaniem relinquatur, pluſque in oſſe propugnaculi cerebrum habeat, quam habiturum fuit, eo exciſo.

His factis, ea membrana acri aceto re-
30 ſpergenda eſt; ut, ſive aliquid ſanguinis ex ea profluit, cohibeatur, ſive intus concretus cruor remanet, diſcutiatur: tum idem medicamentum eodem modo, qui ſupra poſitus eſt, mollitum, ipſi membranæ im-

i Al. *ladant.*

ponendum est: cæteraque eodem modo facienda sunt, quæ ad linteolum illitum, & lanam succidam pertinent: collocandusque is loco intepido: & curandum quotidie vulnus; bis etiam, æstate. 5

Quod si membrana per inflammationem intumuerit, infundenda erit rosa tepida. Si usque eo tumebit, ut super ossa quoque emineat, coercebit eam bene trita lenticula, vel folia vitis contrita, & cum recenti 10 vel butyro, vel adipe anserino mixta: cervixque k molliri debebit liquido cerato, ex irino facto. At, si parum pura membrana videbitur, par modus ejus emplastri & mellis miscendus erit; idque superinfun- 15 dendum; ejusque continendi causa unum aut alterum linamentum injiciendum; & super linteolo, cui emplastrum illitum sit, contegendum. Ubi satis pura membrana est, eadem ratione adjiciendum emplastro 20 ceratum, ut carnem producat.

Quod ad abstinentiam vero, & primos ulterioresque cibos potionesque pertinet,
295, 15. eadem, quæ in vulneribus præcepi, servanda sunt: eo magis, quo periculosius hæc 25 pars afficitur. Quinetiam, cum jam non solum sustineri, sed ali cibis quoque *oportebit, tamen erunt vitanda, quæcunque mandenda sunt: item fumus, & quicquid excitat sternutamentum. Spem vero cer- 30 tam faciunt, membrana l mobilis ac sui coloris, caro increscens rubicunda, facilis motus maxillæ atque cervicis. Mala signa sunt, membrana immobilis, nigra, vel livida,

k Alii *illiniri*. * Pantin. Edit. *adparebunt*. l Al. *mollis*.

da, vel aliter coloris corrupti, dementia, acris vomitus, nervorum vel resolutio vel distentio, caro livida, maxillarum rigor, atque cervicis. Cætera, quæ ad somnum, 5 cibi desiderium, febrem, puris colorem attinent, eadem, quæ in cæteris vulneribus, vel salutaria, vel mortifera sunt.

Ubi bene res cedit, incipit ab ipsa membrana; vel, si os eo loco duplex est, inde 10 quoque caro increscens id, quod inter ossa vacuum est, replet: nonnunquam etiam super calvariam excrescit. Quod si incidit, inspergenda squama æris est, ut id reprimat & cohibeat, eaque carni superdanda, 15 quæ ad cicatricem perducant. Omnibusque ea locis commode inducitur, excepta frontis ea parte, quæ paululum super id est, quod inter supercilia est. Ibi enim vix fieri potest, ut * non per omnem ætatem sit exul- 20 ceratio: quæ linteolo, medicamentum habente, contegenda erit. Illa utique, capite fracto, servanda sunt, ut, donec jam valida cicatrix erit, vitentur sol, ventus, frequens balneum, major vini modus.

25 CAP V.

De Naso fracto. a

IN naribus vero, & os, & cartilago frangi solet, & quidem modo adversa, modo à late- 30 re. Si adversa fracta sunt, alterumve ex his, nares desidunt, difficulter spiritus trahitur. Si à latere os fractum est, is locus cavus est; si cartilago, in alteram partem nares declinantur. Quic-

* Deest Edit. Pantin. a Æginet. VI, 91. Hippocrat. de Articul. T. XXX. XXXI. Vectar. T. V. Petr. de Marchettis Observat. Medico-Chirurg. Observ. 26. 27. exempla refert.

Quicquid è cartilagine concedit, excitandum leniter eſt, aut ſubjecto ſpecillo, aut duobus digitis utrinque compreſſis: deinde in longitudinem implicata linamenta, & molli pellicula cincta circumſutaque, intus injicienda ſunt; aut eodem modo compoſitum aliquid ex arido penicillo; aut grandis pinna, gummi, vel fabrili glutine illita, & molli pellicula circumdata, quæ deſidere cartilaginem non ſinuiſt. Sed, ſi adverſa ea fracta eſt, æqualiter utraque naris implenda eſt. Si à latere, id, quod inſeritur, craſſius eſſe debet ab ea parte, in quam naſus jacet, ab altera tenuius. Extrinſecus autem circumdanda habena eſt mollis, medio illita mixtis inter ſe ſimila & thuris fuligine: eaque ultra aures ducenda, & fronti duobus capitibus agglutinanda eſt. id enim corpori quaſi gluten inhæreſcit, &, cum induruit, nares commode continet. Sin, quod intus inditum eſt, lædit; ſicut maxime fit, ubi interior cartilago perfracta eſt, exercitatæ nares eadem tantummodo habena continendæ ſunt: deinde, poſt quatuordecim dies idipſum demendum eſt. Reſolvitur autem aqua calida; eaque tumens locus quotidie fovendus eſt.

525. 18.

Sin os fractum eſt, id quoque digitis in ſuam ſedem reponendum eſt: atque ubi adverſum id ictum eſt, utraque naris implenda eſt; ubi à latere, ea, in quam os impulſum eſt: imponendumque ceratum, & paulo vehementius deligandum eſt; quia callus eo loco non ad ſanitatem tantummodo

modo, sed etiam ad tumorem increscit. à tertio die fovendum id aqua calida est, tantoque magis, quanto propius esse sanitati debet. Quod si plura erunt fragmenta, nihilominus intrinsecus singula in suas sedes digitis erunt compellenda; imponendaque extrinsecus eadem habena, & super eam ceratum; neque ultra fascia adhibenda est.

At, si quod fragmentum undique resolutum cum cæteris non glutinabitur intelligetur quidem ex humore, qui multus ex vulnere feretur; vulsella vero extrahetur: finitisque inflammationibus, imponetur aliquod medicamentum ex iis, quæ leniter reprimunt. Pejus est, ubi aut ossi aut cartilagini fractæ cutis quoque vulnus accessit. id admodum raro fit. Si incidit, illa quidem nihilominus eadem ratione in suas sedes excitanda sunt: cuti vero superimponendum emplastrum aliquod ex his, quæ recentibus vulneribus accommodata sunt: sed insuper nullo vinculo deligandum est.

CAP. VI.
De Auribus fractis. a

IN aure quoque interdum rumpitur cartilago. Quod si incidit, antequam pus oriatur, imponendum glutinans medicamentum est. sæpe enim suppurationem prohibet, & aurem confirmat. Illud & in hac & in naribus ignorari non oportet; non quidem cartilaginem ipsam glutinari, circa tamen carnem increscere, solidarique eum

a Æginet. III, 23. Hipocr. de Articul. T. XXXV. Vestar. VI.

eum locum. Itaque, si cum cute cartilago rupta est, cutis utrinque suitur. Nunc autem de ea dico, quæ, cute integra, frangitur. In ea vero si jam pus natum est, aperienda altera parte cutis, & ipsa cartilago contra lunata plaga excidenda est: deinde utendum est medicamento leniter sanguinem supprimente, quale lycium est aqua dilutum, donec sanguis fluere desinat: tum imponendum linteolum cum emplastro, sic, ut pingue omne vitetur; & à parte posteriore lana mollis auri subjicienda est, quæ, quod est inter hanc & caput, compleat: tum leniter ea deliganda est; & à tertio die, vapore, ut in naribus posui, fovenda. Atque in his quoque generibus abstinentia primis temporibus necessaria est, donec inflammatio finiatur.

CAP. VII.

De Maxilla fracta, & quibusdam ad omnia ossa pertinentibus. a

AB his ad maxillam venturus indicanda quædam puto communiter ad omnia ossa pertinentia, ne sæpius eadem dicenda sint. Omne igitur os, modo rectum, ut lignum in longitudinem finditur; modo frangitur transversum; interdum obliquum: atque id ipsum nonnunquam retusa habet capita, nonnunquam acuta. quod genus pessimum est: quia neque facile committuntur, quæ nulli retuso innituntur; & carnem vulnerant, interdum quoque nervum aut musculum. Quinetiam

a Æginet. VI, 92.

etiam aliquando plura fragmenta à fragmento fiunt. Sed in aliis quidem ossibus ex toto sæpe fragmentum à fragmento recedit: Maxillæ vero semper aliqua, parte etiam
5 vexata, ossa inter se cohærent.

Igitur inprimis digitis duobus utrinque prementibus, & ab ore, & à mento, omnia ossa in suam sedem compellenda sunt: deinde, si maxilla transversa fracta est (sub quo
10 casu fere dens super proximum dentem excidit) ubi ea in suam sedem collocata est, duo proximi dentes, aut si hi labant, ulteriores inter se * seta deligandi sunt. id in alio genere fracturæ supervacuum est. cætera
15 eadem facienda. Nam linteolum duplex, madens vino & oleo, superinjiciendum est, cumque eo simila & thuris fuligo: deinde aut fascia, aut mollis habena, medio in lon- 522.
gitudinem incisa, ut utrinque mentum 16.
20 complectatur; & inde capita ejus supra caput adducta ibi ligentur.

Illud quoque ad omnia ossa pertinens dictum erit; famem primum esse necessariam: deinde, à die tertio, humidum cibum;
25 sublata inflammatione, paulo pleniorem, eumque, qui carnem alat: vinum per omne tempus esse alienum. Deinde tertio die resolvi debere; foverique per spongiam vapore calidæ; eademque, quæ primo foverant,
30 superdari: idem quinto die fieri, & donec inflammatio finiatur; quæ vel nono die, vel septimo fere solvitur: ea sublata, rursus ossa esse tractanda, ut, si quod fragmentum loco suo non est, reponatur. neque id esse sol-

* Rhodius de Acia, C. 15. p. 215.

solvendum, nisi duæ partes ejus temporis, intra quod quæque ossa conservent, transierunt.

Fere vero inter quartumdecimum & unum & vigesimum diem sanescunt, maxilla, 5
malæ, jugulum, pectus, latum os scapularum, costæ, spina coxarum, os tali, calx, manus, planta: inter vigesimum & trigesimum diem, crura brachiaque: inter septimum & vigesimum & quadragesimum, 10
humeri & femora.

Sed de maxilla illud quoque adjiciendum est, quod humidus cibus diu assumendus sit. Atque etiam, cum tempus processit, in lagano similibusque aliis perseverandum est, neque quicquam edendum, donec 15
ex toto maxillam callus firmaverit. Itemque, primis utique diebus, habendum silentium.

Cap. VIII. 20

De Jugulo fracto.

Jugulum vero, si transversum *fractum* est, nonnunquam per se recte *coit*, &, nisi movetur, sanari sine vinctura potest: 25
nonnunquam vero, maximeque ubi motum est, elabitur; fereque id, quod à pectore est, super id, quod ab humero est, in posteriorem partem inclinatur. Cujus ea ratio est, quod per se non movetur; sed cum 30
humeri motu consentit. Itaque, eo consistente, super id humerus agitatur. Raro vero admodum in priorem partem jugulum inclinatur; adeo ut magni professores nunquam

quam se vidisse memoriæ mandaverint. Sed locuples tamen ejus rei author Hippocrates est.

Verum, ut dissimilis uterque casus est,
5 sic quædam dissimilia requirit. Ubi ad scapulas jugulum tendit, simul dextra manu plana propellendus in posteriorem partem humerus est, & illud in priorem attrahendum. Ubi ad pectus conversum est, ipsum
10 quidem retro dandum, humerus autem in priorem partem adducendus est: ac, si is inferior est, non id, quod à pectore est, deprimendum est, quia immobile est; sed humerus ipse attollendus: sin autem superior
15 est, id, quod à pectore est, implendum lana, & humerus ad pectus deligandus est. Si acuta fragmenta sunt, incidi contra cutis debet; & ex ossibus ea, quæ carnem vulnerant, præcidenda; tum retusa ossa commit-
20 tenda sunt; &, si quod ab aliqua parte eminet, opponendum est triplex linteolum in vino & oleo tinctum. Si plura fragmenta sunt, excipienda sunt ex ferula facto canaliculo, eodemque intus incerato, ne fascia
25 diducatur. quæ jugulo composito circumdanda est sæpius potius, quam valentius. quod ipsum quoque in omnibus fractis perpetuum est. A dextro vero jugulo, si id fractum est, ad alam sinistram; à sinistro, ad
30 dexteram, rursusque sub ala sua fascia dari debet: post hæc, si jugulum ad scapulas inclinatum est, brachium ad latus; si in partem priorem, ad cervicem deligandum est: supinusque homo collocandus. cætera eadem

dem facienda, quæ ſupra comprehenſa ſunt.

2. *De diverſis oſſium curis.*

Sunt vero plura oſſa fere immobilia, vel dura, vel cartilaginoſa, quæ vel franguntur, vel forantur, vel colliduntur, vel finduntur, ut malæ, pectus, latum os ſcapularum, coſtæ, ſpina coxarum, os tali, calx, manus, planta. Horum omnium eadem curatio eſt. Si ſupra vulnus eſt, id ſuis medicamentis nutriendum eſt. quo ſaneſcente, rimas quoque oſſis, aut, ſi quod foramen eſt, callus implet. Si cutis integra eſt, &, os læſum eſſe, ex dolore colligimus, *nihil* aliud, quam quieſcendum; imponendumque ceratum eſt, & leniter deligandum, donec ſanitate oſſis dolor finiatur.

CAP. IX.

De Coſtis fractis.[a]

PROPRIE tamen quædam de *coſtis dicenda* ſunt; quia juxta viſcera ſunt, & gravioribus periculis is locus expoſitus eſt. Coſta igitur interdum ſic *finditur*, ut ne ſummum quidem *os, ſed interior* pars ejus, quæ rara eſt, lædatur: interdum ſic, ut eam totam is caſus perruperit. Si tota fracta non eſt, nec ſanguis expuitur, nec febricula ſequitur, nec quicquam ſuppurat, niſi admodum raro, nec dolor magnus eſt; tactu tamen is locus leviter indoleſcit: ſed abunde eſt eadem, quæ ſupra ſcripta ſunt, facere; & à media faſcia incipere deligare, ne in alterutram partem hæc cutem inclinet. Ab uno vero & vigeſimo die,

a Æginet. VI, 96.

die, quo utique os esse debet glutinatum, id agendum cibis uberioribus est, ut corpus quam plenissimum fiat, quo melius os vestiat: quod illo loco tenerum adhuc in-
5 juriæ sub tenui cute expositum est. Per omne autem tempus curationis, vitandus clamor, sermo quoque, tumultus, ira, motus vehementior corporis, fumus, pulvis, & quicquid vel tussim vel sternutamentum
10 movet: ne spiritum quidem magnopere continere expedit.

At, si tota costa perfracta est, casus asperior est. Nam & graves inflammationes, & febris, & suppuratio, & sæpe vitæ peri-
15 culum sequitur, & sanguis spuitur. Ergo, si vires patiuntur, ab eo brachio, quod super eam costam est, sanguis mittendus est: si non patiuntur, alvus, tamen sine ullo acri, ducenda est; diutiusque inedia pugnan-
20 dum. Panis vero ante septimum diem non assumendus; sed una sorbitione vivendum: imponendumque ei loco ceratum ex lycio factum, cui cocta quoque resina adjecta sit, aut Polyarchi malagma; aut panni ex vino 253.
25 & rosa & oleo; superque imponenda lana succida mollis, & duæ fasciæ à mediis orsæ, minimeque adstrictæ. Multo vero magis omnia vitanda, quæ supra posui; adeo, ut ne spiritus quidem sæpius movendus
30 sit. Quod si tussis infestabit, ad id potio sumenda erit, vel ex trixagine, vel ex ruta, vel ex herba stœchade, vel ex cumino & pipere. Gravioribus vero doloribus urgentibus, cataplasma imponi quoque con-

 veniet,

veniet, vel ex lolio, vel ex hordeo, cui pinguis fici tertia pars sit adjecta. Et id quidem interdiu superjacebit: noctu vero idem aut ceratum, aut malagma, aut panni; quia potest cataplasma decidere. Ergo quotidie quoque resolvetur, donec jam cerato aut malagmate possimus esse contenti. Et decem quidem diebus extenuabitur fame corpus; ab undecimo vero ali incipiet. ideoque etiam laxior, quam primo, fascia sit, qua ligabitur. Fereque ea curatione ad quadragesimum diem perveniet.

Sub qua si metus erit suppurationis, plus malagma, quam ceratum ad digerendum proficiet. Si suppuratio vicerit, neque per quæ supra scripta sunt, discuti potuerit; omnis mora vitanda erit, ne os infra vitietur: sed, qua parte maxime tumebit, demittendum erit candens ferramentum, donec ad pus perveniat; idque effundendum. Si nusquam tumor se ostendit, ubi maxime pus subsit, sic intelligemus. creta cimolia totum locum illinemus, & *siccari patiemur*: quo loco maxime humor intus perseverabit, ibi pus proximum erit; eoque uri debebit. Si latius aliquid abscedet, duobus aut tribus locis erit perforandum; demittendumque linamentum, aut aliquid ex penicillo. quod summum lino sit devinctum, ut facile educatur. Reliqua eadem, quæ in cæteris adustis, facienda sunt. Ubi purum erit ulcus, ali corpus debebit, ne tabes, perniciosa futura, id malum subsequatur. Nonnunquam etiam, levius ipso osse affecto,

affecto, & inter initia neglecto, non pus, sed humor quidam muco similis, intus coit; mollescitque contra cutis. In qua simili ustione utendum est.

5 2. *De spina fracta.* [a]

In spina quoque est, quod proprie notemus. Nam si quid ex vertebra excidit, aut aliquo modo fractum est, locus quidem concavus fit; punctiones autem in eo sen-
10 tiuntur: quia necesse est ea fragmenta spinosa esse. quo fit, ut homo in anteriorem partem subinde nitatur. Hæc noscendæ rei causa sunt. Medicamentis vero iisdem opus est, quæ prima parte hujus capitis exposi-
15 ta sunt.

CAP. X.

De Humerorum, brachiorum, femorum, crurum, digitorum fractorum, vel
20 *evulsorum, communibus curationibus.*

SIMILES rursus ex magna parte casus curationesque sunt humeris & femoribus. Communia etiam quædam humeris, brachiis, femoribus, cruribus, digitis: si-
25 quidem ea minime periculose media franguntur: at, quo propior fractura capiti vel superiori vel inferiori est, eo pejor est. nam & majores dolores adfert, & difficilius curatur. Earum maxime tolerabilis est sim-
30 plex, eaque transversa: pejor, ubi obliqua, atque ubi fragmenta: pessima, ubi eadem acuta sunt. Nonnunquam autem fracta in his ossa in suis sedibus remanent: multo sæpius excidunt, aliudque super aliud effer-

a Æginet. VI, 98.

tur. idque ante omnia considerari debet: & sunt notæ certæ. Si suis sedibus sunt mota, resima, punctionesque sensum repræsentant, & tactu inæqualia sunt. Si vero non adversa, sed obliqua junguntur (quod fit, ubi loco suo non sunt) membrum id altero latere brevius est, & musculi ejus tument.

Ergo, si hoc deprensum est, protinus id membrum oportet extendere. Nam nervi musculique, intenti per ossa, contrahuntur: neque in suum locum veniunt, nisi illos per vim aliquis intendit. Rursus, si primis diebus id omissum est, inflammatio oritur. Sub qua & difficile, & periculose, vis nervis adhibetur. nam distentionem nervorum vel* cancer sequitur; vel certe, cum mitissime agitur, pus. itaque, si ante reposita ossa non sunt, post eam reponenda sunt. Intendere autem digitum vel aliud quodque membrum, si adhuc tenerum est, etiam unus homo potest; cum alteram partem dextra, alteram sinistra prendit. Valentius membrum duobus eget, qui in diversa contendant. Si firmiores nervi sunt, ut in viris robustis, maximeque eorum feminibus & cruribus evenit; habenis quoque, vel lineis fasciis utrinque capita articulorum deliganda, & per plures & in diversa ducenda sunt. Ubi vero paulo longius, quam naturaliter esse debet, membrum vis fecit; tum demum ossa manibus in suam sedem compellenda sunt: indiciumque ossis repositi est dolor sublatus. At membrum alteri æqua-

* Tulpius Observ. L. 4. Cap. 13.

æquatum, involvendum duplicibus triplicibusve pannis in vino & oleo tinctis: quos lineos esse, commodius est.

Fere vero fasciis sex opus est. Prima brevissima adhibenda: quæ circa fracturam ter voluta sursum versum feratur, & quasi in cochleam serpat; satisque est, eam ter hoc quoque modo circuire. Altera dimidio longior ea: quæ, si qua parte os eminet, ab ea, si totum æquale est, undelibet super fracturam incipere debet, priori adversa, deorsumque tendere; atque iterum ad fracturam reversa, in superiore parte ultra priorem fasciam desinere. Super has injiciendum latiore linteo ceratum est quod eas contineat. Ac, si qua parte os eminet, triplex ei pannus objiciendus, eodem vino & oleo madens. Hæc tertia fascia comprehendenda sunt, quartaque, sic, ut semper insequens priori adversa sit, & tertia tantum in inferiore parte, tres in superiore [a] finiant: quia satius est sæpius circuire, quam adstringi: siquidem id, quod adstrictum est, alienatur, & cancro opportunum est. Arti- 294, 31. 300, 17.
culum autem quamminime vincire opus est: sed, si juxta hunc os fractum est, necesse est.

Deligatum vero membrum in diem tertium continendum est. Eaque vinctura talis esse debet, ut primo die nihil offenderit, non tamen laxa visa sit; secundo laxior; tertio jam pene resoluta. Ergo tum rursum id membrum deligandum, adjiciendaque prioribus quinta fascia est, iterum-

a Al. *feriant.*

que quinto resolvendum est, & tum sex fasciis involvendum, sic, ut tertia & quinta infra, cæteræ supra finiantur. Quotiescunque autem solvitur membrum, calida aqua fovendum est. Sed, si juxta articulum fractura est, diu instillandum vinum est, exigua parte olei adjecta, eademque omnia facienda, donec ab eo inflammatio solvatur, vel tenuius quoque, quam ex consuetudine, id membrum fiat. quod si septimus dies non dedit, certe nonus exhibet. tum facillime ossa tractantur.

Rursus ergo, si parum commissa sunt, committi debent: si qua fragmenta eminent, in suas sedes reponenda sunt: deinde eodem modo membrum deligandum, ferulæque superaccommodandæ sunt, quæ fissæ circumpositæque ossa in sua sede continent: &, in quam partem fractura inclinat, ab eo latior valentiorque ferula imponenda est. Easque omnes circa articulum esse oportet resimas, ne hunc lædant, nec ultra adstringi, quam ut ossa contineant: & cum spatio laxentur, tertio quoque die paulum habenis suis coartari; ac, si nulla prurigo, nullus dolor est, sic manere, donec duæ partes ejus temporis, quo os quodque confervet, compleantur: postea levius aqua calida fovere; quia primo digeri materiam opus est, tum evocari. Ergo cerato quoque liquido id [b] leniter est ungendum, perfricandaque summa cutis est; laxiusque id deligandum est. Tertio quoque die solvendum, sic, ut remota calida aqua,

b Al. *pleniter*.

aqua, cætera eadem fiant; tantummodo ſingulæ faſciæ, quoties reſolutæ fuerint, ſubtrahantur.

2. *De Humero fracto.* c

5 Hæc communia ſunt: illa propria. Siquidem humerus fractus eſt, non ſic, ut membrum aliud, intenditur: ſed homo collocatur alto ſedili, medicus autem humiliore adverſus. Una autem faſcia, bra-
10 chium amplexa, ex cervice ipſius, qui læſus eſt, id ſuſtinet: altera, ab altera parte ſuper caput data, ibi accipit nodum: tertia, vincto imo humero deorſum demittitur, ibi quoque capitibus ejus inter ſe vinctis.
15 Deinde ab occipitio ipſius, miniſter ſub ea faſcia, quam ſecundo loco poſui, porrecto, ſi dexter humerus ducendus eſt, dextro, ſi ſiniſter, ſiniſtro brachio, demiſſum inter femina ejus, qui curatur, baculum tenet:
20 medicus ſuper eam faſciam, de qua tertio loco dixi, plantam injicit dextram, ſi ſiniſter, ſiniſtram, ſi dexter humerus curatur; ſimulque alteram faſciam miniſter attollit, alteram premit medicus: quo fit, ut leniter
25 humerus extendatur. Faſciis vero, ſi medium aut imum os fractum eſt, brevioribus opus eſt; ſi ſummum, longioribus: ut ab eo ſub altera quoque ala per pectus ad ſcapulas porrigantur. Protinus vero bra-
30 chium, cum deligatur, ſic inclinandum eſt, ut id, quod afficitur, ante faſciis quoque ſic figuratum ſit, ne poſtea ſuſpenſum aliter, atque cum deligabatur, humerum inclinet: brachioque ſuſpenſo, ipſe quoque hume-

c Hippocr. de Fract. T. VIII.

humerus ad latus leniter deligandus est. per quæ fit, ut minime moveatur: ideoque ossa sic se habent, ut aliquis composuit. Cum ad ferulas ventum est, extrinsecus esse earum longissimæ debent: à lacerto breviores; sed sub ala brevissimæ. Sæpiusque resolvendæ sunt, ubi in vicinia cubiti humerus fractus est, ne ibi nervi rigescant, & inutile brachium efficiatur. Quoties solutæ sunt, tractura manu continenda; cubitus aqua calida fovendus, & molli cerato perfricandus; ferulæque vel omnino non imponendæ contra eminentia cubiti, vel aliquanto breviores sint.

De Brachio fracto. d

At, si brachium fractum est, in primis considerandum est, alterum os, an utrunque comminutum sit: non quo alia in ejusmodi casu curatio sit admovenda; sed primum, ut valentius e extendatur, si utrunque os fractum est, quia necesse est minus nervos contrahi altero osse integro, eosque intendente: deinde, ut *curiosius omnia* in continendis ossibus fiant, *si neutrum* alteri auxilio est. nam, ubi alterum integrum est, plus opis in eo, quam in fasciis ferulisque est. Deligari autem brachium debet, paululum pollice ad pectus inclinato; siquidem is maxime brachii naturalis habitus sit: idque involutum mitella commodissime excipitur. quæ latitudine ipsa brachio, peranguſtis capitibus collo injicitur: atque ita commode brachium ex cervice suspensum est. Idque pau-

d Æginet. VI, 99. e Hippocrat. de Fractur. T. IV, 9.

paulum ſupra cubiti alterius regionem pendere oportet.

4. *De Cubito fracto.*

Quod ſi ex ſummo cubito quid fractum ſit, glutinare id vinciendo alienum eſt. fit enim brachium immobile. Ac, ſi nihil aliud quam dolori occurendum eſt, idem, qui fuit, ejus uſus eſt.

5. *De Cruribus Femoribuſque fractis.* f

In crure æque ad rem pertinet, alterum ſaltem os integrum manere. commune vero ei femorique eſt, quod, ubi deligatum eſt, in canalem conjiciendum eſt. Is canalis ab inferiori parte foramina habere debet, per quæ, ſi quis humor exceſſerit, deſcendat: & à planta moram, quæ ſimul & ſuſtineat eam, & delabi non patiatur: & à lateribus cava, per quæ loris datis, moræ quædam crus femurque, ut collocatum eſt, detineant. Eſſe etiam is debet, à planta, ſi crus fractum eſt, circa poplitem; ſi femur, uſque ad coxam; ſi juxta ſuperius caput femoris, ſic, ut ipſa quoque ei coxa inſit. Neque tamen ignorari oportet, ſi femur fractum eſt, fieri brevius, quia nunquam in antiquum ſtatum revertitur: ſummiſque digitis poſtea cruris ejus inſiſti. ex quo multa debilitas eſt; fœdior tamen, ubi fortunæ negligentia quoque acceſſit.

6. *De Digito fracto.*

Digitum ſatis eſt ad unum g ſurculum deligari poſt inflammationem.

f Æginet. VI, 102. Hippocrates de Fractur. XXIII.
g Al. *furunculum.*

7. *Communes curationes ad humeros, brachia, crura, femina, digitosque confractos pertinentes.*

His proprie ad singula membra pertinentibus, rursus ista communia sunt: primis diebus fames: deinde tum, cum jam increscere callum oportet, liberalius alimentum: longa à vino abstinentia: fomentum aquæ calidæ, dum inflammatio est, liberale; cum ea desiit, modicum: tum etiam longior ulterioribus, è liquido cetato, membris & mollis tamen unctio. Nec protinus exercendum id membrum, sed paulatim ad antiquos usus reducendus est.

Gravius aliquanto est, cum ossis fracturæ carnis quoque vulnus accessit; maximeque, si id musculi femoris aut humeri senserint. nam & inflammationes multo graviores, & promptiores cancros habent. Ac femur quidem, si ossa inter se cesserunt, fere præcidi necesse est. Humerus vero quoque in periculum venit; sed facilius conservatur. Quibus periculis etiam magis id expositum, quod juxta ipsos articulos ictum est. Igitur curiosius id agendum est, & per mediam plagam musculus transversus præcidendus: sanguis vero, si parum fluxit, mittendus: corpus inedia in decimum diem extenuandum. Ac reliqua quidem membra lentius intendenda, & lenius in his ossa in suam sedem reponenda sunt: his vero neque intendi nervos, neque ossa tractari, satis expedit. ipsique homini permittendum est, ut sic ea collocata habeat, quem-

quemadmodum minimum læduntur. Omnibus autem his vulneribus imponendum primo linamentum ex vino madens, cui rosæ paulum admodum adjectum sit: cæ-
5 tera eadem. Deliganda fasciis sunt, aliquanto, quam vulnus, laxioribus; scilicet laxius, quam si ea plaga non esset, quantoque facilius & alienari & occupari cancro vulnus potest. h numero potius fasciarum id agen-
10 dum est, ut laxæ quoque æque contineant.

Quod in femore humerove sic fiet, si ossa forte recte concurrerint: sin aliter se habebunt, eatenus circumdari fascia debebit, ut impositum medicamentum conti-
15 neat. Cætera eadem, quæ supra scripsi, facienda sunt. præterquam quod neque ferulis, neque canalibus, inter quæ vulnus sanescere non potest; sed pluribus tantummodo & latioribus fasciis opus est: ingerendum-
20 que subinde in eas est calidum oleum, & vinum; i magisque hoc. In principio fame utendum; vulnus calida aqua fovendum; frigusque omni ratione vitandum est, & transeundum ad medicamenta, quæ puri
25 movendo sunt. Majorque vulneri, quam ossi cura adhibenda. ergo quotidie solvendum nutriendumque est.

Inter quæ si quod parvulum fragmentum ossis eminet, id, si retusum est, in suam
30 sedem dandum: si acutum, ante acumen ejus, si longius est, præcidendum; si brevius, limandum, & utrumque scalpro lævandum: tum ipsum recondendum est. ac, si id manus facere non potest, vulsella, quali

h Al. *numeris* i Al. *magisque in primo fame* &c.

quali fabri utuntur, injicienda est acutæ ossis prominentis cuspidi, ab ea parte, qua sima est; ut ea parte, qua gibba est, eminens os in suam sedem compellat. Si id majus est, membranulisque cingitur, sinere 5 oportet has sub medicamentis resolvi, idque os, ubi jam nudatum est, abscindere; quod maturius scilicet faciendum est. postque ea ratione & os coire, & vulnus sanescere: illud suo tempore; hoc, prout 10 se habet.

Nonnunquam etiam in magno vulnere evenit, ut fragmenta quædam velut emoriantur, neque cum cæteris coeant. quod hic quoque ex modo fluentis humoris col- 15 ligitur. Quo magis necessarium est, sæpius ulcus resolvere, quam nutrire: sequiturque fere, ut id os per se post aliquot dies excidat; aut, cum jam ante misera conditio vulneris sit, tamen id interdum majus diu- 20 turniusque faciat. Sæpe etiam integra cute os abrumpitur, protinusque prurigo & dolor oritur. Quare solvere, si accidit, maturius oportet, & fovere aqua, per æstatem, frigida; per hiemen, egelida: deinde ce- 25 ratum myrteum imponere.

Interdum fractura quibusdam velut aculeis carnem vexat. Quo à prurigine & punctionibus cognito, aperire id medicus, eosque aculeos præcidere necesse habet. 30 Reliqua vero curatio in utroque hoc casu eadem est, quæ, ubi plagam ictus protinus intulit. Puro jam ulcere, cibis hic quoque utendum est carnem producentibus,

bus. Si brevius adhuc membrum est, & ossa loco suo non sunt, paxillus tenuis & lævissimi generis inter ea demitti debet, sic, ut capite paululum emineat; isque quo-
5 tidie plenior adigendus est, donec par id membrum alteri fiat. Tum paxillus removendus, vulnusque sanandum est. Cicatrix vero inducta fovenda aqua frigida est, in qua myrtus, hedera, aliæve similes verbe-
10 næ decocta sint: illinendumque medicamentum, quod siccet. & magis etiam hic quiescendum, donec id membrum confirmetur.

Si quando vero ossa non conserbuerunt,
15 quia sæpe soluta, sæpe mota sunt, in aperto deinde curatio est. possunt enim coire. Si vetustas occupavit, membrum extendendum est, ut aliquid lædatur: ossa inter se manu dividenda, ut concurrendo exaspe-
20 rentur, &, si quid pingue est, eradatur, totumque id quasi recens fiat. magna tamen cura habita, ne nervi musculive lædantur. Tum vino fovendum est, in quo malicorium decoctum sit; imponendumque idip-
25 sum ovi albo mixtum: tertio die resolvendum, fovendumque aqua, in qua verbenæ, de quibus supra dixi, decoctæ sint. quinto die idem faciendum, ferulæque circumdandæ: cætera, & ante, & post, eadem fa-
30 cienda, quæ supra scripsi. Solent tamen interdum adversa inter se ossa [1] confervere: eoque & brevius membrum, & indecorum fit, &, si capita acutiora sunt, assidue puncturæ sentiuntur. Ob quam causam frangi rursus

1 Al. *Cohærere* vel *coalescere*.

rursus ossa & dirigi debent. Id hoc modo fit. Calida aqua multa id membrum fovetur, & ex cerato liquido perfricatur, intenditurque: inter hæc, medicus pertractans ossa, ut adhuc tenero callo, manibus ea diducit, compellitque id, quod eminet, in suam sedem: &, si parum valuit, ab ea parte, in quam os se inclinat, involutam lana regulam objicit; atque ita deligando, assuescere iterum vetustæ sedi cogit.

Nonnunquam autem recte quidem ossa conferbuerunt, superincrevit vero nimius callus; ideoque locus intumuit. Quod ubi incidit, diu leniterque id membrum perfricandum est ex oleo, & sale, & nitro; multumque aqua calida salsa fovendum; & imponendum malagma, quod digerat; adstrictiusque alligandum: oleribusque, & præterea vomitu utendum. per quæ cum carne callus quoque extenuatur: confertque aliquid de sinapi cum ficu in alterum pariter membrum impositum, donec id paulum erodat, eoque evocet materiam. Ubi his tumor extenuatus est, rursus ad ordinem vitæ revertendum est.

CAP. XI.

De Ossibus luxatis.

AC de fractis quidem ossibus hactenus dictum sit. Moventur autem ea sedibus suis duobus modis. Nam modo, quæ juncta sunt, inter se dehiscunt: ut cum latum os scapularum ab humero recedit; & in brachio, radius à cubito; & in crure, tibia

à sura;

à sura; &, interdum saltu, calcis os à talo; quod raro tamen fit: modo articuli suis sedibus excidunt. Ante de prioribus dicam.

Quorum ubi aliquid incidit, protinus is
5 locus cavus est, depressusque digitus sinum invenit. deinde gravis inflammatio oritur; atque in talo præcipue: siquidem febres quoque, & cancros, & nervorum vel distentiones, vel rigores, qui caput scapulis
10 annectunt, movere consuevit. Quorum vitandorum causa, facienda eadem sunt, quæ in ossibus mobilibus læsis. Atque id ubi incidit, protinus his locis imponenda, quæ supra proposita sunt, ut dolor tumorque
15 per ea tollantur. Nam diducta ossa nunquam rursus inter se junguntur: & ut aliquid decoris eo loco, sic nihil usus admittitur.

Maxilla vero & vertebræ, omnesque ar-
20 ticuli, cum validis nervis comprehenduntur, excidunt aut vi expulsi, aut aliquo casu nervis vel ruptis, vel infirmatis; faciliusque in pueris & adolescentulis, quam in robustioribus. Hique elabuntur in prio-
25 rem & in posteriorem, in interiorem & in exteriorem partem: quidam omnibus modis, quidam certis. Suntque quædam communia omnium signa, quædam propria cujusque. Siquidem semper ea parte tumor
30 est, in quam os prorumpit; ea sinus, à qua recessit. Et hæc quidem in omnibus deprehenduntur, alia vero in singulis. quæ, simulatque de quoque dicam, proponenda erunt.

Sed

Sed ut excidere omnes articuli possunt, sic non omnes reponuntur. Caput enim nunquam compellitur, neque in spina vertebra, neque ea maxilla, quæ, utraque parte prolapsa, antequam reponeretur, inflammationem movit. Rursum, qui nervorum vitio prolapsi sunt, compulsi quoque in suas sedes iterum excidunt. Ac, quibus in pueritia exciderunt, neque repositi sunt, minus quam cæteri crescunt: omniumque, quæ loco suo non sunt, caro emacrescit, magisque in proximo membro, quam ulteriore. utputa, si humerus loco suo non est, major in eo ipso fit macies, quam in brachio; major in hoc, quam in manu. Tum pro sedibus, & pro casibus, qui inciderunt, aut major aut minor usus ejus membri relinquitur: quoque in eo plus usus superest, eo minus id extenuatur.

Quicquid autem loco suo motum est, ante inflammationem reponendum est. Si illa occupavit, dum conquiescat, lacessendum non est: ubi finita est, tentandum est in his membris, quæ id patiuntur. Multum autem eo confert & corporis & nervorum habitus. Nam, si corpus tenue, si humidum est, si nervi infirmi, expeditius os reponitur; sed & multo facilius excidit, & postea minus fideliter continetur. Quæ contraria his sunt, melius continent: sed id, quod expulsum est, difficulter admittunt. Oportet autem ipsam inflammationem levare, succida lana ex aceto superimposita: à cibo, si valentioris articuli casus est, triduo; interdum

dum etiam quinque diebus abſtinere: bibere aquam calidam, dum ſitis finiatur: curioſiuſque hæc facere, his oſſibus motis, quæ validis pleniſque muſculis continen-
5 tur: ſi vero etiam febris acceſſit, multo magis: deinde die quinto fovere ex aqua calida; remotaque lana, ceratum imponere ex cyprino factum; nitro quoque adjecto, donec omnis inflammatio finiatur. Tunc in-
10 frictionem ei membro adhibere: cibis uti bonis; uti vino modice: jamque ad uſus quoque ſuos id membrum promovere; quia motus, ut in dolore peſtifer, ſic alias ſaluberrimus corpori eſt. Hæc communia ſunt:
15 nunc de ſingulis dicam.

CAP. XII.

De Maxilla luxata. [a]

MAXILLA in priorem partem pro-
20 pellitur, ſed modo altera parte, modo utraque. Si altera, in contrariam partem ipſa mentumque inclinatur: dentes paribus non reſpondent; ſed ſub his, qui ſecant, canini ſunt. At, ſi utraque,
25 totum mentum inclinatur, & in exteriorem partem promovetur; inferioreſque dentes longius, quam ſuperiores excedunt; intentique temporum muſculi apparent. Primo quoque tempore homo in ſedili collocan-
30 dus eſt, ſic, ut miniſter à poſteriore parte caput ejus contineat, vel ſic, ut juxta parietem is ſedeat, ſubjecto inter parietem & caput ejus ſcorteo pulvino duro, eoque caput per miniſtrum urgeatur, quo ſit immobilius.

a Æginet. VI, 112.

tum medici digiti pollices, linteolis vel fasciis, ne dilabantur, involuti in os ejus conjiciendi, cæteri extrinsecus admovendi sunt. ubi vehementer maxilla apprehensa est, si una parte procidit, concutiendum mentum, & ad guttur adducendum est: tunc simul & caput adprehendendum, &, excitato mento, maxilla in suam sedem compellenda, & os ejus comprimendum est, sic, ut omnia pene uno momento fiant. Sin utraque parte prolapsa est, omnia eadem facienda; sed æqualiter retro est maxilla agenda. Reposito osse, si cum dolore oculorum & cervicis iste casus incidit, ex brachio sanguis mittendus est. Cum omnibus vero, quorum ossa mota sunt, primo liquidior cibus conveniat, tum his præcipue: adeo ut sermo quoque frequens, motu oris temporum nervos lædat.

CAP. XIII.

De Capite luxato.

CAPUT duobus processibus in duos sinus summæ vertebræ dimissis super cervicem contineri, in prima parte proposui. Hi processus interdum in posteriorem partem excidunt: quo fit, ut nervi sub occipitio extendantur, & mentum pectori adglutinetur, neque bibere is, neque loqui possit, interdum sine voluntate semen emittat. quibus celerrime mors supervenit. Ponendum autem hoc esse credidi, non quo curatio ejus rei ulla sit; sed ut res indiciis cognosceretur, & non putarent sibi me

medicum defuisse, si qui sic aliquem perdidissent.

CAP. XIV.

De Spina luxata. [a]

IDEM casus manet eos, quorum in spina vertebræ exciderunt. Id enim non potest fieri, nisi & medulla quæ per medium; & duabus membranulis, quæ per duos à lateribus processus feruntur; & nervis, qui continent, ruptis. Excidunt autem & in posteriorem partem, & in priorem; & supra septum transversum, & infra. Si in utramvis partem exciderint, à posteriore parte vel tumor, vel sinus erit. Si super septum id incidit, manus resolvuntur, vomitus, aut distentio nervorum sequitur, spiritus difficulter movetur; dolor urget, & aures obtusæ sunt. Si sub septo, femina resolvuntur, urina supprimitur, interdum etiam sine voluntate prorumpit. Ex ejusmodi casibus, ut tardius, quam ex capitis, sic tamen intra triduum homo moritur. Nam, quod Hippocrates dixit, vertebra in exteriorem partem prolapsa, pronum hominem collocandum esse, & extendendum, tum calce aliquem super ipsum debere consistere, & intus impellere: in his accipiendum est, quæ paululum excesserunt; non in his, quæ toto loco motæ sunt. Nonnunquam enim nervorum imbecillitas efficit, ut, quamvis non exciderit vertebra, paululum tamen in priorem partem promineat. id non jugulat. Sed ab interiore parte non contingit

 quidem

a Æginet. VII. 117.

quidem propelli. Ab exteriore si quid propulsum est, plerunque iterum redit: nisi, quod admodum rarum est, vis nervis destituta.

Cap. XV.

De Humero luxato. [a]

Humerus autem modo in alam excidit, modo in partem priorem. Si in alam delapsus est, ei junctus cubitus recedit ab latere, sursumque ad ejusdem partis aurem cum humero porrigi non potest, longiusque altero id brachium est. Si in priorem partem, summum quidem brachium extenditur, minus tamen, quam naturaliter; difficiliusque in priorem partem, quam in posteriorem cubitus porrigitur.

Igitur, si in alam humerus excidit, & vel puerile adhuc est corpus, vel molle, certe imbecillibus nervis intentum est, satis est collocare id in sedili; & ex duobus ministris alteri imperare, ut caput lati scapularum ossis leniter reducat; alteri, ut brachium extendat: ipsum posteriore parte residentem, humerum genu sub ala ejus cogere, simulque & latum os, & altera manu brachium ejus ad latus impellere.

At, si vastius corpus, nervive robustiores sunt, necessaria est spatha lignea, quæ & crassitudinem duorum digitorum habet, & longitudine ab ala usque ad digitos pervenit. in qua summa capitulum est rotundum, & leniter cavum; ut recipere particulam aliquam ex capite humeri possit: inque

a Æginet. VI, 114.

que ea bina foramina tribus locis ſunt, inter ſe ſpatio diſtantibus; in quæ lora mollia conjiciuntur. Eaque ſpatha, faſcia involuta, quo minus tactu lædat, ad alam à bra-
5 chio dirigitur, ſic, ut caput ejus ſummæ alæ ſubjiciatur: deinde, loris ſuis ad brachium deligatur; uno loco, paulum infra humeri caput; altero, paulum ſupra cubitum; tertio, ſupra manum. cui rei protinus
10 intervalla tunc quoque foraminum aptata ſunt. Sic brachium deligatum ſuper ſcalæ gallinariæ gradum trajicitur, ita altæ, ut conſiſtere homo ipſe non poſſit; ſimulque in alteram partem corpus demittitur, in al-
15 teram brachium intenditur: eoque fit, ut capite ligni caput humeri impulſum in ſuam ſedem, modo cum ſono, modo ſine hoc compellatur. Multas eſſe alias rationes, ſcire facile eſt uno Hippocrate lecto; ſed
20 non alia magis uſu comprobata eſt.

At, ſi in partem priorem humerus incidit, ſupinus homo collocandus, faſciaque, aut habena, media ala circumdanda eſt, capitaque ejus poſt caput hominis miniſtro
25 tradenda; brachium alteri; præcipiendumque, ut ille habenam, hic brachium extendat: deinde medicus, caput quidem hominis ſiniſtra debet repellere; dextra vero cubitum cum humero attollere, & os in
30 ſuam ſedem compellere. faciliuſque id in hoc caſu, quam in priore revertitur. Repoſito humero, lana alæ ſubjicienda eſt; ſi in interiore parte os fuit, ut ei opponatur; ſi in priore, ut tamen commodius delige-

tur. Tum fascia, primum sub ala obvoluta, caput ejus debet comprehendere, deinde per pectus ad alteram alam, ab eaque ad scapulas, rursusque ad ejusdem humeri caput tendere, sæpiusque ad eandem rationem circumagi, donec bene id teneat. Vinctus hac ratione humerus commodius continetur, si adductus ad latus sit, & ad id quoque fascia deligetur.

CAP. XVI.

De Cupito luxato. a

IN cubito autem tria coire ossa, humeri, & radii, & cubiti ipsius, ex his, quæ prima parte hujus voluminis posita sunt, intelligi potuit. Si cubitus, qui annexus humero est, ab hoc excidit, radius, qui adjunctus est, interdum distrahitur, interdum subsistit. In omnes vero quatuor partes excidere cubitus potest. sed, si in priorem prolapsus est, extentum brachium est, neque recurvatur: si in posteriorem, brachium curvum est, neque extenditur, breviusque altero est; interdum b febrem, vomitumque bilis movet: si in exteriorem, interioremve, brachium porrectum est, sed paululum in eam partem, à qua os recessit, recurvatur.

Quicquid incidit, reponendi ratio una est (neque in cubito tantum, sed in omnibus quoque membris longis, quæ per articulum longa testa junguntur) utrunque membrum in diversas partes extendere, donec spatium inter ossa liberum sit; tum id

a Hippocrat. de Articulis. T. XXI. & Vectar. T. IX. b Hippocrat. de Artic. T. XXII, 1.

id os, quod excidit, ab ea parte, in quam prolapſum eſt, in contrarium impellere. Extendendi tamen alia atque alia genera ſunt, prout nervi valent, aut oſſa huc illuc-
5 ve ſe dederunt. Ac modo manibus ſolis utendum eſt, modo quædam alia adhibenda.

Ergo, ſi in priorem partem cubitus prolapſus eſt, extendi per duas manus, inter-
10 dum etiam habenis adjectis, ſatis eſt: deinde rotundum aliquid, à lacerti parte ponendum eſt, & ſuper id repente cubitus ad humerum impellendus eſt. At in aliis caſibus commodiſſimum eſt eadem ratione
15 brachium extendere, quæ, fracto humero ſupra poſita eſt, & tum oſſa reponere.

Reliqua curatio eadem eſt, quæ in omnibus. Celerius tantum ſæpiuſque id reſolvendum eſt; multoque magis aqua cali-
20 da fovendum, & diutius ex oleo & nitro ac ſale perfricandum. In cubito enim celerius, quam in ullo alio articulo, ſive extra remanſit, ſive intus revertit, callus circumdatur, iſque, ſi per quietem increvit, flexus
25 illius poſtea prohibet.

CAP. XVII.

De Manu luxata. a

30 MANUS quoque in omnes quatuor partes prolabitur. Si in poſteriorem partem excidit, porrigi digiti non poſſunt: ſi in priorem, non inclinantur: ſi in alterutrum latus, manus in contrarium, id eſt, aut ad pollicem, aut ad mini-

a Hippocrat. de Articul. T. XXIII. Vectar. X.

mum digitum convertitur, & reponi non difficillime poteſt. Super locum autem durum & renitentem ex altera parte intendi manus, ex altera brachium debet, ſic, ut prona ſit, ſi in poſteriorem partem os excidit; ſupina, ſi in priorem; ſi in interiorem exterioremve, in latus. Ubi ſatis nervi *diducti ſunt*, ſi uſque in alterutrum latus procidit, manibus in contrarium repellendum eſt. At his, quæ in priorem poſterioremve partem prolapſa ſunt, ſuperimponendum aliquid durum, idque ſupra prominens os manu urgendum eſt, per quod os vis adjecta facilius in ſuam ſedem compellit.

CAP. XVIII.

De Palma luxata.

IN palma quoque oſſa interdum ſuis ſedibus promoventur, modo in priorem partem, modo in poſteriorem. In latus enim moveri, paribus oſſibus oppoſitis, non poſſunt. Signum id ſolum eſt, quod omnium commune eſt. tumor *ab ea parte*, in quam os venit: ſinus ab ea, à qua receſſit. Sed ſine intentione, digito tantummodo bene preſſum os in ſuam ſedem revertitur.

CAP. XIX.

De Digitis luxatis.

557, 4. AT in digitis totidem fere caſus, eademque ſigna ſunt, quæ in manibus. Sed in his extendendis non æque vi opus eſt; quod articuli breviores, & nervi

nervi minus validi ſint. Super menſam tantummodo intendi debent, qui vel in priorem vel in poſteriorem partem exciderunt; tumque palma compelli: ut ita in
5 locum, unde lapſus eſt digitus, reſtituatur.

CAP. XX.

De Femore luxato. a

CUM de humeris dixerim; de his quo-
10 que, quæ in cruribus ſunt, videri poſſum dixiſſe: ſiquidem in hoc caſu quædam ſimilitudo eſt femori & humero, tibiæ & cubito, pedi & manui. quædam tamen ſeparatim quoque de his dicenda ſunt.
15 Femur in omnes quatuor partes promovetur: ſæpiſſime in b interiorem; deinde in exteriorem; raro admodum in priorem, aut poſteriorem. Si in interiorem partem prolapſum eſt, crus longius altero & valgius
20 eſt: extra enim pes ultimus ſpectat. Si in exteriorem, brevius, varumque fit, & pes intus inclinatur; calx ingreſſu terram non contingit, ſed planta ima; meliuſque id crus ſuperius corpus, quam in priore caſu,
25 fert, minuſque baculo eget. Si in priorem, crus plicari non poteſt, extenſumque alteri cruri ad calcem par eſt; ſed ima planta minus in priorem partem inclinatur: dolorque in hoc caſu præcipuus eſt; & maxime
30 urina ſupprimitur. Ubi cum dolore inflammatio quievit, commode ingrediuntur, rectuſque eorum pes eſt. Si in poſteriorem, extendi non poteſt crus, breviuſque eſt; ubi conſiſtit, calx quoque terram non contingit. Mm 5 Magnum

a Æginet. VI, 118. b Hippocrat. de Articul. T. LV. Vectar. T. XI.

Magnum autem femori periculum eſt, ne vel difficulter reponatur, vel repoſitum rurſus excidat. Quidam ſemper iterum excidere contendunt: ſed Hippocrates, & Diocles, & Philotimus, & Nileus, & Heraclides Tarentinus, clari admodum authores, ex toto ſe reſtituiſſe memoriæ prodiderunt. Neque tot genera machinamentorum quoque, ad extendendum in hoc caſu femur, Hippocrates, Andreas, Nileus, Nymphodorus, Protarchus, Heraclides, faber quoque quidam reperiſſent, ſi id fruſtra eſſet. Sed ut hæc falſa opinio eſt; ſic illud verum: cum ibi valentiſſimi nervi muſculique ſint, ſi ſuum robur habent, vix admittere, ut reponatur: ſi non habent, repoſitum non continere.

Tentandum igitur eſt, &, ſi tenerius membrum eſt, ſatis eſt habenam alteram ab inguine, alteram à genu intendi: ſi validius, melius adducent, qui eaſdem habenas ad valida bacula deligarint; tumque eorum fuſtium imas partes oppoſitæ moræ objecerint, ſuperioreſque ad ſe utraque manu traxerint. Etiamnum valentius intenditur membrum ſuper ſcamnum, cui ab utraque parte axes ſunt, ad quos habenæ illæ deligantur: qui, ut in torcularibus, converſi, rumpere quoque, ſi quis perſeveraverit, non ſolum extendere nervos & muſculos poſſunt. Collocandus autem homo ſuper id ſcamnum eſt, aut pronus, aut ſupinus, aut in latus, ſic, ut ſemper ea pars ſuperior ſit, in quam os prolapſum eſt; ea etiam inferior,

ferior, à qua receſſit. Nervis extenſis, ſi in priorem partem os venit, rotundum aliquid ſuper inguen ponendum; ſubitoque ſuper id genu adducendum eſt eodem mo-
5 do, eademque de cauſa, qua idem in brachio fit; protinuſque, ſi complicari femur poteſt, intus eſt.

In cæteris vero caſibus, ubi oſſa paululum inter ſe receſſerunt, medicus debet
10 id, quod eminet, retro cogere; miniſter contra coxam propellere. Repoſito oſſe, nihil novi aliud curatio requirit, quam ut diutius is in lecto detineatur; ne, ſi motum femur fuerit adhuc laxioribus nervis, rur-
15 ſus erumpat. Poteſt tamen conditus articulus medius aut ſummus canaliculo aliquo contineri.

CAP. XXI.

20 *De Genu luxato.* [a]

GENU vero & in exteriorem, & in interiorem, & in poſteriorem partem excidere, notiſſimum eſt. In priorem non prolabi, plerique ſcripſerunt. poteſt-
25 que id vero proximum eſſe; cum ibidem oppoſita patella, ipſa quoque caput tibiæ contineat. Meges tamen eum, cui in priorem partem excidiſſet, à ſe curatum eſſe, memoriæ prodidit.

30 In his caſibus intendi nervi rationibus iiſdem, quas in femore retuli, poſſunt. Et id quidem, quod in poſteriorem partem excidit, eodem modo rotundo aliquo ſuper politem impoſito, adductoque eo crure, recondi-

a Æginet. VI, 119.

conditur. Cætera vero manibus ſimul, tum oſſa in diverſas partes compelluntur.

CAP. XXII.

De Talo luxato.

TALUS quidem in omnes partes prolabitur. Ubi in interiorem partem excidit, ima pars pedis in exteriorem partem convertitur. Ubi huic contrarius caſus, contrarium etiam ſignum eſt. At, ſi in priorem partem prorumpit, à poſteriore latus nervus durus & intentus eſt; ſimuſque iis pes eſt. Si in poſteriorem, calx pene conditur, planta major fit. Reponitur autem is quoque per manus; prius in diverſa pede & crure diductis. Et in hoc quoque caſu diutius in lectulo perſeverandum eſt; ne is talus, qui totum corpus ſuſtinet, parum confirmatis nervis, ferendo oneri cedat, rurſuſque prorumpat. Calceamentis quoque humilioribus primo tempore utendum; ne vinctura talum ipſum lædat.

CAP. XXIII.

De Planta luxata.

PLANTARUM vero oſſa iiſdem modis, quibus in manibus, prodeunt; iiſdemque conduntur. Faſcia tantummodo calcem quoque debet comprehendere, ne, cum mediam plantam, imumque ejus vinciri neceſſe eſt, liber talus in medio relictus, materiam pleniorem recipiat, ideoque ſuppuret.

CAP.

CAP. XXIV.

De Digitis luxatis. a

IN digitis nihil ultra fieri debet, quam quod in his, qui sunt in manu, positum est. 552, 30.

CAP. XXV. a

De his, quæ cum vulnere loco moventur.

HÆc facienda sunt in his casibus, ubi sine vulnere ossa exciderunt: sæpe tamen cum vulnere loco moventur. Hic vero & ingens periculum est, & eo gravius, quo majus membrum est, quove validioribus nervis aut musculis continetur. Ideoque ab humeris, femoribusque, metus mortis est; ac, si reposita ossa sunt, spes nulla est: non repositis tamen, nonnullum periculum est. Eoque major in utroque timor est, quo propius vulnus articulo est. Nam Hippocrates b nihil tuto reponi posse, præter digitos, & plantas, & manus, dixit: atque in his quoque diligenter esse agendum, ne præcipitentur ægri. Quidam brachia quoque & crura reposuerunt: &, ne cancri, distentionesque nervorum orirentur (sub quibus in ejusmodi casu fieri solet mors matura) sanguinem ex brachio miserunt. Verum ne digitus quidem (in quo minimum, ut malum, sic etiam periculum est) reponi debet aut in inflammatione, aut postea, cum jam vetus res est. Si quoque, reposito osse, nervi distenduntur, rursus id protinus expellendum est.

Omne

a Æginet. VI, 116. a Æginet. V. 121. b Hipocrat. Vectar. XIX. 5.

Omne autem membrum, quod cum vulnere loco motum, neque repositum est, sic jacere convenit, ut maxime cubantem juvat: tantum ne moveatur, neve dependeat. In omni tali morbo magnum ex longa fame præsidium est: deinde ex curatione eadem, quæ proposita est. Ubi ossibus fractis vulnus accessit, si nudum os eminet, impedimento semper futurum est, ideo, quod excedit, abscindendum est; imponendaque super arida linamenta sunt, & medicamenta non pinguia; donec, quæ saltem esse in ejusmodi re sanitas potest, veniat. nam & debilitas sequitur, & tenuis cicatrix inducitur: quæ necesse est facile noxæ postea pateat.

FINIS.

BRE-

BREVIORA VARIORUM AUCTORUM In CELSI LIBROS SCHOLIA.

PAg. 10. l. 22. *Quid optime digeratur*] Legi potest, *sed quam id optime digeratur.* Jo. Cæsarius.

p. 10. 34. *Non eloquentia, sed remediis curari* [Hinc *Virgilius mutas* artes vocat. XII. Æneid. *Casaub.* Vide Reies Camp. Elys. jucund. Quæst. Quæst. VII. pag. 61. & seqq.

p. 11. l. I. *Discreta*] *Discretus* legit *Cæsarius.*

p. 11. l. 25. *Nam ne uterum quidem*] Auctor noster uterum sumit pro ventre seu abdomine, ita enim lib. IV. cap. 1. *At sub corde atque pulmone, transversum ex valida membrana septum est, quod à præcordiis uterum diducit.* Martial. l. 3. Epigr. 71. Isidorus Orig. XI. cap. 1. *Uterum solæ mulieres habent in quo concipiunt, ad similitudinem cauliculi.* (Martinius *Canaliculi*, forte *cuniculi.*] *Tamen autores uterum pro utriusque sexus ventre plerunque ponunt, nec poetæ tantummodo sed & cæteri.* Doctissimus Casp. Bartholinus *Exercitatione* IX. observat Tacitum, *uterum* Navis ob cavitatem dixisse; Lactantius de Opificio Dei c. 11. *uterum* pro vesica aut simili cavo corpore posuit. Columell. XII. 4. *quod in utero dolii est.*

p. 19. l. 22. *Facilius in denso cœlo, quam in tenui; facilius hieme, quam æstate*] Quibusdam videtur hic legendum potius, *in tenui cœlo, quam in denso: & æstate, quam hieme,* propterea quod *Hippocrates* dicat *lib. I. Aphor. Ventres hieme & vere sunt calidissimi. Quare per ea tempora alimenta copiosiora sunt exhibenda.* Et *Paulus Ægineta libro* itidem *primo cap.* 53. *Hieme quidem & fortiori exercitatione, & pleniore cibo utendum est.* Nisi eo referas quod in denso cœlo & per hiemem corpora sunt robustiora, atque ideo etiam facilius quamlibet molestiam ferant. *Cæsar.*

p. 22. l. 17. *Gravibus*] Hic gravis opponitur salubri. *Const.* Sic ipse explicat pag 24. *neque ex salubri loco in gravem, neque ex gravi in salubrem transitus satis tutus est.*

p. 25.

p. 25. l. 15. *Os amarum*] Modo biliosus non sit, nam πικροχόλοις adversatur inedia, Hippocrat. de Victu Acutor. Galen. Meth. Med. VIII. ergo hic Celsus indistincte. *Constant.*

p. 28. l. 15. *Somnus plenus*] Integer nec abruptus ante justum dormiendi tempus. *Constant.*

p. 36. l. 21. *Qui his opportunus est*] *Opportunus* pro *obnoxius.* Sic p. 42. l. 1. *Corpora periculis opportuna.* 81, 10. *Opportuniores injuriæ partes.* 194, 17. *Opportuniores nervos frigori reddit.* 199. 32. *Partes opportuniores vitio jam sævienti.* Casaub.

p. 42. l. 20. *Ex tempestatibus*] *Tempestas* non est proprie nomen simplex τὸ τοῦ ἔτους τεταρτομόριον, sed ὥρα, hoc est, ἡ ποιὰ κατάστασις. *Casaub.*

p. 42. l. 22. *Plana*] Prorsus legendum *plena*, hoc enim & Aphor. 11. 35. ubi πάχος ἔχειν, &c. & in Prognost. unde & sequentia desumsit. *Constant.*

p. 43. l. 3. *Regionum sorte*] Pro sorte situs & posituræ regionum pro climatis varietate. *Constant.*

p. 43. 16. *Corpus habilissimum*] Mediæ staturæ explicat Brodæus Miscel. l. IV. c. 19.

p. 45. l. 27. *Quam* φρενῖτιν *appellant*] Φρενῖτιν tum hic tum alibi apud Celsum non Phrenesis, sed Phrenitis (ut & Hermolaus Barbarus nos admonet) legendum est. Quamvis apud Martialem Juvenalemq; non Phrenitis, sed Phrenesis quoque legant. Idque tamen (ut Barbarus suspicatur) ex vulgari imperitorum consuetudine. Doctiores secundum Despauterium legunt, *Cum furor haud dubius, cum sit manifesta Phrenitis.* Cæsar.

p. 46. l. 26. *Glandulæ*] Nomen est hic partis, pro ejus morbo atque inflammatione Hippocrat. παρίσθμια 1. tonsillæ ἀντιάδες, pro parte autem l. 4. c. 1. *Constant.*

p. 50. l. 20. *Sub fine*] Sub finem; sic κρίσιν i. e. judicationem videtur appellare. *Constant.*

p. 55. l. 11. *Ad viscera transierunt*] Lumbos & ilia 1. χαγόνας vel κενεῶνας ut habet Hippocrates, & pro φρένας vel διάφραγμα, id est, præcordia vel septum transversum, substituit viscera non mendacio sed innovatione. *Constant.*

p. 56. l. 30. *Diutius trahere*] Sicut dicimus Galli de male sano & affecto, *il traine toûjours*, si quis in eo morbo diutius traxit. mox; *autumno qui cætera anni parte traxerint, resolvuntur.* p. 137. *ægri sub cautioribus medicis trahebantur*, & 138. *ægros Medici diutius tractos non expediverunt.* Casaub.

p. 57.

p. 57. l. 5. *Democritus*] Qui περὶ ἄπνοι scripserat, ut quibusdam placet. vid. *ad Laert.* Casaub.

p. 57. l. 6. *Certas notas esse, proposuit*] Scaliger ad Manilium l. V. pag. 308. putat Celsum Democriti librum, περὶ ἄπνοι, quem Plinius Heraclidæ adscribit, indigitasse: verum refutat illustrissimum virum clar. Menagius in Observationibus ad Diogen. Laert. Procem. pag. 5. Ed. Lond.

p. 57. l. 19. *Responderit*] *Respondere* Celso est σοχάζεσθαι, vel potius commode cedere, εὐοδοῦσθαι, & sic passim. *Casaub.*

p. 58. l. 26. *Terram edunt*] Id est, malacia aut pica laborant.

p. 59. l. 7. *Desidendi*] Sic honeste τὸ σχέζειν exprimit. 86, 24. 224, 33. *Casaub.*

p. 59. l. 4. *Et coxis est*] Coxas pro lumbis, ilia pro lumborum partibus mollioribus posuit. *Constant.*

p. 62. l. 20. *Lienis tumet*] *Lienis* pro lien amat dicere *Celsus. Lienes male habent.* 74, 24. & 94, 6. 176, 22. Ita Cato de R. R. Cap. 157. *Si lienes turgent. Casaub.*

p. 62. l. 31. *In pectus*] Pectus pro septo transverso posuit. *Constant.*

p. 76. l. 3. *Isque morbus mediocris vix sanatur*] Ita Hippocrates Section. II. Aph. 42. in quem latius inquirit Reiçs *Campi Elysii jucundar Quæstion.* Quæstion. LXXIX. Vide doctissimum Librum *Justi Cortnummi* de *Morbo Attonito.*

p. 80. l. 1. *Casibus*] Id est, capitis dolore, Aph. V, 68. oculorum, Aph. VI, 31. VII, 46. dysuria, Aph. V, 36. stranguria, Aph. VII, 48.

p. 82. l. 30. *Cucurbitular. vero duo genera sunt: æneum & corneum*] Quam frequens cucurbitarum, ut eas vocare amat Cælius Aurelianus, apud veteres fuerit usus norunt ii, qui in antiquis scriptoribus sæpius sese recreant; testis est Plutarchus in conviviis, qui dicit *propter usum non parum laudis id remedii genus invenisse.* Has vero in quovis corporis loco agglutinabant, defigebant, & accommodabant, uti loquitur Celsus, vel cum, vel sine ferro, seu scarificatione, quas *leves* vocat Cælius Aurelianus Acut. Morb. I. Cap. 11. idque mediante aqua calida uti refert Albucasis, vel igne quas idcirco *arentes* & *siccatas* nominavit; idem Cælius Aurelianus Acut. Morb. I. cap. 11. Materiam qua constabant duplicem vocat Celsus. De corneo autem cucurbitularum

genere vide sis Thom. Bartholinum de unicornu c. XXXII. & pag. 322. & seqq. formam vero describit clar. Smetius Antiquitatum Neomagens. pag. 80. hisce verbis: *Cucurbitulæ sunt aneæ aut figlinæ, aneæ tres, figlinæ septem, forma omnes rotundæ, fundo plano, tumido ventre, & in superioris orbis acclivis centro os habent rotundum & patens, quod pollicem crassiusculum admittit. Ligula parva angusto foramine iisdem pro manubrio est.* Cujus è cimeliarchio, ut eo melius forma cucurbitularum appareat, effigiem hic apponi curavimus.

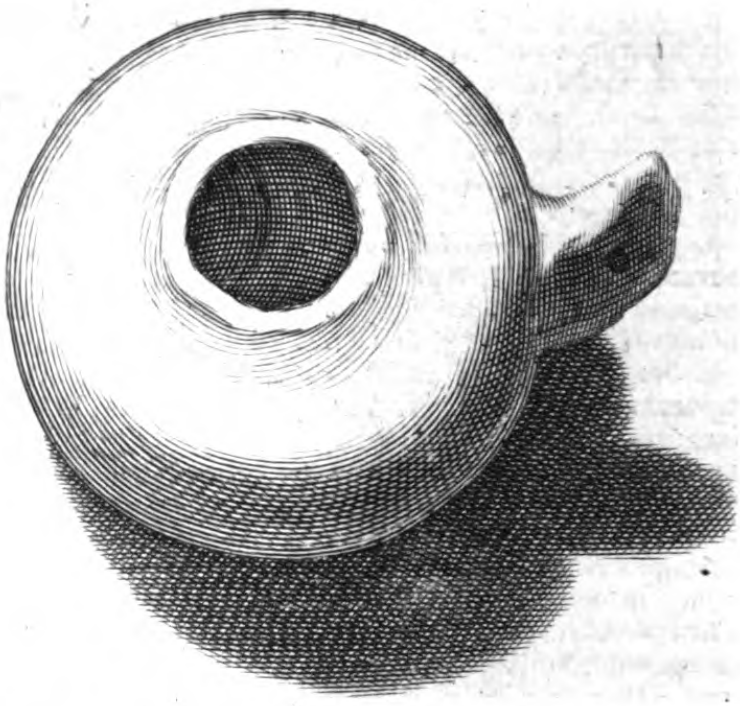

p. 91. l. 27. *Lecti fulcimentum*] Celsus accipit non pro fulcro lecti, sed pro quovis fulcimento quod pedi lecti, sive clinopodio subjicitur. Scaliger ad Manil. lib. 1. pag. 195.

p. 93. l. 8. *Arenæ calidæ*] De remedio calentium arenarum & arundinum Augustus apud Suetonium c. LXXX. & Gellius XIX, VIII. *Casaub.*

p. 95. l. 22. *Utriculi*] Vocantur ἀσκοὶ sive φασκοὶ πυριατοί. *Const.*

p. 97. l. 20. *Infirmissimus, cibarius panis*] Joan. Cajus Tilebomenius in conjecturis ad Petronii fragment. Tragurian. pag. 92. tollit distinctionem, & legendum putat, *infirmissimus cibarius panis.*

p. 97. l. 28. *Surculorum valentiores*] Ἀκρόδρυα intelligit *Casaub.*

p. 99. l. 16. *Elota quædam genera frumenti*] Eadem occurrunt infra 103, 16. 131, 9. & alibi passim. an hic cibus commune quid habet cum eo, quem vocamus Galli, *orge mondé?* namque non ex oryza solum, sed ex quovis alio etiam frumenti genere paratur. *Casaub.*

p. 99. l. 18. *Aqua madens panis*] Gall. *potage*, Casaub. Hunc unum eundemque esse, quem Galenus (lib. I. c. 5. *de Alimentor. Facul.*) lotum, Plinius vero (XXII. c. 25.) panem aquaticum vocat, arbitratur Mercurialis *Variar. Lection. lib. VI. cap.* 17. qui videndus est.

p. 100. l. 4. *Aqua levissima pluviatilis*] Vide sis Brodæi Miscell. l. IV. c. 38.

p. 101. l. 25. *Trunculique*] Suspicor verbum *trunculi* corruptum esse hoc loco, & legendum esse *ventriculi*, idque Pselli autoritate, apud quem legitur de ratione victus. *Inter ea quæ crudos humores generant hoc modo: Cæterorum animalium partes, ventres, intestina, vulvæ &c.* Et apud eundem non multo post; inibi, inter ea quæ nutriunt multum, *& omnium* inquit *volucrum ventres.* Non tamen me fugit esse doctissimum virum, qui priorem lectionem non improbet. Unde idem trunculos opinatur esse edulii genus frustulatim concisis carnibus constans. *Cæsar.*

p. 102. l. 23. *Petiolis*] Id est, parvis pedibus, a Catone pedicini in L. de R. R. appellati. *Const.*

p. 105. l. 28. *Lactentia*] Leg. *lactaria* & in hac & in sequenti proxime pagina. In historiis sæpe *lactarios* invenias & dulciarios. *Casaub.*

p. 110. l. 16. *Git.*] Μελάνθιον. sic & 233, 24. *Casaub.* Ita etiam explicat Marcellus de Medicam. C. XXII. pag. 341.

p. 118. l. 22. *Ego autem*] Notandum hic, isthæc a Celso dici non tanquam ῥαψῳδῷ, sed potius tanquam Medico artis suæ bene gnaro ac sententiam super illis, quæ in controversiam venere, ferenti. Eandem elocutionem etiam infra videas 143, 24. 176, 1. *Casaub.*

p. 131. l. 8. *Intrita ex aqua calida*] *Ex vino*, infra 153, 13. Et est quidem elegans usus hujus voculæ *ex*, pro σὺν, vel ἐν, apud *Celsum* & *Plinium*. Noster 344, 19. *emplastrum tetrapharmacum ex aceto subactum*, h. e. *cum*. mox, *terra ex aceto subacta*, h. e. *in*. sic & 361, 3. *Ex aceto terunt*. Vid. *Victor. Var. Lect.* XXXII, IV. Casaub.

p. 132. l. 22. *Potio esse debet magis liberalis*] *Liberalis* pro *copiosus* & *multus* vox Celso peculiaris. *Casaub.*

p. 138. l. 25. *Duo pitacia*] Hic pittacium non pro panniculo sed corio medicamento illito, capiti aut præcordiis applicando positum rectissime observat Bynæus de Calc. Hebræor. l. 1. c. 2. ubi de pittacio multa.

143. l. 12. *Altero quoque die*] Idem est ac si *tertio quoque die* diceret. 124, 21. *cibus tertio quoque die commodissime datur, ut alter febrem minuat, alter viribus subveniat.* Casaub.

p. 148. l. 23. *Loqui aliena*] Expressio hæc est ab Hippocrate qui ἀλλοφάσσειν ait τὰς παραφρονοῦντας. *Casaub.*

p. 151. l. 7 *Caput impleatur*] Implere caput, hic pro fovere, rigare, ἐμβρέχειν. sic lib. IV. c. 2. *Constant.*

p. 181. l. 21. *Ut ab egelidis tamen initium fiat*] Ex hoc facile colligitur, falli eos, qui egelidam pro frigido usurpant, est enim χλιαρὸς *Casaub.*

p. 182. l. 27. *Stomachus interior ad ventriculum fertur*] *Stomachus* Celso ipsa *gula*, per quam transeunt alimenta priusquam ad ventriculum veniant, qui vulgo *stomachus* appellatur. Medici vocant *œsophagum*. *Casaub.* Lactant. de Opificio Dei c. XI. *fistulam cibalem* vocat.

p. 182. l. 27. *Alt. stomachum*] Stomachus hic pro ipsa gula accipitur ut & infra l. IV. c. 5. quamvis aliquando & pro ventriculi parte inferiore stomachi utatur Celsus, ut cum ait: *Stomachus vero intestinorum præcipuum est.* Constant.

p. 195. l. 24. *e pullis*] Alii *a pullis* sed quidam libri scripti habent *apalis:* ut noster etiam quidam, satis antiquus & fidelis, qui servatur in Medicea Bibliotheca.

Cum

Cum autem videatur alterum horum, id est aut *apalis*, aut *mollibus* scholion esse, verisimilius est Græcum ἁπαλοῖς, declarationem fuisse latinæ vocis *mollibus*, quæ sequitur; quis enim unquam crederet Romanum scriptorem, & eum quidem purum atque elegantem in media oratione sua Græcam vocem usurpasse, &c. *Victorius Variar. Lect.* l. XXIX. c. 3. Scribonius Largus Composit. Medic. N. CIV. hac voce utitur: *secundum quæ apala ova proderunt.* Ad quem locum multa congessit doct. J. Rhodius, qui apud Celsum *hapalis* restituendum putat. Cæl. Aurelian. Acut. Morb. I, 10. Marcell. de Medic. Cap. XX.

p. 201. l. 6. *Pituitam citat*] Hoc est, *movet*, 211, 5. vel *trahit* ut 211, 33. loquitur. admodum familiare hoc verbum Celso. 210, 7. *humorem citare.* 297, 6. *pus citare.* 450, 16. *sanguinem citare.* & alibi plurimis locis. *Casaub. dentem citat*, 383, 8.

p. 202. l. 8. *Aliis vero vinum*] Columella de Re Rustica, lib XII. cap. 32. commendat ex marrubio; cap. 33. vinum scylliten.

p. 202. l. 12. *Ex gingivis*] Hoc mihi sæpe evenit. *Casaub.* Jacobo Usserio hæc hæmorragia erat periodica, teste Arnoldo Bootio Observ. cap. 7.

p. 207. l. 31. *Sumbruinarumque*] *Subcutiliarumque* mihi legendum videtur. Nam cujusmodi sint *Sumbruinæ aquæ*, nondum apud quenquam reperi scriptorem idoneum & probatum: de *Subcutiliis* vero *Plinius* l. 31. c. 2. quas *in Salinis calidissimas* esse dicit, & *suctu quodam corpora invadere, aptissimas stomacho, nervis, universo corpori.* Idem & de *Cutiliis l.* 2. *c.* 97. & *l.* 31. *c.* 6. quas inibi *bituminatis, aut nitrosis bibendo utiles esse, atque purgationibus* tradit. De *Cutiliis* item *Vitruvius* l. 8. c. 3. ubi scilicet de aquæductibus tractat. *Cæsar.* Adde hic quæ habet Lilius Gyraldus Dialogismo X. pag. 424. Tom. 2. Facis Critic.

p. 207. l. 30. *Cutiliarum Sumbruinarumque*] Male quidam *Succutiliarum.* Ald. Manut. de Quæst. per Epist. Q. I. Consule de *lacu Cutiliensi* Merulam Cosmogr. Part. II. lib. IV. Cap. XII.

p. 213. l. 13. *Trunculorum*] *Ventriculorum* vel *tyrunculorum.* Cæsar.

p. 215. l. 12. *Venterque intentus est*] Ita cappadox apud Plautum in Curcul. II, 1.

Nam jam quasi zona lieni cinctus ambulo.
Geminos in ventre habere videor filios.
Nihil metuo, nisi ne medius disrumpar miser.

p. 215. l. 17. *Exercitatione & labore*] Hoc remedium Palinurus præscribit Cappadoci (Curcul. II, 1.) *ambula, id lieni optimum est.*

p. 224. l. 18. *Frequens dejiciendi cupiditas*] Galen. ἀποθυμία τῆ ἀποπατεῖν. *Casaub.*

p. 235. l. 18. *Nuclei pini*] Omne medium nucleus erat veteribus. Celsus, quem dixi, aliquoties similiter frequentaverat: at hodie *trunculi* reperies corrupte: *Interniculi* vero sive *nuclei* germanum esse, meliorum aliquando codicum opera monstrasse sperabo. *Pontan. ad. Macrob. Saturn.* II, 14.

p. 235. l. 23. *Vitare autem oportet rutam, &c.*] Duo hic præcipit extrema cavenda Celsus, primum ne nimium exstinguentibus semen utatur medicamentis, inter quæ refertur ruta; dein ne supinus dormiat, qui situs seminis fluxum augere solet. Ettmuller de seminis retentione læsa. An autem *ruta, mentha & aliæ plantæ calidæ venerem adaugeant, hebetent, atque extinguere valeant* jucundissime inquirit Gaspar. a Reies, Quæst. XLIV. Camp. Elys. Jucund. Quæst. pag. 309.

p. 241. l. 17. *Herophilus, deductique ab eo viri*] Convenit cum Græca loquendi ratione καὶ οἱ ἀπ' αὐτοῦ. *Casaub.*

p. 244. l. 32. *Sæpius fascia circuire debet*] Galli dicimus: *faire plusieurs tours.* p. 533. l. 8. Casaub.

p. 246. l. 31. *Sordes ex gymnasio*] Γλοιὸν intelligit. *Casaub.*

p. 249. l. 3. *In uncia pondus &c.*] Multi sunt qui de ponderibus & mensuris medicis scripsere, quorum indiculus exstat apud Merklinum in Lindano Renovato. Omnium tamen, si Celsum spectamus, optimus est Joan. Rhodius, cujus dissertationem *de ponderibus & mensuris veterum Medicorum, imprimis Corn. Celsi*, edidit Th. Bartholinus Hafniæ 1672. quam huic nostræ editioni subjungere ipsa vetat crassities. Ad pleniorem vero ponderum notarum in Celso occurrentium notitiam J. Manardi epistolam, quæ est IV. lib. XVIII. adjicere consultum duximus.

J. MA-

J. MANARDUS,

J. PAULO CASTILIONO

S. D.

„ Alexandrum Capelinum, licet antea magna mihi „ familiaritate conjunctum, tuâ etiam causa benignis- „ sime excepi, quantumque pro tempore valui, saluti „ hominis consului: vix enim duobus diebus apud nos „ fuit. Ex eo poteris de mea valetudine intelligere. De „ Celsi vero characteribus quid sentiam, breviter sub- „ scribam. p. pondo intelligo. X vel * denarium, sep- „ timam videlicet (ut ipsemet seipsum declarat) unciæ „ partem. Per notas quæ sequuntur, denariorum nume- „ rum accipio. Atque ut hæc exemplis reddantur cla- „ riora, ubi in primo malagmate lib. v. legitur, *Æru- „ ginis rasæ & thuris singulorum* p. XII. intelligo accipien- „ dos singulorum, æruginis scilicet, & thuris binos de- „ narios. Ceræ vero & squammæ VIII. subdit enim „ XVIII. sicubi vero in antiquioribus exemplaribus, „ jam diu videlicet excusis, scribuntur duo χ. ut in ma- „ lagmate sequente ad jecur dolens, per primum intelligo „ pondus denarii: per secundum, denariorum numerum, „ ut accipiamus *lachrymæ balsami denarios duos & viginti,* „ *& costi cum reliquis, quæ sequuntur, sexdecim.* Simili „ modo in Andreæ malagmate ubi scribitur p. XXX. in- „ telligendum pondus viginti denariorum. Idem in simi- „ libus intelligendum, ita tamen, ut sciamus per p. non „ semper simpliciter pondus accipiendum, sed interpre- „ tandum pondo, hoc est, libram: ut in Mosci malag- „ mate, ubi scribitur p. II. ego duas libras intelligo: nisi „ forte in exemplari nota desit denarii, ut scilicet sit le- „ gendum p. XII. tunc enim duos denarios intelligeremus. „ Ubi vero p. IZ. octavam partem libræ: vel si χ desit, „ octavam partem denarii: & pro triente, tertiam libræ „ partem. Legitur & quandoque apud eundem Celsum

„ p. sextantem, ubi ego intelligo sextam libræ partem, „ binas videlicet uncias: sicut & per bessem, octo uncias. „ Hæc habui, alioqui in profitendi munere occupatus: „ quæ de ponderibus Celsi scriberem. Si quid vero adhuc „ in his desideraveris mihi per literas significato. Vale. Ex „ Ferraria, XII. Kalend. Decemb. M. D. XXXIII.

Ad cætera vero quæ in Celso occurrunt intelligenda faciunt Sorani Ephesii verba quæ subjungere idcirco voluimus Cap. XXIII. & Præfatio Plinii de Re Medica.

p. 250. l. 7. *Aut cerato*] Leg. *ut cerato*, sic enim sæpe emplastra ceratis emolliuntur ut 517, 24. nec emplastra, sed & aliud, ut *cervicem liquido cerato molliri* dicit, p. 520, 12. *Casaub.*

p. 253 l. 29. *Sub authore Medo*] Forte legendum *Medii*; Plinius enim N. H. cap. IV. lib. XX. Medium quendam producit. Galenus adversus Erasistratæos cap. 2. (pag. 409. Tom. X. Ed. Chart.) Medium quoque citat, quo tamen loco legendum Μηδίας putat Menagius ad Diogen. Laertium pag. 129. B. qui, an idem sint, an diversi hactenus expositum non est. nos nihil certi statuere possumus, expectantes avide Medicorum historiam à viris clarissimis Menagio & Meibomio pollicitam, qui nodum hunc forte sint soluturi.

p. 260. l. 22. *Choacon emplastrum*] Legendum fortassis *chiacum*, ut apud *Georgium Vallam de cura oculi*; nisi malis *Coacon*, quod inter *Hippocratis* opera liber habeatur, qui inscribitur *de Coacis prænotionibus*, unde nomen deductum videri potest. *Cæsar.*

p. 280. l. 19. *Athenionis*] de *Athenione* quodam, sed non Medico (reor) habes in vita Maximini *patris & filii* apud *Julium Capitolinum*. Cæsar.

p. 286. l. 26. *pars per naturam*] Eleganter non minus quam honeste genitales partes naturam vocavit. Sic etiam Cicero de Divination. l. II. c. 70. *Parere quædam matrona cupiens, dubitans, essetne prægnans, visa est in quiete obsignatam habere naturam.* Sæpius Plinius aliique. Hippocrates vero ea significatione usus est verbo φύσις. Hesychius Ἐσχάραι, πυραὶ ἐπὶ ἐδάφους ἀνθρακιαὶ, καὶ αἱ τῶν γυναικῶν φύσεις ἐξώστραι τετράγωνα. Hieron. epist. 61. *Pars corporis nostri secretior* φύσις, *a nobis natura dicitur.* Usurpaturque hæc vox tam de muliebribus quam virilibus partibus uti in commentario ad Carm. XXXVIII. Priap. videre est.

p. 296.

p. 296. l. 22. *Ex aqua frigida*] Videtur ex hoc loco sibi contradicere auctor, siquidem l. III. c. 9. dixit frigida inimica vulneri, uti etiam docet Hippocrates Aph. v. 20. Quin mox præcipit ipse saniem aqua calida removendam, quoniam calor naturæ prodest. Sed scitissime Celsus aquam frigidam commendat, quia sanguinis timenda in vulneribus fluxio est, transtulitque hunc locum ex Hippocr. libr. de humid. usu T. XI, 27. τὸ δὲ ψυχρὸν πολέμιον καὶ κλεῖνον, πλὴν ὁ κόσα αἱμορραγέειν ἐλπίς. Celsus pag. 293. *Levis plaga juvatur etiam, si ex aqua frigida expressa spongia imponitur.* Confirmat hoc experimentum quod refert. Doct. Caspar. Bartholinus *Exercitatione* VII. *pag.* 129. Panarol. Pentec. v. Obs. 27.

p. 305. l. 22. *In filice*] Vera lectio: *in filicis hastula.* De filice impacta corpori & arundine eadem habet *Marcellus de Medicam.* cap. XXXIV. & *Plinius* XXIV, XI. Casaub.

p. 309. l. 21. *Psylli*] Bochart. Hieroz. T. 2. l. 4. c. 19. p. 587.

p. 309. l. 21. *Psylli*] Miramur vulgo cum legimus, esse, qui venenatas bestias, & serpentes tuto tractent, & eorum venenum adimant. Desinet mirari qui *Celsi* hæc legerit. Sed & *Dio* quoque *Psyllis* aliud nihil tribuit, quam τὸ ἐκμυξᾶν. Hodie similis gens vagatur per Italiam, quæ a D. Paulo originem generis stulte refert. *Casaub.* De Psyllis vide Turneb. Adverf. XVI. 6. Ettmuller. ad Schroder. p. 184.

p. 311. l. 3. *Spumet.*] Spumare hic est ζυμοῦσθαι, id est fermentari, Galen. de Atra bile. *Constant.*

p. 313. l. 7. *Cum incubant*] Bochart. Hieroz. Tom. II. l. 3. cap. XI. pag. 415.

p. 319. l. 16. *Cæno simile*] Constans hæc fere lectio est. Ronsseus in marg. habet *ovo* vel *cavo*. Ego hactenus, quamvis locum sanum non putem, nihil muto. Vir quidam doctus margini editionis Cæsarianæ hanc transpositionem inscripsit. *Id ulcus inæquale est, inestque multus humor glutinosus, cæno similis, odor*, &c.

p. 322. l. 19. *Chironium*] Χειρώνιον ἕλκος, quidam ita dictum putant, quod *Chirone* Medico indigeat. Idem & τηλέφιον dicitur à *Telepho*, qui huic vitio obnoxius fuit. *Cæsar.*

p. 323. l. 5. *Ex frigore hiberno ulcera*] hoc genus ulceris Græcis χίμετλον dicitur. *Hesychius* χίμετλον, inquit, τὸ ἐν χειμῶνι γενόμενον ἕλκος· ὑπὸ ψύχεσι. Latinis autem *Pernio* dicitur. *Cæsar.*

p. 335. l. 2. *Exigunt*] Editio 1497, Aldina 1528. hanc servant lectionem, alii tamen è codicibus malunt *adigunt*, alii *ambiunt*, minus, ut puto, recte, neque enim *radices exigere*, aut *adigere*, aut *ambire*, apud antiquos legitur, quapropter substituo vel *agunt*, vel *exserunt*, ita enim Columella l. II. c. 10. de napis *quia non in ventrem latescunt, sed tenuem radicem deorsum agunt*, & V. 6. *ac ne radices altius agunt*, alibi *exserere radicem* dixit.

p. 336. l. 21. Φλυζάκιον] Galenus Commentario IV. in Hippocrat. de Vict. Ration. in morb. acut. ait φλυζάκιον significare φλυκταίνην, unum idemque esse pustularum genus, Celsus tamen distinguere in duo genera videtur.

p. 338. l. 33 *Sicut de pecoribus proposui*] Nullus dubito quin Auctor indigitat libros suos de *Re Rustica* quorum passim meminit Columella. An ad eos referri possit quod dicat lib. IV. c. 7. *Attamen sine his rusticos nostros epota ex aqua trixago satis adjuvare dicitur*, judicent docti.

p. 340. l. 3. *Sub authore Protarcho*] Ita infra 402, 17. *sub authore Dionysio*. Casaub.

p. 344. l. 8. *Ulcus durum*] Bochart. Hieroz. part. II. l. 6. cap. 6. pag. 827.

p. 348. l. 3. *Votumque est*] Eleganter hoc positum pro eo, quod Græci dicebant ἀγαπητὸν ἂν εἴη. *Casaub.*

p. 350. l. 12. *Lana mollis bene carpta*] Cum *lanam carpere* dicatur de muliere *nente* ξαινούσῃ, non videtur hæc interpretatio huic Celsi loco convenire, qui de *lana* potius *carminata* est intelligendus. Equidem Latine dicimus, *lanam carpere*; sed an *carptam lanam* itidem dixerint Veteres accuratiori indagatione indiget. *Casaub.*

p. 386. l. 29. *Rhus quem Syriacum vocant*] Vide sis de hac herba, Plinium lib. XXIV. cap. XI. Manardi Epistolam IV. lib. I. qua contendit voce Græca *rhus* scribendum esse. Rhodium in Lexico Scriboniano & Bodæum a Stapel in Theophrasti lib. III. cap. XVIII. Histor. Plantar.

p. 403. l. 28. Πτερύγιον *Græci appellant*] *Reduviam* vel *rediviam* vocant Latini. *Casaub.*

p. 411.

p. 411. l. 15. *Fortuna huc illucve discernit*] Lege *decernit*. Casaub.

p. 421. l. 29. Χαλάζια] Bochart. Hieroz. Part. II. l. 5. c. 9. pag. 721.

p. 424. l. 7. Ῥυάδα *Græci vocant*] *Rhyada* non *Rhypada*, ut hactenus, legendum est, idque partim ratione vocabuli ad rei significationem alludentis, respondentisque, partim quod huic lectioni *Symon Genuensis* adstipulari videtur, ex sententia *Demosthenis* cujusdam, quem crebro ille citat, cujus & hæc verba citat, quibus *rhyada* ille ita describit: *Rhyas*, inquiens, est *continuus lachrymæ fluor*. Quamquam dicat idem author, qualis qualis est, apud Celsum *rhypada* legi. Quin & huic sententiæ meæ adstipulari videtur *Hermolaus Barbarus* in suis *Corollariis*. Quid quod & apud ipsum *Galenum l.* 14. θεραπευτικῆς legitur, ubi de oculorum vitiis agit, ῥυάδες que appellat, de quo hic differit *Celsus*, oculorum vitium. *Cæsar.*

p. 455. l. 34. Quæ ἐλυτροειδὴς] Nicolaus Loënsis cum quibusdam codicibus ἐρυθροειδὴς legendum esse putat, Miscellan. l. 9. c. 7.

p. 473. l. 6. *Infibulare quoque adolescentulo*] Fibula hæc simile aliquid habet iis, quæ vocamus *Cadenats*. Mira sunt, quæ super his narrantur de Monachis Turcarum. *Casaub.*

p. 477. l. 27. *Plaga lunata*] Vide sis Th. Bartholinum de Unicornu cap. XXIII. pag. 194.

p. 483. l. 3. *Hapsus lanæ mollis*] *Hapsus* est lanæ particula molliter in globulum formata. *Floccum* dicit *Plin.* 30. 15. reperitur prætea hæc vox etiam apud *Caprum de verbis dubiis*, & in *Glossario Isidori*, ubi tamen *hapsum* ἀντὶ τοῦ *hapsus* scribendum esse docetur, ipsaque vox per *vellus lanæ* explicatur. *Casaub.*

p. 483. l. 3. *Hapsus lanæ mollis*] Hapsus non est πίλημα (lanas coactas Latini dicunt & coactilia) inepte enim dixisset hapsum lanæ mollis. quod coactum molle non est, sed durum. Est vero hapsus (παρὰ τὸ ἅπτομαι ἅψομαι) quantum lanæ uno runcinarum contactu & factu carminatores discriminarunt. Vulgo vocant *paumées* à palma. Ergo lanæ δράκα & quantum vola capere possit per hapsum

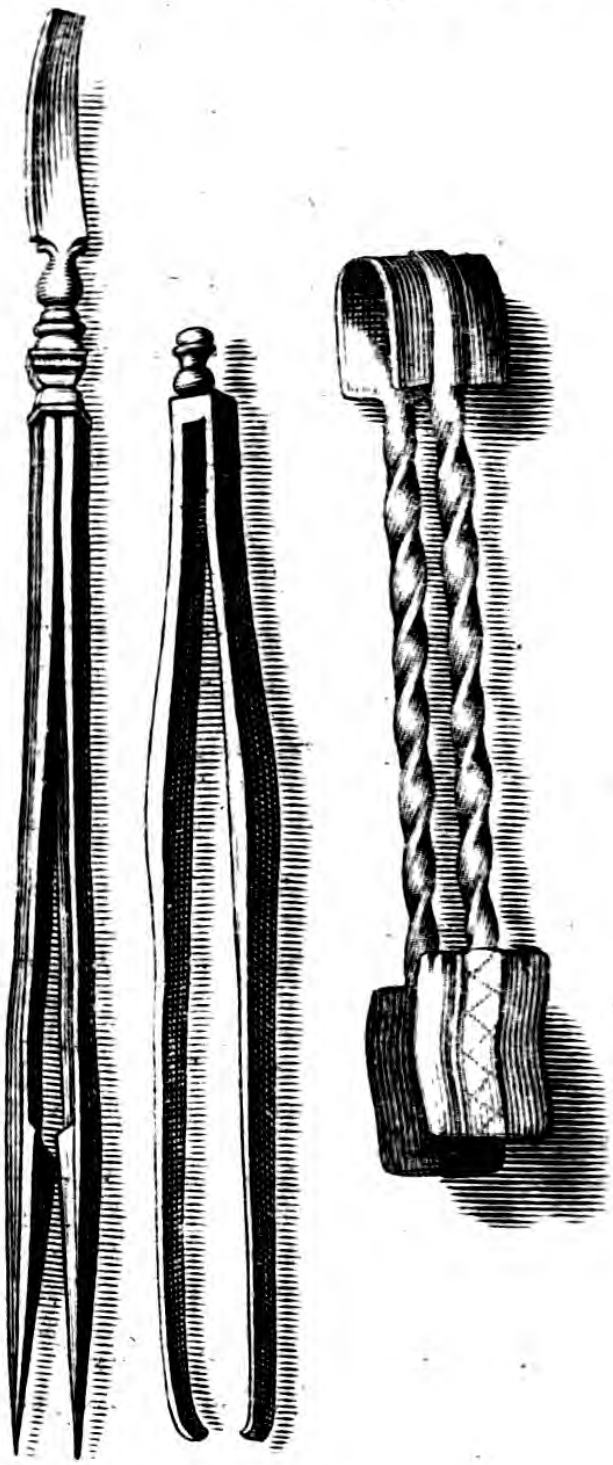

sum intelligo. usus est etiam ea voce lib. IV. Cap. VI. *Constant.*

p. 488. l. 27. *Quod earum naturalia*, &c. [Ἀτρήτους vocari quos Latini *imperforatos* dicunt, unicuique notum est; at amplissimus Gisb. Cuperus in Harpocrate pag. 28, 29. novissimæ editionis, *Harpocratianos*, ejusmodi homines vocatos fuisse eleganter ex Ptolomæo demonstrat, quem locum etiam interpretatur Rutgersius Variar. Lection. lib. III. c. XVIII. quo quid *concreti*, *consertum virginal*, *obsignata natura*, sint, exponit. de Atretis & imperforatis consule Schenkium Observation. l. IV. pag. 529. & seqq. ubi varia exempla recensentur; Patinum Epistol. Gallicar. No. 60. édit. tertiæ.

p. 489. l. 7. *Vel vulsella*] *vulsella* quæ & *volsella* dicitur, instrumentum fuit veteribus usitatissimum, quo non modo partes tenebant aut emplastra, & ossicula ex vulneribus extrahebant, sed virgines quin & viri molliores illius ope pilos, tam è barba quam supercilio evellebant; unde *acum obliquam* apud Juvenal. Sat. II. ℣. 94. volsellam interpretatur Ptolom. Flavius Conjectaneor. c. 67. vide Mercerum ad Tertullian. de Pallio pag. 768. Græcis vocatur in Philoxeni Glossario Τριχολεκτίον, μαδιστήριον. harum varias figuras in tyronum gratiam adpingi curavimus.

p. 491. l. 3. *Demitti debet uncus*] Mortui fœtus extractionem, uti & instrumenta, quibus veteres medici usi sunt, describit Tertullianus; cujus verba libro de anima cap. XXV. hæc sunt. *At quin & in ipso adhuc utero infans trucidatur, necessaria crudelitate, quum in exitu obliquatus denegat partum, matricida, ni moriturus. Itaque & inter arma medicorum & organum est, quo prius patescere secreta coguntur, tortili temperamento, cum annulo cultrato, quo intus membra cæduntur anxio arbitrio, cum hebete unco, quo totum facinus extrahitur violento puerperio. Est etiam æneum spiculum, quo jugulatio ipsa dirigatur, cæco latrocinio, ἐμβρυοσφάκτην, appellant, de infanticidii officio utique viventis infantis peremptorium.*

p. 503. l. 24. *Scoptula operta*] Lego: *lata scapularum ossa* 526, 6. 542, 35. 548, 22. Vid. p. 506, 23. & 171, 5. ubi diserte dicit ὠμοπλάτας Græcorum Latine dici *ossa scapularum.* quare ista lectio procul dubio mendosa est, cum nunquam alibi hæc vox reperiatur. *Casaub.*

p. 515

p. 515. l. 1. *Hippocrates memoriæ tradidit*] Locus est *L. V. Epidem.* Sed eum librum non esse genuinum Hippocratis fœtum existimant eruditi. *Casaub.*

p. 515. l. 5. *Levia ingenia, quia nihil habent, nihil sibi detrahunt*] Vid. *Plutarchus* lib. πῶς ἄν τις αἰσθοιτο ἑαυτῆς προκόπτοντος ἐπ' ἀρετῆς. & *Quintil. Inst. Orat. L. M.C. III.* Casaub.

p. 533. l. 24. *Alienatur*] ita infra p. 539, 7. *quanto facilius & alienari & occupari cancro vulnus potest.* Casaub.

p. 545. l. 33. *Scorteo pulvino*] Pulvinum scorteum vocat Criticus προσκεφάλαιον σκύτινον ἢ δερμάτινον, *id est*, coriaceum. *Constant.*

IN-

INDEX
RERUM ET VERBORUM.

A.

ABdominis membrana interior rupta, ejusque Cheirurgia. 454
Abortit mulier, si gravida fuerit alvus sine modo fusa. 61
Abstinentia optima. 114
Abstinentiæ duo genera. 92
Abstinentia tempestiva juvat laborantem. ibid.
Abstinentia nimia inutilis. 23
Abscessuum curatio. 326. 327
Abscessuum Cheirurgia. 408
Abscessus sub lingua curatio. 446
Accessionem graviorem feb. nox levior sequitur. 124
Acia. 292
Acopa. 276
Ἀκροχορδῶν. 334. 335
Ἀκροθύμιον. ibid.
Acria quænam. 120
Actio naturalis. 6
Acutus morbus quis 111. *qui cognoscatur.* 113
Adolescentia acutis morbis patet. 43
Adolescentium morbi. 47
Adstringentia. 32. 36. 107
Adustionis remedia. 314. 315
Αἰγίλωπος *sanatio.* 426
Æger de quo securus erat medicus sæpe moritur. 57
Ægri natura noscenda est. 14. 27
Æsculapius quare in deorum numerum receptus est. 1
Æstas juvenibus inimica. 46
Æstas periculosa est. 42
Æstas sicca si Aquilones habuit, & autumno imbres austrique sunt, qui morbi subeunt. 45
Æstate quo cibo utendum. 33
Ætas media tutissima. 43
Affectus mutant corpora. 11
Alarum abscessus raro secandi. 401
Alba lenia emplastra. 266
Alexandrinum emplastrum. 264
Alimentum maximum in pane. 97. 99
Ἀλίπαντα *emplastra.* 260
Ἀλωπεκία. 344
Ἄλφος. 341
Alumen Melium. 403
Alvus mala. 52
Alvus Pestifera quæ. 56
Alvus fusa mulieri gravidæ abortum causat. 61
Alvus nigra periculosa. 76
Alvus juvenibus cita plerumque in senectute contrahitur. 33
Alvus fusior in juvene melior. ibid.
Alvum quæ adstringunt. 32. 36. 37. 107.
Alvum moventia. 32. 106
Ambrosia, antidotum. 275
Ambulatio quibus convenit, qui-

quibus non. 298
Ammonius Alexandrinus. 406
Ammonius λιθοτόμος. 481
Ἀναστομῶν. 243
Ἀναστόμωσις. 203
Ἀναστομωτικὰ malagmata. 257
Anatome necessaria. 20
Ἀγκύλαι. 257
Ἀγκυλοβλεφάρου curatio. 425
Andreas. 241. 252. 254. 554
Andron. 269. 395
Andronium medicamentum. 389
Angina. 196. curatio. ibid.
Anginâ subito finitâ ad pulmones malum transit. 64
Ani vitia. 399
Ani vitiorum Cheirurgia. 493
Ani fissis pastillus. 269
Ani fistula. 414
Ἀνώδυνα. 278
Ἀνθηραὶ, compositiones. 385. 388. 389. 390. 395
Ἀντιάδες. 445
Antidotorum apparatus. 274
Ἄφθαι. 386
Apollonius Mus. 241
Apollonii duo. 406
Apollophanes. 252
Apoplexia. 177
Ἄπυρον sulphur. 254
Aquæ consideratio. 100
Aqua frigida prodest capiti. 35
Aqua frigida distillatione, gravedine, stomacho laborantibus prodest. 36. 39
Aqua frigida sanguini supprimendo. 397
Aqua inter cutem ex acuto morbo orta, raro ad sanitatem perducitur. 74
Aqua inter cutem sequitur suppression. hæmorrhoid. 26
Aqua minime terribilis. 68
Aquilo quos facit morbos. 44
Arabs medicus. 254
Ἀραχνοειδὴς oculi tunica. 432
Aranei ictus curatio. 311
Archagathus. 267
Arearum duo genera. 344
Curatio. 345
Aridæ medicamentorum misturæ. 271
Aristogenes. 257
Ariston. 258
Ars non statim culpanda. 57
Ἀρσενικὸν auripigmentum. 243
Arteriæ. 281
Arteriæ asperæ situs. 182. 183
Arteria incisa non coit. 81
Artes excitant artificis ingenium. 13
Articulorum dolores. 237
Articulorum vulneratorum curatio. 297
ad Articulos malagma. 257. 258. 259
Asclepiades. 143. 149. 150. 152. 163. 175. 194. 200. 204. 230. 241.
Asclepiades invenit frictionem & gestationem. 87
Asclepiades nihil præcepit quod ab Hippocrate non est comprehensum. 88
Aspidum morsus. 310
Ἄσθμα. 198
Athenion. 280
Ἀθερώματα. 420
Ἀτροφία. 167. Curatio. 168

Atro-

Atrophia testiculorum. 399
Attalum emplastrum. 262
Auditorii meatus compressionis curatio. 375
Auditus gravis curatio. ibid.
Aurium foramina & sinus. 500
Auribus fractis medendi modus. 523
Aurium doloris curatio. 370 371
Aurium mali odoris curatio. 372
Aurium ulceris sordidi curatio. 374
Aurium vermes. 375
Aurium sonatus curatio. 376. 377
Aurium morbi manum exigentes. 438
Auster quos morbos inducat. 44
Austri à prima hieme ad ultimum ver si continuarint, quos generent. 45
Αὐτόπυρον. 97
Autoribus antiquis sua reddenda. 88
Autumnus periculosissimus est. 42
Autumnus siccus Aquilonibus perflatus quos morbos inducat. 46
Auxilium quid agat. 77
Auxilium anceps melius quam nullum. 79
Auxilium vehemens succurrit vehementi malo. 84
Auxilium etiam morbis decrescentibus necessarium est. 89

B.

Balneum quando conveniat. 93
Balneum ingressurus imbecillus homo quid vitare debeat. 94
Balneum vulneri parum puro res infestissima. 298
Balneum obest gangræna. 304
Barbarum emplastrum. 260
Βασιλικὸν *emplastrum.* 260
Bacula valida. 554
Boëthus. 270
Brachii ossa. 504
Brachii perfracti medicina. 531. 536
Βρογχοκήλη *ejusque Cheirurgia.* 447
Βεβωνοκήλη. 459. *Curatio.* 471

C.

Καχεξία. 167. *Curatio.* 169
Κακόηθες. 317. 318
Calceamenta humiliora talo luxato. 556
Calcis os. 507
Calculosi quî dignoscantur. 61
Calculorum diagnostica signa. 480
Calculi ex vesica sectio. 475
ex urethra. 474
Calculi majoris in vesica fissio. 481
Calculorum in fœminis curatio. ibid.
Calculo expellendo pastillus. 269
Calculo evulso quæ facienda. 482

Calefacientia. 105. 110
Calli curatio. 542
ad Callum in articulis malagma. 259
Calor adjuvat quæ frigus infestat. 39
Calor quid efficiat. 40. 44
Calvariæ ossa & suturæ. 498
Calvariæ fractæ medela. 514
Cancer quî oriatur. 300. *Ejus signa.* *ibid.*
Cancri oris curatio. 390
Cancri in cole curatio. 396
Cancri exsecto è vesica calculo supervenientis signa & curatio. 485
Canini dentes. 501
Cantharidum assumptarum curatio. 313
Capillorum profluvium. 342
Caput luxatum immedicabile. 546
Capitis subitus dolor. 72
Capitis dolores ex vento quî finiantur. 70
Capitis doloris curatio. 188
Capitis dolor ex febre levatur. 138
Capitis dolores frictio levat. 89
Capitis tubercula. 420
Capiti fracto emplastrum. 261. 263
Capiti prodest aqua frigida. 35. 36
Capite infirmo laboranti quid agendum. 34. 35
Carbunculi curatio. 315. 316
Carbunculi in cole nati curatio. 398
Καρκινώδη *tubera.* 255
Carcinoma ubi proveniat. 317
curatio. 317
Carcinomatis leniendis malagma. 256
Cardiacus morbus 156. *ejus curatio.* 157
Cariei ossium curatio. 508
Caro corrupta in pus vertitur 325
Carni putri continendæ. 272
Carni coercendæ emplastrum. 265
Carnem alentia. 247
Καρότιδες *nervi.* 502
Carni supercrescenti exedendæ. 271. 273
Cartilagines in ossium omnium extremis. 505
Cartilaginis narium fractæ curatio. 522. *aurium.* 523
Cassius quî febrem sanarit. 18
Cassius. 223. 281
Cataplasmata calefacientia, iis, quibus calculi è vesica exsecti, noxia. 483
Catapotiorum recensio. 278
Causa veri quæ dicitur. 16
Causæ abditæ quæ. 4
Causæ evidentes quæ. 5
Κεφαλαία. 186. *Ejus causa & curatio.* 187
Κεφαλικά. 261
Ceraste ictus curatio. 311. 312
Κερατοειδὴς *oculi tunica.* 432
Κερκίς. 504
Cerebri ejusve membranæ percussæ signa. 286
Κηρίον *ulcus.* 333. *Ejus duæ species.* *ibid.* *Curatio.* *ibid.*
Cervix inversa mortem indicat. 55
Cervicis morbi. 193
Cerussæ potæ curatio. 314

Xa-

Χαλαζίων curatio. 422
Χάλκανθον. 242
Χιασμός. 489. 516
Chiragra quibus indicatur. 59
Chiragra quæ solvitur. 68
Chironium ulcus quale. 322
Chirurgia vetustissima medicinæ pars. 2
Cheirurgiæ præstantia ac origo. 405
Cheirurgi officia. 406
Chersydri ictus curatio. 312
Choacon emplastrum. 260
Χοινίκιον, modiolus. 510
Cholera. 217. Curatio. 218
Χόρδαψος. 221
Χοριοειδὴς oculi tunica. 432
Chrysippus. 3. 258
Cibi concoctio quî fiat. 6
Cibi varii non facilius coquuntur. 131
Cibus unde debeat incipere. 23
Cibus humidus fatigatis convenit. 26
Cibus ægro quando dandus. 114. Febricitanti. 119 ad. 27. 131. Humidus aptissimus. 130. Ex tenuissima materia. 131
Ciborum variæ proprietates. 100
Cicatrix quomodo indicatur vulneri. 300. 306
Cicutam si quis bibit, quomodo curari debeat. 313
Κιρσοκήλη. 458
Clavi oculorum. 431
Clavus in pedibus nascitur. 335 Curatio. ibid.
Cleophantus. 143
Clysteres quando conveniunt & quibus. 85. 86
Κοιλιακὸς morbus. 220. Curatio. ibid.
Cœlum pessimum quod ægrum fecit. 43
Cogitatio infirmo capite laboranti tuta non est. 35
Κολικὸς morbus. 221
Colicus dolor quibus sedatur. 37
Κολικὸν Cassii. 223. 224. 281
Colis inflammati tumor. 393. Ulcera. 394. Cancer. 396. Phagedæna. 397. Carbunculus. 398
Collisum corpus quî tractetur. 254
Collyrium Acharistum. 352. In Ani fistulis. 415. Andreæ. 359. Asclepias. 362. Βασιλικὸν. 365. Cæsarianum. 364. Cænopite. 362. Cleonis. 351. Cythium. 352. Διὰ κέρατος. 360. Διὰ κρόκου. 366. Διὰ λιβάνου, 357. Euelpidis. 352. 360. 361. 362. 365. Hermionis. 362. Hieracis. 364. Μεμιγμένον. 360. Nilei. 355. Philetis. 357. Philonis. 351. Phynon. 361. Pyxinum. 362. Rhinion. 365. Smilion. 360. Sphærion. 361. Tephrion. 352. Theodoti. ibid. Trygodes. ibid.
Colubra tuto estur. 309
Comitialis morbus. 172. Ejus medela. 173. seqq.
Comitialis morbus quando sol-

solvitur. 68
Communia attendi voluit Themison eaque tria. 15. 17
Communia & propria observanda. 17. 18. 19
Concoctio quî fiat non sciunt eruditi, sed conjectura prosequuntur. 13
Concoctio tarda quî adjuvetur. 38
Concoctio omnibus vitiis occurrit. 39
Concubitus rarus corpus excitat, frequens solvit. 21. *Quis utilis.* ibid. *Quando convenit.* ibid.
Condita inutilia. 23
Condylomatis ani curatio. 400. 494
Consuetudini quod contrariatur noxium est. 27
Contentio post cibum inutilis. 36
Cor musculosum est. 183
Cordis percussi signa. 285
Corporis natura noscenda. 27. 28
Corpus quænam calefaciant. 31
Corpus quænam refrigerent. ib.
Corpus quænam humident, aut siccent. 31. 32
Corpus exedentia. 245. *Adurentia.* ibid.
Corpus quid impleat. 28
Corpus quid extenuet. ibid.
Corpus quæ commode exerceant. 23
Corpus integrum quo denotetur. 22
Corpus quadratum optimum. 43
Corpus gracile infirmum. ibid.
Corpus obesum hebes. ibid.
Corporis semper aliqua imbecilla pars est. 28
Corpora affectibus mutantur. 11
Corvus, ferramentum scroto incidendo. 463
Costarum enumeratio. 503
Costarum fistulæ. 412
Costis fractis opitulandi ratio. 528
Coxarum os. 506
Coxarum dolor. 235. *Prognosis.* 75. *Curatio.* 236
Crato. 394
Cratonis compositio ad aurium malum odorem. 373
Κρεμαςῆρες, *nervi.* 455
Creta figularis. 32
Crimen professoris non est artis. 57
Κριθῆς *curatio.* 422
Cruris ossa. 506
Crurum fractorum sanatio. 531. 537
Κρυςαλλοειδὴς *oculi humor.* 432
Cruditatem quænam indicent. 58
Ctesiphon. 258
Cubiti ossa. 505
Cubiti fracti curatio. 537
Cubiti luxati cheirurgia. 550
Cucurbitulæ aneæ & corneæ. 82. *Earum usus præcipuus.* 83. *In morbis longis & acutis.* ibid.
Curtorum in auribus, labiis, ac naribus cheirurgia. 439
Cutem purgantia. 248
Κυνικὸς σπασμὸς. 189

Ejus

Ejus curatio. 190
Κορύζα. 191

D.

Δαρτος. 456
Dejectio quando conveniat. 31
Dejectio quæ bona. 68. 69
Dejectio periculosa phthisicis. 71
Dejectio quæ aliis. 73
Dejectio in omnibus morbis molita. 84
Dejectio quibus medicamentis. *ibid.*
Dejectio infirmat hominem. *ibid.*
Dejectio lippienti prodest. 69
Dejectio supprimitur vomitu. *ibid.*
Dejectionem subitam quid indicet. 59
Delirium cui prodest. 69
Denarii pondus. 249
Dentium ordo. 501
Dentium doloris varia remedia. 381
Dentium vitiatorum cheirurgia. 443
Denti exeso remedium. 382
Desidia & luxuria adversæ valetudinis causæ. 2
Desperatus non curandus. 283
Destillatio. 190. *ejus curatio.* 191. 192
Destillationes quî vitentur. 36
Dexius. 259
Διάβρωσις. 203
Διὰ δαφνίδων *emplastrum.* 263
Diæta hiemalis, verna, æstiva, & autumnalis. 33. 34
Διάφραγμα. 183
Dies Critici. 121
Dies sereni saluberrimi. 42
Digerentia malagmata. 253
Digitorum ossa. 505
Digitorum ulcera. 403
Digitorum cohærentium & curvatorum curatio. 497
Digitorum fractorum curatio. 531. 537
Digitorum luxatorum cheirurgia. 552. 557
Diocles Carystius. 3. 175. 221. 418. 554
Diogenes. 265
Dionysius. 402
Dipsadis ictus curatio. 311
Discutientia. 246
Distentio nervorum quando timenda. 62. 64
Diuretica conveniunt morsis a serpentibus. 310
Dolor deorsum tendens sanabilior. 69
Dolorem qui non sentiunt iis mens laborat. 62
ad dolorem omnem malagma. 257. 258
Dolores quinam mortem indicent. 55
Doloribus leniendis catapotia. 278
Durities testiculorum. 398
Δύσπνοια. 198
Δυσεντερία. 224. *Curatio.* *ibid.*

E.

EBrius qui obmutuit, quî intereat & servetur. 55
Ἐκτροπία *curatio.* 430
Ἐλαιῶδες *pus.* 288. 289. 290
Ἐλαιῶδες *acopum.* 277
Ἐλεφαντίασις. 176

Elephantinum emplastrum. 266
Ἐλυτροειδὴς tunica. 455
Emollientia. 110
Empeirici quinam. 3
Empeirici quid statuant. 8
Emplastrorum differentia. 249
Emplastrorum formulæ. 260
Emplastra, quæ calvariæ causa componuntur. 517
Emplastrum Barbarum. 260
Ἐμπροσθότονος. 143. curatio. 194
Ἔναιμα Emplastrum. 260
Ἐγκανθίδος medicatio. 425
Ἔγχρισα. 277
Ἐννεαφάρμακον. emplastrum. 272. 484
Ἐντεροκήλη. 456. curatio. 464
Ἐφηλις. 345. ejus curatio. 346
Ephesium emplastrum. 266
Ἐπινυκτὶς. 336
Epilepsia. 172
Ἐπιπλοκήλη. 456. curatio. 467
Epirotes Philippus. 161
Ἐπισπαστικὸν malagma. 250
Ἐπισπαστικὰ emplastra. 263
Erasistratus. 204. 219. 222. 240. 241. 394
Ἔρπης. 319
Eruditi imbecilles. 21
Erysipelas periculum adfert si circa cervicem aut caput constitit. 301. quomodo curandum. 302
Euelpistus Phlegetis F. 406
Evocantia & educentia. 247
Euthycleus. 257
Ἐξανθήματα. 336
Excitare caput, pro attollere. 517
Exercitatio cibum antecedere debet. 23
Exercitatio implet corpus. 28
Exercitationis finis sudor aut lassitudo. 23
Experientia plurimum ad medelam confert. 13
Experimenta sunt necessaria. 5. initia medicinæ. 9
Experiri quomodo oporteat. 112
ad Extrahendam materiam malagma. 250
Exulceratio stomachi. 205
Exusto in sole quid agendum. 27

F.

FAber quidam machinamentorum ad extendendum femur luxatum repertor. 554
Faciei contusa malagma. 256
Fames. 24
Famem qui ferant facilius, qui difficulter. 19
Fascia quæ & qualis requiratur. 294. æstate, hieme. ibid.
Fasciæ sex ad ossa fracta. 533
Fatigatio animi inutilis post cibum. 36
Fatigatis quid agendum. 25 26
Fatigatis inutilis frigida potio. 26
Fatigatis ex ambulatione quid agendum. 27
Faucium morbi. 196
Faucium exulceratio. 199
ad Favum malagma. 255
Febris quid secundum Erasistratum. 16
Febrium genera. 115

Fe-

Febrium quartanæ simpliciores sunt. ibid.
Tertianarum duo genera. 116
Febrium quotidianarum varia genera. ibid.
Febris præsentis signa pulsus & calor. 129. *Alia.* 130
Febriculam instantem quid indicet. 59
Febris nulla inordinata. 117
Febris à cubito in posteriora delapso mota. 550
Febris ardens horrore sanatur. 70. 71
Febris subito finita revertitur. 60
Febris acuta periculosa. 52
Febres malæ. 51. 52
Febris quæ mala vulneri. 296
Febris pestilentis curatio. 133 134
Febris ardentis. ibid.
Febris sæpe prodest. 70
Febres longæ abscessus, & articulorum dolores indicant. 64
Feminarum naturalia clausa quî aperiantur. 488. 489
Femoris luxati cheirurgia. 553
Femorum fractorum curatio. 531. 537
Feminum ossa. 506
Fibulas adolescentibus applicandi ratio. 473
Firmus pro sano. 21
Fistularum genera plura. 328. *Quomodo dignoscuntur.* 329. 330. *Simplicium curatio.* 330. *callosarum.* 331. *duplicium seu multiplicium.* 332
Fistularum cheirurgia. 412
Flatus excitantia. 104
Fœminarum calculi. 481
Fœtus imbecillitas quî cognoscatur. 62
Fœtus sanitas. ibid.
Fœtus mortui eductio. 489
Fomenta calida quæ sint. 95
Fortuna non præstat arte in morbo. 111
Fortunæ in sanandis morbis potentia. 405
Fricatio convenit partibus longe à vulneribus dissitis. 298
Fricationis utilitas. 194
Frictionem aliis auxiliis prætulit Asclepiades. 87
Frictio corpus durat, mollit, minuit, implet. 88. *Longa obest.* 89. *Quando adhibenda.* 89. *ejus numerus præscribi non potest.* 90
Frigus quid in febre. 116
Frigus quibus inimicum. 39 *Quid efficiat.* 39. 40
Frigoris in febrib. curatio. 140
Frontis fractura cicatricem difficulter recipiens. 521
Fungi in ano vel vulva curatio. 403
Fungos inutiles si quis assumserit. 314
Furunculus 324. *ejus curatio.* 324. 325
Furoris signa. 63. 64

G.

Græca litera γ ferramenti ad diducendam carnem comparati modulus. 417
Gallinaceus pullus divisus imponitur morsui serpentium. 310
Γάγγλια, eorumque cheirurgia. 420

Γάγγραινα. 301. *In quibus partibus fit, & difficile sanatur.* 301. *Ejus curatio.* 303. *corrupti corporis est.* 304
Gangrænæ sectio. 497
Gargarizationes. 274
Geminii dentes. 501
Genu luxati cheirurgia. 555
Genuum dolor. 237
Genua contracta mortem indicant. 54
Gestatio in lethargo prodest. 159
Gestationem invenit Asclepiades. 87. *Ea quibus convenit morbis.* 90.91. *Genera ejus varia.* 91
Gingivarum marcescentium curatio. 443
Gingivarum tubercula. 387
Ulcera. 388
Glandis nudæ contectio. 471
Glandis contectæ apertio. 472
Glandium plumbearum extractio. 418
Glandulæ in cervicibus. 518
Gorgias. 406. 448
Græcorum in nominandis absque circuitu partibus obscœnis impudentia. 392
Γραφίσκον Διοκλέους. 418
Gravedo. 190. *Ejus curatio.* 191. 192. 193
Gravedines quî vitentur. 36

H.

HÆmorrhoidis ictus curatio. 311
Αἱμορροΐδες *earumque curatio.* 401
Hæmorrhoidum suppressionem quæ sequantur. 62
Hæmorrhoidum cheirurgia. 494
Hami retusi. 436
Hapsus lanæ mollis. 483
Hapsus lanæ sulphuratæ. 210
Hecataeus. 264
Hederæ bacca dentem findit. 383
Hepatis morbi. 213
Hepatis vulnerati signa. 286
Ἡπατικὸς *morbus.* 213. *Curatio.* 214
Heraclides Tarentinus. 145. 280. 426. 554
Heras. 273
Hernia. 456. *Curatio.* 460
Heron. 448
Herones duo. 406
Herophilus. 3. 241. 432
Hiems sicca si septentrionales ventos habeat, ver pluvias exhibeat qui morbi subeant. 45
Hiems salubris est. 42
Hiems senibus inimica. 46
Hieme quid & quomodo esse conveniat. 33
Hippocrates. 227. 327. 405. 547. 549. 554. 557
Hippocrates omnia præsagivit. 41
Hippocrates à suturis deceptus. 515
Hirundinis pullus anginæ remedium. 197
Ὠμοπλάται. 503
Horror quid. 116
Horror à biliosis. 141
Horroris in febr. curatio. ibid.

Hu-

Humeri ossa. 504
Humerorum dolores quî tollantur. 69
Humeri luxati Cheirurgia. 548
Humeri fracti curatio. 531. 535
Ὑαλοειδές. 432
Ὑδροκέφαλον. 187. 189
Ὑδροκήλη. 458. *Curatio.* 468
Hydrophobiæ curatio. 308
Hydrops. 160. *Ejus species & curatio.* 160. 161
Hydropicis quomodo aqua emittatur. 451
Hydrops quartanæ supervenit. 161
Hyoscyami poti curatio. 314
Ὑπόχυσις. 367
Hymen imperforatum. 488

I.

Ἰχὼρ *saniei species.* 288
Malus. 289
Icterus. 175
Ictericis jecur durum fieri malum. 74
Jecur. 183
ad Jecur dolens malagma. 251
ad Jecur sanandum catapotia. 280
Jecinoris vomica. 67
Ignavia corpus hebetat. 20
ad Ignem sacrum. 274. 277
Εἰλεός. 221
Imbecillis quæ observanda. 22
Imbres quos morbos causent. 45
Impetiginis quatuor species. 339
Inediam qui facile ferant. 32
Infanti mortuo ejiciendo pessus. 271. *Catapotium.* 281
Infirmitas omnis morbis obnoxia. 31
Inflammationis notæ. 139
Inflammatio stomachi. 205
Inflammatio testiculorum. 398
Inflammatio uvæ. 389
ad Inflammationes vulvæ pessus. 271
Inflatio stomachi. 205
Inguinum abscessus raro secandi. 408
Insania quando exspectanda. 62. 63
Intemperantia quæ tutior. 23
Intestinum jejunum. 184
Intestinum cæcum. *ibid.*
Intestinum tenuius. *ibid.*
Intestinorum morbi. 217
Intestini plenioris morbus. 223
Intestini tenuioris morbus. 221
Intestini tenuioris morbi mala signa. 74
Intestinorum lævitas. 226
Intestinorum lævitas quæ facile depellatur. 69
Intestinorum lævitas quæ periculosa. 74
Intestinorum vulneratorum notæ. 287
Intestinorum è ventre vulnerato prolabentium Cheirurgia. 452
Jollas. 277
Irenæus. 341
Jugale os. 500
Judæus Medicus. 263. 273
Juguli fracti sanatio. 526
Juvenes hieme optime valent. 46

L.

A Rimæ in cranio faciendæ modulus. 518
Labor firmat corpus. 20
Labor vitandus si inedia futura est. 24
Laborem qui facile ferant. 25
Laboris mutatio levat lassitudinem. 26
Labrorum curtorum Cheirurgia. 439
Labrorum fissorum curatio. 447
Lac convenit phthisicis. 170. Veneno est in capitis doloribus, & acutis febribus. ibid.
Lac in mammis, quibus menses deficiunt. 76
Lac è mammis profluens fœtum imbecillum notat. 62
Lævantia. 247
Laganum iis, quibus maxilla perfracta est, comedendum. 526
Λαγωφθάλμου sanatio. 430
Lapillus, pulex, & s. quomodo ex aure extrahantur. 378
Lassitudinem levat laboris mutatio. 26
Laterum dolores. 209
Lateris dolor quando exspectandus. 62. Finitur. 67
Lateris doloribus catapotium. 280
ad Laterum dolorem malagma. 252
Latinorum à fœdioribus verbis abstinentia. 392
Lavatio calida pueris & senibus apta est. 32
Lectio clara nocet capite laboranti. 35
Lectio promovet concoctionem. 38
Λημνίσκος. 489
Lenia quænam. 102
Lenia emplastra. 267
Lenticularum species. 345
Λεπτὶς. 513
Lethargus. 158. Curatio. 159
Λευκὰ emplastra. 266
Λεύκη. 341
Leucophlegmatiæ curatio. 164
Lien. 183
Lienes magni quos causent morbos. 62
Lienosis mala termina. 74
ad Lienem malagma. 251
Lienis morb. 215. Curatio. ibid.
Lienis icti signa. 286
Linguæ ulcera. 387
Linguæ resolutio. 190
Linguæ cum subjecta parte junctæ Cheirurgia. 446
Λιπαρὰ emplastra. 267
Lippitudo arida. 364
Lippitudo quibus indicetur. 60
Lippitudinis levioris notæ. 347
Lippientis diæta. 349
Λιθοτόμος. 481
Livori faciei malagma. 256
Longus morbus quis. 111. Acuto par. 112. Qui cognoscatur. 113
Lucubratio quando convenit. 22

Lum-

Lumbrici lati, teretes. 227.
Curatio. ibid.
Lunata plaga. 524
Lycium. 524. 529
Lysias. 251

M.

MAchaon Æsculapii filius. 1. *Vulneribus auxilium attulit.* 2
Macor insuetus malum denotat. 48
Malæ immobiles. 501
Malagmatum differentia. 249
Malagmatum variæ formulæ. 250
Manuum ossa. 505
Manuum cum pedibus similitudo. 507
Manuum dolores. 237
Manus luxatæ Cheirurgia. 551
Materia imbecillissima quænam. 97
Materia media. 98
Materia valentissima. 98. 99. 100
Maxillæ partes. 501
Maxillares dentes. ibid.
Maxillæ fractæ Cheirurgia. 525
Maxillæ luxatæ Cheirur. 545
Medicina sanitatem promittit. 1
Medicina ubique est. ibid.
Medicina apud Græcos magis exculta. ibid.
Medicinæ scientia sapientiæ pars. 2. *Quando in* III. *partes divisa.* 3
Medicinam mutavit Asclepiades. ibid.
Medicina ab experimentis deducta. 9
Medicina debet esse rationalis. 20
Medicinæ genera differunt pro natura loci. 8
Medicina perpetua præcepta vix habet. 17
Medicina prior inventa, dein ratio quæsita. 9
Medicina nihil proficit repugnante natura. 112
Medicina est ars conjecturalis. 13. 57
Medicinæ quæ fides est. ibid.
Medici primi Philosophi. 2
Medicus expertus optimus. 11
Medicus rationalis. 17
Medicus Empiricus. ibid.
Medici officium juxta Asclepiadem. 117
Medicus non dies sed febri accessiones numerare debet. 121
Medicus qui pulsum exploravit. 129
Medicus quo loco sedebit. 130
Medicus amicus utilior extraneo. 19
Medico parum proficienti quando ignoscendum. 112
Medicamenta à diis petita. 2
Medicamenta non omnibus prosunt. 57. 112
Medicamentorum usus ab Asclepiade sublatus. 241
Medullæ in spina discissæ signa. 287
Medus. 253
Meges. 406. 408. 426. 448. 479. 555

Mé-

Μέλας. 341
Μελίκηρα *saniei species.* 288
Mala 289
Μελικηρίδες. 255. *Curatio.* 420
Membrana calvariam cingens scalpro non laceranda. 516
Membranæ cerebrum succingentis inflammatio quomodo tractanda. 520
Membrum ictum certa ratione collocari debet. 298
Membri resoluti prognosis. 75
Menemachus. 382
Μηνιγγοφύλαξ. 512
Menophili compositio ad aurium malum odorem. 373
Menstrua suppressa capitis dolores acerbos indicant. 59
Mentum, maxillæ ima pars. 501
Methodici. 15
Metrodorus. 161
Micon. 254. 257
Miscendi ratio. 248
Mithridates. 276
Modioli descriptio. 510
Mollientia. 247
Mollientia malagmata. 253
Morbi ad deor. iram relati. 2
Morbi novi incidunt. 5. 13
Morbi remediis curantur. 10. 11
Morborum IV. genera. 111
Morborum cognitio necessaria. 4. 5.
Morbi increscentis signa. 113
Morbi vernales. 43
Morbi æstivi. *ibid.*
Morbi autumnales. 44
Morbi hiemales. 45
Morborum initia famem sitimque desiderant. 92
Morbus qui acutus, qui longus. 111. *Quomodo dignoscitur.* 113
Morborum acutorum notæ fallaces sunt. 57
Morbus Comitialis post annum. 25. *ortus difficile finitur.* 73
Morbus intestini tenuioris ex urinæ difficultate intra 7. diem occidit. 74
Mortis instantis signa. 54. 55
Mortis certa signa negavit Democritus. 57
Morsus feræ habent virus quoddam. 307
ad Morsus emplastra. 265
Morsus canis rabidi curatio. 307
Morsus serpentium quomodo curentur. 309
Morsus Aspidis curatio. 310
Moschus. 253
Motus in dolore pestifer. 545
Mulier gravida abortit, si mammæ emacuere. 76
Mulier gravida acuto morbo facile consumitur. 55
Mulier ex partu vehementibus doloribus pressa in periculo mortis est. 74
Musculus læsus præcidendus. 291
Mutatio subitanea noxia. 25
Μυδρίασις. 368. *Ejus curatio.* *ibid.*
Μυρμήκιον. 335
Μυροβάλανοι. 216. 251

Na-

N.

Narium ossa & foramina. 500
Nares acutæ mortem indicant. 54
Narium hæmorrhagia quid indicet. 62
Nares exulceratæ aqua calida fovendæ. 378
Narium curtarum cheirurgia. 439
Naso fracto medendi ratio. 521
Natura ægri noscenda. 14
Naturæ contemplatio non facit medicum. 13
Nauseanti ex navigatione quid agendum. 27
Nervi καρόται. 502
Nervos præcisos debilitas partis sequitur. 297
Nervorum distentio quibus indicetur. 58
Nervorum dolor. 179. *Ejus curatio.* 180
Nervorum tremor. 180. *Ejus curatio.* *ibid.*
ad Nervos malagma. 257
Nervis utilia acopa. 276. 277
Nervorum resolutioni ætas tenera prodest. 69
Nigritiei ossium curatio. 509
Nigrum Diogenis emplastrum. 265
Nileus. 253. 554
Νόθαι costæ. 503
Notæ in acutis morbis fallaces sunt. 57
Notitiæ subtrahere. 358
Noxarum corporis genera. 282
Nuces Græcæ. 200. 201. 217. 276
Numenius. 259. 271
Nymphodorus. 554

O.

Obesi quo morbo intereunt. 47
Ὀβολός. 249
Obscænarum partium vitia. 392
Ocium. 25
Oculi natura. 432
Oculorum foramina. 500
Oculi variis casibus patent. 346
Oculorum vitia. 421
Oculi sponte interdum sanescentes. 405
Oculorum caliginis curatio. 366. 367
Oculorum imminutio. 358
Oculorum scabrorum curatio. 365
Oculorum suffusionis curatio. 367
Oculorum resolutionis curatio. *ibid.*
Oculorum imbecillitatis curatio. 368
Oculorum ictorum curatio. 369
Oculi tumoris notæ. 347
Oculi quibus curantur. 348
Oculorum varia collyria. 351 *& seqq.*
Oculorum ulcerum curatio. 361
Oculorum inflammatio. 363
Oculorum pituitæ fluxus cohibendus. 353. 354
Oculorum carbunculi. 356
Oculorum pustulæ. 357

Ocu-

Oculorum pituitæ Cheirurgia. 435
Oleum bibendum qui venenum hausit. 313
Omentum. 185
Omenti a vulnere corrupti excisio. 453
Ὀφίασις. 345
Ὀπισθότονος. 193. *Curatio.* 194
Ὀρθόπνοια. 198
Oricularius Clyster. 483. 487
Oricularium specillum. 495
Os aqua frigida fovendum. 22
Quibus. 36
Oris resolutio alvo cita finitur. 69
Oris vitia quæ Cheirurgum postulant. 443
Oris Cancer. 390
Oris ulcerum curatio. 385
Ossium positus & figura. 498
Os pectoris. 503
Ossium vitiatorum signa & curatio. 507. 525. 528
Ossium fractorum differentiæ. 524
Ossium luxatorum Cheirurgia. 542
Ossibus resolvendis emplastrum. 265
ad Ossa & nervos malagma. 257
Ὀσχεὸν, *scrotum.* 456
Oxanæ curatio. 379. *Cheirurgia.* 442

P.

Palma luxatæ Cheirurgia. 552
Palmulæ. 24
Palpebrarum pili oculum irritantes. 427
Panthemus. 253
ad Panum malagma. 255
Papularum duo genera. 340
Curatio. *ibid.*
Παρακολητικὸν *emplastrum.* 261
Παράλυσις. 178
Παράσυναγχη. 196
Παρώτιδες. 255. 391
ad Parotidas malagma. 255. 258
Partes aliter homine mortuo apparent, aliter vivo. 11
Parti laboranti primum succurrendum. 28
Partium extremarum frigus quando mortem indicat. 55. 90
ex Partu laborantibus catapotium. 281
Παρυλίδες. 387
Pastillorum differentia. 249
Pastillorum formulæ. 268
Patella, os. 506
Pecten, os. *ibid.*
Pedes cum digitis & unguibus in gravi morbo nigrescunt. 66
Pedum cum manibus similitudo. 507
Pedum dolores. 237
Pedum doloribus malagma. 259
Pediculi palpebrarum. 358
Πεπλυμένον *ceratum.* 250
in Præcipiti periculo multa recte fiunt alias omittenda. 150
Περιπνευμονία. 211. *Curatio.* 212
Περιτόνεος. 186. 417

Πε-

Πεσσοί. 270
Pestilentia occupato quid observandum. 40. 41
Petron. 137
Φαγέδαινα *in cole orta.* 397
Phalangii ictus curatio. 312
Φακία. 345
Philocrates. 264
Philotas. 261
Philotimus. 554
Philoxenus. 405
Φίμωσις *ejusque Cheirurgia.* 472
Φλύκταιναι ἐχκώδεις. 336
Φλυζάκιον. *ibid.*
Phrenitis. 148. *Ejus plura genera.* 149. *Cura.* 150 *seqq.*
Phrenitici in tenebris habiti. 149. *In luce.* *ibid.*
Φθειρίασις. 358
Φθίσις. 167. *Curatio.* 169
Phthisicis alvus cita vitanda. 171. *Vomitus frequens perniciosus.* *ibid.*
Phthisis adolescentibus oritur. 71
Φύγεθλον, *panus oriens.* 255. 325
Φύματα. 70. 254. 325. 396
ad Phymata malagma. 254. 255. 256. 258
Pituitam crassiorem quæ faciunt. 103
Pituitæ oculorum Cheirurgia. 435
Plaga levis aqua frigida curatur. 293
Plantæ luxatæ Cheirurgia. 556
Πλευριτικὸς *morbus.* 209. *Curatio.* *ibid.*
Podagra quibus indicatur. 59
Podagra quæ solvitur. 68
ad Podagras calidas malagma. 250
Podalirius Æsculapii filius. 1 *Vulneribus auxilium attulit.* 2
Polyarchus. 253. 529
Polyidas. 268
Polypus narium strangulat hominem. 380. *Curatio.* *ibid.* 441
ex Pomis medicamenta. 230. 231
Ponderum ratio. 249
Porrigo 343. *Ejus curatio.* *ibid.*
Posca frigida. 208
Potio frigida sudanti perniciosissima. 26
Potio fatigatis inutilis. *ibid.*
Potio febricitantibus quando danda. 127. 128
Procidentiæ ani vel vulvæ curatio. 402
Proprium est aliquid loci, temporis. 18
Proprietates rerum quare noscendæ. 96
Πρόπτασις. 355
Protarchus. 255. 554
Prurigo. 75
Psoricum quid sit. 366
Psylli audaces potius quam periti. 309
Πτερύγιον. 467
Πτερυγίου *medicatio.* 423
Ptolemæus Rex. 275
Ptolemæus Cheirurgus. 373
Pueri vere optime valent. 46
Puerorum morbi. *ibid.*

Pueri

Pueri non curantur ut viri. 134
Pulmo. 183
Pulmonis morbi. 211
Pulmonis morbi bonum signum. 66
Pulmonis icti signa. 285
Pulsus venarum res fallacissima. 129. *Quibus concitatur. ibid. Non statim explorandus.* 129
Purgantia stomachum lædunt. 84
Purgationes expulit Asclepiades. 29. 118
Purgationes quæ perniciosæ. 29. 31
Puris natura. 288
Puris signa. 289
Puris sputum suppressum malum est. 72
Pus concoquentia & moventia. 243
Puri movendo emplastrum. 262. 263. 264
Pustularum varia genera 336
Πυλωρὸς. 184
Πυρίτης *lapis.* 255

Q.

QUartana æstiva brevis, autumnalis longa. 76
Quartanæ curatio. 144
Quartana neminem jugulat. 146
Quartana mutatur in quotidianam. ibid.
Quartanæ duplicis curatio. ibid.
Quartana vetus raro nisi vere solvitur. 147
Quartana facile revertitur. ib.
Questus ex populo major. 120
Quies optima. 114
Quiescere post cibum opertet. 37
Quotidianæ curatio. 143

R.

RAbiosi canis morsus. 307
Ramicis Cheirurgia. 468 471
Refectio convalescentium à morbo. 240
Refrigerantia. 105
Regius morbus. 175
Remedia explorata adhibenda. 8
Remediis contrariis sæpe ægri curantur. 137
Renes. 183
Renum vitia quibus indicantur. 60. 61
Renum morbi. 216. *Curatio.* 217
Renum percussorum signa. 286
Reprimentia. 109
Resolventia malagmata. 253
Ῥαγάδια *eorumque curatio.* 399
Ῥηγμοχασμός. 203
Rigor quando timendus. 62
Ῥίζαγρα *forceps.* 445
Ῥυαὶς. 424
Ῥυπῶδες emplastrum. 264 399. 424
Rhus Syriacus. 386
Rubrum emplastrum. 266
Rufum emplastrum. 261

S.

SAcer ignis. 320. *Ejus duæ species. ibid. Curatio.* 321. 322
Sagittarum eductio. 417

San-

Sanguis bonus & malus qui. 289
Sanguis unde calescit & refrigescit. 194
Sanguinis color attendendus. 82
Sanguis crudo non mittendus. 79
Sanguis quando mittendus. 79. 80. *Quando sistendus.* 82
Sanguinem vomere pestiferum est. 56
Sanguinis sputum. 202
Sanguis spumans excretus pulmonis vitium denotat. 61
Sanguini evocando pessus. 270
Sanguinis in vesica, evulso calculo, concreti signa & curatio. 483
Sanguis ex vulneribus exiens. 288
Sanguis in ventrem confluxus in pus convertitur. 62
Sanguinis profluvium quodnam malum. 76
Sanguinis profluvium quid indicet. 58
Sanguinem supprimentia. 242
Sanguini supprimendo malagma. 256
Sanguinis profusio qui curetur. 290
Sanguis evulso calculo quomodo sistendus. 482
Sanguinis ex membrana cerebri profluvio coercendo. 273
Sanguis jugulati gladiatoris epilepsiæ medetur. 174
Sanguisuga si epota sit quid agendum. 314
Saniei natura. 288
Sanies mala. 289
Sanitas quando suspecta. 48
Sanus homo quid agere debeat. 20
Σαρκοκήλη. 459. *Curatio.* 470
Σαρκόφαγος *lapis.* 239
Satietas nimia nunquam utilis. 23. *ex nimia fame.* 24
Scabies. 338. *Ejus curatio.* *ibid.*
Scala gallinaria. 549
Scalper excisorius. 511
Scapularum ossa. 503
Σχιστὸν *alumen.* 242
Σκωρία μολύβδου. 247. 267
Scroti incisio. 462
Scutula operta. 503
Sectio corporum necessaria. 7
Secunda mensa. 24
Secundæ, velamentum infantis. 492
Secundinis expellendis catapotium. 281
Securus est aliquis in his quæ sæpe sine periculo evasit. 49
Seminis profusio. 235
Senes æstate optime valent. 46
Senectus longis morbis patet. 43
Senum morbi. 47
Senes cancro, theriomate facile corripiuntur. 319. *Sacro igne.* 321
Septi transversi percussi notæ. 288
Septi transversi fistulæ. 412
Σηπτικὰ *emplastra.* 265
Σηπτικὰ *medicamenta.* 467
Serpentium jejunorum ictus jejuno maxime nocent. 313

Serpentium morsus quomodo curantur. 309
Serpentium Italorum ictus curatio. 312. 313
Sextantis pondus. 249
Siccitas quos morbos generat. 45
Signa ægrotantium bona. 49
Signa mala. 50
Signa longæ valetudinis. 53
Singultus sternutamento finitur. 69. 76
Singultus frequens hepar inflammatum denotat. 62
Smaragdinum emplastrum. 261
Somnus qui malus. 51
Somnus utilis phreniticis. 151
Somnifera. 108
Sonitus ventris bonum signum. 50
Somno arcessendo catapotia. 278. 279. 280
Sosagoras. 258
Sostratus. 406. 413. 448
Spatha lignea humero reponendo. 548
Specillum oricularium. 495
Specilli in explorandis calvariæ vitiis usus. 511. 514
Spes interdum frustratur. 57
Σφραγὶς *pastillus.* 268
Spinæ descriptio. 501
Spina luxata insanabilis. 547
Spina fracta. 531
Spirandi difficultas. 198. *Curatio.* *ibid.*
Sputum quodnam malum. 70
Sputum quodnam mortem indicat. 56
Sputum sanguinis. 202. *Curatio.* 203
Statura longa decora. 43
Σταφυλώμαΐ⊙. *curatio.* 431
Στιατώματα. 420
Sternutamentum bonum. 49
Sternutamentum singultum finit. 69. *Difficile parturienti prodest.* 69
Sternutamentum bonum lethargicis. 158
ad Sternutamenta excitanda. 274
Stomachus. 182. 184
Stomachi cum vesica consortium. 486
Stomachum infirmum quæ indicent. 38
Stomachi morbi. 205. *Curatio.* *ibid.*
Stomacho quæ idonea. 103. *Quæ aliena.* 104
Stomacho laborantibus quæ agenda. 38
Stomachi percussi signa. 287
Struma quæ. 323. *Fatigant medicos.* *ibid.* *plerumque resurgunt.* *ibid.* *Nascuntur in cervice, alis, &c.* 324. *earum curatio.* 324
ad Strumas malagmata. 254. 255. 258
Succi boni quinam. 101
Succi mali quinam. 101 102
Sudor duobus modis elicitur. 93
Sudatio nervorum vitia curat. *ibid.* *Quando conducit.* *ibid.* *Febricitanti quî detergendus.* 130

Sudor

Sudor frigidus quid indicet. 51. 53. 56. 285
Suffusionis oculorum curatio. 433
Suppurationis signa. 410
Suppurationis indicia. 62
Suppuratio variis modis excitatur. 64. 65
Suppurationes tolerabiles. 67
Suppurationes pessimæ quæ intus tendunt. 71
Suppurationum internarum curatio. 181
Sura, os. 507
Surculus quî tollatur. 305
Surditati biliosa alvus prodest. 70
Suturarum capitis numerus & locus incertus. 499
Suturæ Hippocratem decipientes. 515
Σύκωσις. 344
Συνάγχη. 196. Ὡς συνάγχη. *ibid.*

T.

Tabes. 167. *Curatio.* 169
Tabem quæ significent. 58
Tabes sequitur suppressionem hæmorrhoidum. 62. *Nimias destillationes.* 64
Tabis sputum quomodo esse debeat, febris, alvus. 67
Talorum ossa. 507
Tali luxati Cheirurgia. 556
Telorum ejectio. 415
Temeritas homines sæpe restituit. 138
Tempestatum optimæ æquales. 42
Temporis in curationibus morborum habenda ratio. 424
Tempus matutinum ægris remissius est. 125. *Natura levissimum.* *ibid.*
Tempus meridianum ægris gravius. *ibid.*
Tempus vespertinum pessimum. *ibid.*
Τεινεσμός. 228. *Curatio.* *ibid.*
Terebrarum descriptio. 510
Terra Eretria. 344
Tertianæ curatio. 143
Testiculorum anatome. 455
Testiculorum inflammatio, durities, tumor, atrophia. 398. 399
Τέτανος. 193. *Curatio.* 194
Τεθεραπευμένα. 263
Τετραφάρμακον *emplastrum.* 228. 262. 396. 399
Tharrias. 159. 165
Themison. 4. 225
Theoxenus. 259
Θηρίωμα. 319. *Ejus curatio.* 319. 320
Thoracis dolorib. catapot. 280
Tibiæ os. 507
Timæus. 274
Τιθύμαλλος, *lactuca marina.* 245
Τομικοὶ *dentes.* 501
Tonsillarum tumentium curatio 383. *Exulceratarum.* 384
Tonsillarum induratarum Cheirurgia. 445
Tormina minus periculosa. 69
Tormina intestinorum. 224
Tormina prosunt lienosis. 70
Tormina ab atra bile mortifera. 74
Torpor quando perniciosus. 75
Transitus ex loco salubri in gra-

gravem tutus non est. 24
Τροχίσκοι, *pastilli.* 249
Tryphon pater. 406
Tubercula capitis. 420
Tubercula gingivarum. 387
Tubercula ex callo orta difficile sanantur articulosis. 73
Tumorum per se ortorum medicatio. 407
Tumoris testiculorum curatio. 399
Tunicæ oculorum. 432
Tunica abscessus involvens. 408
Tussis. 200. *Curatio.* 201
Tussis hydropicis malum signum. 72
Tussis in costarum fractura infestantis meditina. 529
ad Tussim catapotium. 280
Tympanitidis curatio. 163. 164

V.

V*Alentissimum quid.* 96
Valetudinem adversam futuram quæ denotent. 48
Valetudinem longam. 53
Vari quomodo tollantur. 346
Varices ventris. 455
Varicum curatio. 495
Venarum in temporibus adustio pituitæ oculorum sanandæ. 407
Vena quî incidenda. 81
Venæsectio quæ, & quibus conveniat. 77
Venæsectio quando, quæ & quibus conveniat. 78. 79. *Ubi.* 80. 81 *Quo die.* 80. *In febre vehementi jugulare est. ibid. Imperitis difficilis.* 81. *Febris quando V. S. requirit.* 78
V. S. convenit phreneticis. 150. *Cachecticis.* 169. *Epilepticis.* 172
V. S. Elephantia laborantibus. 177. *Attonitis.* 177. 178
Venenorum maxima pars frigore interimit. 310
Venenum exsugendum. 309
Venti qui optimi. 43
Venter sani qualia reddit. 50
Ventris fluxus. 229. *Curatio. ibid.*
Ventris varices. 455
Ventris vulnera tractandi ratio. 452
Ventris fistulæ. 413
Ventriculus. 184
Ventriculi vulnerati notæ. 287
Venus hieme non perniciosa. 33
Venus vere tutissima. ibid.
Venus æstate & autumno inutilis. 34
Venus nervorum dolore laborantibus inimica. 39
Venus noxia phthisicis. 172 *Epilepticis.* 173
Ver saluberrimum est. 42
Vere quis cibus conveniat. 33
Vere qui morbi oriantur. 43
Vertebræ spinæ. 501
Vesica. 185
Vesicæ cum stomacho consortium. 486
Vesicæ vitium quibus indicetur. 61
Vesicæ vulneratæ signa. 288
Vesicarum in palpebris medicatio. 421

Vexa-

Vexatorum curatio. 407
Vincula iis, quibus calculi evulsi è vesica, non necessaria. 483
Vinum quod pueris & senibus conveniat. 32
Vinum lene prodest capite infirmo laboranti. 35
Vinum alvo citæ quodnam. 37
Vinum vulneri inimicissimum. 295. 299
Vinum noxium dentium dolori. 380
Virginum caculi. 481
Viride emplastrum. 262. 264
Viscerum morbi. 211
Viscera vulnerata propriam exigunt curationem. 295
Vita otiosa inutilis. 25
Vitiliginis species variæ. 341
Ulceris vetusti oræ livent. 300
Ulcus vetus quomodo curandum. 301
Ulcus aridum mortis indicium. 55
Ulcus implentia. 247
Ulceribus crustas inducentia. 246. *Easdem resolventia.* ibid.
Ulceribus purgandis & implendis ἔγχρισα. 277
Ulceribus sordidis pastillus. 269
ad Ulcera mala, malagma. 255
Ulcera gingivarum 388
Ulcerum oris medicatio. 385
Ulcus circa fauces quibus indicatur. 60
Ulceribus faucium purgandis catapotium. 280
Ulcera linguæ. 387
Ulcera digitorum. 403
Ulcerum è frigore in pedibus & manibus ortorum curatio. 323
Ulcera hydropicorum non facile sanescunt. 160
Umbilicorum prominentium curatio. 392
Umbilici vitiati Cheirurgia. 448
Umbilici & secundarum extractio. 492
Unciæ pondus. 249
Unctio confert corpori. 88
Uncus infanti mortuo educendo. 491
Unguium ortus. 506
Ungues pallidi mortem indicant. 55
Unguium scabrorum curatio 404
Unguis oculorum. 423
Voci adjuvandæ catapotium. 281
Vomica hepatis. 215
Vomitus rejectus ab Asclepiade. 29
Vomitus quando utilis. ibid.
Vomitus quibus inutilis. ibid.
Vomitum quid exigit. ibid.
Vomitus quibus utilis. 30
Vomitus luxuriæ causa fieri non debet. ibid.
Vomitus non sit quotidianus. ibid.
Vomitus remedia. ibid.
Vomitus supprimit dejectiones. 69
Vomitus prodest biliosis. 87. *Epilepticis.* ibid. *Nocet sanis.* ibid.

Vomitus infirmo capite laboranti alienus est. 35
Vomitus biliosus noxius vulnerato. 296
post Vomitum quid agendum. 30
Ureteres. 185
Urina sani qualis. 50
Urina mala. 52
Urina bona quænam, vesicæ morbo. 66
Urina quæ Valetudinem longam indicet. 53. *quæ Mortem.* 56
Urina crassa & alba articulorum & viscerum dolores indicat. 60
Urina viridis, viscerum dolores & tumorem indicat. 60
Urina purulenta vel sanguinolenta ulcus renum vel vesicæ indicat. *ibid.*
Urina crassa, carunculas, pilos, bullas, malum odorem, arenam habens renum vitia denotat. 60. 61. *liquida suppurationem.* 63
Urina alba, rufa quid indicet. 22
Urinam moventia. 108
Urinæ difficultati sanandæ catapotium. 281
Urinæ nimiæ profusio. 234
ἐρρυὰς *vesica.* 478
Uvæ inflammatio. 389
Uvæ inflammatæ pastillus. 269
Uvæ inflammatæ excisio. 445
Vulnerato quid agendum. 295
Vulnera insanabilia. 283. *difficilia.* *ibid.* *tutiora.* 284
Vulnera, quibus ossa loco moventur, periculosa. 557
Vulneris notæ. 295. 296
Vulneris curatio. *ibid.*
Vulneris derasi curatio. 305
Vulneris ligatio. 294
Vulneris glutinatio. 291. 292
Vulnus glutinantia. 242
Vulneribus glutinandis pastilli. 268
Vulnus quomodo purgandum. 298. *implendum.* 299
Vulnus aperientia. 243. *purgantia.* *ibid.* *rodentia.* 244
Vulnerum inflammationis curatio. 291. 297
collisi Vulneris curatio. 304
Vulpinum jecur ac pulmones asthmati sanando. 199
Vulva. 185
Vulvæ natura mirabilis. 489
Vulvæ morbus. 232. *Curatio.* *ibid.*
Vulvæ dolenti catapotium. 279
Vulvæ concubitum non admittentis curatio. 488
Vulvæ procidentia. 402
Vulvæ molliendæ pessus. 270
Vulvæ percussæ signa. 286

X.

Ξηροφθαλμία. 364

Z.

Zeno. 241
Zopyrus. 275
Ζυγῶδες os. 501
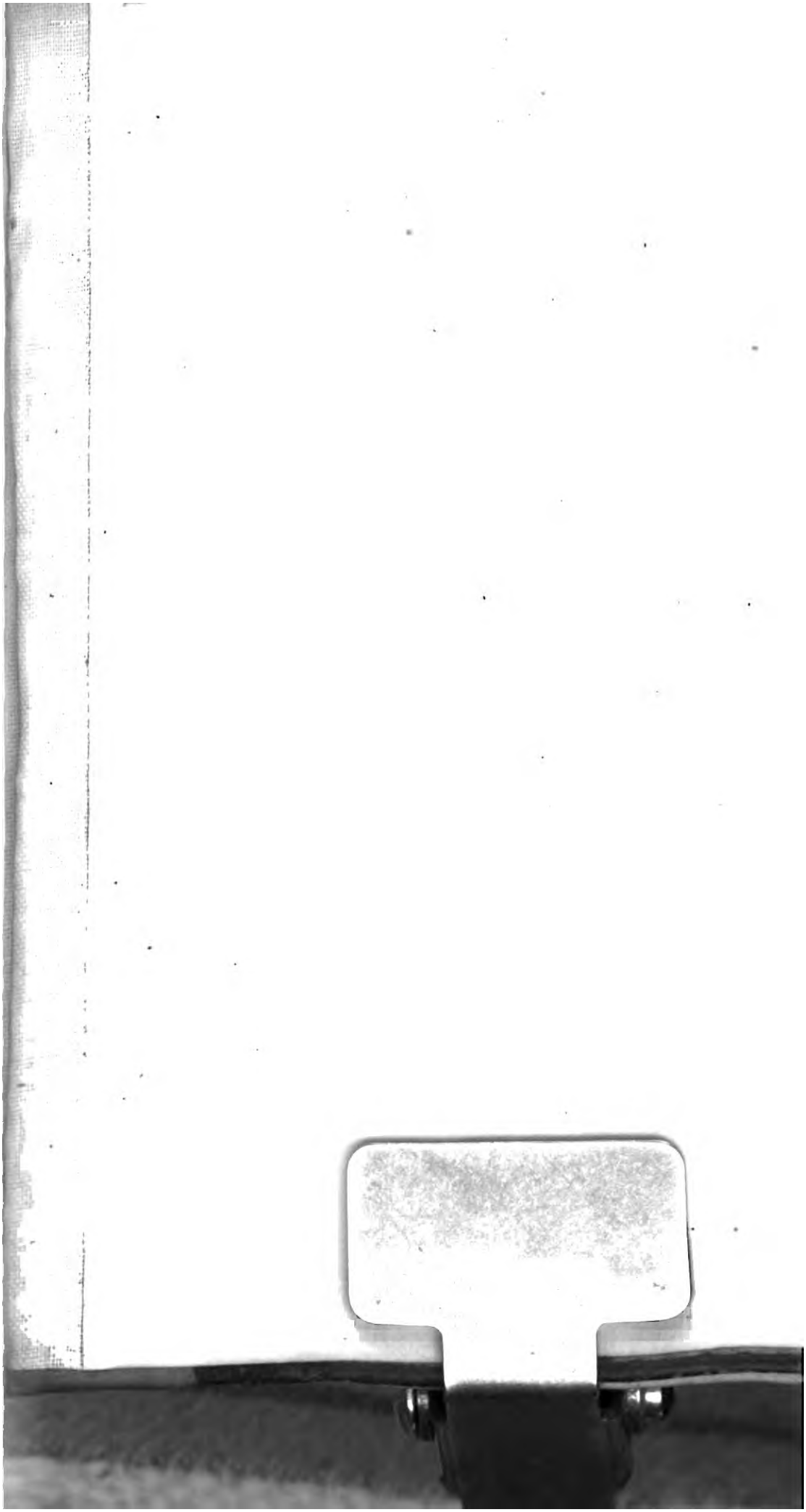
FINIS.